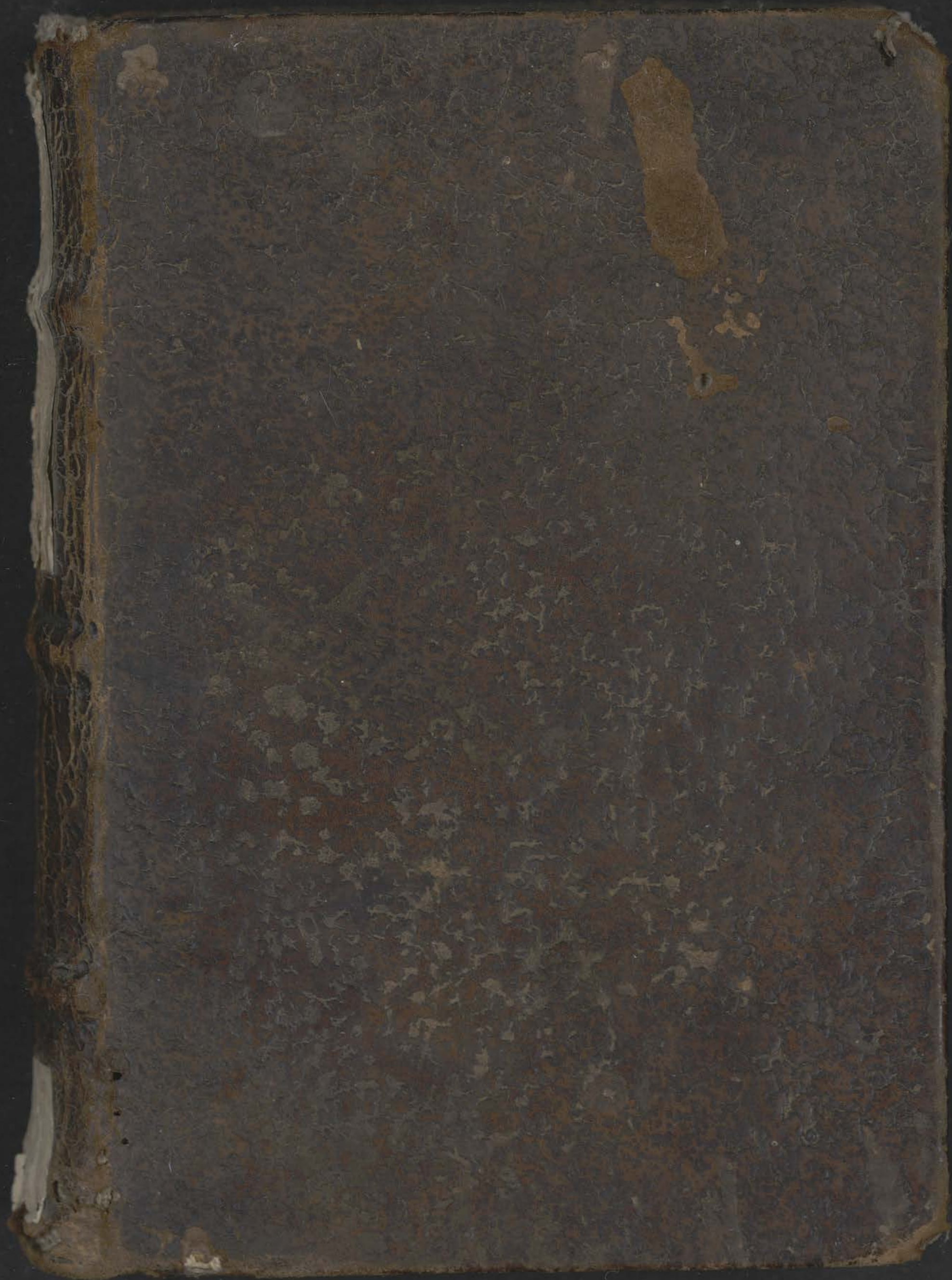


G.1.6

CATECHISMVS ROMANVS,

EX DECRETO CONCILII TRIDENTINI, & PII V. Pontificis Maximi iussu primùm editus:

Posteà verò luculentis quæstionibus, quæ rei propositæ materiam oculis subijciant, distinctus, breuibusq; annotatiunculis elucidatus, studio & industria ANDREÆ FABRICII LEODII, *Illustrißimorum Principum Alberti & Ernesti eius filij, Comitum Palatinorum Rheni, ac vtriusque Bauariæ Ducum, Consiliarij.*

Accessit postrema hac editione Index vtilissimus, quo Euangelia per annum ad Catechismi huius capita referuntur & explicantur.



ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam & Filios Io. Moreti.
M. DC. XI.

Casimiri Glerminski Mansionarij Varsaviensis ad Ecclam S. Joannis Baptistae

J. Alb. L. S. R. C. I. Cri. Al. V. I. d. d.

ALBERTVS,

DEI GRATIA COMES PALATINVS RHENI, VTRIVSQVE BAVARIÆ DVX, &c.

NEMO adeò est Catholicorum in Germania, qui non perſpectiſſimum habeat, quantum mali Eccleſiæ datum ſit per quinquaginta ferè proximos annos hæreticorum librorum lectione. Hac enim arte, vbi viua adminiſtrorum voce non potuit diabolus, exitiale illud peruerſorum dogmatum virus hominum animis infudit: hac ratione tortilis ille anguis irrepſit: hac via ad defectionem compulit plurimos, qui inſanos illos nouatorum clamores non tam facilè admiſiſſent. Nec incommodè cecidit aduerſario noſtro hic perdendi modus, cùm non rarò ea quæ diſſimulato dolo molliùs ſcriberentur, ad ſuam perniciem multi grauiùs etiam acciperent. Atque ita rem ad inſtitutum ſuum, duplici modo commodè egerunt hæretici ſcriptores, dum & proprij capitis ſomnia imperitioribus obtruderent: & alijs quoque à vijs antiquis aberrandi, reſque ſubinde nouas comminiſcendi, lubricis ſuis commentationibus occaſionem ſtruerent. Huic grauiſſimo certè & periculoſo vulneri quia per contrariam opem medendum eſt. Neceſſariam illam curam atque ſollicitudinem noſtram, pro ſubditorum ſalute, ſemel ex officij ratione ſuſceptam, nunquam depoſuimus, in eo elaborantes plurimùm, vt poſt repurgatam de hæreticis & pernicioſis nouatorum libris Bauariam, ad manum haberent ſubditi noſtri optimos & ſelectiſſimos quoſque tam veterum quàm recentium, etiam pijſſimorum hominum, libros, quibus ad augendam tuendamque ſuam ſalutem vterentur ſecurè: reſque huius noſtri ſtudij beneficio eò deuenit, vt nemo admodum noſtrorum ſubditorum vel bonis vel vtilibus libris deſtitutus eſſe videatur, vel in periculo poſitus, ne pro Catholico hæreticus, pro bono & ſano noxius aliquis aut malus ſubrepat auctor. Cæterùm ex ijs omnibus,

quę in hac mundi senecta, per quinquaginta illos communium turbarum ac seditionum annos à multis innumera ferè pro domus Dei Ecclesiæ Catholicæ dignitate scripta sunt, cùm principem suo iure obtineant locum, Sacrosancti Oecumenici Tridentini Concilij placita: vtilissimam sanè religioni ac pietati operam locauerint omnes, quorum ea studijs fidelium captui accommodatissima reddentur. Ea etenim sunt non plurimorum solummodò & sanctissimorum & doctissimorum virorum responsa, qualibus in dubijs alioqui rebus fidem homines libenter adhibeant, sed ipsa Spiritus sancti oracula, ipse Domini exercituum digitus, & cælestia tonitrua. His innitantur oportet, quotquot peruersorum dogmatum fraude tentantur: ad horum præscripta sese componant, qui extra æternæ damnationis periculum esse cupiunt: his tanquam præsentis numinis maiestate terreantur, pedemque referre discant, qui Ecclesiæ Catholicæ oppugnationem per extremum scelus & impietatem nondum soluerunt. Hæc est summa summi Dei beneficentia, quòd vltimis hisce temporibus, tam disertè loqui fidelibus suis est dignatus pater misericordiarum, omnisque consolationis & bonæ spei. Sufficit hæc vltima inclinato orbi medicina, cùm ad præcauendos, tum depellendos quoque hæresum & sectarum morbos; nemoque excusari ampliùs poterit, quisquis animæ iacturam passus fuerit vllam. Habent fideles ex Tridentini Concilij decretis Catechismum, quem ob summi Pastoris reuerentiam, Romanum rectè dicunt, certum salutis suæ pręsidium: habent & seducti, quo, vt sese in viam recipiant, grauissimè admonentur & impelluntur. Est is vnus liber omnium instar, siue veteris Ecclesiasticę Hierarchię consolidationem quęras, siue modum & rationem promptissimam, quibus peregrinas illas hęreticorum aspergines & prohibeas & exstinguas. Hunc si quis sibi frequentiori lectione familiarem fecerit, non hominum audiet sermonem, quorum dicta vel ratione expendat, vel ad alia aliorum prudentium placita referat, sed ipsas Apostolorum linguas, vera illa magnalia Dei loquentes. Omnia hîc sanctè, omnia grauiter definita: adeò vt si

ad hęc

ad hęc nouatorum nugas, & ea, quibus captus iam tenetur orbis, verborum lenocinia ſiſtas, non aliter quàm leuia illa Maurorum ſpicula cataphractis immiſſa, reſiliant, aut figulina opera lapidi illiſa comminuantur. Quæ itaque priſcis illis temporibus Eccleſiæ prima ſemper fuit conſolatio, vt poſt longam hæreticorum debacchationem, ſub Conciliorum auctoritate quaſi reſpiraret, ſeſeque ab ærumnis & afflictionibus iterùm colligeret: eandem nobis quoque in hac manifeſta rerum omnium inclinatione non deeſſe, & gaudemus & gratulamur plurimùm. Quamobrem reuerendi & doctiſſimi viri, nobis ſincerè dilecti & fidelis, Andreæ Fabricij Leodij ſtudium, quo ille Catechiſmum Romanum faciliori quadam ratione imperitorum ingenijs accommodauit, non ſolùm vehementer probamus, ſed etiam in cleri noſtri aliorumque ſubditorum noſtrorum manibus perpetuò verſari cupimus. Ex quo nimirum opere ipſe Catechiſmi vſus lectoribus facilis & perſpicuus redditur. Redit autem inde, vti ab alijs multis huius viri laboribus, ad nos hęc quoque magna voluptas, quòd is eo chariſſimi filij noſtri principis Erneſti, Adminiſtratoris Friſingenſis, pietatem tam opportunè promouet. Quem vti omnipotenti Deo, ad vſum & dignitatem Eccleſiæ ſuæ alacri ſanè animo iam antè obtulimus, ita ad eius gloriam & Catholicæ religionis conſolationem ſemper iuuabimus minimè inuiti. Poſteaquam igitur ſacra Synodus Tridentina Principes omnes piè in Domino hortatur ad operam ſuam ita Eccleſię præſtandam, vt quę ab ea decreta ſunt, ab hęreticis deprauari ac violari non permittant, ſed ab his & omnibus deuotè recipiantur, & fideliter obſeruentur, atque ad eam etiam rationem pertineant, quæ Catechiſmo Romano ſunt explicata: Nos pro officio noſtro ſubditos omnes in ſana & Apoſtolica fide retinere cupientes, prouinciarum noſtrarum populis, omnibuſque noſtris ſubditis, hanc Fabricianam Catechiſmi Romani editionem, qua Catholicę Eccleſię doctrina luculenter per quæſtiones eſt expoſita, ſeriò ac diligentiſſimè commendamus. Iniungimus prætereà & præcipimus ſub pœna indignationis noſtræ, punitioniſque grauioris, præfectis

noſtris,& iudiciorum præſidibus,vbiuis locorum conſtitutis, item ciuitatum & oppidorum noſtrorum magiſtratibus, vt operam dent,ſumma fide & diligentia,ne in vlla vel parochia vel ſchola aliqui irrepant qui populum vel iuuentutem doctrinis varijs & peregrinis abducant: illudq̃ue ex ordinariorum & paſtorum iudicio cùm primis prouideant, vt quidquid vel populo in templis, vel iuuentuti in monaſterijs & ſcholis traditur, doctrinæ Catechiſmi Romani attemperetur, ita vt hîc tam docentium quàm diſcentium & regula ſit & norma vnica. Optaremus certè,omnes noſtros,quibus animarum cura incumbit, ita rerum diuinarũ cognitione imbutos,vt ſtatim quid tradat Catechiſmus ille, percipere poſſent: ſed poſtquam quod primum eſt,à nobis difficiliùs impetrari forſan poſſit,reſtat vt illud quod proximum eſt promoueamus. Si continuata illa Catechiſmi ſeries pleriſq; fuit aut difficilior,aut moleſtior, eum nunc iuſſu noſtro ita partitum accipiant,vt & ſuę intelligentię, & aliorum ſaluti procliuiùs ſeruire faciãt.Certè ſperamus eam operam Catholicis omnibus non ingratam futuram. Nec quicquam eſt quod in hac Reipublicæ perturbatione magis deſideramus, quàm eorum, qui Chriſto nomen dederunt, animos ita ſemel videre coniunctos, vt ex Catholicæ Eccleſiæ auctoritate, quam Symbolo fidei noſtræ profitemur, potiùs quàm ex priuatorum iudicijs, doctrinam religionis ſibi repetendam iudicent. Quę res, non dubium, minorem præbebit difficultatem, ſi homines, remota pertinacia, doctrinam Catechiſmo Romano comprehenſam, in ea qua decet veneratione habeant: vt quemadmodum vna eſt fides, aduerſus quam portæ inferi nunquam præualuerint, ita etiam ſub vno paſtore vnam eius tradendæ regulam omnes ſequantur. Hanc certè felicitatem vt toti Germaniæ optamus, ita etiam, Deo propitio, in prouincijs noſtris promouere ſemper ſtudebimus. Datum Monachij ipſo die S. Simperti Epiſcopi, magni Auguſtenſis Eccleſiæ luminis. Anno nati Saluatoris 1570.

REVE-

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI,
Illuſtriſſimoq́ue Principi, Othoni, Epiſcopo Cardinali Præneſtino & Auguſtano: cæteriſq́ue per vtramque Germaniam à Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto miſericordiam conſecutis Præſulibus, Dominis ſuis clementiſſimis,

Andreas Fabricius Leodius S.

DEI *immortalis oraculo ad regium populi Iſraëlitici faſtigium ſubuectus Dauid, cùm haberet ſibi propoſitum, ſacris hymnis homines ad diuinum amorẽ excitare, primùm illud agit, vt quæ ſit directa vel ad perditionem, vel ad æternam felicitatem via, luculenter demonſtret: ne ſi in ipſo (quod aiunt) limine in præceps ruamus, fruſtrà gradum poſteà reuocare velimus. Illud igitur principio prouidendum monet, vt peruerſorum conſuetudinem & doctrinam fugiamus, præcipuaſq́; animi voluptates in perpetua legis Domini meditatione collocemus. Beatus, inquit, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit: Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Cæterùm, miſeri mortales, luto terrenarum cupiditatum occæcati, hæc non intelli-*

gentes, stultam illam mulierem, in cathedra pestilentiæ sedentem, consequi, & audire, quàm ad propositam beatitudinē ex iugi cælestis sapientiæ studio contendere maluerunt. Hæc, si vnquam aliàs, sentit nostra ætas, quanta damna hæreticorū filij non modò tartarea sua lingua, verū multo maximè pestilentibus scriptis, quæ Catechismorū titulis ornare solent, Ecclesiæ Christi inferant. Nemo pio doloris sensu aliquando tangitur, quin magnopere publicam illam calamitatem lugere cogatur.

Sed quid interim pater ille misericordiarum Deus? nunquid continuit in ira pietatem suam? Qui finxit aures hominis, nunquid obsurduit? Qui formauit os ad loquendum; qui pastor est Israëlis, qui deducit sicut ouem Ioseph, nunquid tot lupis suum inuadentibus gregem siluisse credatur? Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? Quid hîc Salomon? In summis, respondet, excelsisq́; verticibus supra viam in medijs semitis stans, iuxta portas ciuitatis in ipsis loquitur. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. & quidem vt Dauidis etiam responsum adiungamus, In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Nunquam destituit Ecclesiam necessaria verbi sui prædicatione, qui implet omne animal benedictione, & dat escam in tempore opportuno. Omnes dolos neruosq́; Satan, eiusq́; satellitium, extremis his temporibus intenderunt, vt ipsum firmamentum, & columnam veritatis, mendacio subuerterent, vt

lucem

lucem æternæ vitæ tenebris plusquam Aegyptiacis obruerunt. Sed qui semper suos tuetur, qui diligentes se in finem diligit, incredibili bonitate effecit, vt quò maiores hæresum tenebræ ex illo tenebrarum regno sunt suscitatæ, eò clarius lumen aliunde splendesceret.

Ecce Oecumenicæ Synodi Tridentinæ auctoritate non modò grauiora Catholicæ doctrinæ capita contra nostri temporis hæreses decernuntur, sed præterea eiusdem sacræ Synodi decreto Catechismus conscribitur, certaq́; formula & ratio Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi publicè proponitur, vt nulli iam dubium esse possit, quid sequi inter tot errores debeat, cui docendi munus in Ecclesia Catholica est impositum. Quod equidem Dei beneficium adeò excellens est, & amplum, vt Christiana Respublica secundum nunquam senserit, nec vllum exemplum in eo scribendi genere habeat. Quid enim maius, in tanta orbis & religionis concussione, in tantis fidei procellis, hominibus accidere potuit, quàm Oecumenici Concilij auctoritate tabulam solidissimam, qua tumentes vndique fluctus superent, accipere? Quínam Spiritus sancti vis, diuináque bonitas, hac tempestate apertiùs fuisset patefacta, quàm dum inter tot vmbras, & inania virtutum simulachra, illorum iudicio, quibus claues regni cælorum potissimùm sunt traditæ, viua virtutis imago contemplanda præstatur?

Si verò dictionis puritatem, si elocutionis gratiam, si sententiarum grauitatem, si illustrem, &

laudatum ordinem, si methodi vim, qua res etiam subtilissimæ, & recondita mysteria, mira dexteritate hîc exponuntur, consideres; nihil profectò scribi ornatius, nihil cogitari potuit perfectius. Sed illud vnum viros grauissimos, & in summo dignitatis gradu collocatos hîc dolere animaduerto, non omnes, quibus hæc Catechesis scripta est, perinde ab humanis artibus, rerúmque necessariarum copijs esse instructos, vt mox, quantus hoc scripto thesaurus lateat, intelligere possint. Sensit hoc inter cæteros, Illustrissimi Principis Alberti, Comitis Palatini Rheni, ac vtriusque Bauariæ Ducis Cancellarius, Dominus Simon Eckius, magni illius Theologi Ioannis Eckij frater, cuius in summa dignitate cùm modestiā, tum in prouehendis rebus Christianis summam pietatem semper colui & suscepi. Sæpius ille coràm solitus est memorare, quàm molestè ferret, Catechismum illum Romanum non sine magno populi Christiani detrimento, plerisque pastoribùs minùs esse familiarem, simulq́ꝫ vt luce illata eum imperitioribus faciliorem redderem, amicißimè est hortatus. Cùm autem iudicarem manum non temerè illi operi, quod tanta auctoritate in lucem prodijsset, esse admouendam, traxi negotium in longum, donec tandem vidi Illustrißimum Ducem Albertum, clementißimum dominum meum, hoc ipsum quod Eckius optabat, tantùm etiam non mihi imperare. Accessit demum & Illustrißimi Ducis Ernesti, Episcopatus Frisingensis administratoris studium, qui intelligens charißimi sui parentis

volun-

voluntatem, pro incredibili quo in Catholicam religionem fertur zelo, non minimos adhibuit aculeos, vt mox, quod piè & vtiliter cogitatum esse putabat, effectui mandaretur. Neque enim dici potest, quàm fœcunda omnium virtutum semina, pijssimi huius Principis parentes cordi adhuc tenero iampridem impresserint. Ad hunc modum Anna Austriaca, Imperatoris Maximiliani germana soror, filium suum Ernestum semper habuit, & educauit, vt eo, nemo Principum Germaniæ, iustiùs cum Salomone dicere possit: Et ego filius patris mei fui: tenellus & vnigenitus coram matre mea, & docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & viues; posside sapientiam, posside prudentiam: ne dimittas eam, & custodiet te; dilige eam, & cõseruabit te; arripe illam, & exaltabit te, glorificaberis ab ea, cùm eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te. Nec delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via; fuge ab ea, nec transeas per illam; declina, & desere eam; non enim dormiunt nisi malè fecerint, & non rapitur ab eis somnus nisi supplantauerint. Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt. Fructus autem ex hoc pietatis seminario quotidie nascentes, & ad augustam Bauariæ domũ redeuntes, miserandamq́ eorum conditionem, qui contraria faciunt, & inusitatas colendi Dei rationes sequuntur, quæ ibidem mox subijcitur sententia, clarissimè exponit. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, &

crescit,

crescit; vsque ad perfectam diem. via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant.

Causis igitur maximis, perinde ac honestissimis incitatus, seriò tandem cœpi cogitare, qua ratione diuitiæ cælestes Catechismo illo conclusæ pluribus communicari possent. Commentariis prolixioribus eundem explicare, videbatur non modò operosum, verùm etiam multis, qui breuitate potissimùm capiuntur, minùs gratum futurum. detrahere autem quicquam illi operi, quod doctissimorum totius orbis Christiani hominum consensus approbasset, piaculi loco habuimus. Nec satis prudenter visus est nobis posse agere, qui occupatus vt Pastorum promoueat studia, aliquid illi doctrinæ subducat, quam præcipuæ quæque religionis columnæ inter docendum sequendam, & ad Pastorum institutionem necessariam iudicassent. His & aliis grauissimis causis permotus, operæ pretium duxi, relictâ Catechismo ordinis & rerum suâ maiestate, eum dumtaxat luculentis quæstionibus distinguere, ex quibus rudiores, quid per per singula capita, totóque contextu, inuestigare ipsos oporteat, confestim intelligant; & qui doctiores sunt, alterius labore suos alleuient, rebúsque aliis ad curas ecclesiasticas necessariis impendere possint. Eò etiã magis hanc ingredi viam placuit, quòd intelligerem κατήχησιν esse eruditionem vocalem, Apostolicamq; catechizandi rationem, cuius speciẽ in mysteriis Baptismi etiamnum retinet Ecclesia, interrogationibus & responsionibus constitisse. Vnde etiam factum est, vt qui

rudi-

rudimenta fidei tradebat, κατηχηστής; & qui religionis candidatus erat, κατηχούμενος diceretur. Si quid autem, Cardinalis amplißime, hîc deprehendes, quod aliquam Reipublicæ Christianæ vtilitatem afferat; merito, plenoq; iure, etiam tuum feceris, qui tua beneuolentia, pietate, patrocinio, infinitisq; beneficÿs, hunc hominem ita tibi adstrinxisti, vt quidquid in eo est dignitatis & officÿ, tua Celsitudine cumprimis excitatum libenter agnoscat & profiteatur.

Si quid etiam, Reuerendißimi Antistites, hîc vobis offeratur, quo Ecclesiarum vestrarum neceßitatibus subueniatur; primam scribendi occasionem & causam meritò in eam familiam retuleritis, quæ & constantia admirabili, & diuino in Catholicam religionem zelo, & incomparabili virtutum laude, & sua, quæ apud me plurimùm valere debuit, auctoritate, hunc qualemcumque laborem mihi extorsit. Atque vtinam nostro studio, vestráque auctoritate, omnes quibus pascendi docendiq; munus in Ecclesia obeundum est, tandem intelligant, quanti sit Oecumenici Concilÿ studio rationes confutandarum hæresum breuißimas accepisse, necessariáque inter tot errores doctrinæ Christianæ capita in promptu habere explicata. Qua in re, spero, non parum iuuabitur studiosus, si marginales nostras annotationes, quibus præter rerum summam, loca affinia, sibiq; mutuo respondentia, & quæ per Synodum Tridentinam sunt explicata, indicauimus, diligenter expendet. Quid? quòd & ea hîc accedat

aucto-

auctoritas, quam totus orbis semper sacrosanctam iudicauit, & velut diuinam veneratus est? Non alicuius Satanæ ministri, qui (velut ait Propheta) suum sequatur spiritum, Catechismus hic proponitur; sed Romanus, sed eius Ecclesiæ, quam admiratus olim Tertullianus, Si Italiæ, inquit, animum adieceris; habes Romanam, vnde nobis quoque auctoritas præstò est statuta. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt: vbi Petrus paßioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur. Quod quidem adeò verum est, adeò certò totam Christi doctrinam huic Ecclesiæ Principes Apostolorum testamento reliquerunt, adeò proprio sanguine Euangelij hæreditatem Romanis consignarunt; vt nulla hactenus fuerit Christiani orbis pars, nisi fortè nefario scelere se à Christo diuulsisset, quæ illam veritatis & Catholicæ fidei magistram semper non sit professa, Pontificémque Romanum in vniuersum orbem tenere primatum, Petri successorem, verum Christi vicarium, omnium Christianorum patrem & doctorem non agnouerit. Ita sensit Oriens; ita sensit Occidens; ita sensit vniuersus Christianismus. Docet hoc vsus ecclesiarum, docent omnium ætatum historiæ, docent Concilia toto orbe habita; quæ nisi ex sententia Romani Pontificis essent celebrata, nunquam apud fideles auctoritatem obtinuissent.

De præscript. hæreticorum.

Libro 4. historiæ tripartitæ, cap. 9. & Conciliorum Nicen. 1.

Tanti certè est Romanæ Ecclesiæ, vnde hic Catechismus prodijt, fides & auctoritas; vt gentes

Chri-

Christum professæ, vix fama nobis notæ, non aliunde, quàm ab illa, legitimas colendi Dei rationes, certúmque de dogmatibus Christianis iudicium etiam petendum censeant. Iam nonus duntaxat annus voluitur, quòd Abdisu, homo grandæuus, ab ijs populis, qui finitima Tygri fluuio loca incolunt, electus Patriarcha Assyriorum, nihil aut imbecillam ætatem, aut discrimina longissimi itineris moratus, non dubitauit Romam, vt ibidem confirmationem acciperet, venire. Quam nec difficulter à Pio quarto obtinuit, cùm in leuioribus quibusdam tantùm ritibus à nobis dissidens, in ipsis fidei dogmatibus cum Ecclesia Romana conueniret. Nec priùs discessit, quàm solemniter, de more, iureiurando affirmaret, se nunquam à sanctissimis sedis Apostolicæ & Conciliorum decretis discessurum, illúdque etiam summa diligentia acturum, vt sui Metropolitæ & Episcopi, quos numerabat circiter quadraginta, idem facerent. De sacris prætereà Scripturis interrogatus, libros omnes veteris & noui Testamenti, etiam quos Hebræi aut hæretici non probant, se habere respondit: antiquos doctores Græcos & Latinos, eosdem ferè quibus vtitur Romana Ecclesia, Chaldaicè, Syriacè, vel Arabicè versos, nonnullos etiam nobis incognitos, se bona ex parte legisse affirmauit. Dogmata autem controuersa, velut de confessione auriculari, precatione pro mortuis facienda, canone, & consecratione Missæ, imaginibus, inuocatione Sanctorum, his similibus, quæ nostrorum hominum

num

num prauitas nuper in dubium reuocauit, dicebat in regionibus suo Patriarchatui subiectis adeò esse certa, vt nefas sit vel aliter cogitare. An non & Ignatius Syrus, Patriarcha Antiochenus, paucis ab hinc annis cùm suo tum subditorum nomine literis ad Paulum & Iulium Pontifices Maximos, horum nominum tertios, datis, in rebus apud se dubijs, quid Orthodoxa & Romana fides teneret, magno feruore edoceri petijt, & quod illa probaret, se omnino sequi velle promisit? Nec hoc obseruantiæ studio contentus, proprium etiam legatum Moysen Syrum ad vtrumque Pontificem misit, qui illius supremam in totum Christianismum potestatem coràm recognosceret, & omnem obedientiam Ecclesiæ Romanæ atque eius Pontifici exhiberet. Quid verò Armenij? nónne & illi hoc nostro sæculo ad sedem Romanam, pro ipsius recognitione, dogmatum suæ fidei explicatione, & Præsulis confirmatione, iam tertiò suos miserunt? Quid ad hæc Indi, magno illi Regi Pretoianni subiecti? Certè, vtcumque in multis olim iudaizarint, hoc tamen cum cæteris Christianis profitebantur, Ecclesiam Romanam totius Christianismi esse matricem. Postmodum autem legato ad Iulium tertium misso, se per omnia Ecclesiæ Romanæ subiecerunt, & à Romano Pontifice veram de dogmatibus fidei doctrinam sibi tradi postularunt. Quis autem sit religionis status in alijs Indiarum amplissimis regnis, quæ Regis Hispaniæ & Lusitaniæ imperata faciunt, notius est, quàm vt quidquā hîc à nobis scribatur.

Et

Et hodie illos audiemus, qui, vt ad suum prostibulum nos pertrahant, Ecclesiam Romanam, omnium Ecclesiarum matrem à pijs omnibus semper habitam, quibuscunque calumnijs vilem faciunt? Estne incredibilis ac stupendæ amentiæ, illius Ecclesiæ dignitatem & doctrinam spernere, quam vsque ab annis mille supra quingentos Barbaræ gentes, immenso terrarum interuallo à nobis disiunctæ, in feroci hæresum grassatione, in tanta Turcarum, Persarum, cæterorúmque infidelium Principum tyrannide, in tanta rerum, Regum, & regnorum conuersione, retinuerunt, sequuntur, & sacrosanctam habent? Adeóne Germani suæ salutis erunt immemores, vt contempto lacte cibóque materno, quas fæces effudit amphora Saxonica, sorbere, & allambere semper studeant?

Prohibete, Reuerendißimi Patres, prohibete, quantum vires ferunt, tantum furorem; prohibete huius augustißimi Imperij infamiam; prohibete animarum vobis concreditarum crudelißimam stragem. Vt oues vobis commissæ, subducto cibo noxio, pascantur in herbis virentibus, sedulò efficite. Salutaria fœcundißimáque veritatis pascua, velut fidi domus Dei œconomi, subiectis vobis pastoribus demonstrate. Quod summus ille gregis Dominici pastor, atque adeò Christi vicarius vobis commendat, quod liberaliter vobis totius Christianitatis mater communicat, qua decet obseruantia excipite.

Si magni beneficij loco paßim haberi solet opus,

quod ſingulari alicuius hominis iudicio ad illuſtrationem Catholicæ fidei in vulgus ſpargitur; quanti nobis erit illud munus, quod interueniente œcumenici Concilij ſententia inceptum, quod virorum toto Chriſtianiſmo celeberrimorum diligentia perfectum, quod ſedis Apoſtolicæ auctoritate corroboratum, quod denique Pij quinti, quod eius Pontificis iuſſu eſt editum: quo nemo ad clauum nauiculæ Petri ſedere poteſt prudentior, nemo in propulſandis Eccleſiæ periculis diligentior, nemo in religionis cultu inueniatur ſanctior? Quantum igitur habeat dementiæ, ſi quantulum nobis ineſt à natura acuminis, illud in frugiferis rebus, ſalutaribuſq; præſcriptis, non modò non conſumamus, ſed etiam in rebus deterrimis, errorúmque vanitate hebetemus! Lemniſcis accipitres retinemus, ne ad quamlibet auiculam temerè auolent; & qui in Eccleſiis primam dignitatem acceperunt, nullum in legendis auctoribus delectum ſuis adminiſtris ſtatuent? Canes ne quemlibet odorem perſequantur, loro retrahimus, & reuocamus; & nos quiduis nullo diſcrimine hominibus ediſcendum proponemus? Leones & Aquilæ dum ambulant, vngues introrſum vertunt, ne aciem aut cuſpidem illorum retundant; & qui curandas hominum animas ſuſceperunt, quicquid habent ingenij, ijs maximè ſcriptis non impendent, vnde aduerſus graſſantes quotidie hæreſes ſe, ſuóſque arment & communiant? vnde ſerpens malum vel arceant, vel extinguant? vnde pectus

ſuum

ſuum ſaluberrima doctrina reficiant? Hoc autem iſte Catechiſmus ea præſtat maieſtate, vt quæ priuatorum hominum ſtudijs ad eam rem hactenus fuêre comparata, minus ſanè roboris habere videantur.

Si quis igitur Apoſtolicam ſcholam etiam hodie loquentem audire geſtiat, quæ ſit Romanorum Catecheſis videat. In Romana Eccleſia (inquit Auguſtinus) ſemper viguit Apoſtolicæ cathedræ principatus. Si quis cognoſcere velit, quàm latè iſtius cathedræ auctoritas pateat, Ambroſium de illa ſcribentem legat: Roma, inquit, per Apoſtolici ſacerdotij principatum amplior facta eſt arce religionis, quàm ſolio poteſtatis, eſtq́; hæc Eccleſia Catholicis omnibus communis, proculdubiò vt caput; vnde fit, vt in omnibus Romanam Eccleſiam ſequi cupiam. Quod igitur Chriſto promiſſum eſt: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ: Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: hoc in Romana Eccleſia dumtaxat perſolutum eſſe cernitur. Si quis præterea inter tot hæreſum tempeſtates de veritate fidei eſſe ſecurus velit, quomodo illud aſſequatur, ex Auguſtino repetat. Illud magnum, inquit, quod fecit de Simone Petrum. Petrus autem à Petra: Petra verò Eccleſia. ergo in Petri nomine ſignata eſt Eccleſia. Et quis ſecurus, niſi qui ædificat ſupra petram? De cuius petræ firmitate loquens etiam beatus Leo, Hæc fides, inquit, diabolum vincit, & captiuo-

Contra Donatiſtarum pertinaciam Epiſtola 162.

De vocatione Gentium, lib. 2. cap. 6. Item lib. de exceſſu fratris, cap. 7. & 3. de Sacramentis, cap. 2.

Tractans illud Matth. 10. Tu es Petrus

ptiuorum eius vincula dissoluit: hæc erutos mundo, inserit cælo, & portæ inferi aduersus eam præualere non possunt: tanta enim diuinitus soliditate munita est, vt eam neque hæretica prauitas, nec pagana superare poterit perfidia. Si quis prætereà beneficio clauium aliquando ingredi regnum desideret cælorum, illi se iungat Ecclesiæ quæ Petrum agnoscit ianitorem. Ecclesia, inquit idem Augustinus, quæ fundatur in Christo, claues ab eo regni cælorum accipit in Petro. Si quis sequi cupit viuam Apostolorum traditionem, &, quæ semper incontaminata persistit, fidem, quid Felix Pontifiex, qui suum sanguinem in constantia fidei profudit, ea de re senserit, ex eius scriptis recognoscat. Christi (inquit) Martyres sanctißimi, de hac Romana Ecclesia sermonem facientes, ostendunt, omnibúsque manifestant, dicentes: Hæc est Apostolorum viua traditio, hæc sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia; quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errare probatur, nec ab hæreticis prauitatibus deprauata succubuit: sed, vt in exordio normam fidei Christianæ percepit, ab auctoribus suis, Apostolorum Christi principibus, illibata, fine tenus, manet; iuxta illud: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Si quis etiam quid Apostolus Paulus de cathedra Romana, in qua sedet Petrus, senserit, intelligere expetat; quid Dionysius Areopagita de martyrio sui magistri (cui præsens interfuit) condiscipulo Timotheo scribat,

ſcribat, exploret. Cùm ſepararentur (inquit) columnæ mundi, tunc Paulus ait Petro: Pax tecum, fundamentum Eccleſiarum, paſtor ouium & agnorum Chriſti. Ac Petrus ad Paulum: Vade in pace, prædicator bonorum, mediator, & dux ſalutis iuſtorum. Si quis ad extremum quæ mens Chriſtianorum de Romana ſede ſtatim poſt Apoſtolorum tempora fuerit, luculento teſtimonio diſcere poſtulat; quid Anacletus, Petri Apoſtoli diſcipulus, ea de re memoriæ prodiderit, expendat. In epiſtola ad omnes Epiſcopos, cap. 3. *Principes Apoſtolorum, inquit, ſanctam Romanam Eccleſiam conſecrarunt, aliiſque vrbibus in vniuerſo mundo, eam ſua præſentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Prima ergo ſedes eſt, cæleſti beneficio, Romanæ Eccleſiæ, quam, vt memoratum eſt, beatiſſimus Petrus & Paulus, ſuo martyrio conſecrarunt.*

An igitur, Reuerendiſſimi Patres, vllum poſt ſacras Scripturas opus fuerit, quod maiori diligentia paſtorum manibus hodie erit voluendum, Catechiſmo Romano? An ſolidiori doctrina mentes hominum noſtro ſæculo excolantur, quàm quæ ex Apoſtolica ſchola, ex communi omnium Eccleſiarum matre, ex immobili veritatis petra emanat?

Sed hîc reluctantur aſpides ſurdæ, exſiliunt in materna viſcera viperei Aquilonis partus, tanta quidem ferocia, vt nemo venenata ſpicula tutò repellat. Quibus igitur armis pius matris ſuæ defenſor ſe communierit? Ea ſuppeditet fortiſſimus athleta Hieronymus. Quiſquis, inquit,

Ad Pammachium & Oceanum, & aduerfus Ruffinum.

aſſertor nouorum dogmatum, quæſo te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apoſtoli voce laudata eſt. Scito Romanam fidem iſtiuſmodi (hæreticorum) præſtigias non recipere, etiam ſi Angelus aliter annuntiet, quàm ſemel prædicatum eſt: Pauli auctoritate munitam, non poſſe mutari. Hîc igitur, ſi tuta ſalutaris fidei ſtatio quæritur, conquieſcendum; ne Angelo quidem aliter præcipienti, quàm Romana docet Eccleſia, credendum. Nos pacatos reddat traditio. Dominus ita docuit, Apoſtoli prædicauerunt, confirmauerunt Martyres, Patres obſeruauerunt, Chriſti vicarius hoc tenet, Catechiſmus Romanus ſic tradit, Petrus in Pio quinto ita loquitur, verè & piè Pius ſentit, omnes Catholici ita credunt. Sufficiat ad extremum dicere: Sic edoctus ſum, vnam agnoſco Eccleſiam, vnam fidem, & vnum Dominum. Hunc, Otho Cardinalis Ampliſſime, Reuerendiſſimiq́ in Chriſto Patres, deprecor, vt vos ad populi Chriſtiani vtilitatem diutiſſimè ſeruet incolumes; ſimulq́ efficiat, vt agnito ab omnibus veritate Catholica, conuerſiſq́ filiorum cordibus in ſuos patres, & patrum in filios, hanc rempublicam aliquando ſuæ dignitati reſtituat.

CATE-

CATECHISMI ROMANI

PRÆFATIO,

Agens de PASTORVM in Ecclesia necessitate, auctoritate, officio, & præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus.

Potéstne homo, suis relictus viribus, veram sapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes consequi? QVAEST. 1.



EST ea humanæ mentis & intelligentiæ ratio, vt cùm alia multa, quæ ad diuinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa per se, magno adhibito labore & diligentia, inuestigauerit ac cognouerit; maximam tamen illorum partem, quibus æterna salus comparatur, cuius rei in primis causa homo conditus, atque ad imaginem & similitudinem Dei creatus est, naturæ lumine illustrata cognoscere aut cernere nunquam potuerit. Inuisibilia quidem Dei, vt docet Apostolus, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus & diuinitas: verùm mysterium illud, quod absconditum est à sæculis & generationibus, ita humanam intelligẽtiam superat, vt, nisi manifestum fuisset sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in gentibus, quod est Christus, nullo studio homini ad eam sapientiam adspirare licuisset.

> Homo sibi relictus veræ sapientiæ fastigiũ cõscẽdere non potuit. Consulatur sexta quæst. primi articuli Symboli & 3. quæst duodecimi cap. de oratione Dominica.

> Ad Rom. 1. Ad Col. 1. Dei gratia, fideiq; munere homo veram sapientiam consequitur.

> Ad Rom. 10.

Vnde tam præclarum fidei munus concipitur? 2

LICET clementissimus ac benignissimus Deus intimo suo afflatu corda hominum emolliat, aptaque reddat ad suscipiendas æternæ salutis diuitias; extrinsecus tamen, ab ipsius mundi origine, multifariè, multisque modis locutus est patribus in Prophetis, eisque pro

> Ad Hebr. 1. Prophetæ Deus ministerio docentium fidem animis hominum instillat.

temporum conditione ad cælestem beatitudinem certum ac directum iter monstrauit. Fides enim est, vt inquit Apostolus, ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Vnde perspicuum est, quàm necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam doctoris legitimi fidelis opera ac ministerium. si quidem dictum est: Quomodo audient sine prædicante? quomodo verò prędicabunt nisi mittantur? Sed quoniam prædixerat daturum se doctorem iustitiæ in lucem gentium, vt esset salus eius vsque ad extremum terræ; nouissimè locutus est nobis in Filio quem etiam voce è cælo delapsa à magnifica gloria, iussit vt omnes audirent, eiusque præceptis obtemperarent. Deinde verò Filius alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbum vitæ annuncient.

Hoc luculenter docet B. August. præfatione in libros de Doctrina Christiana. Psalm 49. Ad Hebr. 2. Christus. 2. Pet. 1. Ad Ephes. 4. Apostoli & discipuli, quorum legitimi successores sunt Ecclesiarum Pastores. Videatur principium Sessionis quintæ Concilij Trident.

3 *Cur externa Pastorũ opera in tradendis fidei mysterijs vti voluit Deus?*

NE circumferremur tanquã paruuli fluctuantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adhærentes, coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu sancto.

4 *Quomodo igitur verba Pastorum Ecclesiæ sunt recipienda?*

NE quis verbum auditus Dei ab Ecclesiæ ministris, tanquam verbum hominum, sed, sicut verè est, verbum Christi acciperet, ille ipse Saluator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, vt diceret: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. quod quidem non de ijs tantùm quibus cum sermo habebatur, intelligi voluit, verùm de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent, quibus se omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est.

Lucæ 10. Quãta sit auctoritas euangelizantium. Concilium Tridentinum sessione 23. ca. 4. decreti de Sacramento Ordinis. Matth. 28.

5 *Estne veritate iam manifestata, hodie etiam necessum Pastores verbum Dei prædicare?*

CVM hæc diuini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certè hoc tempore maiori studio & pietate elaborandum est, vt sana & incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitę, fideles nutriantur & confirmentur. exierunt enim falsi Prophetæ in mundum, de quibus dicit Dominus: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant: vt varijs doctrinis & peregrinis Christianorum animos depraua-

Verbi Dei perpetua in Ecclesia prædicatio. Matth. 28. Infrà de Sacramento Ordinis quæst. 3, & 4. Hier. 23.

prauarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tam longè progressa est, vt nullis ferè certis finibus contineri posse videatur: ac nisi Saluatoris nostri præclara illa promissione niteremur: qui se adeò stabile Ecclesiæ suæ fundamentũ posuisse affirmauit, vt portæ inferi aduersus eam præualere numquam possint; maximè verendum esset, ne hoc tempore, tot vndique hostibus obsessa, tot machinis tentata & oppugnata, concideret. Nam, vt omittamus nobilissimas prouincias, quæ olim veram & Catholicam religionem, quam à maioribus acceperant, piè & sanctè retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam, errauerunt, atque in eo se maximè pietatem colere palàm profitentur, quòd à patrum suorum doctrina quàm longissimè recesserunt: nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ Reipub. angulus inueniri potest, quò hæc pestis occultè irrepere non tentarit.

Matth. 16.

Quo astu hæretici sint vsi ad impia dogmata infundenda.

Quibus potissimùm modis hæretici Christianorum animos deprauare studuerunt? 6

QVI fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, cùm fieri nullo modo posse intelligerent, vt cum omnibus coràm colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent; idem alia ratione aggressi, multo faciliùs ac latiùs impietatis errores disseminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem euertere conati sunt, à quibus tamen cauere, cùm apertam hæresim continerent, non magni fortasse laboris ac diligentiæ fuit, infinitos etiam libellos conscripserunt: qui cùm pietatis speciem præ se ferent, incredibile est, quàm facilè incautos simplicium animos deceperint.

Catechismorum apud hæreticos pernicies.

Quomodo pestilentibus pseudoprophetarum vocibus & scriptis fuit occurrendum? 7

PATRES Oecumenicæ Tridentinæ Synodi, cùm tanto, & tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maximè cuperent, non satis esse putarunt, grauiora Catholicæ doctrinæ capita contra nostri temporis hæreses decernere: sed illud prætereà sibi faciendum censuerunt, vt certam aliquam formulam & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi, traderẽt, quam in omnibus Ecclesijs illi sequerentur,

Trin. Syn. sessione vltima, sub finem. Duplex antidotum pestis grassantis. Primum. Secundum.

rentur, quibus legitimi Pastoris & doctoris munus obeundum esset.

8 *Quid necessum fuit, Oecumenici Concilij studio, summiq; Pontificis auctoritate, post tot doctrinæ Christianæ conscriptas institutiones, nouum Catechismum Pastoribus proponere?*

Comparatio huius Catechismi cũ alijs Catholicorum Catechismis. Editionis huius Catechismi ratio. Vide secundã quæstionẽ primi capitis de Symbolo Apostolorum.

MVLTI quidem in hoc scriptionis genere cum magna pietatis & doctrinæ laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maximè referre; si liber sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alij quibus dicendi munus impositum est, certa præcepta petere atque depromere ad fidelium ædificationem possint: vt quemadmodum vnus est Dominus, vna fides, ita etiam vna sit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Christianum erudiendi, communis regula atque præscriptio.

9 *Súntné igitur exactè vniuersa nostræ religionis dogmata hîc discussa?*

CVM multa sint quæ ad Christianæ religionis professioné pertinere videantur; nemo existimet, illud sãctæ Synodi propositum fuisse, vt omnia Christianæ fidei dogmata, vno libro comprehensa, subtiliter explicarentur; quod ab ijs fieri solet, qui se profitẽtur vniuersæ religionis institutionem & doctrinam tradere; id enim & infiniti operis fuisset, & institũto minùs conuenire, perspicuũ est: sed quoniam parochos, sacerdotesque animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quę pastoralis muneris maximè proprię sunt, & ad fidelium captum accommodatæ; ea tantùm in mediũ afferri voluit, quæ hac in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus diuinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adiuuare possent. Quæ cùm ita sint, antequam ad ea sigillatim tractanda accedamus quibus huius doctrinę summa continetur; institutæ rei ordo postulat, vt pauca quædam exponantur, quę Pastores considerare, sibique ante oculos proponere in primis debent.

Pastoribus præcipuè seruit hæc instructio, & per eorũ ministerium omnibus Christianis.

Multa quæ ad Pastoris officiũ pertinent, tractantur ferè posteriori parte cuiusq; sessionis Concilij Tridentini, vbi agitur de reformatione.

10 *Cùm Pastores animarum hîc instituendi suscipiantur, quid illi potissimùm, vt ritè suo fungantur munere, considerabunt?*

Pastores oẽm suã doctrinam eò debent primũ referre, vt oẽs intelligant quantũ bene-

QVONIAM omnia eorum consilia, labores, & studia, ad certum finem erunt referenda, duo sunt quæ sibi ante oculos proponere in primis debent. Illud autem primum videtur esse, vt semper meminerint omnem

Chri-

Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendi, vel potiùs, quemadmodum Saluator noster ait, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quamobrem in eo præcipuè Ecclesiastici doctoris opera versabitur, vt fideles scire ex animo cupiant Iesum Christum, & hunc crucifixum: sibíque certò persuadeant, atque intima cordis pietate & religione credant, aliud nomen non esse datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri: si quidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris. At verò quia in hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruemus: proximum est, & cum eo quod diximus, maximè coniunctum, vt simul etiam ostendat vitam à fidelibus non in otio & desidia degendam esse, verùm oportere, vt quemadmodum ipse ambulauit, ita & nos ambulemus, sectemurque omni studio iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem: dedit enim semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, quæ Apostolus Pastoribus præcipit vt loquantur & exhortentur. Cùm autem Dominus ac Saluator noster non solùm dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrarit legem & Prophetas ex dilectione pendere, Apostolus deinde confirmarit, charitatem esse finẽ præcepti, ac legis plenitudinem; dubitare nemo potest, hoc tanquam præcipuum munus omni diligentia curandum esse, vt fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac diuino quodam ardore incensus, ad summum illud & perfectissimum bonum rapiatur, cui adhærere, solidam & veram felicitatem esse is planè sentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit: Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Hæc nimirum est via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstrauit, cùm omnem doctrinæ & institutionis suæ rationem ad charitatem, quæ nunquã excidit, dirigeret. Siue enim credendum, siue sperandum, siue agẽdum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri commendari debet, vt quiuis perspiciat, omnia perfectæ Christianæ virtutis opera, non aliunde, quàm à dilectione, ortum habere,

ficiũ Deus generi humano per Christum præstiterit.
Ioan. 17.
1. Cor. 2.
Acto. 4.
1. Ioan 2.
Secundũ quo Pastores docendo debent respicere, sunt mandata Christi, ad quæ subditi sunt excitandi.
1. Ioan. 2.
Opera esse fidei adiungẽda, nec quẽquam in hac sola sibi debere blãdiri. clarè ostẽditur cap. 11. sess. 6. Cõcilij Tridẽt. & ca. 20. eiusd.
Paulus præcipit Pastoribus vt fideles excitent ad pietatis opera.
1. ad Tim. 1.
Ad Rom. 13.
Solida felicitas hominis est Deo integrè per amorẽ adhærere.
Psal. 72.
1. Cor. 13.
Omnis doctrina Catholico doctori ad charitatem dirigenda.
Declaratur quomodo plenitudo legis sit dilectio.
Virtus nulla perfecta sine charitate.

habere, neque ad alium finem, quàm ad dilectionem, referenda esse.

II *An satis fuerit, Pastores ad duos illos fines inter docendum respicere?*

CVM in omni re reddenda plurimum intersit, vtrùm hoc, an illo modo aliquid doceas, tum verò hoc in Christiani populi institutione, maximi momenti existimandum est. Obseruanda est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio, vt qui docendi munus exercet, omnia omnibus efficiatur, vt & omnes Christo lucrifaciat, & seipsum fidelem ministrũ, & dispensatorem probare possit, ac veluti seruus bonus & fidelis, dignus sit, qui super multa constituatur à Domino. Neque verò vnius tantùm generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, vt præscripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem instituere æquè omnes fideles possit: sed cùm alij veluti modò geniti infantes sint, alij in Christo adolescere incipiant, nonnulli verò quodam modo confirmata sint ætate; necesse est diligenter considerare, quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritum augeant, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Id verò Apostolus in seipso omnibus obseruandum indicauit, cùm dixit se Græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus debitorem esse: vt videlicet intelligerẽt, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysterijs, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accommodari oportere: vt, cùm eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleuerint, ne interim paruulos fame perire patiantur, vt qui panem petãt, & nõ sit qui frangat eis. Neque verò cuiusquam studiũ in docendo retardari debet, propterea quòd interdum necesse sit, auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leniores & humiliores videntur, nec sine molestia ab ijs potissimùm tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostræ humilitate, cælestis vitæ præcepta

Pastori auditorũ circumstantiæ considerandę, & inter docendum ad captum cuiusque respiciendum.

1. Cor. 4.
2. Cor. 4.
Matth. 25.
1. Pet. 2.
1. Cor. 3.
Ad Hebr. 5.
Ad Ephes. 4.
Ad Rom. 1.

Paulus veri Pastoris exemplar.

Ab exemplo Christi.

præcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Christi, vt paruulus fiat in medio fratrũ suorum, & tanquam nutrix fouens filios suos, ita cupidè proximorum salutem desideret, vt, quod de seipso Apostolus testatur, eis velit non solùm Euangelium Dei, sed etiam animam tradere?

1. Thes. 2.

Ibidem.

Cùm Deus visibilem sui præsentiam nobis subduxerit, vnde Pastores eius verbum haurient? 12

OMNIS doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in Scripturam, traditionesque distributum est. itaque in harum rerũ meditatione Pastores dies noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quàm ad Timotheum scriptam, omnes, quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. est autem hęc admonitio in hunc modum: Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ; est enim omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendũ, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Sed quoniam quæ diuinitus tradita fuerunt, multa sunt & varia, vt nec ita facilè aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehensa, memoria teneri possint, vt cùm se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit & prompta explicatio: sapientissimè maiores nostri totam hanc vim & rationem salutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam, distribuerunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem: nam omnia quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, siue ad Dei cognitionem, siue ad mundi creationem & gubernationem, siue ad humani generis redemptionem spectent, siue ad bonorum præmia, & malorum pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta, ad diuinam gratiam consequendam, hæc septem Sacramentorum doctrina complectitur. Iam verò, quæ ad leges referuntur, quorum finis est Charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominica precatione comprehenditur. Quare sequitur, vt, explanatis quatuor his, quasi communibus sacræ Scripturæ locis, nihil

Doctrina fidei Catholicæ continetur scriptura & traditionibus, tum de Symbolo, Sacramentis, Decalogo, oratione Dominica.

1. Tim. 4.
2. Tim. 3.

De verbo Dei scripto, & non scripto exstat peculiare decretum sessione 4. Concilij Tridentini.

Traditionum Ecclesiæ varietas.

Traditiones in quatuor capita distributæ.

Primum.
Secundum.
Tertium.
Quartum.

1. Tim. 1.

Traditionum quatuor capita sunt veluti communes scripturæ loci, ad

quorũ aliquid omnis labor docentis respicere debet.

nihil ferè ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

13 *Qua præcipuè methodo vtentur Parochi in explicando Euangelio?*

QVOTIES vsu venerit, vt illi aliquem interpretentur Euangelij, vel quemuis alium diuinæ Scripturæ locum; intelligant, eius loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub vnum aliquod quatuor illorũ capitum, quæ diximus; quò, tanquam ad eius doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa: si explanandum sit illud Euangelium primæ Dominicæ Aduentus, Erunt signa in Sole & Luna, &c. quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo, Venturus est iudicare viuos & mortuos: quibus inde assumptis, Pastor vna eademque opera fidelem populũ & Symbolum & Euangelium docebit. Quare in omni docendi & interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quę referri vniuersam diuinę Scripturę vim atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo Domino, & in eius disciplina instituendis hominibus, à fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, priùs explicare.

Luc. 21. cap. Pastores Ecclesiarum debere suas conciones iuxta huius Catechismi doctrinã instituere, statuitur cap. 7. Decreti de reformatione sessionis 24. Concil. Trid.

A fidei doctrina incipiendum.

CATE-

CATECHISMI ROMANI PARS I.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

CAPVT I.

Quid est fides, & quæ eius ad salutem necessitas?



1 IN diuinis literis multiplex est Fidei significatio: nos autem hîc de ea loquimur, cuius vi omnino assentimur ijs quę tradita sunt diuinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo iure dubitabit, præsertim cùm scriptum sit: Sine fide impossibile est placere Deo. Cùm enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit quam vt humanæ mentis acie perspici possit; necesse ei erat, ipsius à Deo cognitionem accipere. Hæc verò cognitio nihil aliud est, nisi fides: cuius virtus efficit, vt id ratum habeamus, quod à Deo traditũ esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobarit: nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in ijs quorũ Deus auctor est, qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantũ inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, & illam, quã humanę historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem quamquam latè pateat, & magnitudine ac dignitate differat (est enim sic in sacris literis, Modicæ fidei, quare dubitasti? &, Magna est fides tua: &, Adauge nobis fidem: itẽ, Fides sine operibus mortua: &, Fides quæ per charitatem operatur) tamẽ est idem genere, & diuersis fidei gradibus eadem definitionis vis & ratio conuenit. Quàm verò fructuosa sit, & quantam ex ea vtilitatem capiamus, in articulorũ explicatione dicetur.

Ad Hebr. 11. Quàm sit fides ad iustificationem & salutem consequendam necessaria, repetatur ex sessione 6. Concilij Trident. Decreto de iustificatione, præsertim cap. 6. 7. 8. Fidei definitio illustratur. Quòd autem sit Ecclesiæ, de vero sensu scripturarum & verbi Dei iudicare, sessione 4. Concil Trident. Decreto de editione & vsu sacrorũ librorũ ostenditur. Fides Catholica etsi vna sit, tamen ex personarum qualitate diuersos habet gradus. Matth. 14. Matth. 15. Lucæ 17. Iacobi 2. Galat. 5.

Quãdo & qua de causa duodecim fidei capita ab Apostolis sunt tradita?

QVÆ primùm Christiani homines tenere debent, 2
illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque, sancti Apostoli, diuino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cùm mandatum à Domino accepissent, vt pro ipso legatione fungentes, in vniuersum mundum

Marc. 16. Matth. 18. 2. Cor. 3.

mundum proficiſcerentur, atque omni creaturæ Euangelium prædicarent, Chriſtianæ fidei formulam componendam cenſuerunt: vt ſcilicet id ipſum omnes ſentirent, ac dicerent, neque vlla eſſent inter eos ſchiſmata, quos ad fidei vnitatem vocaſſent, ſed eſſent perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.

3 *Cur breuis illa fidei formula Symbolum eſt vocatum?*

HANC Chriſtianæ fidei & ſpei profeſſionem à ſe compoſitam, Apoſtoli Symbolum appellarunt, ſiue quia ex varijs ſententijs, quas ſinguli in commune contulerunt, conflata eſt, ſiue, quia ea veluti nota & teſſera quadam vterentur, qua deſertos & ſubintroductos falſos fratres, qui Euangelium adulterabant, ab ijs qui verè Chriſti militię ſacramento ſe obligarent, facilè poſſent internoſcere.

4 *Quid Chriſtiano præcipuè credendum eſt? quótque ſunt Apoſtolici Symboli partes?*

Chriſtiano præcipuè credendum eſt quòd Deus ſit trinus & vnus.

CVM multa in Chriſtiana religione fidelibus proponuntur, quorum ſigillatim, vel vniuersè, certam & firmam fidem habere oportet; tum verò illud primò ac neceſſariò omnibus credendum eſt, quod veluti veritatis fundamentum, ac ſumma de diuinę eſſentiæ vnitate, & trium perſonarum diſtinctione, earumque actionibus, quæ pręcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipſe nos docuit. Huius myſterij doctrinam breuiter in Symbolo Apoſtolorum comprehenſam eſſe, Parochus docebit. Nam, vt maiores noſtri, qui in hoc argumento piè & accuratè verſati ſunt, obſeruauerunt, in tres potiſſimùm partes ita diſtributum videtur, vt in vna diuinæ naturæ prima perſona, & mirum creationis opus deſcribatur: in altera, ſecũda perſona, & humanæ redemptionis myſterium: in tertia, tertia item perſona, caput & fons ſanctitatis noſtræ, varijs & aptiſſimis ſententijs concludatur. Eas autem ſententias, ſimilitudine quadam à Patribus noſtris frequenter vſurpata, articulos appellamus. Vt enim corporis membra articulis diſtinguuntur: ita etiam in hac fidei confeſſione, quidquid diſtinctè & ſeparatim ab alio nobis credendum eſt, rectè & appoſitè articulum dicimus.

Symboli Apoſtolici tres partes tribus perſonis diuinis ſunt accommodatæ. Prima. Secunda. Tertia.

Singulæ Symboli ſententiæ, quæ ſunt veluti fidei Apoſtolicæ decreta, cur articuli vocati? Quid articulus.

DE

DE PRIMO SYMBOLI ARTICVLO,

CAPVT II.

Quis est primus articulus, & quæ eius sententia? 1

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ. S. Petrus dixit.

His verbis ea sententia subiecta est: certò credo, ac sine vlla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cælum ipsum & terram, & omnia quæ cæli & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur ac regit: neque eum solùm corde credo, & ore confiteor, verùm summo studio ac pietate ad illum, veluti summum & perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit breuis quædam primi huius articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis ferè verbis latent, ea nunc diligentiùs Parocho perpendenda sunt: vt quantum Dominus permiserit, ad eius maiestatis gloriam contemplandam cum timore & tremore fidelis populus accedat.

Primi articuli breuis expositio, quę posteà minutim examinatur.

Singula Symboli verba diligenter sunt expendenda.

Quis in materia fidei Euangelicæ dicitur credere? 2

Credendi vox, hoc loco putare, existimare, opinari non significat, sed, vt docent sacræ literæ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firmè constanterque assentitur. Quamobrem is credit (quod ad huius loci explicationem attinet) cui aliquid sine vlla hæsitatione certum & persuasum est. Neque verò existimare quisquam debet, fidei notitiam minùs certam esse, quòd ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit: etenim diuinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, vt non sit nobis opertum Euangelium, sicut iis qui pereunt.

Verbi huius, Credo, in materia fidei euãgelicæ acceptio & professio.

Conferantur hæc cũ quæst. 1. superioris capitis.

Fidei notitiã, propter infallibilem, quæ à Deo mẽtibus infunditur, veritatem, esse certam.

2. Cor. 4.

Vtrùm curiosus veritatis, quæ semel Ecclesiæ fuit reuelata, indagator, verè credat? 3

Ex iis quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cælesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate

Curiosus veritatis indagator est modicæ fidei.

liberum esse. Deus enim, cùm iussit nos credere, non diuina iudicia scrutanda, eorumque rationem & causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, vt animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profectò cùm Apostolus testetur; Deus verax est, omnis autem homo mendax: si arrogantis & impudentis hominis est, graui ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed prætereà vrgere, vt, quod dixerit, rationibus aut testibus probetur: cuius temeritatis, atque adeò stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cælestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere! Fides itaque, seclusa omni non solùm ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

Ad Rom. 3.

A minori ad maius.

Fides non fert ambiguitatē, nec demonstrationem requirit.

4 *An ad perfectionem fidei satis sit, intimum mentis assensum veritati præbere?* ^

ILLVD prætereà doceat Parochus, eum, qui dicit, Credo, præterquam quòd intimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habeat, aperta fidei professione præseferre, summaque alacritate palàm fateri ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit; Credidi, propter quod locutus sum: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt; Non possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui: Diui Pauli præclara illa voce excitari; Non erubesco Euangelium; virtus enim Dei est in salutem omni credenti: item, quo maximè huius sententiæ veritas confirmatur; Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Fidei actus interior. Actio fidei interior voce declaranda.

Psalm. 115.

Act. 4.

Ad Rom. 8.

Ad Rom. 10.

5 *Quid illa Symboli particula, In Deum, fidelibus meditandum exhibet?*

HINC Christianæ sapientię dignitatem & præstantiam, ex eaque quantum diuinę bonitati debeamus, cognoscere licet: quibus datum est, statim ad rei pręstantissimę maximeque expetendę cognitionem quasi fidei gradibus ascendere.

Christianæ sapientiæ, quæ fide, spe, & charitate perficitur, dignitas.

6 *Quantum differt Christiana de Deo sapientia, à Philosophica rerum diuinarum notitia?*

MVLTVM inter se differunt Christiana Philosophia,

^ An fas negare Christum [illegible] extremo vitae periculo? Bossius [illegible] Con. 26. §. 3. f. 286 Fugere, dissimulare, simulare, negare an liceat tempore persecutionis? Idem ib. co. 27. f 399

phia, & huius sæculi sapientia, quòd hæc quidem naturalis tantùm luminis ductu ab affectibus, & ab iis quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem inuisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam & auctorem agnoscit atque intelligit; contrà verò illa humanæ mentis aciem ita exacuit, vt in cælum nullo labore penetrare possit, atque diuino splendore collustrata, primùm quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intueri: vt nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum principem, cum summa animi iucunditatę experiamur, & credentes exsultemus lætitia inenarrabili. Rectè igitur fideles primò se in Deum credere profitentur, cuius maiestatem, ex Ieremiæ sententia, incomprehensibilem esse dicimus. Lucem enim, vt ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cùm enim ad Moysen loqueretur, Non videbit me, inquit, homo & viuet. Nam vt mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perueniat, necesse est eam omnino à sensibus abstractam esse: cuius rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed quamuis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, vt inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio, benefaciens, de cælo dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda hominum. Quæ causa fuit Philosophis, nihil abiectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum & admistum est, ab eo longissimè remouendi; cui etiam bonorum omnium perfectam vim & copiam tribuerunt, vt ab eo, tanquam à perpetuo quodam & inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientē, veritatis auctorem, & amantem, iustum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellauerunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur: cuius immensam & infinitam virtutem, omnem complentem locum, & per omnia pertingentem, esse dixerunt. Hoc ex diuinis literis longè meliùs constat, & illustriùs, vt illo loco, Spiritus est Deus: item,

Profuerit hec conferre cum iis quæ de cælesti & perfectiori Dei cognitione quęst. 6 artic. 12. explicantur.

Obscuram quandam Dei cognitionem Philosophia vix præstat.

Christiana sapientia ad certam Dei notitiam adducit.

1. Pet. 2.

1. Pet. 1.

Ierem. 32.

1. Ad Tim. 6.

Exod. 33.

Act. 14.

Deus suam excellentiam & bonitatem Ethnicis, quo se magis à terrenis sensibus abducerent, per ea quæ facta sunt ostētauit.

Certiùs & clariùs se Deus hominibus.

cognoscẽdum præbuit suo verbo. Estote vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est: tum, Omnia nuda & aperta sunt oculis eius: & illud, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: deinde, Deus verax est: &, Ego sum via, & veritas, & vita: præterea, Iustitia plena est dextera tua: denique, Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione: postremò, Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Et, Si ascendero in cælum, tu illic es: si descẽdero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, &c. Et, Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus? Magna & præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum librorum auctoritate consentanea & consequentia ex rerum effectarum inuestigatione Philosophi cognouerunt. quamquam in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem cognoscimus, si animaduertamus, fidem non solùm hoc præstare, quemadmodum suprà dictum est, vt quæ viri tantùm sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque & imperitis hominibus statim pateant, atq; in promptu sint: verùm vt rerum notitia, quę fidei disciplina comparatur, multo certior, atque ab omni errore purior in mẽtibus nostris insideat, quàm si eas ipsas res, humanæ scientię rationibus comprehẽsas, animus intelligeret. Sed quãto præstantior diuini numinis cognitio censenda est, ad quam non cõmuniter omnibus naturæ contẽplatio, sed propriè credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis diuinæ essentiæ vnitatem, & trium personarum distinctionẽ, tum verò ipsum Deum esse vltimum hominis finem aperiunt, à quo cælestis æternæque beatitudinis possessio exspectanda sit: siquidem à Diuo Paulo didicimus, Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, & an eius generis sint bona, ad quæ humana cognitio adspirare potuerit, multo ante eundem Apostolum Esaias Propheta his verbis ostendit: A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti exspectantibus te.

[Margin: Ioan. 4. Matth. 5. Ad Heb. 4. Ad Rom. 11. Ad Rom. 3. Ioan. 14. Psalm. 17. Psalm. 144. Psalm 138. Hierem. 23.]

[Margin: Ad Philosophicã de Deo notitiam cur necessaria fuerit fidei doctrina.]

[Margin: Fidei summa Symbolo cõprehensa.]

[Margin: Ad Hebr. 11.]

[Margin: 1. Cor. 2. Esaiæ 64.]

Cur vnum Deum esse, non plures Deos confitendum?

7 QVIA cum Deo summam bonitatem & perfectionem

ctionem tribuamus, fieri non poteſt, vt id quod ſummum atque abſolutiſſimum eſt, inueniatur in pluribus. Quòd ſi cui aliquid ad ſummum deeſt, eo ipſo imperfectus eſt: quare nec Dei natura illi conuenit. Hoc autem multis ſacrarum literarum locis comprobatur. ſcriptum eſt enim: Audi Iſraël, Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt. præterea eſt Domini iuſſum: Non habebis Deos alienos coram me. deinde per Prophetam ſæpè admonet: Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſque me non eſt Deus. Apoſtolus etiam palàm teſtatur: Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.

Deut. 6.
Exod. 20.
Eſai 44. 48. 49
Ad Epheſ. 4.

Quomodo creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur? 8

QVOD ſacrę literę Prophetas & iudices Deos appellarunt, non Gentium more factum eſt, quæ ſibi plures Deos ſtultè & impiè finxerunt; ſed quadam loquendi conſuetudine ſignificare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quę Dei munere illis conceſſa ſit. Deum igitur, natura, ſubſtantia, eſſentia vnum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Nicęni Concilij dictum eſt, Chriſtiana fides credit & profitetur: ſed altiùs etiam adſcendens, ita vnum intelligit, vt vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneretur: de quo nobis myſterio nunc dicere incipiendum eſt.

Prophetæ & iudices interdum Dij vocati propter excellentem quandam virtutem, quæ in illis elucebat. V de quæſt. 6. vlt. articuli.

Quomodo Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Chriſtianorum Pater dicitur? 9

QVONIAM Patris vox non vna ratione Deo tribuitur, illud priùs declarandum erit, quæ ſit magis propria huius loci ſignificatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam ſubſtantiam eſſe intellexerunt: à qua res ortæ eſſent, & cuius prouidentia omnia gubernarentur, ſuumque ordinem & ſtatum conſeruarent. Ex humanis igitur rebus ducta ſimilitudine, quemadmodum eum, à quo familia propagata eſt, cuiuſque conſilio & imperio regitur, patrem vocabant: ita hac ratione factum eſt, vt Deum, quem omnium rerum opificem & rectorem agnoſcebant, Patrem appellari voluerint. eodem nomine ſacræ etiam literæ vſæ ſunt, cùm de Deo loquentes, vniuerſorũ creationem, poteſtatem, admirabilemque prouidentiam ei

Deus primaria & generali ratione dicitur hominum pater, quia eos, vt res cæteras, produxit, & ſingulari prouidentia gubernat. Hac de re plura initio capitis noni de oratione Dominica.

Deut.32. tribuendam iudicarent. legimus enim: Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? & alibi: Nunquid non Pater vnus omnium nostrûm? Nunquid non Deus vnus creauit nos? At verò multo frequentiùs & peculiari quodam nomine, præsertim in noui Testamenti libris, Deus Pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt spiritum seruitutis in timore; sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba Pater: eam enim charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus: quòd si filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus, nec confunditur vocare nos fratres. Siue igitur communem creationis & prouidentiæ, siue præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, meritò fideles Deum Patrem se credere profitentur.

Malach.2. Deus secundò peculiariùs dicitur Pater fidelium propter adoptionem. Ad Rom.8 Quæ obiter hîc attingûtur latiùs quæst. 7. de oratione Dominica explicabûtur. 1.Ioan.3. Ad Rom.8. Ad Heb.2.

10 *Quid, audito Patris nomine, præterea Christianis meditandum venit; quidq; de distinctione personarum in diuinis sentiendum est?*

Pia meditatio circa nomen Pater, in diuinis; & de personarum proprietatib⁹

PRÆTER eas notiones, quas explicauimus, Patris nomine audito ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum & abstrusum est, quodque humana ratio, & intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo diuina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen in vna diuinitatis essentia non vnam tantùm personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in vna diuinitate personæ: Patris, qui à nullo genitus est: Filij qui ante omnia sæcula à Patre genitus est: Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre & Filio procedit. Atqui Pater est in vna diuinitatis substantia prima persona, qui cum vnigenito Filio suo & Spiritu sancto vnus est Deus, vnus est Dominus; non in vnius singularitate personæ, sed in vnius Trinitate substãtię. Iam verò hæ tres personæ, cùm in iis quidquã dissimile aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodò proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidẽ ingenitus est: Filius à Patre genitus: Spiritus sanctus ab vtroque procedit. Atque ita triũ personarum eandem essentiam, eandem substantiam cõfitemur, vt in confes-

Tertiò Patris nomen vnius essentiæ plures esse personas arguit.

Trinitas non ex dissimilitudine essentiæ, sed externa distinctione proprietatũ, quæ in personis diuinis inueniuntur æstimãda est.

confeſſione veræ ſempiternæque Deitatis, & in perſonis proprietatem, & in eſſentia vnitatem, & in Trinitate æqualitatem piè & ſanctè colendã credamus. Nã quòd Patris primam eſſe perſonam dicimus, hoc non ita accipiendum eſt, perinde ac ſi aliquid in Trinitate prius aut poſterius, maius aut minus cogitemus; abſit enim hæc à fidelium mentibus impietas, cùm eandem æternitatem, eandem gloriæ maieſtatem in tribus perſonis Chriſtiana religio prædicet: ſed Patrem propterea, quòd ipſe ſit principium ſine principio, primam eſſe perſonam, verè, & ſine vlla dubitatione affirmamus: quæ quidẽ vti Patris proprietate diſtincta eſt, ita in vnam illam præcipuè hoc conuenit, quòd Filium ab æterno genuerit; ſemper enim Deum ſimul & Patrem fuiſſe nobis ſignificatur, cùm Dei & Patris nomina coniuncta in hac confeſſione pronunciamus. verùm quoniam in nullius rei, quàm huius omnium altiſſimę, ac difficillimæ notitia atque explicatione, aut periculoſiùs verſari, aut grauiùs errare poſſumus, doceat Parochus, religiosè retinenda eſſe eſſentiæ & perſonæ propria vocabula, quibus hoc myſterium ſignificatur; & ſciant fideles, vnitatem eſſe in eſſentia, diſtinctionem autem in perſonis. Sed hæc ſubtiliùs exquirere nihil oportet, cùm meminerimus illius vocis; Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria: ſatis enim videri debet, quod fide certum & exploratum habeamus, nos à Deo (cuius oraculis non aſſentiri, extremæ ſtultitiæ atque miſeriæ eſt) ita edoctos eſſe. Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. rurſus: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Oret tamen aſſiduè, ac precetur Deum & Patrem, qui vniuerſa ex nihilo condidit, diſponitque omnia ſuauiter, qui dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri, qui Trinitatis myſterium humanæ menti patefecit: oret, inquam, ſine intermiſſione qui diuino beneficio hæc credit, vt aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus ſit qui videat, quę tanta ſit Dei Patris fœcunditas, vt ſeipſum intuens atque intelligens, parem & æqualem ſibi Filium gignat: quóve modo duorum idem planè, & par

In Trinitate nihil maius aut minus.

Primæ Trinitatis perſonæ, cur Patris nomẽ tribuatur.

Vt Deus æternus, ita prima Trinitatis perſona.

Patris proprietas ęterna

Diuinitatis vnitas, ex eſſentia, trinitas ex perſonis metienda.

Prou. 25.

Matth. 28.

1. Ioan. 5.

Precibus agendum apud Deum, vt altiſſimum Trinitatis myſterium fide hîc tantùm comprehenſum, aliquando re ipſa deguſtemus.

charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem & genitum, æterno atque indissolubili vinculo inter se connectat: atque ita diuinæ Trinitatis vna sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

11 *Qua ratione hîc Deum omnipotentem etiam confitemur?*

Dei maiestas multis nominibus in scripturis exponitur. Omnipotētia Deo frequentiùs tribuitur.

SOLENT sacræ literę multis nominibus Dei summam vim & immēsam maiestatem explicare, vt ostendant quanta religione & pietate illius sanctissimum numen colendum sit: sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissimè tribui. Ipse enim de se dicit: Ego Dominus omnipotens. & rursus Iacob, cùm filios ad Ioseph mitteret, ita illis precatus est: Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem. deinde verò in Apocalypsi scriptum est: Dominus Deus qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens. & alibi, Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet quod dicitur: Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Numquid manus Domini inualida est? item: Subest tibi, cùm volueris, posse: & alia generis eiusdem. ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod vno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat: etenim non solùm hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum vt omnia ad nihilum recidant, atque vt plures mundi ex nihilo repentè exsistant; verùm etiam multa maiora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti & intelligentiæ suspicari non licet.

Genes. 17. Genes. 43. Apoc. 1. Lucæ 1. Num. 11. Sapien. 12.

Omnipotens ideò Deus cēseatur, quia omnia potest, quæ summæ eius perfectioni non repugnant.

12 *Cùm Deus sit omnipotens, an etiam peccare vel falli potest.*

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare, sunt actiones imbecillitatis, non potentiæ.

NEQVE verò, licet omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest. Hæc enim in eam naturam cadunt, cuius imperfecta actio est: Deus verò, cuius perfectissima semper est actio, ideò hæc non posse dicitur, quia posse ea infirmitatis est, non summæ & infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur

Deum omnipotentem esse credamus, vt ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ eius essentiæ maximè coniuncta & conuenientia non sunt.

Cur aliis nominibus quæ de Deo dicuntur, prætermissis, solius omnipotentiæ in Symbolo sit mentio; quæq; eius fidei est vtilitas? 13

QVIA vbi Deũ omnipotẽtem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere; omnia item eius ditioni & imperio subiecta esse. Cùm verò omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, vt cætera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Prætereà nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quàm si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse: quidquid enim deinceps credere oporteat, quamuis magnum & admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet, illi tamen facilè humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine vlla hæsitatione assentitur: quin potiùs quo maiora sint, quæ diuina oracula doceant, eò libentiùs fidem eis habendam esse existimat. Quòd si boni etiam aliquid exspectandum sit, numquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese, atq; confirmat; sæpè illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hac fide præcipuè munitos nos esse oportet, vel cùm admiranda aliqua opera ad proximorum vsum & vtilitatem edere cogimur, vel cùm à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cùm Apostolis incredulitatem obiiciens diceret: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Iacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur; non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino. Multa præterea hæc fides commoda, atque vtilitates nobis præbet: in primis verò ad omnem animi modestiam & humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: Humiliamini sub potenti manu Dei.

Omnipotẽtiæ vox quã multa suo ambitu concludat.

Omnipotẽtiæ persuasio fidẽ & spem maximè cõfirmat.

Fides omnipotẽtiæ quãdo sit maximè necessaria.

Matth. 17.

Iacob 1.

Omnipotẽtiæ fides humilitatem & confidentiam bonam præstat. 1. Pet. 5.

Monet etiam non esse trepidandum, vbi non sit timor, sed vnum Deum timendum esse, in cuius potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint. inquit enim Saluator noster: Ostendam vobis, quem timeatis: Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Vtimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sępiùs exclamet: Fecit mihi magna, qui potens est.

Lucæ 12.

Omnipotẽtiæ opinio ad laudandũ Deum fideles excitat.

Lucæ 1.

14 *An omnipotentiæ vox ita Patri hîc tribuatur, vt de Filio, vel Spiritu sancto etiam non dicatur?*

QVOD Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, vt arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, vt Filio etiam & Spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed vnum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filium, & Spiritum sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed vnum omnipotentem esse confitemur. At verò præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; vti etiam Filio, qui æternum Patris Verbum est, sapientiam: & Spiritui sancto, qui vtriusque amor est, bonitatem tribuimus: quamuis hæc & alia huiusmodi nomina communiter in tribus personis, ex Catholicæ fidei regula, dicantur.

15 *Quo pacto, quáque de causa Deus cælum & terram creauit?*

QVAM necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulò antè fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de vniuersorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculum faciliùs creditur, quòd nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creauit, idq; nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte & voluntate instituit. Neque verò vlla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi vt rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur. nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, vt inquit

Deus vt suam bonitatẽ aliis communicaret, mundũ ex nihilo creauit.

quit Dauid: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, cùm vniuersa conderet, secutus est: verùm quia rerum omnium exemplar diuina intelligentia continetur, id summus artifex in seipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia & infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum vniuersitatem initio procreauit. Ipse enim dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt.

Psal. 15.
Deus in rerũ creatione nulla idea extrinsecus vsus est, sed ex seipso exemplar sumpsit.
Psal. 148.

Quid per cælum & terram hoc loco intelligitur? 16

Cæli & terræ nomine, quidquid cælum & terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cælos, quos opera digitorum eius Propheta appellauit, solis etiam splendorem, lunæque, & cæterorum siderum ornatum addidit; atque, vt essent in signa, & tempora, & dies, & annos, ita cælorum orbes certo & constanti cursu temperauit, vt nihil perpetua eorum conuersione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit. At verò, terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effecitque vt adscenderent montes & descenderent campi in locum quem fundauit eis: ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram. Deinde non solùm arboribus, omnique herbarum & florum varietate conuestiuit atque ornauit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodùm anteà aquas & aëra, ita etiam terras compleuit. Hæc igitur de vniuersorum creatione, cæli & terræ verbis, intelligenda sunt, quæ omnia breuiter quidem Propheta complexus est, illis verbis: Tui sunt cæli, & tua est terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: sed multo etiam breuiùs Patres Nicæni Concilij, additis in Symbolo duobus illis verbis, Visibilium & inuisibilium, significauerunt. Quæcumque enim rerum vniuersitate comprehenduntur, atque à Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilia dicuntur; vel mente & intelligentia percipi à nobis possunt, quæ inuisibilium nomine significantur.

Psal. 8.
Genes. 1.
Terræ orbis centrum.
Psal. 113.
Terræ ornatus in plantis & animantibus.
Psal. 88.
Cæli & terræ non ine omnia visibilia & inuisibilia denotantur.

Quid

17 *Quid peculiariter Cæli nomine significatur?*

De creatione Angelorum, mundi visibilis & ipsius hominis. Ioan. 8. Angeli oẽs in gratia creati.

SPIRITVALIS natura, innumerabilesque Angeli, quos Deus, vt sibi ministrarent & assisterent, ex nihilo creauit, admirabilique gratiæ suæ, & potestatis munere auxit atque ornauit. Nam cùm illud sit in diuinis literis, Diabolum in veritate non stetisse: perspicuum est, eum reliquosque desertores angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse: de quo ita est apud sanctum Augustinum: Cum bona volũtate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, Angelos creauit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam. Vnde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, numquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum literarum testimonium: Tu Domine mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia super terram. Potestatem denique eis tribuit diuinus Dauid illis verbis: Potentes virtute, facientes verbum illius: atque ob eam rem sæpè in sacris literis virtutes & exercitus Domini appellantur. Sed quamuis omnes ij cælestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen qui à Deo parente & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœnas luunt. de quibus princeps Apostolorum scribit in hunc modum: Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari.

August. libro 12 de ciuit. Dei, cap. 9.

Sapientes Angeli 2. Reg. 14. Psalm. 102. Angeli cur virtutes vel exercitus Domini dicantur. Angeli apostatæ in æternas pœnas coniecti. 2. Pet. 2.

18 *Quæ creatura terræ vocabulo potissimum hîc intelligitur?*

Homo immortalis & impatibilis creatus etiam secùndum corpus. Hominis anima liberi arbitrij particeps creata, & in illa ratio domina sensitiui appetitus instituta. Anima cum originali iustitia creata. An amissa post Adæ peccatũ iustitia, etiã liberum hominis arbitrium sit extinctũ declaratur sess. 6. concil. Trid. can. 4. 5. & 6. de iustificatione.

DEVS ex limo terræ hominem sic corpore effectum & constitutum effinxit, vt non quidem naturæ ipsius vi, sed diuino beneficio immortalis esset, & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem & similitudinem suam formauit, liberumq; ei arbitrium tribuit: omnes prętereà motus animi, atque appetitiones ita in eo temperauit, vt rationis imperio numquam non parerent. Tum originalis iustitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit: quæ quidem facilè erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

An res

An res Dei virtute conditæ citra ipsius gubernationem & prouidentiam subsistere possunt? 19

NON ita Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, vt existimemus perfecto absolutoque opere, ea quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita eius virtute constare potuisse. Nam quemadmodum omnia vt essent, creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est: ita etiam, nisi conditis rebus perpetua eius prouidentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conseruaret, statim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cùm inquit: Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses; aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur?

Res conditæ Dei virtute & prouidentia subsistunt & gubernantur. Plura de Dei prouidētia dicentur quæst. 16. cap. 9. de oratione Dominica, & quæst. 4. secūdæ petitionis. Sapien. 11.

An Deus sua gubernatione secundarum causarum vim euertit? 20

NON solùm Deus, vniuersa quæ sunt, prouidentia sua tuetur atque administrat, verùm etiam quæ mouentur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, vt quamuis secundarum causarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cùm eius occultissima vis ad singula pertineat, &, quemadmodum Sapiens testatur, attingat à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter. Quare ab Apostolo dictum est, cùm apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant: Non longè est ab vnoquoque nostrûm: in ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.

Deus ita res à se cōditas gubernat, vt tantum, secundarum causarum virtutem non euertat, sed quòd hanc etiam præuertat. Conferatur hic locus cum quæst. 3. primæ petitionis Dominicæ orationis. Sapien. 8. Actor. 17.

Numquid rerum creatio soli Patri est tribuenda? 21

CREATIONIS opus omnibus sanctæ & indiduæ Trinitatis personis commune est. Nam hoc loco ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cæli & terræ confitemur: in Scripturis sacris legimus de Filio, Omnia per ipsum facta sunt: & de Spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas: & alibi, Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Creationis opus toti Trinitati commune est. Vide quæst. 3. artic. tertij. Ioan. 1. Genes. 1. Psalm 32.

DE II. ARTICVLO,

CAPVT III.

1 *Quis est secundus articulus, & quæ professionis eius vtilitas?*

Et in Iesum Christum, Filium eius vnicum, Dominum nostrum. S. Andreas.

Cõfessio æternæ Christi Natiuitatis, est nostræ salutis fundamentũ. 1. Ioan. 4.

Matth. 16.

MIRIFICAM & vberrimam esse vtilitatem, quę ex huius articuli fide & confessione confluxit ad humanum genus, & illud sancti Ioannis testimonium ostendit; Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo: & beatitudinis pręconium declarat, quod à Christo Domino tributum est principi Apostolorum: Beatus es Simon Bar-iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis ac redemptionis.

2 *Quo pacto magnitudo beneficij hoc articulo propositi potissimùm cognoscitur?*

Iustitia originalis deperdita, per solum Dei Filium recuperata. De peccato originali pluribus differetur tertia petitione orationis Dñicæ, & initio quartæ petitionis. Sessione 5. Concil. Trid. in princip. Genes. 2.

QVONIAM admirabilis huius vtilitatis fructus maximè ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat: incũbat in hanc curam Parochus, vt fideles communium miseriarum & ærumnarum causam cognoscant. Cùm enim à Dei obedientia desciuisset Adam, interdictumque violasset illud, Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientię boni & mali ne comedas; in quocunque die enim comederis ex eo, morte morieris: in summam illam incidit calamitatem, vt sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus vberiùs explicauit. ~~Propterea vero~~ peccatum, & peccati pœnam in vno Adam non constitisse commemorabunt, sed ex eo, tanquam ex semine & causa, ad omnem posteritatem iure permanasse.

3 *Potuítne aliquis præter Christum genus humanum restaurare?*

Genus humanum non potuit vllius

CVM ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus, subleuari inde, & in pristinum locum restitui

restitui nullo modo poterat hominum aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ & malorum subsidium, vt Dei Filij infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, & nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

creaturæ viribus restitui.

An citra redemptionis fidem vllus vnquam saluari potuit? 4

HVIVS redemptionis fides & confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus initio præmõstrauit: nam in illa damnatione humani generis, quæ statim peccatum consecuta est, ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denunciauit: Inimicitias ponam inter te & mulierem, semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. & deinceps eandem promissionem sępè confirmauit, maioremque sui consilij significationem iis præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem beneuolentiam præstare; inter cæteros verò, cùm Patriarchæ Abrahæ sæpenumerò hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertiùs declarauit, cùm ille Dei iussis obediens, filium suum vnicum Isaac immolare voluit. inquit enim: Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Ex quibus verbis facilè colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satanæ tyrannide libertatis salutem afferret: illum autem Dei Filium, natum ex semine Abrahę secundùm carnem, fore necesse erat. Non ita multo pòst Dominus, vt eiusdem promissionis memoria conseruaretur, idem fœdus cum Iacob Abrahæ nepote sanciuit: nam cùm ille in somnis vidit scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cęlos, Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, vt testatur Scriptura; audiuit etiam Dominum innixum scalæ dicentem sibi: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. terram in qua dormis

Redēptionis fides ad salutem semper necessaria, & mox post hominis lapsum diuinitus fuit ostentata.

Primùm sub lege naturæ. Genes. 3.

Gen. 22.

Gen. 28.

Sub lege scripta sæpius memoria redemptionis humanæ renouata, per sacrificia, typos & prædictiones Prophetarum.

dormis, tibi dabo, & semini tuo; eritque semen tuum quasi puluis terræ. Dilataberis ad orientem & occidentem, & septemtrionem & meridiem: & benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Neque posteà destitit Deus, eadem sui promissi memoria renouanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Saluatoris exspectationem commouere: siquidem Iudæorum republica & religione constituta, notior populo suo fieri cœpit. nam & mutæ res significarunt, & homines prædixerunt, quæ & quanta nobis bona Saluator ille & redemptor noster Christus Iesus allaturus esset. Ac Prophetæ quidem, quorum mens cælesti lumine illustrata fuit, filij Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem, cæteraque eius mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palàm docentes, populo prænunciarunt: ita vt si futuri & præteriti temporis tollatur diuersitas, nihil iam inter Prophetarum prædicta & Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem & nostram interesse videamus. Sed iam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

Patriarcharũ, Prophetarum, & Apostolorũ fides sola temporis circunstantia differt. Videatur quæst. 1 de fide & Symbolo cap. 1.

5 *Quid hoc articulo Iesu nomen meditandum exhibet?*

Iesus nomen humani generis redemptori, Dei præcepto, fuit impositum. Lucæ 1.

IESVS, proprium est nomen eius, qui Deus & homo est, quod Saluatorem significat; non quidem fortuitò, aut hominum iudicio & voluntate, sed Dei consilio & præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annunciauit: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ac deinde Ioseph virginis sponso non solùm, vt eo nomine puerum appellaret, præcepit: sed etiam cur ita nominandus esset, declarauit. inquit enim: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Matth. 1.

6 *Párne est ratio cur aliis quibusdam hominibus idem nomen est tributum?*

MVLTI quidem hoc nomine fuerunt in diuinis literis: nam idem nomen Naue filio fuit, qui Moysi successit, & populum à Moyse ex Ægypto liberatum in terram

Iesus Naue.
Eccl 46.

terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine Iosedech sacerdotis filius appellatus est. Sed quanto veriùs Saluatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus! qui non vni alicui populo, sed vniuersis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco vel Babylonico dominatu oppressis, sed in vmbra mortis sedentibus, & durissimis peccati & diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit: qui eis cælestis regni ius & hæreditatem acquisiuerit: qui eos Deo Patri reconciliauerit, in illis Christum Dominũ adumbratum videmus, à quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum est genus humanum. Quæ prætereà nomina prædicta sunt Dei Filio diuinitus imponenda, ad vnum hoc Iesu nomen referuntur: cùm enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum vniuersæ salutis humanæ vim rationemque complexum est.

Iesus filius Iosedech.

Iesus nomen propriissimè Christo conuenit.

Iesus nomen sua amplitudine, quidquid aliis nominibus per Prophetas Christo fuit attributum, complectitur.

Quid sibi hîc vult Christi nomen?

7

IESV nomini, Christi etiam nomen additũ est, quod vnctum significat, & honoris & officij nomen est; nec vnius rei proprium, sed commune multorum: nam veteres illi patres nostri Christos appellabant sacerdotes & Reges, quos Deus propter muneris dignitatem vngi præceperat. Sacerdotes enim ij sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendant, qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maximè legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam vlcisci. Quoniam igitur vtraq; harum functionum Dei maiestatem referre in terris videtur; ideò qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obeundũ delecti erant, vnguento vngebantur. Prophetas etiam vngendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes & internuncij cælestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus præceptis, & futurorum prędictione hortati sunt. At verò cùm Iesus Christus Saluator noster in mundum venit, trium personarum partes & officia suscepit, Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis, atque ob eas causas Christus dictus est, & vnctus ad illorum munerum functionem, non quidem

Christus est officij & dignitatis nomen.

Sacerdotum officium.

Regum officium.

Sacerdotes & Reges quare soliti sint inungi.

Prophetæ inuncti.

Filius Dei incarnatus triũ personarum officia quia suscepit, ideò Christus dictus est.

D alicuius

Christus non humano auxilio ad terrenas illas dignitates est euectus, nec terreno vnguento inunctus.

alicuius mortalis opera, sed cælestis Patris virtute, non terreno vnguento, sed spirituali oleo: quippe cùm in sanctissimam eius animam Spiritus sancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum vberior copia effusa sit, quàm vlla alia creata natura capere potuerit. atque id præclarè Propheta ostendit, cùm redemptorem ipsum affatus diceret: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiam ac multò apertiùs Esaias iis verbis demonstrauit: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit Dominus me; ad annuntiandum mansuetis misit me. Itaque Iesus Christus summus Propheta & magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & à cuius doctrina orbis terrarum Patris cælestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius ac præstantius conuenit, quòd omnes quicunque Prophetæ nomine dignati sunt, eius discipuli fuerunt, atque ob illam præcipuè causam missi, vt Prophetam hunc, qui ad saluandos omnes venturus erat, prænuntiarent. Christus item Sacerdos fuit, non quidem ex ordine ex quo in veteri lege Leuiticæ tribus sacerdotes exstiterunt, verùm ex illo de quo Dauid Propheta cecinit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. cuius rei argumentum Apostolus, ad Hebræos scribens, accuratè persecutus est. Sed Christum non solùm vt Deus, verùm vt homo ac nostræ naturæ particeps est, Regem etiam agnoscimus: de quo Angelus testatus est: Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum; in terrisque inchoatur, in cælo perficitur. Ac Regis quidem officia admirabili prouidentia suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit, ipse ab hostium impetu atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solùm sanctitatem & iustitiam largitur, verùm etiam ad perseuerandum facultatem & vires præbet. Quamquam autem huius regni finibus tam boni quàm mali contineantur, atque adeò omnes homines iure ad illud pertineant: ij tamen præ cæteris summam Regis nostri bonitatem & beneficentiam experiuntur, qui ex eius præceptis integram atque innocentem vitam degunt. neque verò hoc illi

Psal. 44.

Esaiæ 61.

Christus Prophetarũ summus.

Christus Sacerdos.

Psal. 109.
Ad Hebr. 5.7.

Christus iuxta vtramque naturam est Rex.

Lucæ 1.

Christi regnũ spirituale est, quod paulo pòst articulo sexto, quæst. 5. ostendetur.

Christus quibus modis regis officium obeat.

Videatur secunda petitio Dominicæ orationis.

Omnes homines ad Christi regnum generali quadam ratione pertinent, peculiariùs tamen soli boni.

regnum

regnum hæreditario aut humano iure obtigit. tametsi genus à clarissimis Regibus duceret: sed Rex fuit, propterea quòd Deus in illum hominem contulit quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis, hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod iam fieri cœptum est, plenè perfectèque in die iudicij subiicientur.

Christus iure diuino, secundũ humanam etiam naturam, totius mundi Rex.

Quo pacto Iesum Christum, etiam Filium Dei vnicum profitemur? 8

HIS verbis altiora mysteria de Iesu credẽda & contemplanda fidelibus proponuntur: nimirum Filium Dei esse, & verum Deum, sicuti Pater est, qui eum ab æterno genuit: præterea illum diuinæ Trinitatis secundam personam aliis duabus omnino ęqualem confitemur, nihil enim impar & dissimile in Diuinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cùm vnam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus, quód cùm multis pateat diuinæ scripturæ oraculis, tum præclarissimè illud ostendit sancti Ioannis testimonium: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Sed cùm Iesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum aut mortale de eius ortu cogitandum est: verùm ortum illum, quo ab omni ęternitate Pater Filium genuit, quem ratione percipere, atque perfectè intelligere nullo modo possumus, constanter credere, & summa animi pietate colere debemus; ac, veluti mysterij admiratione obstupefacti, illud cum Propheta dicere, Generationem eius quis enarrabit? Hoc igitur credendum est, Filium eiusdem esse naturæ, eiusdem potestatis & sapientiæ, cum Patre, vt in Symbolo Nicęno explicatiùs confitemur: inquit enim: Et in Iesum Christum Filium eius vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factũ, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Ex omnibus autem quæ ad indicandum modum rationemque æternę generationis similitudines afferuntur, illa propiùs ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur: quãobrem sanctus Ioannes filium eius Verbum appellat. Vt enim mens nostra seipsam quodam modo intelligẽs, sui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerũt: ita

Filius Dei verus Deus est, & aliis duabus personis omnino æqualis.

Ioan. 1.

Spiritualis filij Dei ex Patre natiuitas admirãda potiùs, quàm inscrutanda.

Esaiæ 53.

Modus æternæ Christi generationis similitudine declaratur.

1. Ioan. 1.

Deus,(quantum tamen diuinis humana conferri possunt)seipsum intelligens, Verbum æternum generat: & si præstat contemplari, quod fides proponit,& sincera mente Iesum Christum verum Deum & verum hominem credere & confiteri,genitum quidem vt Deum,ante omnium sæculorum ætates ex Patre,vt hominem verò natum in tempore ex matre Maria virgine.

9 *An vt duas Christi fatemur natiuitates, ita duos in illo agnoscere debemus Filios?*

Duplex Christi natiuitas nõ facit duos filios.

QVANQVAM duplicem eius natiuitatẽ agnoscamus,vnum tamen Filium esse credimus. Vna enim persona est,in quam diuina & humana natura conuenit.

10 *Quomodo Christus fratres habere, vel non habere est censendus?*

Pluribus hæc explicantur quæst.9.cap. noni, de oratione Dominica.

QVOD ad diuinam generationem attinet, nullos aut fratres aut cohæredes habet, cùm ipse Patris vnicus filius, nos verò homines figmentum & opus manuum eius simus. At si humanum ortum consideremus, multos ille non solùm fratrum nomine appellat,sed fratrum etiam loco habet, vt vnà cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ij sunt qui fide Christum Dominum receperunt, & fidem, quam nomine profitentur, re ipsa & charitatis officiis præstant: quare primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatur.

Ad Rom. 8.

11 *Vtrùm Christus secundùm alteram, an verò secundùm vtramque naturam Dominus noster dicitur?*

Diuersæ proprietates iuxta diuersas naturas Christo tribuuntur.

MVLTA sunt quæ de Saluatore nostro in sacris literis dicuntur: quorum alia vt Deus est, alia vt homo, ipsi conuenire perspicuum est: quoniam à diuersis naturis diuersas earum proprietates accepit.Igitur verè dicimus Christum esse omnipotentem,æternum, immensum,quod à diuina habet. Rursus de illo dicimus, passum,mortuum esse, resurrexisse, quæ naturæ hominum conuenire nemo dubitat. Verùm præter hæc quædam alia vtrique naturæ congruunt, vt hoc loco, cùm Dominum nostrum dicimus. Igitur si ad vtramque naturam hoc nomen referatur,meritò Dominus noster prędicandus est. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est,vti Pater;ita etiam omnium rerum æquè Dominus est ac Pater:& quemadmodum ipse & Pater nõ est alius atque alius Deus,sed idem planè Deus; ita etiam ipse & Pater

Christus iuxta vtramque naturam noster est Dominus.

Pater nõ est alius atque alius Dominus. Sed rectè etiam multis rationibus, vt homo est, Dominus noster appellatur. Ac primùm quidem quoniam ipse Redemptor noster fuit, atque à peccatis nos liberauit, iure hanc potestatem accepit, vt verè Dominus noster esset ac diceretur. ita enim Apostolus docet: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Atque ipse de se post resurrectionem, Data est, inquit, mihi omnis potestas in cęlo & in terra. Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quòd in vna persona duę naturę, diuina & humana, coniunctę sint. hac enim admirabili cõiunctione meruit, vt quamuis pro bonis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum quę conditę sunt, pręcipuè autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inseruiunt.

Ad Phil. 2.

Matth. 21.

Quare pracipuè Christiani se totos Iesu Christo, Principe tenebrarum conculcato, tradere debent? 12

Quantum homo Christianus Christo debeat.

PAROCHVS fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, vt sciat æquissimum esse, præ cęteris hominibus, nos, qui ab eo nomen inuenimus, Christianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non possimus, ob id maximè quòd eius munere hęc omnia fide intelligimus: ęquum esse, inquam, nos ipsos, non secùs ac mancipia, redemptori nostro & Domino in perpetuum addicere & consecrare. Et quidem cùm Baptismo initiaremur, ante Ecclesię fores id professi sumus: declarauimus enim, nos Satanę & mundo renunciare, & Iesu Christo totos nos tradere. Quòd si vt Christianę militię adscriberemur, tũ sancta & solenni professione nos ipsos Domino nostro deuouimus; quo supplicio digni erimus, si, postquam Ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem & leges cognouimus; postquam Sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi & diaboli pręceptis ac legibus vixerimus; perinde ac si, cùm Baptismo abluti sumus, mundo &

Quanta sit indignitas postquã nos Deo addiximus, seruire diabolo.

Dominatus Christi in redēptos quàm sit pius.

diabolo, non Christo Domino ac redemptori nomen dedissemus? sed cuius animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna & propensa in nos voluntas, qui tametsi nos in potestate sua, & dominatu, veluti seruos sanguine suo redemptos habeat; ea tamen charitate complectitur, vt non seruos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profectò iustissima causa est, atque haud scio an omnium sit maxima, cur eum perpetuò debeamns Dominum nostrum agnoscere, venerari, & colere.

Ioan. 15.

DE III. ARTICVLO,

CAPVT IIII.

1 *Quis est tertius fidei articulus, quidque credendum fidelibus proponit?*

Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine. S. Jacobo Major.

MAXIMO quidem & singulari beneficio humanum genus à Deo affectum esse, qui nos è durissimi tyranni seruitute in libertatem vindicarit, ex iis quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At verò si consilium etiam, & rationem qua potissimùm id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profectò nihil diuina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Eius igitur mysterij magnitudinem, quod nobis tamquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ literæ considerandum sæpissimè proponunt, Parochus à tertij articuli explicatione ostendere incipiet: cuius hanc esse sententiam docebit, nos credere & confiteri, ipsum Iesum Christum, vnicum Dominum nostrum, Dei Filium, cùm pro nobis humanam carnem suscepit in vtero Virginis, non ex virili semine, vt alij homines; sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus sancti virtute conceptum esse, ita vt eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, homo fieret, quod antè non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilij Constantinopolitani confessione planè perspicitur. inquit enim: Qui propter nos homines, & propter nostram

Quo consilio & ratione Christus genus humanum liberauerit.

Sensus 3. articuli.

nostram salutem descendit de cælis: & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Atque id etiam sanctus Ioannes Euangelista explicauit, vt qui ex ipsius Domini Saluatoris pectore altissimi huius mysterij cognitionem hausisset. nam cùm diuini Verbi naturam declarasset illis verbis, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum; ad extremum conclusit: Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Ioan. 1.

An per temporariam natiuitatem aliqua fiat in Christo naturarum confusio? 2

VERBVM, quod diuinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, vt vna & eadem esset diuinæ & humanæ naturæ hypostasis ac persona: quo factum est, vt tam admirabilis coniunctio vtriusque naturæ actiones & proprietates conseruaret; atque, vt est apud sanctum Leonem, magnum illum Pontificem, Nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.

Quæ naturæ in vna persona retinent vtrasque proprietates. Vide secund. quæst. artic. quarti.

Leo ser. 1. de Natiuitate Domini.

Solúsne Dei Filius incarnationis opus perfecit? 3

DOCEAT Parochus, cùm dicimus, Dei Filium Spiritus sancti virtute conceptum esse, vnam hanc diuinæ Trinitatis personam incarnationis mysterium non confecisse. Quamuis enim vnus Filius humanam naturam assumpserit, tamen omnes diuinæ Trinitatis personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, huius mysterij auctores fuerunt. siquidem illa Christianæ fidei regula tenenda est: Omnia quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse: neque vnam magis quàm aliam, aut vnam sine alia agere. Quòd autem vna persona ab alia procedat, hoc vnum omnibus commune esse non potest. nam Filius à Patre tantùm generatur, Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit: quidquid verò extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personę sine vllo discrimine agunt: atque ex hoc genere Filij Dei incarnatio censenda est. Quamquam verò hęc ita se habeant, solent tamen sacræ literæ earum rerum, quæ omnibus personis communes sunt, aliam iis aliis tribuere: quemadmodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritui sancto amorem adscribunt. Et quoniam

Quidquid extra tres personarum Trinitatis proprietates fit, diuinitus omnibus personis est commune.

Proprietates quæ in tribus personis inueniuntur, non sunt omnibus communes.

Incarnatio Patri & Spiritui sancto etiam tribuenda.

diuinæ incarnationis myſterium ſingularem atque immenſam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui ſancto tribuitur.

4 *Vtrum omnia ſupra naturæ ordinem in Chriſti conceptione facta ſunt?*

In incarnatione Christi quædam ſecundùm naturam, quædam ſupra naturam facta inueniuntur.

IN hoc myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta eſſe animaduertimus. Nam quòd ex puriſſimo Virginis matris ſanguine Chriſti corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoſcimus: cùm illud omnium hominum corporibus commune ſit, vt ex matris ſanguine formentur. Quod verò & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam ſuperat, illud eſt: ſimul atque beata Virgo Angeli verbis aſſentiens dixit, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum; ſtatim ſanctiſſimum Chriſti corpus formatum, eique anima rationis compos coniuncta eſt, atque ita in ipſo temporis articulo perfectus Deus & perfectus homo fuit. Hoc autem nouum fuiſſe, atque admirabile Spiritus ſancti opus, nemo dubitare poteſt, cùm ſeruato naturæ ordine, nullum corpus, niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis anima informari queat; Deinde verò illud accedit maxima admiratione dignum, quòd, vt primùm cum corpore anima coniuncta fuit, ipſa etiam diuinitas cum corpore & anima copulata eſt; quare ſimul ac corpus formatũ atque animatum eſt, corpori & animæ diuinitas coniuncta: ex quo fit, vt eodem temporis puncto perfectus Deus & perfectus homo eſſet, & Virgo ſanctiſſima verè & propriè mater Dei & hominis diceretur, quòd eodem momento Deum & hominem concepiſſet. Hoc autem ab Angelo ei ſignificatum eſt, cùm ait: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur. Et euentu comprobatum eſt, quod Eſaias prædixit: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Idem quoque Eliſabeth, cùm Spiritu ſancto repleta, Filij Dei conceptionem intellexiſſet, his verbis declarauit: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Sed quemadmodum Chriſti corpus ex puriſſimis integerrimæ Virginis ſanguinibus, ſine vlla viri opera, vt anteà diximus,

Lucæ 1.
Quo temporis articulo credatur Chriſti corpus formatũ in vtero Virginis.
Quando diuinitas ſit humanitati coniuncta.
Eodem momento Maria Deum & hominem concepit.
Lucæ 1.
Eſaiæ 7
Lucæ 1.

diximus, verùm sola Spiritus sancti virtute formatum est: ita etiam, vt primùm conceptus est, illius anima vberrimam Spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit. neque enim vt aliis hominibus, qui sanctitate & gratia ornantur, ipsi ad mensuram, vt testatur sanctus Ioannes, dat Deus Spiritum; sed omnem gratiam tam affluenter in eius animam infudit, vt de plenitudine eius nos omnes accepimus.

In Christi anima fuit plenitudo omnis gratiæ.

Ioan. 3.

Ioan. 1.

An Christus dici possit Filius Dei adoptiuus? 5

CHRISTVM nõ licet Filium Dei adoptiuum appellare, quamuis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur: nam cùm natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam aut nomen in eum conuenire nullo modo existimandum est.

Christus nequit dici Filius Dei adoptiuus.

Quid circa primam articuli partem præcipuè meditandum est? 6

EX his quæ de admirabili cõceptionis mysterio sunt explicata, vt salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria repetere, ac sæpiùs cogitare cum animis suis debent, Deum esse qui humanam carnem assumpsit: ea verò ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluisse, vt nos homines filij Dei renasceremur. Hæc cùm attentè considerauerint, tum verò omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili ac fideli animo credant, & adorent: nec curiosè, quod sine periculo vix vnquam fieri potest, illa inuestigare ac perscrutari velint.

Cur Deus incarnatus.

Quid sibi vult quòd Christum ex Maria virgine natum profitemur? 7

IN huius articuli parte explicanda Parochus diligenter versabitur, cùm fidelibus credendum sit, Iesum Dominum non solùm conceptum Spiritus sancti virtute, sed etiam ex Maria virgine natum, & in lucem editum esse, cuius mysterij fides quanta cum lætitia & iucunditate animi meditanda sit, Angeli vox, qui primus felicissimum nuncium mundo attulit, declarat. inquit enim: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Tum ex illius cælestis militiæ cantico; Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis; quod Angeli cecinerũt, facilè est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud

Natiuitas Christi quantæ lætitiæ causa.

Lucæ 2.

Ibidem.

Promiſſio ſeminis æterni Abrahæ facta, in Chriſto impletur. Geneſ. 22.

Dei promiſſum ad Abraham impleri incepit, cui dictum eſt, fore aliquando vt in eius ſemine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam verè matrem Dei prædicamus & colimus, quòd eam perſonam, quæ ſimul Deus & homo erat, peperit, à Dauide Rege originem duxit.

Maria quomodo Deipara.

8 *Chriſtúſne ſecundùm communem naturæ curſum eſt natus?*

Chriſti ortus quàm fuerit admirabilis.

QVEMADMODVM conceptio ipſa naturę ordinem prorſus vincit: ita in ortu nihil non diuinum licet contemplari. Prætereà, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari poteſt, naſcitur ex matre ſine vlla maternæ virginitatis diminutione, & quo modo poſteà ex ſepulcro clauſo & obſignato egreſſus eſt, atque ad diſcipulos clauſis ianuis introiuit: vel, ne à rebus etiam quæ natura quotidie fieri videmus, diſcedatur, quo modo ſolis radij concretam vitri ſubſtantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: ſimili, inquam, & altiori modo, Ieſus Chriſtus ex materna aluo ſine vllo maternæ virginitatis detrimento editus eſt; ipſius enim incorruptam & perpetuam virginitatem veriſſimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus ſancti virtute effectum eſt, qui in Filij conceptione & partu matri ita affuit, vt ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conſeruarit.

Ioan. 20.

Mariæ perpetua virginitas, Spiritus ſancti virtute fuit conſeruata.

9 *Quare Chriſtus ſecundus Adam & Maria altera Eua dicitur?*

1. Cor. 15. Chriſtus Adamo frequenter comparatus, & ſecundus Adam dictus.

SOLET interdum Apoſtolus Chriſtum Ieſum nouiſſimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nam vt in primo omnes homines moriuntur, ita in ſecundo omnes ad vitam reuocantur: atque vt Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit; ita Chriſtus gratiæ & gloriæ auctor eſt. Ad eum modũ nobis etiam licet Virginem matrem cum Eua ita conferre, vt priori Euę, ſecunda Eua, quæ eſt Maria, reſpondeat; quemadmodum ſecundũ Adam, hoc eſt, Chriſtum, primo Adam reſpondere oſtendimus. Eua enim, quia ſerpenti fidem habuit, maledictum & mortem in humanum genus inuexit: & Maria poſtquam Angelo credidit, Dei bonitate effectum eſt, vt benedictio & vita ad homines perueniret. Propter Euam naſcimur filij iræ: à Maria Ieſum Chriſtum accepimus, per

Mariæ cum Eua comparatio, & quo modo illa ſit altera Eua.

per quem filij gratiæ regeneramur. Euæ dictum est: In dolore paries filios. Maria hac lege soluta est, vt quæ, salua virginalis pudicitiæ integritate, sine vllo doloris sensu, vt anteà dictum est, Iesum Filium Dei peperit. Genes. 3.

Quibus præcipuè figuris ac prophetiis conceptionis & natiuitatis Christi sacramenta sunt adumbrata? 10

Prophetiæ & figuræ conceptionis & natiuitatis Iesu Christi.

CVM tanta & tam admiranda sint huius conceptionis & natiuitatis sacramenta, diuinæ prouidentiæ consentaneum fuit, vt ea multis figuris & oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacræ scripturæ locis legimus, præcipuè verò portam illam sanctuarij, quam Ezechiel clausam vidit: item lapidem de monte sine manibus abscissum, vt est apud Danielem: qui factus est magnus mons, & impleuit vniuersam terram: deinde Aaron virgam, quæ vna inter virgas principum Israëlis germinauit: & rubum, quem Moyses vidit ardere, & non comburi. Multis verbis sanctus Euangelista Christi natiuitatis historiam descripsit: qua de re nihil est quòd plura à nobis dicantur, cùm ea lectio Parocho in promtu sit. Ezech. 44. Dan. 2. Num. 17. Exod. 3. Lucæ 2.

Incarnationis mysterium cur sæpiùs populo est inculcandum, quidq; vtilitatis ex eius meditatione capitur? 11

Ad Rom. 15. Incarnationis mysterium sæpiùs populo inculcandum: vt sint grati tanto benefactori, & eius humilitatem imitentur.

DANDA est opera, vt hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostrã scripta sunt, infixa animo & mentibus fidelium hæreant: primùm quidem, vt tanti beneficij cõmemoratione aliquam gratiam eius auctori Deo referant: deinde, vt eximium hoc & singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandũ proponat. Quid enim nobis vtilius, atque ad animorum nostrorum superbiam & elationem cõprimendam accommodatius esse potest, quàm sæpiùs cogitare, Deum ita sese humiliare, vt cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem fragilitatemq; assumat; Deũ hominẽ fieri, summamque illam & infinitam maiestatem homini ministrare, ad cuius nutũ columnæ cæli, vt inquit scriptura, cõtremiscunt & pauent; eumque in terra nasci, quem in cælis Angeli adorant? Quid igitur, cùm hæc Deus nostra causa faciat, quid inquam, nos, vt illi obsequamur, facere oportet? quàm libenti atq; alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Iob 26.

Videant

Videant fideles, quàm salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur vt peregrinus in diuersorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hieme. ita enim scribit sanctus Lucas: Factū est cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Potuítne Euangelista humilioribus verbis omnem cæli & terræ maiestatem & gloriam includere? Neq; verò scribit non fuisse locum in diuersorio, sed ei non fuisse, qui dicit, Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Quod etiā alius Euangelista testatus est: In propria venit, & sui eum non receperunt. Hæc cùm fideles sibi ante oculos proposuerint, tum verò cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem & fragilitatem subire voluisse, vt humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud vnum satis declarat excellentem hominis dignitatem & præstantiam, quæ illi diuino beneficio tributa est, quòd homo fuerit, qui idem verus & perfectus Deus sit: vt iam gloriari nobis liceat, Filium Dei os nostrum, & carnem nostrā esse: quod beatissimis illis spiritibus non licet. nusquam enim, vt est apud Apostolum, Angelos apprehendit. Præterea cauendum est, ne maximo nostro malo eueniat, vt, quemadmodū illi in diuersorio Bethlehem locus, vbi nasceretur, defuit; ita etiam, quando iam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris inuenire non possit, vbi in spiritu nascatur. Hoc enim, cùm salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat. nam vt ille Spiritus sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque atque adeò sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti nouam creaturam in nouitate spiritus ambulare, sanctitatem illam, ac mētis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maximè decet: hac enim ratione sanctæ huius Filij Dei conceptionis & natiuitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus; & credentes, Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suspicimus & adoramus.

[Margin notes: Lucæ 2. — Psalm. 49. — Ioan. 1. — Incarnationis Filij Dei mysterium quanto pietatis studio recolendum. — Hominis quāta dignitas. — Ad Hebr. 2. — Domicilium Christo in cordibus nostris parandū. — Ioan. 1. — Ad Rom. 6. — Filij Dei natiuitatis imago quomodo in nobis ipsis exprimi possit. — 1. Cor 2.]

DE IIII. ARTICVLO,

CAPVT V.

Quis est quartus articulus, & quid eius prior pars credendum exigit? 1

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. S. Joannes.

QVANTAM habeat necessitatem huius articuli cognitio, & quàm diligenter Parochus curare debeat, vt fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpissimè animo repetant, docet Apostolus: qui nihil aliud se scire testatus est, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Quare in hoc argumento omne studium & opera adhibenda est, vt quàm maximè illustretur; fidelesque, tanti beneficij commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem & bonitatem suspiciendam conuertant. Fides itaque priore articuli parte (nam altera posteà dicetur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, cùm Pontius Pilatus Tiberij Cæsaris iussu Iudæam prouinciam administraret, cruci affixum esse. nam captus, irrisus, variis iniuriarum & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

1. Cor. 2.

Sensus prioris partis articuli

Sensitne anima Christi cruciatus? 2

NVLLI dubitandum est, Christi animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse. nam quòd humanam naturam verè assumpsit, necesse est fateri, animo etiam grauissimũ dolorem sensisse. quare inquit: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Nam etsi personæ diuinæ humana natura coniuncta fuit, tamen propter eam coniunctionem nihilo minùs passionis acerbitatem sensit, quàm si ea coniunctio facta non fuisset, cùm in vna Iesu Christi persona, vtriusque naturæ, diuinæ & humanæ, proprietates seruatæ sint: atque idcircò, quod erat passibile & mortale, passibile & mortale permansit: rursus verò quod impassibile & immortale erat, qualem esse diuinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

Anima Christi, quod ad partem sensitiuam attinet varios experta est dolores. Videatur quæst. 12. huius artic. Matth. 26. Marc. 14.

In vna Christi persona duarum naturarum proprietates sunt seruatæ. Vide secũdam quæst. artic. tertij.

Cur

3 *Cur Symbolo exprimitur, sub quo Iudææ præside Christus sit passus?*

QVOD hoc loco tam diligenter obseruari videmus, Iesum Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Iudęam prouinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus: quia tantæ rei, & tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ
1 Tim. 6. certum, quod & ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur: tum etiam, quia iis verbis declaratur, illam Saluatoris prædictionem exitu comproba-
Matth. 20. tam esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum.

4 *An temerè accidit, quòd Christus in ligno crucis mortem est perpessus?*

QVOD potissimùm in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam diuino consilio tribuendum est: vt scilicet vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. serpens enim qui in ligno primos parentes vicerat, victus est à Christo in ligno crucis. Plures eius rei afferri rationes possunt, quas sancti Patres latiùs persecuti sunt, vt ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimùm subire. Verùm satis esse Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis à Saluatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius atque accommodatius videretur: quemadmodum certè nullum turpius, atque indignius esse potuit. Non solùm enim apud Gentiles crucis supplicium exsecrandum, & dedecoris ignominiæque plenissimum semper existimatum est; verùm etiam in lege Moysis, maledictus homo appellatur qui pendet in ligno.

Crucis supplicium apud gentiles & Iudæos fuit exsecrandum. Deut. 21. Ad Galat. 3.

5 *Quapropter historia paßionis Christi frequentiùs populo est refricāda?*

PAROCHVS huius articuli historiam non prętermittet, quę diligētissimè à sanctis Euangelistis exposita est, vt saltem summa eius mysterij capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti & intelligentiæ difficultatem affert, certè crucis mysterium omniū difficillimum existi-

Quàm necessaria huius quarti articuli professio & fides mysterij absconditi in cruce.

existimandum est; vixque percipi à nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa,& ex eo qui pro nobis ligno illi affixus est,pendere. Sed in hoc, vt docet Apostolus, summam Dei prouidentiam licet admirari. Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum,placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quare mirandum non est, si Prophetæ ante Christi aduentum, Apostoli post eius mortem & resurrectionem tantopere laborarunt, vt hominibus persuaderent hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cùm nihil tam ab humana ratione remotum esset, quàm crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit, tum figuris, tum Prophetarum oraculis, Filij sui mortem significare. Atque vt de figuris pauca quædam attingamus, Abel primùm, qui fratris inuidia occisus est, deinde Isaac sacrificiũ, præterea agnus, quem Iudęi cùm è terra Ægypti egrederentur, immolarunt: tum serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltauit, Christi Domini passionis ac mortis figuram præmonstrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quàm multi exstiterint, qui de ea vaticinati sunt, id verò multo notius est, quàm vt explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, vt Dauidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostræ mysteria in Psalmis complexus est; Esaię oracula tam aperta & clara sunt, vt rectè dici queat, eum potiùs rem gestam exposuisse, quàm futuram prædixisse.

1. Cor. 1.

Prophetæ, Apostoli, & Deus ipse, cur tantopere inculcarint crucis & passionis mysteria.

Genes. 4. Genes. 22. Exod. 12. Num. 21. Ioan. 3.

Quid hæc clausula, Mortuus & sepultus, credendum significat? 6

IESVM Christum, postquã crucifixus est, verè mortuum ac sepultum esse. Neque verò sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cùm non defuerint qui eum in cruce mortuum negarent. illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli meritò opponendam censuerunt: de cuius articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur. nam omnes Euangelistæ consentiunt, Iesum spiritum emisisse. Prætereà cùm Christus verus & perfectus homo fuerit, verè etiam mori potuit: moritur autem homo, cùm anima separatur à corpore. Quare cùm Iesum mortuum esse dicimus, id signi-

Christus verè in cruce fuit mortuus.

Matth. 27. Marc. 15. Lucæ 23. Ioan. 19.

Morte Chriſti diuinitas à corpore vel anima non fuit ſeparata.

id ſignificamus, eius animam à corpore diuiſam eſſe; neque tamen concedimus diuinitatem ſeiunctam à corpore: quin potiùs conſtanter credimus & confitemur; anima eius à corpore diuiſa, diuinitatem tum corpori in ſepulcro, tum animæ apud inferos coniunctam ſemper fuiſſe. Decebat autem Filium Dei mori, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum; & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.

Ad Heb. 2.

Inuitúſne & coactus mortem ſubijt Chriſtus?

7 ILLVD in Chriſto Domino ſingulare fuit, quòd tūc mortuus eſt, cùm ipſe mori decreuit, & mortem non tam aliena vi illatam, quàm voluntariam obiit. Nec verò mortem ſolùm, ſed locum etiam & tempus in quo moreretur, ipſe ſibi conſtituit. ita enim Eſaias ſcripſit: Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Atque idem Dominus de ſe ante paſſionem dixit: Ego pono animam meam, vt iterùm ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo: poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam. Quod autem ad tempus & locum attinet, cùm Herodes eius vitæ inſidiaretur, ipſe inquit: Dicite vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor: verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare: quia nō capit Prophetam perire extra Hieruſalem. Ille igitur nihil inuitus aut coactus fecit, ſed ipſe ſe volēs obtulit, atque inimicis ſuis obuiàm procedens, dixit: Ego ſum: & ſponte ſua ea omnia ſupplicia pertulit, quibus illum iniuſtè & crudeliter affecerunt. quo quidem nihil ad commouendos animi noſtri ſenſus maiorem vim habere poteſt, cùm pœnas tormentaq; eius omnia cogitatione perpendimus. Nam ſi quiſpiā noſtra cauſa omnes dolores patiatur, non quos ipſe ſua voluntate ſuſcipiat, ſed quos vitare nequeat; hoc verò haud magni beneficij loco à nobis ponetur. Verùm ſi noſtro tantùm nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat; profectò hoc beneficij genus tantum eſt, vt omnē non ſolùm referēdę, ſed etiā habendæ gratiæ facultatem vel gratiſſimo cuique eripiat: ex quo Ieſu Chriſti ſumma & eximia charitas, eiuſque diuinum & immenſum in nos meritum perſpici poteſt.

Mors Chriſti fuit voluntaria.

Eſaiæ 53.

Ioan. 10.

Lucæ 13.

Ioan. 18.

Magnitudo beneficij paſſionis ex eo quòd fuerit vltronea, conſiderari debet.

Cur Christum non modò mortuum, sed etiam sepultum esse dicimus? 8

QVOD sepultum esse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quòd nouam aliquam difficultatem habeat, præter ea quæ iam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facilè etiam nobis persuaderi potest eum sepultum esse. Verùm hoc additum est, primùm vt minùs dubitare de morte liceat; cùm maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultum probemus: deinde vt resurrectionis miraculum magis declaretur atque eluceat. Neque verò hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse, sed illud præcipuè his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse; quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissimè etiam dicimus Deum mortuum, & ex Virgine natum esse. nam cùm diuinitas nunquam diuisa fuerit à corpore quod in sepulchro conditum est, rectè confitemur Deum sepultum esse.

Sepulturæ Christi cur expressa mentio, & quid de illius passione meditandum.

Deum esse mortuum & sepultum, qua ratione affirmetur.

Quæ circa mortem & sepulturam Christi sunt maximè obseruanda? 9

DE genere quidem & loco sepulturæ, illa Parocho satis erunt, quæ à sanctis Euangelistis dicta sunt. Duo verò in primis obseruanda sunt: alterum, Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corruptum esse: de quo Propheta ita vaticinatus erat, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Alterum est, quod ad omnes huius articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam & mortem Christo Iesu, vt homini, non vt Deo conuenire. nam pati & mori, in humanam tantùm naturam cadunt: quamuis Deo etiam hæc omnia tribuantur; quoniam de illa persona, quæ simul perfectus Deus, perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

Circa mortem & sepulturam Christi, duo maximè obseruanda.

Matth. 27. Marc. 15. Lucæ 23. Ioan 19. Psalm. 15. Actor. 2.

Quomodo Deus nec patitur, nec moritur, & tamē rectè dicitur, Deus passus & mortuus.

Qua ratione contemplari oportet passionis Christi beneficium? 10

PRIMVM quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis eius dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus. Sanctus Ioannes Verbum esse dicit, quod erat apud Deum. Apostolus magnificis verbis describit in hunc modum: Esse eum, quem Deus constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula. qui est splendor

Ioan. 1.

Ad Heb. 1.

gloriæ, & figura substantiæ eius, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Atque, vt vno verbo complectamur, patitur Iesus Christus Deus & homo: patitur creator pro ijs quos ipse condidit: patitur Dominus pro seruis: patitur is per quem Angeli, homines, cæli, elementa facta sunt; ille, inquam, in quo, per quem, & ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si, eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est: nam, vt inquit scriptura, Terra mota est, & petræ scissæ sunt: tenebræ etiam factæ per vniuersam terram, & sol obscuratus est. Quòd si mutæ etiam res & sensu carentes creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles quibus lacrymis ipsi, tanquam viui lapides huius ædificij, dolorem suum declarare debeant.

Rom. 11.

Matth. 27. Lucæ 23.

II Cur voluit Christus extrema pati: quidq; sentiendum de his qui Christianismum professi, in peccatis sordescunt?

Passionis Christi causa, & de grauitate relabentium.

Si aliquis quærat, quæ causa fuerit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subierit; hanc potissimùm fuisse inueniet, prę̧ter hę̧reditariam labem primorum parentum, vitia & peccata, quæ homines à mundi origine vsque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps vsque ad consummationem sæculi admissuri sunt. hoc enim in passione & morte Filius Dei Saluator noster spectauit, vt omnium ætatum peccata redimeret ac deleret, & pro eis Patri abundè cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quòd non solùm Christus pro peccatoribus passus est, sed etiã pœnarum omniũ, quas pertulit, peccatores, & auctores, & ministri fuerũt. de quo Apostolus admonet, ita ad Hebræos scribens: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Atque hac culpa omnes teneri iudicandum est, qui in peccata sæpiùs prolabuntur: nam cùm peccata nostra Christum Dominum impulerint, vt crucis supplicium subiret; profectò qui in flagitijs & sceleribus volutantur, rursus, quod in ipsis est, crucifigunt in semetipsis Filiũ Dei, & ostentui habẽt. Quod quidem scelus eo grauius in nobis videri potest, quàm

Christus pro peccatis totius mundi satisfecit, & ideò passus est.

Ad Hebr. 12.

Relabentes sæpiùs in scelera, Deum iterùm crucifigunt, & grauiùs plerumq offendunt quàm Iudæi. Ad Heb. 6.

quàm fuerit in Iudæis: quòd illi, eodem Apostolo teste, 1. ad Cor. 2.
Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent: nos autem & nosse eum profitemur; tamen, factis negantes, quodam modo violentas ei manus videmur inferre. Sed à Patre etiam, & à semetipso Christum Dominum traditum esse, sacræ literæ testantur. inquit enim apud Esaiam: Propter scelus populi percussi eum. & paulò antè idem Propheta cùm Dominũ plagis & vulneribus affectum, spiritu Dei plenus, videret, dixit: Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrûm. De Filio autem scriptum est: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum. Sed eandem rem Apostolus grauioribus etiã verbis expressit, cùm tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia & bonitate sperare liceat. inquit enim: Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

Tit. 1. Christus à Patre & à semetipso etiã traditus. Esaiæ 55. Ibidem. Ad Rom. 8.

An Christus tormentorum acerbitatem corpore & animo verè sensit? 12

SI memoria teneamus sudorem Domini factum vt guttas sanguinis decurrentis in terram, cùm ille tormenta & cruciatus animo perciperet, quibus paulò pòst afficiendus erat: facilè ex eo vnusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. nam si malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, id quod sanguinis sudor declarauit: quid ipsam perpessionem fuisse existimandum est? Sed tamen Christum Dominum summis tum animi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primùm quidem nulla fuit eius corporis pars, quę grauissimas pœnas non senserit: nam & pedes & manus clauis cruci affixæ, caput spinis compunctum, & arundine percussum, facies sputis fœdata, alapis cæsa, totum corpus flagellis verberatum est. Præterea omnium & generũ & ordinum homines conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Gentes enim & Iudæi, passionis suasores, auctores, ministri, fuerunt. Iudas eum prodidit, Petrus negauit, cæteri omnes deseruerunt. Iam verò in cruce ipsa acerbitatem ne, an ignominiam, an vtrumque simul

Acerbitas passionis. Lucæ 22. Ibidem. Psalm 2. Matth 26. Marc 14. Lucæ 22.

queremur? Ac profectò nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi & sceleratissimi homines consueuerunt, & in quo summi doloris & cruciatus sensum, mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem

Corpus Christi perfectissimum & temperatissimum fuit.

pœnarum magnitudinẽ ipsa Christi Iesu corporis constitutio & habitus: quod quidem cùm Spiritus sancti virtute formatum esset, multo perfectiùs & temperatius fuit, quàm aliorum hominum corpora esse possunt: atque ideò acriorem quoque sentiendi vim habuit, & grauiùs tormenta illa omnia perpessum est. Quod verò

An sancti Martyres tantam vim pœnarum in tormentis senserint, quantam Christus.

ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit: sanctis enim hominibus, quicumque supplicia & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium diuinitus datum, quo recreati, tormentorum vim æquo animo ferre possent: immò verò in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur. inquit enim Apostolus: Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. & alibi: Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Verùm Christus Dominus amarissimæ passionis calicem, quem bibit, nulla suauitate permista temperauit. Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secùs ac si homo, non etiam Deus fuisset.

Ad Col. 1.

2. Cor. 7.

Calix Christi nulla externa suauitate fuit permistus.

13 *Quæ potissimùm commoda & bona Christiano generi Christi passio peperit?*

Fructus passionis varij.

Apoc. 1.

PRIMVM Domini passio peccati liberatio fuit: nam, vt est apud sanctum Ioannem, Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. & Apostolus inquit: Conuiuificauit vos, donans vobis omnia delicta, delens, quod aduersum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Deinde à dæmonis tyrannide nos eripuit: ipse enim Dominus inquit: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras; & ego, si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipsum. Pœnam prætereà peccatis nostris debitam persoluit. Tum verò quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium

Ad Col. 2.

Secundus.

Ioan. 12.

Tertius.

Quartus.

ficium offerri potuit, Patri nos reconciliauit, eumq; nobis placatum & propitium reddidit. Postremò quoniam peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atq; id Apostolus significauit illis verbis: Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Neque verò in veteri lege huius mysterij figura & imago quędam defuit: nam illi, quibus interdictũ erat, ne in patriam ante summi sacerdotis mortem reuerterentur, hoc significabant, nemini, quamuis iustè & piè vixisset, aditum in cælestem patriam patere, antequã summus ille atque æternus Sacerdos Christus Iesus mortem obiret; qua quidem obita, statim cęli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, fideque, spe, & charitate præditi, passionis eius participes fiunt. Hæc autem omnia maxima & diuina bona Parochus docebit ex Domini passione ad nos peruenisse: primùm quidem, quia est integra atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Iesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persoluit. Neque verò pretium, quod pro nobis persoluit, debitis nostris par solùm & æquale fuit, verùm ea longè superauit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit: quod cùm illi Filius in ara crucis obtulit, Patris iram atque indignationem prorsus mitigauit. atque hoc nomine Apostolus vsus est, cùm inquit: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiam Deo in odorem suauitatis. Prętereà redemptio, de qua est apud Apostolorum Principem: Non corruptibilibus auro vel argẽto redempti estis, de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati. & Apostolus docet: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Verùm præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, vt in hac vna passione, omnium virtutũ clarissima exempla habeamus. nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, nõ solùm in perferendis propter iustitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda, ista ostendit, vt verè dicere possimus;

[Margin notes: Quintus. | Ad Heb. 10. | Num. 33. | Perfectissima pro omnium peccatis Christi fuit satisfactio. | Pretium persolutũ à Christo maius etiã fuit debito. | Christi passio verum sacrificium. | Ad Ephes. 5. | Redemptio. | 1. Petr. 1. | Ad Gal. 3. | Sextus. | In Christi passione sunt omniũ virtutum exempla.]

Saluatorem noſtrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis ſuæ tempore verbis nos docuit, ea omnia vno paſſionis die in ſeipſo expreſſiſſe. Atque hæc breuiuiter de Chriſti Domini ſaluberrima paſſione & morte dicta ſunt. Vtinam verò hæc myſteria in animis noſtris aſſiduè verſentur, & vnà cum Domino pati, & mori, & ſepeliri diſcamus: vt deinde abiecta omni ſorde peccati, ad nouam vitam cum illo reſurgentes, aliquando tandem, ipſius gratia & miſericordia, digni ſimus, qui cæleſtis regni & gloriæ participes efficiamur.

DE V. ARTICVLO,

CAPVT VI.

1 *Quis eſt quintus articulus; quidq́; eius prima pars complectitur?*

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. S. Thomas.

Triumphus Chriſti de inferis.

MAXIME quidem refert noſſe gloriam ſepulturæ Domini noſtri Ieſu Chriſti, de qua proximè dictum eſt: ſed plus intereſt fidelis populi, cognoſcere illuſtres triumphos, quos ex deuicto diabolo & ſpoliatis inferorum ſedibus deportauit: de quibus, ſimulque de reſurrectione dicendum eſt. qui locus etſi ſeparatim per ſe rectè tractari poſſit; nos tamen, ſanctorum Patrum auctoritatem ſecuti, eum cum deſcenſu ad inferos coniungendum putauimus. Eius igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Chriſto iam mortuo, eius animam ad inferos deſcendiſſe, ibique tam diu manſiſſe, quàm diu eiuſdem corpus in ſepulchro fuit. His autem verbis ſimul etiam confitemur, eandem Chriſti perſonam eo tempore & apud inferos fuiſſe, & in ſepulchro iacuiſſe. Quod quidem cùm dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quòd, vt ſæpè iam docuimus, quamuis anima à corpore diſceſſerit, nunquam tamen diuinitas vel ab anima, vel à corpore ſeparata eſt.

Prioris partis quinti artic. ſententia.

Chriſtus eodē tempore in ſepulchro & apud inferos fuit.

Vide quæſt. 6. ſuperioris articuli.

2 *Quid hîc inferorum vocabulo intelligendum eſt?*

De multiplicis vocis inferni ſignificatione.

INFERI hoc loco pro ſepulchro non accipiuntur, vt quidam non minus impiè quàm imperitè putauerunt: ſuperiori

ſuperiori enim articulo, Chriſtum Dominum ſepultum eſſe, edocti ſumus; nec vlla cauſa erat, cur in fide tradenda, alio & quidem obſcuriori loquendi genere idem à ſanctis Apoſtolis repeteretur: verùm inferorum nomen abdita illa receptacula ſignificat, in quibus animæ detinentur, quæ cæleſtem beatitudinem non ſunt conſecutæ. Ita verò ſacræ literæ hanc vocem multis in locis vſurparunt. Nam apud Apoſtolum legimus, in nomine Ieſu omne genu flecti, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. & in Actis Apoſtolorum D. Petrus teſtatur, Chriſtum Dominum ſuſcitatum, ſolutis doloribus inferni.

Inferi. Ad Phil. 2. Actor. 2.

Quot ſunt loca, quibus animæ extra beatitudinem conſtitutæ, poſt mortem detinentur? 3

EA receptacula vnius & eiuſdem generis non ſunt omnia. Eſt enim teterrimus & obſcuriſſimus carcer, vbi perpetuo & inexſtinguibili igne damnatorum animæ ſimul cum immundis ſpiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyſſus, & propria ſignificatione infernus vocatur. Prætereà eſt purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, vt eis in æternam patriam ingreſſus patêre poſſit, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de huius quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum teſtimonijs, & Apoſtolica traditione confirmatam eſſe ſancta Concilia declarant, eo diligentiùs & ſępiùs Parocho diſſerendũ erit, quòd in ea tempora incidimus, quibus homines ſanam doctrinam non ſuſtinẽt. Tertium poſtremò receptaculi genus eſt, in quo animæ ſanctorum ante Chriſti Domini aduentum excipiebantur, ibique ſine vllo doloris ſenſu, beata redemptionis ſpe ſuſtentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, qui in ſinu Abrahæ Saluatorem exſpectabant, Chriſtus Dominus ad inferos deſcendens liberauit.

Receptacula inferni animarũ nõ ſunt vnius generis. Primus locus damnatorum. Secũdus locus animarum, eſt purgationis, de quo 5. quæſt. poſtremæ petitionis Dñicæ orationis quædã etiã dicentur. Scriptũ etiam eſt peculiare decretum de Purgatorio, initio Seſſionis 25. Cõcil. Trid. cum quo etiã cõferatur cap. 30. de iuſtificatione, Seſ. 6. & cap. 2. de ſacrificio Miſſæ, Seſ. 22. Tertium animarũ receptaculũ eſt ſinus Abrahæ.

Vtrùm anima Chriſti potentia tantùm, an etiam reipſa ad inferos deſcendit? 4

NON eſt exiſtimandum, eum ſic ad inferos deſcendiſſe, vt eius tantummodò vis ac virtus, non etiam anima, eò peruenerit: ſed omnino credendum eſt, ipſam animam re & præſentia ad inferos deſcendiſſe: de quo exſtat

Anima Chriſti reipſa de-

scendit ad inferos. Psalm. 15. exstat firmissimum illud Dauidis testimonium: Non derelinques animam meam in inferno.

5 *An aliquid dignitati Christi descensu ad inferos detractum est?*

ETSI Christus ad inferos descendit, nihil de eius summa potestate detractum est: neque eius sanctitatis splendor macula aliqua adspersus: cùm potiùs hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei esse, quemadmodum anteà tot prodigijs declarauerat, apertissimè comprobatum sit. id quod facilè intelligemus, si causas, cur Christus & alij homines in ea loca venerint, inter se conferamus. Cæteri enim omnes captiui descenderunt: ipse verò inter mortuos liber & victor, ad profligandos dæmones, à quibus illi ob noxam inclusi & constricti tenebantur, descendit. Prætereà alij omnes qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim verò vt alio doloris sensu carerent, tamen Dei adspectu priuati, & spe beatæ gloriæ, quam exspectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non vt aliquid pateretur, verùm vt sanctos & iustos homines ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisque passionis suæ fructum impertiret. Quòd igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summa eius dignitate & potestate diminutio facta est.

Alia fuit Christo causa descendendi ad inferos quàm alijs hominibus. Psalm. 87.

6 *Quibus de causis Christus ad inferos descendere voluit?*

DOCENDVM est, propterea Christum Dominum ad inferos descendisse, vt ereptis dæmonum spolijs sanctos illos Patres, cæterosque pios è carcere liberatos secum adduceret in cęlum, quod ab eo admirabiliter, summaque cum gloria perfectũ est. statim enim illius adspectus clarissimam lucem captiuis attulit, eorumq; animas immensa lætitia, gaudioque impleuit: quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione cõsistit, impertiuit. quo facto id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis: Hodie mecum eris in paradiso. Hanc verò piorum liberationem Oseas tanto antè prædixerat in hunc modum: Ero mors tua, ô mors; morsus tuus ero inferne. Hoc etiam significauit Zacharias Propheta, cùm ait: Tu quoq; in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Idipsum denique

Christus animas inferno extractas mox effecit beatas.

Quomodo latroni promissa eodem die beatitudo sit præstita. Lucæ 23. Oseæ 13. Zach. 9.

denique expreſſit Apoſtolus illis verbis: Exſpoliãs principatus & poteſtates, traduxit cõfidenter, palàm triumphans illos in ſemetipſo. Verùm vt huius myſterij vim meliùs intelligamus, ſæpè illud memoria repetere debemus, pios homines, non ſolùm qui poſt aduentum Domini in lucem editi erant, ſed qui illum poſt Adam anteceſſerãt, vel qui vſq; ad finem ſęculi futuri ſunt, eius paſſionis beneficio ſalutem conſecutos eſſe. Quamobrem, antequam ille moreretur ac reſurgeret, cęli portę nemini vnquã patuerunt: ſed piorum animæ, cùm è viuis exceſſiſſent, vel in ſinũ Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc ijs contingit quibus aliquid diluendum & perſoluendũ eſt, Purgatorij igne expiabantur. Eſt illa pręterea cauſa, cur deſcenderit ad inferos Chriſtus Dominus, vt ibi etiam, quemadmodum in cælo & in terris, vim ſuam poteſtatemque declararet, & omnino vt in nomine eius omne genu flecteretur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Quo loco quis ſummam Dei benignitatem in genus humanum nõ admiretur & obſtupeſcat, qui non modò pro nobis acerbiſſimã mortem ſubire, ſed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, vt ſibi chariſſimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret?

Ad Col. 2.

Paſſionis Chriſti fructus ad omnium temporum fideles eſt diffuſus.

Purgatorius ignis ante Chriſti aduentum ex Machabæis etiam colligitur.

Ad Phil. 2.

Vbi ſint inferi.

Quis eſt alterius partis quinti articuli ſenſus? 7

In altera articuli parte explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apoſtoli verba: Memor eſto Dominum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. quod enim Timotheo præcipit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum eſſe, dubitandum non eſt. Ea autem articuli eſt ſententia: Poſtquam Chriſtus Dominus ſexta Feria, hora diei nona, in cruce ſpiritum emiſit, & eadem die veſpere ſepultus eſt, ab eius diſcipulis, qui Pilati præſidis permiſſu corpus Domini è cruce depoſitum in propinqui horti monumentum nouum intulerunt; tertio à morte die, qui fuit Dominicus, ſummo mane illius anima corpori iterùm coniuncta eſt: atqui ita is qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens diſceſſerat, redijt & reſurrexit.

De glorioſo reſurrectionis Chriſti myſterio.

2. Tim. 2.

Alienáne virtute, vt cæteri homines, an verò propria vi Chriſtus reſurrexit? 8

Resvrrectionis voce, non illud ſolùm intelli-

Sua vi Christus ab inferis est excitatus. telligendum est, Christum à mortuis excitatum esse, quod multis alijs commune fuit; sed sua vi ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit, & singulare. Neque enim natura patitur, nec vlli homini concessum est, vt seipsum possit virtute sua à morte ad vitam reuocare. Hoc verò summæ Dei potestati tantummodò reseruatum est, vt ex illis Apostoli verbis intelligimus:
2.Cor.13. Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. quæ quoniam neq; à Christi corpore in sepulchro, neque ab anima, cùm ad inferos descendisset, seiuncta vnquam fuit, diuina vis tum in corpore inerat, quæ animæ iterùm coniungi; tum in anima, qua ad corpus denuò reuerti posset, qua & licuit sua virtute reuiuiscere, atque à mortuis resurgere. Id verò Dauid, spiritu
Psalm 97. Dei plenus, prædixit his verbis: Saluauit sibi dextera eius,& brachium sanctum eius. Deinde, ipse Dominus
Ioan. 10. diuino oris sui testimonio confirmauit: Ego pono animam meam, vt iterùm sumam eam: & potestatem habeo ponendi eam,& iterùm sumendi eam. Iudęis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: Soluite
Ioan. 2. templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod quidem tametsi de templo illo magnificè ex lapidibus structo intelligerent; ille tamen, vt Scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo corporis sui. Quamuis autem in Scripturis interdum legamus, Christum Dominum à Patre suscitatum esse, hoc ad eum vt ad hominem referendum est: quemadmodum illa rursus ad eundem vt Deum spectant, quibus significatur, eum sua virtute resurrexisse.

9 *Quomodo Christus primogenitus mortuorum dicitur, cùm alij ante ipsum resuscitati noscuntur?*

ILLVD etiam pręcipuum Christi fuit, quòd ipse primus omnium hoc diuino resurrectionis beneficio affectus est: nam in Scripturis & primogenitus ex mortuis,
Ad Col. 1. Apoc. 1. & primogenitus mortuorum vocatur. Atque,vt est apud
1.Cor.15. Apostolum; Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium: quoniã quidem per hominẽ mors, & per hominem resurrectio mortuorũ: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisque autem in suo ordine: primitiæ Christus,

deinde

deinde ij qui sunt Christi. Quæ quidem verba de perfecta resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam, omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet. nam si de resurrectione loquimur, hoc est, de reditu ad vitam, cui iterùm moriendi necessitas adiuncta est; ante Christum multi alij à mortuis excitati sunt; qui omnes tamen ea condicione reuixerunt, vt eis iterùm moriendum esset: at Christus Dominus ita resurrexit, morte subacta & oppressa, vt mori ampliùs non posset. quod quidem apertissimo illo testimonio confirmatur: Christus resurgens ex mortuis iam non moritur; mors illi vltrà non dominabitur.

Quomodo Christus primus omnium censendus sit resurrexisse.

Rom. 6.

Quomodo & qua ex causa Christus in tertium diem suam resurrectionem distulit? 10

QVOD articulo additur, Tertia die, Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulchro fuisse. nam quòd integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis tum consequentis diei in sepulchro conditus est; ob eam rem verissimè dicitur triduo in sepulchro iacuisse, ac tertia die à mortuis surrexisse: vt enim diuinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem sæculi differre noluit. rursus verò, vt eum verè hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die reuixit: quod temporis spatium ad veram mortem comprobandam satis esse videbatur.

Quare Patres Constantinopolitanæ Synodi huic articulo clausulam adiecerunt, Secundùm Scripturas? 11

Hoc ab Apostolo acceptum, in fidei Symbolum proptereà transtulerunt, quòd resurrectionis mysteriũ maximè necessarium esse, idem Apostolus docuerit ijs verbis: Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prędicatio nostra, inanis est & fides vestra: &, Si Christus non resurrexit, vana est fides vestra; adhuc enim estis in peccatis vestris. Quare D. Augustinus, cùm huius articuli fidem admiraretur, ita scripsit: Non magnum est credere, quia mortuus est Christus: hoc & Pagani & Iudæi & omnes iniqui credunt: hoc omnes credunt, quia mortuus est. Fides Christianorum, resurrectio Christi est.

1. Cor. 15.

D. August. in Psalm. 120.

hoc

hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse. ex quo factum est, vt frequentissimè Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac numquam ferè de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione

Lucæ 18. loqueretur. quare cùm dixisset, Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur; & postquam flagellauerint, occident eum: ad extremum

Lucæ 11. addidit, Et tertia die resurget. Et cùm Iudæi ab eo peterent, vt aliquo signo & miraculo doctrinam suam comprobaret; respondit, nullum aliud signum eis datum iri,

Marc. 12. quàm Ionæ Prophetæ signum. sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus; sic futurum affirmauit filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Verùm vt huius articuli vim & sensum meliùs perspiciamus, tria nobis inuestiganda & cognoscenda sunt. Primùm quidem, quare necesse fuerit Christum resurgere; deinde, qui resurrectionis finis & scopus sit; &, quæ ab ea vtilitates & commoda in nos sint profecta.

12 *Quas ob causas necessum fuit Christum resurgere?*

Prima causa. PRIMVM vt Dei iustitia ostenderetur, à quo maximè decebat eum extolli, qui, vt illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apo-

Ad Phil. 2. stolus causam attulit, cũ ad Philippenses inquit: Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit

Secunda. illum. Præterea vt fides nostra confirmaretur, sine qua hominis iustitia constare nõ potest: illud enim maximo argumento esse debet, Christum Filium Dei fuisse, quòd

Tertia. sua virtute à mortuis resurrexit. Deinde vt spes nostra aleretur atque sustentaretur. Cùm enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur fore, vt nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem cõsequantur necesse est. ita enim Apostolus argumentationem con-

1. Cor. 15. 1. Thes. 4. 2. Pet. 2. cludere videtur, cùm ad Corinthios & Thessalonicenses scribit. & à Principe Apostolorum Petro dictum est: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundùm misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi

Quarta. ex mortuis in hæreditatẽ incorruptibilem. Postremò ob

eam

eam etiam rem Domini reſurrectionẽ neceſſariam fuiſſe docendum eſt, vt ſalutis & redemptionis noſtræ myſterium abſolueretur. Chriſtus enim morte ſua nos à peccatis liberauit: reſurgens verò præcipua nobis bona reſtituit, quæ peccando amiſeramus. Quare eſt apud Apoſtolum dictum: Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ne quid igitur humani generis ſaluti deeſſet, quemadmodum illum mori, ita reſurgere etiam oportuit. Ad Rom.4.

Quæ commoda ex reſurrectione Christi ad homines redeunt? 13

Ex ijs quæ hactenus dicta ſunt, perſpicere poſſumus, quantum vtilitatis Chriſti Domini reſurrectio fidelibus attulerit. In reſurrectione enim Deum eſſe immortalem, plenum gloria, mortis & diaboli victorem agnoſcimus: quod de Chriſto Ieſu ſine vlla dubitatione credendum & confitendum eſt. Deinde, Chriſti reſurrectio nobis etiam corporis reſurrectionem peperit: tum quia eius myſterij efficiens cauſa fuit, tum quia ad Domini exemplum reſurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis reſurrectionem attinet, Apoſtolus ita teſtatur: Per hominem mors, & per hominẽ reſurrectio mortuorum. quæcumque enim Deus in redemptionis noſtræ myſterio egit, ad omnia Chriſti humanitate, tanquam efficienti inſtrumento, vſus eſt. Quare eius reſurrectio inſtrumentum quoddam fuit ad reſurrectionem noſtram efficiendam: exemplar verò dici poteſt, quoniam Chriſti Domini reſurrectio omnium eſt perfectiſſima: ac quemadmodum Chriſti corpus reſurgens ad immortalẽ gloriam immutatum eſt; ita noſtra etiam corpora, quę priùs imbecilla & mortalia fuerant, gloria & immortalitate ornata reſtituentur. Vt enim Apoſtolus docet, Saluatorem exſpectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratum corpori claritatis ſuæ. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici poteſt: cui quo pacto Chriſti reſurrectio exemplar proponatur, idem Apoſtolus iis verbis oſtendit: Quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: ſi enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. & paucis interiectis, inquit: Scientes

Vtilitas reſurrectionis Chriſti. Primò. Secundò. 1.Cor.15. Ad Philip.3. Tertiò. Ad Rom.6.

Scientes quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur; mors illi vltrà non dominabitur. Quòd enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quòd autem viuit, viuit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu.

14 *Quæ ex Chriſti reſurrectione exempla ſunt ſumenda?*

DVO à Chriſti reſurrectione exempla petere debemus. Alterum eſt, vt poſtquam peccati maculas eluimus, nouum vitæ genus inſtituamus, in quo morum integritas, innocentia, ſanctitas, modeſtia, iuſtitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum eſt, vt in eo vitæ inſtituto ita perſeueremus, vt adiuuante Domino, à iuſtitiæ via, quam ſemel ingreſſi fuerimus, non excidamus.

Chriſti reſurrectio corporalis nos ad ſpiritualē hortatur reſurrectionem.

Neq; verò Apoſtoli verba id ſolùm demonſtrant, Chriſti reſurrectionem ad reſurrectionis exemplum nobis proponi: verùm etiam reſurgendi virtutem nobis præbere, vireſque & ſpiritum largiri, quo in ſanctitate & iuſtitia permaneamus, ac Dei præcepta ſeruemus, declarant. Nam quemadmodum ex eius morte non ſolùm peccatis moriendi exemplum capimus, ſed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita eius reſurrectio ad iuſtitiam conſequendam nobis vires affert, vt deinde piè & ſanctè Deum colentes, in nouitate vitæ ambulemus, ad quam reſurgimus. Hoc enim maximè reſurrectione ſua Dominus effecit, vt qui anteà vnà cum illo peccatis, & huic ſeculo mortui eramus, cum illo etiam ad nouam vitæ inſtitutionem & diſciplinam reſurgeremus.

15 *Quibus indicijs colligitur, aliquem ſecundùm ſpiritum cum Chriſto reſurrexiſſe?*

Quæ ſint ſigna reſurrectionis noſtræ ſpiritualis. Ad Col. 3.

SPIRITALIS reſurrectionis quæ potiſſimùm ſigna obſeruanda ſint, Apoſtolus nos admonet. nam cùm inquit, Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: planè oſtendit, eos, qui vitam, honores, otium, diuitias, ibi maximè, vbi Chriſtus eſt, habere cupiunt, verè cum Chriſto ſurrexiſſe. cùm verò addit, Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quę ſuper terram: alteram etiam hanc veluti notã appoſuit, qua perſpicere poſſimus, num verè cum Chriſto ſurreximus. Vt enim corpus affectionem & valetu-

valetudinem guſtus indicare ſolet: ita, ſi quæcumq; ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iuſta, quæcumq; ſancta alicui ſapiant, iſque cæleſtium rerum iucunditatem intimo mentis ſenſu percipiat, hoc maximo argumento eſſe poteſt, eum, qui ita affectus ſit, ad nouam & ſpiritualem vitam vnà cum Chriſto Ieſu ſurrexiſſe. Ad Phil. 4.

DE VI. ARTICVLO,

CAPVT VII.

Quis eſt ſextus articulus, & quid credendum prior eius pars requirit? 1

Adſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Jacobus Minor.

DAVID Propheta, cùm beatam & glorioſam Domini adſcenſionem ſpiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum ſumma lætitia & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cùm inquit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exſultationis: adſcendit Deus in iubilatione. ex quo intelliget Parochus, maximo ſtudio hoc myſterium explicandum eſſe, ſibique diligenter curandum, vt fideles illud non ſolùm fide & mente percipiant, ſed, quoad eius fieri poterit, iuuante Domino, factis etiam & vita exprimere ſtudeant. Quod igitur ad ſexti articuli explanationem attinet, in quo potiſſimùm de diuino hoc myſterio agitur, à priori eius parte incipiendum eſt, & quæ eius ſit vis atque ſententia, aperiendum. De Chriſto enim Ieſu illud etiam fideles ſine vlla dubitatione credere oportet, eum, perfecto iam & abſoluto redemptionis noſtræ myſterio, vt homo eſt, in cælum corpore & anima adſcendiſſe: nam, vt Deus eſt, nunquam ab eo abfuit, vt qui diuinitate ſua loca omnia compleat. Pſalm. 46. Senſus articuli.

Soláne diuinitatis virtute Chriſtus adſcendit, an vi etiam humanitatis? 2

ADSCENDISSE eum, docendũ, ſua virtute, non aliena vi ſublatum, quemadmodum Helias, qui igneo curru in cælum euectus eſt; vel Abacuc propheta, vel Philippus diaconus, qui diuina virtute per aërem delati, longinqua 4. Reg. 8. Dan. 14. Act. 8.

terrarum

terrarum ſpatia permearũt. Neque verò ſolùm vt Deus, præpotenti diuinitatis virtute in cælos adſcendit, ſed etiam vt homo eſt. Quamuis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, vt libuit, mouere potuit: corpus verò, quod iam gloriam adeptum erat, mouentis animæ imperio facilè parebat. Atque hac ratione, vt Deus & vt homo eſt, Chriſtum in cælum ſua virtute adſcendiſſe credimus.

3 *Quo ſenſu Chriſtus poſteriore articuli parte dicitur ſedere ad dexteram Patris?*

Hoc loco tropum, id eſt, verbi immutationem licet animaduertere, frequentem in diuinis literis, cùm humanas affectiones & membra, ad noſtram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus. neque enim, cùm ſpiritus ſit, quidquam in eo corporeum cogitari poteſt. Sed quoniam in humanis rebus ei maiorem honorem tribui exiſtimamus, qui ad dexteram collocatus eſt: eandem rem ad cæleſtia etiam transferentes, ad explicandam Chriſti gloriam, quam vt homo præ cæteris omnibus adeptus eſt, eum in Patris dextera eſſe confitemur. Sedere autem, hoc loco non ſitum & figuram corporis ſignificat, ſed eam regiæ ſummæque poteſtatis ac gloriæ firmam & ſtabilem poſſeſſionem, quam à Patre accepit, declarat. de quo ait Apoſtolus: Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeò propriam & ſingularem Domini eſſe, vt cuiuis alij creatæ naturæ conuenire non poſſit. Quare alio loco teſtatur: Ad quem autem Angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis?

Quid ſedere denotet.

Ad Epheſ. 2.

Sedere ad dexterã Dei, ſoli Chriſto eſt tributum.

Ad Hebr. 1.

4 *Quare adſcenſionis Chriſti hiſtoria frequentiùs apud populum eſt repetenda?*

Articvli ſenſum Parochus latiùs explanabit, adſcenſionis hiſtoriam perſequens, quam ſanctus Lucas Euangeliſta in Actis Apoſtolorum admirabili ordine deſcripſit. In cuius explicatione illud primùm obſeruare opor-

Actor. 1.

Ad adſcenſionem omnia Chriſti myſteria dirigi.

oportebit, cætera omnia myſteria ad adſcenſionẽ tanquã ad finem referri, in eoque omnium perfectionẽ & abſolutionem contineri. nam, vt ab incarnatione Domini omnia religionis noſtræ myſteria initium habent: ita adſcenſione eius peregrinatio concluditur. Prætereà alia Symboli capita, quæ ad Chriſtum Dominum pertinent, ſummam eius humilitatem & contemptionem oſtendunt. neque enim abiectius aut humilius quicquam cogitari poteſt, quàm quòd Filius Dei pro nobis humanam naturam & imbecillitatem aſſumpſerit; patique & mori voluerit. At verò, quòd eum ſuperiori articulo, à mortuis reſurrexiſſe, nunc verò in cælum adſcendiſſe, & ad Dei Patris dexteram ſedere confitemur, nihil ad eius ſummam gloriam, diuinamque maieſtatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius poteſt.

Cur Chriſtus in cælum adſcendit, nec in terra potiùs regnum ſuum conſtituit? 5

Chriſti in cælum adſcenſionis cauſæ. Prima.

PRIMVM adſcendit propterea, quòd eius corpori, quod immortalitatis gloria in reſurrectione donatum fuerat, non terrenæ huius & obſcuræ habitationis locus, ſed altiſſimum & ſplendidiſſimum cæli domicilium conueniret: nec verò ſolùm vt eius gloriæ & regni ſolio potiretur, quod ſanguine meruerat; verùm etiam vt ea, quæ ad ſalutem noſtram pertinebant, curaret: deinde vt regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo reipſa comprobaret. nam mundi regna, terrena & fluxa ſunt, magniſque opibus & carnis potentia nituntur. Chriſti verò regnum non terrenum, quale Iudæi expectabant, ſed ſpirituale & æternum: itemque eius opes & diuitias ſpirituales eſſe ipſe oſtendit, cùm ſuam ſedem in cælis collocauit. in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores exiſtimandi ſunt, qui ea, quæ Dei ſunt, diligentiùs quærunt: nam & ſanctus Iacobus teſtatur, Deum elegiſſe pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed illud etiam Dominus noſter in cælum adſcendens efficere voluit, vt nos eum adſcendentem mente & deſiderio proſequeremur. nam quemadmodum morte & reſurrectione ſua moriendi & reſurgendi ſpiritu exemplum nobis reliquerat; ita adſcenſu

Secunda. Tertia. Ioan. 18. Vide ſecundi artic. quæſt. ſeptimam. Chriſti regnũ non terrenũ. Qui ex hominibus ſint in regno Chriſti ditiores. Iacobi 2. Quarta.

Ad Heb. 11. Ad Eph. 2.

nos docet atque instruit, vt in terris positi, in cælum nos cogitatione conferamus, confitentes nos peregrinos & hospites esse super terram; ac patriam inquirentes, ciues esse sanctorum, & domesticos Dei. Nostra enim, vt idem

Ad Phil. 3.

inquit Apostolus, conuersatio in cælis est.

6 *Quæ beneficia ex Christi adscensione hominibus sunt collata?*

Quāta redeāt ad nos cōmoda ex ascensione Domini.

VIM & magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, diuinus Dauid, Apostolo interprete, multo antè cecinerat illis verbis:

Psalm. 67. Ad Ephes. 4.

Adscendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. nam decimo die Spiritum sanctum

Primò Mittit Spiritū sanctum. Actor. 1.

dedit, cuius virtute atque vbertate compleuit præsentem illam fidelium multitudinem, & verè tum magnifica illa

Ioan. 16.

promissa persoluit: Expedit vobis vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

Ad Heb. 9. Secundò. Aduocatum agit.

Adscendit etiam in cælum, ex Apostoli sententia, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem aduocati officio fungatur: Filioli

1 Ioan. 2. Tertiò. Spem nostram erigit de remissione peccatorum.

mei, inquit sanctus Ioannes, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Nec verò quicquam est, vnde fideles maiorem lætitiam & animi iucunditatem capere debeant, quàm Iesum Christum patronum causæ, ac deprecatorem salutis nostræ constitutum esse, cuius sit apud æternum Patrem summa gratia & auctoritas.

Ioan. 14. Quartò Locum amicis apparat, & viā ad cælum præstruit.

Parauit denique nobis locum: quod etiam se facturum promiserat, atque omnium nostrûm nomine caput, ipse Iesus Christus venit in cęlestis glorię possessionem. nam in cælum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam muniuit, qua ad cęlestem beatitudinem perueniremus: quemadmodum ipse in Cœna discipulis futurum prædixerat. quod quidem

Quintò. Captiuam abducit captiuitatem.

vt rei etiam euentu apertè comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternę beatitudinis domicilium introduxit. Hanc cælestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series

Sextò. Fidem nostrā cumulat, & merito auget.

consecuta est. primùm enim, fidei nostræ merito maximus cumulus accessit: nam fides earum rerum est, quę sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione ac in-

ac intelligentia remotæ sunt. Quare si Dominus à nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem à Christo Domino beati prædicantur, qui non viderunt, & crediderunt.

Ioan. 20.
Septimò. Beatitudinis nostræ exspectationem certam facit.

Preterea Christi in cælum adscensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet. nam quoniam Christum hominem in cælum adscendisse, & humanam naturam in dextera Dei Patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore vt nos etiam, eius membra, illuc adscendamus, atque ibi cum capite nostro coniungamur. quod ipse Dominus his verbis testatus est: Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum.

Ioan 17.
Octauò. Charitatem nostram promouet, & affectũ à terrenis ad cælestia sustollit.
Marc. 6.

Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quòd amorem nostrum ad cęlum rapuit, ac diuino Spiritu inflammauit: nam verissimè dictum est, ibi cor nostrum esse, vbi thesaurus noster est. Ac profectò, si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis adspectu & consuetudine defixa esset: & illum dumtaxat hominem spectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam beneuolentia prosequeremur. Verùm in cælum adscendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque, vt quem nunc absentem cogitamus, eum vt Deum veneremur & diligamus. Id autem partim Apostolorum exemplo intelligimus, quibus dum pręsens affuit Dominus, humano ferè sensu de illo iudicare videbantur: partim verò ipsius Domini testimonio confirmatum est, cùm inquit: Expedit vobis, vt ego vadam. Nam imperfectus ille amor, quo Christum Iesum pręsentem diligebant, diuino amore perficiendus erat, idque Spiritus sancti aduentu. quare statim addit: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.

Ioan. 16.

Nonò. Ecclesiá suam magis dilatauit.

Accedit etiam, quòd in terris domum suam, id est, Ecclesiam, amplificauit, quę Spiritus sancti virtute & ductu gubernaretur. eius verò vniuersæ inter homines Pastorem & summũ Antistitem Petrum, Apostolorum Principem, reliquit: tum verò dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores: atque ita ad dexteram Patris sedens, aliis atque aliis diuersa dona semper impertitur. nam testatur Aposto-

Petrus vniuersæ Ecclesiæ Pastor relictus.
Ad Ephes. 4.
Christus quotidie Ecclesiá suis donis auget.

Ad Ephes. 4. Apostolus, vnicuique nostrûm datam esse gratiam secundùm mensuram donationis Christi. Ad extremum verò, quod anteà de mortis & resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de adscensu fidelibus cogitandum est. quamuis enim Christi passioni salutem & redemptionem nostram debeamus, qui merito suo aditum iustis ad cælum aperuit: tamen eius adscensus non solùm veluti exemplar nobis propositum est, quo altè spectare, & spiritu in cælum adscendere discamus, sed diuinam etiam virtutem, qua id efficere possimus, largitus est.

Decimò. Adscensio Christi nobis adscendendi virtutem præstat.

DE VII. ARTICVLO,

CAPVT VIII.

1 *Quis est septimus articulus, quámque sententiam includit?*

s. Philippus. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.

Christi tria insignia in suam Ecclesiam beneficia.

TRIA sunt Domini nostri Iesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam & illustrandam insignia officia & munera; redemptionis, patrocinij, & iudicij. Cùm autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, adscensu etiam in cælum nostram causam & patrocinium in perpetuum susceptum constet; sequitur, vt eius iudicium hoc articulo declaretur: cuius articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum Dominum de vniuerso hominum genere iudicaturum esse.

Articuli octaui sensus.

2 *Quotuplex est Christi aduentus?*

SACRÆ literæ duos Filij Dei aduentus esse testantur; alterum, cùm salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in Virginis aluo effectus est: alterum, cùm in consummatione sæculi ad iudicandos omnes homines veniet. Hic aduentus in Sacris literis dies Domini appellatur, de quo Apostolus ait: Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet. & Saluator ipse: De die autem illa & hora nemo scit. Ac de summo iudicio satis sit illa auctoritas Apostoli: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout

1. Thess. 5. Marc. 13. Matth. 24. 1. Cor. 5.

prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Plena enim eſt ſacra Scriptura teſtimoniorum, quæ paſſim Parochis occurrent, ad rem non ſolùm comprobandam, ſed etiam fidelium oculis ſubiiciendam: vt, quemadmodum à mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem ille induit, omnibus optatiſſimus ſemper fuit, quòd in eo myſterio liberationis ſuæ ſpem poſitam haberent: ita deinceps poſt Filij Dei mortem, & adſcenſum in cælum, alterum diem Domini vehementiſſimo ſtudio deſideremus, exſpectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei. Tit 2.

Quoties quilibet homo Christi iudicis ſententiam coràm ſubire debet? 3

Duplex cuiuſque iudicium, priuatum, & generale.

DVO tempora Parochis ad rei explicationem obſeruanda ſunt, in quibus vnicuique neceſſe eſt in conſpectum Domini venire, & ſingularem cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demúmque iudicis præſentem ſubire ſententiam. Primum eſt, cùm vnuſquiſque noſtrûm migrat è vita: nam ſtatim ad Dei tribunal ſiſtitur, ibique de omnibus iuſtiſſima quæſtio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit vnquam. atque hoc priuatum iudicium vocatur. Alterum verò, cùm vno die, atque vno in loco, omnes ſimul homines ad tribunal iudicis ſtabunt, vt, omnibus omnium ſæculorum hominibus inſpectantibus & audientibus, ſinguli, quid de ipſis decretum & iudicatum fuerit, cognoſcant: cuius ſententiæ pronuntiatio impiis & ſceleſtis hominibus non minima futura eſt pœnarum & ſuppliciorum pars; rurſus verò pij & iuſti non paruum ex ea præmium fructumque percepturi ſunt, cùm, qualis quiſque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale iudicium appellatur.

Quid neceſſe fuit priuato iudicio generale ſubijcere? 4

Cauſę ob quas priuato iudicio vniuerſale ſubiiciatur. Prima ratio. Mortuorum præmia vel pœnæ augentur virtutibus & vitiis ſuorũ ſectatorum.

QVIA cùm vel ipſis hominibus interdum ſuperſtites ſint filij parentum imitatores, reliqui ſint liberi, diſcipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores ac propugnatores, quibus rebus ipſorum mortuorum præmia & pœnas augeri neceſſe eſt; cùm hæc vel vtilitas, vel calamitas, ad plurimos pertinens, non priùs finem habitura ſit, quàm extremus veniat mundo dies: æquum

erat, de vniuersa hac rectè aut perperàm factorum dictorumq́ue ratione perfectam quæstionem haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio. Accedit etiam, quòd cùm piorum fama sæpè lædatur, impij verò innocentiæ laude commendentur, diuinę iustitię ratio postulat, vt pij ereptam iniuria apud homines existimationem, in publico vniuersorum hominum conuentu & iudicio recuperent. Deinde verò boni & mali homines, quæcumque in vita egerunt, cùm non sine corporibus egerint, omnino sequitur, vt benefacta, siue malefacta ad corpora etiam pertineant, quę actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maximè igitur conueniebat, corporibus vnà cum eorum animis debita æternæ gloriæ pręmia aut supplicia impertiri: quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali iudicio fieri poterat. Postremò, quoniam in aduersis & secundis hominum rebus, quę promiscuè nonnunquam bonis & malis eueniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia & iustitia geri ac gubernari; par fuit non solùm bonis præmia, improbis supplicia in futuro sęculo constitui, verùm etiam publico ac generali iudicio decerni: quo omnibus notiora & illustriora fierent, atque vt Deo iustitiæ & prouidentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro iniusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorare interdum vt homines solebant, cùm improbos valentes opibus, & honoribus florentes animaduerterent. nam Propheta, Mei, inquit, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. & paulò pòst: Ecce ipsi peccatores & abundantes in sęculo, obtinuerunt diuitias: & dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis? Atque hęc frequens querela multorum fuit. Ergo necesse erat, vt generale iudicium exerceretur: ne fortè homines dicerent, Deum circa cardines cæli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula iure vna ex duodecim fidei Christianæ articulis constituta est, vt si quorum animi in prouidentia & iustitia Dei nutarent, huius doctrinæ ratione

Secunda. Tertia. Quarta. Psalm. 72. Iob 22.

ratione confirmarentur. Prętereà proposito iudicio pios Quinta.
recreari, impios terreri oportebat: vt cognita Dei iustitia,
illi ne deficerent, hi à malis æterni supplicij metu atque
exspectatione reuocarentur. Quare Dominus & Saluator noster, cùm de extremo die loqueretur, declarauit
futurum aliquando generale iudicium: signaque aduen- Matth. 24.
tantis eius temporis descripsit, vt, cùm illa viderimus, finem sęculi propè esse intelligamus; ac deinde in cælum
adscendens, Angelos misit, qui Apostolos, eius absentia
męrentes, his verbis consolarentur: Hic Iesus, qui assum- Actor. 2.
ptus est à vobis in cęlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

Iuxta quam naturam Christo tributa est potestas iudicandi genus humanum? 5

CHRISTO Domino non solùm vt Deo, sed etiam vt homini hoc iudicium datum esse, Sacræ literæ declarant: quamuis enim iudicandi potestas omnibus sanctę Trinitatis personis communis sit, pręcipuè tamen Filio eam tribuimus: quòd ipsi quoque sapientiam conuenire dicimus. Quòd autem vt homo mundum iudicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, &c. & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

Christus etiã vt homo iudex omnium cõstitutus est. — Ioan. 5.

Cur perinde Patri vel Spiritui sancto hoc iudicium non adscribitur? 6

DECEBAT maximè à Christo Domino hoc iudicium exerceri, vt, cùm de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiam, quę proferebatur, audire possent, & omnino iudicium illud sensibus percipere. Ac prætereà æquissimum erat, vt homo ille qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorũ Princeps, cùm in Cornelij domo summa Christianę religionis capita exposuisset, docuissetque Christum à Iudæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia verò die ad vitam resurrexisse, subiunxit: Et pręcepit nobis prędicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.

Iudex Christus corporeis oculis videbitur. — Actor. 10.

7 *Quibus indicijs extremum iudicium imminere agnoscetur?*

Signa iudiciũ præcessura. TRIA hæc præcipua signa iudicium antecessura esse Sacræ literæ declarant: prædicationem Euangelij per vniuersum orbem, discessionem, Antichristum. inquit enim Dominus: Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus; & tunc veniet consummatio. & Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: quoniam, nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, iudicium non fiet.

Matth. 24. 1. Thess. 2.

8 *Quomodo fiet iudicium, quáque ratione de omnibus feretur sententia?*

Iudicij forma. QVÆ iudicij forma & ratio futura sit, Parochis ex Danielis oraculis, tum ex sanctorum Euangeliorum & Apostoli doctrina facilè erit cognoscere. Præterea sententia, quæ à iudice pronuntianda sit, diligentiùs hoc loco expendenda erit. Christus enim Saluator noster, lætis oculis pios à dextera stantes intuens, ita de illis iudicium summa cum benignitate pronuntiabit? Venite, benedicti Patris mei; possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi. Quibus verbis nihil iucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint; ac cum animo suo cogitauerint, iis verbis pios & iustos homines à laboribus ad quietem, à lacrymarum valle ad summum gaudium, à miseriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari. Deinde ad eos qui à sinistra stabunt, conuersus, suam iustitiam in eos effundet, his verbis: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Iudic's sentẽtia piis læta, impiis horribilis. Matth. 25.

9 *Quibus pœnarum generibus impij à sinistris constituti afficientur?*

HOC commodissimè ex sententiæ formula, quæ in illos feretur, intelligi queat. Prioribus enim illis verbis, Discedite à me, maxima pœna significatur, qua impij plectendi erunt, cùm à Dei adspectu quàm longissimè eiicientur: neque vlla spes eos consolari poterit, fore aliquando, vt tanto bono perfruantur. atque hæc quidem à Theologis Pœna damni appellata est, quòd scilicet impij apud inferos diuinæ visionis luce perpetuò carituri sint.

Pœna damni.

ſint. Quòd verò additur, Maledicti, mirum in modum auget illorum miſeriám & calamitatem. ſi enim, cùm à diuina præſentia expellendi eſſent, aliqua ſaltem benedictione digni haberentur; hoc profectò magno eis ſolatio eſſe potuiſſet: at quoniam nihil huiuſmodi ipſis exſpectandum eſt, quod calamitatem leniorem faciat; iure optimo, cùm expellentur, diuina iuſtitia eos omni maledictione perſequetur. Sequitur deinde; In ignem æternum: quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnam ſenſus Theologi vocarunt, propterea quòd ſenſu corporis percipiatur, vt in verberibus, & flagellis, alióve grauiore ſuppliciorum genere; inter quæ, dubitari non poteſt, ignis tormenta ſummum doloris ſenſum efficere. cui malo cùm accedat, vt perpetuum tempus duraturum ſit; ex eo oſtenditur, damnatorum pœnam omnibus ſuppliciis cumulandam eſſe. atque hoc magis declarant veba illa, quæ in extrema ſententiæ parte poſita ſunt: Qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Cùm enim ita comparatum ſit, vt omnes moleſtias leniùs feramus, ſi calamitatis noſtræ ſocium aliquem & conſortem habeamus, cuius prudentia atque humanitate aliqua ex parte iuuari poſſimus: quæ tandem erit damnatorum miſeria, quibus in tantis ærumnis à perditiſſimorum dæmonum ſocietate diuelli numquam licebit? Et hæc quidem ſententia in impios iuſtiſſimè à Domino Saluatore noſtro referetur: vt qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & eſurienti ac ſitienti nec cibum nec potum miniſtrauerint, hoſpitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere incluſum, ægrumque non viſitarint. Hæc ſunt, quæ Paſtores fidelis populi auribus ſæpiſſimè inculcare debent.

Pœna ſenſus.

Socij pœnarũ non lenient pœnas inferni.

Sententiæ illius acerbiſſimæ æquitas.

Quare iudicij materia ſæpiùs fidelis populi auribus inculcari debet? 10

QVIA huius articuli veritas fide concepta maximam vim habet ad frænandas prauas animi cupiditates, atque à peccatis homines abſtrahendos. Quare in Eccleſiaſtico dictum eſt: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Ac profectò vix quiſquam adeò præceps in ſcelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis ſtudium non reuocet,

Eccle. 7.

reuocet, fore aliquando, vt ei apud iustissimum iudicem, omnium non solùm factorum dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna persoluenda sit. Iustus verò ad colendam iustitiam magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur necesse est, quamuis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cùm animum ad eum diem refert, quo post ærumnosæ huius vitæ certamina victor vniuersis hominibus audientibus declarabitur; & diuinis, atque illis quidem æternis honoribus, in cælestem patriam receptus, afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, vt optimè viuendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerceant, quo possint aduentantem magnum illum diem Domini, maiore cum securitate animi exspectare, atque adeò, vt filios decet, cum summa cupiditate expetere.

DE VIII. ARTICVLO,

CAPVT IX.

1 *Quis est octauus articulus, quæq; fidei illius est necessitas & fructus?*

Credo in Spiritum sanctum. S. Barthdm.

HACTENVS, quæ ad primam & secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, vt illa etiam, quę in Symbolo de tertia persona, hoc est, de Spiritu sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda, omne studium & diligentiam Pastores adhibebunt, cùm homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minùs rectè sentire, quàm de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus sancti personam ignorare: à quibus cùm quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent, cùm illi, ne si Spiritus sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogauit, In quo ergo baptizati estis? quibus verbis significauit, distinctam huius articuli notitiam fidelibus

Actor. 19.

fidelibus maximè neceſſariam eſſe: ex qua eum prȩcipuè fructum capiunt, quòd cùm attentè cogitant, ſe, quidquid habent, Spiritus ſancti munere & beneficio conſecutos eſſe; tum verò de ſeipſis modeſtiùs & humiliùs ſentire, & in Dei prȩſidio omnem ſpem ponere incipiunt: qui primus homini Chriſtiano gradus ad ſummam ſapientiam & felicitatem eſſe debet.

Fructus fidei huius articuli.

An Spiritus ſancti verbum ita tertiæ perſonæ Trinitatis conueniat, vt etiam aliјs tribui non poßit? 2

HVIVS articuli explanationem à vi & notione, quȩ hoc loco Spiritus ſancti vocabulo ſubiecta eſt, exordiri oportebit. nam cùm illud æquè de Patre & Filio rectiſſimè dicatur (vterque enim ſpiritus eſt, & ſanctus, ſiquidem Deum ſpiritum eſſe confitemur) deinde verò hac voce Angeli etiam, & piorum animȩ ſignificentur: cauendum eſt, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum eſt, in hoc articulo Spiritus ſancti nomine tertiam Trinitatis perſonam intelligi: quomodo in Sacris literis tum veteris nonnumquam, tum noui Teſtamenti frequenter accipitur. nam Dauid precatur: Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. in libro Sapientiȩ legimus: Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſanctum tuum de altiſſimis? & alibi: Ipſe creauit illam in Spiritu ſancto. In nouo verò Teſtamento iubemur baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: & ſanctiſſimam Virginem de Spiritu ſancto concepiſſe legimus. tum verò à ſancto Ioanne ad Chriſtum mittimur, qui nos Spiritu ſancto baptizat. ac plurimis prȩtereà aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Pater & Filius etiam dicũtur Spiritus ſanctus, quin omnes ſpiritus cæleſtes, ſanctorúmq; animæ.

Tertia Trinitatis perſona propriè dicitur Spiritus ſanctus.

Pſalm. 50. Sap. 9. Eccle. 1. Matth. 28. Marc 1. Lucæ 1. Ioan. 1.

Quare tertiæ perſonæ Trinitatis, perinde ac aliјs duabus, proprium nomen non eſt tributum? 3

SECVNDA perſona ideò proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia eius æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, vt in ſuperioribus articulis explicatum eſt. Vt igitur ortus ille generationis nomine ſignificatur: ita perſonam quæ emanat, propriè Filium appellamus, & à qua emanat, Patrem. Nunc cum tertiȩ perſonȩ productioni proprium nomen impoſitũ non ſit, ſed ſpiratio & proceſſio appelletur, ſequitur, vt etiam perſona,

Mens humana non aliam eſſentiæ com-

quæ

municandæ ratione agnoſcit, quàm per generandi virtutem.

quæ producitur, ſuo nomine careat. Nullum autem proprium nomen eius emanatio habet, propterea quòd nomina, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ & eſſentiæ communicandæ rationem, quàm generandi virtute agnoſcimus, ob eam cauſam fit, vt rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus. Quare communi Spiritus ſancti nomine tertia perſona appellata eſt: quod quidem illi maximè conuenire ex eo intelligimus, quia ſpiritualem vitam in nos infundit, ac ſine eius ſanctiſſimi numinis afflatu nihil æterna vita dignum efficere poſſumus.

Tertia perſona cur dicatur Spiritus ſanctus.

4 *An Spiritus ſanctus eiuſdem omnino cum Patre & Filio ſit potentiæ & naturæ?*

Spiritum ſanctum omnino Patri & Filio in omnibus æqualem.

EXPLICATA vocabuli ſignificatione, docendus in primis erit populus, Spiritum ſanctum æquè ac Patrem & Filium, Deum eſſe, eidem æqualem, æquè omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, ſummum bonum, ac ſapientiſſimum, eiuſdemque cum Patre & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, In, cùm dicimus, Credo in Spiritum ſanctum, proprietas ſatis indicat, quæ ad exprimendam fidei noſtræ vim, ſingulis Trinitatis perſonis appoſita eſt. Atque id etiam aperta Sacrarum literarum teſtimonia confirmant. nam cùm ſanctus Petrus in Actis Apoſtolorum dixiſſet: Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? mox inquit: Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Quem priùs Spiritum ſanctum appellauerat, eumdem ſtatim Deum vocat. Apoſtolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum ſanctum eſſe interpretatur. Diuiſiones, inquit, operationum ſunt; idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. deinde ſubiungit: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult. Præterea in Actis Apoſtolorũ, quod vni Deo Prophetę tribuunt, ille Spiritui ſancto adſcribit. dixerat enim Eſaias: Audiui vocem Domini dicentis; Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis

Quæ ſit hoc Symbolo, particulæ, In, energia.

Actor. 5.

Spiritus ſancti diuinitas pulcherrimè confirmatur.
1. Cor. 12.

Eſaiæ 6.

ſuis audiat. Quæ verba cùm Apoſtolus citaret: Benè, inquit, Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam. Deinde verò, cùm Scriptura Spiritus ſancti perſonam cum Patre & Filio coniungit, vt cùm Patris, & Filij, & Spiritus ſancti nomen in Baptiſmo adhiberi præcipit, nullus nobis de huius myſterij veritate dubitandi locus relinquitur. nam ſi Pater Deus eſt, & Filius Deus: omnino fateri cogimur, etiam Spiritum ſanctum, qui cum eis pari honoris gradu coniungitur, Deum eſſe. Accedit autem, quòd is qui in nomine cuiuſuis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum conſequi poteſt. Numquid in nomine Pauli, inquit, baptizati eſtis? vt oſtenderet, hoc eis nihil ad comparandam ſalutem profuturum eſſe. Cùm igitur baptizemur in nomine Spiritus ſancti, eum eſſe Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium perſonarum ordinem, quo Spiritus ſancti diuinitas comprobatur, licet animaduertere, tum in epiſtola Ioannis: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt: tum ex prȩclaro illo ſanctȩ Trinitatis elogio, quo diuinæ laudes & Pſalmi concluduntur: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Poſtremò quod ad eam veritatem confirmandam maximè pertinet, quæcumque Dei propria eſſe credimus, ea Spiritui ſancto conuenire Sacræ literæ teſtantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, vt cùm Apoſtolus ait: An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Item ſanctificationem & viuificationem; & ſcrutari profunda Dei, & per Prophetas loqui, & vbique eſſe: quæ omnia diuino tantùm numini tribuenda ſunt.

Actor. 28. 1. Cor. 1. 1. Ioan. 5. 1. Cor. 6. 1. Pet. 1. 2. Theſ. 2. Ioan. 6. 2. Cor. 3. 1. Cor. 2.

5 *Eſt ne certò credendum, Spiritus ſancti vocabulum tertiam diuinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem ſignificare?*

ILLVD præterea fidelibus accuratè explanandum eſt, Spiritum ſanctum ita Deum eſſe, vt eum tertiam perſonam in diuina natura à Patre & Filio diſtinctam, & voluntate productam, confiteri oporteat. nam, vt alia Scripturarum teſtimonia omittantur, Baptiſmi forma, quam Saluator noſter docuit, apertiſſimè oſtendit, Spiritum ſanctum tertiam eſſe perſonam, quæ in diuina natura per ſe conſtet, & ab aliis diſtincta ſit. Quod etiam Matth. 28.

Apoſtoli

2. Cor. 13. Apostoli verba declarant, cùm inquit: Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus, sit cum omnibus vobis, Amen. Idem verò multò apertiùs demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco, ad confutandam impiam Macedonij amentiam, addiderunt: Et in Spiritum sanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre Filioque procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Quòd igitur Spiritum sanctum Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi spiritus à Deo conditi sunt: illos

Ad Heb. 1. enim omnes sanctus Paulus testatur esse administratorios spiritus, in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Viuificantem verò appellant,

Deus est vita animæ. quòd anima cum Deo coniuncta, magis viuit, quàm corpus animę coniunctione alitur ac sustinetur. Quoniam verò Spiritui sancto Sacræ literæ hanc animę cum Deo coniunctionem tribuunt, rectissimè viuificantem Spiritum sanctum vocari perspicuum est. Iam verò

Spiritus sancti processio demonstratur. quod sequitur, Qui ex Patre Filioque procedit: docendi sunt fideles, Spiritum sanctum à Patre & Filio, tanquam

Conciliũ Florentinum. ab vno principio, æterna processione procedere: id enim Ecclesiastica regula, à qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & Diuinarum literarum & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus

Ioan. 19. Dominus, cùm de Spiritu sancto loqueretur, dixit: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Hoc idem ex eo

Ioan. 14. 15. colligitur, quòd in Scripturis sacris Spiritus sanctus nonnunquam Spiritus Christi, interdum Spiritus Patris appellatur: modò à Patre, modò à Filio mitti dicitur, vt æquè à Patre & Filio procedere non obscurè si-

Ad Rom. 8. gnificetur. Qui Spiritum Christi non habet, inquit sanctus Paulus, hic non est eius. & idem Spiritum Chri-

Ad Gal. 4. sti vocat, cùm ad Galatas inquit: Misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra, clamantem Abba Pater. Apud

Matth. 20. sanctum Matthæum Spiritus Patris appellatur: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri. & Do-

Ioan. 15. minus in Cœna inquit: Paracletus, quem ego mittam vobis Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimo-

testimonium perhibebit de me. Tum alibi eundem Spiritum sanctum à Patre mittendum affirmat his verbis: Quem mittet Pater in nomine meo. Ex quibus verbis cùm processionem Spiritus sancti intelligamus, perspicuum est eundem ab vtroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus sancti persona tradenda erunt. Ioan. 16.

Cùm opera Trinitatis sint indiuisibilia, quare peculiariter quidam effectus & dona illi tribuuntur? 6

DOCERE præterea oportebit, quosdam esse Spiritus sancti admirabiles effectus, & amplissima quędam munera, quę ab ipso, tanquam à perenni bonitatis fonte, oriri & manare dicuntur. Quamuis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quę extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui sancto propria tribuuntur, vt intelligamus, illa in nos à Dei immensa charitate proficisci. nam cùm Spiritus sanctus à diuina voluntate, veluti amore inflammata, procedat; perspici potest, eos effectus, qui propriè ad Spiritum sanctum referuntur, à summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, vt Spiritus sanctus donum appelletur: nam doni vocabulo significatur id, quod benignè & gratuitò, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quęcunque bona & beneficia à Deo in nos collata sunt (quid autem habemus, quod à Deo, vt inquit Apostolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus sancti concessu & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus. Eius autem plures effectus sunt. nam, vt mundi creationem, creatarumque rerum propagationem & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemorauimus; viuificationem Spiritui sancto propriè tribui, paulò antè demonstratum est, & Ezechielis testimonio confirmatur. Dabo, inquit, vobis Spiritum, & viuetis. Præcipuos tamen & maximè proprios Spiritus sancti effectus Propheta enumerat, Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum consilij & fortitudinis, Spiritum scientiæ & pietatis, & Spiritum timoris Domini: quæ dona Spiritus sancti vocantur: interdum autem Spiritus sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animaduertendum esse, cùm in Sacris literis huius vocis Spiritus sancti mentio

De admirandis Spiritus sancti effectibus & donis.
Trinitatis opera indiuisibilia.
Cur peculiariter quædam opera Spiritui sancto tribuantur.
Spiritus sanctus cur donũ vocetur.
1. Cor. 4.
Plures sunt Spiritus sancti effectus.
Ezech. 37.
Spiritus sancti dona.
Esaiæ 11.
D. Augustinus lib. 15. de Trinitate, cap. 18. & 19.

mentio fit, vt diiudicare possimus, tertiam ne Trinitatis personam, an eius effectus atque operationes significet. nam hæc duo eodem interuallo distinguenda sunt, quo etiam creatorem à rebus creatis differre credimus. Atque hæc eò diligentiùs explicanda sunt, quòd ex hisce Spiritus sancti donis Christianæ vitæ præcepta haurimus; sentireque possumus, an Spiritus sanctus in nobis sit. Verùm præ cæteris eius amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est; quæ nos iustos facit, signatque Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo iungit: ex quo fit, vt summo pietatis studio accensi, nouam vitam instituamus; ac naturæ diuinæ participes effecti, filij Dei nominemur, & verè simus.

Argumentum in nobis habitantis Spiritus sancti.

Iustificatio nostra est Spiritus sancti signaculum, de qua copiosè agitur, Sess. 6. Concil. Trid.

2. Petr. 1.

1. Ioan. 3.

DE IX. ARTICVLO,

CAPVT X.

1 *Quis est nonus articulus, quibúsque de causis omnium frequentissimè populo inculcandus venit?*

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem. s. Matthæ9.

QVANTA diligentia curare Pastores debeant, vt huius noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimùm considerentur, facilè cognosci poterit. Primum enim, teste S. Augustino, Prophetę planiùs & apertiùs de Ecclesia quàm de Christo locuti sunt; cùm in eo multo plures errare ac decipi posse, quàm incarnationis sacramento, præuiderent. Neque enim defuturi erant impij, qui, ad simiæ imitationem, quę se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, & Catholicam Ecclesiam apud se tantùm, non minùs nefariè quàm superbè affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facilè horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, vt quisque primùm in fide peccarit, Hæreticus dicendus est, sed qui, Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cùm igitur fieri non possit, vt aliquis se hære-

Cur Prophetæ planiùs de Ecclesia quàm de Christo sint locuti, Aug. con. 2. in Psalm. 30.

Quis dicendus sit hæreticus.

ſe hæreſis peſte commaculet, ſi iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni ſtudio Paſtores, vt fideles, cognito hoc myſterio, contra aduerſarij artes muniti, in fidei veritate perſeuerent.

Verus noni articuli profeſſor nequit dici Hæreticus.

Pendet autem hic articulus à ſuperiori: quia cùm iam demonſtratum ſit, Spiritum ſanctum omnis ſanctitatis fontem & largitorem eſſe, nunc ab eodem Eccleſiam ſanctitate donatam confitemur.

Nonus articulus ab octauo pendet.

Quid peculiari ratione nomine Eccleſiæ, quídque generatim denotatur? 2

QVONIAM Eccleſiæ vocem Latini à Græcis mutuati, poſt diuulgatum Euangelium ad res ſacras tranſtulerunt; quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum eſt. Significat autem Eccleſia euocationem: verùm ſcriptores poſteà vſurparunt pro concilio & concione. Neque verò refert, vtrùm populus ille veri Dei, an falſę religionis cultor exſtiterit. in Actis enim de Epheſino populo ſcriptum eſt, cùm Scriba turbas ſedaſſet, dixiſſe: Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolui. Legitimam vocat Eccleſiam populum Epheſinum, Dianæ cultui addictum. Neque ſolùm Gentes, quæ Deum non nouerunt, ſed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Eccleſia nominantur. Odiui, inquit Propheta, Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo. communi verò deinde ſacrarum Scripturarum conſuetudine hæc vox ad remp. Chriſtianam, fideliumque tantùm congregationes ſignificandas vſurpata eſt: qui ſcilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam, per fidem vocati ſunt, vt, reiectis ignorantiæ & errorum tenebris, Deum verum, & viuum piè & ſanctè colant, illique ex toto corde inſeruiant. atque, vt vnico verbo hæc res tota abſoluatur, Eccleſia, vt ait S. Auguſtinus, eſt populus fidelis per vniuerſum orbem diſperſus.

Eccleſia generatim cœtum ſignificat: ex quo hominũ genere ille ſit conflatus non refert.

Actor. 19.

Pſalm. 25.

Eccleſia peculiari & vſitata conſuetudine ſignificat omnium fideliũ multitudinẽ: cæteræ ſignificationes nominis Eccleſię exponentur quæſt. 9. huius articuli.

S. Auguſt. in Pſalm. 149.

Quæ potiſſimùm myſteria in vocabulo Eccleſiæ contemplanda offeruntur? 3

IN euocatione, quam Eccleſia ſignificat, ſtatim diuinę gratiæ benignitas & ſplendor elucet, intelligimuſque Eccleſiam ab aliis rebus publicis maximè differre. Illæ enim humana ratione & prudentia nituntur: hęc autem

Eccleſia quomodo à cæteris gentilium politiis differat.

Deus quomo-

do suam Ecclesiā vocant. Dei sapientia & consilio constituta est. vocauit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum & Prædicatorum opera ac ministerio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio & possessio, is optimè perspiciet, qui animaduerterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est, congregatio diceretur. nam, vt docet sanctus Augustinus, hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, quibus magis cōgregari conuenit, terrena & caduca tantùm bona spectaret. quare meritò Christianus populus non Synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cælestes & æternas tantummodò consectatur.

Duplex Ecclesiæ vocatio. Finis vocationis vtriusque est æternarum rerum post cognitionem possessio. Aug. in Psal. 77. & 81. Ecclesia quomodo differat à Iudæorū republica.

4 *Quibus modis Christianorum vniuersitas in sacris literis descripta inuenitur?*

MVLTA prætereà nomina, quæ plena sunt mysteriis, ad Christianam rempub. significandam traducta sunt. nam & domus & ædificium Dei ab Apostolo vocatur. Si tardauero, inquit ad Timotheum, vt scias quo modo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Domus autem Ecclesia idcircò appellatur, quia sit veluti vna familia, quam vnus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam grex ouium Christi, quarum ille ostium est, & Pastor. Vocatur & sponsa Christi. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus diligit Ecclesiam. Ac de matrimonio, Sacramentum hoc, inquit, magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Dicitur denique Ecclesia corpus Christi, vt ad Ephesios & Colossenses licet videre. Et hæc singula plurimùm valent ad fideles excitandos, vt se dignos immensa Dei clementia & bonitate præbeant, qui eos, vt populus Dei esset, elegit. His verò explicatis, necesse erit, singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat, & ob

1. Tim. 3.

Domus Dei cur sit dicta Ecclesia.

Grex ouium.

Spōsa Christi.

1. Cor. 11.

Ad Ephes. 5.

Corpus Christi. Ad Ephes. 1. Ad Col. 1.

De Ecclesia militante & triumphante.

eam causam sanctissimum Dei numen laudare nunquam intermittat.

Quæ sunt Ecclesiæ partes, quæq́; earundem est differentia? 5

ECCLESIÆ duæ potissimùm sunt partes: quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans est cœtus ille clarissimus & felicissimus beatorum spirituum, & eorum qui de mundo, de carne, de iniquissimo dæmone triumpharunt, & ab huius vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans verò Ecclesia, est cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris viuunt: quæ ideò militans vocatur, quòd illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum sit bellum. Neque idcircò tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed eiusdem Ecclesiæ, vt anteà diximus, partes duæ sunt: quarum vna antecessit, & cælesti patria iam potitur: altera indies sequitur, donec aliquando cum Saluatore nostro coniuncta, in sempiterna felicitate conquiescat.

Triumphans Ecclesia.

Militans Ecclesia.

Aug. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 9.

Quibus hominum generibus Ecclesia militans concluditur? 6

IN Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorum & improborum: & improbi quidem eorundem Sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus dissimiles: boni verò in Ecclesia dicuntur ij, qui non solùm fidei professione, & communione Sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter se coniuncti, & colligati sunt: de quibus dicitur: Cognouit Dominus qui sunt eius. possunt verò etiam homines aliquibus coniecturis opinari quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certò autem scire minimè possunt. Quare existimandum non est, Christum Saluatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, cùm ad Ecclesiam nos remisit, eique vt pareamus præcepit. nam, cùm illa sit incognita, cui certum esse poterit ad cuius iudicium confugiendum, & cuius auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur & improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum & diuinæ literę & sanctorum virorum scripta testantur: in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: Vnum corpus, & vnus spiritus.

In Ecclesia militanti duo sunt hominũ genera.

1. Tim. 2.

Electorum Ecclesia est incerta. Consulatur cap. 12. Ses. 6. Concil. Trid. decreto de iustificatione.

Matth. 18.

Ecclesia militans bonos & malos complectitur.

Ephes. 4.

7 *An Ecclesia militans, bonos & malos suo sinu concludens, demonstrari poßit?*

Ecclesia quibus figuris & similitudinibus designata.

HÆC certè Ecclesia nota est, vbique supra montem sitæ comparata, quæ vndique conspicitur. nam cùm illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantùm, sed etiam malos complectitur, vt multis parabolis Euangelium docet, veluti cùm regnum cælorum, id est, militantem Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ commemorat: vel agro in quo zizania superseminata sunt: vel areæ in qua frumentum cum paleis continetur: vel decem virginibus, partim fatuis, partim prudentibus. Sed multò antè etiam in arca Noë, qua non solùm munda, sed etiam immunda animantia concludebantur, huius Ecclesiæ figuram & similitudinem licet intueri. Quamuis autem bonos & malos ad Ecclesiam pertinere, Catholica fides verè & constanter affirmet: ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, vtriusque partis diuersam admodum rationem esse. Vt enim paleæ cum frumento in area confusæ sunt, vel interdum membra variè intermortua corpori coniuncta: ita etiam mali in Ecclesia continentur.

Matth. 13. Matth. 3. Lucæ 3. Matth. 25. Vide quæst. 17. huius articuli. Genes. 7.

Duarum Ecclesiæ partium diuersissimam esse sortem.

8 *Quinam Ecclesiæ militantis finibus non continentur?*

Tria hominũ genera ab Ecclesia excluduntur.

TRIA tantummodò hominum genera ab ea excluduntur: primò infideles, deinde hæretici & schismatici, postremò excommunicati. Ethnici quidem, quòd in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam vnquam cognouerunt, nec vllius Sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt. Hæretici verò, atque schismatici, quia ab Ecclesia desciuerunt; neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quàm transfugæ ad exercitum pertineant, à quo defecerunt. Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, vt qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremò etiam excommunicati, quòd Ecclesiæ iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem quamuis improbis & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseuerare dubitandum non est: idque fidelibus tradendum assiduè, vt, si fortè Ecclesiæ Antistitum vita flagitiosa sit; eos

Hæretici & schismatici sunt in potestate Ecclesiæ. Videatur cap. 2. de Sacramẽto Pœnitentiæ Concil. Trid. Sess. 14.

Scelerati fideles in Ecclesia perseuerant Sess. 6. Concil. Trid. can 16. de iustificatione.

Antistites im-

eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certò sibi persuadeant.

probi suā potestatem non amittunt.

Quæ est summatim nominis Ecclesiæ significationum varietas? 9

VNIVERSÆ etiam Ecclesiæ partes, Ecclesiæ nomine significari solent: vt cùm Apostolus Ecclesiam, quæ est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nominat, priuatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat: nam Priscæ & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari iubet. item alio in loco, Salutant vos, inquit, in Domino multùm Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia. Ad Philemonem etiam scribens, eandē vocem vsurpauit. Interdum quoque Ecclesię nomine, eius Pręsides ac Pastores significantur. Si te non audierit, inquit Christus, dic Ecclesiæ. quo in loco Præpositi Ecclesiæ designantur. Sed locus etiam in quem populus siue ad concionē, siue alicuius rei sacræ causa conuenit, Ecclesia appellatur. Præcipuè verò in hoc articulo Ecclesia bonorum simul & malorum multitudinem, nec Præsides solùm, sed eos etiam qui parēre debent, significat.

Ecclesiæ vniuersalis partes maiores etiam Ecclesiæ vocantur. 2. Cor. 1. 1. Cor. 16. Ad Col 4. 2. Thess. 1. Priuatæ fidelium familiæ, Ecclesiæ appellantur. Rom. 16. 1. Cor. 16. Matth. 18. Ecclesia pro ipsius Præpositis & Pastoribus aliquando vsurpatur. Ecclesia pro loco. Hîc Ecclesia propriè accipitur pro omniū fidelium tam bonorū quàm malorū multitudine.

Quomodo Ecclesia Catholica inter tot populi Christiani genera est vna? 10

APERIENDÆ sunt autem fidelibus huius Ecclesiæ proprietates: ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio à Deo affecti sint, quibus contigerit in ea nasci atque educari. Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, vt vna sit. Vna enim, inquit, est columba mea, vna est speciosa mea. Vocatur autem vna tanta hominum multitudo, quæ tam longè lateque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt. Vnum enim Dominum, vnā fidem, vnum Baptisma tantùm esse prædicat. Vnus est etiam eius rector ac gubernator, inuisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius: visibilis autem is, qui Rōmanam cathedram Petri Apostolorum Principis legitimus successor tenet.

Vnitas Ecclesiæ. Cant. 6. Ad Ephes. 4. Ad Ephes. 1. Post inuisibile Ecclesię caput necessariò statui oportuit visibile caput. Videatur quæst. 24. de Sacramento Ordinis.

Quid de Romano Pontifice, visibili Ecclesiæ Christi capite, sentiendum est? 11

DE eo fuit illa omnium Patrum ratio & sententia consentiens, hoc visibile caput ad vnitatē Ecclesiæ con-

ſtituendam & conſeruandam neceſſarium fuiſſe: quod preclarè & vidit & ſcripſit ſanctus Hieronymus contra Iouinianum iis verbis: Vnus eligitur, vt, capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. & ad Damaſum: Faceſſat inuidia, Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris,& diſcipulo crucis loquor.ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ,id eſt,Cathedre Petri,communione conſocior: ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum Agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. quod & longè anteà ab Irenæo probatur, & Cypriano, qui de vnitate Eccleſiæ loquens ait: Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Super vnum ædificat Eccleſiam: & quamuis Apoſtolis omnibus, poſt reſurrectionẽ ſuam,parem poteſtatem tribuat, & dicat, Sicut miſit me Pater,& ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum: tamen, vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem, ab vno incipientem, auctoritate ſua diſpoſuit, &c. Optatus deinde Mileuitanus ait: Ignorantia tibi adſcribi non poteſt, ſcienti in vrbe Roma Petro primo cathedram epiſcopalem eſſe collatam,in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus: in quo vno Cathedre vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: vt iam ſchiſmaticus & præuaricator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret. Pòſt verò Baſilius ſic ſcriptum reliquit: Petrus collocatus eſt in fundamento: dixit enim, Tu es Chriſtus Filius Dei viui: & viciſſim audiuit ſe eſſe petram. licet enim petra eſſet, non tamen petra erat vt Chriſtus. Nam Chriſtus verè immobilis petra; Petrus verò propter petram. Dignitates enim ſuas Deus largitur aliis: ſacerdos eſt, & facit ſacerdotes: petra eſt,& petram facit; & quæ ſua ſunt,largitur ſeruis ſuis. Poſtremò verò ſanctus Ambroſius ait: Si quis obiiciat, Eccleſiã vno capite & ſponſo Ieſu Chriſto contentam, prætereà nullum requirere: in promptu reſponſio eſt. Vt enim Chriſtum Dominũ ſingulorum Sacramentorum non ſolùm auctorem, ſed intimum etiam prębitorem

S. Hier. in li. 1. con. Iou. planè in med. li. Epiſt. ad Damaſ. quæ incipit, Quoniam vetuſto.

B. Iren. lib. 3. con. hæretic. cap. 3.

B. Cyp. tract. 3. de ſimplic. prælator.

Optatus in init. lib. 2. Contra Parm. Donat.

S. Baſil. hom. 29. quæ eſt de pœnitentia.

S Ambr.

torem habemus: (nam ipſe eſt qui baptizat & qui abſoluit, & tamen is homines Sacramentorum externos miniſtros inſtituit) ſic Eccleſiæ, quam ipſe intimo Spiritu regit, hominem ſuæ poteſtatis vicarium, & miniſtrum præfecit. nam cùm viſibilis Eccleſia viſibili capite egeat; ita Saluator noſter Petrum vniuerſi fidelium generis caput & Paſtorem conſtituit, cùm illi oues ſuas paſcendas verbis ampliſſimis commendauit, vt qui ei ſucceſſiſſet, eandem planè totius Eccleſiæ regendæ & gubernandę poteſtatem habere voluerit. Vnus prętereà idemque eſt Spiritus, inquit Apoſtolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam, impertitur. Ad quam vnitatem ſeruandam cùm Epheſios hortaretur, inquit: Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vnum corpus & vnus ſpiritus. Quemadmodum enim humanũ corpus multis conſtat membris, eaque ab vna anima aluntur, quæ oculis viſum, auribus auditum, & aliis ſenſibus diuerſas vires ſubminiſtrat: ita corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia, ex multis fidelibus compoſitum eſt. Vna quoque eſt ſpes, vt in eodem loco idem Apoſtolus teſtatur, ad quam vocati ſumus: ſiquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam, ſperamus. Vna eſt denique fides, quæ omnibus tenenda eſt ac præ ſe ferenda. Non ſint, inquit Apoſtolus, in vobis ſchiſmata: atque vnum baptiſma, quod quidem eſt Chriſtianę fidei ſacramentum. Altera proprietas Eccleſiæ eſt, vt ſit ſancta: quod à Principe Apoſtolorum accepimus eo loco: Vos autem genus electum, gens ſancta.

In Petro omnes Rom. Pōtifices primatũ ſuper omnẽ Eccleſiam acceperunt.

1. Cor. 12.

Epheſ. 4.

Ibidem.

1. Cor. 1.

Sanctitas Eccleſiæ.

1. Pet. 2.

Quomodo Eccleſia Chriſti inter tot peccatores dicitur ſancta? 12

APPELLATVR ſancta, quòd Deo conſecrata, dedicataque ſit. ſic enim cætera huiuſcemodi, quamquam corporea ſint, ſancta vocari conſueuerunt, cùm diuino cultui addicta & dedicata ſunt: cuius generis ſunt in lege veteri vaſa, veſtes, & altaria: in qua primogeniti quoque, qui Deo altiſſimo dedicabantur, ſancti ſunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Eccleſiam dici ſanctā, tametſi multos peccatores continet: ſancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti ſunt, quíve ſe fide & baptiſmate ſuſcepto, Chriſto cōſecrarunt: quamquam in mul-

Prima ratio.

Omnes fideles generatim

dicuntur ſancti. in multis offendunt, & quæ polliciti ſunt, non præſtant, quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etſi artis præcepta non ſeruent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios ſanctificatos & ſanctos appellat: in quibus nonnullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos vt carnales, & grauioribus etiam nominibus acriter obiurgat. Sancta etiam dicenda eſt, quòd veluti corpus cum ſancto capite Chriſto Domino, totius ſanctitatis fonte, coniungitur, à quo Spiritus ſancti chariſmata, & diuinæ bonitatis diuitiæ diffunduntur. Præclarè ſanctus Auguſtinus interpretans verba illa Prophetæ, Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum; Audeat, inquit, & corpus Chriſti, audeat & vnus ille homo clamans à finibus terræ, cum capite ſuo, & ſub capite ſuo dicere, Sanctus ſum: accepit enim gratiam ſanctitatis, gratiam Baptiſmi, & remiſſionis peccatorum. Ac paulo pòſt: Si Chriſtiani omnes, & fideles in Chriſto baptizati, ipſum induerunt, ſicut Apoſtolus dicit; Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: ſi membra ſunt facti corporis eius, & dicunt ſe ſanctos non eſſe: capiti ipſi faciunt iniuriam, cuius membra ſancta ſunt. Accedit etiam quòd ſola Eccleſia legitimum ſacrificij cultum, & ſalutarem habet Sacramentorum vſum, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ inſtrumenta, Deus veram ſanctitatem efficit: ita vt quicumque veri ſancti ſunt, extra hanc Eccleſiam eſſe non poſſint. Patet igitur, Eccleſiam eſſe ſanctam: ac ſanctam quidem, quoniam corpus eſt Chriſti, à quo ſanctificatur, cuiuſque ſanguine abluitur.

1. Cor. 1.

Secunda ratio.

S. Auguſt. in Pſalm. 85.

Ad Gal. 3.

Tertia ratio.

13

Qua ratione Eccleſia Chriſti eſt Catholica?

Eccleſiæ vniuerſitas. TERTIA proprietas Eccleſiæ ea eſt, vt Catholica, nempe vniuerſalis, vocetur. quæ appellatio verè illi tributa eſt: quoniam, vt teſtatur ſanctus Auguſtinus, A ſolis ortu vſque ad occaſum, vnius fidei ſplendore diffunditur. Neque enim vt in humanis Rebuſpub. aut hæreticorum conuentibus, vnius tantùm regni terminus, aut vno hominum genere Eccleſia definita eſt; verùm omnes homines, ſiue illi Barbari ſint, ſiue Scythæ, ſiue ſerui, ſiue liberi, ſiue maſculi, ſiue feminæ, charitatis ſinu complectitur. Quare ſcriptum eſt: Redemiſti nos Deo in

S. Augu. ſer. 131. & 181. de tempore.

Apoc. 5.

ſanguine

ſanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum. De Eccleſia dicit Dauid: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Item: Memor ero Raab & Babylonis, ſcientium me. &, Homo natus eſt in ea. Præterea omnes fideles qui ab Adam in hunc vſque diem fuerunt, quíve futuri ſunt, quàm diu mundus exſtabit, verā fidem profitentes, ad eandem Eccleſiam pertinent, quę ſuper fundamento Apoſtolorum fundata eſt, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Chriſto, qui fecit vtraque vnum, & pacē iis qui propè, & iis qui longè, annunciauit, conſtituti ſunt & fundati. Vniuerſalis etiam ob eam cauſam dicitur, quòd omnes, qui ſalutem æternam conſequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeāt, non ſecùs ac qui Arcam, ne diluuio perirent, ingreſſi ſunt. Hæc igitur veluti certiſſima regula tradenda eſt, qua vera & falſa Eccleſia iudicetur.

Pſalm. 2. Pſalm. 86. Epheſ. 2. Geneſ. 7. Eccleſiæ veræ à falſa dignoſcendæ certiſſima regula.

Quo pacto Eccleſia Chriſti etiam Apoſtolica dicitur? 14

Ex origine etiam, quam reuelata gratia ab Apoſtolis ducit, Eccleſiæ veritatem agnoſcimus: ſiquidem eius doctrina veritas eſt, non recens, neque nunc primùm orta, ſed ab Apoſtolis iam olim tradita, & in omnem orbem terrarum diſſeminata. Ex quo fit, vt nemo dubitare poſſit, impias hæreticorum voces longè à veræ Eccleſiæ fide abeſſe, cùm doctrinæ Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis ad hanc diem prædicata eſt, aduerſentur. Quare, vt omnes intelligerent, quænam eſſet Eccleſia Catholica, Patres in Symbolo illud diuinitus addiderunt, Apoſtolicam. Etenim Spiritus ſanctus, qui Eccleſię præſidet, eam non per aliud genus miniſtrorum, quàm per Apoſtolicum gubernat. qui Spiritus primùm quidem Apoſtolis tributus eſt, deinde verò ſumma Dei benignitate ſemper in Eccleſia manſit.

Apoſtolica Eccleſia. Eccleſia hæreticorum non poteſt eſſe vera Chriſti Eccleſia. Symb. Conſtant.

Poteſtne Eccleſia in fidei aut morum dogmatibus errare? 15

Qvemadmodvm hæc vna Eccleſia errare non poteſt in fidei ac morum diſciplina tradenda, cùm à Spiritu ſancto gubernetur: ita cæteras omnes, quæ ſibi Eccleſiæ nomen arrogant, vt quæ diaboli ſpiritu ducantur, in doctrinæ & morum pernicioſiſſimis erroribus verſari neceſſe eſt.

16 *Quibus præcipuè figuris Christi Ecclesia in veteri Testamento est adumbrata?*

Coniungatur hęc quęst. cum 4. & 9. quæst. huius artic.

QVONIAM magnam vim habent figuræ veteris Testamenti ad excitandos fidelium animos, reuocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cuius rei potissimùm causa Apostoli his vsi sunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas vtilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illustrem significationem habet arca Noë, quæ ob eam rem tantùm diuino iussu constructa est, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam significet, quam Deus sic constituit, vt, quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis ætemę periculo tuti esse possent: qui verò extra illam essent, quemadmodum iis euenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur. Alia figura est, magna illa ciuitas Hierusalem, cuius nomine scripturę sæpiùs sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa sola offerre Deo sacrificia licebat: quia in sola etiã Dei Ecclesia, neque extra eam vsquam, verus cultus, verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere vllo modo possit.

Genes 6. Arca Noë.

Ciuitas Hierusalem. Extra Ecclesiã Catholicam non est verus Dei cultus verumque sacrificium.

17 *Quánam ratione credere Christi Ecclesiam ad articulos fidei pertinet?*

Sensus noni articuli.

ETSI quiuis ratione & sensibus percipit, Ecclesiam, id est, hominum conuentum, in terris esse, qui Christo Domino addicti & consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cùm nec Iudæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in Sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodò illustrata, non vllis rationibus conuicta, intelligere potest. Cùm igitur hic articulus, non minùs, quàm cæteri, intelligentiæ nostrę facultatem & vires superet: iure optimo confitemur, nos Ecclesię ortum, munera, & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

18 *Per quem Ecclesia Catholica est condita, & vnde tanta eius potestas processit?*

NON homines huius Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimã petram ædifi-

ædificauit, teste Propheta: Ipse fundauit eam Altissimus. quam ob causam hæreditas Dei, & Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed diuino munere tributa. Quare quemadmodum naturę viribus comparari non potest; ita etiam fide solùm intelligimus, in Ecclesia claues regni cælorum esse, eique potestatem peccata remittendi, excommunicandi, verumque Christi corpus consecrandi traditam: deinde ciues, qui in ea morantur, non habere hîc ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere. Vnam igitur Ecclesiam sanctam & Catholicam esse, necessariò credendum est.

Psalm. 86.

Potestas Ecclesiæ à Deo processit.

Regni cælorũ claues solùm in Ecclesia inueniuntur.

Heb. 13.

An vt in Deum, ita in Ecclesiam credendum est? 19

TRES Trinitatis personas, Patrem, & Filium & Spiritum sanctum, ita credimus, vt in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam, & non in sanctam Ecclesiam credere profitemur: vt hac etiam diuersa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia diuinæ bonitati accepta referamus.

Credimus Ecclesiam, sed non in Ecclesiam.

Extrema huius articuli clausula, Sanctorum communionem, quidnam sibi vult? 20

CVM sanctus Ioannes Euangelista de diuinis mysteriis ad fideles scriberet; cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: Vt & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio eius Iesu Christo. Hæc societas in communione sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo debetur. Vtinam verò in eo explicando Ecclesiarum prę sides, Pauli & aliorum Apostolorum diligentiam imitarentur. est enim non solùm quædam superioris articuli interpretatio, doctrinaque vberrimorum fructuum, sed etiam quis vsus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat: omnia enim eius rei causa peruestiganda sunt, ac percipienda, vt in hanc tam amplam & beatam societatem sanctorum admittamur, admissique constantissimè perseueremus, cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. In primis igitur fideles docendi sunt, hunc arti-

1. Ioan. 1.

De mutua Christianorũ omniũ inter se societate & fraternæ necessitudinis nexu plura dicentur quæst. 9. cap. 9. de oratione Dominica.

Quanti sit momenti in societatem sanctorum referri.

Ad Col. 1.

Christianorũ omnia communia.

Sacramenta ſunt ſacra vincula.

Sanctorum communio in Sacramentorũ communione præcipuè ſpectatur.

Symb. Conſtant.

articulum eſſe illius, qui de vna ſancta Eccleſia Catholica anteà poſitus eſt, veluti explicationẽ quamdam. Vnitas enim Spiritus, à quo illa regitur, efficit, vt quidquid in eam collatum eſt, commune ſit: omnium enim Sacramentorum fructus ad vniuerſos fideles pertinet; quibus Sacramentis, veluti ſacris vinculis, Chriſto connectuntur & copulantur; & maximè omnium Baptiſmo, quo, tanquã ianua, in Eccleſiam ingredimur. Hac autem ſanctorum communione, Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo ſignificant illis verbis, Confiteor vnum Baptiſma. Baptiſmum verò in primis Euchariſtia, & deinceps cætera Sacramenta conſequuntur. nam etſi hoc nomen omnibus Sacramentis conuenit, cùm Deo nos coniungant, illiuſque participes, cuius gratiam recipimus, efficiant: magis tamen proprium eſt Euchariſtiæ, quæ hanc efficit communionem.

Charitate efficimur participes omnium bonorum quę in Eccleſia fiunt.

S. Ambroſ. in Pſalm. 118. Serm. 2.

Sed alia etiam communio in Eccleſia cogitanda eſt. Quæcumque enim piè ſancteque ab vno ſuſcipiuntur, ea ad omnes pertinẽt, &, vt illis proſint, charitate, quæ non quærit quæ ſua ſunt, efficitur. Id verò cum S. Ambroſij teſtimonio comprobatur, qui locum illum Pſalmi explanans, Particeps ego ſum omnium timentium te, ita inquit: Sicut membrum particeps eſſe dicimus totius corporis, ſic coniunctũ omnibus timentibus Deum. Quare Chriſtus eam nobis orandi formam præſcripſit, vt diceremus, Panem noſtrum, non meum; ac reliqua eius generis, non nobis tantùm, ſed omnium ſaluti & commodis proſpicientes?

Matth. 6.

At verò hæc bonorum cõmunicatio, membrorum humani corporis aptiſſima ſimilitudine in Sacris literis ſępè demonſtratur. nam in corpore multa ſunt membra: ſed etſi multa ſunt, vnum tamen corpus conſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec verò omnia eandem dignitatem habent, aut æquè vtiles & decoras functiones exſequuntur, nulliq; ſuum, ſed totius corporis commodum atque vtilitas propoſita eſt. Omnia deinde tam apta inter ſe, & connexa ſunt, vt ſi vnum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione & conſenſu doleant: ſi contra benè affectum eſt, communis fit omnibus ille iucunditatis ſenſus. Atque hęc eadem in Eccleſia

licet

licet contemplari:in qua etsi diuersa sunt membra,nempe variȩ nationes, Iudæorum, Gentium, liberi & serui, pauperes & diuites; cùm tamen Baptismo initiantur, vnum corpus cum Christo fiunt, cuius ille caput est. Vnicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Vt enim alij in ea Apostoli, alij doctores, omnes verò publicæ vtilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est præesse, ac docere; aliorum item parêre, & subiectos esse. At verò tot tantisque muneribus ac bonis diuinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, iustique & chari Deo sunt. Membra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & à Dei gratia alienati, hoc quidem bono non priuantur, vt huius corporis membra esse desinant; sed, cùm sint mortua, fructum spiritualem, qui ad iustos & pios homines peruenit, non percipiunt, tametsi,cùm in Ecclesia sint, ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adiuuantur qui spiritu viuunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.Nec verò tantùm communia sunt ea dona,quæ homines charos Deo,ac iustos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur scientia, prophetia, donum linguarum ac miraculorum,& cætera huius generis: quæ dona malis etiam hominibus, non priuatæ, sed publicȩ vtilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur. nam sanitatis gratia, non illius qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem à verè Christiano homine possidetur, quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat.quare ad subleuandam indigentium miseriam prompti ac parati esse debent: nam qui huiusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subuenerit; is Dei charitatem non habere planè conuincitur. Quæ cùm ita se habeant,satis constat, eos, qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui, & verè illud dicere posse: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. &, Beati qui habitant in domo tua Domine.

Functionum in Ecclesia varietas.

Sceleribus capitalibus obstricti fructũ spiritualem non percipiũt

Gratiæ gratis datæ in Ecclesia etiam communes.

1. Ioan. 5.

Psalm. 85.

DE

DE X. ARTICVLO,

CAPVT XI.

1 *Quis est decimus articulus, quidq́; credendum proponit?*

Remissionem peccatorum. s. Simon.

Sine certa articulorum Symboli fide nemo saluatur.

NEMO est, qui, cùm videat hunc articulum, de remissione peccatorum in cæteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solùm diuinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maximè necessarium contineri. nam anteà declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patêre. Verùm si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur; satis illud erit, quod Saluator noster, paulò ante adscensum in cęlum, de ea re testatus est, cùm discipulis sensum aperuit, vt intelligerent Scripturas: Oportebat, inquit, Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prędicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Quæ verba si Parochi animaduerterint, facilè intelligent, cùm cætera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum verò præcipuè huius articuli diligenter explicandi magnam eis à Domino necessitatem impositam esse. Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere non solùm peccatorum remissionem in Catholica Ecclesia reperiri; de qua Esaias prædixerat, Populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas: sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: qua si ritè, & secundùm leges à Christo Domino præscriptas, Sacerdotes vtantur, verè peccata remitti & condonari credendum est.

Lucæ 24.

Potestatem peccata remittendi verè esse in Ecclesia. Esai. 33.

2 *Qua ratione peccata in Ecclesia remittuntur?*

Culpa omnis & pœna Baptismo remittitur. Hæc latiùs, vbi de Baptismo agetur.

HÆC venia, cùm primùm fidem profitentes sacro Baptismo abluimur, adeò cumulatè nobis datur, vt nihil aut culpæ delendum, siue ea origine contracta, siue quid propria voluntate omissum vel commissum sit, aut pœnæ

pœnæ perſoluendum relinquatur. Verùm per Baptiſmi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur, quin potiùs, cùm vnicuique aduerſus concupiſcentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non deſinit, pugnandum ſit, vix vllum reperias, qui vel tam acriter reſiſtat, vel tam vigilanter ſalutem ſuam tueatur, vt omnes plagas vitare poſſit. Cùm igitur neceſſe fuerit in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, alia etiam ratione, quàm Baptiſmi Sacramento, claues regni cælorum illi concreditæ ſunt, quibus poſſint vnicuique pœnitenti, etiam ſi vſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Clariſſima huius rei teſtimonia in ſacris literis habemus. nam apud ſanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Item: Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Deinde ſanctus Ioannes teſtatur, Dominum, cùm inſufflaſſet, Apoſtolis dixiſſe: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Baptiſmo non tollitur omnis concupiſcentia.

Neceſſarium fuit Eccleſiæ relinquere poteſtaté peccata remittẽdi alia etiam ratione quàm per Baptiſmi Sacramẽtum, propter relabendi pronitatem.

Illud pluribus de ſacramẽto Pœnitentiæ explicabitur.

Pœnitentiæ Sacramentum in ſcripturis manifeſtiſſimum

Matth. 18.

Ioan. 20.

Certiſne peccatis & temporibus, poteſtas remittendi peccata eſt conceſſa? 3

NON eſt exiſtimandum hanc poteſtatem certis quibuſdam peccatorum generibus definitam eſſe. nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari poteſt, cuius remittendi poteſtatem ſancta Eccleſia non habeat; quemadmodum etiam nemo adeò improbus, & ſceleſtus fuerit, quem ſi erratorum ſuorum verè pœniteat, certa ei veniæ ſpes propoſita eſſe non debeat. Sed neque hæc eadem poteſtas ita circumſcribitur, vt præfinito ſolùm aliquo tempore ea vti liceat. nam quacumque hora peccator ad ſanitatem redire voluerit, reiiciendum non eſſe docuit Saluator noſter, cùm Principi Apoſtolorum interroganti quoties peccatoribus ignoſcendum eſſet, an ſepties, reſpondit: Non ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Poteſtatis remittendi peccata amplitudo.

Matth. 16.

An

4 *An omnibus Christianis citra vllas leges potestas remittendi peccata est concessa?*

Soli Sacerdotes interuenientibus tantû Sacramentis, remittunt in Ecclesia peccata.

SI ministros diuinæ huius potestatis spectemus, ea minùs latè patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantùm & Sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem eius potestatis exercendæ pertinet. nam per Sacramenta solùm, si eorum forma seruetur, peccata remitti possunt; aliter enim nullum ius à peccatis soluendi Ecclesiæ datum est: ex quo sequitur, tum Sacerdotes tum Sacramenta ad peccata condonanda, veluti instrumẽta valere, quibus Christus Dominus, auctor ipse & largitor salutis, remissionem peccatorũ & iustitiam in nobis efficit.

Christus primaria causa remissionis peccatorum, Sacerdotes autem & Sacramenta instrumentales.

5 *Vnde potissimùm dignitas Ecclesiæ in remittendis peccatis intelligitur?*

VT fideles cæleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatũ est, magis suspiciant, atque ad eius vsum & tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus huius gratię dignitatem & amplitudinem demonstrare. ea autem ex hoc potissimùm perspicitur, si, cuius virtutis sit peccata remittere, & homines ex iniustis iustos reddere, diligenter expositum fuerit. Constat enim, infinita & immensa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione necessariam esse credimus. Quòd si etiam, vt Augustini sententia confirmatur, maius opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quàm cęlum & terram ex nihilo creare, cùm ipsa creatio non nisi ex infinita virtute possit exsistere: consequens est, vt multo magis peccatorum remissio infinitę potestati tribuenda sit.

Quid sit, & quanti sit, peccata remittere.

D. Aug. Tract. 52. in Ioan.

6 *An aliquis, præter solum Deum, propria auctoritate peccata remittit?*

VERISSIMAS esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus cõfitentur, ab vno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorẽ, quàm ad summam eius bonitatem & potentiam, tam mirificum opus referendũ esse. Ego sum, inquit ipse Dominus per Prophetam, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas. Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia

Solus Deus peccata remittit: quod similitudine declaratur. Esaiæ 43.

pecunia debita seruare oportet. Quemadmodum igitur à nemine, nisi à creditore, pecunia quæ debetur, remitti potest: ita, cùm vni Deo peccatis obstricti sumus, (siquidem quotidie oramus, Dimitte nobis debita nostra) Matth. 6. perspicuum est, à nemine, prȩter illum, debita nobis condonari posse.

Fuit ne potestas remittendi peccata ante Christum natum vlli mortalium concessa? 7

Hoc admirabile & diuinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli createȩ naturȩ impertitum est. Primus omnium Christus, Saluator noster, vt homo, cùm idem Deus verus esset, hoc munus à cælesti Patre traditum accepit. Vt sciatis, inquit, quia Filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata, ait paralytico, Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Cùm igitur homo factus esset, vt hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cælum adscenderet, vt ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis & Presbyteris in Ecclesia concessit. quamquam, vt anteà docuimus, Christus sua auctoritate; cȩteri, vt eius ministri, peccata dimittunt. Quamobrem si, quæ infinita virtute effecta sunt, maximè admirari & suspicere debemus: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

Primus omniū hominū Christus potestatē accepit verè peccata remittendi, & per illum Sacerdotes. Matth 9. Marc. 2.

Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequuntur? 8

Ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad huius beneficij magnitudinem contemplandam vehementer excitabit: sanguine enim vnigeniti Filij sui scelera nostra expiari voluit, vt pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, vltrò ille persolueret, iustusque pro iniustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare cùm animo cogitabimus, nos non corruptibilibus auro & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi, & incontaminati: facilè statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse, hac remittendi peccata potestate, quæ inexplicabilem Dei prouidentiam, summamque erga

Christi sanguine peccata remitti.

nos charitatem ostendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perueniat, necesse est.

9 *Quo maximè pacto cernitur amplitudo beneficij quod in potestate clauium offertur?*

Mortalis peccati enormitas.

QVI Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum ex Christi morte & cruce consecutus est, statim amittit, & omnino paradisi aditu, quem priùs interclusum Saluator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cùm in mentem venit, facere non possumus, quin humanę miseriæ consideratio vehementer solicitos nos habeat. Verùm si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quæ Ecclesiæ diuinitus tributa est; & huius articuli fide confirmati, oblatam vnicuique facultatem credamus, vt possit diuina ope adiutus in pristinum dignitatis statum restitui: tunc verò cogimur summo gaudio & lætitia exsultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profectò, si grata & iucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte & industria, cùm graui aliquo morbo laboramus, parantur: quanto iucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeò ad vitam reparandam instituit? cùm præsertim non quidem dubiam salutis spem, vt medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Quantum sit Dei beneficiũ in potestate clauium Ecclesiæ concessum.

Simile.

10 *Cur ac quomodo remedia in potestate clauium Ecclesiæ tributa Christiani frequentare debent?*

Frequentandum pœnitentiæ Sacramentum.

ERVNT fideles hortandi, postquam tam ampli & præclari muneris dignitatem cognouerint, vt illud etiam studeant ad suum commodum religiosè conuertere. Vix enim fieri potest, vt qui re vtili & necessaria non vtatur, eam contemnere non existimetur: præsertim verò cùm Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, vt omnes hoc salutari remedio vterentur. Nam quemadmodum nemo sine Baptismo expiari potest: ita, quicumque Baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam, recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ Sacramentum, confugiat necesse est. Verùm hoc loco admo-

admonendi ſunt fideles, ne, tam ampla veniæ facultate propoſita, quam etiam nullius temporis termino definiri declarauimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddantur: in altero enim cùm iniurioſi & contumelioſi in hanc diuinam poteſtatem manifeſtè deprehendantur, indigni ſunt, quibus Deus miſericordiam ſuam impertiatur: in altero verò magnopere verendum eſt, ne morte præoccupati, fruſtrà peccatorum remiſſionem confeſſi fuerint, quam tarditate & procraſtinatione meritò amiſerunt.

Facilitas peccandi, & dilatio reſipiſcēdi ex magnitudine gratiæ quæ in poteſtate clauium Eccleſiæ conceditur, non eſt inducenda.

DE XI. ARTICVLO,

CAPVT XII.

Quis eſt vndecimus articulus, quidq́; ſacræ literæ de eodem tradunt? 1

Carnis reſurrectionem. 5. Judas Thadæus.

MAGNAM huius articuli vim eſſe ad fidei noſtræ veritatem ſtabiliendam, id maximè oſtendit, quod diuinis literis non ſolùm credendus fidelibus proponitur, ſed multis etiam rationibus confirmatur. quod quidem cùm in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi poteſt, hoc veluti firmiſſimo fundamento ſalutis noſtræ ſpem nixam eſſe. nam vt Apoſtolus ratiocinatur: Si mortuorum reſurrectio non eſt, neque Chriſtus reſurrexit: quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ & ſtudij ponet, quàm in eo euertendo multorum impietas laborarit. Magnas enim & præclaras vtilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulò pòſt demonſtrabitur.

Reſurrectionis articulus ſcripturis præcipuè eſt confirmatus.

1. Cor. 15.

Cur Apoſtoli reſurrectionem hominum, hîc carnis reſurrectionem appellarunt? 2

DOCERE voluerunt illi hac loquendi forma, quod neceſſariò ponendum eſt, animam eſſe immortalē: quare ne quis fortè eam ſimul cum corpore interiiſſe, vtrumque verò in vitam reuocari exiſtimaret, cùm animam

Animæ immortalitas ex Symbolo probatur.

Carnis varia acceptio.

plurimis sacrarum literarum locis immortalem esse planè constet,ob eam rem carnis tantùm suscitandę mentio in articulo facta est & quamquam sæpè etiam in sacris Scripturis caro integrum hominem, vt est apud Isaiam: Omnis caro fœnum:& apud sanctum Ioannem: Et Verbum caro factum est; significet: hoc tamen loco carnis vox corpus declarat: vt duarum partium,animæ & corporis, quibus homo constat, alteram tantùm, nempe corpus,corrumpi, & in puluerem terræ, ex qua compactum est,redire; animam verò incorruptam manere,intelligamus. At verò cùm nemo, nisi mortuus fuerit,ad vitam reuocetur, anima propriè non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est, illius hęresis confutandæ causa,quæ,viuo Apostolo,Hymenei, & Phileti fuit: qui asserebant, cùm de resurrectione in Scripturis sacris ageretur,non de corporea,sed de spirituali, qua à morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, & veram corporis resurrectionem confirmari.

Isaiæ 40. Ioan. 1.

Corpus solum corrumpitur.

Anima cùm non interet non resurgit. 1. Tim. 1. 2. Tim. 2.

3 *Quibus potißimùm rationibus doctrina de vera corporum resurrectione est stabilienda?*

Carnis resurrectio exéplis scripturæ & testimoniis cóprobatur.

ILLVSTRANDA est huius articuli veritas exemplis ex veteri nouoque Testamento, & ex omni Ecclesiastica historia depromptis. alij enim ab Helia & Heliseo in veteri Testamento,alij pręter eos quos Christus Dominus à morte excitauit, à sanctis Apostolis, aliisque permultis ad vitā reuocati sunt; quæ resurrectio multorum huius articuli doctrinam confirmat. Vt enim plures à morte excitatos credimus; ita vniuersos ad vitam reuocatum iri credendum est: quin etiam pręcipuus fructus, quem nos ex huiusmodi miraculis capere debemus, ille est, vt summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis,qui in sacris literis mediocriter versati sunt, facilè occurrent. Illustriora verò loca sunt in veteri quidem Testamento, quæ leguntur apud Iob, cùm ait, se in carne sua conspecturum Deum suum: & apud Danielem de iis qui in puluere terræ dormiunt, alios in vitam æternam,alios in opprobrium sempiternum euigilaturos:in nouo autem Testamento, quæ sanctus Matthæus refert de disputatione quam Domi-

Iob 19. Dan. 12.

Matth. 22.

Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, quæ Euangelistæ narrant de extremo iudicio. Atque huc etiam referenda sunt, quę Apostolus, ad Corinthios, & ad Thessalonicenses scribens, accurata oratione disseruit. Sed quamuis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostendere, id quod fides credendum proponit, à natura, aut ab humanę mentis intelligentia non abhorrere. itaque Apostolus quærenti quomodo resurgerent mortui, sic respondit: Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur, nisi priùs moriatur: & quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vtputa tritici, aut alicuius cęterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult. & paulò pòst inquit: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Ad eam similitudinem multas prætereà adiungi posse, sanctus Gregorius ostendit: Lux enim, inquit, quotidie, quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgendo reuocatur: & arbusta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur: & semina putrescendo moriuntur, & rursum germinando resurgunt. Rationes illę prętereà, quę ab Ecclesiasticis scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatę videri possunt. Ac primùm quidem, cùm animæ immortales sint, & tanquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas à corporibus seiunctas perpetuò manere præter naturam existimandum est. Quoniam verò quod naturę aduersatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest; consentaneum fore videtur, vt denuò cum corporibus iungantur: ex quo etiam sequitur, vt corporum resurrectio futura sit. quo quidem argumentandi genere Saluator ipse noster vsus videtur, cùm aduersus Sadducæos disputans, ex animarum immortalitate, corporum resurrectionem conclusit. Deinde cùm malis supplicia, bonis præmia à iustissimo Deo sint proposita: ex illis verò quàm plurimi, antequam debitas pœnas persoluāt, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis è vita decedant: necesse est iterùm animas cum corporibus coniungi, vt pro sceleribus, aut rectè factis, corpora, quibus veluti peccati sociis homines vtuntur, vnà cum anima,

Ioan. 5.

1. Cor. 15.

1. Thes. 4.

Fidei ratio, nō t[illegible]men is e[illegible]amen, naturæque discursum.

Conferantur hæc cū qu[illegible] st. 3. primi artic.

1. Cor. 15.

S. Greg li. 24. Moral c. 30.

Animæ pręter naturam perpetuò separātur à corpore.

Matth. 22.

anima, pœna aut præmio afficiantur. qui locus diligen-
S. Chry. hom. 1. ad pop. Ant. tissimè tractatus est à sancto Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apostolus, cùm de
1. Cor. 15. resurrectione dissereret, Si in hac vita, inquit, tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidẽ verba nemo ad animę miseriam referri existimabit; quæ cùm immortalis sit, quamuis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset: verùm de toto homine intelligenda sunt. nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, vt qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem verò multo apertiùs
1. Thess. 1. docet ad Thessalonicenses his verbis: Gloriamur in Ecclesijs Dei pro patientia vestra, & fide, in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustũ est apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri
Plena beatitudo hominis non est, nisi anima corpori iungatur. Iesu Christi. Adde etiam, non posse homines, quàm diu anima à corpore seiuncta est, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipisci. Vt enim quælibet pars à toto separata, imperfecta est: ita etiam anima, quę corpori non est adiuncta, ex quo sequitur, vt illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse.

4 *An vllus homo tunc inuenietur, qui mortis & resurrectionis sit expers?*

De varia resurgentium conditione. 1. Cor. 15. EXPLICANDVM præterea diligenter est, ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint: nam ad Corinthios scribens, Sicut in Adam, inquit, omnes moriuntur; ita & in Christo omnes viuificabuntur. Omni itaque malorum bonorumque discrimine remoto, omnes à mortuis, quamquam non omnium par conditio
Ioan. 5. futura est, resurgent; qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

iudicij. Cùm autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui aduentante iudicio mortui iam erunt, quàm eos qui morientur. Huic enim ſententiæ, quæ aſſerit omnes morituros eſſe, nemine excepto, Eccleſiam acquieſcere, ipſamque ſententiam magis veritati conuenire, ſcriptum reliquit ſanctus Hieronymus. idem ſentit & ſanctus Auguſtinus. Neque verò huic ſententiæ repugnant Apoſtoli verba, ad Theſſalonicenſes ſcripta: Mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiàm Chriſto in aëra. nam ſanctus Ambroſius cùm ea explanaret, ita inquit: In ipſo raptu mors *præueniet, & quaſi per ſoporem, vt egreſſa anima in momento reddatur: cùm enim tollentur, morientur; vt peruenientes ad Dominum, preſentia Domini recipiant animas, quia cùm Domino mortui eſſe non poſſunt. Eademque ſententia comprobatur ſancti Auguſtini auctoritate in libro De ciuitate Dei.

Omnes homines moriẽtur antequam iudicio finis imponatur.
S. Hieron. in epiſt. ad Pammach. contra error. Io. Hier. & ad Miner. & Alex.
1. Theſſ. 4.
S. Amb. in 1. epiſt. ad Theſ. cap 4.
* proueniet,
Aug. lib. 20. de ciu. Dei, c. 20.

Prorſúſne idem corpus anima humana in extremo iudicio recipiet? 5

CVM multum referat, nobis certò perſuaderi, hoc ipſum atque adeò idem corpus, quod vniuſcuiuſque proprium fuit, quamuis corruptum ſit, & in puluerem redierit, tamen ad vitam ſuſcitandum eſſe, illud etiam Parochus accuratè explicandum ſuſcipiet. Hæc Apoſtoli eſt ſententia, cùm inquit: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: ea voce, hoc, proprium corpus apertè demonſtrans: Iob etiam de eo clariſſimè vaticinatus eſt: Et in carne mea, inquit, videbo Deum; quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Hoc idem colligitur ex ipſius reſurrectionis definitione. Eſt enim reſurrectio, auctore Damaſceno, ad eum ſtatum, vnde cecideris, reuocatio. Denique ſi conſideremus cuius rei cauſa reſurrectionem futuram paulò antè demonſtratum eſt: nihil erit, quod cuiuſquam animum hac in re dubium facere poſſit.

Idem omnino corpus reſurget.
1. Cor. 15.
Iob 19.
Damaſ. lib. 4. de orthod. ſide cap. 28.

Cuius rei cauſa reſurrectio corporum diuinitus eſt inſtituta? 6

IDCIRCO corpora excitanda eſſe docuimus, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Hominem igitur ex ipſo corpore,

Reſurrectionis cauſa.
2. Cor. 5.

cuius opera vel Deo, vel dæmoni seruiuit, resurgere oportet: vt cum eodem corpore triumphi coronas & præmia consequatur, aut pœnas & supplicia miserrima perferat.

7 *An igitur corpora contractam in hac mortali vita deformitatem etiam resument?*

Corporis resurgentis pulchritudo & integritas.

S. Aug. lib. 22. de ciuit. Dei cap. 19. & Enchirid. cap. 91.

NON tantùm corpus resurget, sed quicquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re sancti Augustini testimonium legimus: Nihil tunc vitij, inquit, in corporibus existet: si aliqui plus pinguedine obesi & crassi exstiterint, non totam corporis molem assument; sed, quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum: & è diuerso quæcumque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute diuina; vt si aliqui propter macorem fuerint graciles, quia Christus non solùm nobis corpus reparabit, sed quicquid per miseriam huius vitæ fuerit nobis ademptum. Idem alio loco: Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, iuxta illud: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundùm diuinam sapientiam sunt separandi. In primis verò, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, & quibusuis membris debiles, integro ac perfecto corpore resurgent. aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis coniunctionem propensa est, minimè satisfactum esset: cuius tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æquè ac creationem, inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia à Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet. Neque id de martyribus solùm fatendum est, de quibus sanctus Augustinus ita testatur: Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium; alioquin, qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: verùtamen exstabunt in eorundem membro-

S. August. Enchir. cap. 89.

Matth. 10.

Vide lib. 22. de ciuit. Dei cap. 20.

membrorum articulis gladij cicatrices refulgentes ſuper omne aurum & lapidem pretioſum, veluti cicatrices vulnerum Chriſti. quod de improbis quoque veriſſimè dicitur, etſi illorũ culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur. quare illa membrorum reſtitutio non ad eorum felicitatem, ſed calamitatem ac miſeriam, eſt redundatura: cùm merita non ipſis membris, ſed perſonæ, cuius corpori coniuncta ſunt, adſcribantur. nam iis qui pœnitentiam egerunt, ad prẹmium; illis verò qui eandem contempſerit, ad ſupplicium reſtituentur. Hæc verò ſi à Parochis attentè conſiderentur, nunquam eis rerum & ſententiarum copia deerit ad excitandos inflammandóſque pietatis ſtudio fidelium animos: vt vitę huius moleſtias & ærumnas cogitantes, beatam illam reſurrectionis gloriam, quæ iuſtis & piis propoſita eſt, auidè exſpectent.

Cicatrices martyrum relinquentur poſt reſurrectioné ad cumulum felicitatis, in improbis autem contrà ad miſeriam.

Corporáne hominum poſtquam reſurrexerint, ampliùs mortis legibus ſubijcientur? 8

SI ea ſpectemus, quę corporis ſubſtantiam conſtituũt, quamuis illud ipſum atque idem corpus à mortuis reuocari oporteat, quod anteà exſtinctũ fuerat; longè aliam tamen & diuerſam eius conditionem fore, fideles intelligent. Vt enim cætera omittamus, in eo maximè reſurgentium corpora omnia à ſeipſis different, quòd, cùm anteà mortis legibus ſubiecta eſſent, poſteaquam ad vitam ſuſcitata fuerint, ſublato bonorum malorumq́ue diſcrimine, immortalitatem aſſequentur. Quam quidem admirabilem naturę reſtitutionem inſignis Chriſti victoria meruit, quam de morte reportauit, quemadmodum ſacrarum literarum teſtimonia nos admonent. ſcriptum eſt enim: Prẹcipitabit mortẽ in ſempiternum. & alibi: Ero mors tua, ô mors. quod explicans Apoſtolus, inquit: Nouiſſima inimica deſtruetur mors. & apud ſanctum Ioannem legimus: Mors vltrà non erit. Decebat autem maximè, Chriſti Domini merito, quo mortis imperium euerſum eſt, peccatum Adæ longo interuallo ſuperari. Idem etiam diuinæ iuſtitiæ conſentaneum fuit, vt boni beata vita perpetuò fruerentur; mali verò, ſempiternas pœnas luentes, quærerent mortem,

Corpus iuxta ſubſtantiam idem prorſus reſurget, ſed tamen diuerſa qualitate.

Eſaiæ 25.
Oſe. 13.
1. Cor. 15.
Apoc. 21.

Immortalitas bonis & malis communi iuſtitiæ Dei conſentaneũ.

 & non

Apoc. 9. & non inuenirent: optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis & malis communis erit.

9 *Cuiusmodi dotibus beatorum corpora post resurrectionem erunt ornata?*

HABEBVNT sanctorum rediuiua corpora insignia quædam & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quàm vnquam anteà fuerint. Præcipua verò sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina à Patribus obseruatę. Earum prima est impassibilitas, munus scilicet, & dos, quæ efficiet ne molesti aliquid pati, vllóve dolore aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. Seminatur, inquit Apostolus, in corruptione, surget in incorruptione. Quòd autem impassibilitatem, potiùs quàm incorruptionem Scholastici appellarint, ea causa fuit, vt, quod est proprium corporis gloriosi, significarent: non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora licet incorruptibilia sint, æstuare tamen possunt, atque algere, varijsque cruciatibus affici. Hanc consequitur claritas, qua sanctorum corpora tanquam sol fulgebunt: ita enim apud sanctum Matthæum testatur Saluator noster: Iusti, inquit, fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Ac ne quis de eo dubitaret, suæ transfigurationis exemplo declarauit. Hanc interdum Apostolus gloriam, modò claritatem appellat: Reformabit, inquit, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. & rursum: Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Huius etiam gloriæ imaginem quandam vidit populus Israël in deserto, cùm facies Moysis ex colloquio & præsentia Dei ita colluceret, vt in eam filij Israël oculos intendere non possent. Est verò claritas hæc fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans, ita vt sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur, quomodo etiam anima ipsa beata efficitur, quòd in eam pars diuinæ felicitatis deriuetur. Hoc verò munere non æquè omnes, peinde ac primo, ornari credendum est. erunt quidem sanctorum corpora omnia æquè impassibilia, sed eundum splendorem non habebunt. nam, vt testatur

Quatuor dotes resurgentium corporum in beatis. Primum ornamentum resurgentium corporum in beatis, est impassibilitas.

1. Cor. 15.

Damnatorum corpora licet sint incorruptibilia, pati tamē possunt. Secūdùm ornamentum est claritas.

Matth. 13.

Matth. 17.

Ad Phil. 3.

1. Cor. 15.

Exod. 34.

testatur Apostolus, Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum; stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Cum hac dote coniuncta est illa, quam agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, facillimeque in quamcumque partem anima voluerit, ita moueri poterit, vt ea motione nihil celerius esse queat: quemadmodum apertè sanctus Augustinus in libro De ciuitate Dei, & Hieronymus in Esaiam docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: Seminatur in infirmitate, surget in virtute. His verò addita est, quæ vocatur subtilitas: cuius virtute corpus animæ imperio omnino subiicietur, eique seruiet, & ad nutum præsto erit. quod ex illis Apostoli verbis ostenditur: Seminatur, inquit, corpus animale, surget corpus spirituale. Hæc ferè præcipua sunt capita, quæ in huius articuli explicatione tradenda erunt.

1. Cor. 15.
Tertium ornamentum, agilitas.
Aug. lib. 20. de ciuit. Dei. c. 8. & lib 13. cap. 18 20.
Hier. in c. 40. Esai. super illa verba, mutabunt fortitudinem.
1. Cor. 15.
Quartum ornamentum, subtilitas.
1. Cor. 15.

Quem fructum ex tantis resurrectionis mysteriis fideles capiunt? 10

QVI hæc fide perceperunt, egregiam habent occasionem maximas agendi Deo gratias, qui hæc sapientibus absconderit, & reuelauerit paruulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci planè fuerunt? Quòd igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adspirare non licebat, est quod summam eius benignitatem & clementiam perpetuis laudibus celebremus. Deinde magnus etiam ille fructus ex huius articuli meditatione consequetur, quòd scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine vel beneuolentia coniuncti sunt, facilè tum alios, tum nos ipsos consolabimur. quo quidem genere consolationis Apostolū vsum esse constat, cùm ad Thessalonicenses de dormientibus scriberet. Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, & in calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris leuationem afferet: quemadmodum sancti Iob exemplo didicimus, qui vna hac spe afflictum & mœrentem animum sustentabat, fore aliquando, vt in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret. Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, vt rectam vitam, integram, ab omnique

Quàm salutares ex articulo resurrectionis capiantur fructus.
Primus.
Matth. 11.
Secundus.
1 Thess. 4.
Tertius.
Iob 19.
Quartus.

omniq́ue prorſus peccati labe puram agere quàm diligentiſſimè curent. ſi enim cogitauerint, ingentes illas diuitias, quę reſurrectionem conſequuntur, ipſis propoſitas eſſe, facilè ad virtutis & pietatis ſtudia allicientur. Contrà verò, nulla res maiorem vim habitura eſt ad comprimendas animi cupiditates, hominesq́ue à ſceleribus auocandos, quàm ſi ſæpiùs admoneantur, quibúſnam malis & cruciatibus improbi afficiendi ſunt, qui extremo illo die procedent in reſurrectionem iudicij.

Ioan. 5.

DE XII. ARTICVLO,

CAPVT XIII.

1 *Quis eſt poſtremus fidei articulus, quaq́; ex cauſa vitæ æternæ profeßione Symbolum concluditur?*

Vitam æternam. 5. Mathias.

Quæ ad vitæ æternæ materiam pertinēt, pluribus explicabuntur ſecunda petitione Orationis Dominicæ.

SANCTI Apoſtoli, duces noſtri, Symbolum, quo fidei noſtræ ſumma continetur, æternę vitę articulo claudi & terminari voluerunt: tum quia poſt carnis reſurrectionem nihil aliud fidelibus exſpectandum eſt, niſi æternę vitę pręmium: tum verò, vt perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata nobis ſemper ante oculos verſaretur, doceremurq́ue in ea mentem & cogitationes noſtras omnes defigendas eſſe. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propoſitis, eorum animos accendere: vt quæcumque vel difficillima Chriſtiani nominis cauſa ſubeunda eſſe docuerint, facilia, atque adeò iucunda exiſtiment, promptioresq́ue ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

Argumentum de ſummo hominis bono populo frequenter inculcandum eſt.

2 *Quid hîc per vitam æternam ſignificatur?*

QVONIAM ſub his verbis, quæ ad beatitudinem noſtram declarandam hoc loco vſurpantur, plurima myſteria in occulto latent; ea ſic aperienda ſunt, vt quantum cuiuſque ingenium ferat, omnibus patêre poſſint. Admonendi igitur ſunt fideles, his vocibus, Vitam æternam, non magis perpetuitatem vitę, cui etiam dęmones,

Vita æterna præcipuè æternã beatitudinē ſignificat.

mones, ſceleratique homines addicti ſunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum deſiderium expleat, ſignificari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, qui à Domino Saluatore noſtro, quid ſibi faciendum eſſet, vt vitam æternam poſſideret, in Euangelio quæſiuit: Lucæ 18. perinde ac ſi diceret: Quænam mihi præſtanda ſunt, vt ad eum locum, vbi perfecta felicitate frui liceat, perueniam? In hunc verò ſenſum ſacræ literæ hæc verba accipiunt, vt multis in locis licet animaduertere.

Cur vitæ æternæ nomine ſumma illa beatitudo deſignatur? 3

ILLVD certè ideò factum eſt, ne quis exiſtimaret eam in rebus corporeis & caducis, quę æternę eſſe non poſſunt, conſiſtere. Neque enim hæc ipſa beatitudinis vox ſatis explicare poterat, quod quęrebatur, pręſertim cùm non defuerint homines, inanis cuiuſdam ſapientiæ opinione inflati, qui ſummum bonum in iis rebus ponerent, quæ percipiuntur ſenſibus. Hæc enim pereunt & veteraſcunt; beatitudo verò nullo temporis termino definienda eſt: quin potiùs terrena hæc longiſſimè à vera felicitate abſunt, à qua is quàm maximè recedit, qui mundi amore & deſiderio tenetur. ſcriptum eſt enim: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. & paulò pòſt: Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, vt mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua non ciues, ſed aduenæ ſumus, felicitatem obtinere poſſe in animum inducant. Quamquam hîc etiam ſpe beati meritò dicemur, ſi abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè vixerimus in hoc ſæculo, exſpectantes beatam ſpem, & aduentum glorię magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Hæc autem cùm permulti, qui ſibi ipſi ſapientes videbantur, minùs intelligerent, & in hac vita felicitatem quærendam putarent; ſtulti facti ſunt, & in maximas calamitates inciderunt. Sed illud prętereà ex vi huius nominis, Vitam æternam, percipimus, ſemel adeptam felicitatem amitti nunquàm poſſe, vt falsò nonnulli ſuſpicati ſunt: nam felicitas ex omnibus bonis ſine vlla mali admiſtione cumulatur:

Beatitudo nō in rebus corporeis conſiſtit.

1. Ioan. 2.

Ad Titum 2.
Spe in hac vita inchoari poteſt noſtra beatitudo.

Beatitudinem æternam eſſe oportere.
Aug. 21 de ci. Dei cap. 17. & lib. 12. cap. 20.

quæ

Felicitas est omnium bonorum, sine vlla mali admistione, iugis possessio. quæ cùm hominis desiderium expleat, in æterna vita necessariò consistit. neque enim potest beatus non magnopere velle, vt illis bonis, quæ adeptus est, sibi perpetuò frui liceat. Quare, nisi ea possessio stabilis & certa sit, maximo cruciatu timoris angatur, necesse est.

4 *An æterna beatitudo verbis aut mente humana comprehendi possit?*

De inenarrabili sanctorũ gloria, & de præmiis essentialibus & accidẽtalibus. QVANTA sit beatorum, qui in cælesti patria viuunt, felicitas, eaque ab ipsis tantùm, præterea nemine comprehendi possit, hæ ipsæ voces, cùm vitam beatam dicimus, satis demonstrant. nam cùm ad rem aliquam significandam eo nomine vtimur, quod cum multis aliis commune est; facilè intelligimus, deesse propriam vocem, qua res illa planè exprimatur. Beatitudo proprio verbo nequit exprimi. Cùm igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quàm in omnes, qui perpetuò viuant, rectè conueniunt; hoc nobis argumento esse potest, altiorem & præstantiorem quandam rem esse, quàm vt proprio vocabulo perfectè significare eius rationem possimus. nam etsi plurima alia nomina cælesti huic beatitudini in sacris literis tribuuntur, cuiusmodi sunt, regnum Dei, Christi, cælorum, paradisus, sancta ciuitas, noua Hierusalem, domus Patris; tamen perspicuum est, nullum ex iis ad eius magnitudinem explicandam satis esse. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitę æternę nomine declarantur, ad pietatem & iustitiam, & omnia Christianæ religionis officia inuitandi. Vita magnum bonum. Constat enim, vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solere: atqui hoc potissimùm bono, cùm vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. A minori. Quòd si exigua hac & calamitosa vita, quæ tot & tam variis miseriis subiecta est, vt mors veriùs dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut charius aut iucundius esse potest: quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam & absolutam bonorum omnium rationem coniunctam habet? Nam, vt sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda est. Felicitas malum nullum admittit. De malis clarissima sunt sanctarum literarum testimonia.

scriptum

ſcriptum eſt enim in Apocalypſi: Non eſurient neque ſitient ampliùs: neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus. & rurſus: Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt. Iam verò beatorum immenſa gloria, innumeraque ſolidæ lætitię & voluptatis genera futura ſunt: cuius glorię magnitudinem cùm animus noſter capere aut illa in animos noſtros penetrare nullo modo poſſit; neceſſe eſt, nos in illam, nempe in gaudium Domini, introire: vt eo circumfuſi, mentis deſiderium cumulatè expleamus.

Apoc. 7. 11.

Omne bonū concludit.

Quibus præcipuè bonorum generibus beati perfruentur? 5

QVAMVIS, vt ſanctus Auguſtinus ſcribit, faciliùs mala, quibus carituri ſumus, quàm bona, ac voluptates quas hauſuri ſumus, numerari poſſe videantur: danda tamen erit opera, vt, quæ fideles ſummæ illius felicitatis adipiſcendę cupiditate inflammare poterunt, breuiter & dilucidè explicentur. Sed illa in primis diſtinctione vti oportebit, quam à grauiſſimis diuinarum rerum ſcriptoribus accepimus, ij enim duo bonorum genera eſſe ſtatuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipſam beatitudinem conſequitur: quare illa eſſentialia, hæc verò acceſſoria bona, docendi cauſa, appellarunt.

S. Aug. ſer. 64. de verb. Dom. Et de Sym. ad Catech. lib. 3. cap. vlt.

Bonorū duo ſunt genera.

In quo conſiſtit bono eſſentialis & primaria æternæ beatitudinis cauſa? 6

SOLIDA quidem beatitudo, quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo ſita eſt, vt Deum videamus, eiuſque pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium. Hæc eſt vita æterna, inquit Chriſtus Dominus, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. quam ſententiam ſanctus Ioannes videtur interpretari, cùm ait: Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. ſignificat enim beatitudinem ex iis duobus conſtare: tum quòd Deū intuebimur, qualis in natura ſua ac ſubſtantia eſt; tū quòd veluti Dij efficiemur. Nā qui illo fruuntur,

Præmium eſſentiale.

Ioān. 17.

1. Ioan. 3.

Beatitudo hominis duobus conſtat.

quamuis

quamuis propriam ſubſtantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & propè diuinam formam induunt, vt Dij potiùs quàm homines videantur. Hoc autem cur ita fiat, ex eo perſpicuum eſt, quòd vnaquæque res vel ex eius eſſentia, vel ex eius ſimilitudine & ſpecie cognoſcitur. At quoniam nihil eſt Dei ſimile, cuius ſimilitudinis adiumento ad perfectam eius notitiam peruenire poſſimus: conſequens eſt, vt eius naturam & eſſentiam videre nemini liceat, niſi hæc eadem diuina eſſentia ſe nobis coniunxerit. Atque id Apoſtoli verba ſignificant: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. nam quod inquit, In ænigmate; interpretatur ſanctus Auguſtinus in ſimilitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam ſanctus Dionyſius apertè oſtendit, cùm affirmat, nulla inferiorum ſimilitudine ſuperiora percipi poſſe. neque enim ex alicuius rei corporeæ ſimilitudine, eius, quę corpore careat, eſſentia & ſubſtantia cognoſci poteſt: cùm præſertim neceſſe ſit, rerum ſimilitudines minus concretionis habere, & magis ſpirituales eſſe, quàm res ipſas, quarum imaginem referunt: quemadmodum in omnium rerum cognitione facilè experimur. quoniam verò fieri non poteſt, vt alicuius rei creatæ ſimilitudo æquè pura & ſpiritualis, ac Deus ipſe eſt, reperiatur: ita fit, vt ex nulla ſimilitudine diuinā eſſentiam perfectè intelligere poſſimus. Accedit etiam, quòd omnes creatę res certis perfectionis terminis circumſcribuntur. At Deus infinitus eſt, neque vllius rei creatæ ſimilitudo eius immenſitatem capere poteſt. Quocircà vna illa ratio diuinę ſubſtantię cognoſcendę relinquitur, vt ea ſe nobis coniungat, & incredibili quodam modo intelligentiam noſtram altiùs extollat; atq; ita idonei ad eius naturę ſpeciem contemplandam reddamur. id verò lumine glorię aſſequemur, cùm eo ſplendore illuſtrati, Deum lumen verum in eius lumine videbimus. nam beati Deum pręſentem ſemper intuentur: quo quidem dono omnium maximo & pręſtantiſſimo diuinę eſſentię participes effecti, vera & ſolida beatitudine potiuntur. quam nos ita credere debemus, vt eam Dei benignitate cum certa ſpe nobis exſpectandam eſſe, in Symbolo Patrum definitū ſit, inquit enim:

Beati ad diuinam naturam proximè accedunt.

Quomodo in hac etiam vita quodammodò beati & dij efficiamur.

Per vſum corporis & ſanguinis Chriſti haurire ex illis liceat, quæ poſteà de ſacramento Euchariſtiæ quęſtione 39. & 40. tradentur.

1. Cor 13.

S. Aug. lib. 15. de Trin. ca 9.

S. Dionyſ. ca. 1. de diuin. Nom.

Pſalm. 35.

Symb. Conſt.

enim: Exſpecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi. Diuina hæc planè ſunt, neque vllis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi à nobis poſſunt. Verùm licet aliquam huius beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ ſenſu percipiuntur, cernere. Nam quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit; & quamuis eius ſubſtantia non mutetur, fit tamen, vt diuerſum quippiam, nimirum ignis, eſſe videatur: eodem modo, qui in cæleſtem illam gloriam admiſſi ſunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cùm tamen, id quod ſunt, eſſe non deſinant, vt multo magis diſtare ab ijs, qui in hac vita ſunt, meritò dici poſſunt, quàm ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in ſe contineat. Vt igitur rem paucis complectamur, ſumma illa & abſoluta beatitudo, quam eſſentialem vocamus, in Deo poſſeſſione conſtituenda eſt. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deeſſe poteſt, qui Deum optimum & perfectiſſimum poſſidet?

A ſimili.

Quæ ſunt accidentalia bona, quibus beati circumfluent? 7

Ad eſſentiale illud æternæ beatitudinis bonum quædam accedunt ornamenta, omnibus beatis communia: quæ quoniam ab humana ratione minùs remota ſunt, vehementiùs quoque animos noſtros commouere & excitare ſolent. Huius generis ea ſunt, de quibus Apoſtolus ad Romanos videtur intelligere: Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum. nam gloria quidem beati perfruentur, non illa ſolùm, quam tandem eſſentialem beatitudinem, vel cum eius natura maximè coniunctam eſſe oſtendimus; ſed ea etiam, quæ conſtat ex clara & aperta notitia, quam ſinguli de alterius eximia & præſtanti dignitate habituri ſunt. At verò quantus ille honor exiſtimandus eſt, qui eis à Domino tribuitur, cùm non ampliùs ſerui, ſed amici, fratres, ac filij Dei vocentur! quare ita electos ſuos amantiſſimis & honorificentiſſimis verbis Saluator noſter compellabit: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnũ. vt meritò liceat exclamare, Nimis honorificati ſunt amici tui Deus. Sed laudibus etiam à Christo Domino, coram Patre cæleſti, & Angelis eius, celebrabuntur. Præterea, ſi hoc commune omnibus hominibus deſi-

Præmium ſeu bonum beatitudinis accidentale.

Rom. 2.

Qualis gloria beatorum.

Honor beatorum.

Matth. 25.

Pſalm. 138.

derium natura ingenuit honoris, qui à viris ſapientia præſtantibus habeatur, quòd eos locupletiſſimos virtutis ſuæ teſtes fore exiſtiment: quantum beatorum gloriæ acceſſurum putamus, quòd alius alium ſummo honore proſequetur?

8 *Summatim, quibus bonorum copijs beati in æternis illis ſedibus cumulabuntur?*

Beatitudo omnibus bonis animi & corporis conſtat.

INFINITA eſſet omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas poſſumus. Sed tamen hoc fidelibus perſuaſum eſſe debet, quæcumque nobis iucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, ſiue ea ad mentis cognitionem, ſiue ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copijs beatam cæleſtium vitam circumfluere: quamuis hoc altiore quodam modo, quàm oculus vidit, aut auris audiuit, aut in cor hominis adſcendit, fieri Apoſtolus affirmat. Nam corpus quidem, quod anteà craſſum & concretum erat, cùm in cælo, detracta mortalitate, tenue & ſpirituale effectum fuerit, nullis ampliùs alimentis indigebit: anima autem, æternæ gloriæ pabulo, quod magni illius conuiuij auctor tranſiens omnibus miniſtrabit, cum ſumma voluptate exſaturabitur. Quis verò pretioſas veſtes, aut regales corporis ornatus deſiderare poterit, vbi nullus harum rerum vſus futurus ſit, omneſque immortalitate & ſplendore amicti, & ſempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed ſi amplæ etiam & magnificæ domus poſſeſſio ad humanam felicitatem pertinet; quid cęlo ipſo, quod Dei claritate vndique colluſtratur, vel amplius vel magnificentius cogitari poteſt? Quare Propheta, cùm eius domicilij pulchritudinem ſibi ante oculos poneret, & ad beatas illas ſedes perueniendi cupiditate arderet: Quàm dilecta, inquit, tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini: cor meum & caro mea exſultauerunt in Deum viuum. Atque vt hic ſit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni ſtudio curare debent.

1. Cor. 2.

Lucæ 12. Terrena cælitibus vilia.

Pſalm. 83.

Præ-

Præmiisne iisdem, citra vllum discrimen, beati afficientur? 9

In domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt: in quibus maiora & minora pręmia, vt quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parcè seminat, parcè metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non solùm ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verùm etiam eius consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt; vt fide & charitate instructi, & in oratione, & Sacramentorum salutari vsu perseuerantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exerceant. ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparauit, vt aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

Ioan. 14.
In cælo diuersæ mansiones sunt.
2. Cor. 9.
Isaiæ 32.

CATECHISMI ROMANI PARS SECVNDA, DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPVT PRIMVM.

1 *Quid doctrinam Sacramentorum tradenti cum primis est curandum?*

De Sacramentis in genere tredecim can. Concil. Trid. Sess. 7. præscripsit.



VM omnis Christianæ doctrinæ pars scientiam diligentiamque desiderat: tum Sacramentorum disciplina, quæ & Dei iussu necessaria, & vtilitate vberrima est, Parochi facultatem & industriam postulat singularem, vt eius accurata ac frequenti perceptione fideles tales euadant, quibus præstantissimę ac sanctissimæ res dignè & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa diuini interdicti regula non discedāt: Nolite sanctū dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.

Matth 7.

Quidnam sibi vult Sacramenti vocabulum?

2 QVONIAM vniuersè de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi atque notione oportet incipere, eiusque ambiguam significationem explanare: vt quæ huius verbi sententia hoc loco propria sit, faciliùs intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter à profanis quàm à sacris scriptoribus acceptum esse. nam alij auctores Sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cùm iurati aliquo seruitutis vinculo obstringimur; ex quo iusiurandum, quo se milites fidelem operam Reip. pręstaturos pollicentur, Sacramentum militare dictum est. atque hæc frequentissima huius vocabuli significatio apud illos videtur fuisse. Verùm apud Latinos Patres, qui res diuinas scriptis tradiderunt, Sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat, quemadmodū Græci ad eandem rem

Sacramēti vox est ambigua.

Primò.

Sacramentum est abditæ diuinæque operationis sensibile indicium. Secundò.

rem significandam mysterij vocabulo vsi sunt? in eam verò sententiam Sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cùm ad Ephesios scribitur: Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ. Deinde ad Timotheum: Magnum est pietatis Sacramentum. Prætereà in libro Sapientiæ: Nescierunt Sacramenta Dei. Quibus in locis & alijs multis, licet animaduertere, Sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram, abditam, atque occultam significare. Quare Latini Doctores signa quędam sensibus subiecta, quæ gratiam quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, Sacramenta cōmodè appellari posse existimarunt. Quamquam, vt D. Greg. placet, ob id Sacramenta dici possunt, quòd diuina virtus sub rerum corporearum tegumentis, occultè salutem efficiat. Nec verò quisquam putet hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse: nam qui sanctos Hieronymum & Augustinum legerit, facilè perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores, ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam, sæpissimè Sacramenti nomine, interdum verò etiam Symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce vsos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sint: quod quidem veteris etiam legis Sacramentis conuenit; de quibus nihil opus est Pastoribus præcepta tradere, cùm ea Euangelij lege & gratia sublata sint.

Ad Ephes. 1.
1. Tim. 3.
Sap. 2.
Tertiò.
D. Greg. in cap. 16. 1. Regum super illud Directus est spiritus Domini Dauid.
Sacramenti nomen primis Ecclesiæ Patribus sæpè fuit vsurpatū.

Quam rem Catholicis scriptoribus propriè denotat Sacramentum? 3

PRÆTER nominis notionem, quæ hactenus declarata est, rei etiam vis & natura diligenter inuestiganda, &, quid Sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus & iustitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed cùm multæ rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ & accommodatæ videantur: nulla tamen planiùs & dilucidiùs eam demonstrat, quam definitio à D. Augustino tradita: quam deinde omnes Doctores scholastici secuti sunt. Sacramentum, inquit ille, est signum rei sacræ: vel, vt alijs verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est: Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram iustificationem institutum.

De propria vi atque natura Sacramenti.
Sacramentum est res, qua salus & iustitia comparatur.
D. Aug. li. 10. de ciuit. Dei cap. 5.

4 *Qua ratione Sacramentum dicitur esse signum, quidq; signi nomine intelligendum est?*

SVPERIOR definitio vt magis pateat, singulę eius partes Pastoribus exponendæ erunt. atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera:

Rerum sensibilium duo sunt genera.

aliæ enim ob id inuentæ sunt, vt aliquid significent: aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantùm causa effectæ sunt: quo in numero omnes pænè res, quæ natura constant, haberi possunt. At verò in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia huiuscemodi permulta ponenda sunt. nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa propriè dicuntur.

S. Aug. lib. 2. de doct. Chri. cap. 1.

Signi natura.

illud enim signum esse sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus obiicit, efficit etiam, vt ex se alterius rei cognitionem capiamus: sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cuius vestigium apparet, facilè cognoscimus.

Sacramentum cur inter res quæ significāt reponi debet.

Quæ cùm ita se habeant, Sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri perspicuum est: siquidem specie quadam & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim (vt, quod docetur, exemplo notius fiat) cùm, adhibitis certis & solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus sancti virtute omnem peccati maculam & turpitudinem interiùs elui, & animas nostras præclaro illo cælestis iustitiæ dono augeri, atque ornari: simulque ea corporis ablutio, vt posteà suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat.

Sacramenta inter res quæ significāt, esse numeranda, ex scripturis colligitur.

Sed ex scripturis etiam apertè colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcisione, veteris legis Sacramento, quæ Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit: Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei.

Ad Rom. 4.

Et alio loco, cùm affirmat, nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizatos esse: licet cognoscere, Baptismum huius rei significationem habere, nimirum, vt ait idem Aposto-

Ad Rom. 6.

Ibidem.

Apoſtolus, nos conſepultos eſſe cum illo per Baptiſmum in mortem. Neque verò parum proderit, ſi fidelis populus Sacramenta ad ſigna pertinere intellexerit: ita enim fiet, vt, quæ illis ſignificantur, continentur, atque efficiuntur, ſancta & auguſta eſſe faciliùs ſibi perſuadeat; cognitaque eorum ſanctitate, ad diuinam erga nos beneficentiam colendam ac venerandam magis excitetur.

Vtilitas ex doctrina ſuperiori emanās.

Quot ſint ſignorum genera? 5

VT verba illa, rei ſacræ, quæ eſt altera definitionis pars, commodè explicentur, paulò altiùs repetenda ſunt quæ de ſignorum varietate ſanctus Auguſtinus acutè & ſubtiliter diſputauit. Quædam enim ſigna naturalia dicuntur, quæ præter ſeipſa alterius rei notitiam (quod omnibus ſignis commune eſſe, antè demonſtratum eſt) in animis noſtris gignunt, veluti fumus, ex quo ſtatim ignem adeſſe intelligitur, atque hoc ſignum ob eam cauſam naturale appellandum eſt, quòd fumus non voluntate ignem ſignificat, ſed rerum vſus efficit, vt, ſi quis fumum tantùm videat, naturam ſimul & vim ignis, qui adhuc latet, ſubeſſe mente & cogitatione percipiat.

Sacramentum eſſe rei ſacræ ſignum: quomodo intelligendum: & quòd triplex ſit ſignorum genus.

Primò ſunt ſigna naturalia.

S. Aug. li. 2. de doct. Chriſt. cap. 1. & ſeq.

Quædam verò ſigna naturâ non conſtant, ſed conſtituta, atque ab hominibus inuenta ſunt, vt & colloqui inter ſe, & alijs animi ſui ſenſa explicare, viciſſimque aliorum ſententiam & conſilia poſſent cognoſcere. Hæc autem quàm varia & multiplicia ſint, ex eo licet animaduertere, quòd nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium ſenſum, reliqua ad cæteros ſenſus pertinent. Nam cùm aliquid alicui innuimus, &, exempli cauſa, ſublato vexillo quippiam declaramus; ſatis conſtat, eam ſignificationem ad oculos tantùm referri; quemadmodum tubarum, tibiarum, aut citharę ſonus, qui non ſolùm delectandi, ſed plerumque ſignificandi cauſa funditur, ad aurium iudicium ſpectat: quo quidem præcipuè ſenſu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

Secundò, ſunt ſigna hominum conſenſu & voluntate inſtituta.

Verùm præter illa ſigna, quæ hominum conſenſu & voluntate conſtituta eſſe hactenus diximus, alia quædam ſunt diuinitus data; quorum tamen non vnum genus eſſe omnes conſentiunt. Alia enim ſigna ob eam tantùm

Tertiò ſunt ſigna diuinitus ad aliquid

significandum instituta, eaque duplicia.

rem à Deo hominibus commendata sunt, vt aliquid significarent vel admonerent: cuiusmodi fuerunt legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Mosaici cultus cęremonias pertinebant. alia verò Deus instituit, quæ non significandi modò, sed efficiendi etiam vim haberent. atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta nouæ legis numeranda esse liquidò apparet. Signa enim sunt diuinitus tradita, non ab hominibus inuenta, quæ rei cuiuspiam sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certò credimus.

Signa veteris Testamenti.

Signa noui Testamenti.

9

Estne res sacra Sacramentis significata vnius generis?

Concil. Trid. Sess. 7. cap. 6. de Sacrament.

QVEMADMODVM signa in multiplici varietate esse ostendimus: ita etiam res sacra non vnius modi existimanda est. Quòd verò ad propositam Sacramenti definitionem attinet, diuinarum rerum scriptores, sacræ rei nomine, Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium diuinarum virtutum habitu exornat, demonstrãt: huic enim gratiæ propriam sacrę rei appellationem tribuendam meritò putarunt; quippe cùm eius beneficio animus noster Deo consecretur & coniungatur. Quare vt explicatiùs quid Sacramentum sit declaretur, docendum erit, rem esse sensibus subiectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo sequitur vt facilè quiuis possit intelligere, imagines Sanctorũ, cruces, & alia id generis, quamuis sacrarum rerum signa sint, non ideò tamen Sacramenta dicenda esse. Huius autem veritatis doctrinam facilè erit omnium Sacramentorum exemplo comprobare, si, quod anteà de Baptismo admonuimus, cùm dicebamus, solemnem illam corporis ablutionem signum esse, & efficientiam habere rei sacræ, quæ interiùs Spiritus sancti vi fieret, idem etiam in alijs Sacramentis exercere aliquis velit. Iam verò hisce mysticis signis, quæ à Deo instituta sunt, illud etiam præcipuè conuenit, vt ex Domini institutione non vnam aliquam rem, sed plures simul significent. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solùm sanctitatem & iustitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maximè coniuncta declarant, Christi scilicet redemptoris passionem, quæ sanctitatis causa est, & vitam æternam, cæle-

Quid præcipuè rei sacræ nomine significetur.

Sacramenti definitio illustratur: & quo modo ab alijs signis differat, ostenditur.

Ex Dei institutione Sacramenta plura simul declarant.

cæleſtemque beatitudinem, ad quam ſanctitas noſtra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cùm in omnibus Sacramentis perſpici poſſit, meritò ſacri Doctores vnicuique Sacramentorum triplicem ſignificandi vim ineſſe tradiderunt: tum quia alicuius rei prꝑteritæ memoriam afferat; tum quia aliam prꝑſentem indicet ac demonſtret; tum quia aliam futuram prꝑnunciet. Neque verò exiſtimandum eſt, hoc ita ab illis doceri, vt etiam ſanctarum Scripturarum teſtimonio non probetur. Nam cùm Apoſtolus ait; Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu; in morte ipſius baptizati ſumus: planè oſtendit, idcircò Baptiſmum, ſignum dicendum eſſe, quòd Dominicæ paſſionis & mortis nos admoneat. Deinde cùm inquit; Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: ex ijs verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum ſignum eſſe, quo cæleſtis gratia in nos infuſa declaratur: cuius munere nobis datum eſt, vt nouam vitam inſtituentes, omnia veræ pietatis officia facilè & libenti animo exſequamur. Poſtremò cùm addit; Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: apparet, Baptiſmum vitæ etiam æternæ, quam per illum conſecuturi ſumus, non obſcuram ſignificationem dare. Sed præter hęc, quę commemorauimus, varia ſignificandi genera & rationes, ſæpè etiam euenit, vt Sacramentum non vnam tantùm rem præſentem, ſed plures demonſtret ac notet. Id verò ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum intuentibus facilè eſt intelligere, quo veri corporis & ſanguinis Domini præſentia, nec non gratia, quam non impurè ſacra myſteria ſumentes percipiunt, deſignantur. Ex ijs igitur, quæ dicta ſunt, Paſtoribus argumenta deeſſe non poterunt, quibus oſtendant, quanta diuinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis nouæ legis inſint: vt ea ſumma cum religione colenda & ſuſcipienda eſſe omnibus perſuadeant.

Primò, ſignificant rem præſentem. Secundò præteritam. Tertiò futurá. Quodque Sacramentum tria ſimul ſignificat.

Ad Rom. 6.

Ad Rom. 8.

Sacramentum aliquando plures res præſentes deſignat.

Cur Sacramenta inſtitui apud Chriſtianos oportuit? 7

PLVRES eius rei numerari ſolent cauſæ, quarum prima eſt, humani ingenij imbecillitas: ſiquidem natura ita

Primò vt humani ingenij imbecillitatem adiuuent

ita comparatum videmus, vt ad earum rerum notitiam, quæ mente atque intelligentia comprehensæ ſunt, niſi per ea, quæ aliquo ſenſu percipiuntur, nemini adſpirare liceat. vt igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, faciliùs intelligere poſſemus, idem ſummus rerum omnium artifex ſapientiſſimè fecit, vt eam ipſam virtutem aliquibus ſignis, quæ ſub ſenſum cadunt, pro ſua in nos benignitate declaret: nam, vt præclarè à ſancto Chryſoſtomo dictum eſt, Si homo corporis concretione caruiſſet, nuda ipſa bona, neque vllis integumentis inuoluta, ei oblata eſſent: quoniam verò anima corpori coniuncta eſt, omnino opus fuit, vt rerum, quæ ſentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda vteretur. Altera verò cauſa eſt, quòd animus noſter haud facilè commouetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus à mundi exordio, quæ facere inſtituerat, verbis quidem frequentiſſimè indicare conſueuit: interdum verò, cùm opus aliquod inſtitueret, cuius magnitudo promiſſi fidem abrogare poſſet, alia etiam ſigna, quæ nonnnunquam miraculi ſpeciem haberent, verbis adiunxit. nam cùm Deus Moyſen ad Iſraëlitici populi liberationem mitteret, ille verò, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret ne onus ſibi grauius imponeretur, quàm vt ſuſtinere poſſet, aut ne populus diuinis oraculis & dictis fidem non adiungeret: Dominus promiſſionem ſuam multa ſignorum varietate firmauit. Quemadmodum igitur in veteri Teſtamento Deus fecerat, vt magni alicuius promiſſi conſtantiam ſignis teſtificaretur: ita etiam in noua lege Chriſtus Saluator noſter, cùm nobis peccatorum veniam, cæleſtem gratiam, Spiritus ſancti communicationem pollicitus eſt, quædam ſigna oculis & ſenſibus ſubiecta inſtituit, quibus eum quaſi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promiſſis futurum dubitare nunquam poſſemus. Tertia cauſa fuit, vt illa tanquam remedia, vt ſcribit ſanctus Ambroſius, atque Euangelici Samaritani medicamenta, ad animarum ſanitatem vel recuperandam, vel tuendam, præſtò eſſent. Virtutem enim, quæ ex paſſione Chriſti manat, hoc eſt, gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per Sacramenta, quaſi

S. Chryſ. hom. 83. in Matth. & hom. 60. ad pop. Antioch.

Secundò, vt credendi tarditaté erigant.

Exod. 3.

Exod. 4.

Tertiò, vt parata & certa ſit medicina ad depellendos animi morbos & ſalutem tuendã. S. Amb. lib. 5. de Sacrament. cap. 4.

quaſi per alueum quendam, in nos ipſos deriuare oportet: aliter verò nemini vlla ſalutis ſpes reliqua eſſe poterit. Quare clementiſſimus Dominus Sacramenta verbo ſuo, & promiſſione ſancita, relinquere in Eccleſia voluit,per quæ paſſionis ſuæ fructum nobis reipſa communicare, ſine dubitatione crederemus; ſi modò vnuſquiſque noſtrùm ad ſe eam curationem piè & religiosè admoueret. Sed quarta etiam cauſa accedit, cur Sacramentorum inſtitutio neceſſaria videri poſſit: vt ſcilicet notæ quædam & ſymbola eſſent, quibus fideles internoſcerentur, cùm præſertim nullus hominum cœtus queat, vt etiam à D. Auguſtino traditum eſt, ſiue veræ ſiue falſæ religionis nomine, quaſi vnum corpus coagmentari, niſi aliquo viſibilium ſignorum fœdere coniungantur. Vtrunque igitur præſtant nouæ legis Sacramenta, quæ & Chriſtianæ fidei cultores ab infidelibus diſtinguunt, & ipſos fideles ſancto quodam vinculo inter ſe connectunt. Præterea aliam etiam iuſtiſſimam fuiſſe cauſam Sacramenta inſtituendi, ex illis Apoſtoli verbis, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, oſtendi poteſt. Sacramentis enim fidem noſtram in hominum conſpectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptiſmum accedentes, palàm teſtamur, nos credere eius aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, ſpiritualem animæ purgationem fieri. Magnam deinde vim habent Sacramenta non ſolùm ad fidem in animis noſtris excitandam & exercendam, ſed etiam eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cùm arctiſſimo nos vinculo colligatos, & vnius corporis membra effectos eſſe, ex ſacrorum myſteriorum communione recordamur. Poſtremò, quod in Chriſtianæ pietatis ſtudio plurimi faciendum eſt, humanæ mentis ſuperbiam edomant ac comprimunt, noſque ad humilitatem exercent, dum ſenſibilibus elementis ſubiicere nos cogimur, vt Deo obtemperemus; à quo anteà impiè defeceramus, vt mundi elementis ſeruiremus. Hæc ſunt quæ potiſſimùm de Sacramenti nomine, natura, inſtitutione, fideli populo tradenda eſſe viſa ſunt: quæ poſteaquam à Paſtoribus accuratè expoſita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus

Quartò, vt ſint Chriſtianiſmi verǽque religionis ſymbola, & ſanctæ ſocietatis vincula.

D. Aug. lib. 19. contra Fauſt. cap. 11.

Quintò, ſunt teſtimonia noſtræ fidei, eiuſque certa declaratio. Rom. 10.

Sextò, vt ſint incitamenta fidei & charitatis.

Septimò, ſunt humilitatis excitandæ inſtrumenta.

Epilogus ſuperiorum.

Summma dicendorum. quibus ex rebus ſingula Sacramenta conſtent, quęve ſint illorum partes, ac præterea qui ritus, & cærimoniæ additæ illis fuerint.

8 *Quæ ſunt partes ad conſtituendum vnumquodque Sacramentum neceſſariæ?*

De materia & forma Sacramentorum, eorumque cæremonijs.

PRIMVM explicandum eſt, rem ſenſibilem, quæ ſuprà in Sacramenti definitione poſita eſt, non vnam tantùm eſſe, quamuis vnum ſignum conſtitui credendum ſit. Duo enim ſunt ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque elementum dicitur: alterum formæ vim, & verbum communi vocabulo appellatur: ſic enim à Patribus accepimus. qua in re notum eſt, atque apud omnes peruulgatum illud ſancti Auguſtini teſtimonium: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Rei igitur ſenſibilis nomine tum materiam ſiue elementum intelligunt; vt in Sacramento Baptiſmi aquam, Confirmationis chriſma, & Extremæ vnctionis oleum, quæ omnia ſub aſpectum cadunt: tum præterea verba, quæ formę rationem habent, atque ad aurium ſenſum pertinent. Apoſtolus verò vtrumque apertè indicauit, cùm inquit: Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Quo in loco materia & forma Sacramenti exprimitur. Addenda autem erant verba ad materiam, vt apertior clariorque rei, quæ gerebatur, ſignificatio fieret. Verba enim inter omnia ſigna maximam vim habere perſpicuum eſt: ac, ſi ipſa deſint, planè obſcurum erit, quidnam materia Sacramentorum deſignet ac demonſtret. Nam, vt in Baptiſmo licet videre, cùm aqua non minùs refrigerandi quàm abluendi vim habeat, & vtriuſque rei Symbolum eſſe poſſit, niſi verba addantur, vtrum horum in Baptiſmo ſignificet, aliquis fortaſſe coniectura aliqua diiudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit: at cùm verba adhibentur, ſtatim intelligimus, abluendi vim & ſignificationem habere.

S. Aug. tract. 80 in Ioan.

Ephes. 5.

Materia & forma Sacramentorum ex Scripturis trahuntur.

Verborum in Sacramentis virtus.

9 *Quæ eſt Sacramentorum nouæ & veteris legis differentia?*

IN hoc autem noſtra Sacramenta, antiquę legis Sacramentis plurimùm præſtant, quòd in illis adminiſtrandis nulla,

nulla, quod quidem acceperimus, definita forma ſeruaretur; quo etiam fiebat, vt incerta admodum & obſcura eſſent: noſtra verò formam verborum ita præſcriptam habent, vt, ſi fortè ab ea diſcedatur, Sacramenti ratio conſtare non poſſit; ob eamque rem clariſſima ſunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur ſunt partes, quæ ad naturam & ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus vnumquodque Sacramentum neceſſariò conſtituitur.

Forma ſublata, ratio Sacramenti tollitur.

Quæ eſt cæremoniarum in Sacramentis virtus & natura? 10

Ad materiam & formam accedunt etiam cæremoniæ: quæ tametſi prętermitti ſine peccato non poſſunt, niſi aliud facere ipſa neceſſitas cogat; tamen, ſi quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione imminui credendum eſt. Ac meritò quidem à primis vſque Eccleſiæ temporibus illud ſemper ſeruatum eſt, vt Sacramenta ſolemnibus quibuſdam cæremonijs miniſtrarentur. Primùm enim maximè decuit, ſacris myſterijs eum religionis cultum tribuere, vt ſancta ſanctè tractare videremur: prætereà, quę Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipſę magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum ſanctitatem in animos fidelium altiùs imprimunt. Deinde verò mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter obſeruant, ad ſublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis & charitatem excitant: quo maior cura & diligentia adhibenda erit, vt fideles vim cæremoniarum, quibus ſingula Sacramenta conficiuntur, cognitam & perſpectam habeant.

Videatur can. 13. de Sacramentis in genere Seſ. 7. Concil. Trid.

Cęremoniarũ antiquitas. Concil. Trid. Seſ. 22. cap. 4. S. Doct.

Cęremoniarũ effectus.

Quot ſunt Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta? 11

Sacramentorvm numerus ſi etiam commodè explicetur, hæc vtilitas ſequetur, vt populus eo maiori pietate omnes animi ſui vires ad laudandam & prædicandam Dei erga nos ſingularem beneficentiam conuertat, quo plura ſalutis ac beatæ vitæ adiumenta nobis diuinitus parata eſſe intellexerit. Catholicæ igitur Eccleſiæ Sacramenta, quemadmodum ex Scripturis probatur, & Patrum traditione ad nos peruênit, & Conciliorum teſtatur auctoritas, ſeptenario numero definita ſunt.

De neceſſitate, numero, & vtilitate Sacramẽtorum.

Septem Eccleſiæ Sacramẽta. Seſ. 7. Concil. Trid. can. 1. de Sacramẽtis in genere.

12 *Cur nec maiori nec minori numero Sacramenta concluduntur?*

Naturâ ipſam docere Sacramenta ſeptenario numero eſſe definiẽda. Humano generi ſeptem eſſe neceſſaria ad vitam commodè traducendam. Concil. Conſtant. Seſ. 15. Florent. in decreto dato Armenis. Tridẽt. Seſ. 7.

QVOD neque plura, neque pauciora numerentur, ex ijs etiam rebus, quę per ſimilitudinem à naturali vita ad ſpiritualem transferuntur, probabili quadam ratione oſtendi poterit. Homini enim ad viuendum, vitamq́ue conſeruandam, & ex ſua reiq́ue publicæ vtilitate traducendam, hæc ſeptem neceſſaria videntur: vt ſcilicet in lucem edatur, augeatur, alatur; ſi in morbum incidat, ſanetur; imbècillitas virium reficiatur; deinde, quod ad remp. attinet, vt magiſtratus nunquam deſint, quorum auctoritate & imperio regatur; ac poſtremò legitima ſobolis propagatione ſeipſum & humanum genus conſeruet. Quæ omnia quoniam vitę illi, qua anima Deo viuit, reſpondere ſatis apparet; ex ijs facilè Sacramentorum numerus colligetur. Primus enim eſt Baptiſmus, veluti cæterorum ianua, quo Chriſto renaſcimur. Deinde Confirmatio, cuius virtute fit, vt diuina gratia augeamur & roboremur: baptizatis enim iam Apoſtolis, vt D. Auguſtinus teſtatur, inquit Dominus: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Tum Euchariſtia, qua tanquam cibo verè cęleſti ſpiritus noſter alitur & ſuſtinetur. de ea enim dictum eſt à Saluatore: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Sequitur quarto loco Pœnitentia, cuius ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſtquam peccati vulnera accepimus. Poſteà verò Extrema vnctio, qua peccatorum reliquię tolluntur, & animi virtutes recreantur. ſiquidem D. Iacobus, cùm de hoc Sacramento loqueretur, ita teſtatus eſt: Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuò in Eccleſia exercendi, ſacraſq́ue omnes functiones exſequendi poteſtas traditur. Poſtremò additur Matrimonium, vt ex maris & feminæ legitima & ſancta coniunctione, filij ad Dei cultum, & humani generis conſeruationem procreentur, & religiosè educentur.

D. Auguſt. epiſtol. 108. Lucæ 24. Ioan. 6. Iacob. 5.

13 *Aequaliſne eſt omnium Sacramentorum vel neceßitas, vel dignitas?*

De præſtantia & differentia Sacramentorum, & eorum auctore.

ILLVD maximè animaduertendum eſt, quamuis omnia Sacramenta diuinam & admirabilem virtutem in ſe contineant; tamen non parem omnia, & æqualem neceſſi-

necessitatem, aut dignitatem, aut vnam eandemque significandi vim habere. Atque ex ijs tria sunt, quę tametsi non eadem ratione, tamen præ cæteris necessaria dicuntur. Baptismum enim vnicuique sine vlla adiunctione necessarium esse, Saluator his verbis declarauit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Pœnitentia verò illis tantummodò necessaria est, qui se post Baptismũ aliquo mortali peccato obstrinxerunt. neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati ritè pœnituerit. Ordo pręterea etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est. Verùm si dignitas in Sacramentis spectetur, Eucharistia, sanctitate & mysteriorum numero ac magnitudine, longè cæteris antecellit. quæ omnia faciliùs intelligentur, cùm suo loco ea, quę ad singula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

Tria sunt Sacramenta præ cæteris necessaria.

Can. 3. & 4. Concil. Trid. de Sacramentis in genere, Sess. 7.

Baptismi necessitas.

Ioan. 3.

Pœnitentiæ necessitas.

Ordinis necessitas.

Eucharistiæ dignitas.

A quo hæc sacra & diuina mysteria sint accepta, principalitérque dispensantur? 14

MINIME dubitandum est, quin pręclari alicuius muneris dignitas, eius, à quo donum ipsum profectum est, dignitate & pręstantia quàm maximè augeatur. Sed ea quæstio difficilem explicationem habere non potest. Nam cùm Deus sit, qui homines iustos efficiat; ipsa verò Sacramenta iustitię adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sint: patet, vnum eundemque Deum in Christo iustificationis & Sacramentorum auctorem agnoscendum esse. Pręterea, Sacramenta eam vim & efficientiam continent, quę ad intimam animam penetrat. Cùm verò vnius Dei potentię proprium sit, in corda & mentes hominum illabi: ex hoc etiam perspicitur, Sacramenta à Deo ipso per Christum instituta esse; quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa & constanti fide tenendum est. hoc enim testimonium de illo se accepisse sanctus Ioannes affirmat, cùm ait: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit; Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.

Causa efficiẽs seu auctor Sacramentorum Deus est per Christum, idemque præcipuè intus dispensat.

Sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 1.

Ioan. 1.

Quibus ministris vtitur Deus in Sacramentis dispensandis? 15

QVAMVIS Deus Sacramentorum auctor & dispensator sit; ea tamen non per Angelos, verùm per homines

Dispensat Deus Sacramenta per homines.

homines ministrari in Ecclesia voluit. non minùs enim ministrorum officio, quàm materia & forma ad Sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

16 *An minister, sua prauitate, gratiæ Sacramentalis virtutem impedire potest?*

Ministrorum quæ sit ratio. Sess. 7. Concil. Trid. de Sacramentis in genere can. 11. & 12. Gratiæ fructũ minister impedire nequit.

HI quidem ministri, quoniam in sacra illa functione non suam, sed Christi personam gerunt, ea re fit, vt, siue boni, siue mali sint, modò ea forma & materia vtantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia Catholica seruauit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, verè Sacramentum conficiant & conferant: ita, vt gratiæ fructum nulla res impedire possit, nisi, qui ea suscipiunt, seipsos tanto bono fraudare, & Spiritui sancto velint obsistere. Hanc verò in Ecclesia certam & exploratam sententiam semper fuisse, sanctus Augustinus in ijs disputationibus, quas aduersus Donatistas conscripsit, clarissimè demonstrauit. Quòd si etiam Scripturæ testimonia quærimus, ipsum Apostolum his verbis loquentem audiamus: Ego, inquit, plantaui; Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Ex quo loco satis intelligitur: quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt; ita nihil vitij aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, vt ex D. Ioannis Euangelio sancti Patres nostri docuerunt, Iudas etiam Iscariotes plures baptizauit; ex quibus tamen neminem iterùm baptizatum fuisse legimus: ita vt pręclarè D. Augustinus scriptum reliquerit: Dedit Baptismum Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit Ioannes, & baptizatum est post Ioannem. quia, si datum est à Iuda, Baptisma Christi erat: quod autem à Ioanne datum est, Ioannis erat: non Iudam Ioanni, sed Baptismum Christi, etiam per Iudæ manus datum, Baptismo Ioannis, etiam per manus Ioannis dato, rectè præponimus.

Augusti. in lib. contra Donatistas.

1. Cor. 3.

Ioan. 4.

D. Aug. tract. 2 in Ioan.

Actor. 19.

17 *Quid porrò de illis sentiendum, qui impura conscientia Sacramenta administrant?*

VIDERINT Sacramentorum ministri, cùm hæc audiunt,

audiunt, ne ſatis ſibi eſſe arbitrentur, ſi, poſthabita morum integritate, ac conſcientiæ munditia, illud tantùm cogitent, quomodo Sacramenta ab illis ritè miniſtrentur. id enim etſi diligenter curandum eſt, in hoc tamen omnia, quę ad eam functionem pertinent, poſita non ſunt. Meminiſſe autem ſemper debent, Sacramenta diuinam quidem virtutem, quæ illis ineſt, nunquam amittere; at verò impurè ea miniſtrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. Sancta enim, quod ſemel atque iterùm ac ſæpiùs admonere oportet, ſanctè & religiosè tractanda ſunt. Peccatori, vt eſt apud Prophetam, dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? tu verò odiſti diſciplinam. Quòd ſi homini peccatis contaminato minùs licet de rebus diuinis agere: quantum ab eo ſcelus concipi exiſtimandum erit, qui ſibi multorum ſcelerum conſcius eſt, nec tamen ſacra myſteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus ſumere, contrectare, atque alijs porrigere & miniſtrare vereatur! Cùm pręſertim apud ſanctum Dionyſium ſcriptum ſit, malis ſymbola (ita enim Sacramenta appellat) ne contingere quidem permiſſum eſſe. Sanctitatem igitur ſacrarum rerum miniſtri in primis ſectentur, purè ad Sacramenta miniſtranda accedant, atque ita ſe ad pietatem exerceant, vt ex eorum frequenti tractatione & vſu, vberiorem in dies gratiam, adiuuante Deo, conſequantur.

Sacramenta nouę legis impura cõſcientia miniſtrare quàm perniciosum ipſis miniſtris: & de eorum effectu.

Sancta ſanctè tractanda, & Sacramenta gratiam, quæ illis ineſt, nũquá amittere. Seſ. 7. Concil. Trid. de Sacramentis in genere, can. 6.

S. Dionyſ. de Eccle. Hierar. cap. 1.

Qui ſunt præcipui Sacramentorum effectus? 18

SACRAMENTI definitioni, quę ſuprà tradita eſt, non parum lucis allaturum videtur, ſi, quid Sacramenta in homine operentur, quique ſint illorum effectus, intelligatur. Ij autem duo pręcipuè numerantur. Ac principem quidem locum meritò gratia illa obtinet, quam, vſitato à ſacris Doctoribus nomine, iuſtificantem vocamus: ita enim Apoſtolus apertiſſimè nos docuit, cùm inquit Chriſtum dilexiſſe Eccleſiam, & ſeipſum tradidiſſe pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo. Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis, per Sacramentum efficiatur, vt, quemadmodum S. Auguſtini ſententia celebratum eſt, aqua corpus abluat, & cor tangat: id quidem humana ratione atque

In primis gratiam iuſtificantem conferũt. Seſ. 7. Concil. Trid. de Sacramentis in genere, can. 6. 7. & 8.

D. Aug. tract. 80. in Ioan.

intelligentia comprehendi non poteſt. Conſtitutum enim eſſe debet, nullam rem ſenſibilem ſuapte natura ea vi præditam eſſe, vt penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoſcimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis ineſſe, qua id efficiant, quod ſua vi res ipſæ naturales præſtare non poſſunt. Quocircà, ne vlla vnquam huius effectus dubitatio in animis fidelium reſideret, cùm miniſtrari Sacramenta cœptum eſt, voluit clementiſſimus Deus, quid illa interiùs efficerent, miraculorum ſignificationibus declarare: vt eadem perpetuò interiùs fieri conſtantiſſimè crederemus, quamuis longè à noſtris ſenſibus remota eſſent. Itaque vt omittamus, Saluatore noſtro in Iordane baptizato, cælos apertos eſſe, & Spiritum ſanctum columbę ſpecie apparuiſſe; vt admoneremur, eius gratiam, cùm ſalutari fonte abluimur, in animam noſtram infundi: vt hoc, inquam, omittamus (magis enim ad Baptiſmi ſignificationem, quàm Sacramenti adminiſtrationem, pertinet) nònne legimus, cùm Pentecoſtes die Apoſtoli Spiritum ſanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandum fidei veritatem, adeundaque pro Chriſti gloria pericula alacriores & fortiores fuerunt, tunc facto repentè de cælo ſonitu, tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, apparuiſſe illis diſpertitas linguas quaſi ignis? ex quo intellectum eſt, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui; eaſque vires addi, quibus poſſimus carni, mundo & ſatanæ, perpetuis ſcilicet hoſtibus noſtris, fortiter repugnare & reſiſtere. Atque hęc miracula, quoties Apoſtoli Sacramenta iſta miniſtrarent, initio naſcentis Eccleſiæ aliquamdiu viſa ſunt, donec firmata iam fide & corroborata, fieri deſierunt. Ex ijs igitur, quæ de priori Sacramentorum effectu, gratia ſcilicet iuſtificante, demonſtrata ſunt, illud etiam planè conſtat, excellentiorem & præſtantiorem vim Sacramentis nouæ legis ineſſe, quàm olim veteris legis Sacramenta habuerunt: quæ, cùm infirma eſſent, egenaque elementa, inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: quare vt ſigna tantùm earum rerum, quæ myſterijs noſtris efficienda eſſent, inſtituta ſunt. At verò Sacramenta nouæ legis, ex Chriſti latere manantia, qui per

Sacramentorum vis miraculis declarata, & initio naſcentis Eccleſiæ aliquandiu viſa.

Aug. lib. quęſt. vet. & noui teſt. quæſt 93.

Matth. 3.
Marc. 1.
Lucæ 3.

Act. 2.

De excellentia Sacramentorum nouæ legis ad vetera comparatorum, & de charactere.

Vſus Sacramentorum veteris legis.

Videatur quæſt. 5. & 9. huius capitis.

per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocircà, si ea cum antiquis Sacramentis conferamus, prӕterquam quòd plus efficaciӕ habent, & vtilitate vberiora, & sanctitate augustiora esse inueniuntur. Alter verò Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodò proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est character quem animę imprimunt. nam cùm Apostolus ait, Vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: voce illa, Signauit, non obscurè characterem descripsit, cuius proprium est, aliquid signare & notare.

Item Sess. 7. Concil Trid. de Sacramentis in genere, canone 2. Ad Heb 9.

Secundus Sacramentorum effectus est characteris sacri in animam impressio.

Sess. 7. Concil. Trid. de Sacramentis in genere, can. 9. 1. Cor. 1.

Quid character, vt est Secundus Sacramentorum quorundam effectus, significat? 19

EST character veluti insigne quoddam animӕ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuò inhӕret. de quo ita apud S. Augustinum scriptum est: An minùs fortè Sacramenta Christiana, quàm corporalis hӕc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam, quam deseruisset, reuertenti, non noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur. Iam verò character hoc prӕstat, tum vt apti ad aliquid sacri suscipiendum vel peragendum efficiamur; tum vt aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac Baptismi quidem charactere vtrumque consequimur, vt ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo prӕtereà fidelis populus à gentibus, quӕ fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in charactere Confirmationis, & sacri Ordinis, licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites ad eius nominis publicam confessionem & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, & spiritualia nequitiӕ in cӕlestibus, armamur atque instruimur, simulque ab ijs, qui nuper baptizati, tanquam modò geniti infantes sunt, discernimur: alter verò tum potestatem Sacramenta conficiendi & ministrandi coniunctam habet; tum eorum, qui huiusmodi potestate prӕditi sunt, à reliquo

D. Aug lib. 2. cõ. epist. Parmen. cap. 13. Et Epist. 50. circa medium.

Characteris vsus duplex.

Character Baptismi.

Character Confirmationis.

Character Sacramenti Ordinis.

Tria tantùm Sacramenta characterem imprimunt, quæ nec vnquam iterantur.

fidelium cœtu diſtinctionem oſtendit. Tenenda igitur eſt Catholicæ Eccleſiæ regula, qua docemur, tria hæc Sacramenta characterem imprimere, neque vllo vnquam tempore iteranda eſſe. Hæc ſunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

20 *Quibus rationibus aſſequentur Paſtores, vt populus Sacramenta veneretur, & his religioſè vtatur?*

In Sacramentorum doctrina duo præcipuè obſeruanda.

IN Sacramentorum explicatione Paſtores duo potiſſimùm efficere omni ſtudio conentur. Primum eſt, vt fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hęc diuina & cæleſtia munera digna ſint: alterum verò, vt quoniam à clementiſſimo Deo ad communem omnium ſalutẽ propoſita ſunt, iis piè & religioſè vtantur, atque ita Chriſtianæ perfectionis deſiderio exardeſcant, vt, ſi Pœnitentiæ præſertim & Euchariſtiæ ſaluberrimo vſu aliquamdiu careant, plurimum damni ſe feciſſe exiſtiment. Hæc autem facilè Paſtores aſſequi poterunt, ſi, quæ de Sacramentorum diuinitate & fructu ſuprà dicta ſunt, auribus fidelium ſæpiùs inculcabunt. primùm, à Domino Saluatore noſtro, à quo nihil niſi perfectiſſimum proficiſci poteſt, inſtituta eſſe: præterea, cùm miniſtrantur, Spiritus ſancti intima cordis noſtri permeantis efficaciſſimum numen præſtò eſſe: deinde, admirabili & certa curandarum animarum virtute prædita eſſe: tum, per ea immenſas illas Dominicæ paſſionis diuitias ad nos deriuari.

21 *An Eccleſia ſine frequentatione Sacramentorum diu ſubſiſtere poſſit?*

Sacramentis & verbi Dei doctrina Eccleſiam maximè fulciri.

TOTVM Chriſtianum ædificium firmiſſimo quidem lapidis angularis fundamento innititur: verùm, niſi verbi Dei prędicatione, & Sacramentorum vſu vndique fulciatur, magnopere verendum eſt, ne magna ex parte labefactatum concidat. vt enim per Sacramenta in vitam ſuſcipimur. ita hoc veluti pabulo alimur, conſeruamur, augemur.

DE BAPTISMI SACRAMENTO,

CAPVT II.

Cur expedit doctrinam Baptiſmi frequenter populis fidelibus inculcari? I

Doctrina Sacramentorum quàm ſit vtilis & neceſſaria.

Ex ijs quidem, quæ hactenus de Sacramentis vniuersè tradita ſunt, cognoſci poteſt, quàm neceſſarium ſit ad Chriſtianæ religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam, ea intelligere, quæ de illorum ſingulis credenda Eccleſia Catholica proponit: ſed ſi quis diligentiùs Apoſtolum legerit, ſine dubitatione ita ſtatuet, perfectam Baptiſmi cognitionem à fidelibus magnopere requiri: adeò non ſolùm frequenter, ſed grauibus verbis, & Spiritu Dei plenis, eius myſterij memoriam renouat, diuinitatem commendat, atque in eo redemptoris noſtri mortem, ſepulturam, & reſurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum, conſtituit. Quare Paſtores nunquam ſe ſatis multam operam & ſtudium in huius Sacramenti tractatione collocaſſe arbitrentur: verùm præter eos dies, in quibus, more maiorum, diuina Baptiſmi myſteria potiſſimùm explananda eſſent, in Sabbatho magno Paſchæ & Pentecoſtes, quo tempore Eccleſia ſumma cum religione, maximiſque cæremonijs, hoc Sacramentum celebrare conſueuerat, alijs etiam diebus occaſionem captent de hoc argumento diſſerendi. Atque illud in primis tempus maximè opportunum ad eam rem videri poterit, ſi interdum, cùm Baptiſmus alicui miniſtrandus ſit, fidelis populi multitudinem conueniſſe animaduerterint: tunc enim faciliùs multo erit, ſi minùs liceat omnia capita, quę ad hoc Sacramentum attinent, perſequi, vnum ſaltem, aut alterum docere, cùm fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, ſimul etiam ſacris Baptiſmi cæremonijs expreſſam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, vt vnuſquiſque ijs rebus admonitus, quæ in alio geri videat, ſecum recordetur, qua ſe ſponſione Deo obligarit, cùm Baptiſmo initiatus eſt: ſimulque illud cogitet, an

Bapt. ſmi vis quàm ſeriò omnibus ſit expendenda.

Quibus potiſſimùm temporibus doctrina Baptiſmi populo ſit proponenda.

Vtilitas inculcatæ de Baptiſmo doctrinæ.

vita & moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur. Vt igitur, quæ docenda erunt, dilucidè exponantur; quænam sit Baptismi natura & substantia, aperiendum est: si priùs tamen ipsius vocis significatio explicetur.

2 *Quid Baptismi nomen propriè denotat?*

Definitio nominis.

BAPTISMVS quidem Græcum esse nomen, nemo ignorat: quod etsi in sacris litteris non solùm eam ablutionem, quæ cum Sacramento coniuncta est, sed etiam omne ablutionis genus, quod aliquando ad passionem translatum est, significat; tamen apud Ecclesiæ scriptores non quamuis corporis ablutionem declarat, sed eam, quæ cum Sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur. qua quidem significatione Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissimè vsi sunt.

Ablutio sacramentalis.

3 *Quibus prætereà nominibus ablutionem sacramentalem Patres expresserunt?*

Sacramentum fidei.

SACRAMENTVM fidei appellari, quòd illud suscipientes, vniuersam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus testatur. Alij verò, quia fide corda nostra illuminantur, quam in Baptismo profitemur, hoc Sacramentum, Illuminationem vocarunt. nam & Apostolus ita inquit: Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum: tempus nimirum, quo baptizati erant, significans. Chrysostomus prætereà in oratione, quam ad baptizandos habuit, tum expurgationem, quia per Baptismum expurgamus vetus fermentum, vt simus noua conspersio; tum sepulturam, tum plantationem, tum crucem Christi nominat: quarum omnium appellationum causam ex epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principium sanctissimorum mandatorum vocauerit, perspicuum est, cùm hoc Sacramentum veluti ianua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo diuinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breuiter exponenda erunt.

D. Aug. Epist 23. Dionysius Areop. c. 3. de Eccl. Hierar. Illuminatio. Hebr. 10. S. Chrys. to. 5. Expurgatio. Sepultura. Plantatio. Crux Christi. D. Dionys. de Eccle. Hierar. cap. 2. par. 1.

4 *Quæ est Baptismi definitio?*

QVOD ad rei definitionem attinet, etsi multę ex sacris scripto-

ſcriptoribus afferri poſſunt, illa tamen aptior & commodior eſſe videtur, quam ex verbis Domini apud Ioannem, & Apoſtoli ad Epheſios licet intelligere. nam cùm Saluator dicat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei; & Apoſtolus cùm de Eccleſia loqueretur, Mundans eam lauacro aquæ in verbo: ita fit, vt rectè & appoſitè definiatur, Baptiſmum eſſe Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Natura enim ex Adam filij iræ naſcimur; per Baptiſmum verò in Chriſto filij miſericordiæ renaſcimur: ſiquidem dedit hominibus poteſtatem filios Dei fieri: ijs qui credunt in nomine eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

Ioan. 3. Epheſ. 5.

Baptiſmi definitio.

Ioan. 1.

Qua ratione Baptiſmi Sacramentum perficitur? 5

QVIBVSCVMQVE tandem verbis Baptiſmi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione, cui ex Domini Saluatoris inſtituto certa & ſolemnia verba neceſſariò adhibentur; quemadmodum ſemper ſancti Patres docuerunt. quod apertiſſimo illo D. Auguſtini teſtimonio demonſtratur. Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Id verò eo diligentiùs monere oportebit, ne fortè fideles in eum errorem inducantur, vt exiſtiment, quod vulgò dici ſolitum eſt, aquam ipſam, quæ ad conficiendum Baptiſmum in ſacro fonte aſſeruatur, Sacramentum eſſe. tunc enim Sacramentum Baptiſmi dicendum eſt, cùm aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ à Domino inſtituta ſunt, reipſa vtimur. Iam verò, quoniam ſingula Sacramenta ex materia & forma conſtitui initio diximus, cùm generatim de omnibus Sacramentis ageretur; idcircò, quæ vtraque ſit in Baptiſmo, à Paſtoribus declarandum erit.

D. Aug. tract. 80. in Ioan.

Sacramentum Baptiſmi in vſu agnoſcitur.

Quæ eſt propria Baptiſmi materia? 6

MATERIA ſiue elementum huius Sacramenti, eſt omne naturalis aquæ genus, ſiue ea maris ſit, ſiue fluuij, ſiue paludis, ſiue putei, aut fontis, quæ ſine vlla adiunctione aqua dici ſolet. nam & Saluator docuit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei. & Apoſtolus inquit, Eccleſiam

De materia Baptiſmi Seſ. 7. Concil. Trid. de Baptiſmo can. 2. Ioan. 3.

Ad Ephes. 5. lauacro aquæ mundatam esse. Et in B. Ioannis epistola
1. Ioan. 5. scriptum legimus: Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis. Quod etiam alijs Sacrarum litterarum testimonijs comprobatur. Quod verò à Ioanne Baptista dictum est, venturum esse Domi-
Matth. 3. num, qui baptizaret in Spiritu sancto & igne: id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est; sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum; vel certè ad miraculum referri debet, quod die Pentecostes ap-
Actor. 2. Sess. 7. Concil. Trid. de Baptismo can. 2. Act. 1. paruit, cùm Spiritus sanctus è cælo in Apostolos ignis specie delapsus est. de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

7 *Quibus figuris & prophetijs vis aquarum Baptismi est ostentata?*

Genes. 6. Diluuiũ olim baptismum repræsentauit. DILVVIVM, quo mundus purgatus est, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, huius aquæ figuram & similitudinem gessisse, Apostolorum Princeps in
1. Pet. 3. Mare rubrum. 1. Cor. 10. priori epistola ostendit. Et maris rubri transitum eiusdem aquæ significationem habuisse, D. Paulus ad Corinthios scribens exposuit: vt interim omittamus tum
Naaman ablutio. 4. Reg. 5. Ioan. 5. Probatica piscina. Naaman Syri ablutionem, tum Probaticæ piscinæ admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus huius mysterij symbolum inesse facilè apparet. De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin aquæ illæ,
Vim aquarum Baptismi præuidit Esaias. Esaiæ 55. Ezech. 47. ad quas tam liberaliter Esaias Propheta omnes sitientes inuitat, vel quas è templo egredientes Ezechiel in spiritu vidit; tum prætereà fons ille, quem domui Dauid habitantibus Hierusalem paratum in ablutionem pec-
Zach. 13. catoris & menstruatæ Zacharias prænuntiauit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam atque exprimendam pertineant.

8 *Cur aqua in Baptismum conficiendum nos potiùs vti voluit Deus, quàm alia materia?*

Aquæ vsus in Baptismo quã sit naturæ cõsentaneus & conueniens. S. Hier. tom. 3. QVANTVM Baptismi naturæ & virtuti consentaneum fuerit, vt eius propria materia aqua institueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum scribens demonstrauit. Sed quod ad hunc locum attinet, Pastores docere in primis poterũt, quoniam hoc

Sacramentum omnibus sine vlla exceptione ad consequendam vitam necessarium erat, idcircò aquæ materiam, quę nunquam non pręsto est, atque ab omnibus facilè parari potest, maximè idoneam fuisse. Deinde aqua effectũ Baptismi maximè significat. Vt enim aqua sordes abluit; ita etiam Baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optimè demonstrat. Accedet illud, quòd quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est; sic Baptismo cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

Primaratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Aquæ simplici & naturali quare Chrisma adijcitur? 9

QVAMVIS aqua simplex, quę nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentũ conficiendũ, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat; tamen ex Apostolorum traditione semper in Catholica Ecclesia obseruatum est, vt cùm solemnibus cæremonijs Baptismus conficitur, sacrum etiam Chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquando incertum esse potest, vtrũ hęc an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat; hoc tamen pro certo habendũ esse, nunquam ex alia materia, quàm ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentũ vlla ratione confici posse.

Aquæ simplici & naturali cur Chrisma adijciatur.

Quare promiscuè omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clarè est exponenda? 10

DVARVM partium, ex quibus Baptismus constare debet, postquam altera, hoc est, materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera eius pars maximè necessaria. In huius autem Sacramenti explicatione, eo maiori cura & studio elaborandum putabunt, quòd tam sancti mysterij notitia non solùm sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni diuinarum rerum scientia communiter euenit; verùm etiam ad vsus ferè quotidianos summopere expetenda est. Cùm enim sæpè incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur, in quibus tum ab alijs de populo, tum sæpissimè à mulierculis Baptismum ministrari oporteat: ita fit, vt promiscuè omnibus fidelibus ea, quæ ad huius Sacramenti substantiã pertinẽt, cognita & perspecta esse debeant.

Quàm sæpè & quanta cura Baptismi natura sit inculcanda.

debeant. Quare dilucidis & apertis verbis, quæ facilè percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam & absolutam Baptismi formam: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ita enim à Domino & Saluatore nostro traditum est, cùm Apostolis apud Matthæum præcepit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ex illo autem verbo, Baptizantes, Catholica Ecclesia diuinitus edocta optimè intellexit, in huius Sacramenti forma actionem ministri exprimendam esse: quod quidem fit cùm dicitur; Ego te baptizo. Ac quoniam, præter ministros, tum illius personam qui baptizatur, tum principalem causam quæ Baptismum efficit, significare oportebat; idcircò illud pronomen Te, & distincta diuinarum personarum nomina adduntur; vt absoluta Sacramenti forma ijs verbis concludatur, quæ modò exposita sunt: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Neque enim sola Filij persona, de quo à Ioanne scribitur, Hic est qui baptizat; sed simul omnes sanctæ Trinitatis personæ ad Baptismi Sacramentum operantur. Quòd autem In nomine, non in nominibus dictum est, hoc planè declarat vnam Trinitatis naturam & diuinitatem. Etenim hoc loco Nomen ad personas non refertur, sed diuinam substantiam, virtutem, & potestatem, quæ vna & eadem est in tribus personis, significat.

Baptismi forma.

Matth. 28.

Actio ministri in Baptismo ex Christi verbo esse necessaria colligitur.

Persona quæ baptizatur.

Principalis causa sanctificationis, est Trinitas.

Ioan. 1.

In forma Baptismi, quid Nomen significet.

II *An in forma Baptismi verba omnia perinde sint necessaria?*

IN hac forma, quam integram & perfectã esse ostendimus, obseruandum est, quædam prorsus necessaria esse; quæ si omittantur, Sacramentum confici non potest; quædam verò non ita necessaria, vt, si desint, Sacramenti ratio non constet: cuiusmodi est vox illa, Ego; cuius vis in verbo, Baptizo, continetur: immò verò in Ecclesijs Græcorum variata dicendi ratione prætermitti consueuit, propterea quòd nullam fieri oportere ministri mentionem iudicarunt. ex quo factum est, vt in Baptismo hac forma passim vtantur, Baptizatur seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, à quibus tamen perfectè Sacramentum ministrari, ex Concilij Florentini sententia & definitione apparet: cùm ijs verbis

Græcorum baptizandi ratio.

Concil. Florent. in doct. de Sacrament.

verbis satis explicetur id quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirùm ablutio, quæ tunc reipsa peragitur. Quòd si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cùm Apostoli in nomine tantùm Domini Iesu Christi baptizarent, id quidem Spiritus sancti afflatu eos fecisse, exploratum nobis esse debet, vt initio nascentis Ecclesiæ Iesu Christi nomine prædicatio illustrior fieret, diuinaque & immensa eius potestas magis celebraretur. Deinde verò rem penitus introspicientes, facilè intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Saluatore præscriptæ sunt. qui enim Iesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, à quo vnctus; & Spiritum sanctum quo vnctus est, significat.

Baptismus in nomine Iesu Christi, non expressis alijs personis, quemodo potuit aliquádo fuisse vsurpatus.

Vnquámne baptizarunt Apostoli in nomine Christi, tacitis alijs duabus personis Trinitatis? 12

DVBIVM fortasse alicui videri potest, an huiusmodi forma Apostoli aliquem baptizauerint, si Ambrosij & Basilij, sanctissimorum & grauissimorum Patrum, auctoritatem sequi volumus, qui ita Baptismum in nomine Iesu Christi interpretati sunt, vt dixerint, ijs verbis significari Baptismum, non qui à Ioanne, sed qui à Christo Domino traditus esset: tametsi à communi & vsitata forma, quæ distincta trium personarum nomina continet, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epistola ad Galatas vsus videtur, cùm inquit, Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: vt significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quàm idem Saluator & Dominus noster seruandam præceperat, baptizatos esse. Hactenus igitur de materia & forma, quę ad Baptismi substantiam maximè pertinent, fideles docere satis fuerit.

S. Amb. lib. 2. de Spirit. san. cap. 3.
S. Basil. lib. de Spirit. sanct. cap. 12.
Ad Gal. 3.

Quo pacto in hoc regenerationis mysterio fieri debet ablutio? 13

QVONIAM in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem seruari oportet, idcircò eius quoque partis doctrina à Pastoribus tradenda est, atque ab eis breuiter explicandum, communi Ecclesiæ more & consuetudine receptum esse, vt Baptismus vno aliquo ex tribus modis confici posset. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur vel aqua in eos infunditur: vel aquæ adspersione tinguntur.

Ablutio Baptismi tribus modis fieri potest.
Primus modus.
Secundus modus.

Ex

Tertius modus. Ex his autem ritibus quicumque seruetur, Baptismum verè perfici credendum est; aqua enim in Baptismo adhibetur, ad significandam animæ ablutionem, quam efficit. Quare Baptismus ab Apostolo lauacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cùm aliquis aqua mergitur, quod diu à primis temporibus in Ecclesia obseruatum animaduertimus; quàm vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti vsu positum videmus; vel aspersione, quemadmodũ à Petro factum esse colligitur, cùm vno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizauit.

Lauacrum regenerationis. Ad Ephes. 5.

Actor. 2.

Vnicáne ablutio requiritur, an trina?

14 VTRVM vnica an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est. Vtrouis enim modo & anteà in Ecclesia Baptismum verè confectum esse, & nunc confici posse, ex D. Gregorij Magni epistola, ad Leandrum scripta, satis apparet. Retinendus est tamen à fidelibus is ritus, quem vnusquisque in sua Ecclesia seruari animaduerterit.

Vnáne, an trina ablutio fieri debeat.

B. Greg. lib. 1. regist. epist. 41.

Quare caput hîc potissimùm abluitur?

15 ILLVD præcipuè monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimùm caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum, simulque ab eo, qui baptizat, non ante aut post ablutionem verba Sacramenti, quę formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda esse. His expositis, conueniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, à Christo Domino institutum esse.

Verba Sacramenti, eodem tempore, quo abluitur caput, pronuntianda sunt.

Christúsne Baptismum ante, an post passionem instituit?

16 HOC etiam Pastores docebunt, frequenterque explicabunt, duo diuersa tempora Baptismi notanda esse: alterum, cùm Saluator eum instituit; alterum, cùm lex de eo suscipiendo sancita est. Ac quod ad primum attinet, tunc à Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, cùm ipse à Ioanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit. testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus & Augustinus, eo tempore aquæ vim generandi in spiritualem scilicet vitam datam esse. Et alio loco

Duo tempora Baptismi conferendi.

Quando Christus Baptismũ instituerit.

S. Greg. Nazian. orat. in Nat. Saluat. circa finem.

loco ita ſcriptum reliquit: Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua. Et alibi: Baptizatur Dominus, non mundari indigens, ſed tactu mundæ carnis aquas mundans, vt vim abluendi habeant.

Aug. ſerm. 19. 36. & 37. de tempore.

Aquæ vis per Chriſtum eſt aucta.

Atque ad eam rem illud maximo argumento eſſe potuit, quòd tunc ſanctiſſima Trinitas, in cuius nomine Baptiſmus conficitur, numen ſuum preſens declarauit. Vox enim Patris audita eſt, Filij perſona aderat, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie deſcendit: pręterea cęli aperti ſunt, quò nobis iam per Baptiſmum licet adſcendere.

Tota Trinitas in Baptiſmo Chriſti præſens ſuum numen declarauit.

Matth. 3. Marc. 1. Lucæ 3.

Quòd ſi quis ſcire cupiat, qua nam ratione tanta & tam diuina virtus à Domino aquis tributa ſit; id quidem humanam intelligentiam ſuperat. Hoc verò ſatis percipi à nobis poteſt, Baptiſmo à Domino ſuſcepto, ſanctiſſimi & puriſſimi eius corporis tactu aquam ad Baptiſmi ſalutarem vſum conſecratam eſſe: ita tamen, vt hoc Sacramentum, etſi ante paſſionem inſtitutum fuerit, à paſſione tamen, quę omnium Chriſti actionum tanquam finis erat, vim & efficientiam duxiſſe credendum ſit.

Baptiſmus ante Chriſti paſſionẽ fuit quidem vſitatus, ab ea tamẽ vim ſuam accepit.

Quando lex Baptiſmi homines obligare cœpit? 17

Lex de Baptiſmo ſuſcipiẽdo quando lata fuerit.

De altero etiam, quo ſcilicet tempore lex de Baptiſmo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur: nam inter ſacros ſcriptores conuenit, poſt Domini reſurrectionem, cùm Apoſtolis præcepit, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; ex eo tempore omnes homines, qui ſalutem æternam conſecuturi erant, lege de Baptiſmo teneri cœpiſſe.

Matth. 28. Marc. 16.

Quando Baptiſmus homines obligare cæpit.

Quod quidem ex Apoſtolorum Principis auctoritate colligitur, cùm inquit; Regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis. Idemque ex illo Pauli loco, Seipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, (cùm de Eccleſia loqueretur) mundans eam lauacro aquæ in verbo; licet cognoſcere: vterque enim Baptiſmi obligationem ad tempus, quod mortem Domini conſecutum eſt, videtur retuliſſe: vt dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Saluatoris, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei; id ipſum tempus ſpectaſſe, quod poſt paſſionem futurum erat. Ex ijs igitur, ſi accuratè

1. Pet. 1.

Ad Epheſ. 5.

Ioan. 3.

curatè à Paſtoribus tractentur, haud dubium eſſe poteſt; quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoſcant, ac ſumma animi pietate venerentur: præſertim verò cùm cogitarint, præclara illa & ampliſſima munera, quæ, cùm Chriſtus Dominus baptizaretur, miraculorum ſignificationibus declarata ſunt, ſingulis, cùm baptizantur, intima Spiritus ſancti virtute donari atque impertiri. Vt enim, ſi, quemadmodum Eliſei puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, vt cæleſtes res intueri poſſemus; nemo adeò communi ſenſu carere putandus eſſet, quem diuina Baptiſmi myſteria in maximam admirationem non traducerent: cur idem etiam euenturum non exiſtimemus, cùm à Paſtoribus huius Sacramenti diuitiæ ita expoſitæ fuerint, vt eas fideles, ſi non corporis oculis, at mentis acie, fidei ſplendore illuminatæ, contemplari queant?

Quanta munera in Baptiſmo cóferantur.

4. Reg 6.

18 *Quot hominum genera Baptiſmum adminiſtrare poſſunt?*

Qui proprij ſint miniſtri Baptiſmi.

A quibus miniſtris hoc Sacramentum conficiatur, non vtiliter modò, ſed neceſſariò tradendũ videtur: tum vt ij, quibus præcipuè hoc munus commiſſum eſt, illud ſanctè & religiosè curare ſtudeant; tum vt nequis, tanquam fines ſuos egreſſus, in alienam poſſeſſionẽ intempeſtiuè ingrediatur, vel ſuperbè irrumpat: cùm in omnibus ordinem ſeruandum eſſe Apoſtolus admoneat. Doceantur igitur fideles triplicem eſſe eorum ordinem: ac in primo quidem Epiſcopos & Sacerdotes collocandos eſſe; quibus datum eſt, vt iure ſuo, non extraordinaria aliqua poteſtate, hoc munus exerceant. ijs enim in Apoſtolis præceptum eſt à Domino, Euntes baptizate: quamuis Epiſcopi, ne grauiorem illam docendi populi curam deſerere cogerentur, Baptiſmi miniſterium Sacerdotibus relinquere ſoliti eſſent. Quòd verò Sacerdotes iure ſuo hanc functionem exerceant, ita vt præſente etiam Epiſcopo miniſtrare Baptiſmum poſſint, ex doctrina Patrum & vſu Eccleſiæ conſtat. nam cùm ad Euchariſtiam conſecrandam inſtituti ſint, quæ eſt pacis & vnitatis Sacramentum: conſentaneum fuit, poteſtatem ijs dari omnia illa adminiſtrãdi, per quę neceſſariò huius pacis & vnitatis quilibet particeps fieri poſſet. Quòd ſi aliquando Patres Sacerdotibus, ſine Epiſcopi venia, bapti-

2. Cor. 14.
Triplex ordo miniſtrorum Baptiſmi.
Primus ordo eſt Epiſcoporum & Sacerdotum.
Matth. 28.

Sacerdotum poteſtas.

Vide Leonem. epiſt. 88.

baptizandi ius permiſſum non eſſe dixerunt: id de eo Baptiſmo, qui certis anni diebus ſolemni cæremonia administrari conſueuerat, intelligendum videtur. Secundum miniſtrorum locum obtinent Diaconi: quibus ſine Epiſcopi aut ſacerdotis conceſſu, non licere hoc Sacramentum adminiſtrare, plurima ſanctorum Patrum decreta teſtantur. Extremus ordo illorum eſt, qui, cogente neceſſitate, ſine ſolemnibus cæremonijs baptizare poſſunt: quo in numero ſunt omnes, etiam de populo, ſiue mares, ſiue feminæ, quamcumque illi ſectam profiteantur. Nam & Iudæis quoque, infidelibus, & hæreticis, cùm neceſſitas cogit, hoc munus permiſſum eſt: ſi tamen id efficere propoſitum eis fuerit, quod Eccleſia Catholica in eo adminiſtrationis genere efficit. Hæc autem cùm multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmarunt; tum verò à ſacra Tridentina Synodo anathema in eos ſancitum eſt, qui dicere audeãt, Baptiſmum, qui etiam datur ab Hęreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum. In quo profectò ſummam Domini noſtri bonitatem & ſapientiam licet admirari. nam cùm hoc Sacramentum neceſſariò ab omnibus percipiendum ſit: quemadmodum aquam eius materiam inſtituit, qua nihil magis commune eſſe poteſt; ſic etiam neminem ab eius adminiſtratione excludi voluit: quamuis, vt dictum eſt, non omnibus liceat ſolemnes cæremonias adhibere: non quidem quòd ritus aut cæremoniæ plus dignitatis, ſed quòd minus neceſſitatis, quàm Sacramentum, habeant.

Secundus ordo eſt Diacon. Diſt. 93. cap. Diacon.

Tertius miniſtrorum Baptiſmi ordo eſt eorum qui in neceſſitate adhibentur. De conſ. diſt. 4. cap. à quodam.

Seſ. 7. Concil. Trid. de Baptiſmo, can. 4.

Populares non debent ſolemnes cæremonias in Baptiſmo adhibere.

An fideles omnes citra ordinem Baptiſmum adminiſtrare poßint? 19

Hoc munus ita omnibus promiſcuè permiſſum eſſe fideles non arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum inſtituere maximè deceat. mulier enim, ſi mares adſint; laicus item præſente clerico; tum clericus coram Sacerdote; Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent. Quamquam obſtetrices quæ baptizare conſueuerunt, improbandæ non ſunt, ſi interdum, præſente aliquo viro, qui huius Sacramenti conficiendi minimè peritus ſit, quod aliàs viri magis proprium officium videretur, ipſæ exſequantur.

20 *Cur, præter eos qui baptizant, in regenerationis mysteriis Patrini adhibentur?*

De patrinis baptizandorum.

ACCEDIT ad eos ministros, qui, vt hactenus declaratum est, Baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram & salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine adhiberi solét. ij nunc Patrini, olim susceptores, sponsores, seu fideiussores, communi vocabulo, à rerum diuinarum scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes ferè laicos pertinet, accuratè à Pastoribus agendum erit: vt fideles intelligant, quæ potissimùm ad illud rectè perficiendum necessaria sint. In primis verò explicare oportet, quę causa fuerit, cur ad Baptismum præter Sacramenti ministros Patrini etiam & susceptores adiungerentur. quod quidem optimo iure factum esse, omnibus videbitur, si meminerint, Baptismum esse spiritualem regenerationem, per quam filij Dei nascimur. de ea enim ita loquitur D. Petrus: Sicut modò geniti infantes rationabiles, sine dolo lac concupiscite. Vt igitur, postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice & pædagogo indiget, quorum ope atque opera educetur, ac doctrina & bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, vt, qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem viuere incipiunt, alicuius fidei & prudentiæ committantur, à quo Christianę religionis prę-cepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, iuuante Domino, euadant: cùm pręsertim Pastoribus, qui publicę parochiarum curationi præpositi sunt, tantum temporis non supersit, vt priuatam illam curam pueros in fide erudiendi suscipere possint. Huius autem vetustissimę consuetudinis præclarum testimonium à diuo Dionysio habemus, cùm inquit: Diuinis nostris ducibus (sic enim Apostolos vocat) in mentem venit, & visum est, suscipere infantes, secundùm istum sanctum modum; quòd naturales parentes pueri eum cuidam docto in diuinis, veluti pædagogo, traderent, sub quo, sicut sub diuino patre, & saluationis sanctę susceptore, reliquum vitæ puer degeret. Eandem verò sententiam confirmat Higinij auctoritas.

1. Pet. 2.

Patrinorum adhibédo um quàm vetusta sit côsuetudo.

S. Dionys. de Eccles. Hierarchia, capite 3. parte 3.

Higin. PP. de con. dist. 4. c. in Catn.

Imp.

Impeditne affinitas in Baptismo contracta matrimonium? 21

SAPIENTISSIME à sancta Ecclesia constitutum est, vt non solùm is qui baptizat, cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo quem suscipit, & cum eius veris parentibus affinitate deuinciantur: ita vt legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non possint, atque inita dirimantur.

De affinitate in Baptismo contracta. Sess. 24. Cõcil. Trid. de reformatione matrimonij, capite secundo, 30 quæst. 1. cap. de no.

Quæ sunt Patrinorum partes, quídque ab illis exigitur? 22

HOC munus adeò negligenter in Ecclesia tractatur, vt nudum tantùm huius functionis nomen relictum sit; quid autem sancti in eo contineatur, ne suspicari quidem homines videantur. Hoc igitur vniuersè susceptores semper cogitent, se hac potissimùm lege obstrictos esse, vt spirituales filios perpetuò commendatos habeãt; atque in ijs, quæ ad Christianæ vitæ institutionem spectant, curent diligenter, vt illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solemni cæremonia spoponderunt. Audiamus quid ea de re sanctus Dionysius scribat, verba sponsoris exprimens: Spondeo puerum inducturum, cùm ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenunciet contrarijs; omnino profiteatur peragatque diuina, quę pollicetur. Item Diuus Augustinus: Vos, inquit, ante omnia, tam viros quàm mulieres, qui filios in Baptismate suscepistis, moneo, vt cognoscatis fideiussores apud Deum exstitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ac profectò decet maximè, eum qui aliquod officium suscepit, in eo diligenter exsequendo nunquã defatigari: & qui se alterius pædagogum & custodem professus est, minimè pati illum esse desertum, quem semel in fidem & clientelam suam recepit, donec illum opera & præsidio suo egere intellexerit. Quæ autem filijs spiritualibus tradenda sint, paucis D. Augustinus comprehendit, cùm de hoc ipso susceptorum officio loqueretur. inquit enim: Debent eos admonere vt castitatem custodiãt, iustitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam eos doceant: Decalogũ etiam, & quæ sint prima Christianæ religionis rudimenta.

Patrinorum officium.

Dion. loco suprà citato.

D. Aug. in ser. post Pascha, qui incipit, Hodiernus dies, &c.

Quid spirituales filios docere oporteat. D. Aug. ibid.

An promiscuè quiuis ad susceptoris munus est admittendus? 23

Ex his, quæ modò dicta sunt, facilè intelligimus,

Quales Patrini sint assumendi. cuinam hominum generi sanctæ huius tutelæ administratio committenda non sit; nimirum ijs qui eam gerere aut fideliter nolint, aut sedulò aut accuratè non queant. Quocircà præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, vt ex eo magis appareat, quantum hęc spiritualis educatio à carnali distet, hæretici in primis, Iudæi infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt, vt qui in ea cogitatione & cura semper versentur, vt fidei veritatem mendaciis obscurent, atque omnem Christianam pietatem euertant.

Parentes naturales filios suos suscipere non possunt.

24

Quis Patrinorum numerus esse debet?

Patrinorum numerus. Sessione 24. Concil. Trid. de reformatione matrimonij cap. 10.

PLVRES ne baptizatum de Baptismo suscipiant, sed vt vnus tantùm, siue vir, siue mulier, vel ad summum vnus & vna, Tridentino Concilio statutum est. tum quia disciplinæ atque institutionis ordo à multitudine magistrorum perturbari poterat: tum quia prouidere oportebat, ne inter plures huiusmodi affinitates coniungerentur, quæ impedirent, quò minùs legitimo matrimonij vinculo hominum inter homines societas latiùs diffunderetur.

25

Estne Baptismus ad salutem omnibus necessarius?

CVM cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expositæ sunt, fidelibus vtilissima habenda sit, tum verò nihil magis necessarium videri potest, quàm vt doceantur, omnibus hominibus Baptismi legem à Domino præscriptam esse, ita vt, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam & interitum à parentibus, siue illi fideles, siue infideles sint, procreentur. Igitur sæpiùs à Pastoribus explicandum erit, quod apud Euangelistam legitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

Citra Baptismum nullus omnino saluari potest. Sef. 7. Concil. Trid. de Baptismo, can. 5. & sessione 6. de iustificatione cap. 4. Ioan. 3.

26

An etiam infantes omnino sint baptizandi?

De Baptismo paruulorum. Sef. 5. Concil. Trid. decreto de peccato originali, & Sef. 7. de Baptismo. Ioan. 12. 13. & 24.

LEGEM Baptismi, ab Euangelista Ioanne descriptam, non solùm de ijs qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab Apostolica traditione Ecclesiam accepisse, communis Patrum sententia & auctoritas confirmat. Præterea credendum est, noluisse Christum Dominum Baptismi Sacramentum & gratiam pueris denegari, de quibus

Prima ratio.

dicebat:

dicebat: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me Matth. 19.
venire;talium eſt enim regnum cęlorum. quos amplexa- Marc. 10.
batur, ſuper quos manus imponebat, & quos benedice-
bat. Deinde cùm legimus totam aliquam familiam à Secunda.
Paulo baptizatam eſſe, ſatis apparet, pueros etiam qui 1. Cor. 12.
in illorum numerò erant, ſalutari fonte ablutos eſſe.
Deinde Circumciſio, quæ figura fuit Baptiſmi, eum Tertia.
morem maximè commendat. Pueros enim octauo die Gen. 12.
circumcidi ſolitos, nemo eſt qui ignoret. Ac quibus Leuit. 12. Lucæ 1. 2.
circumciſio manufacta in exſpoliatione corporis car- Ad Col. 2.
nis proderat, iiſdem Baptiſmum, qui eſt circumciſio
Chriſti,non manufacta,prodeſſe perſpicuum eſt.Poſtre- Quarta.
mò, vt Apoſtolus docet, ſi vnius delicto mors regnauit Ad Rom. 5.
per vnum; multò magis abundantiã gratiæ, & donatio-
nis, & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum
Ieſum Chriſtum. Cùm itaque per Adæ peccatum pueri
ex origine noxam contraxerint; multò magis per Chri-
ſtum Dominum poſſunt gratiam & iuſtitiam conſequi,
vt regnent in vitam: quod quidem ſine Baptiſmo fieri
nullo modo poteſt. Quare docebunt Paſtores, infantes
omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram æta-
tem Chriſtianæ religionis præceptis ad veram pietatem
informandam eſſe. nam, vt à Sapiente præclarè dictum
eſt, Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, Prouer. 22.
non recedet ab ea.

Percipiúntne infantes in Baptiſmo gratiam ſpiritualem? 27

DVBITARE non licet, quin infantes fidei Sa- Infantes etiã in Baptiſmo gratiam accipiunt.
cramenta, cùm abluuntur, accipiant: non quia men-
tis ſuæ aſſenſione credant; ſed quia parentum fide, ſi
parentes fideles fuerint; ſin minùs, fide (vt D. Au- D. Aug. epiſt. 23 ad Bon.
guſtini verbis loquamur) vniuerſę ſocietatis Sancto-
rum muniuntur. etenim ab iis omnibus rectè dicimus
eos Baptiſmo offerri, quibus placet vt offerantur, &
quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus ad-
iunguntur.

Quare infantum Baptiſmus non differendus? 28

HORTANDI ſunt magnopere fideles, vt liberos Infantes mox ad Baptiſmum ſunt deferẽdi.
ſuos quamprimum id ſine periculo facere liceat, ad Ec-
cleſiam deferendos,& ſolemnibus cęremoniis baptizan-
dos curent. Nam cùm pueris infantibus nulla alia ſalutis

comparandę ratio, nisi eius Baptismus prębeatur, relicta sit: facilè intelligitur, quàm graui culpa illi sese obstringant, qui eos Sacramenti gratia diutiùs, quàm necessitas postulet, carere patiuntur: cùm præsertim, propter ætatis imbecillitatem, infinita pænè vitæ pericula illis impendeant.

29 *An adulti perinde ac infantes mox ad Baptismum sunt admittendi?*

De Baptismo adultorum.

DIVERSAM rationem in ijs seruandam esse, qui adulta ætate sunt, & perfectum rationis vsum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat. nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, inuitandi sunt. quòd si ad Dominum Deum conuertantur: tum verò monere oportet, ne vltra tempus ab Ecclesia præscriptum, Baptismi Sacramentum differant. nam cùm scriptum sit, Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: docendi sunt, perfectam conuersionem in noua per Baptismum generatione positam esse. præterea, quo seriùs ad Baptismum veniunt, eo diutiùs sibi carendum esse ceterorum Sacramentorum vsu & gratia, quibus Christiana religio colitur, cùm ad ea sine Baptismo nulli aditus patere possit: deinde etiam maximo fructu priuari, quem ex Baptismo percipimus: siquidem non solùm omnium scelerum, quæ anteà admissa sunt, maculam, & sordes Baptismi aqua prorsus eluit ac tollit; sed diuina gratia nos ornat; cuius ope & auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, iustitiamque & innocentiam tueri. qua in re summam Christianę vitæ constare, facilè omnes intelligunt. Sed quamuis hæc ita sint: non consueuit tamen Ecclesia Baptismi Sacramentum huic hominum generi statim tribuere; sed ad certum tempus differendum esse constituit. neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere suprà dictum est, coniunctum habet cum illis, qui rationis vsu præditi sunt, Baptismi suscipiendi propositum atque consilium, & malæ actæ vitæ pœnitentia satis futura sit ad gratiam & iustitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quo minùs salutari aqua ablui possint. Contrà verò hæc dilatio

Eccli. 5.

Baptismi quanta sit virtus.

Propositum Baptismi in necessitate saluat.

dilatio aliquas videtur vtilitates afferre. Primùm enim quoniam ab Eccleſia diligenter prouidendum eſt, ne quis ad hoc Sacramentum ficto & ſimulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptiſmum petunt, magis exploratur atque perſpicitur. cuius rei cauſa in antiquis Concilijs decretum legimus, vt, qui ex Iudæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptiſmus illis adminiſtretur, aliquot menſes inter catechumenos eſſent: deinde in fidei doctrina, quam profiteri debent, & Chriſtianæ vitæ inſtitutionibus erudiuntur perfectiùs. Prætereà maior religionis cultus Sacramento tribuitur, ſi conſtitutis tantùm Paſchæ & Pentecoſtes diebus ſolemni cæremonia Baptiſmum ſuſcipiant. Sed interdum tamen Baptiſmi tempus iuſta aliqua & neceſſaria de cauſa differendum non eſt, velut ſi vitæ periculum inſtare videatur, ac præſertim ſi illi abluendi ſint, qui iam fidei myſteria plenè perceperint, quod quidem Philippum, & Apoſtolorum Principem feciſſe ſatis conſtat, cùm alter Candacis Reginę eunuchum; alter Cornelium, nulla interpoſita mora, ſed ſtatim vt ſe fidem amplecti profeſſi ſunt, baptizauit.

Cur expediat in adultis Baptiſmum differi.
Prima ratio.
Concil. Agaten. cap. 25.
Secunda.
Tertia.
Quando non diu differri debeat Baptiſmus.
Act. 8. & 10.

Quomodo affecti eſſe debent qui ſunt baptizandi? 30

IN primis opus eſt, vt velint, propoſitumque ſit illis Baptiſmum ſuſcipere. nam cùm vnuſquiſque in Baptiſmo, peccato moriatur, & nouam vitæ rationem & diſciplinam ſuſcipiat; æquum eſt, non inuito cuiquam, aut recuſanti, ſed illis tantùm qui ſponte ſua & libenti animo accipiunt, Baptiſmum præberi. Quare ex ſancta traditione ſemper ſeruatum animaduertimus, vt nemini Baptiſmus miniſtretur, niſi priùs interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec verò in pueris quoque infantibus eam voluntatem deeſſe exiſtimandum eſt, cùm Eccleſiæ voluntas, quæ pro illis ſpondet, obſcura eſſe non poſſit. Prætereà amentes, & furioſos, qui cùm aliquando compotes mentis eſſent, in inſaniam deinde inciderunt, vt qui eo tempore nullam Baptiſmi ſuſcipiendi voluntatem habeant, niſi vitæ periculum immineat, baptizandos non eſſe: cùm autem in vitæ diſcrimine verſantur, ſi antequam furere inciperent, eius voluntatis ſignificationem dederunt, abluendi ſunt: ſin minùs,

Primùm in baptizandis propoſitum requiritur.
Amentes, quãdo poſſint vel non poſſint baptizari.

à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Idemque iudicium de dormientibus fieri debet. Quòd ſi in mentis poteſtate nunquam fuerunt, ita vt nullum rationis vſum habuerint, eos in fide Eccleſię, non ſecùs ac pueros, qui ratione carent, baptizandos eſſe, Eccleſię auctoritas & conſuetudo ſatis declarat. Verùm pręter Baptiſmi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum eſt, ad conſequendam Sacramenti gratiam maximè neceſſaria eſt. Etenim Dominus & Saluator noſter docuit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Deinde vt quemlibet admiſſorum ſcelerum, & malè actę vitę pœniteat, atque vt idem in poſterum à peccatis omnibus abſtinere ſtatuat, opus eſt. aliter enim qui ita Baptiſmum peteret, vt tamen peccandi conſuetudinem nollet emendare, omnino repellendus eſſet. nihil enim Baptiſmi gratię & virtuti adeò repugnat, quàm eorum mens & conſilium, qui nullum vnquam peccandi finem ſibi conſtituunt. Cùm itaque Baptiſmus ob eam rem expetendus ſit, vt Chriſtum induamus, & cum eo coniungamur: planè conſtat, meritò à ſacra ablutione reiiciendum eſſe, cui in vitijs & peccatis perſeuerare propoſitum eſt; præſertim verò, quia nihil eorum, quæ ad Chriſtum & Eccleſiam pertinent, fruſtrà ſuſcipiendum eſt; inanemque Baptiſmum, ſi iuſtitię, & ſalutis gratiam ſpectemus, in eo futurum eſſe, ſatis intelligimus, qui ſecundùm carnem ambulare, non ſecundùm ſpiritum, cogitat: etſi, quod ad Sacramentum pertinet, perfectam eius rationem ſine vlla dubitatione conſequitur, ſi modò, cùm ritè baptizatur, in animo habeat id accipere, quod à ſancta Eccleſia adminiſtratur. Quamobrem Princeps Apoſtolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, vt ait Scriptura, compuncti corde, ab eo, & à reliquis Apoſtolis, quid ſibi faciendum eſſet quæſiuerant, ita reſpondit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm. & alio loco, Pœnitemini, inquit, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra. Item beatus Paulus, ad Romanos ſcribens, apertè oſtendit, ei qui baptizatur, omnino moriendum eſſe peccatis: quare nos monet, ne exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibeamus nos Deo, tanquam

Secundò, in baptizandis fides requiritur.

Marc. 16.

Tertiò, requiritur pœnitentia.

Vbi fruſtrà adhiberi Sacramenta videntur, ibi abſtinendum eſt.

Ad Rom. 8.

Verus Baptiſmus eſſe poteſt in impœnitente, ſed non ſalutaris.

Act. 2.

Act. 3.

Ad Rom. 6.

tanquam ex mortuis viuentes. Hęc verò si fideles sæpè meditati fuerint, primùm quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam singulare & diuinum Baptismi beneficium sola sua misericordia adductus tribuit: deinde cùm sibi ante oculos proponent, quàm aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt; illud etiam in primis à Christiano homine requiri facilè intelligent, vt quotidie tam sanctè & religiosè traducere vitam studeat, perinde ac si ea ipsa die Baptismi Sacramentum & gratiam consecutus esset: quamquam ad inflammandos verę pietatis studio animos nihil magis proficiet, quàm si Pastores accurata oratione explicauerint, quinam sint Baptismi effectus.

Quis est præcipuus Baptismi effectus? 31

De eximiis Baptismi effectibus.

De vi Baptismi, vt fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo deiici vllis aduersarij insidijs, vel impetu, vllo vmquam tempore patiantur, hoc primùm tradere oportet, peccatum, siue à primis parentibus origine contractum, siue à nobis ipsis commissum quamuis etiam adeò nefarium sit, vt ne cogitari quidem posse videatur, admirabili huius Sacramenti virtute remitti & condonari. Id verò multò antè ab Ezechiele prenunciatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et Apostolus ad Corinthios post longam peccatorum enumerationem, subiecit: Et hęc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Atque hanc doctrinam perpetuò à sancta Ecclesia traditam esse, perspicuum est. Sanctus enim Augustinus, in libro quem de Baptismo paruulorum conscripsit, ita testatur: Generante carne, tantùm contrahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solùm originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio. & sanctus Hieronymus ad Oceanum, Omnia, inquit, in Baptismate condonata sunt crimina. Ac ne dubitare ampliùs ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem, sacra etiam Tridentina Synodus idem

Primus ac præcipuus Baptismi effectus est, cuiuscumque peccati remissio. Concilium Trid. sessione quinta de peccato originali. Ezech. 36.

1. Cor. 6.

D. Aug. lib 1, de peccat. merit. & remiss. cap. 15.

S. Hieron. epist. ad Oc. ante medium.

declarauit, cùm anathema in eos decreuit,qui aliter ſentire auderent, quíve aſſeuerare non dubitarent, quamuis peccata in Baptiſmo remittantur, ea tamen prorſus non tolli aut radicitus euelli, ſed quodam modo abradi, ita vt peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, vt eiuſdem ſanctæ Synodi verbis vtamur, in renatis nihil odit Deus: quia nihil damnationis eſt his qui verè conſepulti ſunt cum Chriſto per Baptiſma in mortem; qui non ſecundùm carnem ambulant, ſed veterem hominem exuentes, & nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt.

Tridentina Syn. Seſ. 5. de peccato originali.

32

Eſtne concupiſcentia in baptizatis peccatum?

De cōcupiſcētia in baptizatis remanēte.

FATERI quidem oportet, ſicut eodem loco ipſius Synodi auctoritate decretum eſt, in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem remanere: ſed illa verè peccati rationem non habet. nam ex diui quoque Auguſtini ſententia, in paruulis baptizatis concupiſcentiæ reatus abſoluitur, ad agonem relinquitur. Atque idem alibi teſtatur: Concupiſcentiæ reatus in Baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet. concupiſcentia enim quæ ex peccato eſt, nihil aliud eſt, niſi animi appetitio, natura ſua rationi repugnans: qui tamen motus ſi voluntatis conſenſum, aut negligentiam coniunctam non habeat, à vera peccati natura longè abeſt. Ac cùm D. Paulus inquit; Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces: ex his verbis non ipſam concupiſcendi vim, ſed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit D. Gregorius, ita ſcribens: Si qui ſunt qui dicant, peccata in Baptiſmo ſuperficie tenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius? cùm per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus abſoluta, ſoli Deo inhæreat. Atque ad eam rem demonſtrandam Saluatoris noſtri teſtimonio vtitur, cùm apud ſanctum Ioannem ait: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Quòd ſi cui expreſſam huius rei figuram & imaginem libet intueri, proponat ſibi ad contemplandum Naaman Syri leproſi hiſtoriam: qui cùm septies Iordanis aqua ſe abluiſſet, teſtante ſcriptura, ita à lepra mundatus eſt, vt eius caro, caro pueri videretur.

Pluribus hæc materia explicabitur capite vlt. decalogi. Seſ. 5. Concil. Trid. de peccato originali.
Quid concupiſcentia.
D. Aug. lib. 2 de peccat. merit. & remiſſ cap. 4. & lib 3. contra Epiſt. Pelag. cap. 3. Idem lib 1. de nup & conc. cap. 25.
Ad Rom. 7.
B. Greg. lib. 9. regiſt. epiſt. 39
Ioan. 13.
4. Reg. 5.

deretur. Quare Baptiſmi proprius effectus eſt, peccatorum omnium, ſiue originis vitio, ſiue noſtra culpa contracta ſint, remiſſio: cuius rei cauſa à Domino & Saluatore noſtro inſtitutum eſſe, clariſſimis verbis Apoſtolorum Princeps, vt alia teſtimonia omittamus, explicauit, cùm inquit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.

Act. 2.

An vt culpa, ita etiam pœna omnis peccati remittitur? 33

Secundus Baptiſmi effectus eſt omniũ pœnarũ, quæ peccatis debebantur, condonatio.

IN Baptiſmo non ſolùm peccata remittuntur, ſed peccatorum etiam, & ſcelerum pœnæ omnes à Deo benignè condonantur. nam etſi omnibus Sacramentis hoc commune eſt, vt per illa virtus paſſionis Chriſti Domini communicetur: de ſolo tamen Baptiſmo dictum eſt ab Apoſtolo, nos per ipſum Chriſto commori & conſepeliri. ex quo ſancta Eccleſia ſemper intellexit, ſine maxima Sacramenti iniuria fieri non poſſe, vt ei qui Baptiſmo expiandus ſit, eiuſmodi pietatis officia, quæ vſitato nomine ſancti Patres opera ſatisfactionis vocarunt, imponantur. Nec verò, quæ hoc loco traduntur, veteris Eccleſiæ conſuetudini aduerſantur: quæ olim Iudæis, cùm baptizarentur, præcipiebat, vt quadraginta continuos dies ieiunarent. neque enim illud inſtitutum ad ſatisfactionem pertinebat: ſed qui Baptiſmum percepiſſent, ea ratione admonebantur, vt Sacramenti dignitatem venerantes, ieiunijs & orationibus aliquamdiu ſine intermiſſione operam darent.

Iam recèns baptizato, nõ eſt imponenda ſatisfactio.
Greg. lib. 7. regiſt. epiſt. 24. Indict. 1.
Baptizandis cur aliquando ieiunium ſit impoſitum.

Liberatúrne mox baptizatus à pœnis etiam ciuilibus? 34

QVAMQVAM in Baptiſmo pœnas peccatorum condonari exploratum eſſe debet; ab eo tamen pœnarum genere, quæ ciuilibus iudicijs ob graue aliquod ſcelus perſoluendæ ſunt, nemo liberatur, ita vt qui morte dignus ſit, per Baptiſmum à pœna quæ legibus conſtituta eſt, eripiatur: tametſi vehementer laudanda eſſet eorum Principum religio & pietas, qui eam quoque animaduerſionem, vt Dei gloria in ſuis Sacramentis illuſtrior fieret, ſontibus remitterent ac condonarent.

Remittuntur etiam in Baptiſmo pœnæ, quæ poſt hanc vitam inferri ſolent? 35

EFFICIT prætereà Baptiſmus poſt huius vitæ cur-

Pœnæ inferni in Baptiſmo remittuntur.

riculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum conſequuntur, liberationem: ſiquidem merito mortis Domini factum eſt, vt hæc conſequi poſſemus. Baptiſmo autem, vt ſuprà dictũ eſt, ei commorimur. Si enim, vt inquit Apoſtolus, complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.

Ad Rom. 6.

36 *Quare per Baptiſmum integræ naturæ ſtatus non ſtatim redditur?*

SI quærat aliquis, cur ſtatim poſt Baptiſmum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur: id quidem duabus potiſſimùm de cauſis factum eſſe reſpondebitur. Quarum prima eſt, quòd nobis, qui per Baptiſmum Chriſti corpori coniuncti atque eius membra effecti ſumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quàm ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cùm igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui gratię & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanę naturę fragilitatem, quam ſuſcepit, non antè depoſuit, quàm paſſionis tormenta & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitę gloriam reſurrexit. Quis miretur, cùm videat fideles, qui iam per Baptiſmum cęleſtis iuſtitię gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco & fragili corpore veſtiri, vt poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, & morte obita denuò ad vitam reuocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto æuo ſempiterno perfruantur? Altera verò cauſa, cur in nobis poſt Baptiſmum infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentię motus relinquatur, illa eſt, vt ſcilicet, tanquam ſegetem & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde vberiorem glorię fructum, atque ampliora pręmia conſequeremur. nam cùm patienti animo vitę incommoda omnia toleramus, prauaſque animi noſtri affectiones ſub rationis imperium diuina ope ſubiicimus, certa ſpe niti debemus, fore, vt, ſi cum Apoſtolo bonum certamen certauerimus, curſum conſummauerimus, fidem ſeruauerimus, repoſitam quoque iuſtitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die iuſtus iudex.

Prima ratio.

Secunda ratio.

1. Tim. 4.

Sic

Sic verò etiam cum filijs Israël videtur Dominus egisse, quos etsi ab Ægyptiorum seruitute, Pharaone, atque eius exercitu in mare demerso, liberauit; tamen non statim in beatam illam promissionis terram introduxit, sed priùs in multis, varijsque casibus exercuit: ac deinde cùm eos in promissæ terræ possessionem misisset, cæteros quidem incolas è patrijs sedibus exturbauit, quasdam verò nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt; vt populo Dei bellicæ virtutis & fortitudinis exercendæ occasio nunquam deesset. Huc accedit, quòd si per Baptismum, præter dona cælestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari meritò posset, quin multi, pręsentis potiùs vitæ commoda, quàm futuræ speratam gloriam consectantes, ad Baptismum venirent: cùm tamen non falsa hæc & incerta quę videntur, sed vera atque æterna, quę non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeant.

Exod. 14.

Tertia ratio.

2. Cor. 4.

Destituuntúrne renati inter huius vitæ miserias solida animi oblectatione? 37

HVIVS vitæ conditio, quę miseriarum plena est, in his qui dignè ambulant sua vocatione; suis voluptatibus & lętitijs non caret. Quid enim nobis, qui iam per Baptismum veluti palmites insiti sumus in Christum, iucundius aut optabilius esse potest, quàm, cruce in humeros nostros sublata, eum ducem sequi, nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quo minùs ad pręmium supernæ vocationis Dei, omni studio contendamus, alij virginitatis lauream, alij doctrinæ & prædicationis coronam, alij martyrij palmam, alij alia virtutum decora à Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi priùs nos ipsos in huius ærumnosę vitæ stadio exercuissemus, atque in acie inuicti stetissemus.

Renati inter huius vitę miserias suam habent lætitiam.

Quid præter culpæ & pœnæ remissionem, Baptismo homini præstatur? 38

VT ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, huius Sacramenti virtute nos non solùm à malis, quæ verè maxima dicenda sunt, liberari, verùm etiam eximijs bonis & muneribus augeri. Animus enim

Tertius Baptismi effectus, gratiæ Dei largitio.

Quomodo per Baptiſmũ filij Dei efficiamur, pulchrè declarabitur, quæſt. 7. cap. 9. de orat. Dominica.
Marc. 16.
Ad Epheſ. 5.
Quid ſit gratia, videatur quæſt. 4 ſecũdæ petitionis Dominicæ orat. Seſ. 6. Concil. Trid. de iuſtificat.

enim noſter diuina gratia repletur, qua iuſti & filij Dei effecti, æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur. nam, vt ſcriptum eſt, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: mundatamque Eccleſiam lauacro aquæ in verbo Apoſtolus teſtatur. Eſt autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis propoſita decreuit, non ſolùm per quam peccatorum ſit remiſſio, ſed diuina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas pulchriores & ſplendidiores reddit. Atque id ex ſacris litteris apertè colligitur, cùm gratiam effundi dicant, eamque Spiritus ſancti pignus ſoleant appellare.

39 *Quæ ſunt gratiæ diuinæ, quæ Baptiſmo infunditur, veluti pediſſequæ?*

Virtutum infuſio.
Ad Tit. 3.

HVIC additur nobiliſſimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur. Quare cùm Apoſtolus ad Titum ait: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum: D. Auguſtinus verba illa, Abundè effudit, explanans, Nimirum, inquit, ad remiſſionem peccatorum, & copiam virtutum. Iam verò per Baptiſmum etiam Chriſto capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ad proprias functiones aptè exequendas mouentur: ita etiam ex Chriſti Domini plenitudine in omnes qui iuſtificantur, diuina virtus & gratia diffunditur: quæ nos ad omnia Chriſtianæ pietatis officia habiles reddit.

Sic habet glo. ordinar. & ſimile Proſper li. 1. de vocat. gent. cap. 18.
Coniunctio cum Chriſto capite.

40 *Quî fit, vt tot virtutibus in Baptiſmo cumulati, adeò tardè pietatem exerceant?*

NON mirum cuiquam videri debet, ſi, cùm tanta virtutum copia inſtructi & ornati ſumus, tamen non ſine magna difficultate & labore, pias honeſtaſque actiones inchoamus, vel certè abſoluimus. id enim ob eam rem non euenit, quòd virtutes, à quibus actiones ipſæ proficiſcuntur, Dei beneficio nobis donatæ non ſint; ſed quoniam poſt Baptiſmum acerrima cupiditatis pugna aduerſus ſpiritum relicta eſt, in qua tamen contentione

animo frangi aut debilitari, Christianum hominem non decet; cùm Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore vt quotidiana rectè viuendi exercitatione, quęcumque pudica sunt, quęcumque iusta, quęcumque sancta, eadem etiam facilia & iucunda videantur: hęc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, vt Deus pacis sit nobiscum.

Virtutes exercitio augentur, & faciles euadunt.

Cur Baptismus sine sacrilegio iterari non potest? 41

PRÆTEREA per Baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest. de quo nihil est vt plura hoc loco disserãtur, cùm liceat ex his, quę suprà dicta sunt, cùm vniuersè de Sacramentis ageretur, satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre. Sed quoniam ex characteris vi & natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse; ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpè & diligenter à Pastoribus admonendi sunt. Hoc verò docuit Apostolus, inquiens: Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma. Deinde cùm Romanos hortatur, vt mortui per Baptismum in Christo, cauerent ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterent, cùm inquit, Quòd enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel: hoc videtur apertè significare, sicut ille mori iterùm non potest, ita nobis denuò mori per Baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se vnum Baptismum credere, palàm profitetur: quod quidem rei naturę & rationi vehementer consentaneum esse, ex eo intelligitur, quòd Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantùm generamur, & in lucem edimur; atque, vt D. Augustinus ait, vterus non potest repeti: sic etiam vna est spiritualis generatio, nec Baptismus vllo vnquam tempore iterandus est.

Quartus Baptismi effectus est characteris impressio.

Baptismũ sine sacrilegio iterari non posse. Sessione 7. Concil. Trid. de Baptismo, canone 11. & 13. & Sessione 14. de Sacramẽto pœnitẽtiæ capite 11.

Ad Rom. 6.

Cur Baptismus semel tantùm suscipiendus, Sym. Constãtinop.

D. Aug. tract. 11. in Ioan.

An illi iteratò baptizantur qui certa conditione interposita abluuntur? 42

NEMO putet Baptismum ab Ecclesia iterari, cùm adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus priùs fuerit: Si baptizatus es, te iterùm non baptizo: si verò nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus

sancti. ita enim non impiè iterari, sed sanctè cum adiunctione Baptismum administrari, dicendum est.

43 *Potéstne Baptismus conditionalis semper citra vllum discrimen vsurpari?*

Baptismus conditionalis non facile est vsurpandus.

HAC in re diligenter à Pastoribus aliqua prouidenda sunt, in quibus ferè quotidie non sine maxima Sacramenti iniuria peccatur. neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemuis sine delectu cum adiunctione illa baptizent: quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is priùs ablutus fuerit; sed statim ei Baptismum tribuunt. quin etiam, quamuis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum adiunctione repetere non dubitant: quod quidem sine sacrilegio facere non possunt; & eam maculam suscipiunt, quam diuinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ auctoritate in illis tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur an Baptismum ritè susceperint: aliter verò nunquam fas est, etiam cum adiunctione, Baptismum alicui iterùm administrare.

Lib. 5. decretal. de Baptismo & eius effectu, cap. de quibus.

44 *Quis est postremus fructus qui virtute Baptismi hominibus confertur?*

Quintus Baptismi effectus est, cæli, quod peccato interclusum fuerat, apertio.

PRÆTER cætera quæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quò reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet cæli aditum, propter peccatū priùs interclusum, vnicuique nostrûm patefacit. Hæc autem, quæ in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex ijs planè intelligi possunt, quæ in Saluatoris Baptismo contigisse Euangelica auctoritas confirmauit. Etenim cæli aperti sunt, & Spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendēs apparuit. ex quo significatum est, eis, qui baptizantur, diuini numinis charismata imperiri, & cælorum ianuam reserari. non quidem vt simul atque baptizati sunt, sed vt magis oportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cùm omnium miseriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus: quos, si quidem

Matth. 3. Marc. 1. Lucæ 3.

Baptismi fructus etsi om

Sacra-

Sacramenti vim spectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari non potest: sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus; plus minusque cælestis gratiæ & fructus ad vnum aliquem, quàm ad alium peruenire omnino fateri oportet.

nibus hominibus, sunt communes, non æquè tamē ad omnes perueniunt.

Quæ est cæremoniarum Baptismi vis & vtilitas? 45

De precationibus, ritibus, & cæremonijs Baptismi.

Ritus sunt velut imagines effectuum cuiuscumque Sacramenti.

QVOD Apostolus de linguarum dono admonuit, cùm inquit: Sine fructu esse, si quæ aliquis loquitur, à fidelibus non intelligantur: idem ferè ad ritus & cæremonias transferri potest. Imaginem enim & significationem earum rerum præ se ferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quòd si illorum signorum vim & potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum vtilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, vt eas fideles intelligant, certoque sibi persuadeant, si minùs necessariæ sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id verò tum instituentium auctoritas, qui sine controuersia sancti Apostoli fuerunt; tum finis, cuius causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet. ita enim Sacramentum maiori cum religione ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos poni preclara illa & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

Rituum Ecclesiasticorum auctores Apostoli.

Quotuplices sunt Baptismi ritus? 46

Ritus Baptismi sunt triplices.

OMNES cæremoniæ & precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesia vtitur, ad tria capita redigendæ sunt, vt in ijs explicandis certus ordo à Pastoribus obseruari possit; & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria faciliùs retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad Baptismi fontem, seruantur. Alterum earum, quæ, cùm ad ipsum fontem ventum est, adhibentur. Tertium, earum, quæ, peracto iam Baptismo, addi solent.

Primū genus est eorum rituum, qui ante Baptismum adhibentur.

Quo tempore aqua ad Baptismum necessaria communi ritu est consecranda? 47

IN primis aqua paranda est, qua ad Baptismum vti oportet. Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ vnctionis oleo. neque id omni tempore fieri permissum

missum est: sed more maiorum, festi quidam dies, qui omnium celeberrimi & sanctissimi optimo iure habendi sunt, exspectantur, in quorum vigilijs sacræ ablutionis aqua conficitur; quibus etiam tantùm diebus, nisi necessitas aliter facere coëgisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, vt Baptismus administraretur. Sed quamuis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non iudicarit; tamen solemnes illos dies Paschæ & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc obseruauit.

Quæ sunt tēpora Baptismi conferendi præcipua.

Leo Epist. 4. ad Episc. Siciliæ.

48 *Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittuntur?*

Post aquæ consecrationem, alia deinceps, quæ Baptismum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducūtur, qui Baptismo initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab eius introitu omnino prohibentur, quòd indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam à se turpissimæ seruitutis iugum repulerint, & totos se Christo Domino, eiusque iustissimo imperio addixerint.

49 *Conuenitne his Baptismum administrari, qui iuxta Catechismi formulas necdum sunt explorati.*

Sacerdos à pulsantibus & ad Baptismum adspirantibus etiam exquirere debet, quídnam ab Ecclesia petant: quo cognito, primùm eos Christianæ fidei doctrina, quam in Baptismo profiteri debent, instituit: id autem Catechismo efficitur, cuius institutionis morem à Domini Saluatoris præcepto manasse, nemo dubitare potest cùm ipse Apostolis iusserit: Ite in mundum vniuersum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docētes eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis. ex quo licet cognoscere, Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltē religionis nostrę capita exponantur.

Ex Christi præcepto catechizandi sunt, qui ad Baptismum adspirant.

Marc. 16. Matth. 28.

50 *Quo pacto ex veteri Ecclesiæ instituto catechizari debent rudiores?*

Qvoniam Catechismi ratio ex multis interrogationibus constat; si is, qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo sponsor ritè respondet, solemnemque sponsionem facit.

Catechizandi ratio ex multis interrogationibus constat.

Quis

Quis est exorcismi, qui Catechismo subiicitur, vsus? 51

Exorcismi vsus & cæremoniæ.

EXORCISMVS ad expellendum diabolum eiusque vires frangendas & debilitandas, sacris & religiosis verbis ac precationibus conficitur.

Cur eius, qui baptizatur, ori sal admouetur? 52

Salis significatio.

ACCEDVNT ad exorcismum aliæ cæremoniæ; quarum singulæ, vt quæ mysticę sint, propriam atque illustrem significationem habent. Nam cùm sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur; hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, & gratiæ dono consequuturum esse, vt à peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Quid sibi vult crucis signum multis corporis partibus adhibitum? 53

Signũ crucis.

OBSIGNATVR præterea signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant, Baptismi mysterio sensus baptizati aperiri ac roborari, vt Deum excipere, præceptaque eius intelligere ac seruare possit.

Quare nares & aures baptizandi deinde saliua liniuntur, statimq; ad Baptismum mittitur? 54

Saliuæ significatio.
Ioan. 9.

VT quemadmodum cæcus ille Euangelicus, quem Dominus iusserat oculos luto illitos Siloës aqua abluere, lumen recuperauit; ita etiam intelligamus, sacræ ablutionis eam vim esse, vt menti, ad cælestem veritatem percipiendam, lumen afferat.

Quid docet abrenuntiatio illa Satanæ subiecta fidei professione, facta ab illo qui baptizandus offertur? 55

Secundum genus rituum Baptismi est eorum qui inter baptizandum adhibentur: ex quibus scilicet summa Christianæ doctrinæ colligitur.

HIS quæ diximus peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur: ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim ter conceptis verbis eum qui baptizandus est, interrogat, Abrenuntias Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius? At ille, aut eius nomine Patrinus, ad singulas interrogationes respondet, Abrenuntio. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primùm sanctè & religiosè polliceri debet, se diabolum & mundum deserere, ac nullum vnquam tempus fore, in quo vtrumque, veluti hostem teterrimum, non detestetur. Deinde ad ipsum Ba-

Quæ sit vis abrenuntiationis.

Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat.

ptiſmi fontem conſiſtens, interrogatur à ſacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille reſpondet, Credo. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem ſuam ſolemni religione profitetur. Quibus ſanè duabus ſponſionibus, omnem Christianæ legis vim & diſciplinam contineri perſpicuum eſt.

56 *Cur ab eo, qui aqua ſalutari proximè tingendus eſt, petitur, num baptizari velit?*

CVM iam Baptiſmum adminiſtrare oportet, quærit ſacerdos ab eo, qui baptizandus eſt, num baptizari velit? quo quidem per ſe, vel eius nomine, ſi infans ſit, patrino annuente, ſtatim in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſalutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo ſua voluntate ſerpenti obediens, meritò damnatus eſt; ita Dominus neminem ad ſuorum numerum, niſi voluntarium militem adſcribi voluit; vt diuinis iuſſis ſponte obtemperans, æternam ſalutem conſequeretur.

Nemo ſaluatur inuitus.

57 *Quamobrem baptizati caput mox Chriſmate inungitur?*

POSTQVAM Baptiſmus abſolutus eſt, ſacerdos ſummum baptizati verticem Chriſmate perungit, vt intelligat ſe ab eo die Chriſto capiti tanquam membrum coniunctum eſſe, atque eius corpori inſitum, & ea re Chriſtianum à Chriſto, Chriſtum verò à Chriſmate appellari. Quid verò Chriſma ſignificet, ex iis ſatis intelligi, quæ tunc ſacerdos orat, diuus Ambroſius teſtatur.

D. Amb. lib. 1. de Sacr. ca 2. & lib. 2. ca. 2.

58 *Quid deſignat veſtis candida, vel album ſudariolum, quo baptizatus donatur.*

INDVIT poſteà ſacerdos baptizatum veſte alba, dicens: Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt habeas vitam æternam. infantibus verò, qui veſtitu non vtuntur, iiſdem verbis album ſudariolum datur. Quo ſymbolo ſancti Patres ſignificari docent, tum reſurrectionis gloriam, ad quam per Baptiſmum renaſcimur; tum nitorem & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptiſmo ornatur; tum innocentiam atque integritatem, quam in omni vita baptizatus ſeruare debet.

Quæ

Quæ est ratio ardentis cærei, qui à baptizato tenetur? 59

CÆREVS ardens in manum traditur, vt ostendat, fidem charitate inflammatam, quã in Baptismo accepit, bonorum operũ studio alendam atque augendam esse.

Quale, ac cuiusmodi nomen baptizato est imponendum? 60

NOMEN quod ad extremum baptizato imponitur, ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem & religionem in sanctorum numerum relatus est. ita enim facilè fiet, vt quis nominis similitudine, ad sanctitatis & virtutis imitationem excitetur: ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi aduocatum tum ad salutem animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendendi sunt qui gentilium nomina, & eorum præcipuè qui sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consectantur, & pueris imponunt: cùm ex eo intelligi possit, quanti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantoperè delectari videntur, vt velint fidelium aures huiusmodi profanis nominibus vndique circumsonare.

Gentilium nominibus abstinendum.

Quæ est summa eorum quæ de Baptismi mysteriis sunt tradita? 61

HÆC de Baptismi Sacramento si à Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum ferè prætermissum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maximè pertinere existimãda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit eius natura & substantia; tum ex quibus partibus constet. Dictum est, à quo institutus fuerit, qui ministri ad conficiendum Sacramẽtum necessarij sint, quósve tanquam pędagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhiberi oporteat. Traditum est etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat; quæ sit eius virtus, & efficientia: postremò qui ritus, & cæremoniæ seruentur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiosè explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipuè causam docenda esse Pastores meminerint, vt fideles in hac cura & cogitatione perpetuò versentur; vt in iis quæ sanctè & religiosè spoponderunt, cùm Baptismo initiati sunt, fidem seruent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

Epilogus.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO,

CAPVT III.

1 *Cur hodie quàm maximè Confirmationis virtus est explicanda?*

Quantus Sacramenti Cōfirmationis contemptus irrepſerit.

SI in Confirmationis Sacramento explicando Paſtorum diligentia vnquam requirenda fuit, nunc certè opus eſt illud quàm maximè illuſtrare, cùm in ſancta Dei Eccleſia hoc Sacramentum à multis omnino prætermittatur; pauciſſimi verò ſint, qui diuinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere ſtudeant. Quare fideles ita de huius Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecoſtes, quo præcipuè die adminiſtrari ſolet; tum aliis etiam diebus, cùm id Paſtores commodè fieri poſſe iudicauerint, docendi erunt, vt intelligant non ſolùm negligendum non eſſe, ſed ſumma cum pietate & religione ſuſcipiendum, ne ipſorum culpa, maximoque malo eueniat, vt fruſtrà in eos diuinum hoc beneficium collatum eſſe videatur.

Confirmatio quando præcipuè fieri debeat.

2 *Quare Eccleſia hoc Sacramentum Confirmationem vocauit?*

Diffuſiùs hæc quæſtione 16. huius capitis explicantur.

QVONIAM qui baptizatus eſt, cùm ab Epiſcopo ſacro Chriſmate vngitur, additis ſolennibus illis verbis: Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, niſi aliud Sacramenti efficientiam impediat, nouæ virtutis robore firmior, atque adeò perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

3 *An Confirmatio verum ſit nouæ legis Sacramentum?*

Confirmationem verè eſſe Sacramētum, ex traditione & conſenſu Patrum oſtenditur.

Seſ. 7. Concil Trid. de Confirmatione. can. 1. & 2.

S. Melch PP. in epiſtol. ad Epiſ. Hiſpaniæ

S. Clemēs Papa epiſt. 4. ad Iulian. & Iul.

IN Confirmatione veram & propriam Sacramenti rationem Catholica Eccleſia ſemper agnouit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alij ſanctiſſimi & vetuſtiſſimi Pontifices apertè declarant. Ac ſanctus Clemens eius veritatis doctrinam grauiori ſententia comprobare non potuit. inquit enim: Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum ab Epiſcopo conſignari, id eſt, ſeptiformen gratiam Spiritus ſancti percipere; cū alioqui perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe poſſit is, qui iniuria & voluntate, non autem neceſſitate compulſus, hoc Sacramentum prætermiſerit, vt à B. Petro accepimus; & ceteri Apoſtoli, præcipiente Domi-

Domino, docuerunt. Hanc verò eandem fidem doctrina sua confirmarunt, qui eodem spiritu pleni pro Christo sanguinem profuderunt, Vrbanus, Fabianus, Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere. Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas: inter quos Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, cùm diceret, qua ratione hoc sacrum vnguentum conficere, eoque vti oporteret, ita inquit: Baptizatum sacerdotes induunt veste congrua munditiæ, vt ad Pontificem ducant: ille verò sacro atque prorsus diuino vnguento baptizatum signans, sacratissimæ communionis participem facit. Eusebius quoque Cæsariensis tantum huic Sacramento tribuit, vt dicere non dubitarit; Nouatum hæreticum Spiritum sanctum promereri non potuisse; quia, cùm baptizatus esset, in graui ægritudine signaculo Chrismatis non est signatus. Sed clarissima habemus huius rei testimonia tum à diuo Ambrosio in eo libro quem, De iis qui initiantur, inscripsit; tum à D. Augustino in libris quos aduersus Petiliani Donatistę epistolas edidit: quorum vterque adeò de huius Sacraméti veritate nihil dubitare posse existimauit, vt eam scripturæ etiam locis doceat ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apostoli, Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis: alter verò, quod in Psalmis legitur, Sicut vnguentum in capite, quod descédit in barbam, barbam Aaron: tum illud eiusdem Apostoli, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est.

S. Dionys. de Eccle. Hierar. cap. 2.

Euseb. lib. 6. hist. Eccles. cap. 33.

D. Amb. in fi. cap. 7. de iis qui myst. init. & lib. 3. de Sacramét. cap. 2.

D. Aug. lib. 2. con. lit. Petil. cap 104.

Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

Ad Ephes. 4.

Psalm. 134.

Ad Rom. 5.

Quæ est Confirmationis & Baptismi differentia? 4

QVAMVIS à Melchiade dictum sit, Baptismum Confirmationi maximè coniunctum esse: non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longè disiunctum, existimandum est. constat enim, varietatem gratiæ, quam singula Sacramenta tribuunt, & rei sensibus subiectæ, quæ ipsam gratiam significat, efficere, vt varia quoque & diuersa Sacramenta sint. Cùm igitur Baptismi gratia homines in nouam vitam gignãtur; Confirmationis autem Sacramento, qui iam geniti sunt, viri euadant: euacuatis

S. Melch. PP. in med. epist. ad Episc. Hisp. & citat. de cósecrat. dist. 5. cap. de his.

Vnde distinctio Sacramétorum sit petenda.

1. Cor. 13. quæ erant paruuli; ſatis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremeuto diſtat, tantundem inter ſe differre baptiſmum, qui regenerandi vim habet; & Confirmationem, cuius virtute fideles augeſcunt, & perfectum animi robur aſſumunt. Prætereà quoniam nouum atque diſtinctum Sacramenti genus conſtituendum eſt, vbi animus in nouam aliquam difficultatem incurrit; facilè perſpici poteſt, quemadmodum Baptiſmi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maximè conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, vt nullo pœnarum, ſuppliciorum, mortis periculo aut metu, à veræ fidei confeſſione deterreantur. quod quidem cùm ſacro Confirmationis Chriſmate efficiatur, ex eo apertè colligitur, huius Sacramenti rationem à Baptiſmo diuerſam eſſe. Quare Melchiades Pōtifex vtriuſque diſcrimen accurata oratione perſequitur, ita ſcribens: In Baptiſmate homo ad militiam recipitur; & in Confirmatione coarmatur ad pugnam. In fonte Baptiſmatis Spiritus ſanctus plenitudinem tribuit ad innocētiam; Confirmatione autem, perfectionem ad gratiam miniſtrat. In Baptiſmo regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum ad pugnam confirmamur. In Baptiſmo abluimur; poſt Baptiſmum roboramur: Regeneratio per ſe ſaluat in pace Baptiſmum recipientes: Confirmatio armat atque inſtruit ad agones. Verùm hæc iam non ſolùm ab aliis Conciliis tradita, ſed præcipuè à ſacra Synodo Tridentina decreta ſunt; vt iam de iis non ſolùm aliter ſentire, ſed ne dubitare quidem vllo modo liceat.

S. Melch. PP. in epiſt. ſup. citata, cuius verba habent. de conſe. diſt. 5. cap. Spiritus ſanctus.

Synodus Tridentina, Seſ. 7. de Confirmatione.

5

Quis Sacramenti Confirmationis auctor eſt?

QVONIAM ſuprà demonſtratum eſt, quàm neceſſarium eſſet communiter de omnibus Sacramentis docere, à quonam ortum habuerint; idem etiam de Confirmatione tradere oportet, vt fideles huius Sacramenti ſanctitate magis afficiantur. Igitur à Paſtoribus explicandum eſt, Chriſtum Dominum non ſolùm eius auctorem fuiſſe, ſed, ſancto Fabiano Pontifice Romano teſte, Chriſmatis ritum, & verba, quibus in eius adminiſtratione Catholica Eccleſia vtitur, præcepiſſe. quod quidem illis facilè probari poterit, qui Confirmationem Sacramentū eſſe confitentur; cùm ſacra omnia myſteria humanæ

Chriſtus Confirmationis auctor.

S. Fab. PP. in initio epiſt. 2. quæ eſt ad Epiſ. Oriental. tom 1. Cōcil.

Omnia Sacramenta à Chriſto ſunt inſtituta.

humanæ naturæ vires ſuperent, nec ab alio, quàm à Deo poſſint inſtitui. Iam verò quæ ſint eius partes, ac primùm quidem de materia, dicendum eſt.

Quæ eſt ſacri huius myſterij materia? 6

HÆC Chriſma appellatur; quo nomine, à Græcis accepto, etſi profani ſcriptores quodlibet vnguenti genus ſignificant; illud tamen, qui res diuinas tradunt, cõmuni loquendi conſuetudine ad illud tantummodò vnguentum accommodarunt, quod ex oleo & balſamo, ſolenni Epiſcopi conſecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permiſtæ, Confirmationis materiam præbent: quę quidem diuerſarum rerum compoſitio quemadmodum multiplicem Spiritus ſancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipſius Sacramenti excellentiam ſatis oſtendit. Quòd autem ea ſit huius Sacramenti materia, cùm ſancta Eccleſia & Concilia perpetuò docuerunt, tum à ſancto Dionyſio, & complurimis aliis grauiſſimis Patribus traditum eſt, inprimiſque à Fabiano Pontifice, qui Apoſtolos Chriſmatis confectionem à Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe, teſtatus eſt.

De materia Confirmationis.

Quid ſit Chriſma.

Laodic. c. 48. Carth. 2. c. 3. S. Dionyſ. de Eccleſ. Hierarchia, c. 2. & 4. S. Fab. PP. in 2. epiſtol. ad Epiſc. Orient. & citatur de conſec. diſt. 3. cap. lit. veſtris.

Quid oleum in materia Confirmationis ſignificat? 7

NVLLA alia materia, quàm Chriſmatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quòd pingue ſit, & natura ſua manet ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit: quæ per Spiritum ſanctum à Chriſto capite in alios redundat atque effunditur, ſicut vnguentum quod deſcendit in barbam Aaron, vſque in oram veſtimenti eius, vnxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis; ac de plenitudine eius nos omnes accepimus.

Significatio Chriſmatis.

Olei.

Pſalm. 132.

Pſalm. 44.

Ioan. 1.

Quid balſamum oleo admixtum hîc admonet? 8

BALSAMVM, cuius odoratus iucundiſſimus eſt, quid aliud ſignificat, quàm fideles, cùm Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium ſuauitatem effundere, vt illud Apoſtoli queant dicere: Chriſti bonus odor ſumus Deo? Habet præterea balſamum eam vim, vt, quidquid eo circumlitum fuerit, putreſcere non ſinat. quod quidem ad huius Sacramenti virtutem ſignificandam valdè accommodatum videtur,

Significatio balſami.

2. Cor. 2.

cùm planè conſtet, fidelium animos cæleſti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facilè à ſcelerum contagione defendi poſſe.

Quomodo Confirmationis materia vim ſanctificandi accepit?

9 CONSECRATVR Chriſma ſolennibus cæremoniis ab Epiſcopo. ita enim Saluatorem noſtrum docuiſſe in extrema cœna, cùm Chriſmatis conficiendi rationem Apoſtolis commendaret, Fabianus Pontifex ſanctitate & martyrij gloria clariſſimus, tradidit. quamquam, cur ita fieri debuerit, ratione etiam oſtendi poteſt. Etenim in pleriſque aliis Sacramentis Chriſtus ita eorum materiam inſtituit, vt ſanctitatem quoque illi tribuerit. non ſolùm enim aquam elementum Baptiſmi eſſe voluit, cùm inquit; Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei: ſed cùm ipſe baptizatus eſt, effecit vt ea deinceps vi ſanctificandi prædita eſſet. quare dictum à ſancto Chryſoſtomo: Aqua Baptiſmi purgare peccata credentium non poſſet, niſi tactu Dominici corporis ſanctificata fuiſſet. Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam vſu ipſo & tractatione non ſacrauit; neceſſarium eſt, vt ſanctis & religoſis precationibus conſecretur: neque ad alium ea confectio, niſi ad Epiſcopum pertinere poteſt, qui eiuſdem Sacramenti ordinarius miniſter inſtitutus eſt. Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum conſtituitur, forma ſcilicet & verba, quæ ad ſacram vnctionem adhibentur: monendique fideles, vt in hoc Sacramento ſuſcipiendo, tunc maximè, cùm ea pronuntiari animaduertunt, ad pietatem, fidem, & religionem, animos excitent, ne quid cæleſti gratiæ impedimenti eſſe poſſit.

Chriſmatis conſecratio. Quãdo Chriſtus cõfectionẽ Chriſmatis docuerit. S. Fab. PP in epiſt. citata.

Ioan 3. Refertur de cõſecr. diſt. 4. c. Nunquam & ſimil. habetur ho. 4. op. imp. in Matth. Chriſtus non attactu corporis ſui, ſed verbis ſanctis materiam Cõfirmationis ſacrari voluit.

Quæ eſt huius Sacramenti forma?

10 HIS verbis forma Confirmationis abſoluitur: Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Sed tamen, ſi ad veritatem rationem quoque reuocemus, idem facilè probari poteſt. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipſius Sacramenti naturam & ſubſtantiam explicant. Atqui maximè hæc tria in Confirmatione obſeruanda ſunt: diuina poteſtas, quæ vt princi-

Sacramenti cuiuſque forma qualis eſſe debeat. Tria ſunt in Cõfirmatione obſeruanda.

principalis causa in Sacramento operatur; tum robur animi & spiritus, quod per sacram vnctionem fidelibus ad salutem tribuitur; deinde signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est. Ac primùm quidem verba illa, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quæ extremo loco posita sunt. Alterum ea, Confirmo te Chrismate salutis; quæ in medio sunt. Tertium quę in principio formæ locatur, Signo te signo crucis; satis declarant. Quamquam, si etiam ratione aliqua probari non possit, hanc esse huius Sacramenti veram & absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cuius magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur nos ea de re quicquam dubitare.

Confirmationis forma ex auctoritate Ecclesiæ retinenda.

Quis est proprius Sacramenti Confirmationis minister? II.

DOCERE etiam Pastores debent, quibus potissimùm huius Sacramenti administratio commissa sit. Nam cùm multi sint, vt est apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur: necesse est, qui veri & legitimi eius ministri sint, tradere, vt fidelis populus Confirmationis Sacramentum & gratiam consequi possit. Solum itaque Episcopum huius Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere, sacræ literæ ostendunt. Nam in Actis Apostolorum legimus, cùm Samaria verbum Dei accepisset, Petrum & Ioannem ad eos missos esse; qui orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant. Quo in loco licet videre eum, qui baptizauerat, quòd tantùm esset Diaconus, confirmandi potestatem nullam habuisse; sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est, Apostolis, reseruatum esse. Quin etiam, vbicumque sacræ Scripturæ huius Sacramenti mentionem faciunt, idem obseruari potest. neque ad eam rem demonstrandam desunt sanctorum Patrum atque Pontificum [a] Vrbani, [b] Eusebij, [c] Damasi, [d] Innocentij, [e] Leonis clarissima testimonia: quemadmodum ex eorum decretis perspicuum est. D. quoque Augustinus grauiter queritur de corrupta Ægyptiorum & Alexandrinorum consuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare. At iure quidem hoc

Ierem. 23.

Episcopi soli sunt ministri Confirmationis. Ses. 7. Cõcil. Trid. de Confirmatione, can. 3. & Ses. 23. de Sacramento Ordinis, cap. 4. & can. 7.

a In fin. epist. ad omnes Christianos.
b Epist. 3 ad Episcop. Tusciæ & Campaniæ.
c Circa med. Epist. 4. ad Prosp. & exteros Episcop. orthod.
d Epist. 1. ad Decent. ca. 3.
e Epist. 88. ad Germaniæ & Galliæ Episc.

Sacerdos inferior Confirmationem administrare nequit.

factum esse, vt eiusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt pastores declarare. Vt enim in exstruendis ædificiis, etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cementa, calcem, ligna, & reliquam materiam parant atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hóc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, à nullo alio, nisi à summo sacerdote, administrari opus erat.

12 *An Patrini in Confirmatione assumpti legitimas nuptias impediant?*

Patrini in Confirmatione cur adhibeantur.

ADDITVR etiam Patrinus, quemadmodum in Baptismo fieri demonstratum est. Nam si, qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alicuius indigent, cuius arte & consilio doceantur, qui ictibus & petitionibus, saluis ipsis, conficere aduersarium possint: quanto magis fideles, cùm Sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis ac monitoris indigebunt? Rectè igitur ad huius quoque Sacramenti administrationem Patrini aduocãdi sunt, quibus cum eadem spiritualis affinitas coniungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, quemadmodum anteà docuimus, cùm de Patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

In Confirmatione quanta affinitas contrahatur.
Sess. 24 Cócil. Trid. de reformatione matrimonij, c. 2.

13 *Debéntne omnes Christiani Confirmationis Sacramentum suscipere?*

QVONIAM sæpè euenit, vt fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut præpropera festinatione, aut dissoluta quadam negligentia & cunctatione vtantur (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, vt illud contemnere & aspernari audeant, nihil est quod dicamus) aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum eiusmodi necessitatem non habere, vt sine eo saluus quis esse non possit. quamquam verò necessarium non est, à nemine tamen prætermitti debet: sed potiùs maximè cauendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur. quod enim omnibus cõmuniter ad sanctificationem

Confirmatio, etsi ad salutem omnino non sit necessaria, à nullo tamen prætermitti debet.

tionem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. Ac sanctus quidem Lucas, cùm admirabilem illam Spiritus sancti effusionem describeret, ita inquit: Et factus est repentè de cælo sonus tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum. Deinde, paucis interiectis; Et repleti sunt omnes Spiritu sancto. Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram & imaginem gerebat, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cuius initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facilè colligitur, illi enim sacro Chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, & qui ad perfectum Christianæ religionis habitum perducendi sunt. at nulli id non maximè conuenit: vt enim hoc spectat natura, vt qui in lucem eduntur, adolescant, atque ad perfectam ætatem perueniant, etiam si interdum, quod vult, minùs assequatur; ita communis omnium mater Catholica Ecclesia vehementer optat, vt in iis, quos per Baptismum regenerauit, Christiani hominis forma perfectè absoluatur. id autem quoniam mysticæ vnctionis Sacramento efficitur, perspicuum est, eam ad vniuersos fideles æquè pertinere.

Actor. 2.

Ecclesiæ Christi clarum initium.

Sacramento Confirmationis, Christiani hominis forma perfectè absoluitur.

Qua ætate Christiani ad hoc Sacramentum sunt admittendi? 14

ILLVD etiam obseruandum est, omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minùs tamen expedite hoc fieri, antequam pueri rationis vsum habuerint. quare si duodecimus annus expectandus non videatur, vsque ad septimum certè hoc Sacramentum differre, maximè conuenit. Neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed vt eius virtute optimè instructi & parati inueniremur, cùm nobis pro Christi fide pugnandum esset: ad quod sanè pugnæ genus pueros, qui adhuc vsu rationis carent, nemo aptos iudicarit.

Quo pacto, qui iam ætate sunt prouectiores, se ad hoc Sacramentum præparare debent? 15

Ex iam dictis illud etiam efficitur, vt, qui adulta iam ætate confirmandi sunt, si quidem huius Sacramenti

Confirmandi peccatorum commissorum pœniteant

gratiam

gratiam & dona consequi cupiant, eos non solùm fidem & pietatem adferre, sed grauiora etiam peccata, quæ admiserunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum est, vt peccata etiam priùs confiteantur, & Pastorum cohortatione ad ieiunia, & alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Ecclesię consuetudinem renouandam esse, vt non nisi ieiuni hoc Sacramentum susciperent, quod quidem fidelibus facilè persuaderi posse existimandum est, si huius Sacramenti dona, admirabilesque effectus intellexerint.

De consecrat. dist. 5. cap. vt ieiuni.

16 *Qui sunt Confirmationis effectus? quidq; de illis sentiendum, qui hanc ita appellatam volunt à repetita quadam fidei confirmatione?*

Confirmationis effectus.

CONFIRMATIO hoc cum cæteris Sacramentis commune habet, vt, nisi impedimentum aliquod inferatur, nouam gratiam tribuat. etenim hæc sacra & mystica signa eiusmodi esse demonstratum est, quæ gratiam declarant atque efficiunt: ex quo sequitur, vt peccata etiam condonet ac remittat, quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primùm quidem illud propriè Confirmationi tribuitur, quòd Baptismi gratiam perficit. qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modò geniti teneritatem adhuc & mollitiem quandam habent, ac deinde Chrismatis Sacramento aduersus omnes carnis, mundi, & diaboli impetus robustiores fiunt: & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum & glorificandum nomen Domini nostri Iesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inuentum esse nemo dubitarit. Neque enim, vt quidam non minùs imperitè quàm impiè finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quòd olim, qui infantes baptizati erant, cùm iam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, vt fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant confirmarent; ita vt Confirmatio nihil à catechesi differre videatur; cuius consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quòd huius Sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari cœpit, nosque

Esse in gratia & manere in peccato, repugnant.

Ratio nominis initio huius capitis præposita hîc illustratur. Concil. Trid. Ses. 7. cap. 1. de Confir.

noſque ad Chriſtianæ ſoliditatis perfectionem adducit. nec verò confirmat ſolùm, ſed auget etiam. de quo Melchiades ita teſtatur: Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: deinde, non auget modò, ſed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrimè indumenti tranſlatione ſcriptura ſignificauit & expreſſit. inquit enim Dominus Saluator, cùm de hoc Sacramento loqueretur: Sedete in ciuitate quoaduſque induamini virtute ex alto.

Melch. PP. loco ſup. citat.

Lucæ 24.

An ipſis Apoſtolorum tẽporibus virtus Confirmationis fuit declarata? 17

Vis Cõfirmationis ex robore Apoſtolorum illa ſuſcepta oſtenditur.

Si Paſtores voluerint diuinam huius Sacramenti efficientiam oſtendere, (hoc verò ad commouendos fidelium animos maximam vim habiturum eſſe dubitari non poteſt) ſatis erit, quid ipſis Apoſtolis euenerit, explicare. Illi enim ante paſſionem, vel ſub ipſam paſſionis horam adeò infirmi & remiſſi fuerunt, vt, cùm Dominus comprehenſus eſt, ſtatim ſe in fugam coniecerint: Petrus verò, qui Eccleſiæ petra & fundamentum deſignatus erat, & ſummam conſtantiam, excelſique animi magnitudinem præ ſe tulerat, vnius mulierculæ voce perterritus, ſe Ieſu Chriſti diſcipulum eſſe, non ſemel, aut iterùm, ſed tertiò negauerit, ac poſt reſurrectionem omnes propter metum Iudæorum incluſi domi ſe continuerint. At verò in die Pentecoſtes tanta Spiritus ſancti virtute omnes repleti ſunt, vt dum Euangelium, quod eis commiſſum erat, non ſolùm Iudæorum regione, ſed vniuerſo orbe audacter & liberè diſpergerent, nihil ſibi feliciùs accidere poſſe exiſtimauerint, quàm quòd digni haberentur, qui pro Chriſti nomine contumeliam, vincula, tormenta, cruces perferrent. Habet prætereà Confirmatio eam vim, vt characterem imprimat, quo fit, vt nulla vnquam ratione iterari poſſit, quod etiam in Baptiſmo ſuprà obſeruatum eſt, ac de Sacramento Ordinis quoque ſuo loco planiùs exponetur. Hæc igitur ſi à Paſtoribus ſæpè & accuratè explicata erunt, vix fieri poterit, quin fideles, cognita huius Sacramenti dignitate atque vtilitate, illud ſumma cum diligentia ſanctè & religioſè ſuſcipere

Actor. 2.

Actor. 5.

Confirmationis character.

ſtndeaut

De ritibus Confirmationis.

studeant. Restat nunc vt aliqua etiam de ritibus & cæremoniis, quibus in hoc Sacramento administrando Catholica Ecclesia vtitur, breuiter perstringantur. quæ explicatio quanto vsui futura sit, Pastores intelligent, si, quæ anteà dicta sunt cùm hic locus tractaretur repetere voluerint.

18 *Quare eorum, qui confirmantur, frons ad modum crucis inungitur.*

Frons quare vngatur.

QVIA hoc Sacramento Spiritus sanctus in animos fidelium sese infundit, in eisque robur & fortitudinem auget; vt in spirituali certamine viriliter pugnare, & nequissimis hostibus resistere queant. Quocircà declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum signa maximè in fronte solent apparere, à libera Christiani nominis confessione absterrendos esse. Præterea nota illa, qua Christianus à cæteris veluti miles insignibus quibusdam ab aliis distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

Signum crucis cur fronti imprimatur.

19 *Quo potissimùm tempore hoc Sacramentum confertur?*

Pentecostes tempore præcipuè administratur.

ILLVD quoque solenni religione in Ecclesia Dei seruatum est, vt in Pentecoste præcipuè hoc Sacramentum administraretur, quòd hoc maximè die Apostoli Spiritus sancti virtute roborati & confirmati sint; cuius diuini facti recordatione fideles admonerentur, quæ quantaque mysteria in sacra vnctione cogitanda essent.

Actor. 2.

20 *Cur Episcopus alapam infringit, & pacem confirmato imprecatur?*

Alapa quid significet.

QVI iam vnctus & confirmatus est, vt meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia aduersa inuicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leuiter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremò autem pax ei datur, vt intelligat, se gratiæ cælestis plenitudinem & pacem, quæ exsuperat omnem sensum, consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento à Pastoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quàm inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt; vt ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

Pacis imprecatio. Philip. 4.

DE

DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO,

CAPVT IIII.

Quare mysteria Eucharistiæ summa cum reuerentia tractari & suscipi debent.

QVEMADMODVM ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam diuinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Saluator noster commendauit, nullum est, quod cum sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla grauior alicuius sceleris animaduersio à Deo metuenda est, quàm si res omnis sanctitatis plena, vel potiùs quæ ipsum sanctitatis auctorem & fontem continet, neque sanctè, neque religiosè à fidelibus tractetur. Id verò Apostolus & sapienter vidit, & de eo nos apertè admonuit. Nam cùm declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non diiudicarent, statim subiecit: Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Vt igitur fidelis populus, cùm cælesti huic Sacramento diuinos honores tribuendos esse intellexerit, & gratiæ vberes fructus capiat, & iustissimam Dei iram effugiat, illa omnia à Pastoribus diligentissimè exponenda erunt, quæ eius maiestatem magis illustrare posse videantur.

1. Quæ de Sacramento Eucharistiæ hîc traduntur, quædam subtiliora sunt, quàm vt necessum sit ea passim omnibus exponere, vsque ad quæst. 39. Alia omnibus fidelibus vtiliter inculcantur, quæ ab illo loco ad finem capitis tractantur. Eucharistiæ irreuerentia quantum sit peccatum. 1. Cor. 11.

Qua causa & quando Eucharistiæ Sacramentum est institutum?

VT eximij istius doni maiestatis ex dignitate tractetur, opus erit, vt Pastores, Pauli Apostoli rationem secuti, qui se, quod à Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis huius Sacramenti institutionem fidelibus explicent. ita verò gestam rem esse, ex Euangelista perspicuè colligitur. Cùm enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos: cuius quidem amoris vt diuinum aliquod atque admirabile pignus daret, sciens horam iam aduenisse, vt transiret ex hoc mundo ad Patrem, ne vllo vmquam tempore à suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem & conditionem superat, perfecit. Etenim, celebrata cum discipulis agni Paschalis cœna, vt figura veritati, vmbra

2. De institutione Sacramenti Eucharistiæ. Sef. 13. Concil. Trid. de Eucharistia, c. 2.

Ioan. 13. Causa institutionis.

Tempus institutionis.

Leo serm. 7. de Pas. Domini. vmbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & Matth. 26. Luc. 22. dixit: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem accepit postquam Marc. 14. 2. Cor. 13. cœnauit, dicens; Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

Cur hoc Sacramentum Eucharistia vocatur?

3 Dignitas Sacramenti pluribus vocabulis explicatur. Eucharistia cur dicatur. Chry. ho. 24. in 1. ad Cor. sup. illud, Calix bened.

HVIVS admirabilis Sacramenti dignitatem atque excellentiam, cùm sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, vt vno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt, interdum enim Eucharistiam appellant: quod verbum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem, Latinè reddere possumus. Ac rectè quidem bona gratia, dicendum est, tum quia Prima ratio ad Rom 6. vitam æternam, de qua scriptum est, Gratia Dei vita æterna, præsignificat: tum quia Christum Dominum Secunda ratio. qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in Tertia ratio. se continet. Nec verò minùs aptè gratiarum actionem interpretamur: siquidem cùm hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro vniuersis in nos beneficiis Deo agimus: atque in primis pro eius gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen cum iis quæ à Chri- Quarta ratio. sto Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optimè conuenit. Etenim panem accipiens fregit, Matth. 26. Lucæ 24. 1. Cor. 11. Psalm. 110. ac gratias egit. Dauid quoque, cùm huius mysterij magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronuntiaret: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miser ator Dominus, escam dedit timentibus se: gratiarum actionem præponendam existimauit, cùm inquit, Confessio & magnificentia opus eius.

4. *Quare Eucharistia, Sacrificium, Communio, pacis & charitatis Sacramentum nominatur?*

Concil. Nicæ. cap. 14. Sacrificium. CVR hoc mysterium nomine sacrificij frequenter declaretur, paulò pòst latiùs dicẽdum erit. Vocatur præ- Communio cur nominetur. tereà Communio: quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, vbi ait: Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis,

& panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Nam, vt Damaſcenus explanauit, hoc Sacramentum Chriſto nos copulat, atque eius carnis & deitatis participes efficit, noſque inter nos in eodem Chriſto conciliat ac coniungit, & veluti vnum corpus coagmentat. Ex quo factum eſt, vt Sacramentum etiam pacis & charitatis diceretur: vt intelligeremus, quàm indigni ſint Chriſtiano nomine, qui inimicitias exercent; odiaque, diſſidia, diſcordias, vt teterrimas fidelium peſtes, omnino exterminandas eſſe: cùm pręſertim quotidiano religionis noſtræ ſacrificio, nihil nos ſtudioſiùs ſeruare quàm pacem & charitatem profiteamur.

1. Cor. 10.
Damaſ. lib. 4. orth. fid. c. 14. in fine.
Aug. tract. 16. in Ioannem.
Sacramētum pacis & charitatis.
Seſ. 13. Cócil. Trid. de Euchariſtia, in præfatione.

Qua ratione idem Sacramentum viaticum & cœna dicitur? 5

VIATICVM etiam frequenter à ſacris ſcriptoribus appellatur, tum quia ſpiritualis cibus eſt, quo in huius vitæ peregrinatione ſuſtentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam & felicitatem munit. Quare ex veteri Eccleſiæ Catholicæ inſtituto ſeruari videmus, vt nemo fidelium ſine hoc Sacramento è vita excedat. Ac vetuſtiſſimi quidem Patres, Apoſtolorum auctoritatem ſecuti, Cœnæ etiam nomine ſacram Euchariſtiam interdum vocarunt. quòd in illo nouiſſimæ cœnæ ſalutari myſterio à Chriſto Domino ſit inſtituta.

Concil. Nicæ. c. 12. & Cart. 4. c. 77. & 78.
Prima ratio.
Secunda.
1. Cor. 11.
Cœna.

Potéſtne igitur Euchariſtia cibo aut potu ſumpto confici & ſumi? 6

NON, quia poſt celebratam Agni Paſchalis cœnam inſtituta eſt Euchariſtia, à cibo aut potione illam conficere aut ſumere licet: quòd ab Apoſtolis ſalutariter introducta conſuetudo, quemadmodum veteres ſcriptores memoriæ prodiderunt, perpetuò retenta, ac ſeruata eſt; vt à ieiunis tantùm perciperetur.

A ieiunis cóficienda & ſumenda eſt Euchariſtia.
D. Aug. Epiſt. 118. cap. 6.

Eſt ne Euchariſtia veri nominis Sacramentum? 7

EXPLICATA nominis ratione, docendum erit hoc verum eſſe Sacramentum, atque vnum ex illis ſeptem, quæ ſancta Eccleſia ſemper religiosè coluit ac venerata eſt. nam cùm calicis conſecratio fit, myſterium fidei appellatur. Prætereà, vt infinita penè ſacrorum ſcriptorum teſtimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum eſſe, perpetuò ſenſerunt; ex ipſa ratione & natura Sacramenti, idem conuincitur. Etenim in eo ſigna ſunt externa, & ſenſibus ſubiecta.

Euchariſtiam verè eſſe Sacramentum.
Seſſ. 13. Concil. Trid. de Euchariſtia, cap. 3.

Habet deinde gratiæ ſignificationem & efficientiam: prætereà de Chriſti inſtitutione neque Euangeliſtæ, neque Apoſtolus, dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cùm in vnum conueniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus eſſe perſpicitur.

8 *An vna eſt cauſa quare Eucharistiæ Sacramenti nomen tribuatur?*

Multa eſſe in Euchariſtia quibus peculiari ratione Sacramẽti nomen Patres tribuerunt.

ILLVD etiam Paſtoribus diligenter obſeruandum eſt, multa in hoc myſterio eſſe, quibus aliquando Sacramenti nomen ſacri ſcriptores tribuerũt. Interdum enim & Conſecratio, & Perceptio, frequenter verò & ipſum Domini corpus & ſanguis, qui in Euchariſtia continetur, Sacramentum vocari conſueuit. inquit enim D. Auguſtinus, Sacramentum hoc duobus conſtare, viſibili ſcilicet elementorum ſpecie, & inuiſibili carne & ſanguine ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum eſſe, nimirum corpus & ſanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verùm hæc omnia minùs propriè dici Sacramenta, perſpicuum eſt. Ipſæ autem panis & vini ſpecies veram & abſolutam huius nominis rationem habent.

Verba ſunt Lanfran. con. Berég. ſub nomine Auguſt. citat. de conſ. diſt. 2. quibus ſimil. hab. Auguſt. de catec. rud. cap. 16.

Euchariſtia adoranda. Seſ. 13. Cócil. Trid. de Euchariſtia ca. 5. ibidem can. 6.

9 *Quomodo differt Euchariſtia à reliquis omnibus Sacramentis?*

Euchariſtia propriè dicitur Sacramentum, propter ſpecies panis & vini. Seſ. 13 Cócil. Trid. de Euchariſtia ca. 2. & can. 4.

QVOD cætera Sacramenta materiæ vſu perficiuntur, dum ſcilicet alicui adminiſtrari ea contingit. Baptiſmus enim Sacramenti naturam tunc adipiſcitur, cùm re ipſa homo aqua abluitur: at verò ad Euchariſtiæ perfectionem ſatis eſt ipſius materiæ Conſecratio, vtrumq; enim Sacramentum eſſe non deſinit, quamuis in pyxide aſſeruetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis, nulla fit materię atque elementi in aliam naturam mutatio. Etenim Baptiſmi aqua, aut Chriſmatis oleum, cùm illa Sacramenta adminiſtrantur, priorem aquæ & olei naturam non amittunt: in Euchariſtia verò, quod panis & vinum ante Conſecrationem erat, confecta Conſecratione, verè eſt corporis & ſanguinis Domini ſubſtantia.

10 *An duplex Euchariſtiæ materia duo conſtituit Sacramenta?*

Vnum Euchariſtiæ Sacramentum, non duo.

LICET duo ſint elementa; panis ſcilicet & vinum, ex quibus integrum Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, ſed vnum tantùm

eſſe, Eccleſiæ auctoritate docti confitemur. aliter enim ſeptenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum ſemper traditum, atque à Conciliis Lateranenſi, Florentino, & Tridentino decretum eſt, conſtare non poterit. nam cùm huius Sacramenti gratia vnum corpus myſticum efficiatur, vt Sacramentum ipſum rei, quam efficit, conueniat: vnum eſſe oportet, atque vnum quidem, non quia indiuiduum ſit, ſed quia vnius rei ſignificationem habet. Nam quemadmodum cibus & potio, quæ duæ diuerſæ res ſunt, ad vnam tantùm rem adhibentur, vt ſcilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diuerſas Sacramenti ſpecies reſpondere, conſentaneum fuit, quæ cibum ſpiritualem ſignificarent, quo mentes ſuſtinentur & recreantur. Quare à Domino Saluatore dictum eſt: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Sed diligenter explicandum eſt, quid Euchariſtiæ Sacramentum ſignificet: vt fideles ſacra myſteria oculis intuentes, ſimul etiam diuinarum rerum contemplatione animum paſcant.

Sacramētum Euchariſtiæ ſignificat & efficit vnionem mēbrorum Eccleſiæ. Seſ. 13. Cōcil. Trid. de Euchariſtia in proœmio, & cap. 8.

Ioan. 6.

Quarum rerum ſignificatio hoc Sacramento includitur? II

TRIA ſunt quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum eſt Chriſti Domini paſſio, quæ iam præteriit. ipſe enim docuit: Hoc facite in meam commemorationem. & Apoſtolus teſtatus eſt: Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Alterum eſt diuina & cæleſtis gratia, quæ præſens ad animam alendam & conſeruandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptiſmo in nouam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, vt Satanæ repugnare, & palàm Chriſti nomen profiteri poſſimus: ita Euchariſtiæ Sacramento alimur ac ſuſtentamur. Tertium eſt quod futurum pronuntiat, æternæ iucunditatis & gloriæ fructus, quos in cæleſti patria ex Dei promiſſione capiemus. Hæc igitur tria quæ inſtantis, præteriti, & conſequentis temporis varietate diſtingui perſpicuum eſt, ſacris myſteriis ita ſignificantur, vt totum Sacramentum, quamuis ex diuerſis ſpeciebus conſtet, ad ſingula horum declaranda, tanquam ad vnius rei ſignificationem, referatur.

Euchariſtiæ Sacramētum tria ſignificat myſteria. Primum præteritum. Lucæ 22. 1.Cor.11. Secundum præſens.

Tertium futurum.

12 *Quæ est huius Sacramẽti materia & cuiusmodi panis est cõsecrandus?*

Materia Eucharistiæ duplex.

INPRIMIS cognoscenda est à Pastoribus huius Sacramenti materia; tum vt ipsi ritè illud possint conficere, tum etiam vt fideles admoneantur, cuius rei Symbolum sit, atque eius rei, quã significat, studio & desiderio exardescant. Duplex itaque est huius Sacramenti materia: altera panis ex tritico confectus, de qua primò agetur: de altera posteà dicendũ erit. Nam, vt docent Euangelistæ, Matthęus, Marcus, & Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens: Hoc est corpus meum. Apud Ioannem quoque idem Saluator noster seipsum panem appellauit, cùm inquit: Ego sum panis viuus, qui de cęlo descendi. Cùm autem varia sint panis genera, vel quia materiâ differunt, vt cùm alius ex tritico, alius ex ordeo, aut ex leguminibus cæterisque terrę fructibus, confectus est; vel quia diuersis qualitatibus præditi sunt; vni enim fermentum additur, alter verò fermenti omnino expers esse potest. Quod ad primum attinet, Saluatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere: communi enim loquendi consuetudine, cùm panis absolutè dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat. Id etiam veteris Testamenti figurâ declaratur. Pręceptum enim à Domino fuerat, vt panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerẽtur: sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentũ materia putandus est (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclèsię Catholicæ auctoritas firmauit) ita etiam ex iis, quæ Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facilè intelligitur: ipse enim primo azymorum die, quo nihil fermentati domi habere Iudæis licebat, hoc Sacramentum confecit atque instituit. Quòd si quis Ioannis Euangelistæ auctoritatẽ opponat, qui hæc omnia ante diem festum Paschæ acta esse commemorat; ea ratio facilè dissolui potest. Etenim quem primum azymorum diem cęteri Euangelistæ appellarũt, quòd feria quinta vesperi dies festi azymorum inciperent, quo tempore Saluator noster Pascha celebrauit; eum ipsum diem Ioannes pridie Paschæ fuisse describit, vt qui diei naturalis spatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandũ existimarit.

Panis triticeus. Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22.

Ioan. 6. Panis varia genera.

Leuit. 24.

Panis ille triticeus & azymus sit. Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22.

Obiectio.

Dilutio.

Ioan. 13.

Quapro-

Quapropter D. etiam Chryſoſtomus primum azymorum diem, interpretatur eum diem, quòd ad veſperam azyma comedenda eſſent. Sed azymi panis conſecratio quantum conueniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum adferre debent, ab Apoſtolo docemur, cùm inquit: Expurgate vetus fermentũ, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitię & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.

D. Chryſ. ho. 82. in Matth.

1. Cor. 5.

An pane fermentato ad Euchariſtiam vti liceat? 13

PANIS azymi qualitas adeò neceſſaria non eſt exiſtimanda, vt, ſi illa pani deſit, Sacramentum confici non poſſit: vtrumque enim panis genus, veram & propriam panis rationem & nomen habet. Quamquam nemini licet priuata auctoritate, vel potiùs temeritate, laudabilem Eccleſiæ ſuæ ritum immutare. Atque eo minùs id facere Latinis ſacerdotibus permiſſum eſt, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt, vt ex azymo tantùm ſacra myſteria conficerent. Atque hæc de altera huius Sacramenti materia expoſuiſſe ſatis ſit: in quo tamen illud animaduertendum eſt, quàm multa materia ad Sacramentum conficiendum vti oporteat, definitum non eſſe; cùm illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut poſſint aut debeant ſacra myſteria percipere.

Florẽt. Conc. ſeſ. vltima. Euchariſtia in pane fermentato confici poſſet, ſed non licet.

Lib. 3. Decret. tit. de celebr. cap. litteras.

Quàm multa materia conſecrari debeat, non eſt definitum.

Quæ materia eſt vſurpanda ad conſecrationem ſanguinis Domini? 14

POSTEAQVAM de pane ad Euchariſtiam requiſito actum eſt, nunc ſupereſt vt de altera huius Sacramenti materia & elemento dicatur. eſt autem vinum ex vitis fructu expreſſum, cui modicum aquæ permiſtum ſit. Nam Dominum Saluatorem vino in huius Sacramenti inſtitutione vſum eſſe, Catholica Eccleſia ſemper docuit, cùm ipſe dixerit: Non bibam amodò de hoc genimine vitis vſque in diem illum. Quo in loco Chryſoſtomus, De genimine, inquit, vitis, quæ certè vinum, non aquam, produxit: vt tanto ante illorum hæreſim, qui aquam ſolam in hiſce myſteriis adhibendam ſenſerunt, conuellere videretur.

Vinum vitis aqua mixtũ. Matth. 26. Marc. 14.

S. Chry. hom. 83. in Matth.

Cur aqua in hoc Sacramento vino eſt admiſcenda? 15

AQVAM Dei Eccleſia vino ſemper admiſcuit: pri- Concil. Flor. Carth. 3. c. 14.

Aqua sola in hoc Sacramẽto nõ est consecranda. mum, quòd id à Christo Domino factum esse, Conciliorũ auctoritate, & sancti * Cypriani testimonio comprobatur. Deinde, quòd sanguinis & aquæ, quæ ex eius latere exierunt, hac permistione memoria renouatur. Tum verò aquæ, vt in Apocalypsi legimus, populũ designãt: quare aqua vino admista, fidelis populi cũ Christo capite coniunctionem significat. Atque hoc ex Apostolica traditione perpetuò sancta Ecclesia seruauit.

Sess. 22. Cõcil. Trid. de Sacrificio Missæ ca. 7 & can. 9. * S. Cypr. lib. 2. epist. 5. ad Cæcilium. Apoc. 17.

16 *Potéstne citra peccatum hîc aqua prætermitti: quantáque aquæ substantia adhiberi debet?*

Consecratio vini sine aqua vim etiã suam habet.

QVAMVIS aquæ admiscendæ rationes ita graues sint, vt eam sine mortali peccato prætermittere non liceat: ea tamen si desit, Sacramentũ constare potest. Illud autem sacerdotibus animaduertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse. nam, Ecclesiasticorum scriptorum sententia & iudicio, aqua illa in vinum conuertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: Perniciosus in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet quòd maior quantitas aquæ, in sacrificio quàm vini, adhibetur, cùm secundùm consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis longè plus vini quàm aquæ adhibendum sit. Huius igitur Sacramenti hæc duo tantùm elementa sunt: ac meritò pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed iam videndum est, hæc duo panis & vini Symbola quàm apta sint ad eas res declarandas, quarum Sacramenta esse credimus & confitemur.

Honor. lib. 3. decret. tit. de Miss. celeb. c. perniciosus. Curaquę parua quantitas esse debeat. De Cõsecrat. dist. 2.

17 *Quibus potissimùm rationibus intelligitur, Eucharistiam Sacramentum esse: quámque rem panis & vinum repræsentant?*

Declaratur cuius rei sint signa panis & vinum, quéq; effectum habeant & quo modo Eucharistia sit Sacramentum. Prima ratio. Ioan. 6.

PRIMVM, Christum nobis significant, vt vera est hominum vita. ipse enim Dominus ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Cùm igitur corpus Christi Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui eius Sacramentum purè & sanctè suscipiunt: rectè iis potissimùm rebus conficitur, quibus hęc vita continetur: vt fideles facilè possint intelligere, pretiosi corporis & sanguinis Christi communione mentem animumque saturari. Nonnihil etiam hæc ipsa

Secũda ratio.

elementa

elementa ad id valent, vt eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis & sanguinis Domini veritatem. nam cùm panem & vinum in humanam carnem & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animaduertamus, faciliùs adduci possumus hac similitudine, vt credamus panis & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque eius sanguinem, cælesti benedictione conuerti. Affert etiam aliquid adiumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum quod fit in anima. Vt enim, etsi nulla extrinsecus panis & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem & sanguinem Christi verè transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interiùs tamen ad vitam renouamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus. Accedit ad hæc, quòd, cùm vnum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea cuniunctio, quàm panis vinique elementis. panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum exsistit: atque ita nos, cùm multi simus, huius diuini mysterij vinculo arctissimè colligari, & tanquam vnum corpus effici, declarant.

Veritas corporis & sanguinis Domini.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Qua forma ad consecrandum panem vti oportet? 18

Forma consecrãdi panem.

NON quidem de hac consecrationis forma, eius rei causa agendum est, vt hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur (eos enim, qui sacris initiati non sunt, de his erudiri, necessarium non est) sed ne, formæ ignoratione, in Sacramento conficiendo à sacerdotibus turpissimè peccetur, itaque à sanctis Euangelistis Matthæo & Luca, itemque ab Apostolo docemur, illam esse formam, Hoc est corpus meum. Scriptum est enim: Cœnantibus illis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum. Quæ quidem consecrationis forma, cùm à Christo Domino seruata sit, ea perpetuò Catholica Ecclesia vsa est. Prætermittenda sunt hoc loco sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare: & Concilij Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est: cùm præsertim ex illis Saluatoris verbis:

Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11.

Amb. lib. 4. de Sac. ca. 4. & 5. Chry. hom. de prodit. Iudæ.

Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem: idem liceat cognoſcere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non ſolùm ad id quod egerat, ſed etiam ad ea quæ dixerat, referri debet: atque ad verba maximè pertinere intelligendum eſt, quæ non minùs efficiendi quàm ſignificandi cauſa prolata erant. Sed ratione etiam id facilè perſuaderi poteſt: nam forma ea eſt, qua illud ſignificatur, quod in hoc Sacramento efficitur. cùm autem hæc verba id quod fit ſignificent ac declarent, hoc eſt, panis conuerſionem in verum Domini noſtri corpus; ſequitur, formam in illis ipſis verbis conſtituendam eſſe. In quam ſententiam, quod ab Euangeliſta dictum eſt, Benedixit, licet accipere. perinde enim videtur intelligendum, ac ſi dixiſſet: Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc eſt corpus meum.

Matth. 26.

19 *An omnia verba quæ ex conſuetudine Eccleſiæ ad conſecrationem adhibentur perinde ſunt neceſſaria?*

QVAMVIS Euangeliſta Matthæus verba illa, Accipite & comedite, præpoſuerit; illis tamen non materiæ conſecrationem, ſed vſum tantummodò ſignificari, perſpicuum eſt quare à Sacerdote quidem omnino proferri debent, ſed ad Sacramẽtum conficiendum omnino neceſſaria non ſunt; quemadmodum etiam profertur coniunctio illa, Enim, in corporis & ſanguinis conſecratione: aliter enim fiet, vt, ſi hoc Sacramentum nemini adminiſtrandum ſit, confici non oporteat, aut non poſſit quidem; cùm tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos, prolatis ex more atque inſtituto ſanctæ Eccleſiæ verbis Domini, aptam panis materiam verè conſecret, quamuis deinde contingat, vt nulli vnquam ſacra Euchariſtia adminiſtretur.

20 *Quæ eſt forma conficiendi ſanguinis?*

QVOD ad vini, quæ eſt altera huius Sacramenti materia, conſecrationem attinet; ob eandem cauſam, quam ſuprà commemorauimus, opus eſt, vt ſacerdos eius formam cognitam & perſpectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certò credendum eſt: Hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Ex quibus verbis plura quidẽ è ſacris ſcriptu-

Forma cõſecrãdi vinum.

ſcripturis colliguntur: quædam verò in Eccleſia ex Apo-
ſtolica traditione conſeruata ſunt. Nam quod dicitur, Lucæ 22.
Hic eſt calix; à D. Luca, & ab Apoſtolo ſcriptũ eſt. quod 1. Cor. 11.
verò ſequitur, Sanguinis mei, vel ſanguis meus noui Te-
ſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in re- Lucæ 22. Matth. 26.
miſſioné peccatorũ, partim à D. Luca, partim à D. Mat-
thęo dictum eſt. Verba autem illa, Æterni, &, Myſterium
fidei; ſancta traditio, Catholicæ veritatis interpres &
cuſtos, nos docuit. Verùm de hac forma nemo dubitare
poterit, ſi, quod anteà dictum eſt de forma conſecratio-
nis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco
attendatur. conſtat enim iis verbis, quę vini ſubſtantiam
in ſanguinem Domini conuerti ſignificant, huius ele-
menti formam contineri. Quare, cùm verba illa hoc
apertè declarent; perſpicuum eſt, aliam formam conſti-
tuendam non eſſe. Exprimunt autem prætereà quoſdam
effuſi ſanguinis in paſſione Domini admirabiles fructus, Sãguinis Chri-ſti effectus.
qui ad hoc Sacramentum maximè pertinent. Vnus eſt Primus.
aditus ad æternam hæreditatem, quæ noui atque æter-
ni Teſtamenti iure ad nos venit. Alter eſt, aditus ad iu- Secundus.
ſtitiam per myſterium fidei: Ieſum enim per fidem in
ſanguinem eius propitiatorem Deus propoſuit, vt ipſe
ſit iuſtus, & iuſtificans eum qui ex fide eſt Ieſu Chriſti.
Tertius eſt remiſſio peccatorum. Quoniam verò hæc Tertius.
ipſa conſecrationis verba plena myſteriorum ſunt, aptiſ- Forma conſe-crandi ſan-guinis expli-catur.
ſimeque ad rem conueniunt, diligentiùs perpendere ea
oportet. Quod verò dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei;
ſic intelligendum eſt: Hic eſt ſanguis meus, qui hoc ca-
lice continetur. rectè autem & appoſitè, dum ſanguis
hic, vt eſt fidelium potus conſecratur, calicis mentio fa-
cienda eſt. neque enim ſanguis huiuſmodi potionem ſa-
tis ſignificare videretur, niſi vaſe aliquo exceptus eſſet.
Sequitur deinde, Noui Teſtamenti: quod quidem ob
eam rem additum eſt, vt intelligeremus Chriſti Domini
ſanguinem non figurâ, quemadmodum in veteri Te-
ſtamento fiebat, (de eo enim apud Apoſtolum ad He- Ad Hebr. 9.
bræos legimus, ſine ſanguine Teſtamentum dedicatum
non eſſe) ſed verè & reipſa hominibus tradi; quod ad
nouum Teſtamentum pertinet. Quare Apoſtolus in-
quit: Ideò noui Teſtamenti mediator eſt Chriſtus, vt

morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Verbum verò, Æterni, ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos iure peruenit, referendum est. Quod subiungitur, Mysterium fidei; non rei veritatem excludit; sed quod occultè latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat. Diuersa verò hisce verbis sententia hoc loco subiecta est, ab ea quam habent cùm Baptismo etiam tribuuntur. Nam quòd sanguinem Christi, sub vini specie latentem, fide cernimus, Mysterium fidei dicitur. At Baptismus, quoniam vniuersam Christianæ fidei professionem complectitur, à nobis fidei Sacramentum, à Græcis mysterium, iure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini, fidei mysterium dicimus, quòd scilicet in eo maximè, plurimum difficultatis & negotij humana ratio experiatur, cùm nobis fides credendum proponit, Christum Dominum, verum Dei Filium, simulque Deum & hominem, mortem pro nobis pertulisse: quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur. Quapropter hoc loco appositè potiùs, quàm in Consecratione corporis, passio Dominica commemoratur, his verbis, Qui effundetur in remissionem peccatorum. Sanguis enim separatim consecratus, ad passionem Domini, & mortem, & passionis genus ante omnium oculos ponendum, maiorem vim & momentum habet. Sed verba illa quæ adduntur, Pro vobis & pro multis; à Matthæo & Luca, singula à singulis sumpta sunt, quę tamen sancta Ecclesia, Spiritu Dei instructa, simul coniunxit: pertinent autem ad passionis fructum atque vtilitatem declarandam. Nam si eius virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem à Saluatore effusum esse, fatendum erit: si verò fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantùm eam vtilitatem peruenire facilè intelligemus. Cùm igitur, Pro vobis dixit; eos qui aderant, vel delectos ex Iudæorum populo, quales erant discipuli, excepto Iuda, quibuscum loquebatur, significauit. Cùm autem addidit, Pro multis, reliquos electos ex Iudæis aut Gentibus intelligi voluit.

Quomodo vinum Consecratũ sit mysterium fidei.

Prima ratio.

Secũda ratio.

Matth. 26.
Lucæ 22.

Rectè

Rectè ergo factum eſt, vt, Pro vniuerſis, non diceretur, cùm hoc loco tantummodò de fructibus paſſionis ſermo eſſet, quæ ſalutis fructum delectis ſolùm attulit. Atque huc ſpectant verba illa Apoſtoli: Chriſtus ſemel oblatus eſt, ad multorum exhaurienda peccata. Et quod Dominus apud Ioannem inquit: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Plurima alia in huius conſecrationis verbis latent myſteria, quæ Paſtores aſſidua rerum diuinarum meditatione & ſtudio, ipſi per ſe, iuuante Domino, facilè aſſequentur.

Ad Heb. 9.
Ioan. 17.

Expeditne in hoc Sacramento ſenſuum adhibere iudicium? 21

IAM ad earum rerum explicationem oratio reuertatur, quæ vt à fidelibus ignorentur, nullo modo committendum eſt. Ac quoniam Apoſtolus admonet grauiſſimum ſcelus admitti ab ijs qui non diiudicant corpus Domini; hoc in primis doceant Paſtores, animum atque rationem omni ſtudio à ſenſibus auocandam eſſe. ſi enim fideles ea tantùm in hoc Sacramento contineri ſibi perſuaſerint, quæ ſenſibus percipiunt; in ſummam impietatem adducantur, neceſſe eſt. cùm nihil aliud, pręter panis & vini ſpeciem, oculis, tactu, odoratu, guſtu ſentientes, panem tantummodò ac vinum in Sacramento eſſe iudicauerint. Curandum igitur eſt, vt fidelium mentes, quam maximè fieri poteſt, à ſenſuum iudicio abſtrahantur, atque ad immenſam Dei virtutem & potentiam contemplandam excitentur.

1. Cor. 11.
In hoc Sacramẽto ſenſuũ iudicium reiiciendum eſt.

Quid myſticæ conſecrationis virtute in hoc Sacramento potiſſimùm efficitur? 22

TRIA ſunt maximè admiranda atque ſuſpicienda, quæ in hoc Sacramento verbis conſecrationis effici, fides Catholica ſine vlla dubitatione credit & confitetur. Primum eſt, verum Chriſti Domini corpus, illud idem, quod natum ex virgine, in cælis ſedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum eſt, nullam in eo elementorum ſubſtantiam remanere, quamuis nihil à ſenſibus magis alienum & remotum videri poſſit. Tertium eſt, quod ex vtroque facilè colligitur, etſi verba conſecrationis id maximè exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis ſenſibus percipiuntur, ſine vlla

Tria per conſecrationem in hoc Sacramẽt. effici.
Primum.
Alterum.
Tertium.

vlla re ſubiecta eſſe, mira quadam atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem & vini accidentia omnia licet videre: quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent, ſed per ipſa conſtant, cùm panis & vini ſubſtantia in ipſum Domini corpus & ſanguinem ita mutetur, vt panis & vini ſubſtantia omnino eſſe deſinant.

23 *Certúmne eſt, idem Chriſti corpus, quod natum eſt de Maria virgine, in Euchariſtia contineri?*

Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. Veritas corporis Chriſti in Sacramento ex ſcripturis oſtenditur. Seſ. 13. Cócil. Trid. de Euchariſtia ca. 1. Ibidem can. 1. S. Hilar. lib. de Trin. tractans illud: Vt ſint vnû, &c.

PERSPICVA & clara ſunt Saluatoris noſtri verba, quæ hoc demonſtrant. Nam cùm inquit, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus; nemo, qui modò ſanæ mentis ſit, ignorare poteſt quid nobis intelligendum ſit, præſertim cũ de humana natura ſermo habeatur: quam in Chriſto verè fuiſſe Catholica fides dubitare neminem patitur: vt vir ſanctiſſimus atque doctiſſimus Hilarius præclarè ſcripſerit, de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, cùm ex ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, Caro eius verè ſit cibus, relictum non eſſe ambigendi locum. Verùm alter prætereà locus à Paſtoribus enucleandus eſt: ex quo apertè licet cognoſcere verum Domini corpus & ſanguinem in Euchariſtia contineri. Nam Apoſtolus, poſteaquam commemorauit panem & vinum à Domino conſecratum, & ſacra myſteria Apoſtolis ſuis adminiſtrata eſſe, ſubiungit: Probet autem ſeipſum homo, ac ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

1. Cor. 11.

Refutatur Zuinglianiſmus.

Quòd ſi, vt hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum eſſe præter memoriam & ſignum paſſionis Chriſti: quid opus erat tam grauibus verbis fideles hortari, vt ſeipſos probarent? Graui enim illa Iudicij voce declarauit Apoſtolus, nefarium aliquod ſcelus ab eo admitti, qui impurè ſumens corpus Domini, quod in Euchariſtia occultè latet, ab alio ciborum genere non diſtinguit, quod etiam ſuprà in eadem epiſtola vberiùs explicauit Apoſtolus his verbis: Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Quæ quidem verba veram corporis & ſanguinis Chriſti Domini ſubſtantiam demonſtrant.

1. Cor. 10.

Hæc

Hæc igitur ſcripturæ loca Paſtoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in iis dubij aut incerti relictum eſſe, præſertim cùm hæc Eccleſiæ Dei ſacroſancta auctoritas interpretata ſit.

Eccleſiæ Chriſti ſententia de ſenſu ſcripturarum, & veritate corporis Domini in Euchariſtia, quomodo eſt perquirenda? 24

Primò inquirendus eſt Patrũ & Doctorum Eccleſiæ per omnia cõſenſus.

DVPLICI via & ratione cùm in hoc, tum in aliis dogmatibus ad Eccleſiæ iudicium poſſumus peruenire. Prima eſt, cùm Patres, qui ab initio Eccleſiæ atque omni deinceps ætate floruerunt, & Eccleſiaſticæ doctrinæ optimi teſtes ſunt, conſulimus. hi verò, ſummo conſenſu omnes huius dogmatis veritatẽ apertiſſimè tradiderũt: quorum ſingula teſtimonia afferre, quoniam operoſi laboris eſſet, ſatis erit pauca notare, vel indicare potiùs, ex quibus iudicium de cæteris facilè fieri poterit. Primus igitur D. Ambroſius fidem ſuam proferat, qui in libro, De iis, qui initiantur myſteriis, teſtatus eſt, verum Chriſti corpus in hoc Sacramento ſumi, ſicut verum ex Virgine ſumptum eſt, idque certiſſima fide tenendum eſſe. & alio loco docet, ante conſecrationem panem ibi eſſe; poſt conſecrationem autem carnem Chriſti. Accedat alter teſtis diuus Chryſoſtomus, non minoris fidei & grauitatis: qui quidem cùm multis aliis in locis hanc ipſam veritatem profitetur & docet, tum verò præcipuè Homilia 60. de iis qui ſacra myſteria impurè ſumunt, itemque Homilia 44. & 45. in ſanctum Ioannem: inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus; licet vel cogitationibus, vel oculis noſtris videatur aduerſari quod dicitur. Ipſius enim ſermo infallibilis eſt: ſenſus noſter facilè ſeducitur. His verò omni ex parte conſentiunt quæ D. Auguſt. acerrimus Catholicæ fidei propugnator, ſemper docuit: atque in primis titulum Pſalmi 33. exponens: ſcribit enim: Portare ſe in manibus ſuis, homini impoſſibile eſt, ſolique Chriſto conuenire poteſt: ferebatur enim ille in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait: Hoc eſt corpus meum. Ac Cyrillus, prætereà Iuſtinus, & Irenæus adeò apertè libro 4. in Ioannem veram Domini carnem in hoc Sacramento eſſe affirmat, vt eius verba nullis poſſint fallacibus & captioſis interpretationibus obſcurari. Quòd ſi Paſtores alia

D. Amb. de iis qui myſt. init. cap. 9.

Lib. 4. de Sacram. cap. 4.

S. Chryſoſt. ad pop. Antioch. hom. 60. & 61.

S. Aug. con. 1. tract. illud quod 1. Reg. 21. ſecũd. 70. legitur. Et ferebatur in manib. ſuis.

S. Cyril. lib. 4. in Io. cap. 13. 14. & lib. 10. cap. 13.

Iuſt. apolog. 2. ſub finem ad Pium.

S. Iren. lib. 3. con. Hæres.

a c. 3. Ecclef. Hierar.
b Li. 8 de Tri
c To. 3. Epiſt. ad Damaſ. de filio prodigo. Et Epiſt. ad Hedib. qu. 2.
d Lib. 4. de Orth. fi. c. 14.
Secundò veritas corporis Chriſti in Eucharistia, per contrariæ ſententiæ damnationem Eccleſiaſticam poteſt cognoſci.

alia etiam Patrum teſtimonia requirerent, facile erit, ſanctos [a] Dionyſium, [b] Hilarium, [c] Hieronymum, [d] Damaſcenum addere, innumerabileſque alios, quorum de hac re grauiſſimas ſententias, doctorum, & piorum hominum induſtria & labore in vnum congeſtas, paſſim legimus. Altera reſtat via, qua ſanctæ Eccleſię iudicium in iis, quę ad fidem pertinent, inueſtigare liceat, contrariæ ſcilicet doctrinæ & opinionis damnatio. At verò conſtat, ſemper corporis Chriſti veritatem in ſancto Euchariſtiæ Sacramento ita per vniuerſam Eccleſiam diffuſam & diſſeminatam eſſe, & conſentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, vt, cùm ante quingentos annos Berengarius id negare auſus eſſet, ibique ſignum tantummodò eſſe aſſereret, ſtatim in Vercellenſi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate conuocatum fuerat, omnium ſententiis condemnatus, ipſe hęreſim ſuam anathemati addixerit: qui poſteà cùm ad eandem impietatis inſaniam rediiſſet, tribus aliis Conciliis Turonenſi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifex Max. conuocarunt, damnatus eſt. Eam poſteà ſententiam Innocentius III. in Concilio Lateranenſi magno confirmauit: ac deinceps à Florentina & Tridentina Synodis eiuſdem veritatis fides apertiùs declarata ac ſtabilita eſt. Hæc igitur ſi Paſtores diligenter expoſuerint, (vt nihil dicamus de iis qui erroribus obcæcati, nihil magis quàm veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes ſumma quadam lætitiæ & voluptate afficere poterunt.

Concil. Lat. cap. 1.
Concil. Flor. in doct. de Sacram.
Concil. Trid. Seſ. 13.

25 *Includitúrne etiam Symbolo dogma de veritate corporis Chriſti in hoc Sacramento?*

FIDELIBVS dubitare non licet, quin inter cæteros fidei articulos, huius etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam cùm Dei ſummam omnium rerum poteſtatem credunt & confitentur: credant etiam neceſſe eſt, poteſtatem ei non defuiſſe maximi huius operis efficiendi, quod in Euchariſtiæ Sacramento admiramur & colimus. Deinde cùm credunt ſanctam Eccleſiam Catholicam; neceſſariò ſequitur, vt ſimul credant eam eſſe quam explicauimus huius Sacramenti veritatem.

Quanta

Quanta est Ecclesiæ militantis dignitas ex huius mysterij maiestate? 26

Dignitas Sacramenti Eucharistiæ, & Ecclesiæ propter illud.

NIHIL est profectò, quod ad piorum iucunditatem & fructum addi possit, cùm huius altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primùm enim intelligunt, quanta sit Euangelicæ legis perfectio, cui datum est, id reipsa habere, quod signis tantùm & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare diuinitus dictum est à Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & supremam Ierusalem, ac propterea vtriusque participem. Ac profectò satis mirari fideles numquam poterunt sanctæ Ecclesiæ perfectionem, eiusque gloriæ altitudinem, cùm inter eam, & cæleſtem beatitudinem, vnus tantùm gradus interesse videatur. Hoc enim nobis cum cælitibus commune est, vt vtrique Christum Deum & hominem præsentem habeamus: sed (quo vno gradu ab iis distamus) illi pręsentes beata visione perfruuntur, nos pręsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma & constanti fide veneramur. Præterea, fideles hoc Sacramento Christi Saluatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur. eius enim bonitatem maximè decuit, naturam, quam à nobis sumpserat, à nobis numquam subtrahere, sed, quantum fieri posset, esse, versarique nobiscum velle; vt illud omni tempore verè & propriè dictum videretur: Deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.

S. Dionys. de Eccles. Hierar. Prou. 8. — Prou. 8.

An ossa, nerui, & quæcumque ad hominis perfectionem pertinent, vnà cum diuinitate hìc verè adsint? 27

De concomitãtia partium corporis Christi in hoc Sacramento.

HOC loco etiam explicandum est, non solùm verum Christi corpus, & quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti ossa & neruos, sed etiam totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei & hominis, vnius scilicet personæ, in quo diuina & humana natura coniuncta sit: quare vtramque substantiam, & quę vtriusque substantię consequentia sunt, diuinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima & omnibus corporis partibus, & sanguine etiam constat, complectitur; quæ omnia in Sacramento esse credendum est. Namcum

Christus nomen Dei & hominis est.

in cælo

in cælo tota humanitas diuinitati in vna perſona & hypoſtaſi coniuncta ſit; nefas eſt ſuſpicari, corpus, quod in Sacramento ineſt, ab eadem diuinitate ſeiunctum eſſe.

28 *Eſt ne ſanguis, anima, & diuinitas, eodem modo in Euchariſtia, quo corpus Chriſti?*

LICET tota humana natura cum diuinitate ſit reipſa in hoc Sacramento, non omnia tamen eadem ratione aut virtute continentur. Quædam enim ſunt, quæ ex vi & efficentia conſecrationis in Sacramento eſſe dicimus: nam cùm verba illa efficiant, quidquid ſignificant, id eſſe in Sacramento, ex vi Sacramenti, diuinarum rerum ſcriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur. ita ſi contingeret vt aliquid ab aliis rebus omnino ſeiunctum eſſet, id ſolum, quod forma ſignificaret, in Sacramento eſſe, cætera non item eſſe, docuerunt. quædam verò in Sacramento continentur, quòd illis rebus coniuncta ſint, quæ forma exprimuntur. nam cùm forma, quæ ad panem conſecrandum adhibetur, corpus Domini ſignificet, cùm dicitur, Hoc eſt corpus meum, ipſum Chriſti Domini corpus ex vi Sacramenti in Euchariſtia erit. At quia corpori ſanguis, anima, & diuinitas coniungitur: hęc quoque in Sacramento erunt omnia; non quidem ex conſecrationis virtute, ſed vt ea quæ corpori coniuncta ſunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento eſſe dicuntur: qua ratione totum Chriſtum in Sacramento eſſe perſpicuum eſt. Si enim duo aliqua inter ſe reipſa coniungantur, vbi vnum ſit, ibi etiam alterum eſſe neceſſe eſt. Sequitur itaque totum Chriſtum vſque adeò tam in panis quàm in vini ſpecie contineri: vt, quemadmodum in panis ſpecie non corpus modò, ſed etiam ſanguis, & totus Chriſtus verè ineſt; ſic contrà in vini ſpecie non ſolùm ſanguis, ſed corpus, & totus Chriſtus verè inſit.

Quid in Sacramento Euchariſtiæ vi ipſius Sacramenti efficiatur, & pręſens adſit, quidque adſit ex concomitantia. Seſ. 13. concil. Trid. de Euchariſtia, ca. 3.

Sub altera Euchariſtiæ ſpecie totũ Chriſtum per concomitantiam partium contineri.

29 *Cur in Euchariſtia duplex ſit conſecratio?*

QVAMQVAM, quæ modò diximus, ita ſe habere omnibus fidelibus certum & perſuaſiſſimum eſſe debet: optimo tamen iure inſtitutum eſt, vt ſeparatim duæ conſecrationes fierent. Primò enim, vt paſſio Domini in qua ſanguis à corpore diuiſus eſt, magis referatur: cuius rei cauſa in conſecratione ſanguinem effuſum eſſe memi-

meminimus. Deinde maximè consentaneum fuit, vt, quoniam Sacramento ad alendam animam vtendum nobis erat, tamquam cibus & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

Totúsne Christus in quauis vtriusque speciei particula præsens adest? 30

NON est certè istud hîc etiam prætermittendum, non solùm in vtraque specie, sed in quauis vtriusque speciei particula totum Christum contineri. Sic enim Augustinus scriptum reliquit: Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Atque id prætereà ex Euangelistis facilè colligi potest. Neque enim credendum est, singula panis frusta propria verborum forma à Domino consecrata esse, sed eadem, simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda, satis futurus esset. id quod de calice factum esse apparet, cùm ipse dixit: Accipite & diuidite inter vos. Hactenus quæ explicata sunt, eò pertinent, vt ostendant pastores, verum Christi corpus & sanguinem in Eucharistiæ Sacramento contineri.

Totus Christus in quauis vtriusque speciei particula continetur.
Citat. de consecrat. dist. 2. ca. Singuli. Et apud Guitmundum li. 1. contra Bereg.
Istud paulò pòst quæst. 35 fusiùs explicabitur.
Ses. Concil. Trid. cap. 3. & cā 3. & Ses. 21. de com. sub vtraque specie cap. 1.
Lucæ 22.

Numquid post consecrationem vlla materiæ huius Sacramenti remanet substantia? 31

DICTVM est paullò antè, alterum, quod virtute consecrationis in hoc Sacramento efficitur, esse, substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi conuersionem. Hoc verò quamuis maximam admirationem meritò habere possit, tamen cum eo, quod priùs demonstratum est, necessariò coniungitur. Etenim si est verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem; omnino necesse est, cùm ibi anteà non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conuersione factum esse. At verò fieri non posse constat, vt corpus Christi in Sacramento sit, quòd ex vno in alium locum venerit. ita enim fieret, vt à cæli sedibus abesset; quoniam nihil mouetur, nisi locum deserat, è quo mouetur. Creari autem corpus Christi, minùs credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest: relinquitur ergo, vt in Sacramento sit corpus

De transsubstantiatione, Ses. 13. Concil. Trid. de Euch. c. 4. & can. 2.
1. Quomodo corpus Christi in Eucharistia esse cœperit.
Non per loci mutationem.
Non per creationem.

Domini, quòd panis in ipſum conuertatur: quare nulla panis ſubſtantia remaneat neceſſe eſt. Hac ratione adducti Patres, & maiores noſtri in Conciliis, Lateranenſi magno, & Florentino, huius articuli veritatem apertis decretis confirmarunt; à Tridentina verò Synodo explicatiùs ita definitum eſt: Si quis dixerit, in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis & vini vnà cum corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, anathema ſit. Hæc verò ex teſtimoniis ſcripturarum facilè fuit colligere: primùm, quòd in eius Sacramenti inſtitutione, ipſe Dominus dixit, Hoc eſt corpus meum: vocis enim, Hoc, ea vis eſt, vt omnem rei præſentis ſubſtantiam demonſtret. quòd ſi panis ſubſtantia remaneret, nullo modo verè dici videretur, Hoc eſt corpus meum. Deinde Chriſtus Dominus apud Ioannem, Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: panem videlicet carnem ſuam vocans. Ac paulo pòſt ſubiecit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. & rurſus: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Cùm ergo tam claris & perſpicuis verbis carnem ſuam panem, & verum cibum; ſanguinem item verum potum nominauerit: ſatis videtur declaraſſe, nullam in Sacramento ſubſtantiam panis & vini remanere.

Adeſt per panis conuerſionem. Lat. Cõ. cap. 1 Eugen. 4. in Epiſt. ad Arm. data approb. Concil. Flor. Trid. Syn. Seſ. 13. 4. decret. Trid. Syn.

Tranſſubſtantiatio ſcripturis ſtatuitur. Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11.

Ioan. 6.

32 *Itáne Patres Eccleſiæ ſcripturas intellexerunt, vt ex illis conuerſio vnius ſubſtantiæ in aliam ſtatui poſſit?*

HANC perpetuò ſanctorum Patrum conſentientem fuiſſe doctrinam, qui eos euoluerit, facilè intelliget. D. quidem Ambroſius ita ſcribit: Tu fortè dicis, Meus panis eſt vſitatus. ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti; quod quidem vt faciliùs probare poſſet, varia deinde affert exempla, & ſimilitudines. Alibi verò cùm verba illa interpretaretur, Omnia quæcumque Dominus voluit, fecit in cælo & in terra; Licet, inquit, figura panis & vini videatur, nihil tamen aliud quàm caro Chriſti, & ſanguis, poſt conſecrationem credendum eſt. Atque iiſdem ferè verbis eamdem ſententiam

Tranſſubſtantiatio ex conſenſu Patrum oſtenditur. D. Ambr. li. 4. de Sacr. cap. 4.

De conſ. diſt. 2. c. Omnia.

ſanctus

ſanctus Hilarius exponens docuit, quamuis extrinſecus panis & vinum videatur, verè tamen corpus & ſanguinem Domini eſſe.

Qua ratione Euchariſtia poſt conſecrationem etiam panis dicitur? 33

MONEANT Paſtores hoc loco, mirandum non eſſe, ſi poſt conſecrationem panis etiam vocetur: hoc enim nomine Euchariſtia appellari conſueuit; tum quia panis ſpeciem habeat, tum quia naturalem alendi & nutriendi corporis vim, quæ panis propria eſt, adhuc retineat. Eam autem eſſe ſacrarum litterarum conſuetudinem, vt res ita appellet, cuiuſmodi eſſe videantur, ſatis oſtendit quod in Geneſi dictum eſt, tres viros Abrahæ apparuiſſe, qui tamen tres Angeli erant: & duo illi, qui Apoſtolis, adſcendente in cælum Chriſto Domino, apparuerunt, cùm eſſent Angeli, viri dicuntur.

Gen. 18.
Act. 1.

Quomodo fit tam admiranda ſubſtantiarum conuerſio? 34

DIFFICILLIMA eſt omnino huius myſterij explicatio: ſed tamen conabuntur Paſtores, iis, qui magis in diuinarum rerum cognitione profecerunt; (nam qui adhuc imbecilliores ſunt, verendum eſſet, ne rei magnitudine opprimerentur:) conabuntur, inquam, tradere huius admirabilis conuerſionis modum: quæ ita fit, vt tota panis ſubſtantia diuina virtute in totam corporis Chriſti ſubſtantiam, totaque vini ſubſtantia in totam ſanguinis Chriſti ſubſtantiam, ſine vlla Domini noſtri mutatione conuertatur. Neque enim Chriſtus aut generatur, aut mutatur, aut augeſcit, ſed in ſua ſubſtantia totus permanet. quod myſterium cùm D. Ambroſius declararet, Vides, inquit, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe quæ non erant, mundus ſcilicet: quanto magis operatorius eſt, vt ſint ea quæ erant, & in aliud commutentur? In quam ſententiam, alij etiam veteres & grauiſſimi Patres ſcriptum reliquerunt. D. quidem Auguſtinus: Fideliter fatemur, ante conſecrationem panem eſſe & vinum, quod natura formauit: poſt conſecrationem verò, carnem Chriſti, & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit. Damaſcenus: Corpus ſecundùm veritatem coniunctum eſt diuinitati,

Quàm admirabilis ſit conuerſio.
D. Amb. lib. 4. de Sacr. cap. 4.
Refer. de con. diſt. 2. ca Nos autem. Et S. Lanfranc. deſumptum ex Ambr. de initiandis, ca. 9.
Damaſ. lib. 4. de Orth. fid. cap. 14.

corpus ex ſancta Virgine; non quòd ipſum corpus aſſumptum de cælo deſcendat, ſed quòd ipſe panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti tranſmutentur.

35 *Eſtne ſtupendæ huic conuerſioni commodum aliquod nomen impoſitum?*

Nomen tráſſubſtantiationis explicatur.
Trid. Syn. Seſ. 13. can. 4.

HÆC admirabilis conuerſio conuenienter & propriè à ſancta Catholica Eccleſia Tranſſubſtantiatio eſt appellata, quemadmodum ſacra Tridentina Synodus docuit. Vt enim generatio naturalis, quòd forma in ea mutatur, rectè & propriè transformatio dici poteſt: ita etiam, quòd in Sacramento Euchariſtiæ tota vnius rei ſubſtantia in totam alterius rei ſubſtantiam tranſeat, verbum tranſſubſtantiationis rectè & ſapienter à maioribus noſtris inuentum eſt. Sed illud ſæpiſſimè à ſanctis Patribus repetitum, fideles admonendi ſunt, ne curioſiùs inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit: nec enim percipi à nobis poteſt, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipſa rerum creatione eius rei exemplum aliquod habemus. verùm, quid hoc ſit, fide cognoſcendum eſt; quo modo fiat, non curioſiùs inquirendum.

Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum piè credendū, non curioſè ſcrutandum.

Non minorem verò cautionem Paſtores adhibeant, oportet, in eo etiam myſterio explicando; quo modo Chriſti Domini corpus in minima panis particula totum contineatur. vix enim vmquam eiuſmodi diſputationes inſtituendæ erunt: ſed tamen, quando Chriſtiana charitas hoc poſtulauerit, primùm quidem meminerint, fidelium animos illa voce præmunire: Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

Quomodo Chriſti corpus in minima panis particula totum contineatur.

Luc. cap. 1.

36 *Numquidnam Chriſti corpus in Euchariſtia eſt vt in loco?*

Chriſtus in Sacramento non eſt vt in loco, ſeu vt magnus vel paruus, ſed vt ſubſtātia, quæ integra æquè in paruo & magno ſpatio continetur.

DOCENDVM eſt, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento vt in loco non eſſe. etenim locus res ipſas conſequitur & comprehendit vt magnitudine aliqua præditæ ſunt: Chriſtum verò Dominum ea ratione in Sacramento eſſe non dicimus, vt magnus aut paruus eſt, quod ad quantitatem attinet; ſed vt ſubſtantia eſt. ſubſtantia enim panis in Chriſti ſubſtantiam, non in magnitudinem aut quantitatem conuertitur. nemo verò dubitat ſubſtantiam æquè in paruo atque in magno ſpatio contineri. nam & aëris ſubſtantia, totaque eius natura, ſic in parua, vt in magna aëris parte, itemque tota aquæ natura

natura non minùs in vrnula quàm in flumine insit, necesse est. Cùm igitur panis substantiæ, corpus Domini nostri succedat; fateri oportet, ad eumdem planè modum in Sacramento esse, quomodo panis substantia ante consecrationem. ea verò, vtrùm sub magna, an sub parua quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

Vtrùm in hoc Sacramento aliqua sit substantia, cui accidentia panis 37
& vini inhæreant?

De subsistentia accidentiũ panis & vini sine aliqua re subiecta.

TERTIVM restat, quod in hoc Sacramento maximum atque admirabile videatur; quod quidem, iam duobus aliis explicatis, faciliùs à Pastoribus tractari posse existimandum est; panis videlicet & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subiecta constare. Nam cùm anteà demonstratum sit, corpus Domini, & sanguinem verè in Sacramento esse, ita vt ampliùs nulla subsit panis & vini substantia, quoniam ea accidentia Christi corpori & sanguini inhærere non possunt: relinquitur, vt supra omnem naturæ ordinem, ipsa se nulla alia re nisa sustentent. Hæc perpetua & constans fuit Catholicæ Ecclesiæ doctrina: quæ etiam facilè eorum testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus anteà planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis aut vini substantiam.

Quare Christus sub panis & vini specie corpus & sanguinem suum 38
tradere voluit?

Quare Christus corpus, & sanguinem suum sub panis & vini specie tradere voluerit.

NIHIL magis fidelium pietati conuenit quàm, omissis subtilioribus quæstionibus, huius admirabilis Sacramenti maiestatem venerari & colere, ac deinde in eo summam Dei prouidentiam suspicere, quòd sacrosancta mysteria sub panis & vini specie administranda instituerit. nam cùm à communi hominum natura maximè abhorreat, humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci; sapientissimè fecit, vt sanctissimum corpus & sanguis sub earum rerum specie, panis inquam & vini, nobis administraretur, quorum quotidiano & communi alimento, maximè delectamur. Adiunctæ verò etiam sunt duæ illæ vtilitates: quarum prima est, quòd ab infideliũ calumniis liberati sumus, quas facilè effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur: altera est, quòd, dum corpus & sanguinem

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Domini ita sumimus, vt tamen, quod verè sit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendum plurimùm valet: quæ quidem, vt sancti Gregorij sententia peruulgatum est, ibi non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Hæc autem, quæ hactenus exposita sunt, non nisi magna adhibita cautione, pro audientium captu, & temporum necessitate, explicanda erunt.

S. Greg. Pont. Hom. 26. sup. Euangelia.

39 *Quid boni consequuntur, qui corpori & sanguini Domini dignè communicant?*

De multiplici & admirabili fructu tanti Sacramenti. Sess. 13. Côcil. Trid. de Eucharistia canone 5.

QVÆ de huius Sacramenti admirabili virtute & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibus maximè necessaria videri non debeat. Vt enim Eucharistiæ vtilitatem fideles intelligant, ob eam potissimùm causam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis disseruntur, cognoscenda sunt. Sed quoniam immensæ eius vtilitates, & fructus nulla oratione explicari possunt; vnus aut alter locus à Pastoribus tractandus erit, vt ostendant, quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia & affluentia inclusa sit. hoc verò aliqua ex parte ita assequentur, si, omnium Sacramentorum vi atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera riuulis comparauerint. verè enim ac necessariò fons omnium gratiarum dicenda est, cùm fontem ipsum cælestium charismatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat; à quo tanquam à fonte ad alia Sacramenta, quidquid boni & perfectionis habent, deriuatur. Ex hoc igitur diuinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facilè colligi poterunt. Commodè etiam fieri videbitur, si panis & vini natura, quæ huius Sacramenti symbola sunt, perpendatur. nam quos vsus corpori panis & vinum affert, eos omnes animę saluti & iucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, vt panis & vinum, mutatur; sed nos quodammodò in eius naturam conuertimur: vt rectè illud D. Augustini ad hunc

Eucharistia gratiarum & bonorum omnium est fons & copia.

Quod panis & vinum corpori, hoc Eucharistia animæ præstat. Per Eucharistiam nos Deo & Deus nobis coniungitur. Conferatur hic locus cum quæst. 6. vit. artic. Symb. S. Aug. lib. 7. Conf. cap. 10.

hunc locum transferri possit: Cibus sum grandium: cresce, & manducabis me. nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Quòd si gratia & veritas per Iesum Christum facta est: in animam quoque influat, est necesse, cùm eum purè & sanctè accipit, qui de ipso dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. nam qui pietatis & religionis studio affecti, hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittant, vt eius corpori tamquam viua membra inserantur. siquidem scriptum est: Qui manducat me, & ipse viuet propter me. item: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quem locum Cyrillus dum interpretaretur, inquit: Dei Verbum vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam. Eum ergo decebat miro quodam modo vniri corporibus per sacram eius carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione viuificatiua in pane & vino.

Ioan. 1.
Ioan. 6.
Ibidem.
B. Cyr. lib. 4. in Ioan. c. 12. 14. & epist. 10. ad Nestor.

Viuificaturne homo peccatis fœdatus ac mortuus Eucharistiæ sumptione, quaq; ratione hoc Sacramentum gratiam conferre dicitur? 40

QVOD dicitur, Eucharistia gratiam tribui; Pastores admoneant oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, vt, qui re ipsa hoc Sacramentum vtiliter percepturus est, gratiam anteà adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ quæ spiritu non viuit, sacra mysteria non prodesse. ac proptereà panis & vini speciem habent, vt significetur, non quidem reuocandæ ad vitam animæ, sed in vita conseruandæ causa, instituta esse. Verùm hoc ideò dictum est, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, ne iudicium sibi manducent & bibant) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentum desiderio, & voto percipiant. Est enim omnium Sacramentorum finis, & Ecclesiasticæ vnitatis ac coniunctionis symbolum: neque extra Ecclesiam consequi gratiam vllus potest. Deinde quoniam, vti corpus cibo naturali non conseruatur modò, sed etiam augetur, gustusque

Quibus de causis Eucharistia gratiam tribuere dicatur.
Primùm, quia animã in Deo renatã & spiritu charitatis iam viuẽtem, cõseruat à relapsu & morte peccati.
Secundò, quia baptizandi dum voto & desiderio illã percipiunt, vim viuificantem magis sentiunt spirituque charitatis magis incenduntur.

nouam quotidie ex eo voluptatem & ſuauitatem percipit: ita etiam ſacræ Euchariſtiæ cibus non ſolùm animam ſuſtentat, ſed vires illi addit, efficitque vt ſpiritus diuinarum rerum delectatione magis commoueatur. ob eam cauſam fit, vt gratiam hoc Sacramento tribui, rectè & veriſſimè dicatur. iure enim mannæ comparari poteſt, ex quo omnis ſaporis ſuauitas percipiebatur. Remitti verò Euchariſtia, & condonari leuiora peccata, quæ venialia dici ſolent, non eſt quod dubitari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amiſit, dum leui aliqua in re parum offendit, totum Euchariſtia, eas ipſas minores culpas abſtergens, reſtituit: quemadmodum etiam (neque enim à propoſita ſimilitudine diſcedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur ac deperit, paulatim addi & refici naturali alimento ſentimus. Quare meritò à D. Ambroſio de hoc cæleſti Sacramento dictum eſt: Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Verùm hæc de iis peccatis intelligenda ſunt, quorum ſenſu & delectatione animus non permouetur. Illa præthereà in ſacris myſteriis vis eſt, vt nos à criminibus puros & integros, atque à tentationum impetu incolumes ſeruet, ac tamquam cæleſti medicamento animam præparet, ne alicuius mortiferæ perturbationis veneno facilè infici ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam cauſam, vt teſtatur D. Cyprianus, cùm olim à tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Chriſtiani nominis confeſſionem vulgò raperentur, ne illi fortè dolorum acerbitate victi in ſalutari certamine deficerent; vetus in Eccleſia Catholica mos fuit, vt eis ab Epiſcopis Dominici corporis & ſanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet ac reprimit. dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiſcentiæ ardorem exſtinguat neceſſe eſt. Poſtremò, vt vno verbo omnes huius Sacramenti vtilitates & beneficia comprehendantur, dicendum eſt ſacræ Euchariſtiæ ſummam vim eſſe ad æternam gloriam comparandam. ſcriptum eſt enim: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Huius videlicet Sacramenti gratia fideles,

Tertiò, quia animam beneficiorum diuinorum contemplatione delectat.

Quartò, quia minores culpas abſtergit, & quotidianas infirmitates curat.

Sap. 16.

D. Amb. lib 4 de Sacr. cap. 6. & lib. 3. cap. 4.

Quintò, quia animæ vires aduerſus tentationes corroborat.

Quid peccatum veniale.

S. Cypr. lib. 1. epiſt. 2. ad Cornel.

Sextò, quia carnis deſideria cohibet, ac cupiditates refrenat.

Septimò, quia mentē & conſcientiam dignè ſumentium ita ſerenat, vt vel hîc æterna beatitudo ipſis inchoari videatur.

Ioan. 6.

fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiæ pace & tranquillitate perfruuntur. Deinde eius virtute recreati, non secùs atque Elias, qui subcinericij panis fortitudine ambulauit vsque ad montem Dei Horeb, cùm ex vita emigrandi tempus aduenit, ad æternam gloriam & beatitudinem adscendunt. Hæc omnia à Pastoribus latissimè explicabuntur, si vel D. Ioãnis cap. VI. in quo multiplices huius Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint; vel admiranda Christi Domini facta percurrentes, ostenderint, cùm eos iure ac meritò beatissimos fuisse existimamus, in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius vestis aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt; multo nos beatiores & feliciores esse, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non grauetur, vt eius vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornatam sibi coniungat.

3. Reg. 19.

Quot modis corpori & sanguini Domini communicamus? 41

HIC etiam docendum est, à quibus ingentes illi sacræ Eucharistiæ fructus, qui modò commemorati sunt, percipi possint, neque vnam tantùm esse communicandi rationem, vt fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Rectè igitur & sapienter maiores nostri, vt in Trident. Synodo legimus, tres huius Sacramenti sumendi rationes distinxerunt. Alij enim tantùm Sacramentum accipiunt, vt peccatores, qui sacra mysteria impuro ore & corde accipere non verentur, quos Apostolus ait indignè manducare & bibere corpus Domini. De his D. Augustinus ita scribit: Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubiò non manducat spiritualiter eius carnem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramenta corporis & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solùm ex his nullum capiunt fructum, sed ipso Apostolo teste, iudicium sibi manducant & bibunt. Alij verò spiritu tantummodò Eucharistiam sumere dicuntur. ij sunt, qui desiderio & voto propositum cælestem illum panem comedunt fide viua incensi, quæ per dilectionem operatur: ex quo si non omnes, maximos certè vtilitatis fructus consequuntur. Alij denique

Triplici modo sumitur Eucharistia.
Sacramentaliter tantùm, & corporaliter.
1. Cor. 11.
D. Aug. tract. 26. in Ioan.
Sess. 13. Cõcil. Trid. de Eucharistia c. 8. & can. 8.
1. Cor. 11.
Spiritualiter tantùm.
Ad Galat. 5.

Sacramentaliter & spiritualiter simul. 1. Cor. 11.

nique sunt qui Sacramento & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt; qui cùm ex Apostoli doctrina priùs se probauerint, ac veste nuptiali ornati ad diuinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt vberrimos illos, quos anteà diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis & cælestibus bonis priuare, qui cùm ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantùm sacram communionem accipere.

Qui communicare Sacramentaliter negligunt, quantis se priuent fructibus.

42 *Vllúmne fructum percipiunt, qui corpore & animo parum nitido Eucharistiam sumunt?*

De præparatione ad Eucharistiam. Sess. 13 Côcil. Trid. de Euchar. cap. 7. & can. 11.

DECLARETVR etiam, qua ratione præparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad Sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant. Ac primùm quidem vt pateat, eam præparationem maximè necessariam esse; Saluatoris nostri exemplum proponendum est. Nam antequam Apostolis pretiosi corporis & sanguinis sui Sacramēta daret, quamuis iam mundi essent, pedes eorum lauit: vt declararet omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem & innocentiam desit, cùm sacra mysteria percepturi sumus. Deinde verò fideles intelligant, quemadmodum, si optimè affecto & præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cælestis gratiæ muneribus ornatur; ita contrà, si imparatus accipiat, non solùm nihil commodi, sed maxima etiam incommoda & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maximè salutaribus hoc proprium est, vt, si in tempore iis vtamur, vehementer prosint; sin alieno tempore adhibeantur, perniciem & exitium adferant. Quare mirandum non est, ingentia quoque & præclarissima Dei dona, cùm benè constituto animo accipiuntur, ad cælestem gloriam consequendam maximo nobis adiumento esse: at verò, cùm iis nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre. Id verò arcæ Domini exemplo comprobatur. Arca enim fœderis, qua nihil præstantius Israëliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, à Philisthæis ablata, summam illis pestem & calamitatem cum æterno dedecore coniunctam impor-

Ioan. 13.

1. Reg. 5.

importauit. ſic etiam cibi qui ore accepti, in ſtomachum benè affectum illabuntur, corpora alunt & ſuſtentant; qui verò in ſtomachum vitioſis humoribus plenum infundi ſolent, graues morbos efficiunt.

Quo pacto animus ad Eucharistiam eſt præparandus? 43

PRIMAM illam præparationem fideles adhibeant, vt diſcernant menſam à menſa, hanc ſacram ab aliis profanis, cæleſtem hunc panem à communi. atque hoc fit, cùm certò credimus, præſens eſſe verum corpus & ſanguinem Domini, quem in cęlo Angeli adorant; ad cuius nutum columnæ cæli contremiſcunt & pauent; cuius gloria plenum eſt cęlum & terra. Hoc nimirum eſt diiudicare corpus Domini, quod Apoſtolus admonuit: cuius tamen myſterij magnitudinem venerari potiùs oportet, quàm in diſputationibus eius veritatem curioſiùs perquirere. Altera verò illa præparatio maximè neceſſaria eſt, vt vnuſquiſque à ſeipſo quęrat, num pacem cum aliis habeat, nũ proximos verè atq; ex animo diligat. Si ergo offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Deinde conſcientiam noſtrã ſcrutari diligenter debemus, ne fortè exitiali aliquo peccato cõtaminati ſimus, cuius pœnitere neceſſe ſit, vt priùs contritionis & confeſſionis medicamento illud eluatur. Definitum eſt enim à ſancta Tridẽtina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conſcientia ſtimulet, ſi Sacerdotis facultas data ſit, antequam ſe Sacramentali confeſſione purgarit, quantumuis ſibi contritus eſſe videatur, ſacram Euchariſtiam accipere. Pręterea tacitì cum animis noſtris cogitemus, quàm indigni ſimus, quibus diuinum hoc beneficium à Domino tribuatur. Quare illud Centurionis, de quo idem ipſe Saluator teſtatus eſt, ſe non inueniſſe tantam fidem in Iſrael, ex animo dicendum eſt; Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Exquiramus etiam à nobis ipſis, an illud Pętri vſurpare nobis liceat: Domine, tu ſcis quia amo te. Meminiſſe enim oportet, eum, qui ſine veſte nuptiali in conuiuio Domini accubuerat, in tenebroſum carcerem coniectum, ſempiternis pœnis addictum fuiſſe.

Ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem primò diſcernendus eſt cæleſtis panis à communi.

Iob 26. Eſa. 6. 1. Cor. 11.

Secundò reconciliatio cũ inimicis facienda eſt.

Matth. 5.

Tertiò conſciencia per Sacramẽtum pœnitentiæ à capitalibus vitiis eluenda eſt.

Syn. Trident. Seſ. 13. ca. 11

Quartò, præmittenda eſt humilis de ſeipſo exiſtimatio.

Matth. 8.

Quintò, eſt videndum an vera charitate ſimus prędití.

Ioan. 21.

Matth. 22.

Num-

44 *Numquid etiam corporis aliqua ratio communicare volenti est suscipienda?*

Quomodo præparandum sit corpus ad communionem.

Primò requiritur vt ieiunè accedatur.

A legitimo etiam concubitu abstinendum est.

1. Reg. 21.

NON animi solùm, sed etiam corporis præparatione opus est. nam ieiuni ad sacram mensam accedere debemus, ita vt saltem à dimidia antecedentis diei nocte, vsque ad illud temporis punctum quo sacram Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus aut biberimus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, vt, qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à concubitu vxorum abstineant, Dauidis exemplo admoniti, qui, cùm panes propositionis à sacerdote accepturus esset, purum se & pueros suos ab vxorum consuetudine tres ipsos dies esse professus est. Hæc ferè sunt, quæ maximè obseruari à fidelibus oportet, vt se ad sacra mysteria vtiliter accipienda anteà parent. reliqua enim, quæ hac in re prouidenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facilè redigi poterunt.

45 *Tenentúrne Christiani omnes aliquando Eucharistiam sumere?*

* Cõcil. Later. cap. 21. & allegatur lib. 5. decret. tit. de pœn. & remiss. cap. Omnis. Sess. 13. Cócil. Trid. de Eucharistia canone 9.

NE fortè aliqui segniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quòd tantam præparationem adhibere graue admodum & difficile ducant; fideles sæpè admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, vt sacram Eucharistiam accipiant. * Præterea constitutum est ab Ecclesia, vt qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicauerit, ab Ecclesia arceatur.

46 *Quoties, & quibus temporibus, percipienda est Eucharistia?*

Sæpiùs communicãdum.

* S. August. de verb. Do. ser. 21. qui desumptus est ex Ambr. lib. 5. de Sac. cap. 4.

Ad quotidianam communionem præparatio suadetur, eiusdemque vtilitas ostenditur.

FIDELES non satis habeant, se, huius decreti auctoritati obtemperantes, semel tantummodò corpus Domini quotannis accipere; verùm sæpiùs iterandam Eucharistiæ communionem existiment. Vtrùm autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest: verumtamen illa est sancti * August. norma certissima: Sic viue, vt quotidie possis sumere. Quare Parochi partes erunt, fideles crebrò adhortari, vt, quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium putant: ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ & nutriendæ animæ curam non abiiciant. neque enim minùs spirituali cibo animam, quàm naturali corpus, indigere perspicuum est. Vehementer autem

proderit,

proderit, hoc loco repetere maxima illa & diuina beneficia, quæ, vt anteà demonſtratum eſt, ex Euchariſtiæ Sacramentali communione conſequimur. Illa etiam figura erit addenda, cùm ſingulis diebus corporis vires manna reficere oportebat. [Exod. 16.] Itemque ſanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem huius Sacramenti perceptionem magnopere commendant. neque enim vnius ſancti Patris Auguſtini ea fuit ſententia, Quotidie peccas, quotidie ſume: [D. Aug. ſer. 18. de verbis Domini.] ſed, ſi quis diligenter attenderit, eumdem omnium Patrum, qui de hac re ſcripſerunt, ſenſum fuiſſe facilè comperiet. Ac tempus quidem olim fuiſſe, [Act. 2.] cùm fideles quotidie Euchariſtiam acciperent, ex Apoſtolorum Actis intelligemus. omnes enim, qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera & ſincera charitate ita ardebant, vt, cùm ſine intermiſſione orationibus & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda, parati inuenirentur. Eam poſteà conſuetudinem quæ intermitti videbatur, [S. Anac. epiſt. 2. & citat. de conſ. diſt. 1. c. Epiſ. & diſt. 2. c. peracta. Vide Dionyſ. Areop. de Eccleſ. Hierar. cap. 3. par. 2.] Anacletus, ſanctiſſimus martyr & Pontifex, aliqua ex parte renouauit: præcepit enim, vt miniſtri, qui Miſſæ Sacrificio intereſſent, communicarent; quòd ab Apoſtolis conſtitutum eſſe affirmaret. diu etiam in Eccleſia ille mos fuit, vt Sacerdos peracto ſacrificio cùm Euchariſtiam ſumpſiſſet, ad populum, qui aderat, conuerſus, his verbis ad ſacram menſam fideles inuitaret: Venite fratres ad communionem. [S. Fa. epiſt. 3. ad Hil. Epiſ. & haben. de conſ. diſt. 1. c. Et ſi.] tunc qui parati erant, ſumma cum religione ſacroſancta myſteria ſumebant. Sed cùm deinde charitas & pietatis ſtudiũ adeò refrixiſſet, vt raiò admodum ad communionem fideles accederent; ſancitum eſt à Fabiano Pontifice, [Præcipitur vt fideles ter in anno communicent.] vt ter quotannis, Natali Domini, & Reſurrectione, & Pentecoſte, omnes Euchariſtiam ſumerent. [Cõcil. Agath. cap. 38.] id quod poſtea à multis Conciliis, pręſertim verò ab Agathenſi primo, confirmatum eſt. [Concil. Later. cap. 21. & citat. Extra. de pæn. & remiſ. cap. Omnis.] Ad extremum, cùm eò res adducta eſſet, vt non modò ſancta illa & ſalutaris perceptio non ſeruaretur, ſed in plures etiam annos ſacræ Euchariſtiæ communio differretur: [Præcipitur vt fideles ſemel vt minimùm communicent.] decretum eſt in Lateranenſi Concilio, vt ſemel ad minùs ſingulis annis in Paſcha fideles omnes ſacrum Domini corpus acciperent; qui verò id facere neglexiſſent, Eccleſiæ aditu prohiberentur.

47 *An pueris nondum ratione vtentibus Eucharistiam administrare conuenit?*

Infantibus Eucharistia non est administranda. Sess. 21. de cómunione sub vtraque specie cap. 4. & cá. 4.

QVAMVIS hæc lex, Dei & Ecclesiæ auctoritate sancita, ad omnes fideles pertineat; docendum est eos tamen excipi, qui nondum rationis vsum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque sacram Euchariſtiam à communi & profano pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam, pietatem animi, & religionem afferre possunt. Atque id etiam à Christi Domini institutione alienissimum videtur. inquit enim: Accipite, & comedite. Infantes autem idoneos non esse qui accipiant, & comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, vt infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent: sed tamen tum ob eas causas, quæ anteà dictæ sunt; tum ob alias Christianæ pietati maximè consentaneas, iam diu eiusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiit.

Matth. 26. vide Cypr. ser. 5. de lapsis post medium

48 *Qua igitur ætate pueris sacra mysteria danda sunt?*

HOC nemo meliùs constituere poterit, quàm Pater & Sacerdos cui illi confitentur peccata; ad illos pertinet explorare, & à pueris percunctari, an huius admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & gustum habeant.

49 *Licétne insanos aliquando ad communionem admittere?*

AMENTIBVS, qui tunc à pietatis sensu alieni sunt, Sacraméta dare minimè oportet: quamuis, si, antequam in insaniam inciderint, piam & religiosam animi voluntatem præ se tulerunt, licebit eis in fine vitæ, ex Concilij Carthaginensis decreto, Eucharistiam administrare: modò vomitionis, vel alterius indignitatis & incommodi periculum nullum timendum sit.

Cócil. Carth. 4. cap. 76.

50 *Num laicis sub vtraque specie communicandum est?*

QVOD ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, sanctæ Ecclesiæ lege interdictum esse, nequis, sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter Sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub vtraque specie sacram Eucharistiam sumat. Nam, vt à Tridentina Synodo explicatú est, quamuis Christus Dominus in vltima cœna altissimum hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit: ex eo tamen non

Laicis, nisi accedat Ecclesiæ auctoritas, sub altera tantùm specie cómunicádum est. Videatur hîc quæst. 20. de Sacramento Ordinis, vbi agitur de mi-

non efficitur, hanc legem à Domino Saluatore constitutam esse, vt omnibus fidelibus sacra mysteria sub vtraque specie administranda sint. Etenim idem Dominus noster, cùm de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantùm speciei sæpiùs meminit. vt cùm inquit: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. &, panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. &, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Multis verò & iis quidem grauissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, vt hanc potissimùm sub altera specie communicandi consuetudinem non solùm approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

nisterio Diacō. Trid. Synodus Sess. 21. de cōmu. sub vtraque specie cap. 1.2.3. can. 1.2.3.

Ioan. 6.

Cur Ecclesia alterius tantùm speciei vsum laicis permiserit.

Prima ratio. Primùm enim maximè cauendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facilè vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset.

Secūda ratio. Præterea, cùm sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat; magnopere timendum erat, ne, si diutiùs vini species asseruaretur, coacesceret.

Tertia ratio. Permulti præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre vllo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissimè sancitum est ab Ecclesia, vt panis tantummodò speciem fideles acciperent.

Quarta ratio. Accedit ad alias rationes, quòd in pluribus prouinciis summa vini penuria laboratur: neque id aliunde, sine maximis impensis, ac non nisi longissimis ac difficillimis itineribus conuehi potest.

Quinta ratio. Deinde, quod maximè omnium ad rem pertinet, conuellenda erat eorum hæresis, qui negabant sub vtraque specie totum Christum esse, sed corpus tantùm exsangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Vt igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est, panis communio inducta est. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt: quæ, si opus esse videbitur, à Parochis afferri poterunt. Iam de ministro, quamuis id à nemine ferè ignorari possit, agendum est; ne quid prætermissum sit, quod ad huius Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

Quis est proprius huius Sacramenti minister? 51

SOLIS Sacerdotibus potestas data est, vt sacram Eucha-

Minister Eucharistię solus Sacerdos.

Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant: eum autem morem in Ecclesia semper seruatum esse, vt fidelis populus à Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, Sancta Tridentina Synodus explicauit: ostenditque, hanc consuetudinem, tamquam ab Apostolica traditione profectam, religiosè retinendam esse; cùm præsertim huius rei nobis illustre exemplum Christus Dominus reliquerit, qui & sanctissimum suum corpus consecrauit, & Apostolis suis manibus porrexit. Verùm, vt quacumque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modò eius administrandi potestas solis Sacerdotibus data est; sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare auderet, modò grauis aliqua necessitas non incideret.

Trid. Syn. ses. 13. cap. 10.

Matth. 26. Marc. 14.

Laicis non licet res sacras ad consecrationé Eucharistiæ necessarias attingere. Sixtus 1. Epist. 2. & citat. de consec. dist. 1. c. in sancta.

52 *Potéstne Eucharistia per improbos Sacerdotes vel consecrari, vel administrari?*

Ex iam dictis tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles, intelligere possunt, quanta religione & sanctitate præditos esse oportet, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt. Quamquam, quod anteà de cæteris Sacramentis dictum est, ea non minùs ab improbis administrari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, ritè seruentur; idem valet in Eucharistiæ Sacramento. neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi Domini virtute & potestate geri credendum est. Hæc sunt quæ de Eucharistia, vt Sacramentum est, explicanda erunt. Nunc, quod restat dicendum, vt sacrificium est, oportet explanare: vt intelligant Parochi, quæ potissimùm de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decreuit, Dominicis & festis diebus fideli populo tradere debeant.

De Eucharistia vt est Sacrificium Ses. 22. Concil. Trid. in principio.

53 *Numquid Eucharistia etiam est peculiare noui Testamenti Sacrificium?*

Sacramenti & Sacrificii discrimen innuitur.

Hoc Sacramentum non solùm thesaurus est cælestium diuitiarum: quo si benè vtamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem: sed in eo quędam pręcipua ratio inest, qua ei, pro immensis in nos collatis beneficiis, aliquam

aliquam gratiam referre possimus. At verò hæc victima, si ritè & legitimè immoletur, quàm grata & accepta Deo sit, ex hoc intelligitur. Si enim veteris legis sacrificia, de quibus scriptum est, Sacrificium & oblationem noluisti: & iterùm, Si voluisses, sacrificium dedissem; vtique holocaustis non delectaberis; ita placuerunt Domino, vt scriptura Deum odoratum esse odorem suauitatis, id est, grata ei & accepta fuisse, testetur: quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cælestis vox bis audita est; Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui? Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponent: vt, cùm fideles ad rem diuinam conuenerint, attentè & religiosè sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

Eucharistiæ sacrificium quàm sit Deo gratum. Psalm. 36. Psalm. 50. Gen. 8. Matth. 3. 17.

Quæ igitur sunt causæ ob quas Eucharistia à Christo Domino instituta est? 54

DVABVS de causis illud factum est: altera est, vt cæleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri & conseruare possemus: altera, vt Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, & cælestis Pater sceleribus nostris sæpè grauiter offensus, ab ira ad misericordiam, à iustę animaduersionis seueritate ad clementiam traduceretur. Huius rei figuram & similitudinem in agno Paschali licet animaduertere, qui vt sacrificium & Sacramentum à filiis Israël offerri, & comedi consueuerat. Nec verò, cùm Saluator noster Deo Patri seipsum in ara crucis oblaturus esset, vllam suę erga nos immensę charitatis illustriorem significationem dare potuit, quàm cùm nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruentum illud, semel in cruce paulò pòst immolandum, instauraretur, eiusque memoria vsque in finem sæculi quotidie summa cum vtilitate ab Ecclesia, per vniuersum orbem diffusa, coleretur.

Eucharistiam à Christo esse institutā cùm vt sit Sacramētū, tum vt sit sacrificium. Sess. 22. Cōcil. Trid. de sacrificio Missæ, cap. 1. Similitudo agni Paschalis.

Quomodo Sacramentum à sacrificio secernitur? 55

DIFFERVNT plurimùm inter se hæ duæ rationes. Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis verò sacrificij vis in eo est, vt offeratur. Quare sacra Eucharistia dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur; Sacramenti non sacrificij rationem habet.

Diffusiùs Sacramenti & sacrificij discrimen exponitur.

Deinde etiam, vt Sacramentum eſt, iis qui diuinam hoſtiam ſumunt, meriti cauſam adfert, & omnes illas vtilitates, quæ ſuperiùs commemoratæ ſunt: vt autem ſacrificium eſt, non merendi ſolùm, ſed ſatisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam vt Chriſtus Dominus in paſſione ſua pro nobis meruit, ac ſatisfecit: ſic qui hoc ſacrificium offerunt, quo nobiſcum communicant, Dominicæ paſſionis fructus merentur, ac ſatisfaciunt.

56 *Quo tempore iſtud noui Teſtamenti ſacrificium eſt inſtitutum?*

Sacrificium noui Teſtamenti quãdo ſit inſtitutum Trid. Syn. Seſ. 22. de ſacrificio Miſſæ c. 1. & can. 1.

De huius ſacrificij inſtitutione nullum ambigendi locum ſancta Tridentina Synodus reliquit: declarauit enim, in extrema cœna à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, ſimulque anathemate eos damnauit, qui aſſerunt, verum & proprium ſacrificium Deo non offerri: aut, offerre, nihil aliud eſſe, quàm Chriſtum ad manducandum dari. Nec verò illud prætermiſit, quin diligenter explicaret, vni Deo ſacrificium.

57 *Fáſne eſt Sanctis aut vlli creaturæ ſacrificium offerre?*

Soli Deo ſacrificium in Miſſa offerri. Seſ. 22. Cõcil. Trid. cap. 3. & can. 5.

Etsi Eccleſia interdum Miſſas in memoriam & honorem Sanctorum celebrare conſueuit; non tamen illis ſacrificium, ſed vni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronauit, offerri docuit. Quare nec ſacerdos vnquam dicere ſolet; Offero tibi ſacrificium Petre, vel Paule; ſed, dum vni ſoli Deo immolat, gratias illi agit pro beatiſſimorum Martyrum inſigni victoria, eorúmque patrocinium ita implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

58 *Vnde doctrina illa ſacrificij & ſacerdotij nouæ legis hauritur?*

Eccleſiæ Catholicæ de ſacrificio doctrina, ſcripturis confirmatur. Lucæ 22. 1. Cor. 11. Apoſtoli quãdo Sacerdotes ſint inſtituti Seſ. 22. Cõcil. Tridẽt. de ſacrificio Miſſæ c. 2. & can. 2. 1. Cor. 8. 10.

Qvæ de huius ſacrificij veritate à Catholica Eccleſia tradita ſunt, ex Domini verbis accepit; cùm extrema illa nocte hæc ipſa ſacra myſteria Apoſtolis commendans, Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. eos enim, quemadmodum à ſancta Synodo definitum eſt, tunc Sacerdotes inſtituit, præcepítque vt ipſi, & qui eis ſacerdotali munere ſucceſſuri eſſent, corpus eius immolarent, & offerrent. Atque id etiam Apoſtoli verba ad Corinthios ſcripta ſatis demonſtrant, cùm ait: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe,

esse, & mensæ dæmoniorum. Vt enim pro dæmoniorum mensa, altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (vt, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Quibus potissimùm figuris & prophetiis istud sacrificium olim fuit significatum? 59

SI ex veteri Testamẽto huius sacrificij figuras & oracula requiramus: Primùm quidem de eo Malachias apertissimè vaticinatus est, his verbis: Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. Prætereà hęc hostia, tam ante quàm post latam legem, variis sacrificiorum generibus pręnuntiata est. Etenim bona omnia, quæ in iis sacrificiis significabantur, hæc vna victima, tamquam omnium perfectio & absolutio, complexa est. Verumtamen nulla in re eius imaginem magis expressam licet videre, quàm in Melchisedec sacrificio. ipse enim Saluator Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedec se in æternùm constitutum declarans, corpus & sanguinem suum in extrema cœna, sub speciebus panis & vini, Deo Patri obtulit.

Eucharistiæ sacrificium figuris & prophetiis veteris Testamenti prædictum.

Malach. 1.

An idem sacrificium, quod in cruce fuit oblatum, in Missa peragitur? 60

VNVM & idem sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in cruce oblatum est: quemadmodum vna est & eadem hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara crucis semel tantummodò cruentum immolauit. Neque enim cruenta & incruenta hostia, duæ sunt hostiæ, sed vna tantùm: cuius sacrificium, postquam Dominus ita præcepit, Hoc facite in meam commemorationem, in Eucharistia quotidie instauratur.

Vnum est Christi sacrificium & Ecclesiæ.

Cõferatur hic locus cum quæst 13. quarti artic. Symboli.

Sess. 21. de sacrificio Missę, cap. 2.

Cruenta & incruenta hostia vnam tantùm hostiam efficiunt.

Estne etiam vnus vtriusque Sacerdos?

PRORSVM vnus & idem Sacerdos est Christus Dominus. nam ministri, qui sacrificium faciunt, non 61
suam, sed Christi personam suscipiunt, cùm eius corpus & sanguinem conficiunt. id quod & ipsius consecra-

tionis verbis ostenditur. neque enim Sacerdos inquit, Hoc est corpus Christi; sed, Hoc est corpus meum personam videlicet Christi Domini gerens, panis & vini substantiam in veram eius corporis & sanguinis substantiam conuertit.

62 *Vtrùm Missa vt laudis, ita etiam propitiationis sit sacrificium?*

Missam esse non solùm laudis, sed propitiationis sacrificium. Sess. 22. Cócil. Tridét. de sacrificio Missæ c. 2. & can. 3.

QVÆ præcedunt, si diligenter expendantur, sine vlla dubitatione præterea illud intelligetur, id quod etiam sancta Synodus explicauit, sacrosanctum Missæ sacrificium esse non solùm laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij quod in cruce factum est: sed verè etiam propitiatorium sacrificium, quo Deus nobis placatus & propitius redditur. Quare, si puro corde, accensa fide, & intimo scelerum nostrorum dolore affecti, hanc sanctissimam hostiam immolemus & offeramus; dubitandum non est quin misericordiam à Domino consequuturi simus, & gratiã in auxilio oportuno. huius enim victimæ odore ita delectatur Dominus, vt gratiæ & pœnitentiæ donum nobis impertiens, peccata condonet. Quamobrem & solemnis est illa Ecclesiæ precatio: Quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, toties opus nostræ salutis exercetur: nimirum vberrimi illi cruentæ hostiæ fructus per hoc incruentum sacrificium ad nos manant.

Fructus sacrificij Missæ.

Ad Heb. 4.

Prodest viuis.

Secret. Dominicæ 9. post Pét. Tri. Syn. Sess. 22. c. 26.

63 *Pertingit etiam sacrificij Missæ fructus ad defunctos?*

Prodest defunctis.

EA est vis huius sacrificij, vt non solùm immolanti & sumenti prosit, sed omnibus etiam fidelibus, siue illi nobiscum in terris viuant, siue iam in Domino mortui nondum planè expiati sint. neque enim minùs ex Apostolorum certissima traditione pro his vtiliter offertur, quàm pro viuorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusuis calamitatibus & angustiis.

64 *Nunquid vlla Missa, ex communi vsu Ecclesiæ celebrata, dicenda est priuata?*

Nulla Missa priuata dicenda est. Sess. 22. Côcil. Trid. de sacr. Missæ cap. 6. & can. 8.

EX doctrina iam tradita facilè perspicitur, omnes Missas communes censendas esse, vt quę ad communem omnium fidelium vtilitatem & salutem pertinent.

65 *Quónam huius Sacrificij cærimoniæ pertinent?*

Ritus Missæ quò pertineāt.

HABET hoc sacrificium multos, eósque maximè insignes ac solemnes ritus, quorum nullus superuacaneus

aut inanis existimandus est; verùm omnes eò spectant, vt & tanti sacrificij maiestas magis eluceat, & salutaribus mysterijs intuendis ad rerum diuinarum, quæ in eo sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est vt plura dicamus; tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quàm propositæ institutioni conueniat; tum quia innumerabiles penè libellos & commentarios, qui de hac re à piis & doctissimis viris conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum quæ ad Eucharistiam, tum quia Sacramentum, tum quia sacrificium sit, pertinent, potiora capita, iuuante Domino, exposuisse.

Sef. 21. Côcil. Trid. cap. 5. & can. 7.

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO,

CAPVT V.

Cur accuratè ac frequenter doctrina pœnitentiæ Christianis auribus est inserenda? 1

QVEMADMODVM humanæ naturæ fragilitas & imbecillitas omnibus nota est, eamque in seipso quisque facilè experitur: ita quantam habeat necessitatem pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo potest. Quòd si diligentiam quæ à Parochis in vnoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractant, magnitudine & pondere metiri oportet: omnino fatebimur, eos numquam in loci huius explicatione adeò diligentes futuros esse, vt satis videri possit. quin etiam de hoc Sacramento, quàm de Baptismo, eo accuratiùs agendum est, quòd Baptismus semel tantùm administratur, nec iterari potest: pœnitentiæ verò toties locus datur, eiusque repetendæ toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat. ita enim à Tridentina Synodo dictum est, Sacramentum pœnitentiæ non secùs lapsis post Baptismum, ac Baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse; vulgataque illa sancti Hieronymi sentẽtia ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, pœnitentiam esse

Accuratiùs de pœnitentia quàm de Baptismo docendum est.

Tridentina Syn. Sef. 6. de iustific. ca. 14. & Sef. 14. de pœnit. cap. 2. S. Hier. in 3. caput Isa. super illud. Ruit enim.

Hierusalē, &c. secundam tabulam: Vt enim confracta naui, vnum vitæ
Quomodo Pœnitentia sit secūda tabula. seruandæ perfugium reliquum est, si fortè tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita, post amissam Baptismi innocentiam, nisi quis ad pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de eius salute desperandum est. Hæc autem non ad Pastores solùm, sed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta sint; ne fortè in eis rei maximè necessariæ incuria reprehendatur. Primùm enim, communis fragilitatis memores, omni studio optare debent, vt diuina ope adiuti, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint. Quòd si nonnunquam offenderint, tum verò summam Dei benignitatem intuentes, qui tamquam bonus pastor ouium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, hoc saluberrimum pœnitentiæ medicamentum numquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

2 *Quàm varia est verbi Pœnitentiæ significatio?*

Vt rem ipsam aggrediamur, priùs explicanda est varia huius nominis potestas & notio; ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim pœnitentiam pro satisfactione accipiunt. Alij, à Catholicę fidei doctrina longissimè remoti, cùm arbitrentur, pœnitentiam nullam præteriti temporis rationem habere, nihil aliud quàm nouam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse huius nominis significationem. Primùm enim, pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod antè placuerit, nulla habita ratione huius cogitationis, bonúmne an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, quorum tristitia secundùm sęculum est, non secundùm Deum: cuiusmodi pœnitentia non salutem adfert, sed mortem. Altera est pœnitentia, cùm quis ex scelere admisso, quod quidem anteà placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa concipit. Tertia est, cùm non solùm admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel eius doloris externum etiam aliquod signum damus, verùm vnius Dei causa in eo mœrore sumus. Ac singulis quidem pœnitentiæ generibus, quæ commemorata sunt, pœnitentię vox propriè conuenit. Nam cùm in sacris litteris Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perspicuum est, eo enim loquendi genere,

Verbi pœnitentiæ multiplex significatio.
Prima.
2. Cor. 7.
Secunda.
Tertia.
Genes. 6.
2. Reg. 15.
Psalm. 105.
Hier. 26.

genere, quod ad hominum mores accommodatum eſt, ſacrę litterę vtuntur, cùm Deum mutare aliquid conſtituiſſe declarant: quod non aliter facere videatur, quàm homines, quos ſi alicuius rei pœniteat, eam commutare omni ſtudio laborant. Sic ergo ſcriptum eſt, pœnituiſſe eum quòd hominem feciſſet. & alio loco: quòd Saul Regem conſtituiſſet.

Deum impropriè alicuius rei pœnitet.

Gen. 6.

1. Reg. 15.

Quod eſt inter Pœnitentiæ ſignificationes diſcrimen? 3

PRIMA acceptio in vitio ponenda eſt. Altera eſt quædam commoti & perturbati animi affectio. Tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum eſſe dicimus. quę ſignificatio huius loci propria eſt. ac primùm quidem de ipſa, vt virtutis parte, agendum eſt; non ſolùm, quia fidelis populus ad omne virtutis genus à Paſtoribus inſtitui debet, ſed etiam quia huius virtutis actiones tamquam materiam præbent, in qua pœnitentiæ Sacramentum verſatur; ac niſi priùs, quæ ſit pœnitentiæ virtus, rectè intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari neceſſe eſt.

Actiones pœnitentiæ obtinent locum materiæ in hoc quarto Sacramento.

Seſ. 14. Côcil. Trid de pœn. ca. 3. & can. 4.

Quid eſt interior pœnitentia? 4

IN primis monendi hortandique ſunt fideles, vt omni contentione & ſtudio in intima animi pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; ſine qua, ea quæ extrinſecus adhibetur, parùm admodum profutura eſt. Intima autem pœnitentia eſt illa, cùm ad Deum nos ex animo conuertimus, & commiſſa à nobis ſcelera deteſtamur, & odio habemus; ſimulque illud nobis certum & deliberatum eſt, malam vitę conſuetudinem, corruptoſque mores emendare, non ſine ſpe veniæ à Dei miſericordia conſequendæ. Hanc verò dolor & triſtitia, quę perturbatio & affectio eſt, & paſſio à multis vocatur, conſequitur veluti comes, peccatorum deteſtationi adiuncta. quamobrem apud complures ex ſanctis Patribus pœnitentiæ definitio huiuſmodi animi cruciatu declaratur.

Duplex eſt pœnitentia interior & exterior.

Quid interior pœnitentia.

Eſtne fides pœnitentiæ pars? 5

IN eo certè quem pœnitet, fides pœnitentiam antecedat neceſſe eſt. neque enim poteſt quiſquam ſe ad Deum conuertere, qui fide careat: ex quo fit, vt nullo modo pœnitentiæ pars rectè dici poſſit.

Fides non eſt pars pœnitentiæ.

Seſ. 14. Côcil. Trid. de pœn. ca. 3. & can. 4.

6 *Num intima animi pœnitentia virtus est censenda?*

Veram animi pœnitentiam esse virtutem. Lex Dei imperat dumtaxat actiones virtuti coniunctas. Dolor triplici ratione virtus censeri potest. Prima ratio est, si non peccetur defectu. Prou. 2. Secunda ratio, si non peccetur excessu. Gen. 4. Matth. 27. Tertia ratio, si bono fine sit suscepta, quod sit tripliciter. Primò. Secundò. Tertiò.

QVOD intima hæc pœnitentia, vt anteà diximus, ad virtutem pertineat, apertè ostendunt multa, quæ de pœnitentia tradita sunt, præcepta. Lex enim de iis tantùm actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest. quin dolere, quando, quomodo, & quatenus oportet, virtutis sit. Hoc autem vt rectè fiat, pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim euenit, vt ex admissis sceleribus minorem, quàm par est, dolorem homines capiant. quin etiam, vt à Salomone scriptum est, nonnulli sunt, qui, cùm malefecerint, lætantur: rursus verò alij ita se mœrori animi, & ægritudini dedunt, vt de salute etiam prorsus desperent; qualis fortasse Cain videri potest, qui ait: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. & qualis certè Iudas fuit, qui pœnitentia ductus, suspẽdio vitam & animam amisit. Vt igitur modum in dolore tenere possimus, pœnitentię virtute adiuuamur. Sed idem etiam ex iis rebus colligi potest; quas sibi tamquã finem proponit is, quem verè peccati pœnitet. Primùm autem hoc ei propositum est vt peccatum aboleat, omnemque animę culpam, & maculam abstergat. Alterum est, vt pro sceleribus admissis Deo satisfaciat: quod quidem ad iustitiam referri perspicuum est. Nam etsi inter Deum & homines propria iustitię ratio intercedere non potest, cùm tam longo interuallo inter se distent: aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter patrem & filios, inter dominum & seruos. Tertium est, vt homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionem & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc verò omnia satis declarant, pœnitentiam ad virtutem spectare.

7 *Quibus veluti gradibus ad diuinam illam pœnitentiæ virtutem adscenditur?*

Quinque gradibus homo ad veram pœnitentiam ascendit. Primus gradus. Secundus gradus. Thren. 5. Ad Hebr. 11. Tertius gradus.

PRIMVM Dei misericordia nos pręuenit, cordaque nostra ad se conuertit. quod cùm precaretur Propheta; Conuerte, inquit, nos Domine ad te, & conuertemur. Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus. Credere enim oportet accedentem ad Deum, vt Apostolus testatur, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Pręterea motus timoris consequitur;

& sup-

& suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis reuocatur. Atque huc videntur spectare illa Esaiæ verba: Sicut quæ concipit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus. Huc deinde accedit spes impetrandæ à Deo misericordiæ, qua erecti vitam & mores emendare constituimus. Postremò charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille timor, probis & ingenuis filiis dignus, oritur; atque ita vnum illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem lædamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam pœnitentiæ virtutem peruenitur, quæ prorsus diuina & cælestis virtus existimanda est.

Esa. 26.

Quartus gradus.

Quintus gradus.

Quis est præcipuus eius pœnitentiæ fructus? 8

QVAM excellens, & admirandum etiam sit istud munus, ex eo liceat colligere, quòd illi regnum cęlorum sacrę litterę pollicentur. Nam apud sanctum Matthęum scriptum est: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. & apud Ezechielem: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet. tum alio loco: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Quod quidem de æterna & beata vita intelligendum esse, planè constat.

Fructus pœnitentiæ præcipuus, est vita æterna.

Matth. 4.

Ezech. 18.

Ezech. 33.

Quid de externa pœnitentia sentiendum est; quaq; de causa Christus eam in numerum Sacramentorum referri voluit? 9

DE externa pœnitentia docendum est, eam esse in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subiectas, quibus declarantur ea, quæ interiùs in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, vt Christus Dominus pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Huius autem rei illa omnino causa fuit, vt nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cùm ait, Si impius egerit pœnitentiam, &c. minùs dubitare liceret. vehementer enim pendere animo de intima pœnitentia opus esset, cùm de suo cuique iudicio in iis, quæ agit, meritò timendum sit. Vt igitur Dominus huic nostræ solicitudini subueniret, pœnitentiæ

Quid exterior pœnitentia: & quòd Sacramenti ratio in illa consistat.

Prima ratio est, vt fides nostra de remissione peccatorum, eorum iudicio quorum est discernere inter leprā & nō lepram, magis cōfirmaretur, & conscientię nostræ paratiores redderentur.

Sacramentum inſtituit: quo per Sacerdotis abſolutionem peccata nobis remiſſa eſſe confideremus, conſcientiæque noſtræ, ob fidem quæ Sacramentorum virtuti meritò habenda eſt, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda eſt vox Sacerdotis peccata nobis legitimè condonantis, quàm Chriſti Domini, qui ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Deinde verò cùm nemo ſalutem, niſi per Chriſtum, eiuſque paſſionis beneficio, conſequi poſſit; conſentaneum, nobiſque vtiliſſimum fuit, eiuſmodi Sacramentum inſtitui, cuius vi & efficientia, Chriſti ſanguis ad nos defluens, peccata poſt Baptiſmum admiſſa elueret, atque ita reconciliationis beneficium illi vni Saluatori noſtro acceptum referre profiteremur.

Matth. 9. * Secunda ratio eſt, vt hominibus in promptu eſſet infallibile inſtrumentum, quo peccata poſt Baptiſmum cōtracta in ſanguine Chriſti eluerentur.

10 *Quo igitur pacto pœnitentia verum eſt nouæ legis Sacramentum?*

QVOD pœnitentia Sacramentum ſit, Paſtores ita facilè oſtendent: vt enim Baptiſmus Sacramentum eſt, quia peccata omnia, ac præſertim quod origine contractum fuit, delet; eadem ratione pœnitentia, quæ peccata omnia poſt Baptiſmum voluntate vel actione ſuſcepta tollit, verè & propriè Sacramentum dicendum eſt. Deinde, quod caput eſt, cùm illa quæ extrinſecùs tum à pœnitente, tum à Sacerdote fiunt, declarant ea quæ interiùs efficiuntur in anima; quis neget pœnitentiam vera & propria Sacramenti ratione præditam eſſe? ſiquidem Sacramentum ſacræ rei ſignum eſt: peccator autem quem pœnitet, rerum & verborum notis planè exprimit ſe animum à peccati turpitudine abduxiſſe. itemque ex iis quæ à Sacerdote geruntur, & dicuntur, miſericordiam Dei, peccata ipſa remittentis, facilè cognoſcimus. Quamquam hoc apertè indicant illa Saluatoris verba: Tibi dabo claues regni cælorum. &, Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Abſolutio enim, Sacerdotis verbis enuntiata, remiſſionem illam peccatorum ſignat, quam in anima efficit.

Seſ. 14. Cōcil. Trid. de pœn. ca. 1. & can. 1. Dilucidè exponitur quomodo pœnitentia ſit ſacræ rei ſignū.

Actio Sacerdotis abſoluentis nititur auctoritate verbi Dei.

11 *Poteſtne pœnitentiæ Sacramentum iterari?*

NON ſolùm fideles docendi ſunt, pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam eſſe, ſed eorum etiam quæ iterari poſſunt. Quærenti enim Petro, num ſepties

Seſ. 14. Cōcil. Trid. de pœn. cap. 2.

ſepties venia peccati danda eſſet, Dominus reſpondit:
Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſe- Matth. 18.
pties. Quare ſi cum eiuſmodi hominibus agendum ſit,
qui ſummi Dei bonitati & clementiæ diffidere videan- Quomodo
tur; confirmandus erit illorum animus, atque ad deſperantes conſolandi.
ſpem diuinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facilè
conſequentur tum huius loci & aliorum tractatione, qui
in ſacris litteris permulti occurrent; tum verò iis ratio- S. Chry. To. 5.
nibus & argumentis, quæ ex ſanctorum Chryſoſtomi lib. de lapſis repar.
libro de lapſis, Ambroſij libris de pœnitentia, petere D. Amb cont.
licebit. Nouatianos.

An materia hîc eodem modo ſit conſideranda qua in aliis Sacramentis? 12

QVONIAM nihil fideli populo notius eſſe debet, De materia
quàm huius Sacramenti materia; docendum eſt, in eo Sacramenti pœnitentiæ:
maximè hoc Sacramentum ab aliis differre, quòd alio- quodque hîc
rum Sacramentorum materia eſt res aliqua naturalis, ſit alia eius conſideratio,
vel arte effecta; Sacramenti verò pœnitentiæ quaſi ma- quàm in aliis
teria ſunt actus pœnitentis, nempe contritio, confeſſio, Sacramentis. Tres actus
& ſatisfactio, vt à Tridentina Synodo declaratum eſt: pœnitentiæ,
qui, quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramen- qui ſunt loco materiæ, quo-
ti, & plenam ac perfectam peccatorum remiſſionem, modo eiuſdē Sacramenti
ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione partes partes eſſe di-
pœnitentiæ dicuntur. Neque verò hi actus quaſi mate- cantur. Trid. Synod.
ria à ſancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ Seſ. 14. de pœ.
rationem non habeant, ſed quia eius generis materia cap. 3. & câ. 4.
non ſint, quæ extrinſecus adhibeatur, vt aqua in Ba-
ptiſmo, & chriſma in Confirmatione. Quod autem ab Peccata ipſa
aliis dictum eſt, peccata ipſa huius Sacramenti mate- quomodo Sacramenti ma-
riam eſſe; nihil planè aduerſum dici videbitur, ſi dili- teria dici poſ-
genter attendamus. Vt enim ignis materiam, ligna eſſe ſint.
dicimus, quæ vi ignis conſumuntur; ita peccata, quæ
pœnitentia delentur, rectè huius Sacramenti materia
vocari poſſunt.

Quæ eſt Sacramenti pœnitentiæ forma? 13

FORMÆ etiam explicatio Paſtoribus prætermitten- De forma Sa-
da non eſt, quòd eius rei cognitio excitet fidelium ani- cramenti pœnitētię. Seſ. 14.
mos ad percipiendam ſumma cum religione huius Sa- Con Trid. de
cramenti gratiam. Eſt autem forma, Ego te abſoluo: pœn. cap. 3.
quam non ſolùm ex illis verbis licet colligere: Quæ-
cumque

Matth. 18. cumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis: sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis traditam accepimus. Ac quoniam Sacramenta id significant quod efficiunt; & illa, Ego te absoluo, ostendunt peccatorum remissionem huius Sacramenti administratione effici, planum est, hanc esse pœnitentiæ perfectam formam. sunt enim peccata tamquam vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, & ex quibus pœnitentiæ Sacramento laxantur. quod quidem non minùs verè de illo etiam homine Sacerdos prænuntiat, qui priùs ardentissimæ contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam à Deo consequutus sit.

Effectus proprius Sacramenti pœnitentiæ.

Vi solius contritionis, accedente tamē confessionis voto, interdum peccata remitti.

14 *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adiiciuntur?*

Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ addantur.

ILLÆ quidem ad formam non sunt necessariæ: sed vt ea remoueantur, quæ Sacramenti vim & efficientiam, illius culpa cui administratur, impedire possent.

15 *Quantum differt potestas Sacerdotum Christi in diiudicanda lepra, à potestate Sacerdotum veteris legis?*

Quantæ Deo agendæ sint gratiæ propter institutum in Ecclesia pœnitentiæ Sacramentum

Leuit. 13. 24.

MERITO peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam potestatem in Ecclesia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, vt olim in veteri lege Sacerdotes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse dumtaxat renuntiabant; ita nunc in Ecclesia ea tantùm potestas Sacerdotibus facta est, vt aliquem peccatis esse absolutum declarent: sed verè tamquam Dei ministri absoluunt; id quod Deus ipse, gratiæ & iustitiæ auctor ac parens, efficit.

Deus est qui ministerio Sacerdotis absoluit.

16 *Quo habitu quibúsve ritibus suam actionem commendare debet?*

De ritibus.

DILIGENTER ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles obseruabunt. ita enim fiet, vt animo magis hæreant quæ hoc Sacramento consequuti sunt, nimirum se tamquam seruos clementissimo Domino, vel filios potiùs optimo parenti reconciliatos esse; & simul faciliùs intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velle autem omnes debent) se tanti beneficij gratos & memores probare. nam quem peccatorum pœnitet, is se humili ac demisso animo ad pedes Sacerdotis deiicit: vt, cùm se tam humiliter gerat, facilè possit agnoscere, superbiæ radices euellendas esse, à qua

Humilitas pœnitentis coram Sacerdote declaranda.

omnia

omnia ſcelera, quæ deflet, ortum habuerint & enata ſint. In Sacerdote autem, qui in eum legitimus iudex ſedet, Chriſti Domini perſonam & poteſtatem venere- D. Dionyſ. tur. Sacerdos enim, quemadmodum in alijs, ita in pœ- Areo. in epiſt. nitentiæ Sacramento adminiſtrando, Chriſti munus ad Demoph. exſequitur. Deinde peccata ſua pœnitens ita enumerat, vt ſe maxima & acerbiſſima animaduerſione dignum eſſe fateatur; ſupplexque delictorum veniam petit. quæ ſanè omnia vetuſtatis ſuæ certiſſima teſtimonia à ſancto Dionyſio habent.

Quos præcipuè fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiunt? 17

NIHIL profectò tam proderit fidelibus, nihilque maiorem illis alacritatem pœnitentiæ ſuſcipiendæ afferet, quàm ſi à Parochis ſæpè explicatum fuerit, quantam ex ea vtilitatem capiamus. verè enim de pœnitentia illud dici poſſe intelligent, eius quidem radices amaras, fructus verò ſuauiſſimos eſſe. Pœnitentiæ itaque omnis Primus fructus eſt, beneuolentiæ diuinæ reconciliatio. in eo vis eſt, vt nos in Dei gratiam reſtituat, cum eoque ſumma amicitia coniungat. Hanc verò reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum ſanctè & religioſè percipiunt, maxima conſcientiæ pax & tranquillitas, cum ſumma ſpiritus iucunditate Secundus fructus eſt, pax & tranquillitas animi. conſequi ſolet. nullum eſt enim tam graue & nefarium ſcelus, quod pœnitentiæ Sacramento, non quidem ſemel, ſed iterùm & ſæpiùs, non deleatur. Qua Tertius fructus, peccati quantumuis grauis remiſſio. de re ita Dominus per Prophetam inquit: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit præcepta mea, & fecerit iudi- Seſ. 14. Cócil. Trid. de pœn. cap. 3. cium & iuſtitiam; vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor. & Ezech. 18. ſanctus Ioannes: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra. Et paulò 1. Ioan. 1. pòſt: Si quis peccauerit, inquit, nullum videlicet peccati 1. Ioan. 2. genus excipiens; aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

Qua ratione quædam peccata dicuntur remitti non poſſe? 18

QVOD in ſcripturis legimus, quoſdam à Domino Tacitę obiectionis dilutio. miſericordiam non eſſe conſequutos, quamuis eam ve-

hemen-

hementer implorauerint; id verò idcircò factum eſſe intelligimus, quòd eos verè atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cùm huiuſmodi ſententiæ in ſacris litteris, vel apud SS. Patres occurrunt, quibus affirmare videntur aliqua peccata remitti non poſſe; ita eas interpretari oportet, vt difficilem admodum eſſe veniæ impetrationem intelligamus. Vt enim morbus aliquis ea re inſanabilis dicitur, quòd ægrotus ita affectus ſit, vt ſalutaris medicinæ vim oderit: ſic quoddam eſt peccati genus, quod non remittitur nec condonatur, propterea quòd proprium ſalutis remedium, Dei gratiam repellit. In hanc ſententiam à D. Auguſtino dictum eſt: Tanta labes eſt illius peccati, cùm poſt agnitionem Dei per gratiam Chriſti, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduerſus ipſam gratiam inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum mala conſcientia agnoſcere & annuntiare cogatur.

Peccata quædam non remitti quomodo intelligatur.

D. Aug. lib. 1. de ſer. Domini in monte, circa finem.

Peccati in Spiritum ſanctũ grauitas.

19 *An poteſt aliquis condonationem peccatorum citra pœnitentiam obtinere?*

ADEO propria huius Sacramenti vis eſt, vt peccata deleat: vt ſine pœnitentia remiſſionem peccatorum impetrare, aut ne ſperare quidem vllo modo liceat. Scriptum eſt enim: Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. quod quidem de grauioribus & mortiferis peccatis dictum à Domino eſt: etſi aliquo etiam pœnitentiæ genere indigent leuiora peccata quæ venialia vocantur. Sanctus enim Auguſtinus inquit: Cùm quædam ſit pœnitentia quæ quotidie in Eccleſia pro peccatis venialibus agitur, illa ſanè fruſtrà eſſet, ſi peccata venialia abſque pœnitentia dimitti poſſent.

Propria vis pœnitentiæ eſt, delere peccata.

Lucæ 13.

Venialia peccata non requirunt neceſſariò pœnitentiam Sacramentalem.

D. Aug. li. 50. hom. 50.

20 *Quot ſunt partes integrales pœnitentiæ?*

QVONIAM de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non ſatis eſt vniuerſè loqui; curabunt Paſtores ſigillatim ea tradere, ex quibus veræ & ſalutaris pœnitentiæ ratio à fidelibus percipi queat. Eſt autem huius Sacramenti proprium, vt præter formam & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia ſunt, partes etiam, vt anteà diximus, illas habeat, quæ tamquam totam integramque pœnitentiam conſtituant, contritionem

Tres pœnitẽtiæ partes integrales: quarum ſi aliqua deſit, perfecta non eſt pœnitentia Seſſ. 11. Concil. Trid. de pœn. ca. 3.

tionem ſcilicet, confeſſionem, & ſatisfactionem. de quibus Diuus Chryſoſtomus his verbis loquitur: Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre: in corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas, vel fructifera ſatisfactio. Hę autem partes ex earum partium genere eſſe dicuntur, quæ ad aliquod totum conſtituendum neceſſariæ ſunt: quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris conſtat, manibus, pedibus, oculis, & aliis huiuſmodi partibus, quarum aliqua ſi deſit, meritò imperfectum videatur; perfectum verò, ſi nulla deſideretur: eodem etiam modo pœnitentia ex hiſce tribus partibus ita conſtituitur, vt quamuis, quod ad eius naturam attinet, contritio & confeſſio, quibus homo iuſtus fit, ſatis ſit; tamen niſi tertia etiam pars, id eſt, ſatisfactio accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem deſit neceſſe eſt. Quare adeò hæ partes inter ſe connexæ ſunt, vt contritio confitendi & ſatisfaciendi conſilium & propoſitum incluſum habeat; cõfeſſionem contritio & ſatisfaciendi voluntas, ſatisfactionem verò duæ reliquæ antecedant.

D. Chryſ. ſer. 1. de pœn. qui ponitur poſt homil. 10. de patientia Iob & pœn. To. 5.

Vndénam Pœnitentiæ partes ſunt natæ? 21

HARVM trium partium eam rationem afferre poſſumus, quòd animo, verbis, & re, ipſa peccata in Deum committantur. Quare conſentaneum fuit, vt nos ipſos Eccleſiæ clauibus ſubiicientes, quibus rebus Dei ſanctiſſimum numen à nobis violatum eſſet, iiſdem etiam eius iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur. Sed idem etiam alio argumento confirmari poteſt. Etenim pœnitentia eſt veluti quædam delictorum compenſatio, ab eius voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commiſſum eſt, conſtituta. Quare & voluntas compenſandi requiritur, in quo maximè contritio verſatur; & pœnitens Sacerdotis iudicio, qui Dei perſonam gerit, ſe ſubiiciat neceſſe eſt: vt pro ſcelerum magnitudine pœnam conſtituere in eum poſſit; ex quo tum confeſſionis, tum ſatisfactionis ratio & neceſſitas perſpicitur.

Quid in hac materia propriè eſt contritio? 22

QVONIAM harum partium vim & naturam tradere fidelibus oportet: priùs incipiendum eſt à contritione,

De contritione, prima Pœnitẽtiæ parte.

tione, eaque diligenter explicanda. neque enim ad vllum temporis punctum, cùm ad memoriam præterita peccata redeunt, vel cùm aliquid offendimus, contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Et paulò pòst de contritionis modo subiicitur. Ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua, coniunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, contritionis vim in eo tantùm positam non esse, vt quis peccare desinat, aut propositum ei sit, nouum vitæ genus instituere; aut ipsum iam instituat; sed in primis malè actæ vitæ odium & expiationem suscipiendam esse. Id verò maximè confirmant illi sanctorum Patrum clamores, quos in sacris litteris frequenter profusos esse legimus. Laboraui, inquit Dauid, in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum. Et, Exaudiuit Dominus vocem fletus mei. & rursus alius: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quas certè & alias huiusmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum detestatio expressit.

Concil. Trid. Sess. 14. de pœ. c. 4. & can. 5. Sess. 6. cap. 6. & 14.

Quid sit contritio.

Cõtrariæ opinionis refutatio, sumpta ex auctoritate Concilij, & scripturis. Cõcil. Trid. ibid.

Psalm. 6.

Esaiæ 38.

23 *Corporísne sensu dolor, qui ex contritione nascitur, æstimari debet?*

QVOD contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et sanctus Augustinus testatur, dolorem pœnitentiæ comitem esse, non pœnitentiam. Verùm peccati detestationem & odium, doloris vocabulo Patres significarunt; tum quia sacræ litteræ ita vtuntur. inquit enim Dauid: Quàm diu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiscendi habet, ex ipsa contritione oritur; vt non incommodè contritio dolore definita fuerit, quòd dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes vestem etiam mutare soliti sint. de quo Dominus apud sanctum Matthæum inquit: Væ tibi Corozaim, væ tibi Beth-

Vera cõtritio non corporis sensu, sed dolore animi est metienda.

Psalm. 12.

Cur pœnitentes soliti sint vestes mutare.

Matth. 11.

Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.

Quare peccati deteſtatio vulgò à Theologis Contritio appellatur? 24

RECTE contritionis nomen peccati deteſtationi, de qua loquimur, ad ſignificandam vim doloris impoſitum eſt, ducta ſimilitudine à rebus corporeis, quæ minutatim ſaxo, aut duriore aliqua materia confringuntur: vt eo vocabulo declararetur, corda noſtra, quæ ſuperbia obduruerunt, pœnitentiæ vi contundi atque conteri. Quare nullus alius dolor, vel ex parentum & filiorum obitu, vel cuiuſuis alterius calamitatis cauſa ſuſceptus, hoc nomine appellatur: ſed illius tantùm doloris proprium eſt nomen, quo ex amiſſa Dei gratia atque innocentia afficimur.

Dolor aliunde proueniens non dicitur contritio.

Quibus præterea vocabulis eadem peccati deteſtatio declarari ſolet? 25

INTERDVM contritio cordis dicitur: quia cordis nomen frequenter ſacræ litteræ pro voluntate vſurpant. vt enim à corde motionum corporis principium ſumitur: ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur ac regit. Vocatur etiam à ſanctis Patribus cordis compunctio; qui libros de contritione conſcriptos de compunctione cordis inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida vlcera ſecantur, vt incluſum virus poſſit erumpere: ita corda quàſi ſcalpello contritionis adhibito inciduntur, vt peccati mortiferum virus queant eiicere: quare & ſciſſio cordis à Ioële Propheta appellata eſt. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra.

Eadem peccati deteſtatio aliàs cordis contritio dicitur. Chryſ. tom. 5. Cordis compunctio. Ioel 2. Cordis ſciſſio.

Cur dolor de peccatis, vocabulo Contritionis incluſus, maximus & vehementiſſimus eſſe debet? 26

SVMMVM verò & maximum dolorem ex peccatis quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſſe, ita vt nullus maior excogitari poſſit, facilè erit hiſce rationibus demonſtrare. nam cùm perfecta contritio ſit charitatis actio, quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur: patet, eundem contritionis & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor; hinc fit vt contritio ve-

Prima ratio Ioan. 2.

hementissimum animi dolorem coniunctum habeat. vt enim maximè diligendus est Deus: ita, quæ nos à Deo alienant, maximè detestari debemus. In quo etiam illud obseruandum est, eodem loquendi genere charitatis & contritionis magnitudinem in sacris litteris significari.

Deut. 6.

de chatitate dictum est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Rursus, quod ad contritionem atti-

Ioel. 2.

Secunda ratio.

net, clamat Dominus per Prophetam: Conuertimini in toto corde vestro. Præterea, si, vti Deus summum bonum est inter omnia quæ diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia quæ odisse homines debent; illud sequitur, vt, quam ob causam Deum summè diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit.

Vitæ conseruandæ causa peccare non licet.

Matth. 10.

Matth. 16.

Marc. 8.

Omnibus verò rebus Dei amorem anteponendum esse, ita vt ne vitę quidem conseruandæ causa peccare liceat, apertè nos docent illa Domini verba: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. &, Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet

Tertia ratio.

eam. Sed illud etiam animaduertendum est, vt quemadmodum, sancto Bernardo teste, nullus finis & modus

S. Bernar. circa med. lib. de diligẽdo Deo.

charitati præscribitur (Modus enim, inquit ille, diligendi Deum, est ipsum diligere sine modo) ita peccati detestationi nullus modus definiatur.

Dolor de peccatis non tantùm debet esse maximus, sed etiã vehementissimus.

Deut. 4.

Sit præterea non solùm maxima, sed vehementissima, atque adeò perfecta, omnemque ignauiam & socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est: Cùm quęsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quęsieris, & tota tribulatione animę tuæ. & apud

Hier. 29.

Hieremiam: Quæretis me, & inuenietis, cùm quæsieritis me in toto corde vestro, & inueniar à vobis, ait Dominus.

27 *Veráne fuerit contritio, si, remota ignauia, dolor de peccatis non fuerit absolutus?*

Vera & vtilis contritio etiã esse potest, si non tantum dolorẽ sentiamus de peccatis quàm de rebus externis obstante scili-

SI id minùs consequi nobis liceat, vt perfecta sit, vera tamen & efficax contritio esse potest. sæpè enim vsu venit, vt, quę sensibus subiecta sunt, magis quàm spiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum maiorem ex filiorum obitu, quàm ex peccati turpitudine, doloris sensum capiunt. Idem etiam iudicium faciendum est, si

lacrymę

lacrymę doloris acerbitatem non consequantur: quę tamen in pœnitentia summopere optandæ & commendandæ sunt. præclara est enim ea de re sancti Augustini sententia: Non sunt, inquit, in te Christianæ pietatis viscera, si luges corpus à quo recessit anima; animam verò à qua recessit Deus, non luges. Atque huc spectant illa Saluatoris nostri verba, quæ suprà allata sunt: Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factę essent virtutes, quę factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Tametsi ad eam rem comprobandam satis esse debent clarissima Niniuitarum, Dauidis, Peccatricis, Apostolorum principis exempla: qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

cet naturæ imbecillitate.
Sef. 14. Côcil. Trid. de pœn. cap. 4.
Contritio lacrymis testanda.
S. Aug. ser. 41. de Sanctis.
Matth. 11.

Suntne peccata capitalia singulatim in contritione detestanda? 28

MAXIME hortandi & monendi sunt fideles, vt ad singula mortalia crimina, proprium contritionis dolorem adhibere studeant. ita enim Ezechias contritionem describit, cùm ait: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Etenim recogitare omnes annos, est sigillatim peccata excutere, vt ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque scriptum legimus: : Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet. Atque in hanc sententiam sanctus Augustinus inquit: Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona. Neque tamen hac in re desperent fideles de summa Dei bonitate & clementia: is enim, cùm nostrę salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit, sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, & vniuersa peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat, ad Dominum se conuerterit. ita enim nos per Prophetam iubet sperare, cùm inquit: Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua.

Esa. 38.
Ezech. 18.
Lib. in vera & falsa pœnit. cap. 14.
Non desperandum est de Dei bonitate, etiam si absolutá peccatorum contritionem non sentiamus.
Ezech. 33.

Quæ ad veram contritionem sunt cum primis necessaria? 29

EX iam dictis licebit colligere, quę ad veram contri-

tionem maximè ſunt neceſſaria, de quibus fidelem populum accuratè oportebit docere; vt quiſque intelligat, qua ratione comparare eam poſſit; regulamque habeat, qua diiudicet, quantum abſit ab eius virtutis perfectione. Primum enim neceſſe eſt, peccata omnia, quæ admiſimus, odiſſe, & dolere; ne, ſi quædam tantùm doleamus, ficta & ſimulata, neque ſalutaris pœnitentia à nobis ſuſcipiatur. nam vt à ſancto Iacobo Apoſtolo dictũ eſt: Quicumque totam legem ſeruauerit, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus. Alterum eſt, vt ipſa contritio confitendi & ſatisfaciendi voluntatẽ coniunctam habeat. de quibus poſteà ſuo loco agetur. Tertium eſt, vt pœnitens vitæ emendandę certam & ſtabilem cogitationem ſuſcipiat. hoc verò Propheta apertè his verbis nos docuit: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur; omnium iniquitatũ eius, quas operatus eſt, non recordabor. & paulò pòſt: Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit & paucis interiectis, Conuertimini, inquit, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas: proiicite à vobis omnes præuaricationes veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Idem etiam Chriſtus Dominus mulieri, quæ in adulterio deprehenſa eſt, præſcripſit: Vade, inquit, & iam ampliùs noli peccare. Item Paralytico illi, quem ad probaticam piſcinam curauerat, Ecce, ait, ſanus factus es, iam noli peccare. Sed natura quoque ipſa & ratio plenè oſtendunt, duo illa ad contritionem in primis eſſe neceſſaria, dolorem ſcilicet peccati admiſſi, & propoſitum cautionemq; nequid huiuſmodi in poſterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem iniuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quòd in eũ iniurioſus & contumelioſus fuerit; & diligenter reliquo tempore prouideat, ne qua in re amicitiam læſiſſe videatur: quæ duo obedientiam adiunctam habeant neceſſe eſt; hominẽ enim legi ſiue naturali & diuinæ, ſiue humanæ, quibus ſubiectus eſt, parere conue-

Primum.
Ficta eſt pœnitẽtia in qua de quibuſdam peccatis tantùm dolemus
Iacob. 1.
Secundum.
Tertium.
Ezech. 18.
Ioan. 8.
Ioan. 5.

conuenit. Quare si quis pœnitens alteri per vim, aut per
fraudem abstulit, restituat oportet: itemque alicuius aut
commodi aut officij compensatione illi satisfaciat, cuius
dignitatem, aut vitam, dicto factóve violauit. tritum
enim est omnium sermone, quod apud sanctum Augu- S. Aug. epist.
stinum legimus: Non remittitur peccatum, nisi restitua- 54. ad Maced.
tur ablatũ. Neque verò inter cętera quę ad contritionem Quartum.
maximè pertinent, minùs diligenter & necessariò curan-
dum est, vt, quidquid iniuriarum ab altero acceperis, id
totum remittatur ac condonetur. ita enim Dominus &
Saluator noster monet atque denuntiat: Si demiseritis Matth. 6.
hominibus peccata eorum, demittet & vobis Pater vester
cælestis delicta vestra: si autem non dimiseritis homini-
bus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Hæc
sunt quę fidelibus in cõtritione obseruanda sunt. Cæte-
ra, quæ ad hanc rem à Pastoribus colligi facilè poterunt,
efficient quidem, vt in suo genere contritio sit magis
perfecta & absoluta: verùm adeò necessaria existimanda
non sunt, vt sine his veræ & salutaris pœnitentiæ ratio
constare non possit.

Quæ est propria contritionis vis & vtilitas?

QVONIAM non satis esse Pastoribus debet, si do- 30
ceant quæ ad salutẽ videntur pertinere, nisi etiam omni
cura & industria laborent, vt fideles ad eam ipsam ratio-
nem, quæ illis præscripta est, vitam actionesque suas
dirigant; vehementer proderit, contritionis vim & vtili-
tatem sæpiùs proponere. Nam cùm pleraque alia pieta- Prima vtilitas
tis studia, veluti beneficentia in pauperes, ieiunia, pre- est, quòd sit
ces, & alia id genus sancta & honesta opera, hominum certissima
culpa, à quibus proficiscuntur, à Deo interdum repu- peccatorum
dientur; ipsa certè contritio nunquam illi grata & ac- medicina.
cepta esse non potest. nam inquit Propheta: Cor contri- Psalm. 50.
tum & humiliatum Deus non despicies. Quin etiam Altera vtilitas
statim vt eam mentibus nostris concepimus, peccato- est, quòd sit
rum remissionem nobis à Deo tribui, alio loco eiusdem facilis, expe-
Prophetæ verba illa declarant: Dixi, confitebor aduer- dita, & mox
sum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti im- sanans ægro-
pietatem peccati mei. Atque eius rei figuram in decem tantis animæ
leprosis animaduertimus, qui à Saluatore nostro ad Sa- medicina.
cerdotes missi, antequam missi ad illos peruenirent, à Psalm. 31. Lucæ 17.

lepra liberati ſunt. Ex quo licet cognoſcere, veræ contritionis, de qua ſuprà dictum eſt, eam vim eſſe, vt illius beneficio omnium delictorum veniam ſtatim à Domino impetremus.

31 *Qua ratione ad perfectionem contritionis venitur?*

PLVRIMVM etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, ſi Paſtores rationem aliquam tradiderint, qua ſe quiſque ad contritionem exercere poſſit. Monere autem oportet, vt omnes, conſcientiam ſuam frequenter excutientes, videant, num, quæ à Deo, ſiue Eccleſiaſticis ſanctionibus præcepta ſunt, ſeruauerint. quòd ſi quis alicuius ſceleris reum ſe eſſe cognouerit, ſtatim ſe ipſum accuſet, ſupplexque à Domino veniam expoſcat, & ſpatium tum confitendi, tum ſatisfaciendi ſibi dari poſtulet; in primiſque diuinæ gratiæ præſidio ſe adiuuari petat, ne in poſterum eadem illa peccata admittat, quæ admiſiſſe vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Paſtoribus, vt in peccatum ſummum fidelium odium concitetur; tum quia ſumma eſt illius fœditas & turpitudo, tum quia grauiſſima damna & calamitates nobis adfert. nam Dei beneuolentiam, à quo maxima bona accepimus, longeque maiora exſpectare & conſequi licebat, à nobis alienat, & ſummorum dolorum cruciatibus perpetuò afficiendos ſempiternæ morti nos addicit. Hactenus de contritione: nunc ad confeſſionem, quæ eſt altera pœnitentiæ pars, veniamus.

Primùm requiritur peccati agnitio.

Secundò, ſui ipſius accuſatio.

Tertiò, confitendi ac ſe emendandi propoſitum.

Quartò diuini auxilij petitio.

Quintò, vehementiſſima peccatorum deteſtatio.

32 *Quæ eſt confeſſionis præſtantia, quamque fuit ad Chriſtianam ſalutem neceſſaria eius inſtitutio?*

QVANTVM curæ & diligentiæ in ea explicanda Paſtores ponere debeant, ex eo facilè intelligent, quòd omnibus ferè piis perſuaſum eſt, quidquid hoc tempore ſanctitatis, pietatis, & religionis in Eccleſia, ſummo Dei beneficio, cõſeruatum eſt, id magna ex parte confeſſioni tribuendum eſſe; vt nulli mirandum ſit, humani generis hoſtem, cùm fidem Catholicam funditus euertere cogitat, per miniſtros impietatis ſuæ & ſatellites, hanc veluti Chriſtianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum eſſe. Primùm itaque docendum eſt, confeſſionis inſtitutionem nobis ſummopere vtilem, atque adeò neceſſariam fuiſſe. Vt enim hoc concedamus, contritione

De Confeſſione, Sacramẽti pœnitentiæ altera parte.

Confeſſionis quanti ſit præſtantia, primũ colligitur ex eius neceſſitate ad ſalutem conſequendã

De neceſſitate confeſſionis, paulò pòſt quæſt. 37.

tritione peccata deleri; quis ignorat illam adeò vehementem, acrem, incensam esse oportere, vt doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum peruenirent, fiebat etiam vt à paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. quare necesse fuit, vt clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, cùm claues regni cęlestis Ecclesiæ tradidit. Etenim ex fidei Catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum; si quis ita animo affectus sit, vt peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi eiusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit; ei tamen, cùm peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clauium scelera omnia remitti ac condonari: vt meritò à sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ clauibus aditum in cælum aperiri. De quo nemini dubitandum est, cùm à Concilio Florentino decretum legamus, pœnitentiæ effectum esse absolutionem à peccatis.

Trident. Syn. Ses. 14. de pœ. cap. 14.

Quæ contritio citra confessioné peccata deleat.

Vi cófessionis salutis consequendæ ratio efficitur facilior.

Aug. lib. 2. de adul có. ca. 9. Chrys. lib 3. de Sacerd.

Florentinum Concil. in decreto Eugenij 4.

Verùm ex eo prætereà licet cognoscere, quantam afferat confessio vtilitatem, quòd iis, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quàm si interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti & fideli amico patefaciant, qui eos opera & consilio iuuare possit. Quare ad eandem rationem maximè salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, vt Sacerdoti, tanquam Christi Domini vicario, cui perpetui silentij seuerissima lex proposita est, animæ suæ morbos & vulnera aperiant. statim enim parata sibi medicamenta inuenient, quæ non solùm præsentis ægritudinis sanandæ, verùm ita præparandæ animæ cælestem quandam vim habeant; vt deinceps facilè futurum non sit, in eiusdem morbi & vitij genus recidere.

Secundò, confessionis excellentia inde colligitur, quòd sit certissimum ad mores emendandos instrumentum.

De pœn. dist. 6. c. Sacerd.

Neque verò illa confessionis vtilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem & coniunctionem magnopere pertinet. constat enim, si Sacramentalem confessionem è Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis & nefandis sceleribus futura esse,

Tertiò, hinc intelligimus confessionis vtilitaté quòd vitæ humanæ societatem publicamque honestatem conseruet.

quæ posteà, & alia etiam multò grauiora, homines, peccati consuetudine deprauati, palàm committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia, delinquendi cupiditati & licentiæ tanquam frænos iniicit, & improbitatem coërcet. Sed iam Confessionis vtilitate exposita, quæ sit eius natura & vis, Pastoribus tradendum erit.

33 *Quæ est confessionis Sacramentalis descriptio & natura?*

Peccata accusatorio animo in Cófessione sunt enumeranda.
Prou. 1.
S. Chrys. hom. 20. in Gen.

CONFESSIONEM definiunt esse peccatorum accusationem, (quæ ad Sacramenti genus pertinet) eò susceptam, vt virtute clauium veniam impetremus. Rectè autem accusatio dicitur, quòd peccata ita commemoranda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus, vt ij faciunt, qui lætantur cùm malefecerint; nec omnino ita enarranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verùm accusatorio animo ita enumeranda sunt, vt ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ causa peccata confitemur; quoniam hoc iudicium longè dissimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pœna & supplicium, non culpæ liberatio & errati venia constituta est. In eandem ferè sententiam, quamuis aliis verbis, sanctissimi Patres videntur confessionem definiuisse: veluti cùm S. August. inquit, Confessio est, per quam morbus latens, spe veniæ aperitur. & S. Greg. Confessio est peccatorum detestatio. quarum vtraque, quod in superiori definitione continetur, facilè ad eam referri poterit.

Quæ sit causa enumerationis peccatorũ Iudicium cófessionis est dissimile forensibus iudiciis.

34 *Qua ex causa, & quando instituta est à Christo confessio?*

Dei bonitas causa est institutæ à Christo Confessionis.
Concil. Trid. Ses. 14. de pœ. cap. 5. & ca. 6.
Ioan. 20.

FIDELIBVS sine vlla dubitatione tradendum est, hoc Sacramentum à Christo Domino, qui benè omnia, & vnius salutis nostræ causa fecit; ob eius summam bonitatem & misericordiam institutam esse. Apostolis enim post resurrectionem in vnum locum congregatis insufflauit dicens: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.

35 *Qui sunt eius examinis, quod fit in confessione, legitimi iudices constituti?*

CVM Dominus potestatem retinendi & remittendi

peccati

peccata Sacerdotibus tribuerit: perſpicuum eſt, ipſos etiam de ea re iudices conſtitutos fuiſſe. Atque idem ſignificare viſus eſt Dominus, cùm Apoſtolis id negotij dedit, vt Lazarum à mortuis excitatum à vinculis ſoluerent, quibus conſtrictus erat. Nam S. Aug. eum locum ita explanat: Ipſi, inquit, Sacerdotes plus poſſunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimen remittunt. Dominus ſcilicet per ipſos Apoſtolos Lazarum, quem iam ſuſcitauerat, obtulit diſcipulis ſoluendum, oſtendens poteſtatem ſoluendi eſſe conceſſam Sacerdotibus. Quò etiam pertinet, quòd iis qui à lepra in itinere curati ſunt, præceperat, vt Sacerdotibus ſe oſtenderent, illorumque iudicium ſubirent. Cùm igitur Dominus poteſtatem retinendi & remittendi peccata, Sacerdotibus tribuerit; perſpicuum eſt, ipſos etiam ea de re iudices conſtitutos fuiſſe. At quoniam, vt ſancta Tridentina Synodus ſapienter admonuit, de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iuſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi planè cognita & perſpecta cauſa fuerit: ex eo ſequitur, vt pœnitentium confeſſione ſigillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda ſint. Hæc igitur Paſtores docebunt, quæ à ſancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuò à Catholica Eccleſia tradita ſunt. Si enim ſanctiſſimos Patres attentè legimus, nuſquam non apertiſſima teſtimonia occurrẽt, quibus confirmetur hoc Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, & confeſſionis Sacramentalis legem, quam illi exomologeſin & exagoreuſin Græco vocabulo appellant, tanquam Euangelicam accipiendam eſſe. Quòd ſi etiam veteris Teſtamenti figuras exquirimus; ſine dubio ad peccatorum confeſſionem videntur pertinere varia illa ſacrificiorum genera, quæ ad expianda varij generis peccata à Sacerdotibus fiebant.

Sacerdotes huius examinis ſunt legitimi iudices, quòd latiùs poſteà exponetur, qu. 47. & deinceps.

Ioan. 11.

S. Aug. lib. de vera & falſa pœnit. cap 19. & ſerm. 8. de verbis Dom.

Lucæ 17.

Concil. Trid. de pœn. Seſ. 14. c. 5. can. 7.

Cur in Cōfeſſione omnia peccata ſint patefacienda. Hoc diffuſiùs exponit paulò pòſt queſt. 40. Seſ. eadem, de pœnit.

Confeſſio veteris legis figuris eſt adumbrata.

Quo fructu ad Sacramentalem confeſſionem Eccleſia certas quaſdam cærimonias adiunxit? 36

QVEMADMODVM confeſſionem à Domino Saluatore inſtitutam eſſe, fideles docendi ſunt; ita etiã monere eos oportet, quoſdam ritus & ſolemnes cærimonias Eccleſiæ auctoritate additas eſſe, quæ, etſi ad Sacramenti rationem non ſpectant, eius tamen dignitatem

Cærimoniarum cōfeſſionis vtilitas.

magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam faciliùs consequendam præparant. Cùm enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abiecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliaque huiusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacraměti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur; ex his perspicuè intelligimus, tum in Sacramento cælestem vim agnoscendam, tum à nobis diuinam misericordiam summo studio requirendam atque efflagitandam esse.

37 *Possúntne salutem citra confeßionem recuperare qui peccatis sunt obnoxij capitalibus?*

Necessitas salutis recuperandæ per cōfessionem. Hæc etiam attingit qu. 32. Trid. Syn. de pœn. cap. 5. & can. 7. Potestas absoluendi cur claui comparetur.

SIC statuant fideles, eum, qui mortali scelere premitur, confessionis Sacramento ad spiritualem vitam reuocandum esse: quod quidem pulcherrima translatione à Domino apertè significatum videmus, cùm huius Sacramenti administrandi potestatem, clauem regni cælorum appellauit. Vt enim locum aliquem munitum & sublimem ingredi nemo potest, sine eius opera, cui claues commissæ sunt: sic intelligimus, neminem in cælum admitti, nisi fores à Sacerdotibus, quorum fidei claues Dominus tradidit, aperiantur. aliter enim nullus planè clauium vsus in Ecclesia esse videbitur: ac frustrà is, cui clauium potestas data est, quempiam cęli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc verò præclarè à sancto Augustino cognitum est, cùm inquit: Nemo sibi dicat, Occultè ago apud Dominum pœnitentiam: nouit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago. ergo sine causa dictum, Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo? ergo sine causa claues datæ sunt Ecclesię Dei? Atque in eandem sententiam sanctus Ambrosius in libro de pœnitentia scriptum reliquit, cùm Nouatianorum hęresim conuelleret, qui soli Domino potestatem remitttendi peccata reseruandam asserebant: Ecquis Deum, inquit, magis veneratur, quine mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nobis iussit, eius ministris obtemperare: quibus cùm pareamus, honorem soli Deo deferimus.

S. Aug. lib. 50. ho. hom. 49.

Matth. 18.

S. Amb. lib. 1. de pœn. c. 2. Nouatianorū hæresis.

38 *Quo ætatis & anni tempore confitendum est?*

CVM minimè dubitari possit, confessionis legem ab ipso

ipſo Domino latam & conſtitutam eſſe; ſequitur, vt videndum ſit, quínam, quo ætatis & anni tempore, ei parere debeant. Primùm itaque ex Concilij Lateranenſis canone, cuius initium eſt, Omnis vtriuſque ſexus, perſpicitur, neminem confeſſionis lege aſtrictum eſſe ante eam ætatem, qua rationis vſum habere poteſt. neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita eſt: ſed illud vniuersè ſtatuendum videtur, ab eo tempore confeſſionem puero indictam eſſe, cùm inter bonum & malum diſcernendi vim habet, in eiusque mentem dolus cadere poteſt. nam cùm ad id vitæ tempus quiſque peruenerit, in quo de ſalute æternæ deliberandum eſt, tum primùm Sacerdoti peccata cõfiteri debet, cùm aliter ſalutem ſperare nemini liceat, qui ſcelerum conſcientia premitur. Quo verò potiſſimùm tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo anteà diximus, ſancta Eccleſia decreuit: iubet enim ſemel ſaltem quotannis fideles omnes peccata ſua confiteri.

Trid. Syn. de pœnit. cap. 5. can. 8.

Later. Concil. c. 21. & habetur lib. 5. decret. de pœn. & remiſſ. cap. Omnis.

Quando pueri confiteri debeant.

Morituris cũ primis neceſſaria eſt confeſſio.

Quoties Chriſtiani hoc beneficio vtentur? 39

SI, quid ſalutis noſtræ rario poſtulet, conſideremus, profectò quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cuius tractatio homini peccatis contaminato non conueniat; veluti cùm Sacramenta adminiſtramus, aut percipimus; toties confeſſio prætermittenda non eſt. Atque idem omnino ſeruare oportet, cùm veremur, ne nos alicuius culpæ, quam admiſerimus, obliuio capiat. Neque enim peccata confiteri poſſumus quę non meminimus: neque peccatorum veniam à Domino impetramus, niſi ea pœnitentiæ Sacramentum per confeſſionem deleat.

Prudentis eſt & pii, ſæpiùs confiteri.

Hoc amplificatur paulo pòſt, quęſt. 46

Súntne omnia peccata ſigillatim in confeßione aperienda? 40

QVONIAM multa in confeſſione obſeruanda ſunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non item neceſſaria ſunt; de his accuratè agendum erit. neque enim deſunt libelli & commentarij, ex quibus facile eſt horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in confeſſione curandum eſſe, vt integra & abſoluta ſit. etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. nam venialia, quæ nos à Dei gratia non diuellunt, & in quæ

De conditionibus & circumſtãtiis ad confeſſionem requiſitis.

Primò eſſe debet confeſſio integra & plena.

Trid. Syn. Seſ. 14. de pœnit. cap. 5. & cã. 7.

Repetantur etiam hîc quę trigesima-quinta quæst. huius capitis sunt explicatæ.

quæ frequentiùs labimur, tametsi rectè atque vtiliter, quod piorum vſus demonſtrat, confitemur, tamen ſine culpa prętermitti, multiſque aliis rationibus expiari poſſunt. at mortifera peccata, vt iam diximus, ſingula enumeranda ſunt, quamuis etiam occultiſſimè lateant, & eius generis ſint, quæ duobus tantùm extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpè enim euenit, vt ea grauiùs animam vulnerent, quàm illa, quæ apertè ac palàm peccare homines ſolent. ita verò à ſancta Tridentina Synodo definitum, atque Catholica Eccleſia ſemper traditum eſt: quemadmodum ſanctorum Patrum teſtimonia declarant. eſt enim apud ſanctum Ambroſium in hunc modum: Non poteſt quis iuſtificari à peccato, niſi confeſſus fuerit peccatum. Sanctus etiam Hieronymus in Eccleſiaſte idem planè confirmat. inquit enim: Si quem ſerpens diabolus occultè momorderit, &, nullo conſcio, eum peccati veneno infecerit; ſi tacuerit, & pœnitentiam non egerit, nec vulnus ſuum fratri vel magiſtro voluerit confiteri; magiſter, qui linguam habet ad curandum, ei prodeſſe non poterit. Prętereà ſanctus Cyprianus in ſermone de lapſis, apertiſſimè hoc docet, his verbis: Quamuis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti ſint, quoniam tamen de eo cogitauerunt, id ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter confiteantur. Denique hæc omnium Eccleſiæ Doctorum communis vox eſt atque ſententia.

Trid. Syn. ibidem.

S. Amb. lib. de parad. cap. 14. Hier. ſuper illud cap. 10. Si mordeat ſerpens, &c.

S. Cyp. ſer. 5. de lapſis, circa finem.

41 *Numquid omnes peccatorum circumſtantiæ, dum quis confitetur ſunt patefaciendæ?*

Secundò, circumſtantiæ grauātes aperiendæ ſunt. Trid. Synod. de pœ. Seſ. 14. cap. 5.

EST etiam in confeſſione ſumma illa cura & diligentia adhibenda, quam in rebus grauiſſimis ponere ſolemus, omneque ſtudium ita eò conferendum, vt ſanemus animæ vulnera, & peccati radices euellamus. Neque verò ſolùm peccata grauia narrando explicare oportet; verùm etiam illa, quę vnumquodque peccatum circumſtant, & prauitatem valdè augent vel minuunt. Quædam enim circumſtantiæ adeò graues ſunt, vt peccati mortiferi ratio ex illis tantùm conſtet: quare hæc omnia confiteri ſemper oportet. Si quis enim hominem interemit, explicandum eſt vtrùm ille ſacris initiatus, an profanus fuerit. Itemque ſi cum muliere concubuit,

matri-

matrimonijne lege libera, aut alterius vxore, aut propinqua, aut alicuius voti ſponſione Deo conſecrata, aperiat neceſſe eſt. Hęc enim diuerſa peccatorum genera conſtituunt, ita vt primũ quidem ſimplex fornicatio, alterum adulterium, tertium inceſtus, quartum ſacrilegium à diuinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum eſt: verùm ſi quis aureum nummum furetur, leuiùs omnino peccat, quàm qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, prępertim verò qui ſacram pecuniam abſtulit. Quæ etiam ratio ad locum & ad tempus pertinet; quorum exempla notiora ſunt ex multorum libris, quàm vt à nobis commemorentur. Hæc igitur, vt diximus, enumeranda ſunt: quæ verò prauitatem rei magnopere non augent, ſine crimine omitti poſſunt.

Circumſtãtiæ non grauantes poſſunt reticeri.

Eſtne confeßio in qua ſponte aliquid grauius reticetur, aut negligenter excuſſa ſunt peccata iteranda? 42

Ad confeſſionem adeò neceſſarium eſt, vt, quod anteà diximus, integra ſit & abſoluta, vt, ſi quis dedita opera alia quidem ex iis, quę explicari debent, prętermittat, alia verò tantummodò confiteatur, non ſolum ex ea confeſſione is nullum commodũ conſequatur, ſed etiam nouo ſcelere ſe obſtringat. Neque eiuſmodi peccatorũ enumeratio confeſſionis nomine, in qua Sacramenti ratio inſit, appellanda eſt: quin potiùs pœnitenti confeſſionem repetere eſt neceſſe, ſeque ipſum illius peccati reum facere, quòd Sacramenti ſanctitatem confeſſionis ſimulatione violauerit. At verò ſi alia de cauſa confeſſioni aliquid defuiſſe videatur, vel quia pœnitẽs nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conſcientię ſuę latebras non ita accuratè perquiſierit, cùm tamen illud in animo haberet, vt integrè omnia peccata cõfiteretur; nihil opus ei erit confeſſionem iterare, ſatis autem habebit, ſi quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animaduertendum eſt, ne nimis diſſolutè & remiſsè conſcientiam noſtram ſcrutati ſimus, adeoque negligenter peccata admiſſa memoria repetere ſtuduerimus, vt ea ne recordari quidem voluiſſe, meritò videri poſſimus. id enim ſi factum fuerit, confeſſionem iterare omnino oportebit.

Confeſſio in qua aliquid ſponte reticetur, quàm ſit noxia, & quòd ſit iteranda.
Trid. Synod. Seſ. 14. de pœ. cap. 5.

Reticẽtia quæ ex obliuione, vel modica negligentia naſcitur, non requirit iterationem confeſſionis.
Negligentia magna & voluntaria iterationem confeſſionis poſtulat.

Nunquid

Nunquid compositè & artificiosè facienda est confeßio?

43 CVRANDVM est prętereà, vt confessio nuda, simplex, & aperta sit, non artificiosè composita; quod à nonnullis fit, qui potiùs vitæ suæ rationem exponere quàm peccata confiteri videntur. ea enim confessio esse debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipsos nouimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstret Quòd si peccata vel non recensentur, vel alieni à re, quam tractamus, sermones inseruntur; perspicuum est, confessionem hac virtute carere.

Tertiò, nudè & remotis ambagibus aperiẽda sunt peccata.

44 *Quæ citra pudorem suere commissa, itáne etiam sunt exponenda?*

VEHEMENTER etiam commendandi sunt, qui prudentiam & verecundiam in explicandis rebus adhibent. neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, quæ ad cuiusque peccati naturam & rationem pertinẽt, breui oratione, quæ modestiam coniunctam habeat, aperienda sunt.

Quartò, considerata sit & verecunda confessio.

45 *An confeßio per internuntium aut per litteras fieri poßit?*

QVIN & hoc tum confitenti, tum Sacerdoti maximè laborandum est, vt eorum sermo in confessione secretò habeatur. Quare fit, vt nemini omnino, neque per nuncium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil iam occultè agi potest, peccata confiteri liceat.

Quintò, secreta sit cõfessio, & extra periculum reuelandi. Trid. Syn. Ses. 14. cap. 5. de pœnit.

46 *Quare expedit homini Christiano sæpiùs confiteri?*

NVLLA res fidelibus adeò curæ esse debet, quàm vt frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. etenim cùm aliquis mortifero scelere vrgetur, nihil ei magis salutare esse potest, ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri: nam, vt sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profectò est, cùm in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

Vtilitas frequẽtatæ confessionis. Vide paulò antè quæst. 39

47 *Quotuplici potestate huius Sacramenti minister præditus esse debet?*

MINISTRVM huius Sacramenti Sacerdotem esse, qui ordinariam aut delegatam absoluendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis sanctionibus satis apparet. habeat

De legitimo & idoneo cõfessionis Sacramentalis ministro.

beat enim oportet non solùm ordinis, verùm etiam iurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre verò huius ministerij testimonium præbent illa Domini verba apud S. Ioannem: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. neque enim omnibus, sed Apostolis tantùm hęc dicta fuisse constat; quibus in hac functione Sacerdotes succedunt: idque etiam maximè consentaneum est. nam cùm omne gratiæ genus, quę hoc Sacramento tribuitur, à Christo capite ad membra deriuetur; meritò debent corpori Christi mystico, id est, fidelibus illud administrare, qui soli verum eiusdem corpus conficiendi potestatem habent; cùm præsertim fideles hoc ipso pœnitentiæ Sacramento, ad sacram Eucharistiam sumendam, apti idoneique reddantur. Verùm quanta olim religione in antiquissima Ecclesia ius ordinarij Sacerdotis conseruatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facilè intelligitur: quibus cautum est, ne quis Episcopus aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet, sine ipsius auctoritate qui illi præesset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita verò ab Apostolo sancitum est, cum Tito præcepit, vt in singulis ciuitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ & Sacramentorum cælesti pabulo fideles alerent & educarent.

Minister duplici potestate sit præditus. Trid. Syn. Sess. 14. can. 5. & 6. de pœ. can. 10. Ioan. 10. Ordinis potestas vnde probetur. Quædam quæ huc pertinebant, tractata sunt quęst. 35 Alia etiã subijcientur cap. 7. huius partis, de Sacramẽto ordinis, qu. 6. & sequentibus. Trid. Syn. c. 7. Se[illegible] dem. Iuris[illegible]ctionis potestas vnde probetur. Primò. Secundò. Ad Tit. 1.

Potéstne quiuis Sacerdos quemcumque peccatorem in necessitate positum absoluere? 48

SI mortis periculum imminet, & proprij Sacerdotis facultas non datur; ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse, Concilium Tridentinum docet, vt vnicuique Sacerdoti liceret non solùm omni peccatorum genere, cuiuscumque potestatis sit, illa condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo soluere.

Quãta cuiusque Sacerdotis in periculo mortis circa absolutionem sit potestas. Trid. Syn. de pœn. Sess. 14. cap. 7.

Qualis est cuique de sua salute sollicito deligendus confessionis minister? 49

PRÆTER ordinis & iurisdictionis potestatem, quę prorsus necessaria sunt, opus est in primis, vt huius Sacramenti minister tum scientia & eruditione, tum prudentia præditus sit. iudicis enim & medici simul personam gerit. Ac, quod ad primũ attinet, satis constat, non vulgarem

Eruditio & prudentia etiã in Confessario necessariæ: quod etiã initio Decalogi pluribus declaratur.

Confessarius iudicis personam sustinet. Trid. Syn. Ses. 24. de pœn. ca. 6. & can. 9. Confessarius medici personam sustinet. S. Basil. in reg. breu. quæst. 219. & Cócil. Later. cap. 21. Qualis confessarius deligendus.

vulgarem scientiam necessariam esse, qua & peccata inuestigare, & ex variis peccatorum generibus, quę grauia, quæ leuia sint, pro cuiusque hominis ordine & genere iudicare possit. Vt autem medicus est, summa quoque prudentia indiget. etenim diligenter prouidendum est, vt ea remedia ægroto adhibeantur, quę ad illius animam sanandam, & in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuius maximo studio curandum esse, vt eum sibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens iudicium commendet; qui, & quantum in eo officio, cui præest, ponderis & momenti sit, & quæ cuique sceleri pœna conueniat, & qui vel soluendi vel ligandi sint, optimè nouerit.

50 *Licet vnquam, quæ inter confitendum sunt audita, verbo aut signo patefacere?*

Confessarij quanta debeat esse taciturnitas. Conferatur istud cum quæst. 45. Ex Leone PP. epist. 80.

QVONIAM nemo est qui non vehementer cupiat scelera & turpitudinem suam occultari; monendi sunt fideles, nihil esse quod timeant, ne ea, quæ ipsi confessione patefecerint, à Sacerdote vlli vnquam indicentur, néve aliquod ex ea periculi genus sibi vllo tẽpore creari possit. sacrę enim sanctiones grauissimè in eos Sacerdotes animaduerti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo & religioso silentio compressa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranensi magno ita legimus: Caueat omnino Sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo, prodat aliquatenus peccatorem.

Con. Lat. c. 21.

51 *Quæ sunt præcipuè obseruanda Sacerdoti, aliorum confessiones excipienti?*

De his quæ ad confessionis vsum per Sacerdotem circa pœnitentem sunt obseruanda. Quanta multorum circa confessionem negligentia.

IAM rerum ordo postulat, cùm de ministro dictum sit, vt quędam præcipua capita explicentur, quæ ad confessionis vsum & tractationem non parùm sunt accommodata. Magna enim fidelium pars, quibus vulgò nihil longius videri solet, quàm vt dies illi, qui Ecclesiastica lege confessioni præfiniti sunt, effluant; tantum absunt à Christiana perfectione, vt vix peccatorum suorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda essent, nedum cætera diligenter curent, quæ ad diuinã gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est. Quare cùm illorum

illorum saluti omni studio succurrendum sit; hoc primùm Sacerdotes in pœnitente diligenter obseruabunt, si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit ac deliberatum, in posterum à peccatis abstinere. Quòd si ita animo affectum esse animaduerterint, moneant, & vehementer hortentur, vt pro tanto & tam singulari beneficio, maximas Deo gratias agat; ab eoque cælestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat, quo munitus ac tectus, facilè poterit prauis cupiditatibus resistere ac repugnare. Docendus est etiam, vt nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, & summa charitate amandum, ipse se excitet atque inflammet. hac enim meditatione assequetur, vt ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim vlla est alia causa, cur tam citò vel leuiter ab hoste impugnati, animo & viribus succumbamus, quàm quòd ex cælestium rerum meditatione diuini amoris ignem concipere non studemus, quo mens recreari atque erigi possit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeò peccata sua non dolere, vt verè contritus dicendus sit; conetur magno contritionis desiderio eum afficere; vt deinde huius præclari doni cupiditate incensus, illud à Dei misericordia petere & efflagitare in animum inducat. In primis reprimenda est quorumdam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli causa, cùm aliquis fateatur, se ira vehementiùs commotum fuisse, statim huius perturbationis causam in alium confert, à quo priùs sibi iniuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, & hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel planè ignorantis, signum esse: tum verò eiusmodi excusationis genus ad augendum potiùs quàm ad minuendum peccatum pertinere. nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia vsurum, cùm à nemine lædetur: quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cùm illius vicem maximè dolere debuerit, qui iniuriam fecit: tamen peccati prauitate non mouetur, sed fratri irascitur, ac, cùm

Primùm videatur an pœnitens verè sit contritus, & propositum abstinendi habeat.

Secundò dispiciatur, an frequẽter beneficij passionis Christi recordetur.

Meditatio quantam vim habeat aduersus tentationes.

Excitandus est pœnitens negligentior ad contritionem.

Tertiò monendus est confitens, peccata sua vt non excuset.

Quartò, vitiosus pœnitentium pudor arguendus.

ei præclara occasio oblata fuerit, vt Deum patientia colere, & fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam conuertit. Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti, peccata sua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet, monendique sunt, nihil esse quòd vitia sua aperire vereantur; nullique mirum videri debere, si intelligant homines peccare: qui quidem communis est omnium morbus, & in humanam imbecillitatem propriè cadit. Alij sunt, qui, vel quòd raro peccata sua confiteri solent, vel quòd nullam curam & cogitationem in peruestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa confessione expedire, nec vnde eius officij initium ducendum sit, satis sciunt: quos certè acriùs obiurgare opus est, atque in primis docere, priusquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, vt peccatorum suorum contritione commoueatur: id verò præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo sigillatim recognoscere studeat. Quare si Sacerdos huiusmodi homines prorsus imparatos cognouerit, humanissimis verbis à se dimittet, hortabiturque vt ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde reuertantur. quòd si fortè affirmauerint, se in eam rem omne studium & diligentiam suam contulisse; quoniam Sacerdoti maximè verendum est, ne semel dimissi, ampliùs non redeant, audiendi erunt, præsertim si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adducique possint, vt negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligenti & accurata meditatione compensaturos promittant: in quo tamen magna cautio adhibenda est. si enim audita confessione, iudicauerit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolui poterit. sin autem vtrumque in eo desiderari animaduerterit, auctor illi & suasor erit, vt maiorem curam, quod anteà dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemque, vt blandissimè poterit tractatum, dimittet. Sed quoniam interdum contingit, vt mulieres, alicuius sceleris in priori confessione oblitæ, iterùm ad Sacerdotem non audeant redire, quòd vereantur, ne vel

Quintò, supina confitentũ negligẽtia est castiganda.

Sextò, vanus pœnitentium pudor cócionibus remouendus.

ne vel in ſuſpicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel ſingularis religionis laudem quærere exiſtimentur: ſæpè tum publicè, tum priuatim docendum eſt, neminem tanta memoria eſſe, qui omnia ſua facta, dicta & cogitata meminiſſe queat: quapropter fideles nulla re deterrendos eſſe, quò minùs ad Sacerdotem reuertantur, ſi in memoriam alicuius criminis redierint, quod anteà fuerit prætermiſſum. Hæc igitur, atque alia huius generis multa, in confeſſione à ſacerdotibus obſeruanda erunt. nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem veniendum eſt.

Quid propriè, quídque in materia confeſſionis ſignificat ſatisfactio? 52

De Satisfactione, tertiâ pœnitentiæ parte, eiuſque exſequendæ neceſſitate.

PRIMVM, ſatisfactionis nomen & vis exponenda eſt. Hinc enim Catholicæ Eccleſiæ hoſtes amplam occaſionem diſſidij & diſcordiæ cum maxima Chriſtiani populi pernicie arripuerunt. Eſt autem ſatisfactio, rei debitæ integra ſolutio: nam quod ſatis eſt, ei videtur nihil deeſſe. quare cùm de gratiæ reconciliatione loquimur, idem ſatisfacere ſignificat, quod alteri tantum præſtare, quantum irato animo ad vlciſcendam iniuriam ſatis eſſe poſſit: atque ita ſatisfactio nihil aliud eſt, quàm iniuriæ alteri illatæ compenſatio.

Quid Satisfactio generatim ſumpta.

Quod autem ad hunc locum pertinet, ſatisfactionis nomen diuinarum rerum doctores ad declarandam eam compenſationem vſurparunt, cùm homo pro peccatis commiſſis Deo aliquid perſoluit.

Quid Satisfactio, vt ad pœnitentiam pertinet.

Quot ſunt gradus eius ſatisfactionis, quæ compenſationem aliquam peccati includit? 53

TRIPLEX poteſt aſſignari ſpiritualis huius ſatiſfactionis acceptio, ac prima quidem & præſtantiſſima illa eſt, qua pro ſcelerum noſtrorum ratione, etiam ſi Deus ſummo iure nobiſcum velit agere, quidquid à nobis debeatur, cumulatè perſolutum eſt.

Satisfactionis ſpiritalis varij gradus & multiplex acceptio. Primò.

Hæc verò eiuſmodi eſſe dicitur, quæ nobis Deum propitium & placatum reddidit: eamque vni Chriſto Domino acceptam ferimus, qui in cruce, pretio pro peccatis noſtris ſoluto, pleniſſimè Deo ſatisfecit. Neque enim vlla res creata tanti eſſe potuit, quæ nos tam graui debito liberaret: atque, vt ſanctus Ioannes teſtatur, ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris

Propria & plena ſatisfactio Chriſto eſt adſcribenda.

1. Ioan. 2.

autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Hæc igitur plena & cumulata ſatisfactio, ſcelerum omnium rationi, quæ in hoc ſæculo commiſſa ſunt, pariter æqualiterque reſpondens: cuius pondere hominum actiones apud Deum plurimùm valent, ac ſine eo nulla prorſus æſtimatione dignæ haberentur. Atque huc Dauidis verba videntur ſpectare: qui, poſtquam ſecum ipſe reputans illud protuliſſet, Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? nihil præter hanc ſatisfactionem, quam calicis nomine expreſſit, dignum tot tantiſque beneficiis inuenire potuit; quare ſubiecit: Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Alterum ſatiſfactionis genus, quæ & canonica appellatur, & certo temporis ſpatio definita perficitur. Quare antiquiſſimæ Eccleſiæ vſu receptum eſt, vt, cùm pœnitentes à peccatis ſoluuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cuius pœnę ſolutio, ſatisfactio vocari conſueuit. Eodem verò nomine quodlibet pœnæ genus ſignificatur, quam pro peccatis non quidem à Sacerdote conſtitutam, ſed ſponte noſtra ſuſceptam, atque à nobis ipſis repetitam ſuſtinemus. Verùm hæc ad pœnitentiam, vt Sacramentum eſt, minimè pertinet: ſed illa tantùm Sacramenti pars cenſenda eſt, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi: hoc adiuncto, vt ſtatutum cum animo & deliberatum habeamus, peccata in poſterum omni ſtudio vitare. ita enim nonnulli definierũt: Satisfacere eſt Deo debitum honorem impendere. quòd autem nemo debitum honorem Deo poſſit tribuere, niſi qui peccata omnino vitare conſtituat, ſatis apparet. Et ſatisfacere, eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtioni aditum non indulgere. In quam ſententiam alij aſſenſerũt, ſatisfactionem eſſe purgationem, qua eluitur quidquid ſordium propter peccati maculam in anima reſedit, atque à pœnis tempore definitis quibus tenebamur, abſoluimur. Quæ cùm ita ſint, facilè erit fidelibus perſuadere, quàm neceſſarium ſit, vt pœnitentes in hoc ſatisfactionis ſtudio ſe exerceant.

Pſalm. 115.

Secundò, accipitur pro ſatisfactione Sacramentali, & canonica, quæ eſt pœnæ impoſitæ à Sacerdote, cum propoſito vitæ emendandæ, perſolutio.

Tertiò, accipitur pro ſatisfactione vltrò ſuſcepta.

Trid. Syn Seſ. 14. de pœn. cap. 8. & 9. can. 13.

Aug. de Eccle. dogm. cap. 54.

54 *Remittiturne ſemper cum remiſſione pœnæ æternæ, quæ conſequitur condonationem culpæ, pœna temporalis?*

Duo ſunt quæ peccatũ con·

DVO ſunt quæ peccatum conſequuntur; macula & pœna.

pœna. ac quamuis ſemper, culpa dimiſſa, ſimul etiam æternæ mortis ſupplicium apud inferos conſtitutum condonetur; tamen non ſemper contingit, quemadmodum à Tridentina Synodo declaratum eſt, vt Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cuius rei perſpicua ſunt exempla in ſacris litteris, Geneſis tertio capite, Num. xij. & xxij. & aliis permultis locis. Sed illud Dauidis clariſſimum, & maximè illuſtre intuemur; cui etſi Nathan dixerat, Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris; is tamen grauiſſimas pœnas vltrò ſubiit, Dei miſericordiam his verbis noctes dieſque implorans: Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatũ meum contra me eſt ſemper. Quibus verbis illud petitum eſt à Domino, vt non ſolùm crimen, ſed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque à peccati reliquiis purgatum in priſtinum decoris & integritatis ſtatum reſtitueret. Atque hæc cùm ſummis precibus peteret, eum tamen Dominus, tum filij ex adulterio ſuſcepti, tum Abſalonis, quem vnicè diligebat, defectione & morte multauit, aliiſque pœnis & calamitatibus affecit, quas illi anteà intentarat. In Exodo etiam, etſi Dominus, Moyſis precibus exoratus, populo idololatræ pepercerat; tamen minatus eſt ſe tanti flagitij graues pœnas repetiturum eſſe, ipſeque Moyſes teſtatus eſt, fore, vt illud Dominus ſeueriſſimè in tertiam & quartam vſque generationem vlciſceretur. Hęc verò à ſanctis Patribus in Eccleſia Catholica ſemper tradita eſſe, ipſorum auctoritate apertiſſimè comprobatur.

ſequitur: macula animæ, & pœna.

Pœna æterna cum remiſſione culpæ ſemper remittitur, temporalis non item.

Trid. Syn. Seſ. 14. de pœ. cap. 8 cá. 11. & 15.

Gen. 3. Num. 12. 2. Reg. 12.

Pſalm. 50.

Exod. 32.

Quare non tantum indulget Deus homini per Sacramentum pœnitentiæ, quantum per Baptiſmum? 55

QVA de cauſa factum ſit, vt pœna omnis pœnitentiæ Sacramento, æquè ac Baptiſmo, non condonetur, præclarè à ſancta Tridentina Synodo explicatum eſt, his verbis: Diuinæ iuſtitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint; aliter verò qui ſemel à peccati & dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, ſcientes templum Dei violare, & Spiritũ ſanctum

Pluribus de cauſis omnis pœna Sacramento pœnitentiæ, vt in Baptiſmo, nõ remittitur.

Trid. Syn. eadẽ Seſ. 14. c. 8.

Prima ratio.

Secũda ratio. contriſtare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſque vlla ſatisfactione peccata dimittantur, vt, occaſione accepta, peccata leuiora putantes, veluti iniurij & contumelioſi Spiritui ſancto, in grauiora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubiò enim magnopere à peccato reuocant, & quaſi fræno quodam coërcent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioresq́ue & vigilantiores in poſterum pœnitentes

Tertia ratio. efficiunt. Accedit, vt tanquam teſtificationes quædam ſint doloris, quem ex commiſſis peccatis capimus, qua ratione Eccleſiæ fit ſatis, quę noſtris ſceleribus grauiter

S. Aug. Enchirid. cap. 65. offenſa eſt. nam, vt ſanctus Auguſtinus ait, Cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcumq; ſigna procedit; rectè ab iis, qui Eccleſię pręſunt, tempora pœnitentiæ conſtituuntur, vt Eccleſiæ in qua peccata ipſa

Quarta ratio. remittuntur, ſatisfiat. Prętereà pœnitentię noſtrę exempla alios docent, quomodo ipſi vitam inſtituere, & pietatem ſequi debeant. Cùm enim pœnas pro peccatis nobis irrogatas, cæteri homines intuentur; & ſummam cautionem ſibi in omni vita adhibendam, & mores priſtinos corrigendos eſſe intelligunt. Quare ſapientiſſimè illud ab Eccleſia obſeruatum eſt, vt cùm ab aliquo

Publica crimina publicè eluenda: & quibus publica pœnitentia ſit imponẽda. publicè flagitium commiſſum eſſet, publica etiam pœnitentia ei indiceretur; vt cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentiùs vitarent: quod etiam in occultis criminibus, quæ grauiora eſſent, interdum fieri ſolitum erat. Sed in publicis, vt diximus, hoc perpetuum fuit, vt, qui ea commiſerant, antequam publicam pœnitentiam ſuſcepiſſent, non abſoluerentur. Interim verò paſtores pro eorum ſalute Deum rogabant, atque, vt ipſi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non

Paulinus in vita Ambroſ. ſub finem. deſinebant. Quo in genere ſumma fuit ſancti Ambroſij cura & ſolicitudo: cuius lacrymis fertur, quamplurimos, qui duro animo ad pœnitentiæ Sacramentum acceſſerant, ita emollitos eſſe, vt veræ contritionis dolorem conceperint. Verùm poſteà tantum de veteris di-

Quã ſit eneruata vetus diſciplina. ſciplinæ ſeueritate remiſſum eſt, atque ita charitas refrixit, vt iam plerique ex fidelibus, ad peccatorũ veniam impe-

impetrandam, nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis necessarium putent; sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantùm dolentis habeant. Deinde verò huiusmodi pœnarum perpessione consequimur, vt capitis nostri Iesu Christi, in quo passus est ipse, & tentatus, similitudinem & imaginem geramus. nihil enim tam deforme videri potest, vt à sancto Bernardo dictum est, quàm sub spinoso capite delicatum esse membrum. nam, teste Apostolo, cohæredes sumus Christi; si tamen compatimur. & quod alio loco scripsit, si commortui sumus, & conuiuemus; si sustinebimus, & conregnabimus. Diuus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ & plagam: ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli; verùm sanandis peccatorum plagis valdè necessariam esse eam curam, quæ in remedio pœnitentia adhibetur. quemadmodum enim sanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipsæ curandæ sunt: ita in anima, culpa condonata, supersunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem planè D. Chrysostomi sententia confirmat, cùm ait: Non satis est sagittam ex corpore extrahi, sed plaga quoque, à sagitta inflicta, sananda est: sic etiam in anima, post acceptam peccati veniam, pœnitentia curanda est plaga relicta. Frequentissimè enim à sancto Augustino docemur, duo hęc in pœnitentia animaduertenda esse, Dei misericordiam & iustitiam: misericordiam, qua peccata & pœnas æternas illis debitas condonat; iustitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit. Postremò, pœnitentiæ pœna à nobis suscepta Dei animaduersionem, suppliciaque in nos constituta anteuertit. Ita enim docet Apostolus, cùm ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Quæ cùm fidelibus explicita fuerint; vix fieri poterit, quo minùs ad pœnitentiæ opera maximè excitentur.

Quinta ratio.
D. Bernard. ser. 5. de omnibus sanctis.
Ad Rom. 8.
2. Tim. 2.
D. Bernard. in ser. de cœna Domini.
Sanie & vulnere peccati curatis, remanet cicatrix.
D. Chrys. ho. 80. ad pop. Antioch.
S. August. in Psalm. 50. ad vers. Ecce enim veritaté.
Duo in pœn. animaduertenda.
Sexta ratio.
1. Cor. 11.

Vnde nostra opera sunt cùm meritoria, tum etiam satisfactoria? 56

QVANTA sit vis pœnitentiæ, ex eo colligitur, quòd tota à Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur:

Passionis Christi merito opera nostra sunt & meritoria & satisfactoria.

Trid Syn. Ses. 14. de pœnit. cap. 8. can. 13. 14. & Ses. 6. de iustific. cap. 16

quimur: Alterum est, vt immortalis gloriæ præmia mereamur: ita vt calix etiam aquæ frigidæ, quam in eius nomine dederimus, mercede non careat. Alterum, vt pro peccatis nostris satisfaciamus.

Videatur etiá ca. 14. de Oratione Dominica quæst. 8.

Obscurátne Christi satisfactionem & meritum nostra satisfactio?

PERFECTISSIMAM & cumulatissimam Chri-
57 sti Domini satisfactionem minimè obscurat, sed illud potiùs contrà euenit, vt multò clariorem & illustriorem reddat: Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quòd non solùm ea nobiscum communicantur, quę ipse solus, sed illa etiam quæ tamquam caput in membra suis sanctis & iustis hominibus promeruit ac persoluit: Qua ratione fieri perspicuum est, vt iustæ & honestæ piorum actiones tantum ponderis & dignitatis habeãt. Christus enim Dominus, tamquam caput in membra, & vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per charitatem coniuncti sunt, continenter infundit. Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur & consequitur, & sine qua mereri, aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit, vt iustis nihil deesse videatur, cùm operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & diuinæ legi pro humana mortalique conditione satisfacere, & vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati è vita decesserint, consequentur, mereri possint. nota est enim illa Saluatoris vox: Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

Merita Sanctorum quomodo etiam aliis prosint, & vnde tãtus Ecclesiæ Catholicæ thesaurus sit collectus.

Hæc ferè ad verbũ transsumpta sunt ex se.6. c. 16. Trident. Syn.

Absq; Dei gratia nullũ opus meritoriũ ab homine perficitur: gratiam autem simul cum peccato (vt dictum est 26. quæst. de Confirmatione) ne fingere quidem nobis licet.

Iusti quomodo diuinæ legi satisfaciant.

Ioan. 4.

58 *Ad hoc vt opus aliquod veram vim satisfaciendi habeat, quæ sunt potissimùm necessaria?*

DVO præcipuè in satisfactione requiruntur: primum est, vt is, qui satisfacit, iustus sit, ac Dei amicus. Opera enim quæ sine fide, & charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt. alterum, vt eiusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua molestiam & dolorem adferant. cùm enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, vt S. martyr Cypr. ait, redemptrices peccatorum; omnino necesse est, vt aliquid acerbitatis habeant. quamquam non semper illud consequitur, vt, qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant.

Quæ ad verá satisfactioné requirantur.

Opera impiorum non sunt Deo grata aut satisfactoria.

S. Cypr. lib. 1. epist. 3. post medium.

habeant. Sæpè enim vel patiendi conſuetudo, vel accenſa in Deum charitas efficit,vt, quæ perpeſſu grauiſſima ſunt, ne ſentiantur quidem. Nec tamen idcirco fit, quo minùs ea ipſa opera ſatisfaciendi vim habeant. ſiquidem hoc proprium eſt filiorum Dei, ita eius amore & pietate inflammari, vt acerbiſſimis laboribus cruciati, aut nihil ferè incommodi ſentiant, aut omnia lætiſſimo animo perferant.

Ad quot capita refertur omnis humana ſatisfactio? 59

OMNE ſatisfactionis genus Paſtores docebunt ad hæc tria præcipuè conferendum eſſe: orationem, ieiunium, & eleëmoſynam, quæ quidem tribus bonis animæ, corporis, & iis quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia à Deo accepimus, reſpondent. nihil verò aptius & conuenientius ad exſtirpandas omnium peccatorum radices eſſe poteſt. Nam cùm omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis ſit,aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ: nemo non videt, hiſce tribus morbi cauſis totidem medicinas, priori ſcilicet ieiunium, alteri eleëmoſynam, tertiæ orationem rectiſſimè opponi. Prætereà, ſi eos etiam, qui peccatis noſtris offenduntur, ſpectemus; facile erit intelligere, cur ad hæc tria potiſſimùm omnis ſatisfactio referatur. Hi verò ſunt Deus, proximus, nos ipſi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleëmoſyna ſatisfacimus, nos ipſos verò ieiunio caſtigamus.

Satisfactio noſtra omnis oratione, ieiunio, eleëmoſyna concluditur.

Trid. Syn. Seſ. 14 de pœn. can. 13.

1. Ioan. 2.

Tribus morbis tres medicinas opponendas.

Peccato Deũ, proximum, & nos ipſos offendimus.

Aſſlictiones, quæ extrinſecus hominibus immittuntur, ſuntne ſatisfactoriæ? 60

QVONIAM multæ variæque ærumnæ & calamitates, dum in hac vita ſumus, nos premunt; illud maximè fideles docendi ſunt, eos, qui patienti animo, quidquid laborioſi & incommodi Deus immiſerit, ferant, amplam ſatisfaciendi & merendi materiam nactos eſſe: qui autem inuiti & repugnantes pœnam huiuſmodi ſuſtineát, omni ſatisfactionis fructu priuari, ſed Dei tantùm, peccata iuſto iudicio vlciſcentis, animaduerſionem & ſupplicium perferre.

Patientia in afflictionibus efficit, vt illæ ſint ſatisfactoriæ & meritoriæ.

Poteſt vnus pro alio pœnitentiam, omneſq́; eius partes explere? 61

IN eo ſumma Dei bonitas, & clementia maximis laudibus & gratiarum actionibus prædicanda eſt, qui huma-

Satisfacere poteſt vnus pro alio, ſed non conteri aut confiteri.

humanæ imbecillitati hoc condonauit, vt vnus posset pro altero satisfacere. quod quidem huius partis pœnitentiæ maximè proprium est. vt enim, quod ad contritionem & confessionem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest; ita, qui diuina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persoluere. qua re fit, vt quodam pacto alter alterius onera portare videatur. Nec verò de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. nam cùm omnes eodem Baptismo abluti, Christo renascamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis verò eiusdem corporis & sanguinis Christi Domini cibo & potu recreemur; hoc apertissimè demonstrat, nos omnes esse eiusdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantùm, sed etiam oculorum vtilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus, quòd oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum vtilitatem referendum est: ita communia inter nos satisfactionis officia existimari debent. Neque tamen id sine vlla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus. nam satisfactionis opera, medicinæ etiam & curationes quædam sunt, quæ pœnitenti ad sanandos prauos animi affectus præscribuntur: quo quidem vtilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est. Hæc igitur de tribus pœnitentiæ partibus, contritione, confessione, & satisfactione, copiosè & dilucidè explicanda erunt.

Ad Galat. 6.

In satisfactione quidã cernuntur fructus, qui aliis communicari non possunt.

62 *Nunquid illi impendenda est ~~satisfactio~~ absolutio, qui rem ablatam restituere non promittat?*

Nulli absolutio impendẽda, qui rem ablatam restituere non promittat.

ILLVD in primis à Sacerdotibus obseruari oportet, vt audita peccatorum confessione, antequam pœnitentem à peccatis absoluant, diligenter curent, vt si quid ille fortè de re aut de existimatione proximi detraxerit, cuius peccati merito damnandus esse videatur, cumulata satisfactione compenset. nemo enim absoluendus est, nisi priùs, quæ cuiusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixè pollicentur se officio satis esse facturos, tamen certum

est ac deliberatum, nunquam promissa exsoluere; omnino ij cogendi sunt vt restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, vt, qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

Ad Ephes. 5.

Cuiusmodi satisfactio pœnitenti est imponenda? 63

Iuxta peccatorum qualitatem imponenda est satisfactio.

IN irroganda satisfactionis pœna Sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuendum esse, sed omnia iustitia, prudentia, & pietate dirigenda existimabunt. Atque, vt hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes suorum scelerum grauitatem magis agnoscant; operæ pretium erit, eis interdum significare, quæ pœnæ quibusdam delictis, ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sint. Igitur vniuersæ satisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni satisfactionum genere maximè conuenit pœnitentibus præcipere, vt certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro iis qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari verò etiam eos oportet, vt sæpè eadem satisfactionis opera, à Sacerdote indicta, vltrò suscipiant, ac repetant; atque ita mores suos componant, vt, iis omnibus, quæ ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis pœnitentię studia nunquam intermittant. quòd si interdum etiam ob publicam offensionem, publicā pœnitentia præscribenda fuerit, quamuis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facilè audiendus: verùm persuadere ei oportebit, vt quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti atque alacri animo suscipiat. Hæc de pœnitentiæ Sacramento, singulisque eius partibus, ita docenda erunt, vt non solùm ea perfectè fideles intelligant; sed etiam, iuuante Domino, re ipsa piè & religiosè præstare animum inducant.

Trid. Syn. Sess. 14. de pœn. c. 8. & can. 15.

Veterum canonum rigor subinde inculcandus.

Quæ satisfactio præcipuè sit imponẽda.

Publicam pœnitentiam deprecanti non mox acquiescendum est. Videatur paulò antè quæst. 55.

DE EXTREMÆ VNCTIONIS SACRAMENTO,

CAPVT VI.

1 *Quare Pastores animarum sæpius apud populum de extremæ Vnctionis Sacramento agere debent?*

Nouissima sępè meditáda. Consulatur quæst. postrema 7. artic. Sym. Apost. Eccli. 7.

CVM sancta scripturarum oracula ita doceant. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis; tacitè Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse, fidelem populum cohortandi, vt in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem extremæ Vnctionis Sacramentum non potest supremi illius diei memoriam coniunctam non habere; facilè intelligitur, sæpiùs de eo agendum esse, non solùm ob eam causam, quòd illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire & explicare maximè conuenit; sed etiam, quia fideles, moriendi necessitatem omnibus propositam esse animo repetentes, prauas cupiditates coërcebunt: qua re fiet, vt in ipsa mortis exspectatione se minùs perturbari sentiant; sed immortales Deo gratias agant, qui, vt Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, vt ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cælum viam haberemus, extremæ Vnctionis Sacramentum instituit.

2 *Quamobrem istud Sacramentum Extrema Vnctio appellatur?*

Ratio nominis.

VT, quæ hîc magis necessaria sunt, eodem ferè ordine, qui in aliis Sacramẽtis seruatus est, exponantur; primùm illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcircò extremam Vnctionem appellatum esse, quòd hæc omnium sacrarum vnctionum, quas Dominus Saluator noster Ecclesiæ suæ commendauit, vltima administranda sit. Quare hęc ipsa Vnctio à maioribus Sacramentum etiam Vnctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam nouissimi illius temporis facilè redire possunt.

3 *Quomodo extremæ Vnctioni propria Sacramenti ratio conuenit?*

Extremã Vnctionem verè Sacramentum esse.

ID maximè perspicuum fieri potest, si verba, quibus sanctus Iacobus Apostolus huius Sacramẽti legem promulga-

mulgauit, attendamus: Infirmatur quis in vobis? inquit; inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: &, si in peccatis sit, remittentur ei. Nam quòd peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim & naturam. Hanc verò Catholicæ Ecclesiæ de extrema Vnctione perpetuam doctrinam fuisse, cùm alia plura Concilia testentur, tum à Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, vt in eos omnes anathematis pœnam constituerit, qui aliter docere aut sentire audeant. Ac Innocentius quoque primus hoc Sacramentum fidelibus maximè commendat.

Trid. Syn. Sess. 14. de extrem. vnct. in procemio, & cap. 1. can. 1. Iacob. 5.

Trid. Syn. Sess. 14. can. 2. de extrem. Vnct. Inno. epist. 1. ad Decent. ca. 8. & citat. dist. 95. cap. Illud superfluum.

Cùm hîc plures fiant vnctiones, an plura etiam ibidem dici debent Sacramenta? 4

CONSTANTER docendum est à Pastoribus, verum Sacramentum esse: nec plura, sed vnum, quamuis per plures vnctiones administretur, quarum singulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibẽda est. Vnum verò est, non partium continuatione, quæ diuidi non possint, sed perfectione: cuiusmodi sunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis & diuersis partibus composita est, vna tantùm forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus & verbis constituitur, vnum tamen signum est, & vnius rei, quã significat, efficientiam habet. Docebunt prætereà Parochi, quæ sint huius Sacramenti partes, elementum inquam, & verbum. hæc enim à sancto Iacobo prætermissa non sunt; in quibus singulis sua mysteria licet animaduertere.

Vnicũ est extremæ Vnctionis Sacramentum, quamuis per plures vnctiones administretur.

Iacob. 5.

Quæ est extremæ Vnctionis materia? 5

EIVS elementum siue materia, quemadmodum Concilia, ac præcipuè Tridentinum, decreuit, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet non ex quauis pingui & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodò expressus. Aptissimè autem hæc materia illud significat, quod vi Sacramenti interiùs in anima efficitur. nam vt oleum ad mitigandos corporis dolores magnoperè proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam ac dolorem minuit. Oleum prætereà sanitatem restituit, hilari-

De materia. Concil. Trid. Sess. 14. de Sacramento extremæ Vnctionis, cap. 1. Cuius rei signũ sit extrema Vnctio, quidque efficiat.

hilaritatem adfert, & lumini tanquam pabulum prębet: tum verò ad recreandas defatigati corporis vires maximè accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto diuina virtute per huius Sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia satis sint.

6 *Qua forma perficitur hoc Sacramentum?*

De forma.

FORMA est verbum, & solemnis illa precatio, quam Sacerdos ad singulas vnctiones adhibet, cùm inquit: Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, siue narium, siue tactus vitio deliquisti. Quòd autem hæc vera sit & propria huius Sacramenti forma, sanctus Iacobus Apostolus significat, cùm ait: Et orent super eum, & oratio fidei saluabit infirmum. Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse; tametsi, quibus potissimùm verbis concipienda sit, Apostolus non expresserit. Verùm hoc ad nos fideli Patrum traditione permanauit, ita vt omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater & magistra sancta Ecclesia Romana vtitur. nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cùm pro, Indulgeat tibi Deus; ponunt, Remittat, vel Parcat; interdum etiam, Sanet quidquid commisisti: tamen quia nulla fit sententiæ immutatio, constat eandem ab omnibus formam religiosè seruari.

Iacob. 5.

Forma huius Sacramenti ex Patrum traditione & Ecclesiarum cõsensu probatur.

7 *Cur huius Sacramenti forma precationis modo absoluitur?*

NEMO miretur, cur factum sit, vt aliorum Sacramentorum forma, vel absolutè significet quod efficit, vt cùm dicimus, Ego te baptizo; aut, Signo te signo crucis: vel tanquam ab imperantibus pronuntietur; vt cùm in Sacramento Ordinis administrando dicitur, Accipe potestatem: hæc vna verò extremæ Vnctionis forma, precatione quadam absoluatur. id enim optimo iure constitutum est. nam cùm hoc Sacramentum propterea adhibeatur, vt prędter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat ægrotis: tamen, quia non semper sequitur, vt ægri à morbis conualescant, ob eam causam precatione forma conficitur, vt à Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti & perpetuo ordine efficere non solet. Adhibentur autem ritus proprij in huius quoque Sacramenti administratione; sed

Extrema Vnctione non tantùm animus, sed etiã corpus interdum curatur. Trid. Syn. Ses. 14. de extrema Vnctione cap. 2. & can. 2.

eorum

eorum maxima pars precationes cõtinet, quibus Sacerdos ad ægroti salutem impetrandã vtitur. nullum enim est aliud Sacramentũ, quod pluribus precibus conficiatur: ac rectè quidem, quoniam eo potissimùm tempore fideles piis obsecrationibus adiuuandi sunt. quare & alij omnes, quos tum adesse contigerit, & pręcipuè Parochi, debent orare Deum ex animo, & eius misericordiæ laborantis vitam & salutem omni studio commendare.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

Quisnam huius Sacramenti est auctor? 8

CVM demonstratum sit, extremam Vnctionem verè & propriè in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, eius institutionem à Christo Domino profectam esse; quę posteà à sancto Iacobo Apostolo fidelibus proposita & promulgata est. Quamquam idem Saluator huius Vnctionis specimen quoddam dedisse visus est, cùm discipulos suos binos & binos ante faciem suam misit. de illis enim apud Euangelistam ita scriptum est: Exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent, & dęmonia multa eiiciebant, & vngebant oleo multos ægros, & sanabant. quam quidem Vnctionem non ab Apostolis inuentam, sed à Domino pręceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam, potiùs ad sanandos animos, quàm ad corpora curanda, institutã fuisse, credendũ est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius, Chrystostomus, & Gregorius Magnus asserunt: vt nullo modo dubitandum sit, quin hoc vnum ex septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis summa cum religione accipere oporteat.

Vnctionis extremæ Sacramentum à Christo institutum: & quibus conferendum. Trid. Syn. Sess. eadem.

Marc. 6.

Extremæ Vnctionis vsus Apostolis à Domino est imperatus.

Chrys. lib. 5. de Sacer. ante medium.

Estne extrema Vnctio omnibus promiscuè administranda? 9

DOCENDI etiam sunt fideles, quãuis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quędã tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primùm excipiuntur, qui sano & firmo corpore sunt: iis enim extremam Vnctionem tribuendam non esse, & Apostolus docet, cum inquit, Infirmatur quis in vobis? & ratio ostendit, siquidem ob eam rem instituta est, non modò vt animæ, sed etiam vt corpori medicinam adferat. Cùm igitur illi tantùm, qui morbo laborant, curatione indigeant; idcircò iis etiam, qui adeò periculosè ægrotare videntur, vt, ne supremus illis vitę dies instet, metuendum

Extrema Vnctio non omnibus administranda. Primò, firmi & sani excluduntur.

Iacob. 5.

sit,

sit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen grauissimè peccant, qui illud tempus ægroti vngendi obseruare solent, cùm iam omni salutis spe amissa, vita & sensibus carere incipiat; constat enim, ad vberiorem Sacramenti gratiam percipiendam plurimùm valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens & ratio viget, fidemque & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animaduertendum est, vt eo potissimùm tempore cælestem medicinam adhibeant: illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cùm eorum etiam pietate & religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint. Nemini igitur qui grauiori morbo affectus non sit, Sacramentum Vnctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat; vel quia periculosam nauigationem paret; vel quia prælium initurus sit, à quo illi certa mors impendeat; vel etiam si capitis damnatus, ad supplicium raperetur. Omnes prætereà qui rationis vsu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt; & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare huius Sacramēti remedio opus sit; amentes item, & furiosi, nisi interdum rationis vsum haberent, & eo potissimùm tempore pij animi significationem darent, peterentq; vt sacro oleo vngerentur. nam qui ab ipso ortu numquam mentis & rationis compos fuit, vngendus non est: secùs verò si ægrotus, cùm mente adhuc integra huius Sacramenti particeps fieri voluisset, posteà in insaniam & furorem incidit.

Tempestiuè ægrotis adhiberi debet hæc vnctio.

Sano periculū mortis adeunti non detur extrema vnctio.

Secundò, pueri & insani nō sunt inungendi.

10 *Quæ corporis partes hîc debent inungi?*

NON sunt omnes corporis partes vngendæ, sed eæ tantùm, quas veluti sensuum instrumenta homini natura attribuit: oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum vel sermonem, manus propter tactum; qui tametsi toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maximè viget. Hunc autem vngendi ritum vniuersalis Ecclesia retinet, atque etiam huius Sacramenti naturæ optimè conuenit: medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamuis vniuersum corpus malè affectum sit, tamen illi tantū parti curatio adhibetur, à qua, tamquam à fonte & origine, morbus manat: idcircò non totum

Quæ corporis partes vngi debeant.
Trid. Syn. de extrema vnctione, Sess. 14. c. 3. & can. 3.
Oculi.
Aures.
Nares.
Os.
Manus.

totum corpus; sed ea membra in quibus potissimùm sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis & voluptatis sedes, vnguntur: tum pedes, qui nobis ingressus & ad locum mouendi principium sunt. *Renes.* *Pedes.*

Potéstne iterari extrema Vnctio? 11

ILLVD hîc obseruare oportet, in vna eademque ægrotatione, cùm æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantùm vngendum esse. Quòd si post susceptam hanc Vnctionem æger conualuerit; quoties posteà in id vitæ discrimen inciderit, toties eiusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quę iterari solent, reponendam esse. *In vna eadẽq; ægrotatione non est iterãda Vnctio.*

Qua religione & præparatione debet istud Sacramentum suscipi? 12

QVONIAM omni studio curari oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat; ei verò nihil magis aduersatur quàm alicuius peccati mortiferi conscientia: seruanda est Catholicę Ecclesię perpetua consuetudo, vt ante extremam Vnctionem, Pœnitentiæ & Eucharistię Sacramentum administretur. Ac deinde ægroto Parochi persuadere studeant, vt eà fide se vngendum Sacerdoti prębeat, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueuerant. In primis autem animę salus, deinde corporis valetudo, cum illa adiunctione, *Si ea ad æternam gloriam profutura sit*, expetenda est. Nec verò dubitare fideles debent, quin sanctę illę & solemnes preces à Deo audiantur, quibus Sacerdos, non suam, sed Ecclesiæ & Domini nostri Iesu Christi personam gerens, vtitur. Qua vna maximè re cohortandi sunt, vt huius saluberrimi Olei Sacramentum sanctè & religiosè sibi administrandum curent, cùm & acrior pugna instare, & vires tum animi, tum corporis deficere videantur. *Primò, Vnctionẽ præeat Eucharistię & Pœnitentiæ Sacramẽtũ. Secundò est firma fides suscipienda. Tertiò, tempestiuè est adhibenda.*

Quo ministrante hoc Sacramentum percipiendum est? 13

QVIS extremæ Vnctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini legem promulgauit, didicimus. inquit enim: Inducat Presbyteros. quo nomine non eos significat, qui ætate prouectiores sunt, quemadmodum sapienter Trid. Syn. exponit; aut qui in populo principem locũ obtinent: sed Sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis *Sacerdos huius Sacramẽti est minister loco Christi. Trid. Syn. sess. 14. de extrema Vnctione, c. 3. & can. 4.*

per manuum impositionem ritè ordinati sunt. Sacerdoti igitur huius Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ decreto cuiuis Sacerdoti, sed proprio Pastori, qui iurisdictionem habeat; siue alteri, cui ille eius muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet. Illud verò maximè animaduertendum est, Sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri, & sanctæ Ecclesiæ, eius sponsæ, personam sustinere.

14 *Qui fructus ex huius Sacramenti vsu ad homines redeunt?*

Quæ vtilitates ex huius Sacraméti vsu prouenant. Trid. Syn. ibidem, cap. 2. Prima vtilitas est, quòd peccata venialia delet.

EXPLICANDÆ sunt etiam accuratiùs vtilitates, quas ex hoc Sacramento capimus; vt, si nihil aliud fideles ad eius vsum possit allicere, ipsa saltem vtilitate ducantur: cùm ita comparatũ sit, vt omnia ferè nostris commodis metiamur. Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leuiora, &, vt communi nomine appellantur, venialia, remittit: exitiales enim culpę Pœnitentię Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad grauiorum criminum remissionẽ institutum est; sed Baptismus tantùm & Pœnitentia vi sua hoc efficiunt. Altera est sacræ Vnctionis vtilitas, quòd animam à languore & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & à cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi oportunissimum existimandum est, cùm graui morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura insitum est, vt nihil in rebus humanis æquè ac mortem pertimescat: auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria; cùm præsertim grauissima conscientiæ nostræ accusatio nos vrgeat. vt enim scriptum est; Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Deinde illa cura & cogitatio vehementer angit, quòd paulo pòst stare oporteat ante tribunal Dei: à quo de nobis iustissima, pro eo ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpè autem euenit, vt fideles, hoc terrore perculsi, se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quàm si tristitiam abiiciamus, & lęto

Secundò animum confirmat.

Quo tempore hoc Sacramẽtum sit suscipiendum. Trid. Syn. ibidem, cap. 3.

Sap. 4.

læto animo Domini aduentum exſpectemus, paratique ſimus depoſitum noſtrum, quandocumque illud à nobis repetere voluerit, libenter reddere. Vt igitur hac ſolicitudine fidelium mentes liberentur, animuſque pio & ſancto gaudio repleatur, extremæ Vnctionis Sacramentum efficit. Præterea aliud etiam, quod meritò omnium maximum videri poteſt, ex eo conſequimur. nam etſi humani generis hoſtis, quoad viuimus, nunquam deſinit de interitu & exitio noſtro cogitare: nullo tamen tempore vt nos omnino perdat, ac, ſi fieri poſſit, ſpem nobis diuinæ miſericordiæ eripiat, vehementiùs omnes neruos contendit, quàm cùm ſupremum vitæ diem appropinquare animaduerterit. Quamobrem fidelibus arma & vires hoc Sacramento ſubminiſtrantur, quibus aduerſarij vim & impetum frangere, & illi fortiter repugnare poſſint. alleuatur enim, & erigitur ægri animus, diuinæ bonitatis ſpe; eaque confirmatus, morbi incommoda omnia fert leuiùs, ac ipſius dæmonis calcaneo inſidiantis artificium & calliditatē faciliùs eludit. Accedit poſtremò, ſi quidem profutura ſit, etiam corporis ſanitas. Quòd ſi ægroti eo tempore eam minùs conſequuntur; id quidem non Sacramenti vitio, ſed ob eam potiùs cauſam euenire credendum eſt, quòd eorum magna pars, vel qui ſacro oleo perunguntur, vel à quibus adminiſtratur, fides infirmior eſt. Teſtatur enim Euangeliſta Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe, propter incredulitatem illorum. Quamquàm etiam rectè dici poteſt, Chriſtianam religionem, ex quo altiùs tanquam radices egit in animis hominum, minùs iam huiuſmodi miraculorum adminiculis indigere, quàm olim naſcentis Eccleſię initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Vtcumque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio & voluntate eciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe huius ſacri Olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſequuturos eſſe; futurumque, vt, ſi eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Hæc de extremæ Vnctionis Sacramento breuiter quidem dicta ſunt: verùm, ſi hæc ipſa rerum

Tertiò, aduerſus diaboli inſultus nos munit.

Quartò, ſanitas corporis ſi ità expediat, redditur.

Matth. 13.

Greg. Homil. 29. Euang.

Fides & ſpes ægrotantium hoc Sacramēto ſuſcepto eſt erigenda.

Apoc. 14.

capita à Paſtoribus latiùs, & ea qua decet diligentia explanata erunt; dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

DE ORDINIS SACRAMENTO,

CAPVT VII.

1 *Cur Parochi magna diligentia Sacramenti Ordinis doctrinam populo exponere debent?*

Præterquam quòd in initio 23. Seſ. Trid. Syn. doctrina de Sacram. Ordinis 4. cap. & 8. cā. eſt tradita, ferè etiā posteriori parte cuiuſque Seſ. decret. de reform. actum eſt de eorum moribus, qui ad ſacros Ordines ſint promoti.

Omnia alia Sacramēta ab Ordinis Sacramento pendent.

Vtilitas doctrinæ de Ordinis Sacramento.

SI quis aliorum Sacramentorum naturam & rationem diligenter conſiderarit, facilè perſpiciet, ea omnia ab Ordinis Sacramento ita pendere, vt ſine illo partim confici & adminiſtrari nullo modo queant; partim ſolemni cærimonia, & religioſo quodam ritu ac cultu carere videantur. Quare neceſſe eſt, vt Paſtores, inſtitutam Sacramentorum doctrinam perſequentes, eo diligentiùs etiam de Ordinis Sacramento ſibi agendum arbitrentur. Proderit autē maximè hæc explicatio, primùm quidem illis ipſis; deinde aliis, qui Eccleſiaſticæ vitæ rationē ingreſſi ſunt; poſtremò etiā fideli populo. ipſis, quòd, dum in huius argumenti tractatione verſantur, ad eā gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti ſunt, magis commouentur. aliis, qui in ſortem Domini vocati ſunt, partim, vt eodem pietatis ſtudio afficiantur; partim verò, vt earum rerum cognitionē percipiant, quibus inſtructi, viam ſibi ad vlteriores gradus faciliùs munire poſſint. reliquis autem fidelibus, primùm quidem, vt intelligant, quo honore digni ſint Eccleſię miniſtri; deinde quoniam ſæpè contingit vt multi adſint, vel qui ſpe liberos ſuos adhuc infantes Eccleſię miniſterio deſtinarint, vel qui ſua ſponte & voluntate illud vitę genus ſequi velint; quos certè minimè ignorare æquum eſt, quę pręcipuè ad hanc rationem pertinent.

2 *Eſtne vlla dignitas Sacerdotij ordine in terris excellentior?*

Quanta ſit Ordinis ſacri excellentia.

Sacerdotio nihil in terris dignius quod

PRIMVM fidelibus tradendum eſt, quanta ſit huius inſtituti, ſi ſummum eius gradum, hoc eſt, Sacerdotium, ſpectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cùm Epiſcopi & Sacerdotes, tanquam Dei interpretes & internuntij quidam

quidam sint, qui eius nomine diuinam legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt; perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla maior excogitari possit. quare meritò nō solùm Angeli, sed Dij etiam, quòd Dei immortalis vim & numen apud nos teneant, appellantur. Quamuis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint; tamen noui Testamenti Sacerdotes cęteris omnibus honore longè antecellũt. potestas enim, tum corpus & sanguinem Domini nostri conficiendi & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par & simile in terris inueniri queat.

pluribus declaratur qu. 21. huius capitis.

Qui diuinitus ad Sacerdotium ministeriáque Ecclesiastica vocati censentur? 3

QVEMADMODVM Saluator noster à Patre, Apostoli autem & discipuli in vniuersum mundum à Christo Domino missi sunt; ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi, potestate prædíti, ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, mittuntur. Huius igitur tanti officij munus nemini temerè imponendum est; sed iis tantùm, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec verò quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Vocari autem à Deo dicuntur, qui à legitimis Ecclesiæ ministris vocantur: nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter ingerunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cùm inquit: Non mittebam prophetas, & ipsi currebant. quo quidem hominum genere nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

Quales deligendi ad Sacerdotium latiùs tractatur quęst. 26. istius capitis. Trid. Syn. Sess. 23. de Ordine, c. 3. & can. 7.

Hier. 23.

Quinam iudicandi sunt perperam ad Ordines sacros accedere, & aliunde in Ecclesiam ingredi? 4

QVONIAM in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat (optimo enim fine posito, rectè omnia consequuntur) de hoc inprimis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, vt nihil sibi tanto munere indignum proponant. qui quidem locus eo diligentiùs tractandus erit, quo grauiùs hoc tempore ea in re peccare fideles solent. Alij enim eo

Quanta circumspectione ad sacros Ordines accedendum.

consilio ad hanc viuendi rationem se conuertunt, vt, quæ ad victum vestitumque necessaria sunt, parent, ita vt præter quæstum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgò cæteri omnes in quouis sordidi artificij genere, spectare videantur. Quamuis enim, ex Apostoli sententia, natura & diuina lex iubeat, vt, qui altari seruit, ex altari viuat: tamen quæstus & lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honorum cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem Ordinem ducit. Alij verò, vt diuitiis affluant, initiari volunt, cuius quidem rei illud argumento est, quòd nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri Ordinis cogitationem habent. Hi verò sunt, quos Saluator noster mercenarios appellat: & quos Ezechiel dicebat semetipsos & non oues pascere. quorum turpitudo & improbitas non solùm Sacerdotali Ordini magnas tenebras offudit, ita vt iam nihil ferè à fideli populo haberi possit contemptius & abiectius; verùm etiam efficit, vt ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quàm Iudas ex Apostolatus munere; quod illi sempiternum exitium attulit. Illi autem ostio in Ecclesiam introire meritò dicuntur, qui à Deo legitimè vocati, Ecclesiastica munera eius vnius rei causa suscipiunt, vt Dei honori inseruiant.

Questus causa ad Sacerdotiũ aspirare, sacrilegium est. 1. Cor. 9.

Honorum aut diuitiarũ spe ad Sacerdotiũ procedere perniciosissimum est. Ioan. 10. Ezech. 34. Ambitione & auaritia eorũ qui verè sunt mercenarij, quantum euiluerit Sacerdotium.

Qui ad Ecclesiasticas functiones per ostiũ adeant.

5 *Qui per ordines sacros se Ecclesiæ dedicarunt, qua parte cæteros è populo superare & excellere debent?*

OMNIBVS quidem ea lex est imposita, vt diuino honori inseruiant. Homines enim ob eam rem conditi sunt, vt Deum colant: quod præcipuè fideles, qui Baptismi gratiã consequuti sunt, ex toto corde, ex tota anima & ex totis viribus præstare debent. Verùm qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, vt non solùm Dei gloriam in omnibus rebus quærant; quod quidem cùm omnibus, tum maximè fidelibus commune esse constat: sed etiam, vt alicui certo Ecclesię ministerio addicti; in sanctitate & iustitia illi seruiant. Nam vt in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius centurio, alius præfectus est, alij alia munera obeunt: ita, quamuis omnes fideles pietatem & innocentiam omni studio sectari debeant,

Omnes homines ideò sunt cõditi, vt Dei honori inseruiant: sed hoc excellentiùs præstare debent, qui vltrò se Ecclesiæ tradiderunt.

A simili.

debeant, quibus rebus maximè Deus colitur, eos tamen qui Ordinis Sacramento ſunt initiati, præcipua quædam munera & functiones in Eccleſia exſequi oportet. nam & ſacra pro ſe ſeipſis, & pro omni populo faciunt: & diuinæ legis vim tradunt; ad eamque prompto & alacri animo ſeruandam fideles hortantur, & inſtituunt; & Chriſti Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur & augetur, adminiſtrant; &, vt vno verbo complectamur, à reliquo populo ſegregati, in omnium longè maximo & præſtantiſſimo miniſterio ſe exercent. His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea explicanda, quæ propria huius Sacramenti ſunt: vt intelligant fideles, qui in Eccleſiaſticum ordinem cooptari volunt, ad quódnam officij genus vocentur, quantaque ipſi Eccleſiæ eiuſque miniſtris poteſtas diuinitus tributa ſit.

De duplici poteſtate Eccleſiaſtica Ordinis & iuriſdictionis. Conferatur cũ iſtis quæſt. 47. ſuperioris capitis.

Quotuplex eſt poteſtas Eccleſiaſtica? 6

DVPLEX ordinis & iuriſdictionis. Ordinis poteſtas ad verum Chriſti Domini corpus in ſacroſancta Euchariſtia refertur. Iuriſdictionis verò poteſtas tota in Chriſti corpore myſtico verſatur. Ad eam enim ſpectat, Chriſtianum populum gubernare & moderari, & ad æternam cæleſtemque beatitudinem dirigere.

Ordinis poteſtas ea omnia reſpicit quæ ad Euchariſtiam referri poſſunt.

Eſtne Ordinis poteſtas ſolùm ad conſecrandam Euchariſtiam Eccleſiæ relicta? 7

NON ſolùm conſecrandæ Euchariſtiæ vim & poteſtatem continet, ſed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Euchariſtiam quouis modo referri poſſunt. Eius verò plura ex ſacris litteris teſtimonia adferri poſſunt, ſed illa præclara & grauiſſima ſunt, quæ apud ſanctos Ioannem & Matthæum leguntur. inquit enim Dominus: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Quę quidem loca à Paſtoribus ex ſanctorum Patrum doctrina & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

Ioan. 20.

Matth. 18.

8 *Estne ſublimius Chriſti Sacerdotium, legis naturæ, vel etiam Moyſis Sacerdotio?*

Sacerdotium nouæ legis quanto præſtantius ſit Sacerdotio legis naturæ. Vbi eſt lex, ibi & Sacerdotiũ. Seſ. 23. Trid. Syn. de Ordine, cap. 1. Ad Heb. 7. Sacerdotium Chriſti quanto ſit excellẽtius Sacerdotio Aaronis. Chry. lib. 3. de Sacer. Ad Heb. 7. Chriſtus conferendæ gratiæ virtutẽ & res ſacras adminiſtrãdi poteſtatem quomodo Eccleſiæ reliquerit. Trid. Syn. Seſ. 23. de Ordine can. 1. Conſecratio hominum ad exercendam poteſtatem ſpiritalem in Eccleſia Sacramentum Ordinis dicitur.

HÆC poteſtas plurimum illi præſtat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res ſacras curarent, tributa eſt. Nam & illa ætas, quæ ſcriptam legem anteceſſit, ſuum Sacerdotium, ſuamque ſpiritualem poteſtatem habuerit neceſſe eſt, cùm legem habuiſſe ſatis conſtet. Hæc duo enim ita coniuncta teſtatur eſſe Apoſtolus, vt eorum altero tranſlato, ſimul etiam alterum transferri neceſſe ſit. Cùm igitur naturali inſtinctu homines agnoſcerent, Deum colendum eſſe; conſequens erat, vt in quauis republica aliqui ſacrorum & diuini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur. Eadem etiam poteſtate populus Iſraëliticus non caruit: quæ tametſi dignitate ſuperior fuit, quàm illa qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant; longè tamen inferior quàm legis Euangelicæ ſpiritualis poteſtas exiſtimanda eſt. Hæc enim cæleſtis eſt, omnemque Angelorum etiam virtutem ſuperat; neque à Sacerdotio Moſaico, ſed à Chriſto Domino, qui non ſecundùm Aaron Sacerdos fuit, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedec, ortum habet. is enim qui ſumma poteſtate gratiam tribuendi, & peccata remittendi, præditus fuit, hanc poteſtatem, quamuis virtute definitam, & Sacramentis adſtrictam, Eccleſiæ ſuæ reliquit. quare ad eam exercendam certi miniſtri inſtituti ſunt, & ſolemni religione conſecrati: quæ quidem conſecratio, Ordinis Sacramentum, vel ſacra Ordinatio vocatur.

9 *Quare poteſtas ſacra adminiſtrandi in Eccleſia, Ordo vocatur?*

PLACVIT ſanctis Patribus hoc vocabulo vti, quod latiſſimam ſignificationem habet, vt dignitatem & excellentiam miniſtrorum Dei indicarent. Eſt enim Ordo, ſi propriam eius vim & notionem accipiamus, diſpoſitio ſuperiorum & inferiorum rerum, quæ inter ſe ita aptatæ ſunt, vt vna ad alteram referatur. Cùm itaque in hoc miniſterio multi ſint gradus, & variæ functiones, omnia verò certa ratione diſtributa ſint & collocata; rectè & commodè Ordinis nomen ei impoſitum videtur.

Quid ſit propriè & generatim Ordo.

In Sacramento Ordinis plures ſunt gradus.

Quinam

Quinam Ordo veri nominis est Sacramentum? 10

QVOD inter cætera Ecclesiæ Sacramenta sacra Ordinatio numeranda sit; sancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ sæpiùs repetita est, comprobauit. nam cùm Sacramentum sit rei sacræ signum, id verò, quod hac consecratione extrinsecus fit, gratiam & potestatem significet, quæ illi tribuitur qui consecratur; omnino sequi perspicuum est, Ordinem verè ac propriè Sacramentum dicendum esse. quare Episcopus ei calicem cum vino & aqua, & patenam cum pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit: Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c. quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistiæ, charactere animo impresso, tradi, cui gratia adiuncta sit, ad illud munus ritè & legitimè obeundum. quod Apostolus his verbis declarat: Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis & dilectionis & sobrietatis.

Ordinem siue sacram Ordinationem verè esse Sacramentum.

Concil. Trid. Sess. 23. de Ordine, ca 1. 3. & can. 3. 4. & 5.

Quomodo Ordinis Sacraméto potestas consecrandæ Eucharistiæ, & gratia ad illam exercendam requisita conferatur.

2. Tim. 1.

Quapropter in Ecclesia plures sunt instituti ministrorum ordines? 11

CVM diuina res sit tanti Sacerdotij administratio; consentaneum fuit, quo digniùs & maiori cum veneratione exerceri posset, vt in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures essent & diuersi ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deseruirent; atque hi quidem ita distributi, vt, qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad maiores adscenderent.

Quare Sacramentum Ordinis varios habeat sui exercendi ministros.

Trid. Syn. de Ordine, ca. 2. & 3. can. 6.

Quot sunt ordines ministrorum Ecclesiæ, quáque ratione communiter distribuuntur? 12

DOCENDVM erit, hósce omnes ordines septenario numero contineri, semperque ita à Catholica Ecclesia traditum esse; quorum nomina hæc sunt: * Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem ministrorum numerum rectè ita definitum esse, probari potest per ea ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ sacrificium, & Eucharistiam vel conficiendam, vel administrandam, cuius causa præcipuè sunt instituta, necessaria videntur. Ex his alij maiores, qui etiam sacri dicuntur; alij minores sunt.

Fũctio omnis Ecclesiastica, quæ sacra ordinatione instituitur, septenario numero concluditur.

Ordines cũcti ad ministeriũ Euchar. præcipuè referũtur.

* Cõc. Carth. 4. cap 3. & sequent.

Ordinum alij maiores alij minores dicuntur.

Maiores vel ſacri, ſunt Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, & Subdiaconatus: ad minores referũtur Acolythi, Exorciſtæ, Lectores, & Oſtiarij. de quorum ſingulis pauca dicenda ſunt; vt habeant Paſtores vnde eos potiſſimum inſtituant, quos nouerint aliquo ordine initiandos eſſe.

Quid requiratur ad Ordines ſacros ſuſcipiendos, & quales Epiſcopi miniſtros altaris eligere debeant, docet Trid. Syn. Seſ. 23, decret. de reformat. c. 3. & ſequẽtibus.

13 *Quid clericalis tonſura, clericiq́; nomen ſibi volunt?*

DOCERE oportet, clericalem tonſuram quandam præparationem eſſe ad Ordines accipiendos. Vt enim homines ad Baptiſmum exorciſmis, ad Matrimonium ſponſalibus præparari ſolent: ita, cùm tonſa capillo Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur. Declaratur enim qualis eſſe debeat, qui ſacris imbui cupit. nam Clerici nomen, quod ei primùm tunc imponitur, ab eo deductum eſt, quòd Dominum ſortem & hæreditatem ſuam habere incipiat; veluti in Hæbreorum populo, qui diuino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus, aliquam agrorum partem in terra promiſſionis illis diſtribui, cùm inquit: Ego pars & hẹreditas tua. Ac quamuis omnibus fidelibus id commune ſit, præcipua tamen ratione iis conueniat neceſſe eſt, qui ſe Dei miniſterio conſecrarunt.

Clericalis tonſura eſt quædam præparatio ad ſuſcipiendos Ordines.

Clerici nomen quid ſibi velit.

Quàm integra debeat eſſe Clericorũ vita, diſertè oſtẽditur Seſ. 14. Concil. Trid. decret. de reform. in proœmio, & Seſ. 22. de reform. cap. 1.

Num. 18.

Omnes Chriſtiani ad ſortẽ Domini pertinent, ſed tamen non ideò ſunt omnes clerici.

14 *Quare Clerici rotunda corona in capite inſigniuntur?*

TONDENTVR capilli ad coronæ ſpeciem & ſimilitudinem, quam perpetuò conſeruare oportet: & vt quiſque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, ſic eius orbis forma latior circumſcribi debet. quod quidem ex Apoſtolorum traditione acceptum eſſe, docet Eccleſia; cùm de huiuſmodi tondendi more ſancti Dionyſius Areopagita, Auguſtinus, Hieronymus, vetuſtiſſimi & grauiſſimi Patres, meminerint. Primùm autem omnium ferunt Apoſtolorum Principem eam conſuetudinem induxiſſe ad memoriam coronæ, quæ ex ſpinis contexta Saluatoris noſtri capiti fuit impoſita; vt, quod impij ad Chriſti ignominiam & cruciatum excogitarunt, eo Apoſtoli ad decus & gloriam vterentur; ſimulq́ue ſignificaret, curandum eſſe à miniſtris Eccleſiæ, vt omnibus in rebus, Chriſti Domini noſtri ſpeciem & figuram gerant. Quamquam nonnulli aſſerant, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maximè qui

Corona clericalis quid ſignificet, & qualis in quolibet eſſe debeat.

Quòd clericorũ capita tondeantur, ex Apoſtolica traditione manauit.

S. Dionyſ. de Eccleſ. Hier. cap. 6. par. 2.

VVolfridus in epiſt. quæſt. 6. apud Bed. lib. 1. hiſt. Angl. cap. 22.

Primò coronæ ſpineæ ſi-

qui in ſortem Domini vocati ſunt, videtur conuenire. Quod enim Petrus Apoſtolus fideli populo tribuit: Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta; peculiari quadam & magis propria ratione ad Eccleſiaſticos miniſtros pertinere facilè intelligimus: etſi non deſunt, qui vel perfectioris vitæ profeſſionem à Clericis ſuſceptam, circuli figura, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment, vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent; quòd capilli, ſuperuacaneum quiddam in corpore, tondeantur.

gnificãdę cauſa paratur corona in capite clericorum. Secundò, regię dignitatis vt ſit declaratio. 1. Pet. 2. Tertiò, perfectioris vitæ profeſſionem deſignat. Quartò, adhibetur ad indicandũ rerum minùs neceſſariarum contemptum.

15 *Quæ eſt Oſtiariorum functio?*

POST primam tonſuram ad Oſtiarij ordinem primus gradus fieri conſueuit. Eius munus eſt templi claues & ianuam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad ſanctum etiam Miſſæ ſacrificium aſſiſtebat, curaturus ne quis propiùs, quàm par eſſet, ad ſacram aram accederet, & Sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret. Alia etiam miniſteria illi commiſſa erant; vt ex ritibus, quæ in eius conſecrationem adhibentur, perſpici poteſt. Nam Epiſcopus claues ex altari acceptas ei tradens quem Oſtiarium vult conſtituere, Sic age, inquit, quaſi Deo redditurus rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur. Magnam autem in antiqua Eccleſia huius ordinis dignitatem fuiſſe ex eo intelligitur, quod his temporibus in Eccleſia ſeruari animaduertimus. Nam Theſaurarij officium, qui idem erat ſacrarij cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.

Vt hoc munus & alij minores ordines priſtinæ dignitati reſtituantur, hortatur Trident. Syn. Seſ. 23. de reformat. cap. 17.

Quanta dignitas Oſtiariorum.

Theſaurarij & cuſtodes ſacrarij inter Oſtiarios ſunt numerandi.

16 *Quod eſt in Eccleſia Lectoris officium?*

SECVNDVS Ordinis gradus eſt, Lectoris munus. Ad eum pertinet in Eccleſia noui & veteris Teſtamenti libros clara voce & diſtinctè recitare, præſertim verò eos qui inter nocturnam pſalmodiam legi ſolent. Eius quoque partes erant, prima Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere. Epiſcopus itaque, præſente populo, in eius ordinatione librum, quo deſcripta ſunt quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: Accipe, & eſto verbi Dei relator; habiturus, ſi fideliter & vti-

Lectoris officium.

& vtiliter impleueris officium tuum, partem cum iis qui verbum Dei benè miniſtrarunt ab initio.

17 *Exorciſtis quid ex officio incumbit?*

Exorciſtę munus.

TERTIVS ordo eſt Exorciſtarum, quibus poteſtas data eſt nomen Domini inuocãdi in eos, qui ab immundis ſpiritibus obſidentur. quare Epiſcopus cùm eos inſtituit, librum, in quo exorciſmi continentur, eis porrigit, vſus ea formula verborum; Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem manus imponendi ſuper energumenos, ſiue baptizatos, ſiue catechumenos.

18 *Quæ ſunt Acolythi partes?*

Acolythorum partes.

ACOLYTHORVM quartus eſt gradus, & vltimus eorum omnium qui minores, & non ſacri appellantur. Eorum munus eſt, miniſtros maiores, Subdiaconos, & Diaconos, in altaris miniſterio aſſectari, eiſque operam dare. Præterea lumina deferunt & aſſeruant cùm Miſſę ſacrificium celebratur, præcipuè verò cùm Euangelium legitur: ex quo & Ceroferarij alio nomine vocati ſunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Epiſcopo ſeruari conſueuit: Primùm quidem, poſtquam eos officij ſui diligenter admonuit, lumina eorũ ſingulis tradit in hunc modum: Accipe ceroferarium cum cereo, & ſcias te ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in nomine Domini. Deinde etiam vrceolos vacuos, quibus aqua & vinum in ſacrificio miniſtratur: Accipe vrceolos, ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti, in nomine Domini.

19 *Quodnam eſt Subdiaconi miniſterium, ac cuiuſmodi ritus in eius conſecratione adhibentur?*

De maioribus, qui ſacri dicuntur, Ordinibus. Subdiacono quid incumbat.

A minoribus Ordinibus, iiſdemque non ſacris, de quibus hactenus dictum eſt, ad maiores & ſacros legitimus aditus & adſcenſus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur: cuius munus eſt, vt nomen ipſum declarat, Diacono ad altare inſeruire. ſacra enim lintea, vaſa, panem, & vinũ, ad ſacrificij vſum neceſſaria parare debet. Nunc Epiſcopo & Sacerdoti aquam præbet, cùm manus in Miſſæ ſacrificio abluunt. Epiſtola etiam, quę olim à Diacono in Miſſa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam teſtis ad ſacrum aſſiſtit, prohibetque ne Sacerdos, ſacra faciens, à quopiam perturbari poſſit.

Hæc

Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primùm enim Episcopus legem perpetuę continentię huic ordini impositam esse admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui vltrò hanc legem accipere non sit propositum: deinde, post solemnem litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera & functiones sint, enumerat atque exponit. His peractis, eorum singuli qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem & sacram patenam accipiunt; ab Archidiacono verò, vt intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subseruire, vrceolos vino & aqua plenos, vnà cum lebete & linteolo, quo manus absterguntur, dicente Episcopo: Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur: ideò vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere possitis. Adduntur pretereà alię preces. Ad extremum, cùm Episcopus sacris vestibus Subdiaconum ornauit, ad quarum singulas propria verba & cærimoniæ adhibentur, tradit ei epistolarum librum, ac dicit: Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis.

Subdiacono lex perpetuæ continentiæ imponitur. Dist. 27. cap. Presbyt.

Quod est Diaconi munus?

20 SECVNDVM sacrorum ordinum gradum Diaconus obtinet: cuius ministerium latiùs patet, sanctiusque semper habitum est. ad eum enim pertinet, Episcopum perpetuò sequi, concionantem custodire, eique & Sacerdoti sacra facienti, vel alia Sacramēta administranti pręsto esse, & in Missæ sacrificio Euangelium legere. Olim verò fidelium animos sæpiùs excitabat, vt sacra attenderent. sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesiis ea consuetudo erat, vt fideles Eucharistiam sub vtraque specie sumerent. Diacono prætereà Ecclesiasticorum bonorū dispensatio commissa erat, vt vnicuique ad victum necessaria subministraret. Ad Diaconum etiam pertinet, tanquam Episcopi oculum, peruestigare, quínam in vrbe piè & religiosè, quíve secùs vitam traducant; qui ad sacrificium, & concionem statis temporibus conueniant, qui rursus non conueniant; vt, cùm de omnibus Episcopum certiorem fecerit, ille vel priua-

Quod sit Diaconi ministerium.

Vtraque species Eucharistiæ fuit in vsu aliquando Ecclesiæ. Cyp. serm. de lapsis. Amb. lib. 1. offic. cap. 41.

priuatim vnumquemque hortari & admonere, vel palàm corrigere & obiurgare possit, vti se magis profecturum intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos qui Ordinis Sacramento initiandi sunt, ante Episcopum statuere. Licet ei prætereà, si absit Episcopus & Sacerdos, Euangelium explanare, non tamẽ è superiori loco, vt intelligatur hoc eius proprium munus non esse. Quanta verò diligentia adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, cùm ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem exposuit. Hoc idem satis etiam declarant ritus & solemnes cęrimoniæ, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim & sanctioribus precibus ad Diaconi quàm ad Subdiaconi ordinationem vtitur Episcopus, & alia addit sacrarum vestium ornamenta. Prætereà manus ei imponit: quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, cùm primos Diaconos instituerunt. Denique Euangeliorum librum ei tradit his verbis: Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis quàm pro defunctis, in nomine Domini.

Præter Episcopum & Sacerdotẽ nemo è sacro suggesto concionetur.

1. Tim. 3.

Actor. 6.

21 *Quæ est dignitas & amplitudo Sacerdotij?*

De Sacerdotij dignitate & officio.

TERTIVS, omniumque sacrorum ordinum summus gradus est Sacerdotium: qui verò illo præditi sunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare solent, interdum enim Presbyteros appellant, quod Grecè seniores significat; non solùm propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maximè necessaria est, sed multò magis propter morum grauitatem, doctrinam & prudentiam. vt enim scriptum est; Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem sunt sensus hominis; & ætas senectutis, vita immaculata. Interdum verò Sacerdotes vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta administrare, sacrasque res & diuinas tractare.

Cur Sacerdotes olim Presbyteri sint dicti.

Prima ratiò. Trid. Syn. Sess. 24. de Ordine, ca. 3. & can. 7. Sap. 4.

Altera ratio.

22 *Quotuplex est cùm nouæ, tum veteris legis Sacerdotium?*

Duplex Sacerdotium internum & externum.

QVONIAM duplex Sacerdotium in sacris literis describitur, alterum interius, alterum externũ; vtrumque distinguendum est: vt, de quo hoc loco intelligatur, à Pastoribus explicari possit. Quod igitur ad interius Sacerdo-

Omnes fideles quomodo sint Sacerdotes, & quas hostias offerant.

Leo ser. 3. de anniuers. Pōtificatus.

cerdotium pertinet, omnes fideles, postquā salutari aqua abluti sunt, Sacerdotes dicuntur, præcipuè iusti, qui Spiritū Dei habent, & diuinæ gratiæ beneficio Iesu Christi summi Sacerdotis viua membra effecti sunt. hi enim fide, quę charitate inflammatur, in altari mentis suę spirituales Deo hostias immolant: quo in genere bonę omnes & honestę actiones, quas ad Dei gloriā referūt, numerandę sunt. Quare in Apocalypsi ita legimus: Christus lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnū & Sacerdotes Deo & Patri suo. In quam sententiam ab Apostolorū Principe dictū est: Ipsi tanquam lapides viui superædificamini, domos spirituales, Sacerdotiū sanctū, offerētes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christū. Et Apostolus nos hortatur, vt exhibeamus corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placētem, rationabile obsequium nostrum. Dauid item multo antè dixerat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Quæ omnia ad interius Sacerdotium spectare, facilè intelligitur. Externum verò Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus conuenit, qui legitima manuum impositione, solemnibusque sanctę Ecclesiæ cerimoniis instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium sacrumq; ministeriū adscribuntur. Hoc Sacerdotij discrimen in veteri etiam lege obseruari potest: nam de interiori Dauidem esse locutum, paulò antè demonstratum est. externi verò, nemo ignorare potest, quā multa Dominus Moysi & Aaroni præcepta dederit. Prætereà vniuersam Leuiticam tribum ministerio templi adscripsit, ac lege cauit, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre auderet: quare Osias Rex lepra à Domino percussus, quòd Sacerdotale munus vsurpasset, arrogantię & sacrilegij sui grauissimas pœnas dedit. Quia igitur eandē Sacerdotij distinctionē in lege Euangelica licet animaduertere; docendi erunt fideles, nunc de externo Sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum est. hoc enim tantummodò ad Ordinis Sacramentum pertinet.

Apoc. 1.

1. Pet. 2.

Ad Rom. 12.

Psalm. 50.

Externum Sacerdotiū nō cadit in omnes Christianos.

Trid. Syn. de Ordine. Sess. 23. cap. 1. & can. 1.

Duplex Sacerdotium in veteri lege etiam inuenitur.

2. Pa. 26.

Sacramentum Ordinis respectu externi sacrificij institutum.

Quæ sunt Sacerdotum propriæ functiones? 23

Sacerdotis quæ sit functio.

SACERDOTIS munus est, Deo sacrificium facere, Ecclesiastica Sacramenta administrare, quemadmodum

ex con-

ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus, cùm Sacerdotem aliquem instituit, primũ quidem manus ei, vnà cum omnibus Sacerdotibus qui adsunt, imponit; deinde stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur Sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi Domini, & iugum suaue diuinæ legis perferre; eamq; non verbis solùm, sed vitæ sanctissimè & honestissimè actę exemplo tradere. Posteà manus sacro oleo inungit: tum verò calicem cum vino, & patenam cum hostia tradit, dicens: Accipe potestatẽ offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro viuis, quàm pro defunctis. quibus cærimoniis & verbis interpres ac mediator Dei & hominum instituitur: quæ precipua Sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum verò, manibus iterùm eius capiti impositis, Accipe, inquit, Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueris, retenta sunt. eique cælestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi ac remittendi potestatem tribuit. Hæc verò sunt Sacerdotalis ordinis propria & præcipua munera.

Ioan. 20.

24 *An, vt vnus est Sacerdotij ordo, ita etiam vnus sit Sacerdotum gradus?*

Vnus est Sacerdotij ordo, sed in plures dignitatis gradus distinctus. Primus gradus Sacerdotum inferiorum. Secundus gradus est Episcoporum seu Pontificum.

TAMETSI vnus est ordo Sacerdotalis, varios tamen dignitatis & potestatis gradus habet. Primus est eorum qui Sacerdotes simpliciter vocantur: quorũ functiones hactenus declaratæ sunt. Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt: vt non solùm cæteros Ecclesiæ ministros, sed fidelem populum regant, & eorum saluti, summa cum vigilantia & cura, prospiciant. Quare in sacris literis Pastores ouium sæpè appellantur: quorum munus & officium Paulus descripsit, vt in Apostolorũ Actis legimus, in ea concione quam ad Ephesios habuit. itemque à Petro, Apostolorum principe, diuina quędam Episcopalis ministerij regula tradita est: ad quam si Episcopi suas actiones dirigere studeant, dubitandum non erit, quin Pastores boni & sint, & habeantur. Sed iidem Episcopi & Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotũ Pontifices appellare consueuerunt.

Actor. 20. uhr. 26

1. Pet. 5. uhr. 1

Tertiu

Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis pręsunt: qui Metropolitani etiam vocantur, quòd illarum vrbium Antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius prouinciæ. quare superiorem quàm Episcopi locum, & ampliorem potestatem habent, tametsi ab Episcopis ordinatione nil differunt. In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est, primi supremique Patres. Olim in vniuersa Ecclesia præter summum Rom. Pontificem quatuor tantùm Patriarchę numerabãtur, neque omnes tamen dignitate pares. nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hîc honos delatus est, tamen ob imperij maiestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexãdrinus, cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus primò sedem locauit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus: quam Ecclesiam Iacobus frater Domini erexit. Præter hos omnes Catholica Ecclesia Romanum Pontif. Max. quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus, Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem & Patriarcham appellat, semper venerata est. cùm enim in Petri Apostolorum Principis cathedra sedeat, in qua vsque ad vitæ finem sedisse constat; summum in eo dignitatis gradum, & iurisdictionis amplitudinem, non quidem vllis Synodicis, aut aliis humanis constitutionibus, sed diuinitus datam agnoscit. quamobrem omnium fidelium & Episcoporum, ceterorumque Antistitum, quocumque illi munere & potestate præditi sint, pater ac moderator, vniuersali Ecclesiæ, vt Petri successor, Christique Domini verus & legitimus vicarius in terris, præsidet. Ex his itaque Pastores docebunt, & quæ sint Ecclesiasticorum ordinum ac graduum pręcipua munera & functiones, & quis huius Sacramenti minister sit.

Tertius est Archiepiscoporũ seu Metropolitanorum, qui licet iurisdictione, ordinatione tamen ab Episcopis non differunt.

Quartus gradus est Patriarcharum, qui quatuor olim in tota Ecclesia numerabantur, iique dignitate impares.

In quinto gradu est Pont. Rom. in Cathedra Petri legitimus successor.

Conferantur hæc cum 10. & 11. quæst. articuli noni Symboli Apostolorum.

Primatus Romani Pontificis non humani, sed diuini est iuris.

Quis est legitimus Sacramenti Ordinis minister? 25

CONSTAT ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum litterarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ vsu & consuetudine facile erit comprobare. Quamuis autem nonnullis Abbatibus permissum sit, vt minores, & non sacros ordines inter-

Minister Sacramenti Ordinis est Episcopus.

Trid. Syn. de Ordine, Ses. 23. cap. 3. Ses. 23. decret. de reformat. ca. 10.

Abbatibus aliquando conceditur vt minores Ordines conferant, sed his qui alicuius Episcopi iurisdictioni non subsunt, vt declaratur Trid. Syn. Sess. 23. decret. de reformat. c. 10.

Episcoporum consecratio a tribus Episcopis fiat.

interdum administrent: tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat; cui vni ex omnibus prætereà nemini, licet, reliquis Ordinibus qui sacri aut maiores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes vnus tantùm Episcopus ordinat. Episcopi ex Apostolorum traditione, quæ perpetuò in Ecclesia custodita est, à tribus Episcopis consecrantur.

26 *Quibus rebus ornati esse debent, qui ad Sacerdotalem ordinem sunt assumendi?*

Comparatio Sacramenti Ordinis cum aliis Sacramentis.

INTEREST etiam, vt explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, in primisque ad Sacerdotalem Ordinem apti sunt, & quæ in eis potissimùm requirantur. ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cuiusque officio & dignitate obseruare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam esse, ita colligitur, quòd cætera gratiam ad illorum sanctificationem & vsum tribuunt, à quibus percipiuntur: at verò qui sacris initiantur, ob eam rem cælestis gratiæ participes fiunt, vt eorum ministerio Ecclesiæ, atque adeò omnium hominum saluti consulatur. ex quo factum esse intelligimus, vt statis tantummodò diebus, quibus etiam solemnia ieiunia ex vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more indicuntur, Ordinationes fiant: vt scilicet fidelis populus eiusmodi sacrarum rerum ministros piis & sanctis precationibus à Deo impetret, qui ad tanti ministerij potestatem rectè & cum Ecclesiæ vtilitate gerendam aptiores esse videantur. Primùm itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ & morum integritas commendetur magnopere oportet; non solùm quia, si mortiferi alicuius peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiatur, nouo se & maximo scedere obstringit, sed etiam quia virtutis & innocentiæ lumen aliis præferre debet. Ea de re quid Apostolus Tito & Timotheo præcipiat, Pastoribus declarandum erit: & simul illud docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in Euangelica lege ad animæ vitia præcipuè transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia seruari animaduertimus, vt, qui

Ordines cur statis diebus, ieiuniorum præcipuè, instituantur.

Quales Sacerdotes eligendi. Morum integritate commendati.

Ad Tit. 1. 1. Tim. 3.

Greg. par. 1. Pastor. curæ, cap. 11.

ſacris initiandi ſunt, priùs pœnitentiæ Sacramento cõnſcientiam purgare diligenter ſtudeant. Præterea in Sacerdote non ſolùm ea cognitio requirenda eſt, quæ ad Sacramentorum vſum & tractationem pertinet; ſed etiam ſacrarum litterarum ſcientia ita inſtructum eſſe oportet, vt populo Chriſtianæ fidei myſteria, & diuinæ legis præcepta tradere, ad virtutem & pietatem excitare, à vitiis reuocare fideles poſſit. Sacerdotis enim duo ſunt munera: quorum alterum eſt, vt Sacramenta ritè conficiat & adminiſtret: alterum, vt populum, fidei ſuæ commiſſum, iis rebus & inſtitutis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, erudiat. Malachias enim ita teſtatur: Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Vt igitur in horum altero, ſi mediocri cognitione ſit ornatus, præſtare, quod debet poſſit; alterum certè non vulgarem, ſed exquiſitam potiùs doctrinam deſiderat: quamuis æquè ab omnibus Sacerdotibus ſumma reconditarum rerum ſcientia non exigatur, ſed quæ ad ſuſcepti officij & miniſterij functionem vnicuique ſatis eſſe poſſit.

Rerũ diuinarum duabus decauſis ſint periti, quod etiam initio decalogi latiùs repetitur.

Duo Sacerdotis munera.

Malach. 2.

Quinam ad Sacerdotij dignitatem non ſunt admittendi? 27

PVERIS & furioſis, vel amentibus, quòd vſu rationis careant, hoc Sacramentum dandum nõ eſt: quamuis, ſi iis quoque adminiſtraretur, Sacramenti characterem in eorum animam imprimi certò credendum ſit. Qui verò ætatis annus in ſingulis Ordinibus ſit exſpectandus, ex ſacri Tridentini Concilij decretis facilè erit cognoſcere. Excipiuntur etiam ſerui: neque enim diuino cultui dedicari debet, qui non ſui iuris, ſed in alterius poteſtate eſt. Viri præterea ſanguinum & homicidæ, quia Eccleſiaſtica lege repelluntur, & irregulares ſunt. Spurij quoque, & ij omnes qui ex legitimis nuptiis non ſunt procreati. Decet enim, vt, qui ſacris addicuntur, nihil in ſe habeant quo ab aliis meritò contemni, & deſpici poſſe videantur. Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo inſigni corporis vitio deformes aut manci ſunt: ea enim fœditas & debilitatio tũ offenſionem habet, tum verò Sacramentorum adminiſtrationem impediat neceſſe eſt.

Qui ad Sacerdotiũ non ſint admittendi.

In primis excluduntur pueri & amentes, quamuis ſi Sacramentũ Ordinis his conferretur; characterẽ eis e iã imprimeret.

Trid. Syn. Seſ. 23. cap. 12. reformat.

Secundò, ſerui prohibentur ordinari.

Tertiò, homicidæ.

Quartò, ſpurij & illegitimi.

Quintò, arcendi ſunt corporibus deformati.

28 *Qui sint præcipui huius Sacramenti effectus?*

Primus effectus est, quòd sanctificato illo qui ordinatur, potestatem tribuit administrandi Sacramenta.

HIS rebus iam expositis, superest, vt Pastores doceãt, qui sint huius Sacramenti effectus. Constat verò, quamuis Ordinis Sacramentum, vt anteà dictum est, maximè ad Ecclesiæ vtilitatem & pulchritudinem spectet, tamen in eius quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere; qua idoneus habilisque ad rectè munere suo fungendum, Sacramentaque administranda, reddatur: quemadmodum etiam Baptismi gratia quilibet ad alia Sacramenta percipienda aptus efficitur. Aliam quoque gratiam hoc Sacramento tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum refertur; in Sacerdote quidem plenam & perfectam, vt qui Domini nostri corpus & sanguinem vnus potest conficere; in aliis verò inferiorum ordinum ministris maiorem minorémve, quo quisque ministerio suo magis minúsve ad altaris Sacramenta accedit. Atque hæc potestas etiam character spiritualis dicitur; quòd, qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota animæ impressa, ab aliis fidelibus distinguantur, ac diuino cultui mancipentur; ad quem Apostolus videtur spectasse, cùm ad Timotheum ait: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij. & alibi; Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quę est in te per impositionem manuum mearum. Hæc de Ordinis Sacramento satis dicta sint. potiora enim tantùm rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, vt illis fidelis populi docendi & in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

Secundò.

Gradibus quibusdam homines prouehit ad offerẽdum Domino noui Testamenti sacrificium.

Quomodo Ordinis Sacramentum characterem imprimat.

Trid. Syn. Sess. 23. de Ordine, cap. 3. can. 4.

1. Tim. 4.

2. Tim. 1.

DE MATRIMONII SACRAMENTO,

CAPVT VIII.

QVÆSTIO PRIMA.

1 *Cur Parochi sedulò debent inuigilare, vt populus Christianus Matrimonij naturam & sanctitatem cognitam habeat?*

Doctrina de Sacramẽto Matrimonij & ca-

QVONIAM Pastoribus beata & perfecta Christiani populi vita proposita esse debet, iis quidẽ maximè optan-

optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: Volo omnes homines esse sicut me ipsum; nimirum, vt omnes continentiæ virtutem sectarentur. nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quàm vt animus nulla mundi cura distractus, sedataque & restincta omni carnis libidine, in vno pietatis studio, & rerum cælestium cogitatione conquiescat. sed quoniam, vt idem Apostolus testatur, vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic; & Matrimonium magnis & diuinis bonis ornatum est, ita vt inter alia Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta verè ac propriè numeretur, ac Dominus nuptiarum celebritatem præsentia sua honestarit: satis apparet eius doctrinam tradendam esse; cùm, præsertim liceat animaduertere, tum sanctum Paulum, tum Apostolorum Principem, quæ non solùm ad dignitatem, sed etiam ad officia Matrimonij pertinebant, pluribus locis accuratè scripta reliquisse. Diuino enim Spiritu afflati, optimè intelligebant, quanta & quàm multa commoda ad Christianam societatem peruenire possent, si fideles Matrimonij sanctitatem cognitam haberent, & inuiolatam seruarent; contrà verò, ea ignorata vel neglecta, plurimas maximasque calamitates, & detrimenta in Ecclesiam importari. Primùm itaque Matrimonij natura & vis explicanda est. nam cùm vitia sæpè honesti similitudinem gerant; cauere oportet ne fideles falsa Matrimonij specie decepti, turpitudine, & nefariis libidinibus animam commaculent, cuius rei declarandæ causa, à nominis significatione ordiendum est.

nones subiectis decem capitib. de eiusdem reformatione explicantur initio Sessionis 24. Trident. Syn. quæst. 1. cap. 8

Castitatis excellentia non in omnes cadit.

1. Cor. 7.

Ioan. 2.

Vtilitas doctrinæ de Matrimonio.

Quapropter sancta illa copula Matrimonij, coniugij, aut nuptiarum nominibus exprimitur? 2

MATRIMONIVM ab eo dicitur, quòd femina idcircò maximè nubere debet, vt mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est. Coniugium quoque à coniungendo appellatur; quòd legitima mulier cum viro quasi vno iugo adstringatur. Prætereà Nuptiæ; quia, vt inquit S. Ambros. pudoris gratia puellæ se obnuberent: quo etiam declarari videbatur, viris obedientes, subiectasque esse oportere.

Matrimonij descriptio, vis & natura.

Ratio nominis.

S. Amb. lib. 1. de Abraham, cap. 9. in fine.

3 *Quid in præsenti tractatione est Matrimonium?*

Quæ ad perfectum Matrimonium concurrant.

Ita ex communi Theologorum ſententia definitur: Matrimonium eſt viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas perſonas, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Cuius definitionis partes vt planiùs intelligantur, docendum eſt, quamuis hæc omnia in perfecto Matrimonio inſint, conſenſus videlicet interior, pactio externa, verbis expreſſa; obligatio & vinculum, quod ex ea pactione efficitur; & coniugum copulatio, qua Matrimonium conſummatur: nihil horum tamen Matrimonij vim & rationem propriè habere, niſi obligationem illam, & nexum, qui coniunctionis vocabulo ſignificatus eſt. Additur verò, Maritalis: quoniam alia pactionum genera, quibus viri & mulieres obligantur, vt ſibi mutuam operam præſtent, vel pretij vel alterius rei cauſa, prorſus aliena ſunt à Matrimonij ratione. Sequitur deinde, Inter legitimas perſonas; quoniam, qui à nuptiarum coniunctione legibus omnino excluſi ſunt, ij Matrimonium inire non poſſunt; neque ſi ineant, ratum eſt. exempli enim gratia: qui intra quartum gradũ propinquitate coniuncti ſunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quæ ætas legibus conſtituta eſt, ad Matrimonij iuſta fœdera ineunda apti eſſe non poſſunt. Quod verò extremo loco poſitum eſt, Indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens; indiſſolubilis vinculi naturam declarat, quo vir & vxor colligantur.

Matrimonij vis in quo præcipuè conſiſtat, quod ſequenti pagina illuſtratur.

Matrimoniũ inter illegitimas perſonas contractũ, eſt irritũ: quæ autem perſonæ nõ poſſint cõiungi, aut etiã coniunctæ ſeparari debeant, pluribus capitibus exponitur, Seſ. 24. Concil. Trid. decret. de reformat. Matr.

Indiſſolubile eſt Matrimonij vinculum.

4 *Conſiſtine præcipua vis Matrimonij in conſenſu, an in obligatione, quæ conſenſum ſequitur?*

Ex his quæ modò dicta ſunt, patet, Matrimonij naturam & rationem in vinculo illo conſiſtere. Nam quòd aliæ clariſſimorũ virorũ definitiones hoc videntur conſenſui tribuere, vt, cùm dicunt, coniugium eſſe conſenſum maris & feminæ; hoc ita accipiendũ eſt, conſenſum ipſum Matrimonij cauſam effectricem eſſe: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio & nexus oriri non poteſt, niſi ex conſenſu & pactione.

Matrimonij natura non tã in conſenſu, quàm in obligationis vinculo conſiſtit.

Conſenſus eſt Matrimonij cauſa efficiens. Conc. Florent. in epiſt. Eug. 4. ad Armen.

5 *Qualis in Matrimonio requiritur conſenſus; quáque ratione eſt declarandus?*

Illud maximè neceſſariũ eſt; vt conſenſus verbis, quæ

quæ præſens tempus ſignificant, exprimatur: neq; enim Matrimonium eſt ſimplex donatio, ſed mutua pactio: atque ita fit, vt conſenſus alterius tantùm, ad Matrimonium coniungendum ſatis eſſe non poſſit, ſed duorum inter ſe mutuum eſſe oporteat. atqui ad declarandum mutuum animi conſenſum, verbis opus eſſe perſpicuum eſt. Si enim ex interiori tantùm conſenſu, ſine externa aliqua ſignificatione, Matrimonium conſtare poſſet; illud etiam ſequi videretur, vt, cùm duo, qui diſiunctiſſimis & maximè diuerſis in locis eſſent, ad nuptias conſentirent, antequam alter alteri voluntatem ſuam vel literis vel nũtiis declaraſſet, veri & ſtabilis Matrimonij lege coniungerentur: quod tamen à ratione & ſanctæ Eccleſiæ conſuetudine & decretis alienum eſt.

Cõſenſus verbis temporis præſentis exprimendus eſt, iſque mutuus eſſe debet.

Interior conſenſus nõ ſufficit ad Matrimonium.

Efficitne mutuus conſenſus, verbis futuri temporis expreſſus, Matrimonium? 6

RECTE dicitur oportere, vt conſenſus verbis exprimatur quæ præſentis temporis ſignificationem habeant, nam quę futurum tempus indicant, Matrimonium non coniungunt, ſed ſpondent. deinde quæ futura ſunt, nondum eſſe perſpicuum eſt; quæ verò non ſunt, parum vel nihil firmi aut ſtabilis habere exiſtimandum eſt. Quare nondum connubij ius in eam mulierem quiſquam habet, quam ſe in matrimonium ducturum eſſe pollicetur; neque ſtatim ab eo impletum eſt, quod ſe facturum promiſit, tametſi fidem præſtare debet: quod ſi non faciat, violatæ fidei reus eſſe conuincitur. At verò qui Matrimonij fœdere alteri iungitur, quamuis poſteà pœniteat; tamen quod factum eſt mutare, irritúmve & infectum reddere non poteſt. Cùm itaque coniugij obligatio nuda promiſſio non ſit, ſed eiuſmodi abalienatio, qua re ipſa vir mulieri, & viciſſim mulier viro corporis ſui poteſtatem tradit; idcircò neceſſe eſt, verbis, quæ præſens tempus deſignant, Matrimonium contrahi: quorum verborum vis, etiam poſtquam enuntiata ſunt, permanet, virumque & vxorem indiſſolubili vinculo conſtrictos tenet.

Cõſenſus verbis futuri temporis expreſſus Matrimonium non efficit.

Qui, quod ſe facturũ promiſit, poſteà non præſtat, tametſi fidem violet, Matrimonium tamen non diſſoluit.

Qualis promiſſio requiratur ad perfectionem Matrimonij.

Quid ſi pudore aut alio impedimento conſenſus verbis non exprimatur, verúmne erit Matrimonium? 7

TVNC verborum loco, tum nutus & ſigna, quæ in-

Verborum loco nutus & signa satis esse aliquando possunt.

timum consensum apertè indicent, satis ad Matrimonium esse possunt; tum ipsa etiam taciturnitas, cùm puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

8 *Requiritúrne ad verum Matrimonium concubitus?*

Matrimoniũ non concubitu, sed vinculo consensus consistere. Adã & Eua in statu innocentiæ non concubuerunt. Genes. 2.

Ex iam dictis, Parochi fidelibus tradent, Matrimonij naturam & vim in vinculo ac obligatione sitam esse; ac præter consensum, eo, quo dictum est, modo expressum, vt verum Matrimonium exsistat, concubitum necessariò non requiri. nam & primos parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, vero Matrimonio iunctos fuisse planè constat. quare à sanctis Patribus dictum est, Matrimonium non concubitu; sed consensu existere. quod etiam à sancto Ambrosio in libro de Virginibus repetitum legimus.

S. Amb. de instit. virg. ca. 6.

9 *Quotuplex est Matrimonij consideratio?*

Duplex Matrimonij ratio vt est officium naturæ, & vt Sacramentũ.

Illud etiam hîc docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam, vel vt naturalis coniunctio (Coniugium enim non ab hominibus inuentum, sed à natura) vel vt Sacramentum, cuius vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. ac quoniam gratia naturam perficit, (neque priùs quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale) rei ordo postulat, vt de Matrimonio, vt natura constat, & ad naturæ officium pertinet, priùs agendum sit: tum verò, quæ illi, vt Sacramentum est, conueniunt, explananda erunt.

1. Cor. 15.

De Matrimonio vt ad naturæ officium pertinet.

10 *Quis Matrimonij, vt officium naturæ significat, est auctor?*

Matrimoniũ, vt naturæ est officium, diuinitus est institutum. Genes. 1. Genes. 2.

In primis docendi sunt fideles, Matrimonium à Deo institutum esse. scriptum est enim in Genesi: Masculum & feminam creauit eos: benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini. &, Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Ac paulò pòst: Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem; & adduxit eam ad Adam, dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quo-

quoniam de viro ſumpta eſt, quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quæ, ipſo Domino auctore apud ſanctum Matthæum, oſtendunt, Matrimonium diuinitus inſtitutum eſſe. Matth. 19.

Poteſtne Matrimonium, dum vt naturæ officium conſideratur, diſſolui? 11 Matrimoniũ vt eſt naturalis coniunctio, etiam nequit diſſolui.

DEVS certè non tantummodò Matrimonium instituit; verùm, vt ſancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam & indiſſolubilem nodum ei addidit. Siquidem Saluator ait: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Quamuis enim Matrimonio, quatenus naturæ eſt officiũ, conueniat, vt diſſolui non poſſit: tamen id maximè fit, quatenus eſt Sacramentũ. qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ lege eius propria ſunt, ſummam perfectionem conſequitur. tamen & prolis educandæ ſtudio, & aliis Matrimonij bonis repugnat, vt eius vinculum diſſolubile ſit. Trid. Syn. in princ. Seſ. 24. & can. 57. Matth. 19.

Eſtne omnibus hominibus lex contrahendi impoſita? 12

QVOD à Domino dictum eſt; Creſcite & multiplicamini; id eò ſpectat, vt, cuius rei cauſa Matrimonium iuſtitutum erat, declaret; non vt ſingulis hominibus neceſſitatem imponat. nunc enim, aucto iam humano genere, non ſolùm vlla lex vxorem ducere aliquem non cogit, ſed potiùs virginitas ſummopere commendatur, & vnicuique in ſacris litteris ſuadetur, vt quæ Matrimonij ſtatu præſtantior ſit, maioremque in ſe perfectionem & ſanctitatem contineat, Dominus enim Saluator noſter ita docuit: Qui poteſt capere, capiat. & Apoſtolus ait: De virginibus pręceptum Domini non habeo; conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſequutus, vt ſim fidelis. Geneſ. 1. Matrimoniũ cauſa multiplicandi genus humanum diuinitus eſt inſtitutum. Virginitas Matrimonio eſt præſtantior. Trid. Syn. Seſ. 24. de Matr. can. 9 10. Matth. 19. 1. Cor. 7.

Quibus de cauſis vir & mulier coniungi debent? 13

PRIMA ratio eſt, hęc ipſa diuerſi ſexus naturæ inſtinctu expetita ſocietas, mutui auxilij ſpe conciliata; vt alter alterius ope adiutus, vitæ incommoda faciliùs ferre, & ſenectutis imbecillitatem ſuſtentare queat. Altera eſt, procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, vt bonorum & diuitiarum hæredes relinquantur, quàm vt veræ fidei & religionis cultores educentur: quod quidem maximè ſanctis illis Patriarchis, cùm vxores ducerent, Prima cauſa. Secunda.

rẽt, propoſitũ fuiſſe, ex ſacris litteris, ſatis apparet. quare
Tob. 6. Angelus, cùm Tobiam admoneret, quo pacto mali dæmonis vim poſſet repellere; Oſtendam, inquit, tibi, qui ſunt, quibus præualere poteſt dæmonium. ij namque, qui coniugiũ ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos. Deinde ſubiecit, Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus; vt in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris. Atque vna hæc etiam cauſa fuit, cur Deus ab initio Matrimonium inſtituerit. quare fit, vt illorum ſit ſcelus grauiſſimum, qui Matrimonio iuncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt: hæc enim homicidarum impia conſpiratio exiſtimanda eſt.

Ius naturæ violant, qui partum impediunt.

Tertia cauſa.

Tertia eſt, quæ poſt primi parentis lapſum ad alias cauſas acceſſit; cùm propter iuſtitiæ, in qua homo conditus erat, amiſſionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit, vt ſcilicet, qui ſibi ſuæ imbecillitatis conſcius eſt, nec carnis pugnam vult ferre, Matrimonij remedio, ad vitanda libidinis peccata, vtatur. de quo ita
1. Cor. 7. Apoſtolus ſcribit: Propter fornicationem, vnuſquiſque ſuam vxorẽ habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Ac paulò pòſt, cùm docuiſſet, interdum orationis cauſa à Matrimonij debito abſtinendum eſſe, ſubiecit: Et iterùm reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hæ igitur ſunt cauſæ, quarum aliquam ſibi proponere quiſque debet, qui piè & religioſè, vt ſanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quòd ſi ad eas cauſas aliæ etiam accedãt, quibus homines inducti Matrimonium ineant, atq; in habendo vxoris delectu hanc illi pręponãt; vt hæredis relinquendi deſiderium, diuitiæ, forma, generis ſplendor, morũ ſimilitudo; huiuſmodi ſanè rationes damnandę non ſunt, cùm Matrimonij ſanctitati non repugnent. Neque ęnim in ſacris litteris Iacob Patriarcha reprehenditur, quòd Rachelem, eius pulchritudine illectus, Lię prætulerit.

Cauſæ ſecundariæ Matrimonij, ſi eius ſanctitatẽ non impediant, minimè damnandæ ſunt.

Gen. 29.

14 *Cur legis naturæ Matrimonium, Sacramenti dignitate per Christum eſt auctum?*

HACTENVS de Matrimonio, vt naturalis coniũctio
eſt;

eſt; vt autem Sacramentum eſt, explicare oportebit, eius naturam multò præſtantiorem eſſe, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim matrimonium vt naturalis coniunctio, ad propagandum humanum genus ab initio inſtitutum eſt: ita deinde vt populus ad veri Dei & Saluatoris noſtri Chriſti cultum & religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa eſt. Cùm enim Chriſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quę ei cum Eccleſia intercedit, ſuæque erga nos immenſę charitatis certum aliquod ſignum dare, tanti myſterij dignitatem hac potiſſimùm maris & feminæ ſancta coniunctione declarauit. quòd quidem aptiſſimè factum eſſe, ex eo intelligi poteſt, quòd ex omnibus humanis neceſſitatibus nulla inter ſe homines magis, quàm Matrimonij vinculum, conſtringit; maximaque inter ſe vir & vxor charitate & beneuolentia deuincti ſunt: atque idcircò fit, vt frequenter ſacræ litteræ nuptiarum ſimilitudine diuinam hanc Chriſti & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

De Matrimonio vt Sacramentum eſt.

Fines inſtituti Matrimonij, cùm in lege naturæ, tum in lege gratiæ, pulchrè explicantur.

Arctiſſima Chriſti & Eccleſiæ per charitatem coniunctio, Matrimonij Sacramento aptiſſimè ſignificatur.

Quomodo Matrimonium eſt verum Euangelicæ legis Sacramentum? 15

MATRIMONIVM Sacramentum eſſe, Eccleſia, Apoſtoli auctoritate confirmata, certum & exploratum ſemper habuit. ita enim ad Epheſios ſcribit: Viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Nam quod inquit, Sacramentum hoc magnum eſt; nemini dubium eſſe debet, ad Matrimonium referendum eſſe; quòd ſcilicet viri & mulieris coniunctio, cuius Deus auctor eſt, ſanctiſſimi illius vinculi, quo Chriſtus Dominus cum Eccleſia coniungitur, Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum ſit. Atque hanc eſſe eorum verborum veram & propriam ſententiam, veteres

Epheſ 5.

Trid.Syn.in principio Sef. 24.de Matrim. & can. 1.

veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt: idemque sancta Tridentina Synodus explicauit. Constat ergo, virum Christo, vxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari; virum esse caput mulieris, vt est Christus Ecclesiæ; eaque ratione fieri, vt vir vxorem diligere, & vicissim vxor virum amare & colere debeat.

Ad Ephes. 5.

Christus enim dilexit Ecclesiam, & pro ea semetipsum tradidit. rursus verò, vt idem Apostolus docet, Ecclesia subiecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc Sacramento significari & tribui, in quo maximè Sacramenti ratio inest, ea Synodi verba declarant: Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quare docendum est, huius Sacramenti gratia effici, vt vir & vxor, mutuæ charitatis vinculo coniuncti, alter in alterius beneuolentia conquiescat, alienosque & illicitos amores & concubitus non quærat, sed in omnibus sit honorabile connubium, & thorus immaculatus.

Quomodò Matrimoniũ gratiam significatã tribuat. Trid. Syn. ibidem.

Ad Heb. 13.

16 *Quinam Matrimonium Euangelij, à legis naturæ, vel Moysis Matrimonio differt?*

QVANTVM Matrimonij Sacramentum iis matrimoniis præstet, quæ ante vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quòd, etsi Gentes matrimonio diuini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus à naturæ lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda esse iudicabant; tamen eorum connubia nullam prorsus Sacramenti vim habuerunt. Apud Iudæos verò religiosiùs omnino nuptiarum leges seruari consueuerant: neque dubitandum, quin eorum matrimonia maiori sanctitate prędita essent. Cùm enim promissionem accepissent, fore aliquando, vt omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur; magnæ apud eos pietatis officium meritò esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Saluator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare: sed illæ quoque coniunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt.

Genes. 22.

Reti-

Retinuítne Matrimonium in lege naturæ poſt peccatum, aut in lege Moyſis, originis ſuæ, quem ex Deo habuit, decorem? 17

SIVE naturæ poſt peccatum, ſiue Moyſis legem ſpe-ctemus, facilè animaduertimus, Matrimonium à primi ortus ſui decore & honeſtate decidiſſe. Dum enim naturæ lex vigebat, multos ex antiquis Patribus fuiſſe comperimus, qui plures ſimul vxores ducerent: deinde verò in lege Moyſis, dato repudij libello, permiſſum erat, ſi cauſa fuiſſet, diuortium cum vxore facere. quorum vtrumque ab Euangelica lege ſublatum, Matrimoniumq; in priſtinum ſtatum reſtitutum eſt. Nam quòd polygamia à Matrimonij natura aliena eſſet, (etſi aliqui ex priſcis Patribus accuſandi non ſunt, quòd non ſine Dei indulgentia plures vxores ducerent) Chriſtus Dominus oſtendit illis verbis: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ; & erunt duo in carne vna. Deinde ſubiungit: Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita à Deo inſtitutum eſſe, vt duorum tantùm, non plurium coniunctione definiretur. Quod etiam alibi apertiſſimè docuit. inquit enim: Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulteriũ committit ſuper eam; & ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur. Nam ſi viro liceret plures vxores ducere, nulla omnino cauſa eſſe videretur, cur magis adulterij reus eſſe dicendus eſſet, quòd pręter eam vxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quàm quòd priore dimiſſa, cum alia coniungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, vt ſi infidelis quiſpiam, gentis ſuę more & conſuetudine, plures vxores duxiſſet, cùm ad veram religionem conuerſus fuerit, iubeat eum Eccleſia cęteras omnes relinquere, ac priorem tantùm iuſtæ & legitimæ vxoris loco habere.

In Lege naturæ poſt peccatum, & legem Moyſi, Matrimoniũ à primi ortus ſui decore deci-diſſe.

Deut. 24. Matth. 19.

Vxorum pluralitas à Matrimonij natura eſt aliena ac Chriſtianis prohibita.

Trid. Syn. Seſſ. 24. de Matrimonio, can. 1.

Matth. 19.

Matrimoniũ duorum duntaxat coniunctione definitur.

Marc. 10.

Quid faciendũ ſit infideli ad fidem conuerſo, qui priùs plures vxores duxerit.

Poteſt vinculum Matrimonij vllo diuortio diſrumpi? 18

CHRISTI etiam Domini teſtimonia facilè comprobant, nullo diuortio vinculum Matrimonij diſſolui poſſe. ſi enim poſt libellum repudij mulier à viri lege ſoluta eſſet, liceret ei ſine vllo adulterij crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus apertè denuntiat: Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.

Matth. 19.

Marc. 10. Lucæ 16.

Quare

Sola mors Matrimonij nexum poteſt diſſoluere. 1.Cor.7.

Quare coniugij vinculum nulla re, niſi morte, diſrumpi perſpicuum eſt. quod quidem etiam Apoſtolus confirmat, cùm inquit: Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit: quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt à lege: cui vult nubat, tantùm in Domino. Et rurſus:

Ibidem.

His, qui Matrimonio iuncti ſunt, pręcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Eam verò optionem Apoſtolus mulieri, quæ iuſta de cauſa virum reliquiſſet, detulit, vt aut innupta maneat, aut viro ſuo reconcilietur. Neque enim ſancta Eccleſia viro & vxori permittit, vt ſine grauioribus cauſis alter ab altero diſcedat.

Niſi iuſta cauſa, ſocietas vitæ inter coniuges non eſt dirumpenda.

19 *Cur expedit nulla ratione diſſolui Matrimonium?*

NE fortè alicui videatur durior Matrimonij lex, quòd nulla vnquam ratione diſſolui poſſit; docendum eſt, quæ ſint cum ea vtilitates coniunctæ. Primùm enim homines in coniungendis Matrimoniis virtutem potiùs, & morum ſimilitudinem, quàm diuitias & pulchritudinem ſpectandam eſſe, hinc intelligant: qua quidem re communi ſocietati maximè conſuli nemo dubitare poteſt. Prætereà ſi diuortio Matrimonium diſſolueretur, vix vnquam diſſidendi cauſæ hominibus, quæ iis ab antiquo pacis & pudicitiæ hoſte quotidie obiicerentur, deeſſent. Nunc verò, cùm fideles ſecum cogitant, quamuis etiam coniugij conuictu & conſuetudine careant, ſe tamen Matrimonij vinculo conſtrictos teneri, omnemque alterius vxoris ducendæ ſpem ſibi præciſam eſſe; ea re fit, vt ad iracundiam & diſſidia tardiores eſſe conſueuerint. Quòd ſi interdum etiam diuortium faciant, & diutiùs coniugis deſiderium ferre non poſſint, facilè per amicos reconciliati ad eius conuictum redeunt.

20 *Per libellum repudij ſeparati, poſſúntne rurſum coniungi?*

Ob adulteriũ dimiſſi, ſi pœniteant, in gratiam poſſunt recipi ab altero coniuge.
S. Aug lib. 2. de adult. coniug. cap. 6. & 9.

SALVTARIS eſt hîc ſancti Auguſtini admonitio, qui, vt oſtenderet fidelibus, haud grauatè faciendum eſſe, vt cum vxoribus, quas adulterij cauſa dimiſiſſent, ſi eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur; Cur, inquit, vir fidelis non recipiat vxorem, quam recipit Eccleſia? aut cur vxor viro adultero, ſed pœnitenti,

non

non ignoſcat, cui etiam ignouit Chriſtus? Nam quòd ſcriptura ſtultum vocat, qui tenet adulteram; dę ea ſentit, quæ, cùm deliquerit, pœnitere, & à cœpta turpitudine deſiſtere recuſat. Ex iis itaque perſpicuum eſt, fidelium coniugia perfectione & nobilitate, tum Gentilium, tum Iudæorum matrimoniis longè præſtare. Prouerb. 18.

Quæ ſunt bona quæ ex hoc Sacramento ad coniugatos redeunt? 21

DOCENDI præterea ſunt fideles, tria eſſe Matrimonij bona; prolem, fidem, Sacramentum: quorũ compenſatione illa incommoda leniuntur, quæ Apoſtolus indicat his verbis: Tribulationem carnis habebunt huiuſmodi. efficiturque vt coniunctiones corporum, quæ extra Matrimonium meritò damnandæ eſſent, cum honeſtate coniunctæ ſunt. Primum igitur bonũ eſt proles, hoc eſt, liberi qui ex iuſta & legitima ſuſcipiuntur vxore: id enim tanti fecit Apoſtolus, vt diceret: Saluabitur mulier per filiorum generationem. Nec verò hoc de procreatione ſolùm, ſed de educatione etiam & diſciplina, qua filij ad pietatem erudiuntur, intelligendum eſt. ſic ſtatim ſubdit Apoſtolus: Si in fide permanſerint. Monet enim ſcriptura: Filij tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Idẽ etiam Apoſtolus docet; eiuſque inſtitutionis pulcherrima exempla Tobias, Iob, & alij ſanctiſſimi Patres in ſacris litteris prębẽt. Quę verò ſint parentum & filiorum officia, in quarto præcepto latiùs explicabitur. Sequitur fides, quod eſt alterum Matrimonij bonum, non ille virtutis habitus quo imbuimur cùm baptiſmum percipimus; ſed fidelitas quædam, qua mutuò vir vxori, & vxor viro ſe ita obſtringit, vt alter alteri ſui corporis poteſtatem tradat, ſanctumque illud coniugij fœdus nunquam ſe violaturum pollicetur. id facilè colligitur ex illis verbis, quæ à primo parente enunciata ſunt, cùm Euam vxorem ſuam accepit; quæ deinde Chriſtus Dominus in Euangelio cõprobauit: Quare relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. item ex eo Apoſtoli loco; Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autẽ & vir ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed mulier. quare optimo iure grauiſſimę animaduerſiones à Domino in adulteros, quòd hanc fidem

Matrimonij triplicia ſunt bona.

1. Cor. 7.

Primum Matrimonij bonũ eſt proles.

1. Tim. 2.

Eccli. 7.

Secundũ bonum eſt fidelitas mutua.

Geneſ. 2.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

fidem maritalem frangant, in veteri lege cõstitutæ erant. Postulat præterea Matrimonij fides, vt vir & vxor singulari quodam, sanctoque & puro amore coniuncti sint: neque vt adulteri inter se amẽt, sed vt Christus dilexit Ecclesiam, hanc enim regulam Apostolus præscripsit, cùm ait: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, quam certè immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantùm vtilitatem sibi proponens, complexus est. Tertium bonum, Sacramentum appellatur, vinculum scilicet Matrimonij, quod nunquam dissolui potest; nam, vt est apud Apostolum, Dominus pręcepit, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir vxorem non dimittat. Si enim Matrimonium, vt Sacramentum est, Christi coniunctionem cum Ecclesia signat; necesse est, vt Christus se nunquam ab Ecclesia disiungit, ita vxorem à viro, quod ad matrimonij vinculum attinet, separari non posse. Verùm vt hæc sancta societas sine querela faciliùs conseruetur, viri & vxoris officia quæ à S. Paulo & à Principe Apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt?

Ad Ephes. 5.

Tertium Matrimonij bonum, est Sacramentum.

1. Cor. 7.

22 *Quæ sunt præcipua mariti officia?*

Mariti officia præcipua.

VIRI munus est, vxorem liberaliter & honorificè tractare. qua in re meminisse oportet, Euam ab Adamo sociã appellatam esse, cùm inquit: Mulier quam dedisti mihi sociam. cuius rei causa aliqui Patres factum esse docuerunt, vt ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur: quemadmodum etiam ex capite condita non est, vt se viri dominam non esse intelligeret, sed viro potiùs subiectam. Decet præterea virum in alicuius honestæ rei studio semper occupatum esse; tum vt ea suppeditet, quæ ad familiam sustentãdam necessaria sunt, tum ne inerti otio languescat, à quo omnia ferè vitia fluxerunt; deinde verò familiam rectè constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

Primùm mariti officium. Cur mulier ex viri pedibus vel capite non sit condita. Aug. lib. 12. de ciuitate Dei. cap. 26. Hugo de san. Vict. in annotat. sup. Gen. Secundum officium.. Tertium.

23 *Vxoris officium quid requirit?*

Vxoris quæ sint præcipua officia. 1. Pet. 3. Primum.

VXORIS partes sunt, quas Apostolorum Princeps numerat, cùm inquit: Mulieres subditę sint viris suis; vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore

sanctam

ſanctam conuerſationem veſtram, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circũdatio auri, aut indumenti, veſtimentorũ cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis, homo in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. ſic enim aliquãdo & ſanctę mulieres, ſperantes in Deo, ornabãt ſe, ſubiectę propriis viris, ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans. Earum quoque præcipuum ſtudium ſit, filios in religionis cultu educare, domeſticas res diligenter curare. Domi verò libenter ſe contineant, niſi neceſſitas exire cogat: idque ſine viri permiſſu facere numquam audeant. Deinde, in quo maximè maritalis coniunctio ſita eſt, meminerint ſemper, ſecundùm Deum, magis quàm virum, neminem diligendum eſſe, eóve pluris faciendum eſſe neminem; cui etiã omnibus in rebus, quæ Chriſtianæ pietati non aduerſantur, morem gerere & obtemperare ſumma cum animi alacritate oporteat.

Secundum. Tertium. Quartum.

Quid de Matrimonij ritibus ſentiendum eſt? 24

SVPERIORVM rerum explicationi conſequens erit, vt Paſtores ritus etiam doceãt, qui in Matrimonio contrahendo ſeruari debent. de quibus non eſt exſpectandum vt hòc loco præcepta tradantur, cùm à ſancta Tridentina Synodo, quæ iu hac re maximè obſeruanda ſint, copioſè & accuratè conſtituta fuerint; neque illud decretum à Paſtoribus ignorari poſſit. Satis igitur eſt eos admonere, vt, quæ ad hanc partem attinent, è ſacri Concilij doctrina cognoſcere ſtudeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

De ritibus Matrimonij.

Tri. Syn. ſeſſ. 24. decret. de reformatione Matrimon j.

Ratáne ſunt clandeſtina Matrimonia? 25

NE adoleſcentes & puellę, cui ætati ineſt maxima imbecillitas conſilij, falſo nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incautè ineant; ſæpiſſimè docebunt, ea neque vera, neque rata matrimonia habenda eſſe, quę pręſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi vel Ordinarij licentia, certoq. teſtium numero, non contrahantur. Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graues & doctiſſimi viri, qui de vitiis & virtutibus conſcripſerunt, adeò diligenter verſati ſunt, vt facile omnibus futurum ſit, quæ illi ſcriptis ſuis tradiderunt, in

Matrimonia occu tè ſine Parochi auctoritate contracta ſunt nulla.

Trid. Syn. ibidem cap 1.

De impedimentis Matrimonij.

hunc locum transferre; cùm prȩſertim neceſſe habeant Paſtores, eos ipſos libros nunquam ferè è manibus deponere. Itaque tum illas prȩceptiones, tum quæ à ſancta Synodo ſancita ſunt de impedimento, quod vel à cognatione ſpirituali, vel à iuſtitia publicæ honeſtatis, vel à fornicatione oritur, attentè legent, & tradenda fidelibus curabunt. Ex quibus perſpici poteſt, quo animo affectos eſſe oporteat fideles, cùm Matrimonium contrahunt. neque enim humanam aliquam rem ſe aggredi, ſed diuinam putare debent; in qua ſingularem mentis integritatem & pietatem adhibendam eſſe, Patrum veteris legis exempla ſatis oſtendunt: quorum Matrimonia tametſi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen ſemper maxima cum religione & ſanctimonia colenda eſſe exiſtimarunt.

Ibidem cap. 2. 3. & 4.

26 *Eſtne parentum conſenſus ad Matrimonij ſoliditatem neceſſariò requiſitus?*

INTER cȩtera maximè hortandi ſunt filij familias, vt parentibus, & iis in quorum fide & poteſtate ſunt, eum honorem tribuant; vt ipſis inſcientibus, nedum inuitis & repugnantibus, Matrimonia non ineant. nam in veteri Teſtamento licet animaduertere, filios à patribus ſemper in Matrimonium collocatos eſſe. qua in re plurimum illorum voluntati deferendum eſſe, Apoſtolus videtur etiam iis verbis indicare: Qui Matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit; & qui non iungit, meliùs facit.

Filij conſenſum parentũ, priuſquam contrahant, poſtulent. Trid. Syn. ſeſſ. 24. decret. de reformatione Matrimonij cap. 1.

1. Cor. 7.

27 *Quidnam de actu coniugali eſt præcipiendum?*

EXTREMA illa reſtat pars, quæ ad Matrimonij vſum pertinet. de quibus ita agendum eſt à Paſtoribus, vt nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum eſſe videatur, aut pias mentes lædere, aut riſum mouere queat. Vt enim eloquia Domini, eloquia caſta ſunt: ita etiam maximè decet Chriſtiani populi doctorem eiuſmodi orationis genere vti, quod ſingularem quandam grauitatem & mentis integritatem præ ſe ferat. Quare duo illa maximè docendi ſunt fideles, primùm quidem, non voluptatis, aut libidinis cauſa Matrimonio operam dandam eſſe: ſed eo vtendum intra illos fines, qui, vt ſuprà demonſtrauimus, à Domino

De Matrimonij vſu.

Pſal. 11.

Duo in Matrimonij vſu ſũt præcipuè obſeruanda. Primũ vt voluptatis cauſa

Domino præſcripti ſunt. Meminiſſe enim conuenit, quod Apoſtolus hortatur; qui habent vxores, tanquam non habentes ſint. tum verò à ſancto Hieronymo dictum eſſe: Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu: reget impetus voluntatis, nec præceps feretur ad coitum. Nihil eſt fœdius, quàm vxorem amare quaſi adulteram. Sed quoniam bona omnia ſanctis precationibus impetranda ſunt à Deo; alterum eſt quod fideles docere oportet, vt Deum orandi & obſecrandi cauſa, à Matrimonij officio interdum abſtineant, in primiſque id ſibi obſeruandum ſciant, tribus ſaltem diebus, antequam ſacram Euchariſtiam percipiant, ſæpiùs verò cùm ſolẽnia Quadrageſimæ ieiunia celebrantur, quemadmodum Patres noſtri rectè & ſanctè præceperunt: ita enim fiet, vt ipſa Matrimonij bona maiori indies diuinæ gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modò hanc vitam tranquillè & placidè traducant, ſed æternæ etiam Dei benignitate conſequendæ, vera & ſtabili ſpe, quæ non confundit, nitantur.

Matrimonio non vacetur. 1. Cor. 7. S. Hier. lib. 7. cont. Iouin. in fine.

Secundò ſuis temporibus à Coniugij actu abſtinendum eſſe.

Iſraelitæ legẽ accepturi, iubentur triduo ab vxoribus etiá abſtinere. Exod. 19. Hier. in Apol. pro lib. cont. Iou. poſt medium, & in c. 22. Zach. ſup. illud: In die planctus magnus erit.

Fructus tori immaculati. Ad Rom. 5.

CATECHISMI ROMANI PARS TERTIA, DE DECALOGO, DIVINISQ. LEGIBVS.

CAPVT. I.

QVÆSTIO PRIMA.

1 *Quid de Decalogo sentiendum; quibúsve ex causis Sacerdotes in perpetua eius contemplatione versari debent?*



DECALOGVM legum omnium summam & epitomen esse, S. Augustinus literis commendauit. Cùm multa locutus sit Dominus, duę tamé tantùm tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur tabulæ testimonij futuri in arca: nimirũ cætera omnia quæ pręcepit Deus ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendêre intelliguntur, si diligenter quærantur, & rectè intelligantur: quomodo hæc ipsa rursus decẽ præcepta ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei, & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ. Itaque cùm sit totius legis summa, Pastores oportet in eius contemplatione die noctúque versari: non vt vitam suam modò ad hanc normam cõponant; sed etiam vt populum sibi creditum in lege Domini erudiant. Nam labia Sacerdotis custodiunt sciẽtiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est. quod ad Pastores nouæ legis maximè pertinet, qui Deo propiores à claritate in claritatem transformari debent, tanquam à Domini Spiritu: & cùm eos lucis nomine nuncupauit Christus Dominus, propriæ sunt illorum partes, vt sint lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium: &, si quis præoccupatus fuerit aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, huiusmodi instruant. In confessionibus etiam iudicis personam sustinent;

Hac parte ea seruatur explicãdi vbiq. ratio, vt ostẽdatur vno pręcepto duas semper leges comprehendi. vna prohibens vitiũ, altera virtutem iubens.
Decalogus legum omnium & præceptorũ diuinorum est epitome.
S. Aug. quæst. 140. sup. Exo.
Matth. 22.
Decalogũ Sacerdotes perpetuò mente versare debẽt.
Conferantur hæc cũ quæst. 26. Sacramẽti Ordinis.
Malach. 2.
2. Cor. 3.
Sacerdotum præcipuum officium.
Galat. 6.
Istud ostẽsum est quæst. 49. de Sacram. Pœnitentiæ.

sustinent; ac pro genere & modo peccatorum, sententiam ferũt. quare, nisi suam sibi inscitiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint necesse est quàm vigilantissimi, & in diuinorum præceptorum interpretatione exercitatissimi, vt ad hanc diuinam regulam, de qua cumque & actione, & officij prætermissione iudicium facere possint, &, vt est apud Apostolum, sanam doctrinam tradant, id est, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis, quæ sunt peccata, medeatur: vt sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum. Iam verò in huiusmodi tractationibus ea Pastor sibi, & aliis proponat, quibus legi parendum esse persuadeat.

Decalogus est regula qua honestæ actiones ab improbis secerni debeãt.
Conferatur hic locus cum 4. quæst. 3. petitionis Dom. Orationis.
2. Tim. 4.
Exhortandus populus ad legis obseruationem.

Quis Decalogi & Euangelij auctor est; quaq; de causa vtriusque legis iussis parendum est? 2

Deus auctor est Decalogi, Euangelij & legis naturæ.
Ad Galat. 3.

INTER cætera, quæ animos hominum possunt ad huius legis iussa seruãda impellere, illud maximam vim habet, Deum esse huius legis auctorem: quamuis enim per Angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse legis auctorem. cuius rei satis amplum testimonium præbent non solùm ipsius legislatoris verba, quæ paulò pòst explicabuntur, sed infinita penè scripturarum loca, quæ Pastoribus facilè occurrent. Nemo enim est, quin sibi à Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonũ à malo, honestum à turpi, iustum ab iniusto, possit secernere. cuius vis & ratio legis, cùm ab ea, quæ scripta est, diuersa non sit; quis est, qui vt intimæ, sic scriptę legis auctorem Deum negare audeat? Hanc igitur diuinam lucem, penè iam prauis moribus & diuturna peruersitate obscuratam, cùm Deus Moysi legem dedit, eam potiùs illustriorem reddidisse, quàm nouam tulisse docendum est: ne fortè populus, cùm audit legi Moysis derogatum esse, putet his legibus se non teneri. Certissimum enim est, non proptereà his præceptis parendum esse, quòd per Moysen data sunt, sed quòd omnium animis ingenita, & per Christum Dominum explicata sunt & confirmata. Iuuabit tamen plurimùm, & ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse qui legem tulit: de cuius sapientia & æquitate dubitare non possumus, neque eius infinitam vim atq; potẽtiam

Lex Decalogi per omnia cũ lege naturæ conuenit, ac vtraq. Deum auctorem habet.
Lex naturæ diuturna peruersitate obscurata, per legem scriptam renouatur ac illustratur.
Legi scriptæ, hòc est Moysi & Euangelio, parendum est; quia legi naturæ, ad quam seruandã perpetuò obligamur, respondet.
Vide quæst. 3. 3. præcepti.

 effugere.

effugere. Quare cùm per Prophetas Deus iuberet seruari legem, dicebat se Dominum Deum esse. & in ipso Decalogi exordio; Ego sum Dominus Deus tuus. & alibi; Si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Non solùm autem excitabit fidelium animos ad seruãda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quòd suam Deus, quæ salutem nostram contineret, voluntatem explicarit. Quare non vno loco Sctiptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, vt suam dignitatem, ac Dei beneficentiam cognoscat, veluti in Deuteronomio; Hæc est, inquit, vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant; En populus sapiens, & intelligens gens magna. & rursus in Psal. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Exod. 20. *Malach. 1.* *Gratiæ semper Deo agendæ: quia lege sua nobis suã voluntatem notam fecit.* *Deut. 4.* *Psal. 147.*

3 *Quare tanta maiestate legem suam Israëlitis olim Deus tradere voluit?*

Quãta maiestate lex decalogi data. *Exod. 19.* *Hęc paulò pòst quæst. 7 diffusius explicantur.*

SI Parochus prætereà rationem latę legis ex Scripturæ auctoritate demonstrarit, facilè intelligent fideles, quàm piè ac suppliciter acceptam Dei legẽ colere oporteat: triduo enim antequam ferretur lex, Dei iussu dictum est omnibus, vt vestimenta lauarent, vxores non attingerent, quo sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem; vt ad diem tertium adessent. Deinde, cùm ad montem essent adducti, vnde Dominus illis legem per Moysen erat laturus, vni Moysi dictum est, vt in montem adscenderet: quò Deus maxima cum maiestate venit, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, densísque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse cœpit, eíque leges dedit. quod diuina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi vt nos moneret, casto humilíque animo legem Domini accipiendam esse: quòd si præcepta negligeremus, paratas nobis à diuina iustitia pœnas imminere.

4 *Potéstne lex, tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri?*

Lex obseruatu non modò possibilis, sed etiã facilis est. *Trid Syn. ses. 6. de iustificatione cap. 11. & cã. 18. 19. 20* **Serm. 47. de Sanctis.*

LEGIS iussa difficultatem etiam non habere ostendat Parochus, quod vel vna hac ratione ex S. Augustino * docere poterit, cùm inquit: Quî, quæso, dicitur impossibile esse homini amare; amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum, deinde etiam & carnem

carnem suam in fratribus suis? at verò qui diligit, legem impleuit. Quare Ioannes Apostolus pręcepta Dei grauia non esse, apertè testatur. nihil enim iustius, nihil cũ maiore dignitate, nihil cũ maiore fructu ab homine, teste B. Bernardo, exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est August. Deum ipsum sic affatus: Quid est homo, quòd amari te ab eo vis? & si non faciat, ingentes minaris pœnas? an non satis magna hæc est, si non diligam te? Quòd si quis eam afferat excusatioñe, impediri se, quo minùs Deum amet, infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisiuit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum sanctum suum. hic autem Spiritus bonus petentibus à Patre cælesti datur: vt meritò sanctus Augustinus precatus sit; Da quod iubes, & iube quod vis. Quia igitur Dei auxilium præstò nobis est, maximè post Christi Domini mortem, per quam princeps huius mundi eiectus est foras: non est quòd quispiam rei difficultate deterreatur: nihil enim est amanti difficile.

Rom. 13. 1. Ioan. 5. Lib. de diligendo Deo. Lib. 1. confes. cap. 5. Virtus perficienda legis per Spiritum sanctum homini etiam imbecilli pręstatur. Rom. 5. Lucæ 11. S. Aug. lib. 10 confes. c. 29. 31. 37. & de bono perseu. cap. 10.

Tenentúrne omnes homines necessariò ad legis obseruationem? 5

PRÆTEREA ad eandem rem persuadendam plurimùm valebit, si explicabitur, necessariò legi obtemperandum esse; præsertim cùm nostris temporibus non defuerint, qui, siue facilis, siue difficilis lex sit, ad salutem tamen nequaquam necessariam esse, impiè & magno ipsorum malo dicere non sunt veriti. Quorum nefariam impiamque sententiam, sacræ Scripturæ testimoniis Parochus confutabit, eiusdem maximè Apostoli, cuius illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? Non præputium, non circumcisionem quidquam esse, sed obseruationem mandatorum Dei. Quòd verò eandem sententiam alibi repetit, & nouam creaturam in Christo tantùm dicit valere; intelligimus planè, eum nouam creaturam in Christo dicere, quæ mandata Dei obseruat. Is enim qui habet mandata Dei ac seruat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Ioannem: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Nam etsi iustificari potest homo, & ex impio fieri pius, antequam singula legis præcepta

Quòd omnes ad legis obseruationem teneantur. Sess. Concil. Tri. de Baptis. cap. 7. & 8. Hæresis reiiciens opera breuiter confutatur. 1. Cor. 7. Ad Galat. 6. Quæ sit noua in Christo creatura. Ioan. 14. Quomodo potest iustificari homo etiam sine operibus legis.

externis actionibus impleat: tamen fieri non poteſt, vt, qui per ætatem ratione vti queat, ex impio fiat iuſtus, niſi animum habeat paratum ad omnia præcepta Dei ſeruanda.

6 *Quos fructus conſequuntur, qui legem diuinam obſeruant?*

De legis diuinæ fructibus. NE quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur vt legem ſeruet; quàm ſint eius vberes ſuaueſque fructus, demonſtrabit: quod facilè poterit ex Primus fructus. iis, quę Pſalmo centeſimo decimo octauo ſcripta ſunt, probare. in eo enim legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc eſt vel maxima, quæ Dei gloriam & maieſtatem multo ampliùs explicat, quàm decore ſuo atque ordine faciant ipſa cæleſtia corpora: quæ vt omnes quamuis barbaras nationes in ſui admirationem rapiunt, ita efficiunt, vt rerum omnium opificis & condi- Pſal. 18. Secundus. toris gloriam, ſapientiam, ac potentiam agnoſcant. Ac lex quidem Domini conuertit animas ad Deum agnoſcentes enim vias eius, & Dei ſanctiſſimam voluntatem per legem, conuertimus pedes noſtros in viás Domini. Tertius. At quia ſoli timentes Deum, verè ſapientes ſunt; hoc illi deinceps tribuit, vt ſapientiam præſtet parauulis. Quartus. Hinc veris gaudijs, & myſteriorum diuinorum cognitione, ingentibus prætereà voluptatibus & præmiis, & in hac vita & in futuro ſæculo illi cumulantur, qui Dei Quintus. legem obſeruant. Nec verò tam noſtrę vtilitatis gratia, quàm Dei cauſa, nobis eſt ſeruanda lex, qui ſuam hominum generi in lege voluntatem aperuit: quam cùm cęteræ creaturæ ſequantur, hominem ipſum eandem Sextus. ſequi multo eſt æquius. Ne id quidem ſilentio prętereundum eſt, vel in hoc maximè Deum ſuam in nos clementiam, & ſummæ bonitatis diuitias oſtendiſſe; quòd, cùm ſine vllo prĕmio nos potuiſſet, vt ſuę gloriæ ſeruiremus, cogere, voluit tamen gloriam ſuam cum vtilitate noſtra coniungere; vt, quod homini vtile, idem Deo eſſet glorioſum. Quoniam igitur id maximum & præ- Pſalm. 18. Benedictiones & temporales & æternas, qui obſeruāt mandata, merētur. Deut. 18. clariſſimum eſt, docebit Parochus, vt à Propheta vltimo loco dictum eſt, in cuſtodiendis illis retributionem multam eſſe. Non enim illæ tantùm nobis benedictiones promiſſę ſunt. quę ad terrenam felicitatem magis ſpectare videbantur, vt benedicti ſumus in ciuitate, benedicti

nedicti in agro; sed copiosa merces in cęlis, & mensura bona, conferta, coagitata, & supereffluens proposita est, quam piis & iustis actionibus meremur, diuinę misericordię adiumento.

Matth. 5. Lucæ 6.

Quo pacto lex Moysis omnium ætatum homines obligat, quaq́; occasione fuit Israëlitis promulgata? 7

Lex per Moysem promulgata, omnium mentibus iam olim fuit impressa.

Homines ad illius obseruationem perpetuò obligat, quod paulò antè quæst. 2. ostensum fuit.

QVAMVIS hæc lex Iudęis in monte à Domino data fuerit, tamen, quoniam natura omnium mentibus multo antè impressa & consignata erat, atque ob eam rem Deus vniuersos homines illi parere perpetuò voluit; plurimùm proderit, verba illa, quibus, Moyse ministro atque interprete, Hebręis promulgata est, & populi Israëlitici historiam, quę mysteriorum plena est, diligenter explicare. Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quę sub cęlo erant, vnam Deum delegisse, quę ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaan: cuius possessionem cùm ei pollicitus esset, tamen & ille, & posteri eius ampliùs quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent: in qua quidem peregrinatione nunquam curam eorum dimisit. transibant quidem illi de gente in gentem, & de regno ad populum alterum; sed nunquam illis iniuriam fieri passus est: imò verò, in reges animaduertit. priusquam autem in Ægyptum descenderent, virum præmisit, cuius prudentia & illi, & Ægyptij fame liberarentur. In Ægypto verò ea illos benignitate complexus est, vt repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, mirum in modum angerentur: & cùm valdè affligerentur, ac tanquam serui durissimè tractarentur, ducem Moysen excitauit, qui eos in manu potenti educeret. Huius præcipuè liberationis in initio legis meminit Dominus his verbis: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Ex his verò illud Parocho maximè animaduertendum est: vnam à Deo ex vniuersis nationibus delectam, quam populum vocaret suum, & cui se cognoscendum & colendum præberet: non quòd cæteras iustitia aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus; sed quòd ipsi Deo sic placuit potiùs, vt gentem inopem & exiguam augeret

Historia populi Israëlitici breuiter percurritur, & explicatur, vt ratio legis promulgandæ meliùs percipiatur.

Abraham auctor Israëlitici generis in quãta Dei curæ fuerit, videatur quæst. 6. c. 9. de orat. Dominica.

Psalm. 104.

Cur Deus posteritatẽ Abrahæ pauperẽ & neglectá præ cæteris potentioribus nationibus elegerit.

& locupletaret, quo eius potentia & bonitas notior apud omnes esset, & illustrior. Cùm ea igitur esset illorum hominum conditio, iis conglutinatus est, & eos amauit, ita vt, cùm esset Dominus cæli & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum, quo cæteras gentes ad æmulationem prouocaret; vt, perspecta Israëlitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei se cultum conuerterent: quemadmodum etiam Paulus testatur, se, Gentium felicitate proposita, & vera Dei cognitione qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam prouocare. Deinde fideles docebit, Deum Hebræos Patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima seruitute premi diuexarique permisisse, ob eam rem, vti doceremur, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos, ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritatem faciliùs recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo: tum verò vt ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto demum feliciores sint ij, qui Deo, quàm qui mundo seruiunt. cuius rei Scriptura nos commonet; inquit enim: Verumtamen seruient ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum. Prætereà explicabit, pòst ampliùs quadringentis annis, Deum promissa præstitisse, vt ille populus fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus à se perpetuò dependere vult, atque in eius bonitate omnem spem suam collocare, vt in primi præcepti explanatione dicetur. Postremò, locum ac tempus notabit, quibus hanc legem populus Israël à Deo accepit; nempe postquam eductus ex Ægypto, in desertum venit: vt beneficij recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem redderetur aptior. Homines enim iis maximè deuinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt; atque ad Dei præsidium confugiunt, cùm se spe omni humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cælestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis à mundi illecebris, & carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam dictum est: Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.

Deut. 10. Rom. 11.

Rom. 11.

Cur Abraham & eius posteros Israëlitas, multis calamitatibus passus sit Deus diuexari.

2 Par. 10.

Cur Deus sua promissa post tã longa tempora Israëlitis persoluit.

Cur in deserto post Aegyptiacam liberationem, potiùs quàm aliàs, lex sit tradita.

Quando sit opportunissimum præcepta viuendi populo inculcare.

Isaiæ 28.

DE

DE PRIMO PRÆCEPTO,

CAPVT II.

Quid sibi vult istud exordium? I

Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis.

Legiſlator noſter, eſt creator & cóſeruator noſter.

ENITATVR hîc Parochus, &, quantum poteſt, efficiat, vt fidelis populus hæc verba ſemper in animo habeat: Ego ſum Dominus Deus tuus. ex quibus intelligent, legiſlatorem ſe creatorem habere, à quo & conditi ſunt, & conſeruantur; iureque illud vſurpent: Ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius. Quorum verborum vehemens & frequens admonitio eam vim habebit, vt ad legem colendam fideles promptiores reddantur, & à peccatis abſtineant. Quod autem ſequitur; Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis; etſi Iudæis tantùm videtur conuenire, Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, ſi interiorem ſalutis vniuerſæ rationem ſpectemus, multo magis ad Chriſtianos homines pertinet: qui non ex Ægyptiaca ſeruitute, ſed è peccati regione & poteſtate tenebrarum à Deo erepti, atq; in regnum Filij dilectionis ſuæ tranſlati ſunt. Cuius beneficij magnitudinem intuens Hieremias, prædixit illud: Ecce dies venient, dicit Dominus; & non dicetur vltrà, Viuit Dominus qui eduxit filios Iſraël de terra Ægypti; ſed, Viuit Dominus qui eduxit filios Iſraël de terra Aquilonis, & de vniuerſis terris ad quas eieci eos, & reducam eos in terram ſuam, quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos. & quæ ſequuntur. Pater enim indulgentiſſimus per Filium ſuum filios, qui erant diſperſi, congregauit in vnum, & iam non vt ſerui peccato, ſed iuſtitiæ, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. Quare fideles omnibus tentationibus opponent, tanquam clypeum, illud Apoſtoli: Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus

Pſalm. 94.

Legiſlator eſt vindex & liberator noſter.

Ad Col. 1.

Hier. 16.

Quáta pietate Chriſtiani legem diuinam perficere debeant, ſuumq. ſeruatorem redamare.

Lucæ 1.

Ad Rom. 6.

viuemus in illo? iam non ſumus noſtri, ſed eius qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui nos ſuo ſanguine ſibi acquiſiuit; quo modo peccare poterimus in Dominũ Deum noſtrum? ipſumque iterùm cruci affigere? Vt igitur verè liberi, & ea quidem libertate, qua nos Chriſtus liberauit, ſicut exhibueramus membra noſtra ſeruire iniuſtitiæ, ita exhibeamus ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.

Non habebis Deos alienos coram me.

2 *Quid hoc primum præceptum obſeruandum, fugiendúmve complectitur?*

Decalogi partitio, & eius ratio.
Cur quæ ad Deũ pertinẽt in primis homines quærere debeãt, declaratur etiam quæſt. 1. c. 10. de Orat. Dominica.
Duplex præceptũ primo Decalogi præcepto continetur.
Affirmatiua præcepti parte Deus à nobis fidem, ſpem & charitatem exigit.
Quomodo fide Deus ſit colendus.
Cuius rei cõſideratione ſpes noſtra in Deũ erigitur.
Quomodo charitas noſtra in Deum ſit excitanda.
Negatiua parte multitudo Deorũ prohi-

PRIOREM in Decalogo locum obtinere quæ ad Deum pertinent, poſteriorem verò quæ ad proximum, docebit Parochus: quia eorum quæ proximo præſtamus, cauſa Deus eſt; tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cùm propter Deum diligimus: ea verò ſunt in priori tabula deſcripta. Secundo loco in verbis iis, quæ propoſita ſunt, duplex contineri præceptum oſtendet: quorum alterum iubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur, Non habebis Deos alienos coram me; eam habet ſententiam coniunctam: Me verum Deum coles, alienis Diis cultum non adhibebis. in priori autem continetur præceptum fidei, ſpei & charitatis. Nam cùm Deum dicimus immobilem, incommutabilem, perpetuò eumdem manentem, fidelem; rectè ſine vlla iniquitate confitemur, ex quo oraculis eius aſſentientes, omnem ipſi fidem & auctoritatem tribuamus neceſſe eſt. qui verò omnipotentiam, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem ac propenſionem illius conſiderat, poterítne ſpes omnes ſuas in illo non collocare? At ſi bonitatis & dilectionis ipſius effuſas in nos diuitias contempletur, illum poterítne non amare? Hinc eſt illud procemium, hinc illa concluſio, qua in præcipiendo mandandoque in Scriptura vtitur Deus; Ego Dominus. Altera autem præcepti pars illa eſt; Non habebis Deos alienos coram me: qua loquendi formula legiſlator vſus eſt, non quòd ſatis explicata

plicata non eſſet hæc ſententia affirmatione pręcepti, in hunc modum; Me vnum Deum coles: ſi enim Deus eſt, vnus eſt: ſed propter cæcitatem plurimorum, qui olim verum ſe Deum colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur: cuiuſmodi inter Hebræos ipſos permulti fuerunt, qui, vt Helias eis obiiciebat, in duas partes claudicabant: quod & Samaritæ fecerunt, qui Deum Iſraëlis, & Deos Gentium colebant. His explicatis addendum erit, hoc præceptum eſſe omnium primum & maximum: non ordine tantùm ipſo, ſed ratione, dignitate, præſtantia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus maiorem quàm domini, quàm regis charitatem & auctoritatem. Ipſe nos creauit, idem gubernat; ab eo in vtero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti ſumus: ipſe nobis ad vitam victumque res ſuppeditat neceſſarias?

[Margin: betur, & cur eam loquendi formulam legiſlator vſurparit. — Cum veri Dei cultu nó ſunt Dij alieni admittendi. — 3. Reg. 18. — Primum præceptum cęteris omnibus eſt dignius & præſtantius. — Quanto amore Deũ colere debeamus.]

Qui præcipuè ſunt rei violati huius præcepti? 3

PECCANT in hoc præceptum, qui fidem, ſpem & charitatem non habent: quorum peccatum latiſſimè patet Sunt enim in hoc numero, qui in hæreſim labuntur; qui non credunt ea quæ ſancta mater Eccleſia credenda proponit; qui ſomniis, auguriis, cæteriſque vaniſſimis rebus fidem habent; qui de ſua ſalute ſpem abiiciunt, nec diuinæ bonitati confidunt; qui diuitiis tantùm, qui corporis valetudine ac viribus nituntur. quæ fuſiùs ab iis explicata ſunt, qui de vitiis & peccatis conſcripſerunt.

Aduerſatúrne huic præcepto cultus qui ex recepto Eccleſiæ vſu Sanctis tribuitur? 4

ILLVD etiam in huius pręcepti explicatione accuratè docendum eſt, venerationem & inuocationem ſanctorum Angelorum, ac beatarum animarum, quæ cæleſti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipſorum ſanctorumque cinerum cultum, quem ſemper Catholica Eccleſia adhibuit, huic legi nõ repugnare. Quis enim adeò demens eſt, qui, edicente Rege, ne ſe pro Rege quiſquam gerat, aut regio cultu atque honore affici patiatur, continuò putet nolle Regẽ ſuis vt magiſtratibus honos deferatur? Etſi enim Angelos Chriſtiani adorare dicun-

[Margin: De cultu & veneratione Sanctorũ, reliquiarumque honore. — Trid. Syn. ſeſ. 17. de ſacrificio Miſſæ, c. 3. & ſeſ. 25. ſub princ. cap. de inuocat. Sanctorum, &c. — Cuiuſmodi honorẽ Chriſtiani Sanctis eorumq; reliquiis piè deferre poſſint.]

Videatur ca. 6. postremę partis de Orat.
Apoc. 19.
Apoc. 12.
1. Tim. 1.
Exod. 19.
Leuit. 19.
Deut. 5.

dicuntur exemplo Sanctorum veteris Testamenti, non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. quòd si legimus interdum Angelos recusasse, ne se homines venerarentur; eò fecisse intelligendum est, quòd sibi eum honorem haberi nolebant, qui soli Deo deberetur. Spiritus enim sanctus, qui ait, Soli Deo honor & gloria; idem præcepit, vt honore parentes & seniores afficeremus.

Quid sit adorare.
Genes. 23.
2. Reg. 24.
1. Par. 29.
A minore ad maius.

Sancti prætereà viri, qui Deum vnum colebant, Reges tamen, vt est in diuinis litteris, adorabant, id est, supplices venerabantur. Quòd si Reges per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur;

Quanto Angeli Reges dignitate antecellant.

Angelicis spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit, & quorum opera non modò ad Ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem vtitur, quorumque ope maximis tum animæ tum corporis periculis quotidie liberamur, etiam si se nobis in conspectu non dent, tanto maiorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ mentes dignitate Regibus ipsis antecellunt?

Quãto amore Angeli homines prosequãtur.
Dan. 10.

Adde charitatem qua nos diligunt, qua ducti, pro iis prouinciis quibus præsunt, vt ex Scriptura facilè intelligitur, preces fundunt: quod etiam præstare iis, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est:

Angeli nostra desideria Deo offerunt.
Matth. 18.

nostras enim preces Deo offerunt, & lacrymas. Quamobrem in Euangelio docuit Dominus pusillos scandalizandos non esse, quòd Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris qui in cælis est.

Angeli inuocandi.

Inuocandi itaque sunt, quòd & perpetuò Deum intuentur, & patrocinium salutis nostræ sibi delatum libentissimè suscipiunt.

Genes. 32.

Exstant diuinæ Scripturæ testimonia huius inuocationis. Iacob enim ab Angelo, quo cum luctatus fuerat, petit vt sibi benedicat, imò etiam cogit; se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedictione accepta:

Genes. 48.
Sanctorum inuocatione, & reliquiarum veneratione Dei honori nihil detrahi.

neque solùm sibi ab eo tribui, quem intuebatur, sed ab eo etiam quem minimè videbat, tum cùm dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, vt Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis atque inuocandis, & sacris eorum reliquiis cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur, vt eo maximè augeatur: quò magis hominum

spem

ſpem excitat, confirmat, & ad Sanctorum imitationem cohortatur. quod officium Nicæno altero, & Gangrenſi ac Tridentino Conciliis, & ſanctorum Patrum auctoritate comprobatur.

Concil. Gangren. cap. 20. Trid. ſeſ. 25.

Vnde illa Sanctorum veneratio & inuocatio in Eccleſiam defluxit? 5

QVO ſit ad refutandos eos inſtructior Parochus, qui huic veritati aduerſantur; ſanctos Hieronymum contra Vigilantium, & Damaſcenum potiſſimùm legat. ad quorum rationẽ, quod caput eſt, conſuetudo accedit ab Apoſtolis accepta, & in Eccleſia Dei perpetuò retenta & conſeruata. cuius rei quis firmius aut clarius requirat argumentum diuinæ Scripturæ teſtimonio, quę Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? exſtant enim quorundam Sanctorum diuina præconia: quorum laudes cùm ſacris litteris celebrentur; quid eſt, quòd illis ſingularem honorem non habeant homines? Etſi ob eam etiam cauſam magis colendi & inuocandi ſunt, quòd pro ſalute hominum preces aſſiduè faciunt, multaque eorum merito & gratia, Deus in nos confert beneficia. Si enim gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente; nónne etiam cæleſtes ciues pœnitentes adiuuabunt? nónne rogati & peccatorum veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Damaſ. lib 4. de Orth. fide cap. 16.
Sanctorum inuocatio ex Apoſtolica traditione manauit.
Sanctorũ laudes eſſe celebrandas ſcriptura docet.
Eccli 41.
Heb. 11.
Sancti pro nobis intercedunt, ſuiſque meritis nos adiuuant.
Lucæ 15.

Proficiſcitúrne illa Sanctorum inuocatio ex quadam auxilij diuini diffidentia, fideiq; imbecillitate? 6

SI dicatur, vt à nonnullis dicitur, ſuperuacaneum eſſe Sanctorum patronicium, quòd Deus ſine interprete precibus noſtris occurrat: has impiorum voces illa ſancti Auguſtini facilè conuincunt, multa Deum non concedere, niſi mediatoris ac deprecatoris opera & officium acceſſerit. Quod illuſtribus Abimelec & Iob amicorum exemplis confirmatur: quorum peccata non niſi Abraham & Iob precibus condonauit. Si verò etiam adferatur, fieri inopia & imbecillitate fidei, vt ſanctos internuntios & patronos adhibeamus: quid ad illud reſpondebunt Centurionis exemplum, qui vel in ſingulari illo fidei præconio, quod Dominus impertiuit, ſeniores tamen Iudæorum ad Saluatorem miſit, vt laboranti puero ſalutem impetrarent?

Obiectionis tacitæ ſolutio S. Aug quæſt. 149. ſup. Exo. & ſerm. 1. & 4 de S. Stephan.
Multa Deus niſi preces aliorũ interueniant, non concedit.
Gen. 20.
Iob 42.
Alterius calũniæ retectio.
Math 8.
Lucæ 7.

7 *An doctrina de vno mediatore Christo tollit Sanctorum inuocationem?*

ESTI fatendum est, vnum nobis mediatorem pro-
Ad Heb. 9. positum Christum Dominum, qui scilicet vnus nos per sanguinem Patri cęlesti reconciliauit, & qui, æterna redemptione inuenta, semel in sancta ingressus, pro nobis interpellare non cessat: ex eo tamen nullo modo sequi potest, quo minùs ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam si propterea subsidiis Sanctorum vti non liceat, quòd vnum patronum habemus Iesum Christum: nunquam id commisisset Apostolus, vt se Deo, tanto studio fratrum viuentium precibus adiuuari vellet. neque enim minùs viuorum preces, quàm eorum, qui in cælis sunt, Sanctorum deprecatio, Christi mediatoris gloriam & dignitatem imminuerent.

8 *Vndenam reliquiarum virtus confirmatur?*

Sanctorum honor & inuocatio miraculis diuinitus editis sæpè sunt approbata.

CVI fidem nō faciant, & honoris qui Sanctis debetur, & patrocinij quod nostri causa suscipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum sepulchra, & oculis, & manibus, membrisque omnibus captis in pristinum statum restitutis, mortuis ad vitam reuocatis, ex corporibus hominum eiectis dæmoniis? quæ non audisse, vt multi; non legisse, vt plurimi grauissimi viri; sed vidisse, testes locupletissimi sancti Ambrosius & Augustinus literis tradiderunt. Quid multa? si vestes, sudaria, si vmbra Sanctorum, priusquam è vita migrarent, depulit morbos, viresque restituit: quis tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, cæterasque Sanctorum reliquias, eadem mirabiliter efficere? Declarauit id cadauer illud, quod fortè illatum in sepulchrum Elisæi, eius tacto corpore subitò reuixit.

Amb, epist. 85. & serm. 91. Aug. lib. 22. ciuit. Dei c. 8. & epist. 137. Sanctorum reliquiarum quanta sit virtus. Act. 5. 6. 10. 4. Reg. 13.

Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cælo, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis, sub terra. Non adorabis ea, neque coles.

Aug. sup. Exo. quęst. 71. & in Psal. 32. cō 2. Ecclesia Augustini sententiam in præceptorum distinctione amplectitur libentiùs.

9 *Quomodo hæc verba sunt accipienda?*

QVIDAM hoc alterum præceptum existimantes, duo postrema ipsa vnius præcepti vi contineri voluerūt,

vt

vt S. Augustinus illa extrema diuidens, hæc ipsa verba ad primum præceptum pertinere voluit. quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur. Et si in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, præmium & pœnam cuiusque cum primo præcepto coniungi.

Verba quæ vel ad præmiũ vel ad pœnã pertinent, subiiciũtur præcepti; vbi dicitur, Ego sum Domin⁹ Deus tuus fortis, zelotes, &c. deinde, Et eris longæuus super terram.

An non aduersus hoc præceptum pugnat receptus in Ecclesia imaginum vsus? 10

NEMO exstimet omnino pingendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc præcepto prohiberi. nam in scripturis, iussu Dei, simulacra & imagines effectas legimus; Cherubin, serpentis ænei. superest igitur vt imagines ob eam rem vetitas interpretemur, nequid simulacris, quasi diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

3. Reg. 6. Num. 21.

Qua ratione vel admittantur vel prohibeantur imagines.

Quibus præsertim modis per imagines potest diuinum Numen violari? 11

DVPLICI potissimùm ratione, quod ad hoc præceptum attinet, Dei maiestatem vehementer lædi perspicuum est: altera, si idola & imagines tanquam Deus colantur, aut credatur inesse in his aliqua diuinitas vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quòd ab eis aliquid sit petendum, vel quòd fiducia sit in imaginibus figenda, veluti olim fiebat à Gẽtibus, quæ in idolis spem suam collocabant. quod passim sacræ litteræ reprehendunt. altera, si quis conetur diuinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit. Quis enim Deum, vt inquit Damascenus, qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec vlla figura describi queat, possit exprimere? quæ res in altera Nicæna Synodo vberiùs explicatur. Præclarè igitur Apostolus, eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum dixit. hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cùm illi harum rerum imagines ponerent. Quocircà Israëlitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant, Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti; idololatræ sunt appellati, quia mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli, comedentis fœnum.

Duplici ratione imaginibus violari potest diuina maiestas.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Damasc. lib. 4 de orthod. fide cap. 17.

Ad Rom. 1.

Exod. 32.

Psal. 105.

12 *Quis igitur est posterioris istius partis præcepti scopus?*

Posterioris partis præcepti scopus est idololatriam prohibere, non Ecclesiasticũ vsum imaginum.

Isaiæ 40. Act. 17.

CVM igitur Dominus Deos alienos coli prohibuisset, vt penitus idololatriam tolleret, imaginem diuinitatis ex ære duci, aut quauis alia materia fieri prohibuit: quod Isaias declarans, inquit: Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Atque in hoc præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam

Deut. 4.

Deuteronomij verba satis declarant; vbi Moyses, populum ab idololatria auertere cùm vellet, aiebat: Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis. Quod sapientissimus legislator ideò dixit, ne quo errore ducti, diuinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

13 *Violántne hoc præceptum qui Trinitatis personas effingunt?*

Christiani Trinitatis personas effingunt, nõ vt diuinitatem, sed vt aliquas eius proprietates exprimant.

NEMO propter ea, quæ nunc sunt dicta, contra religionem Deique legem quicquam committi putet, cùm sanctissimæ Trinitatis aliqua persona quibusdam signis exprimitur, quæ tam in veteri quàm in nouo Testamento apparuerunt. nemo enim tam rudis est, vt illa imagine diuinitatem credat exprimi: sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ

Dan. 7. Dei Patris imago.

Deo tribuuntur. veluti cùm ex Daniele pingitur antiquus dierum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt; Dei æternitas & infinita sapientia significatur, qua omnes hominum & cogitationes & actiones,

Angelorum imago.

vt de iis iudicium ferat, intuetur. Angelis etiam tum humana species, tum alæ affinguntur; vt intelligant fideles, quàm propensi sint in humanum genus, & tanquam parati ad ministeria Domini exsequenda.

Ad Heb. 1. Spiritus sancti imago. Matth. 3. Marc. 1. Lucæ 3. Ioan. 1. Act. 2. Christi & sanctorũ hom. nũ imagines.

Omnes enim administratorij spiritus sunt, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Columbæ verò species & linguæ tanquam ignis in Euangelio, & Actis Apostolorum, quas Spiritus sancti proprietates significent, multo notius est, quàm vt oporteat pluribus verbis explicari. At verò cùm Christus Dominus, eiusque sanctissima & purissima Mater, cæterique omnes Sancti, humana præditi natura, humanam speciem gesserint,

sint, eorum imagines pingi atque honorari, non modò hoc præcepto interdictum non fuit, sed etiam sanctum & grati animi certissimum argumentum semper habitum est: quod & Apostolicorum temporum monumenta, & œcumenicæ Synodi, & tot sanctissimorum doctissimorumq; Patrum inter se consentientium scripta confirmant.

Imaginũ vsus est Apostolicæ traditionis.

Hist. trip. lib. 6. cap. 41. Euseb. lib. 8. hist. Eccl. c. 4. Cyril. lib. 6. contra Iul. Aug. lib. 1. de cons. Euang. cap. 10.

Quis est legitimus in Ecclesia imaginum vsus?

14

NON solùm autem licere in Ecclesia imagines habere, & illis honorem & cultum adhibere, ostendet Parochus, cùm honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa; verùm etiam maximo fidelium bono ad hanc vsque diem factum declarabit; vt ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, & septima Synodo, quæ est secunda Nicæna, intelligitur. Verùm quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus & fallaciis deprauare contendit; si quid fortè à populo hac in re peccatum fuerit, Parochus, Tridentini Concilij decretum secutus, quo ad eius fieri poterit, studebit corrigere: ac decretum quidem ipsum, cùm res tulerit, populo interpretabitur. tum rudes, & qui imaginum ipsarum institutum ignorant, docebit, imagines factas ad vtriusq; Testamenti cognoscendam historiam, atque eius memoriam identidem renouandam: qua diuinarum rerum memoria excitati, ad colendum atque amandum ipsum Deum vehementiùs inflammemur. Sanctorum quoque imagines in templis positas demonstrabit, vt & colantur, & exemplo moniti, ad eorum vitam ac mores nos ipsos conformemus.

Honos imaginibus delatus, ad prototypa refertur.

Nic. Syn. 2.

Si quis in populo circa imagines error obrepsit, vsu relicto ille corrigatur.

Trid. Syn. ses. 25 sub principium cap. de inuocatione Sanctorum.

Quis sit legitimus imaginũ vsus.

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me; & faciens misericordiam in millia iis qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

Pertinétne hæc appendix duntaxat ad primum præceptum? 15

DVO sunt in extrema parte huius præcepti diligenter explicãda. primum est, quòd etsi ob summum scelus

Appēdix omnium præceptorũ vel pœna vel præmiũ quæ vnicuiq; debetur, & verbis diuinis hîc exprimitur.

præuaricationis primi præcepti, atque hominum ad id committendum propenſionem, aptè hoc loco pœna proponitur, [communis tamen eſt omnium appendix præceptorum. omnis enim lex ad præcepta ſeruanda homines pœna & præmio inducit. hinc illæ tam frequentes in ſacris litteris & crebræ Dei promiſſiones. vt enim innumerabilia penè veteris Teſtamenti teſtimonia prætermittamus, in Euangelio ſcriptum eſt: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et alibi: Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Tum illud: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Atque alibi: Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Matth 19.

Mat. 3. 5. 7. 6.

16 *An eodem modo pœna, præuaricatoribus hîc intentata, carnalibus & perfectis eſt inculcanda?*

Alia ratione perfectis, alia carnalibus hominibus pœna præuaricatoribus propoſita inculcari debet.

Ad Rom. 8.

Perfecti quid in pœna hîc propoſita cõtemplentur.

ALTERVM hîc explicandum eſt, quòd longè alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi ſunt. Perfectis enim, qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto & alacri animo parent, inſtar eſt cuiuſdam lætiſſimi nuntij, & magnum argumentum propenſæ in eos diuinæ voluntatis. agnoſcunt enim ſui amantiſſimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad ſui cultum & venerationem homines propè compellat. agnoſcunt immenſam eius in ſe beneuolentiam, qui ſibi imperare, ſuaque opera ad diuini nominis gloriam vti velit. neque ſolùm agnoſcunt, ſed magna ſpe ſunt, illum, cùm quod vult iubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipſius parere poſſint. At carnalibus, qui nondum ſpiritu ſeruitutis liberati ſunt, magiſque metu pœnarum, quàm amore virtutis abſtinent à peccatis, eius appēdicis ſenſus grauis & acerbus eſt: quamobrem ſunt piis exhortationibus ſubleuandi; & quò lex ſpectat, quaſi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicuius explicandi præcepti occaſio inciderit, eadem hæc ſibi habeat propoſita.

Obſeruatores legis carnales quomodo ſint tractandi.

Pœna primo præcepto ſubiecta poſt ſingula præcepta eſt refricanda.

17 *Quid verba illa, Ego ſum Deus fortis, meditandum proponunt?*

Duobus aculeis excitat Deus homi-

CARNALIBVS perinde ac ſpiritualibus duo in primis quaſi aculei ſunt admouendi, qui ad legem obſeruan-

ſeruandam hac ipſa in appendice poſiti homines maximè incitent. Nam quòd Deus fortis dicitur, ideò diligentiùs eſt explicandum, quòd caro ſæpè, quæ terroribus diuinæ comminationis minùs commouetur, varias ſibi ipſa rationes fingit. quibus iram Dei effugere, ac propoſitam pœnam vitare poſſit; cui autem certò perſuaſum eſt, Deum fortem eſſe, illud magni Dauidis vſurpat; Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Eadem quoque diuinis interdum diffiſa promiſſis, tantas hoſtium vires eſſe credit, vt ad ſuſtinendum minimè parem ſe eſſe exiſtimet. At firma & ſtabilis fides nihil titubans, cùm diuina vi ac virtute nitatur, homines contrà recreat, ac confirmat. inquit enim: Dominus illuminatio mea, & ſalus mea: quem timebo?

nes ad legis obſeruationẽ. Primò, cùm auditur quòd legiſlator ſit Deus fortis, carnalis præſumptio frangitur. Pſalm. 138. Carnalis timor retunditur. Pſalm. 26.

Quid ſibi vult quòd Deus ſe etiam dixit zelotem? 18

ALTER aculeus, quo incitantur homines ad diuinę legis obſeruationem, zelus ipſe diuinus eſt. nonnunquam enim homines putant Deum humana non curare, ne illud quidem, legem ipſius ſeruemus, an negligamus: ex quo ſequitur magna vitæ confuſio, cùm autem Deum zelotem credimus, eius rei meditatio facilè nos in officio continet?

Secundum ad legis obſeruationem incitamentum eſt zelus diuinus.

Cuiuſmodi zelus Deo eſt attribuendus? 19

ZELVS, qui Deo tribuitur, nullam animi ſignificat perturbationem, ſed diuinum illum amorem & charitatem, qua Deus nullam à ſe animam patitur impunè fornicari: quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Eſt itaque zelus Dei, tranquilliſſima eius ſinceriſſimaque iuſtitia, qua anima, falſis opinionibus, prauiſque cupiditatibus corrupta, repudiatur, & à Dei coniugio tanquam adultera remouetur. At verò zelum hunc Dei ſuauiſſimum ac dulciſſimum experimur, cùm ſumma eius atque incredibilis in nos voluntas zelo ipſo demonſtratur. nec enim aut amor ardentior inter homines, aut maior, arctiorque coniunctio, quàm eorum qui coniugio copulati ſunt, reperitur. Igitur quàm nos valdè diligat, oſtendit Deus, cùm crebrò ſe vel ſponſo, vel marito comparans, zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus hoc loco, ſic diuini cultus atque honoris cupidos homines eſſe debere, vt zelantes potiùs quàm aman-

Quanto zelo diuini honoris ſtudioſi homines eſſe debeant.

amantes, iure dici possint, illius exemplo, qui de se ipse:
3.Reg.19. Zelo, inquit, zelatus sum pro Domino Deo exercituum,
imò verò Christum ipsum imitentur, cuius illud est,
Psal.68. Zelus domus tuæ comedit me.

20 *Quæ est igitur comminationis hic intentatæ sententia?*

Deus trãsgressores mandatorum non sinit impunitos

NIMIRVM non inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tamquam parentem castigaturum, vel tanquam iudicem acriter ac seuerè in eos animaduersurum. Quod alio in loco significans Moyses, Et
Deut.7. scies, inquit, quia Dominus Deus tuus ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & iis qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes, & reddens odientibus se statim. &
Iosue 24. Iosue, Non poteritis, inquit, seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis: si dimiseritis Dominum, & seruieritis diis alienis, conuertet se, & affliget vos atque subuertet.

21 *Quomodo Deus visitat peccata patrum in filios, in tertiam & quartam generationem?*

DOCENDVS est populus, comminationis pœnam ad tertiam quartamque impiorum & facinorosorum generationem pertinere: non quòd posteriores maiorum scelerum pœnas semper luant, sed licet illi, liberique eorum impunè tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, vel pœnam euitabit: quod Io-
2.Par.34.35. siæ Regi accidit: huic enim propter singularem pietatem cùm pepercisset Deus, dedissetque vt in pace in sepulchrum maiorum suorum inferretur, ne videret con-
4.Reg.12. sequentium temporum mala, quæ propter Manassis aui impietatem, Iudæ & Ierusalem erant euentura, eo mortuo, posteros eius est vltio Dei consequuta, sic, vt
Obiectionis solutio. ne filiis quidem Iosiæ pepercerit. Qua autem ratione hæc legis verba sententiæ illi, quæ est apud Prophetam,
Ezech.18. non aduersentur; Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, sancti Gregorij auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, apertè ostendit. inquit enim: Quisquis praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius

delicto

delicto grauatur. vnde fit, vt iniquus filius iniqui patris non solùm sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persoluat; cùm vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, suam etiam malitiam adiungere non formidat: & iustum est, vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persoluere. Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei iustitiam superet eiusdem bonitas ac misericordia. irascitur tertiæ quartæque generationi Deus, misericordiam verò in millia impertit. Dei misericordia longè eiusdem iustitiam superat.

Quinam diuinarum legum præuaricatores Deum odisse censentur? 22

IN eo quod dictum est; Eorum qui oderunt me; peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius ac detestabilius, quàm summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc verò ad omnes peccatores idcircò pertinet, quòd quemadmodum qui habet mandata Dei, & seruat ea, Deum diligit; ita qui legem Domini contemnit, & mandata eius non seruat, Deum odisse meritò dicendus est? Ioan. 14.

Quid & illud; Faciens misericordiam his qui diligunt me; innuit? 23

EXTREMA hæc particula seruandæ legis modum ac rationem docet. necesse est enim, eos qui legem Dei seruant, eadem charitate atq; amore quo in Deum sunt, ad eius obedientiam adduci: quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur. Amore & charitate lex perficienda. Videatur can. Trid. Syn. de iustific. sess. 6.

DE SECVNDO PRÆCEPTO,

CAPVT III.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Cur Deus hanc legem de suo ipsius nomine honorando speciatim ferre voluit? 1

QVAMQVAM primo diuinæ legis præcepto, quo Deum piè sanctèque colere iubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessariò continetur; (Nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se vt summo ver- Primum præceptum sua amplitudine secundum continet.

borum honore prosequamur, prohibetque contraria. quod & illa Domini verba apud Malachiam apertè indicant: Filius honorat patrem, & seruus dominum suum: si ergo pater ego sum, vbi est honor meus?) Deus tamen pro rei magnitudine hanc de suo ipsius diuino, & sanctitatis plenissimo nomine honorando, legem separatim ferre, idque nobis disertis & perspicuis verbis prescribere voluit. quod sanè Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequaquam satis fore, si hac de re generatim loquatur; sed eiusmodi locum hunc esse, in quo diutiùs ipse commorari, & quæcumque ad hanc tractationem pertinent, distinctè, dilucidè, accurateque apud fideles explicare necesse sit. Neque verò nimia hæc diligentia censenda est; cùm non desint, qui adeò errorum tenebris obcæcati sint, vt, quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. neque enim lege semel lata deterrentur, quo minùs Dei maiestatem quotidie imminuere, imò singulis penè horis ac momentis impudentissimè audeant. Quis enim non videat, omnia iureiurando affirmari? omnia imprecationibus & exsecrationibus referta esse? vsque adeò, vt nemo ferè vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non iurisiurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies, vel in re leuissima & inani, temerè non vsurpet? quo maior Parocho cura & diligentia adhibenda est, vt sæpè fideles admoneat, quàm graue hoc scelus sit, & detestabile.

Malach. 1.

Quàm frequens sit hominum in iurando transgressio.

12

Quid secundum istud præceptum imperat vel prohibet?

Sub præcepto negatiuo opposita affirmatio includitur.

In huius præcepti explicatione id primùm constet, cum eo, quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem coniunctam esse, quas præstare homines debent. Vtrumque autem separatim docendum est, primùm quidem, vt ea, quæ tradenda sunt, faciliùs exponantur, quid iubeat lex; mox etiam quid vetet. nam quæ imperat, illa sunt, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sanctè iurandum. Hęc rursus, quæ prohibet: nemo diuinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, néve per ipsum aut falsò, aut frustrà, aut temerè iuret.

Quid Dei nomine hîc intelligitur? 3

IN ea parte, qua iubemur diuino nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei nomen, ipsius inquam litteras & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantummodò attendendum non esse; sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem & sempiternam maiestatem vnius & trini Numinis significat. Ex his autem facilè colligitur, inanem esse nonnullorum Iudæorum superstitionem, qui quòd scriberent Dei nomen, pronuntiare non auderent, quasi in quatuor illis litteris, non in re diuina, vis esset. Sed quamuis singulari numero prolatum sit, Non assumes nomen Dei; id non de vno aliquo nomine, sed de omnibus quæ Deo tribui solent, intelligendum est. multa enim Deo imposita sunt nomina, vt Domini, Omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis, & alia id genus, quæ in scripturis leguntur; quæ parem eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum est, quomodo diuino nomini debitus honor adhibeatur: neque enim Christiano populo, cuius ore Dei laudes assiduè celebrandæ sunt, rem vtilissimam & pernecessariam ad salutem ignorare fas est.

Superstitio Iudaica de nomine Dei tetragrammato.

Quanam ratione diuinum nomen venerari aut honorare censemur? 4

QVAMVIS multiplex sit ratio laudandi diuini nominis, tamen in iis de quibus deinceps hîc dicetur, vis & pondus omnium videtur esse. Primùm igitur laudatur Deus, cùm in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ auctorem quemadmodũ agnoscimus, ita etiam prædicamus. Itemque cùm verbo Dei, quo eius voluntas enuntiatur, sanctè & diligenter operam damus, in eius meditatione assiduè versamur; studiosè illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde vt cuiusque personæ aut muneri aptum & consentaneum est. Deinde diuinum nomen veneramur & colimus, cùm officij & religionis causa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus, tum prosperis, tum aduersis, illi singulares gratias agimus. inquit enim Propheta: Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones

Primò honoratur Deus.

Secundò.

Tertiò.

Psal. 108.

eius. Exſtantque plurimi Dauid Pſalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate diuinas illius laudes ſuauiſſimè decantat. Exſtat admirabile illud patientiæ exemplum Iob; qui, cùm in maximas illas, horribileſque calamitates incidiſſet, Deum tamen excelſo & inuicto animo laudare nunquam intermiſit. Nos itaque, cùm animi corporiſque doloribus cruciamur, cùm miſeriis & ærumnis torquemur, ſtatim ad Deum laudandum omne ſtudium, & animi noſtri vires conuertamus, illud

Iob 1. Quartò.

Iob dicentes: Sit nomen Domini benedictum. Neque verò minùs Dei nomen honoratur, ſi fidenter opem eius imploramus, quos nos ſcilicet aut ab iis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda conſtantiam & robur largia-

Pſal. 49.

tur. hoc enim fieri vult Dominus: Inuoca, inquit, me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. cuius implorationis cùm multis aliis in locis, tum præcipuè in Pſalmis 16. 43. & 118. illuſtria exempla repe-

Quintò.

riuntur. Prætereà Dei nomen honore proſequimur, cùm fidei faciendæ cauſa teſtamur Deum: qui modus à ſuperioribus valdè differt. Nam quæ ſuprà memorauimus, ita ſuapte natura bona ſunt, atque expetenda, vt nihil beatius, nihil homini optabilius poſſit eſſe, quàm ſi in illis ſedulò exſequendis, ſe ipſum noctes &

Pſalm. 33.

dies exerceat. Benedicam, inquit Dauid, Dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo. At iuſiurandum licet bonum ſit, eius tamen frequens vſus minimè eſt laudabilis.

5 *Quare iuriſiurandi frequentior vſus non eſt probandus?*

Cuiſini iuſiurandū ſeruiat, quiſve eius ſit legitimus vſus. Conferatur hæc quæſtio cum illis quæ tractantur quæſt. 14. huius partis.

QVOD iuſiurandū ea tantùm de cauſa inſtitutum eſt, vt eſſet tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, neceſſarium inſtrumentum. Vt enim corpori medicamenta adhibere non expedit, niſi neceſſe ſit; eorundem verò frequentatio omnino pernicioſa eſt: ita etiam, niſi cùm grauis & iuſta cauſa ſubeſt, iureiurando vti non eſt ſalutare: quod ſi ſæpiùs adhibeatur, tantum abeſt vt

Chryſ. homil. 26. ad populū Antioch.

proſit, vt magnum detrimentum adferat. Quamobrem præclarè docet ſanctus Chryſoſtomus, non naſcente, ſed iam adulto mundo, cùm mala longè lateque propagata vniuerſum terrarum orbem occupaſſent, nihilque

ſuo loco & ordine conſiſteret, ſed perturbata omnia, & permiſta ſurſum deorſumque magna rerum confuſione ferrentur, &, quod malorum omnium grauiſſimum eſt, mortales ferè omnes in fœdam idolorum ſeruitutem ſe ipſos abieciſſent; tum denique longo ſanè interuallo iuſiurandum in hominum conſuetudinem irrepſiſſe. nam cùm in tanta hominum perfidia & iniquitate nemo facilè ad credendum adduceretur, Deum teſtem inuocabant.

In quo conſiſtit iuramenti ratio, quidq; propriè eſt iurare? 6

Cvm in hac præcepti parte, præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo iuſiurandum piè ſanctéque adhibere debeant; primùm dicendum eſt, *iurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacumque id verborum forma & cõceptione fiat. Nam &, Teſtis eſt mihi Deus, &, Per Deum, idem ſunt. Eſt etiam illud iuſiurandum, cùm ad faciendam fidem per res creatas iuramus, vt, per ſacra Dei Euangelia, per Crucem, per Sanctorum reliquias & nomen, & cætera id genus. neque enim hæc ipſa per ſe iureiurando auctoritatem aut robur aliquod adferunt; ſed Deus ipſe hoc præſtat, cuius diuinæ maieſtatis ſplẽdor illis in rebus eluceſcit. ex quo ſequitur, vt per Euangelium iurantes, per Deum ipſum iurent, cuius veritas Euangelio continetur & declaratur. ſimiliter & per Sanctos, qui templa Dei ſunt, quique Euangelicæ veritati crediderunt, eamq; omni obſeruantia coluerunt, & per gentes & nationes latiſſimè diſſeminarunt. Eadem eſt ratio illius iuriſiurandi, quod per execrationem proferetur: quale eſt illud S. Pauli; Ego teſtem Deum inuoco in animam meam. etenim hoc pacto aliquis Dei iudicio tanquam mendacij vltori ſubiicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex his formulis ita accipi poſſe, quaſi iuriſiurandi vim non habeant: ſed tamen vtile eſt, quæ de iureiurando dicta ſunt, in his etiam ſeruare, atque ad eandem prorſus normam & regulam dirigere.

Iurare quid valeat apud ſcripturas.

Cùm per rem creatam iuratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur.

2. Cor 1.

Quotuplex eſt iuramentum? 6

Dvo ſunt iurandi genera, primum quidem quod aſſertoriũ appellatur, nimirum cùm aliquid de re præſenti, aut præterita religioſè affirmamus, vt Apoſtolus

Iuramentum aſſertorium.

in

Ad Galat. 1. — Iuramentum promissoriũ.

in epiſtola ad Galatas: Ecce coram Deo, quia non mentior. Alterum verò promiſſoriũ dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpectans, cùm aliquid ita fore pro certo pollicemur & confirmamus: cuiuſmodi eſt illud Dauidis, qui Berſabeæ coniugi iurans per Dominum Deum ſuum, promiſit Salomonem eius filium, regni hæredem fore, atque in ipſius locum ſucceſſurum. (3.Reg.1.)

8 *Quot ſunt ad legitimum iuramentum requiſita?*

Hier. 4 & in eundem locũ S.Hieron.

LICET ad iuſiurandum ſatis ſit, Deum teſtem adhibere; tamen vt rectum ſanctumque ſit, multo plura requiruntur, quæ ſunt diligenter explicanda. ea verò breuiter, teſte diuo Hieronymo, Hieremias enumerat, cùm inquit: Iurabis, viuit Dominus, in veritate & in iudicio & in iuſtitia. quibus ſanè verbis illa breuiter ſummatimque complexus eſt, quibus omnis iuriſiurandi perfectio continetur; veritatem inquam, iudicium, & iuſtitiam.

9 *Quomodo iuramentum præſtatur in veritate?*

Primò, exigitur, vt, quod iureiurando aſſeritur vel promittitur, ſit verũ, minimeque fraudulentum.

PRIMVM in iureiurando locum veritas habet, nimirum vt quod aſſeritur, & ipſum verum ſit, & qui iurat, id ita eſſe arbitretur, non quidem temerè aut leui coniectura adductus, ſed certiſſimis argumentis. Alterum verò iuriſiurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem planè modo veritatem requirit. nam qui aliquid pollicetur, ita animatus eſſe debet, vt cùm tempus aduenerit, id re ipſa præſtet & promiſſum exſoluat. neque enim vir probus id vnquam ſe facturum recipiet, quod ſanctiſſimis Dei præceptis & voluntati aduerſari putet, ſed quicquid promittere & iurare licuerit, id ſemel promiſſum nunquam mutabit; niſi fortaſſe, commutata rerum conditione, tale eſſe inceperit, vt iam fidem ſeruare & promiſſis ſtare ſi velit, Dei odium & offenſionem ſubiret. veritatem autem iureiurando neceſſariam eſſe, Dauid quoque indicat illis verbis: Qui iurat proximo ſuo, & non decipit. (Pſal.14.)

10 *Quis dicitur iurare in iudicio, quamque ob cauſam pueris iuramentum non eſt deferendum?*

Secũdò requiritur, vt cõſideratò & non

SEQVITVR ſecundo loco iudicium: neque enim iuſiurandum temerè & inconſideratè, ſed conſultò, & cogi-

cogitatò adhiberi debet. Itaque iuraturus primùm quidem consideret, vtrùm necessitate cogatur, nec ne; remque totam accurratè expendat, an eiusmodi sit, vt iureiurando indigere videatur. Tempus prætereà spectet, locum attendat; aliaq; permulta, quæ rebus adiūcta sunt, circumspiciat: non odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi & necessitate. etenim, nisi hæc consideratio & diligens animaduersio accesserit, sanè iusiurandum præceps & temerariū erit: cuiusmodi est illorum irreligiosa affirmatio, qui in re leuissima & inani, nulla ratione aut consilio, sed praua quadam consuetudine iurant. id verò passim quotidie à venditoribus & emptoribus fieri videmus. nam illi vt quàm plurimo vendant, hi rursus vt quàm minimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare iureiurando non dubitant. Cum itaque iudicio vel prudentia opus sit, pueri verò ita acutè perspicere ac distinguere nondum per ætatem possint; idcircò constitutum est à S. Cornelio Pontifice, * ne à pueris ante pubertatem, hoc est, ante 14. annum iusiurandum exigatur.

præcipitanter reique necessitate exigente iuretur.

Aduersus hāc conditionem peccauit Iephthe.

Temeraria quorundam iurandi consuetudo quàm sit vitiosa.

* 21. q. 5. c. Honestum.

Pueri ante annum 14. non sunt admittendi ad iusiurandum præstandum.

Quo pacto iuratur in iustitia? 11

IVSTITIA maximè in promissis requiritur: quare si quis iniustum aliquid vel inhonestum promittit: & iurando peccat, & promissis faciendis scelus scelere cumulat. Exstat huius rei in Euangelio exemplum Herodis Regis: qui temerario iureiurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Ioannis Baptistæ, tanquam saltationis præmium dedit. Tale etiam fuit Iudæorum iusiurandum, qui se ipsos, vt est in Actis Apostolorum, ea conditione deuouerunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.

Tertiò requiritur vt iureiurando interueniēte, quod promittitur, sit honestum & iustum.

Marc. 9.

Act. 15.

Quibus præcipuè rationibus intelligitur iusiurandum esse aliquando licitum? 12

SVPERIORIBVS iurisiurandi conditionibus explicatis, nulla planè dubitatio relinquitur, quin illi tutò iurare liceat, qui hæc omnia seruauerit, quique his conditionibus tanquam præsidiis quibusdam iusiurandum munierit. sed & argumentis multis id probare facile est. nam lex Domini, quæ immaculata est & sancta, hoc præcepit: Dominum, inquit, Deum tuum timebis, & illi soli

Prima ratio. Psalm. 62. Deu. 6.

soli seruies;ac per nomen illius iurabis. & à Dauide scri-
Psal.62. Secunda ratio. ptum est: Laudabuntur omnes qui iurant in eo. Præ-
tereà sacræ litteræ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina, san-
ctissimos Apostolos iureiurando aliquando vsos esse: id-
Tertia ratio. que ex Apostoli epistolis apparet. Adde, quòd & An-
geli ipsi interdum iurant. nam à sancto Ioanne Euan-
Apoc. 10. gelista in Apocalypsi scriptum est, Angelum iurasse per
Quarta. viuentem in sæcula. Quin etiam & Deus ipse iurat, An-
gelorum Dominus: & in veteri Testamento multis in
locis Deus promissiones suas iureiurando confirmat, vt
Ad Heb 6. Genes.22. Abrahæ & Dauidi, qui illud de Dei iureiurando prodi-
Exod.33. dit: Iurauit, inquit, Dominus, & non pœnitebit eum:
Psalm.109. tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Mel-
chisedec.

13 *Iusiurandum ritè præstitum, éstne in laude reponendum?*

Quòd iusiurandum ritè præstitum sit laudabile. Iurisiurandi vsurpandi origo. Ad Heb. 4.

NON est obscura ratio ad explicandum, cur iusiu-
randum laudabile sit, si quis attentiùs totam rem con-
sideret, & ipsius ortum finemque intueatur. Etenim
iusiurandum à fide originem ducit, qua homines cre-
dunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec deci-
pi vnquam possit, nec alios decipere: cuius oculis nuda
sunt omnia & aperta, qui denique vniuersis rebus hu-
manis admirabili prouidentia consulit, mundumque
administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum
veritatis testem adhibent. cui fidem non habere, im-
Iurisiurandi quis scopus esse debeat. pium & nefarium erit. Quod verò ad finem attinet, eò
tendit iusiurandum, atque id omnino spectat, vt ho-
minis iustitiam & innocentiam probet, finemque liti-
bus & controuersiis imponat. quod etiam Apostolus
Ad Heb. 4. in Epistola ad Hebræos docet. neque huic sententiæ
Obiectionis tacitæ solutio. verba illa Saluatoris nostri apud sanctum Matthæum
Matth. 5. repugnant; Audistis quia dictum est antiquis; Non per-
iurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego au-
tem dico vobis, non iurare omnino; neque per cælum,
quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum
est pedum eius; neq; per Hierosolymam, quia ciuitas est
magni Regis; neque per caput tuum iuraueris, quia non
potes vnum capillum album facere, aut nigrum. sit au-
tem sermo vester, est, est; nō, non: quod autem his abun-
dantius est, à malo est. His enim verbis iusiurandum
vniuersè

vniuersè & generatim damnari non eſt dicendum, cùm iam ſuprà viderimus, Dominum ipſum Apoſtoloſque frequenter iuraſſe: ſed peruerſum Iudæorum iudicium Dominus redarguere voluit, quo ſibi in animum induxerant, nihil in iureiurando cauendum eſſe, præter mendacium. itaque de rebus leuiſſimis, & nullius momenti, & ipſi iurabant frequentiſſimè, & ab aliis iuſiurandum exigebant. Hunc morem Saluator reprehendit atque improbat, docetque omnino à iureiurando abſtinendum eſſe, niſi cogat neceſſitas.

Falſa Iudæorũ de iureiurando opinio.

Quomodo iuramentum permittat Chriſtus.

Quomodo igitur Chriſtus dicit, illud, quod ad ſimplicem veritatis aſſertionem accedit, eſſe à malo? 14

PROPTER humanam imbecillitatem iuſiurandum inſtitutum eſt, & reuerà à malo prouenit: quandoquidem aut iurantis inconſtantiam indicat; aut illius, cuius cauſa iuramus, contumaciam; qui, vt credat, aliter adduci non poteſt. Sed tamen iurandi neceſſitas excuſationem habet. Et quidem, dum inquit Saluator, Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, non: hac loquendi formula ſatis declarat, ſe iurandi conſuetudinem in colloquiis familiarium & leuium rerum prohibere. quamobrem illud præcipuè à Domino admonemur, ne faciles nimiùm, & propenſi ad iurandum ſimus: idque ſedulò docendum erit, & fidelium auribus inculcandum: infinita enim ferè mala ex iurandi nimia conſuetudine emanare, & ſacrarũ litterarum auctoritate, & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis comprobatur. In Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: Iurationi non aſſueſcat os tuum; multi enim caſus in illa. Item: Vir multum iurans, implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. Plura hac de re legi poſſunt apud ſanctos Baſiliũ & Auguſtinum in libris contra mendacium. Et hactenus de iuſſis. nunc de vetitis dicatur.

Quomodo iuramentum ſit à malo.

Matth. 5.

Quanta mala iurandi conſuetudo ſecũ trahat.

Eccli. 23.

S. Baſil. in illud Pſalm. 14. Qui iurat proximo ſuo.

Cur iuramentum falſum & temerarium, eſt tam grande peccatum? 15

GRAVISSIMVM delictũ hoc eſſe, illa etiam verba declarant; Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. quaſi rationẽ adferret, cur hoc facinus ſceleſtum adeò, ac nefarium ſit, nimirum propterea quòd eius maieſtas minuitur, quem nos Deum ac Dominum noſtrum eſſe profitemur. Hoc igitur præcepto prohibetur, ne ho-

Peccātaduersus hoc præceptū primùm illi qui falsò iurant.

ne homines falsum iurent. nam qui à tanto scelere non refugit, vt Deum falsò testetur, hic insignem Deo iniuriam facit, quippe qui aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicuius rei veritatem latere arbitratur; aut certè improbitatis, aut praui affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

16 *Quis existimandus est nomen Dei sui assumere in vanum, frustraq́; iurare?*

Quis falsò iuret aut peieret.

IVRAT falsò non is solùm, qui, quòd falsum scit, verum esse iurando affirmat; sed ille etiam, qui iureiurando id asserit, quòd cùm verum sit, tamen ipse falsum putat. nam cùm mendacium ea re mendacium sit, quòd contra mentem & animi sententiam profertur; perspicuum est, hunc planè mentiri, & periurum esse. Simili quoque ratione peierat, qui id iurat, quod verum existimat, & tamen reuerà falsum est, nisi quantum potuit, curam & diligētiam adhibuerit, vt totam rem compertam atque exploratam haberet quamuis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen huius præcepti reus est.

Quis mentiatur.

Secundò in hoc præceptū impingūt vani promissores.

Eiusdem verò peccati reus censendus est, qui se aliquid iureiurando facturum promittit, cùm tamen aut promissum implere in animo non fuerit; aut, si fuit, quod promisit, re ipsa nō præstat: quod etiam ad eos pertinet, qui, cùm se voti sponsione Deo obligarunt, non pręstāt.

Votifragi.

Tertiò iniusta & impia iuramento affirmantes.

Prætereà in hoc præceptum peccatur, si desit iustitia, quæ ex tribus iurisiurandi comitibus vna est. Itaque si quis iuret se peccatū aliquod mortiferum cōmissurum, exempli causa, cædem hominis; huius præcepti reus est, licet ille seriò atque ex animo dicat, atque iusiurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declarauimus. His adiungi debent illa iurandi genera, quæ à contemptu quodam proficiscuntur, cùm quis iurat se non obtemperaturum consiliis Euangelicis: cuiusmodi sunt, quæ ad cælibatum & paupertatem hortantur. quamuis enim nemo ea necessariò sequi debeat: si quis tamen iuret, nolle se illis parere consiliis, is eo iureiurando diuina consilia contemnit & violat. Prætereà hanc legem is violat, & iudicio peccat, qui, quod verum est, iurat, idque ita se habere existimat, leuibus quibusdam coniecturis adductus, & longè petitis. nam etsi eiusmodi iusiuran-

Quartò, hic peccant leuiter verum iurantes.

iusiurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum: nam qui sic negligenter iurat, in magno peierandi periculo versatur. Falsò prætereà iurat, qui per falsos Deos iurat. quid enim est à veritate alienius, quàm mendaces & ficticios Deos tanquam verum Deum testari? verùm quoniam scriptura, cùm periurium interdixit, inquit: Nec pollues nomen Dei tui; neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex præcepti huius auctoritate honor debetur: quale est verbum Dei; cuius maiestatem non solùm pij, sed impij etiam interdum reuerentur, vt in Iudicum historia de Eglon Moabitarum Rege memoriæ traditum est. Dei autem verbum summa iniuria afficit, quicumque sacram scripturam à recta & germana eius sententia, ad impiorum dogmata & hæreses flectit. cuius sceleris admonet nos Princeps Apostolorum illis verbis: Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Prætereà fœdis & inhonestis maculis sacra scriptura contaminatur, cùm eius verba & sententias, quæ omni veneratione colenda sint, ad profana quæque nefarij homines torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, & si quæ alia sint, id genus: in quod peccatum sacra Tridentina Synodus animaduerti iubet. Deinde vt ij Deum honorant, qui eius opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non inuocat. quos redarguit Dauid, cùm inquit: Deum non inuocauerunt; illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. At verò longè magis detestabili se scelere adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & summis laudibus extollendum; aut etiam Sanctorum nomen, cum Deo regnantium, impuro & contaminato ore blasphemare atque exsecrari audent. quod quidem peccatum vsque adeò atrox atque immane est, vt interdum sacræ litteræ, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine vtantur.

Quintò, per falsos Deos iurantes.

Leuit. 19.

Iud. 3.

Sextò, sacras scripturas ad hæresim inflectentes, & quomodocũque deprauantes.

2. Pet. 3.

Trident. Syn. ses. 4.

Septimò, Deũ non inuocantes.

Psalm. 13. 52.

Octauò, hîc peccant blasphemi.

3. Reg. 21. Iob 1. 2.

17 *Cur huic præcepto suæ quædam minæ sunt subiectæ?*

QVONIAM pœnæ & supplicij terror peccandi licentiam vehementer coërcere solet; idcircò Parochus, vt hominum animos magis permoueat, atque ad hoc præceptum seruandum faciliùs impellat, alteram illius partem, & quasi appendicem, diligenter explicabit: Neque enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà. Ac primùm quidem doceat, summa ratione factum esse, vt huic præcepto minæ adiungerentur: quo quidem & peccati grauitas, & in nos Dei benignitas agnoscitur; qui, cùm hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram & offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum, vt illum potiùs beneuolum, quàm iratum experiamur. Vrgeat hunc locum Pastor, instetque summo studio, vt populus sceleris grauitatem agnoscat, & illud detestetur vehementiùs, & in eo euitando maiorem diligentiam & cautionem adhibeat. Ostendat præthereà, quanta sit hominum procliuitas ad hoc peccatum committendum; vt non solùm satis fuerit legem ferre, nisi etiam minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum huius cogitatio vtilitatis habeat. nam vt nihil æquè nocet, ac incauta quædam animi securitas; ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimùm prodest. Tum illud etiam declaret, nullum à Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantùm vniuersè minari, quicumque se hoc scelere adstrinxerit, non impunè laturum. quapropter diuersa supplicia, quibus quotidie affligimur, huius peccati nos admonere debet. hinc enim facilè licet coniicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quòd huic præcepto non obtemperent, quibus sibi propositis, cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaq; sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant. nam si omnis verbi otiosi, in extremo iudicio reddenda ratio est: quid de grauissimis sceleribus dicendum, quæ magnam diuini nominis despicientiam præ se ferunt?

Appendix secundi præcepti quid doceat.
Exod. 10.

Supplicia varia quotidie nasci propter secundi præcepti violationem.
Matth. 12.

DE TERTIO PRÆCEPTO,

CAPVT IIII.

Memento vt diem Sabbathi ſanctifices. Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua: ſeptima autem die Sabbathum Domini Dei tui eſt. non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo: idcircò benedixit Dominus diei Sabbathi, & ſanctificauit eum.

Quid tertio hoc præcepto fidelibus imperatur? 1

HOC legis præcepto externus ille cultus, qui Deo à nobis debetur, rectè atq; ordine præſcribitur: eſt enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus; quoniam quem intimis ſenſibus piè colimus, fide & ſpe adducti, quam in eo poſitam habemus, non poſſumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facilè præſtari poſſunt; certum tempus ſtatutum eſt, quo ea commodè effici queant.

> Tertio præcepto externum Dei cultum iubemur intimo animi cultui adiicere.
>
> Trid. Syn. ſub. finem vltimæ ſeſſionis decreto de ciborũ delectu, & feſtis diebus.
>
> Cur certum tempus externo cultui ſit deputatum.

Cur præcipuè danda eſt opera, vt quod hîc præſcribitur, perpetua fidelium memoria retineatur? 2

CVM hoc præceptum huiuſmodi ſit, vt fructum & admirabilem vtilitatem adferat; maximè intereſt Parochi, ſummam in eo explicando diligentiam adhiberi. ad eius autem inflammandum ſtudium, magnam vim habet primum illud præcepti verbum, *Memento*. Nam quemadmodum fideles tale præceptum meminiſſe debent; ſic Paſtoris eſt, in eorum memoriam illud & monendo & docendo ſæpè redigere. Quantum verò referat fidelium, hoc præceptum colere, ex eo percipitur, quòd eo diligenter colendo, ad reliqua legis iuſſa ſeruanda faciliùs adducentur. Cùm enim inter cætera quę diebus feſtis pręſtare debent, neceſſe habeant, verbi

> Quanti referat tertium præceptum diligenter obſeruare.
>
> Feſtis diebus conciones ſacræ ſunt audiendæ.

Exod. 16. 20. 31. Leuit 16. 19. 23. 2[?]. Deut. 5. Hierem. 37. Ezech. 20. 22, 23. 46. Esaiæ 56 58. 69.

Magistratuum etiam est, cultum externum promouere.

Trid. Syn. sess. vlt. decret de reformatione, cap. 20.

Tertij præcepti cum cæteris comparatio & differentia.

Dei audiendi causa, ad Ecclesiam conuenire, cùm edocti fuerint diuinas iustificationes, illud etiam consequentur, vt ex toto corde custodiant legem Domini. quamobrem sæpissimè Sabbathi celebritas cultusque præcipitur in sacris litteris, vt in Exodo, Leuitico, Deuteronomio, apud Esaiam, Hieremiam item, & Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de Sabbathi cultu traditum est præceptum. Monendi verò & hortandi sunt Principes & Magistratus, vt in iis maximè, quæ ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinent, Ecclesię Pręsides sua auctoritate iuuent, iubeantque populum Sacerdotum præceptis obtemperare. Quod autem ad huius præcepti explanationem attinet, danda est opera, vt fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum cum cæteris conueniat, quibúsve differat ab iis. hoc enim pacto causam illi rationemque cognoscènt, quare non Sabbathum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

3 *Qua ratione hoc præceptum à cæteris Decalogi legibus discrepat?*

Decalogi omnia præcepta sunt naturalia. Repetantur quæ. 2. & 7. quæst primi præcepti sunt tractata.

CERTA illa differentia videtur, quòd reliqua Decalogi præcepta naturalia sunt & perpetua, neque vlla ratione immutari possunt. quó factum est, vt quamuis lex Moysis abrogata sit, omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Christianus seruet. quod ideò fit, non quia Moyses ita iusserit, sed quia naturæ ita conueniunt; cuius vi ad illa seruanda homines impelluntur. Hoc autem de Sabbathi cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum & constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale, quoniam non à natura ad id docti aut instituti sumus, vt illo die potiùs, quàm alio, externum Deo cultum tribuamus: sed ex eo tempore quo populus Israëliticus à Pharaonis seruitute est liberatus, diem Sabbathi coluit. Tempus autem quo cultus tollendus erat, illud idem est, quo cęteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi. nam cùm illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis & veritatis; illud vtique necesse erat, vt lucis ac veritatis, quæ Iesus Christus est, aduentu remouerentur. qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit,

Quid in tertio præcepto ad cæremonias legis pertinet, nec semper obligat.

Morte Christi legis cæremoniæ sunt antiquatæ.

Cæremoniarú vis & vsus.

ſcripſit, cùm Moſaici ritus cultores reprehenderet: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis. in quam etiam ſententiã ſcripſit ad Coloſſenſes. & hæc de differentia.

Ad Gal. 4.

Ad Col. 2.

4 *Quo etiam pacto tertium hoc præceptum cum reliquis nouem cõſentit?*

CONVENIT hoc præceptum cum reliquis, nõ ritu & cæremoniis; ſed quia aliquid habet, quod ad mores natureque ius attineat. Nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, à nature iure exſiſtit; cùm illud natura comparatum ſit, vt aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, verſemur cuius rei argumento eſt, quòd apud omnes nationes, ſtatas quaſdam ferias, easque publicas, fuiſſe cernimus, quæ ſacris rebus ac diuinis obeundis erant conſecratæ. eſt enim naturale homini, vt is certum quoddam tempus neceſſariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, ſomno, & aliis huiuſmodi rebus. & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum eſt, vt menti etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione ſeſe reficeret. atque ita cùm aliqua temporis pars eſſe debeat, quo res diuinæ coluntur, cultuſque Deo debitus tribuatur, hoc ſanè ad morum præcepta pertinet. quam ob cauſam Apoſtoli ex illis ſeptem diebus, eum, qui primus eſt, ad diuinum cultum conſecrare ſtatuerunt, quem & diem Dominicum dixêre. nam & ſanctus Ioannes in Apocalypſi Dominici diei meminit: & Apoſtolus per vnam Sabbathi, qui eſt dies Dominicus, vt ſanctus Chryſoſtomus interpretatur, collectas fieri iubet: vt intelligamus, iam tum in Eccleſia diem Dominicum ſanctum habitum eſſe. Iam verò, vt ſciant fideles quid eo die agere, à quibúſve actionibus abſtinere debeant; non alienum eſt, vt Parochus totum præceptum, quod in quatuor partes rectè diſtribui poteſt, ad verbum diligenter interpretetur.

Tertij præcepti cum cæteris quæ ſit cõuenientia.

Dei cultus, qui tertio præcepto exprimitur, cum naturæ iure conuenit.

Dominici diei conſecratio ab Apoſtolis promanauit.

Apoc. 1.

1. Cor. 16.

S. Chry. hom. 43. in 1. Cor.

5 *Quid his verbis: Memento vt diem Sabbathi ſanctifices; generatim præſcribitur?*

OB eam cauſam initio præcepti verbum illud, *Memento*, appoſitè additum eſt, quòd huius diei cultus ad cæremonias pertineat, qua de re populus admonendus eſſe videbatur, cùm naturæ lex, etſi aliquo tẽpore Deum reli-

Legi naturæ quia certe diei

ceremonia additur, attentio fidelium, memorandi verbo, hic excitatur.
Omnes dies piis operibus sunt transigendi.

religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen quo potissimùm die fieri deberet, non præscripsit. Prætereà fideles docendi sunt, ex iis verbis modum & rationem colligi posse, qua in tota hebdomada opus facere conueniat, ita scilicet, vt diem festum semper spectemus. quo die cùm actionum & operum nostrorũ Deo quasi reddenda ratio sit; eiusmodi opera efficiamus necesse est, quę neque Dei iudicio repudientur, neque nobis, vt scriptum est, in singultum sint, & in scrupulum cordis. Postremò id docemur, quod certè animaduertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos huius pręcepti capiat obliuio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum ludorumque studio; quibus plerumque ab huius diei sancto religiosoque cultu abducimur. Sed iam ad id veniamus, quod Sabbathi significatione demonstratur.

1. Reg. 25.
Nulla occasione à Sabbathi sanctificatione abstinendum est.

6 *Quid Sabbathum, & sabbathizare in sacris litteris denotat?*

Quid sit Sabbathum.
Primò.
Secundò.
Exod. 20.
Tertiò.

SABBATHVM Hebraicum nomen, si Latinè interpretaris, cessatio dicitur. Sabbathizare propterea cessare & requiescere Latino vocabulo appellatur. qua significatione factum est, vt Sabbathi nomine dies septimus diceretur: quoniam absoluta perfectaque mundi vniuersitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requieuit. ita hunc diem in Exodo Dominus vocat. Posteà verò, non solùm septimus hic dies, sed ob eius dignitatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est. in quem sensum Pharisęus apud sanctum Lucam dixit: Ieiuno bis in Sabbatho. Atque hoc quidem de Sabbathi significatione.

7 *Quando fideles dicuntur Sabbathum sanctificare?*

Quid sit sanctificatio Sabbathi.
Deut. 6.

SANCTIFICATIO Sabbathi sacris in litteris, cessatio est, quę fit à corporis laboribus, & à negotiis, vt apertè ostendunt hęc, quę sequuntur, pręcepti verba: *Non operaberis.* neque verò id solùm significat; (aliter enim satis fuisset dicere in Deuteronomio, Obserua diem Sabbathi) sed cùm eodẽ in loco addatur, *vt sanctifices eum*, hoc verbo ostenditur, Sabbathi diem religiosum esse, diuinisque actionibus, ac sanctis rerum officiis consecratum. Itaque diem Sabbathi tum plenè & perfectè celebra-

Quid sanctificare.

celebramus, cùm pietatis & religionis officia Deo præstamus: hocque planè Sabbathum est, quod Esaias delicatum appellat: quoniam dies festi sunt veluti deliciæ Domini & piorum hominum. Quare si religioso huic sanctoque Sabbathi cultui, misericordiæ adiunguntur opera; certè maxima sunt & multa pręmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

Esaiæ 58.

Diei festi suauitas.

Esaiæ 58.

Quæ est igitur germana superiorum verborum sententia? 8

VERVS ac proprius huius præcepti sensus eò spectat, vt homo & animo & corpore in eam curam incumbat; vt statuto aliquo tempore, à negotiis corporisque laboribus feriatus, Deum piè colat ac veneretur.

Sensus tertij præcepti.

Quid altera præcepti parte demonstratur? 9

DIEM septimum Dei cultui diuinitus dedicatum esse, nam ita scriptum est: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septimo autem die Sabbathum Domini Dei tui est.* quę verba ad eam sententiam referuntur, vt Sabbathum Domino consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quietis Domini.

Cur Iudæis expedierit certum diem, eumq́ septimum, ad religionis officia præscribere? 10

HIC dies diuino cultui dicatus est: quia rudi populo minùs expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu suo diligendi, ne fortè Ægyptiorum sacra imitaretur. Itaque ex septem diebus, vltimus ad Deum colendum delectus est: quę quidem res plena mysterij est. Quare Dominus in Exodo & apud Ezechielem signum vocat: Videte itaque, inquit ille, vt Sabbathum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos, in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. itaque signum fuit, quod indicabat, homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem prębere, cùm diem ei dicatum videamus esse: siquidem ille dies sanctus est, quòd tum pręcipuè sanctitatem & religionem homines colere debeant. Deinde signum est, & quasi monumentum conditę huius admirandę vniuersitatis. Signum præterea fuit Israëlitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio à durissimo Ægyptiacæ seruitutis

Cur Iudæis expedierit certum diē, eumque septimū, ad religionis officia præscribere.

Exod. 13.
Exod. 31.
Ezech. 20.

In veneratione septimæ diei quæ mysteria lateant. Primum.

Secundum.

Tertium.

Deut. 5. iugo solutos ac liberatos esse meminissent: idquod Dominus ostendit, illis verbis: Memento, quòd & ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento: idcircò præcepit

Quartum. tibi vt obseruares diem Sabbathi. Est signum item tum spiritualis, tum cælestis Sabbathi.

11 *Quod est spirituale populi Christiani Sabbathum?*

Spirituale Sabbathum. SPIRITVALE Sabbathum, in sancta quadam & mystica quiete consistit. nimirum, cùm vetus homo, Christo consepultus, ad vitam renouatur, atque iis in actionibus, quæ Christianæ pietati conueniunt, se studiosè exercet. debent enim, qui aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, vt filij lucis in omni

Ad Ephes. 5. bonitate, iustitia & veritate ambulare, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.

12 *Estne etiam Beatis suum Sabbathum?*

Cæleste Sabbathum. Cyril. lib. 4. in Ioan. cap. 51. Heb. 4. CÆLESTE Sabbathum est, vt ait D. Cyrillus, eum locum Apostoli tractans, Relinquitur ergo Sabbatismus populo Dei; illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viuentes fruemur, peccato radicitus exstirpato.

Esaiæ 35. secundùm illud: Non erit ibi leo, nec praua bestia illuc adscendet, sed erit ibi via pura, & via sancta vocabitur: omnia enim bona, mens Sanctorum in visione

Ad Heb. 4. Dei adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, & à Pastore incitandi: Festinemus ingredi in illam requiem.

13 *An nullus alius dies quàm septimus Iudæis fuit festiuus?*

PRÆTER diem septimũ habebat populus Iudæus alios etiam festos & sacros dies diuina lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renouaretur.

14 *Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diem, sed primum diuino cultui consecrarunt?*

Ecclesiæ auctoritate cur dies Sabbathi in Dominicũ sit conuersus. Videatur quæst. 4. huius capitis. PLACVIT Ecclesiæ Dei, vt diei Sabbathi cultus & celebritas in Dominicum transferretur diem. Nam vt eo die primùm lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, quæ ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit, è tenebris ad lucem vita

Prima ratio. nostra reuocata est: vnde & Dominicum diem Apostoli

Secunda. dici voluerunt. Solemnem præterea hunc diem esse, in

ſacris litteris animaduertimus, quòd eo die mundi creatio initium habuit, quòd Spiritus ſanctus diſcipulis datus ſit. Tertia.

Quamobrem ad diem Dominicum alia feſta Chriſtianis acceſſerunt? 15

ISTVD ab Eccleſię initio, & conſequentibus deinde temporibus Apoſtoli, & ſancti Patres noſtri inſtituerunt, vt piè & ſanctè Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redemptionis noſtræ myſteria religioni conſecrati ſunt; deinde qui ſanctiſſimæ Virgini matri, tum verò Apoſtolis, Martyribus, cæteriſque Sanctis cum Chriſto regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur; ipſis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur. Plures cauſæ ob quas ad diem Dominicū alia feſta inſtituta ſunt. Prima cauſa. Secunda. Tertia. Quarta.

Sex diebus operaberis, ſeptimus autem dies Sabbathum Dei eſt.

Quid ea parte diſcendum proponitur? 16

EX his verbis colligi poteſt, fideles hortandos eſſe, ne otioſi & deſides vitam traducant: ſed potiùs, Apoſtolicæ vocis memores, negotium ſuum quiſque agat, & operetur manibus ſuis, ſicut ab eo præceptum fuerat. Præterea hoc præcepto illud Dominus iubet, vt ſex ipſis diebus opera noſtra efficiamus; ne aliquid eorum quæ aliis hebdomadæ diebus fieri agíve oporteat, in diem feſtum reiiciatur, atque ita animus à rerum diuinarum cura ſtudioque auocetur. Chriſtianis prætextu Sabbathi non eſt otiandum. 1. Theſ. 4. Sex dies negotiis externis deputantur, vt ſeptimus integer Domino cōcedatur.

Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena, qui eſt intra portas tuas.

Quid hac parte die Sabbatho facere prohibemur? 17

HIS verbis ad id primùm inſtituimur, vt, quæcumq; diuinum cultum impedire poſſunt, omnino vitemus, facilè enim perſpici poteſt omne ſeruilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quòd ſua natura aut turpe, aut malum ſit; ſed quoniam mentem noſtram à diuino cultu, qui finis præcepti eſt, abſtrahit: quò magis peccata fidelibus vitanda ſunt, quæ non ſolùm animum Cur Deus externa omnia; opera die feſto prohibuerit.

à diuinarum rerum ſtudio auocant, ſed nos à Dei amore prorſus ſeiungunt.

18 *Itáne hîc ſeruilia opera prohibentur, vt externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbatho etiam interdicantur?*

Externa opera, quæ ad Dei cultum referuntur, non ſunt prohibita.

EÆ actiones & ea opera hîc nõ vetantur, quæ ad diuinum cultum attinent, etiam ſi ſeruilia ſint; vt altare inſtruere; templa, alicuius feſti diei cauſa, ornare, & reliqua huius generis. Ideoque à Domino dictum eſt, Sacerdotes in templo Sabbathum violare, & ſine crimine eſſe.

Matth 12.

19 *Prouentus terræ aut fortunæ ſi periclitentur, poſſúntne die feſto condi & præſeruari?*

NEQVE earum rerum opera hac lege prohiberi exiſtimandum eſt, quarum iactura facienda ſit, ſi die feſto prætermittantur, quemadmodum ſacris etiam canonibus permiſſum eſt. Multa alia Dominus in Euangelio, feſtis diebus fieri poſſe declarauit, quæ facilè, Parochus apud ſanctos Matthæum & Ioannem obſeruabit.

Lib. 1. decret. tit. de fer. cap. licet.

20 *Cur iumenta, ſeruos & ancillas, die Sabbathi quieſcere vult Dominus?*

VT nulla res prætermitteretur, cuius actione hic Sabbathi cultus impediretur, facta eſt iumenti mentio: quo animalium genere impediuntur homines quò minùs Sabbathum diem colant. ſi enim die Sabbathi alicuius operis actioni iumenti vſus deſtinatur, neceſſaria eſt etiam ad id hominis opera, qui iumentum agat. itaque ſolum per ſe opus facere non poteſt, ſed hominem, qui illud molitur, adiuuat. eo autem die nemini opus facere licet. Ergo neque iumentis, quorum ad id opera homines vtuntur. Itaque huius præcepti lex eò etiam ſpectat, vt, ſi iumentorum laboribus Dominus homines parcere vult, eo certè magis ipſi cauere debeant, ne inhumani ſint in eos, quorum operâ atque induſtriâ vtuntur.

Serui & ancillæ die feſto nõ ſunt à cultu Dei auocandi.

21 *Quibus præcipuè operibus Christiani diebus feſtis ſe exercere debent?*

ILLA verò eiuſmodi ſunt, vt ad Dei templum accedamus, eóque loco pia ſinceráque animi attentione ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificio interſimus, diuina Eccleſiæ Sacramenta, quæ ad ſalutem noſtram inſtituta ſunt, ad

animæ

animæ vulnerum curationem crebrò adhibeamus. nihil verò est quod oportunius aut melius Christianis hominibus fieri possit, quàm si peccata sua Sacerdotibus sæpè confiteantur. ad quam rem perficiendam poterit Parochus populum adhortari, sumpta huius probandæ rei ratione & copia ex iis quæ de pœnitentię Sacramento suo loco tradita & præcepta sunt. Neque solùm ad hoc Sacramentum populum excitabit, sed sedulò etiam atque etiam ad illud adhortabitur, vt sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebrò percipiant. Attentè preterea diligenterque sacra concio fidelibus audienda est: nihil enim minùs ferendum est, neque tam profectò indignum, quàm Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & studium fidelium in precibus, diuinisque laudibus frequens esse debet, præcipuaque eius cura, vt quæ ad Christianę vitę institutionem pertinent, ea diligenter addiscat; seduloque se exerceat in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus & egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mærentes, quique dolore afflicti iacent, piè consolando. nam, vt est apud sanctum Iacobum, Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Ex his quæ dicta sunt, facile erit colligere, quę contra huius præcepti regulam committuntur.

Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentum diebus festis frequentandum.

Concio frequentanda.

Iacob. 1.

Quid necessarium fuit certos quosdam dies diuino cultui deputare? 22

PAROCHI officium in eo item esse debet, vt certos quosdam locos in promptu habeat, vnde rationes atque argumenta sumat, quibus populo illud maximè persuadeatur, vt huius pręcepti legem summo studio, accurataque diligentia seruet. ad hoc plurimùm valet, vt populus scilicet intelligat, ac planè perspiciat, quàm iustū, ac rationi consentaneum sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos diuino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, à quo summa & innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, ac veneremur. si enim iussisset nos quotidie religionis cultum sibi tribuere, nónne pro suis erga nos beneficijs, quę maxima & infinita sunt, omnis opera danda esset, vt prompto

Quæ hoc pręcepto prohibeantur.

alacrique animo eius dicto audientes essemus? nunc verò paucis ad eius cultum institutis diebus, non est cur nos negligétes, atque difficiles in eius officij functione simus, quod sine grauissima culpa prætermittere non possumus.

23 *Quæ vtilitas ad eos redit, qui sedulò huic præcepto obtemperant?*

TANTA est huius pręcepti virtus, vt ij, qui illud rectè seruauerint, in conspectu Dei esse, cum eoque colloqui videantur. Nam & precibus faciendis Dei maiestatem contemplamur, & cum eo colloquimur: & concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera peruenit, qui de rebus diuinis piè sanctèque concionantur: tum in altaris sacrificio præsentem Christum Dominum adoramus. & his quidem bonis illi maximè fruuntur, qui hoc præceptum seruant diligenter.

24 *Quid contra de illis sentiendum, qui hanc legem omnino negligunt?*

Huius præcepti transgressores quàm sint infelices.

II, cùm Deo & Ecclesiæ non obediant, neque eius præceptum audiant, & Dei, & sanctarum legum hostes sunt: quod animaduerti potest ex eo, quòd præceptum hoc eiusmodi est, vt nullo labore seruari queat. Cùm enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos eius causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis à terrenis curis liberos esse iubeat; magnæ temeritatis indicium est, huius præcepti legem recusare. Exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit qui illud violarunt, vt ex libro Numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sæpè illud verbum *Memento*, cogitatione repetere, magnasque illas vtilitates & commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi, suprà declaratum est; & multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus & diligens Pastor, vt occasionis ratio postulabit, copiosè lateque persequi poterit.

Num. 15.

DE

DE QVARTO PRÆCEPTO,

CAPVT V.

Honora Patrem tuum,& matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

Quæ eſt huius præcepti dignitas, quæq; eſt primæ & ſecundæ tabulæ differentia? 1

Cvm in ſuperioribus præceptis ſumma ſit vis & di-
gnitas,meritò,quæ nunc perſequimur, quia maximè ne-
ceſſaria ſunt, proximum locum obtinent. Nam illa fi-
nem, qui Deus eſt, continuò ſpectant: hæc nos ad pro-
ximi charitatem erudiunt; etſi longiùs progreſſa, ad
Deum, id eſt,illud extremum, cuius gratia proximum
ipſum diligimus,perducũt. Quamobrem Chriſtus Do- Matth.21.
minus præcepta illa duo de diligendo Deo & proximo, Marc.12.
ſimilia inter ſe eſſe dixit. Hic autem locus, dici vix po-
teſt,quantas habeat vtilitates; cùm & ſuos fructus fe-
rat,vberes quidem illos & præſtantes,& ſit tanquam ſi-
gnum,ex quo primi præcepti obedientia & cultus elu-
cet. Qui non diligit, inquit diuus Ioannes, fratrem 1.Ioan.4.
ſuum quem videt; Deum, quem non videt, quomodo
poteſt diligere? Ad eundem modum, ſi parentes, quos Signum dile-
ſecundùm Deum diligere debemus, non veneramur & ctionis Dei ex
colimus,cùm nobis in conſpectu ferè ſemper ſint; Deo, dilectione Pa-
ſummo parenti & optimo, qui nullum ſub adſpectum rẽtum eluces.
cadit,quem honorem,quem cultum tribuemus? Ex quo
perſpicuum eſt, vtraque præcepta inter ſe congruere.
Huius autem præcepti vſus latiſſimè patet. nam præter
eos,qui nos genuerunt multi præterea ſunt,quos in po-
rentum loco colere debemus, vel poteſtatis, vel digni- Parentis no-
tatis,vel vtilitatis,vel pręſtantis alicuius muneris & offi- men cùm latẽ
cij nomine. Parentum prætereà, maiorumque omnium pateat, fit vt
laborem leuat. cùm enim id in primis curent, vt, quos iſtud pręceptũ
habent in ſua poteſtate, ij rectè & diuinæ legi conue- ad plures ex-
nienter viuant; erit hæc cura perfacilis, ſi omnes intel- tendatur.
ligant, Deo auctore & monitore, ſummum honorem
parentibus tribui oportere. quod vt præſtare poſſimus,

necesse est, nosse quandam differentiam, quæ est inter præcepta primę & secundæ tabulæ. Ergo hæc primùm à Parocho sunt explicanda: idque in primis moneat, diuina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum à sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ iam sunt exposita: reliqua verò, in alteram tabulam erant inclusa, atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, vt præceptorum rationem ordo ipse distingueret. nam quicquid in sacris litteris diuina lege iubetur aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero. aut enim erga Deum, aut erga homines, charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria præcepta docent: quod verò ad hominum coniunctionem & societatem pertinet, id reliquis septem pręceptis continetur. Quocircà non sine causa eiusmodi facta est distinctio, vt alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur. nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subiecta materies, quam tractant, est Deus, id est, summum bonum: cęteris verò proximi bonum. illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea quę ad finem referuntur, spectant. Prętereà charitas Dei ex ipso pendet. Deus enim per se, non alterius rei causa, summè diligendus est: charitas autem proximi, à charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est. nam si parentes charos habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reueremur; id ea re maximè faciendum est, quòd eorum procurator est Deus, eosque aliis pręesse voluit, quorum operâ cæteros homines regit ac tuetur: qui cùm nobis auctor sit, vt eiusmodi personas reuereamur, idcircò id præstare debemus, quia à Deo hoc ipso honore dignantur: ex quo fit, vt honor, quem parentibus habemus, Deo potiùs, quàm hominibus haberi videatur. sic enim apud sanctum Matthæum est, cùm de obseruantia in superiores agitur: Qui recipit vos, me recipit. & Apostolus in epistola ad Ephesios, seruos instituens, Serui, inquit, obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri,

[Margin notes:]
Primæ & secundæ tabulæ differentia latiùs exponitur.
Omnia præcepta scripturis comprehensa, vel ad charitatem Dei, vel ad charitatem proximi spectant.
Prima differentia.
Secunda differentia.
Quò respicere debeat parentum amor.
Matth. 10.
Ad Ephes. 6.

vestri, sicut Christo; non ad oculum seruientes, quasi Tertia differentia.
hominibus placentes, sed vt serui Christi. Accedit quòd Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis dignè tribuitur, in quem amor augeri infinitè potest: propterea que nostra erga illum charitas in dies fiat ardentior necesse est, quem eius iussu ex toto corde, Deut. 6.
ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At Lucæ 10. Matth. 21.
charitas qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur: iubet enim Dominus proximos diligere sicut nos ipsos. quòd si quis hos fines egressus fuerit, ita vt parem Deo & proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit ad me, inquit Lucę 14.
Dominus, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. in quam sententiam etiam dictum est: Sine vt mortui Lucæ 9.
sepeliant mortuos suos: cùm quidam primùm humare patrem vellet, posteà Christum sequi. cuius rei dilucidior illa apud sanctum Matthæum explicatio est: Qui Matth. 10.
amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.

Quomodo parentes sunt amandi, quaque ex causa illis subinde non est obtemperandum? 2

NVLLA dubitatio est, quin parentes vehementer amandi obseruandique sint; sed ad pietatem in primis necessarium est, Deo qui parens est & effector omnium, præcipuum honorem & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, vt ad cælestem sempiternumque patrem tota amoris vis referatur. quòd si interdum parentum iussa Dei præceptis repugnent; non dubium Parentibus iniqua præcipientibus non est obtemperandum.
est, quin liberi parentum cupiditati, Dei volũtatem anteferre debeant, diuinæ illius sententię memores: Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus. Actor. 5.

Quid in huius præcepti sententia propriè honorandi vox denotat? 3

HONORARE, est de aliquo honorificè sentire, &, quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia coniuncta sunt, amor, obseruantia, obedientia & cultus. Scitè autem in lege posita est honoris vox, non amoris aut metus, etiam si valdè amandi ac metuendi parentes sint, etenim qui amat, non semper obser-

obſeruat & veneratur. qui metuit, non ſemper diligit: quem verò aliquis ex animo honorat, item amat & veretur. Hæc cùm Parochus explicarit, tum aget de Patribus.

4 *Quinam patris nomine hîc intelliguntur?*

De amplitudine vocabuli patris. Primò dicuntur patres ſecundùm carnem.

ETSI de iis præcipuè Patribus lex loquitur, ex quibus generati ſumus; tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen: quos etiam complecti lex videtur, quemadmodum ex pluribus diuinæ ſcripturæ locis facilè colligimus. Præter illos igitur qui nos procrearunt, patrum genera item alia ſunt in ſacris litteris, quod anteà attigimus, quibus ſingulis ſuus honor debetur. ac primùm Eccleſiæ Præſides & Paſtores, & Sacerdotes Patres dicuntur, quemadmodum ex Apoſtolo conſtat, qui ad Corinthios ſcribens, Non, inquit, vt confundam vos, hæc ſcribo; ſed vt filios meos chariſſimos moneo. nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres: nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui. Et in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua Deinde ij, quibus aut imperium, aut magiſtratus, aut poteſtas commiſſa eſt, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic Naaman à famulis pater vocabatur. Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, ſapientiæque alij commendantur: cuiuſmodi ſunt tutores & curatores, pædagogi & magiſtri. Quare Eliam & Eliſæum filij Prophetarum patrem vocabant. Poſtremò patres dicimus ſenes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum ſit, vt doceat, patres, cuiuſcunque ſint generis, præſertim verò eos ex quibus nati ſumus, à nobis honorandos.

Secundò Eccleſiæ Præſides & Sacerdotes, 2. Cor. 4.

Eccli. 44.

Tertiò Magiſtratus.

4. Reg. 5.

Quartò tutores, curatores, pædagogi & magiſtri.

4 Reg. 2.

4. Reg. 13.

Quintò grandæui.

5 *Cur parentibus ſecundùm carnem Chriſtianorum filij præcipuum debent honorem?*

Patres ſecundùm carnem ſunt ei immortalis ſimulacra.

QVOD ſint immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur: ab iis nobis vita data eſt: iis Deus vſus eſt, vti nobis animum mentemque impertiret: ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum ciuilemque inſtituti, ad morum integritatem, & ſanctitatem eruditi ſumus.

Doceat

Doceat verò Parochus, meritò nomen *matris* in hoc præcepto expressum, vt eius beneficia & merita erga nos consideremus, quanta cura, quantaque sollicitudine nos in vtero gesserit, quanto cum labore & dolore pepererit ac educarit. Mater.

6

Quibus rationibus honore afficiuntur carnales parentes?

ITA obseruandi parentes sunt, vt, quem eis tribuimus, honor, ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur. quibus hoc officium debetur maximè, cùm erga nos sint ita affecti, nullum vt laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit iucundius, quàm vt filiis se charos esse sentiant, quos maximè diligũt. Ioseph cùm in Ægypto honore & amplitudine Regi esset proximus, patrem, qui in Ægyptum venerat, honorificè excepit: & Salomon matri aduenienti assurrexit; eamque veneratus, in regio solio ad dexteram collocauit. Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. nam eos etiam tum honoramus, cùm à Deo suppliciter petimus, vt iisdem benè & feliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia & honore sint apud homines, vt ipsi Deo, ac Sanctis qui in cælis sunt, commendatissimi sunt. Item parentes honoramus, cùm nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus. cuius rei suasor Salomon: Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ; vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. cuiusmodi sunt etiam D. Pauli cohortationes: Filij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustũ est. Item: Filij, obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. & sanctissimorum hominum exemplis confirmatur. etenim Isaac, cùm à patre ad sacrificium vinciretur, modestè ac sine recusatione paruit: & Rechabitæ, ne à patris consilio vnquam discreparent, vino se in perpetuum abstinuerunt. Item parentes honoramus, cùm eorum rectè facta moresque imitamur. iis enim plurimum tribuere videmur, quorũ esse volumus quàm simillimi. Item parentes honoramus, quorùm consilia non modò exquirimus, verùm etiam sequimur. Item, quibus subuenimus, ea impertientes, quæ victus cul-

Primus modus quo parentes debent honorari.

Gen. 46. 47.

3. Reg. 2.

Secũdus modus.

Tertius modus.

Prou. 1.

Ad Ephes. 6.

Ad Col. 3.

Genes. 22.

Hierem. 35.

Quartus modus.

Quintus modus.

Sextus modus.

cultusque desiderat. quod Christi testimonio comprobatur, qui Pharisæorum impietatem redarguens, Quare & vos, inquit, transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem: &, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. vos autem dicitis; Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus: sed tum maximè, cùm periculosè ægrotant. danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua Sacramenta, quæ à Christianis hominibus percipi debent, cùm mors appropinquat. idque nobis curæ sit, vt pij religiosique homines eos crebrò interuisant, qui vel imbecillos confirment, & consilio iuuent, vel optimè animatos ad spem immortalitatis erigant; vt, cùm mentem à rebus humanis excitarint, totam coniiciant in Deum. sic fiet, vt fidei, spei, & charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem non modò non pertimescẽdam, cùm necessaria sit; sed cùm aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant. Postremò vel mortuis parentibus honor tribuitur; si iis funus facimus; si exsequias cohonestamus: si honorem sepulturæ impertimus; si iusta & sacrificia anniuersaria curamus; si, quæ ab iis legata sunt, diligenter persoluimus.

Mat. 19.

Septimus modus.

Octauus modus.

7 *Quo pacto parentes officio, præsertim Episcopi & Sacerdotes, sunt honorandi?*

HONORANDI sunt ij non modò ex quibus nati sumus, verùm etiam alij, qui patres appellantur, vt Episcopi & Sacerdotes, vt Reges, vt Principes, vt Magistratus, vt Tutores, vt Curatores, vt Magistri & Pædagogi, vt Senes, & cæteri huiusmodi: digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiant, sed alius alio magis. De Episcopis & aliis Pastoribus ita scriptum est: Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in

Patres honore & officio.

Episcopi, Pastores & Sacerdotes. 1. Tim. 5.

in verbo & doctrina Iam verò, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt! quibus is præclarum illud beneuolentiæ testimonium tribuit: Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. Quin etiam Sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur. Quare Apostolus, Quis, inquit, militat suis stipendiis vnquam? Et in Ecclesiastico scriptum est; Honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachiis: da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis. Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus: Obedite, inquit, prępositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Quin potiùs à Christo Domino pręceptum est, vt vel improbis Pastoribus obtemperemus; cùm dicat: Super cathedram Moysi sederunt Scribę & Pharisęi: omnia ergo, quęcumque dixerint vobis, seruate & facite; secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

Ad Gal. 4. 1. Cor. 9. Eccli. 7. Hebr. 13. Matth. 23.

Estne & Magistratibus politicis honor deferendus? 8

QVOD modò de animarum Pastoribus asseruimus, idem de Regibus, de Principibus, de Magistratibus, & reliquis, quorum potestati subiicimur, dicendum est. iis verò quod honoris, cultus, obseruantiæ genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos latè explicat: pro quibus etiam orandum esse monet. & Diuus Petrus, Subiecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum; siue Regi, quasi præcellenti; siue ducibus, tanquam ab eo missis. nam si quem eius cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia diuinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei prouidentiam veneramur, qui publici muneris procurationem eis attribuit, quibusque vtitur tanquam potestatis suæ ministris. Nec enim hominum improbitatem aut nequitiam, si tales sunt Magistratus; sed diuinam auctoritatem, quæ in illis est, reueremur: vt, quod permirum fortasse videatur, quamuis in nos sint inimico infensoque animo, quamuis implacabiles, tamen non satis digna causa sit,

Magistratus politici. Ad Rom. 13. 1. Tim. 2. 1. Pet. 2. Improbis etiã Magistratibus honor est deferendus.

cur eos non perofficiosè obſeruemus. nam & Dauidis magna in Saulem officia exſtiterunt, cùm ei tamen eſſet offenſior. quod innuit illis verbis: Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus.

Pſalm. 109.

9 *Si vel Epiſcopi, vel Magiſtratus Politici iniuſta præcipiant, numquid ipſis obtemperandum eſt?*

SI quid improbè, ſi quid iniquè imperent, cùm id non ex poteſtate, ſed ex iniuſtitia, atque animi peruerſitate agant, omnino non ſunt audiẽdi. vbi hæc Parochus ſigillatim expoſuerit, deinceps cõſideret, quodnam prę-mium, quamque conſentaneum, iis propoſitum ſit, qui diuino huic præcepto obediunt.

10 *Quod præmium obedientiæ in parentes diuinitus eſt propoſitum?*

FILIORVM eiuſmodi fructus eſt maximus, vt diu viuant: propterea quòd digni ſunt, qui beneficio quàm diutiſſimè perfruantur, cuius memoriam perpetuò conſeruant. Cùm igitur qui parentes colunt, iis gratiam referunt, à quibus lucis & vitæ vſuram habent, iure & meritò vitam ad ſummam ſenectutem perducunt. Tum adiungenda eſt diuinæ promiſſionis illuſtris explanatio: neque enim ſolùm ſempiternæ ac beatæ, ſed huius etiam, quam in terris agimus, vitæ vſus promittitur. cuius ſententiæ interpres eſt D. Paulus, cùm inquit: Pietas ad omnia vtilis eſt, habens promiſſionem vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. Nec verò hæc merces aut exigua eſt, aut contemnenda, etiam ſi ſanctiſſimis viris, vt Iob, vt Dauidi, vt Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnoſis ac miſeris hominibus vitæ prorogatio ſit iniucunda. nam illorum verborum adiunctio, *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modò temporis diuturnitatem ad viuendum, ſed otium, quietem, incolumitatem ad benè viuendum, pollicetur. nam in Deuteronomio, non ſolùm inquit, Vt longo viuas tempore; ſed illud etiam addit, Vt benè ſit tibi. quod deinde ab Apoſtolo repetitum eſt. Hæc autem bona iis ſuppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim diuini promiſſi fides & conſtantia non erit; cùm interdum, qui maiorem pietatem parentibus præſtiterunt, iis vita breuior ſit.

Vtriuſque vitæ felix vſus promittitur. 1. Tim. 4.

Deut. 5.

Ad Epheſ. 6. Prçmium hîc promiſſum non tã in diuturnitate quã incolumitate vitæ eſt repoſitum.

Quam-

Quamobrem boni viri, in quibus pietas in parentes ſemper eluxit, interdum ſunt vitæ breuiſſimæ? 11

HOC quidem illis contingit, vel quòd iis optimè conſulitur, qui priùs è vita excedunt, quàm à virtutis & officij religione diſcedant; rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia dum pernicies & rerum omnium perturbatio impendet, è corporibus euocantur, vt communium temporum acerbitatem euadant. A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus eſt iuſtus. quod fit, ne eorum aut virtus aut ſalus periclitetur, cùm à mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne triſtiſſimis temporibus ex propinquorum amicorumque calamitatibus acerbiſſimos luctus ſentiant. Quare metuendum eſt maiorem in modum, cùm bonis viris immatura mors accidit: ac quemadmodum iis, qui grati in parentes ſunt, officij merces, & fructus eſt à Deo propoſitus; ſic ingrati & impij filij, grauiſſimis pœnis reſeruantur.

Sap. 4. Eſaiæ 57. Cū boni viri immatura morte tolluntur ſuperſtitibus, ſuperuenire ſolent plagæ. Ingrati filij grauiter puniendi.

Quibus pœnis ſunt afficiendi; qui officia pietatis parentibus detrahunt? 12

EX ſacris voluminibus illud maximè intelligimus. ſcriptum eſt enim: Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur. Et, Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominioſus eſt, & infelix. Et, Qui maledicit patri ſuo, vel matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Et, Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Qui parentibus iniuriam intulerunt, multos fuiſſe legimus; in quibus vlciſcendis, Dei iracundia exarſit: non enim Dauidem inultum reliquit, ſed ſceleri debitas pœnas dedit Abſalon, quem, ob eius ſcelus, tribus transfixum haſtis puniuit. De iis verò qui Sacerdotibus nō obtemperant, ſcriptum eſt: Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

Exod. 21. Leuit. 20. Prouerb. 19. Prouerb. 20. Prou. 30. 2. Reg. 18. Deut. 17.

Quibus potiſſimùm rationibus parentes ſe dignos honore illo diuinitus præſcripto reddiderint? 13

QVEMADMODVM diuina lege ſancitum eſt, vt parentibus filij honorem habeant, vt pareant, vt obſe-

Quod sit parentum in filios officium.

quantur: sic parentum propria officia sunt atque munera, vt sanctissimis disciplinis ac moribus filios imbuant, iisque optima dent viuendi præcepta; vt ad religionem instructi & parati, Deum sanctè inuiolateque venerentur. quod à parentibus Susannæ factum esse legimus. Itaque Sacerdos parentes commoneat, vt se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modestiæ, & sanctitatis; triaque præsertim declinent, in quibus offendere sæpè consueuerunt: primùm, ne quid acerbiùs in liberos aut loquantur aut statuant. quod Apostolus in Epistola ad Colossenses ita præcipit: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant: nam periculum est, ne fracto abiectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, vt nimiam seueritatem effugiant, malintque liberos corrigere quàm vlcisci. Deinde, si qua culpa commissa est, cùm necessaria sit castigatio & obiurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolutè remittant: sæpè enim filij parentum nimia lenitate & facilitate deprauantur. quamobrem à dissoluta indulgentia deterreat exemplo Heli, summi Sacerdotis; qui, quòd in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus. Postremò, ne, quod fœdissimum est, in filiorum educatione ac doctrina, præpostera consilia ineant. etenim permulti in hac vna cogitatione, curaque versantur, vt opes, vt pecunias, vt lautũ amplumque patrimonium liberis relinquant: quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad auaritiam, & ad rem familiarem augẽdam cohortantur; nec de filiorum existimatione aut salute sunt solliciti, dummodò pecuniosi sint, & diuites: quo quid dici aut cogitari turpius potest? ita fit, vt ad illos non tam rerum copias, quàm sua scelera & flagitia transferant, quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobiæ exemplum ad similem virtutem excitet; vt, cùm filios ad Dei cultum & sanctimoniam probè erudierint, ab iis etiam amoris, & obseruantiæ, & obsequij vberrimos fructus capiant.

Dan. 15.

Tria parentibus in educatione liberorum vitanda. Primum. Ad Col. 3.

Secundum.

1. Reg. 2. 3. 4.

Tertium. Præpostera parentum cura.

Tob. 4.

DE QVINTO PRÆCEPTO,

CAPVT VI.

Non occides.

Qui est eius doctrinæ, quæ hoc præcepto includitur, fructus & necessitas? I

MAGNA illa quæ pacificis hominibus proposita est felicitas, Quoniam filij Dei vocabuntur, Pastores maximè commouere debet, vt huius præcepti disciplinam fidelibus diligenter accurateque tradant. nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quàm si eiusmodi præcepti lex, rectè explicata, ab omnibus, ita vt oportet, sanctè seruetur: quoniam tum sperare licet, vt summa animi consensione coniuncti homines concordiam & pacem maximè colant. Sed quàm necesse sit præceptum hoc explicari, ex eo perspicitur, quòd, immensa illa vniuersæ terræ inundatione facta, hoc vnum in primis est, quod Deus hominibus interdixit: Sanguinem, inquit, requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis. In Euangelio etiam, quo primùm veteres leges à Domino explicatæ sunt, in iis hæc prima est; de qua apud sanctum Matthæum ita scriptum est: Dictum est enim, Non occides; & reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps commemorantur. Fideles prætereà attentè libenterque præceptum hoc audire debent, si enim eius vis spectatur, ad vitam cuiusq; tuendam valet; quoniam iis verbis, Non occides, homicidium omnino interdictum est. itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac si, ira Dei proposita, aliisque grauissimis pœnis, nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur. Ergo vt præceptum hoc auditu iucundum est: ita eius peccati cautio, quod præcepto prohibetur, iucunditatem habere debet.

Matth. 5. — Prima huius præcepti vtilitas. — Secunda. — Genes. 9. — Matth. 5. — Tertia.

Quid hoc præcepto cùm vetatur, tum iubetur? 2

CVM huius legis vim Dominus explicaret, in eo duo contineri ostendit: alterum ne occidamus, quod à nobis fieri vetitum est; alterum, quod facere iubemur,

vt concordi amicitia charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

3 *Vetantúrne huius præcepti lege omnes cædes, & bella?*

Quæ cædes hîc non prohibeantur. Primo bestiarum.

LICET hîc cædes prohibeantur, bestias tamen occidi non est prohibitum: quoniam si illis vesci, à Deo hominibus est concessum; fas item est, illas occidi. qua de re ita sanctus Augustinus; Cùm audimus, inquit, Non occides; non accipimus hoc dictum esse de fructetis, quia nullus est iis sensus: nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur. Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua, ex legum præscripto iudicioque, in facinorosos homines animaduertunt, & innocétes defendunt. quo in munere cùm iustè versantur, non modò ij cædis non sunt rei, sed huic diuinæ legi, qua cædes vetatur, maximè obediunt. cùm enim legi huic finis is propositus sit, vt hominum vitæ salutique consulatur; Magistratuum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animaduersiones eodem spectant, vt, audacia & iniuria suppliciis repressa, tuta sit hominum vita. Quare Dauid, In matutino, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Qua ratione ne illi quidem peccant, qui iusto bello, non cupiditate aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ vtilitatis studio, vitam hostibus adimunt. Sunt prætereà eiusmodi cædes, quæ nominatim Dei iussu fiunt. Leui filij non peccauerunt, qui vno die tot millia hominum occiderunt. qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino.

Lib. 1. de ciuit. Dei cap. 20.

Secundò flagitiosorum.

Quis huius legis scopus.

Psalm. 100.

Tertiò belligerare licet, & stragẽ iustam facere.

Exod 23.

4 *Estne huius præcepti reus, qui hominem fortuito casu interimit?*

Fortuita cædes culpâ non habet, si in rei honestæ & licitæ occupatione ea contingat.

Deut. 19.

HVIVS præcepti reus non est, qui non sponte, nec meditatò, sed fortuitò hominem occidit. qua de re in Deuteronomij libro ita est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, sed abijsse simpliciter cum eo in siluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manum; ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, &c.

Hæ

Hæ cędes eiusmodi sunt, quæ, quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur. quod S. Augustini sententia comprobatur: Absit enim, inquit, vt ea, quæ aut propter bonum aut licitum facimus, si quidem præter voluntatem nostram quidquam mali acciderit, nobis imputetur. In quo tamen duabus de causis peccari potest: altera, si quis in re iniusta occupatus, hominem occiderit. exempli causa: si quis grauidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur; fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cùm illi non liceret vllo modo grauidam mulierem percutere. Altera, si non omnibus circumspectis, negligenter & incautè aliquem occiderit. qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet. Atque hæ quidem, quas modò commemorauimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur.

> Videatur Trid. Syn. ses. 14. decret. de refor. cap. 7.
> S. Aug. Epist. 154. ad Pub.
> Fortuita cædes duabus de causis grauem culpam habet. Prima.
> Secunda.
> Quintò, qui salutis defendendæ causa omnibus circumspectis aliquem occidit, excusatur.

An vlli hominum liceat priuatim hominem occidere, vel propria voluntate sibi mortem inferre? 5

EXCEPTIS illis cædibus, quarum duabus postremis quæstionibus mentio facta est, reliquę omnes prohibentur, siue homicidam quis spectet, siue qui occiditur, siue modos quibus cędes fit. nam quod ad eos pertinet qui cædem faciunt, nemo planè excipitur, non diuites, non potentes homines, non domini, non parentes; sed, delectu omni & discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus. Si verò ij spectantur qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quisquam est tam humilis, & abiectę conditionis homo, quin legis huius vi defendatur. Neque verò se ipsum interficere cuipiam fas est, cùm vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, vt suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat: ideoque huius legis verbis non ita præscriptum est, Ne alium occidas, sed simpliciter, Non occides.

> Nemini prorsus licet priuatam cædem facere.
> Vilissimum etiam hominem non licet vlli occidere.
> Nefas est sibi manus inferre.

Satisne est ad huius præcepti obseruationem manus à cæde continere? 6

SI etiam multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est qui excipiatur. non solùm enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut

> Nec facto, nec auxilio cædes est perpetranda.

laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet, sed consilio, ope, auxilio, aut alia quacumque ratione id fieri prorsus vetitum est: in quo summa tarditas stuporque Iudæorum fuit, qui crederent se hoc præceptum seruare, si manus tantùm à cæde abstinerent. sed homini Christiano, qui, interprete Christo, didicit hanc legem spiritualem esse; nempe quæ non manus solùm puras, sed animum etiam castum sincerumque habere iubet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumulatè se prestare arbitrabantur. nam, ne irasci quidem cuiquam licere, in Euangelio traditum est; cùm dicat Dominus: Ego autē dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Racha; reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue; reus erit gehennæ ignis.

Iudæorum quàm stupidum fuerit de homicidio iudicium.

Matth. 5.

7 *Nunquid in istud præceptum impingit, qui quomodocumque fratri suo irascitur?*

Ira reprehensa.

Ex superioribus illis Christi verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamuis iram animo inclusam contineat: qui verò eius iræ significationem aliquam dederit, grauiter peccare; at multo grauiùs, qui non vereatur fratrem durè accipere, & ei conuicium facere. & quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa. nam iræ causa, quæ à Deo legibusque conceditur, ea est, cùm in eos animaduertimus, qui nostro imperio potestatique parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira non à carnis sensibus, sed à Spiritu sancto proficisci debet; cùm nos templa sancti Spiritus, in quibus Iesus Christus habitat, esse conueniat.

Iusta ira.

1. Cor. 6.

8 *Quibus maximè indiciis exacta huius legis obseruatio proditur?*

Matth. 5.

Multa sunt à Domino tradita, quæ ad perfectam huius legis rationem pertinent: qualia illa sunt: Noli resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicumq; te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Ex his, quæ iam commemorata sunt, animaduertere licet, quàm procliues sint homines ad ea peccata quæ hoc præcepto vetita sunt, quamque

quamque multi reperiantur, qui, si minùs manu, animo saltem cædis scelus committunt.

Qua potissimùm ratione enormitas homicidij hominibus est demonstranda? 9

QVONIAM huic tam periculoso morbo remedia in sacris litteris adhibita sunt, Parochi est officium, ea diligenter fidelibus tradere. præcipuum autem illud est, vt intelligant, quàm nefarium sit peccatum, hominis cædes: idque vel plurimis maximisque sanctarum litterarum testimoniis perspici potest. vsque enim adeò homicidium detestatur Deus in sanctis litteris, vt à bestiis cædis hominum pœnam se repetiturũ dicat; ac beluam, quæ hominem læserit, occidi iubeat: neque ob aliud à sanguine hominem abhorrere voluit, nisi vt omni ratione à nefaria hominis cæde & animum & manus abstineret. Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeò naturæ hostes acerbissimi, qui, quantum in eis est, vniuersum Dei opus euertunt, cùm hominem tollunt, cuius causa is omnia, quæcumque procreata sunt, se fecisse testatur. imò verò in Genesi cùm prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam & similitudinem creauit; insignem Deo iniuriam is facit, quasique violentas illi manus adferre videtur, qui eius imaginem è medio tollit. Hoc diuina animi cogitatione meditatus Dauid, grauissimè de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. neque simpliciter dixit, Occidunt, sed, Effundunt sanguinem: quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam, protulit. Vtque declararet, quàm præcipites illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur, dixit, Veloces pedes eorum.

De remediis homicidij & odij.

Quàm graue peccatum sit homicidium. Genes. 9.

Psalm. 13.

Quid, prohibendo cædem, contrà Deus faciendum imperat? 10

QVÆ in hoc præcepto seruanda esse Christus Dominus iubet, eò spectant, vt pacem cum omnibus habeamus. inquit enim cùm hunc locum interpretaretur: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare; & vade priùs reconciliari fratri

Pax & dilectio mutua seruanda. Matth. 5.

fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. & quæ sequuntur. Quæ ita à Parocho explicabuntur, vt doceat, sine vlla exceptione omnes charitate complectendos esse: ad quam in huius precepti explicatione fideles, quàm maximè poterit, incitabit; quòd in eo proximi diligendi virtus maximè elucet. Cùm enim odium hoc

1. Ioan. 3. Dilectio proximi hîc præcipitur, & virtutes quæ hác cōsequuntur.

præcepto apertè vetetur; quoniam qui fratrem suum odit, homicida est: certè illud consequitur, vt amoris & charitatis præceptum detur. cumque hac lege de charitate & amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipsam

1. Cor. 13. Patientia.

consequi solent, præcepta traduntur. Charitas patiens est, inquit Diuus Paulus. Patientia igitur nobis præcipitur, in qua nos animas nostras possessuros Saluator

Lucæ 21. Beneficentia & eius officiū. 1. Cor. 13. Hæc pluribus explicabuntur questione 19. octaui præcepti.

docet. Beneficentia deinde charitatis comes est, & socia: quoniam charitas benigna est. Benignitatis autem atque beneficentiæ virtus latè patet; eiusque officium in iis rebus maximè versatur, vt pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus; & quo quisque opis no-

Inimicorum dilectio.

stræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus. Hæc beneficentiæ & bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eò fient illustriora, si inimicis præstentur. ait enim Saluator: Diligite inimicos vestros, benefacite

Matth. 5.

iis qui oderunt vos. quod etiam Apostolus monet illis

Rom. 12.

verbis: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Deinde, si charitatis legem spectemus, quæ benigna

Mansuetudo. Lenitas.

est; omnia, quæcunque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id genus virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intelligemus.

11 *Qua præcipuè re charitas proximi, quæ hîc imperatur, elucescet?*

LONGE omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimum est, in quo nos maximè exercere cōuenit, illud est, vt iniurias, quas accepimus, æquo animo remittamus atque condonemus. quod vt planè effi-

Iniuriarum obliuio.

ciamus, sæpè nos diuinæ litteræ, vt anteà dictum est, monent atque hortantur, cùm non beatos solùm eos dicant qui ita prorsus faciunt, sed erratorum etiam veniam

veniam iisdem à Deo datam affirment: qui verò hoc ipsum facere negligunt, aut omnino recusant, illam non consequuntur. Sed quoniam vlciscendi libido hominum mentibus ferè insita est, Parochus maximam in eo diligentiam ponat necesse est, vt iniuriarum obliuisci, easque remittere Christianum hominem oportere, non doceat solùm, sed penitus etiam fidelibus persuadeat. Cumque hac ipsa de re apud sacros scriptores multa fiat mentio, eos consulat, ad refellẽdam eorum pertinaciam, qui in vlciscendi cupiditate animo obstinato sunt atque obfirmato, argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres grauissima, atque ad eam rem maximè accommodata, piè adhibuerunt.

Quibus præsertim rationibus odium reprimendum est, inducendique sunt fideles ad iniuriarum obliuionem? 12

TRIA sunt quæ ad eam rem plurimùm prodesse possunt. Primum est, vt, qui se iniuriam accepisse putat, ei maximè persuadeatur, illum detrimenti aut iniuriæ præcipuam causam non fuisse, quem ipse vlcisci cupit. Sic admirabilis ille Iob fecit, qui à Sabæis hominibus, à Chaldæis, & à dæmone grauiter læsus, nulla tamen habita eorum ratione, vt vir rectus, & homo admodum pius, rectè, pieque iis verbis vsus est: Dominus dedit, Dominus abstulit. Itaque patientissimi illius viri oratione & exemplo, Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimũ est, omnia, quæcumque in hac vita patimur, à Domino, qui iustitiæ omnis, misericordiæque parens est & auctor, proficisci. Neque verò ille nos, quæ eius est immensa benignitas, vt inimicos punit, sed vti filios corrigit ac castigat. Nec profectò, si rectè animaduertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri & quasi satellites Dei, & quamquam homo potest malè aliquem odisse, pessimeque illi cupere, tamen, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Ioseph, fratrum impia consilia; sic Dauid iniurias sibi à Semei illatas, æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valdè pertinet, quod S. Chrysostomus grauiter atque eruditè pertractauit, neminem scilicet nisi à se ipso lædi. nam qui se iniuriosè tractatos esse opinantur,

[Margin: Prima ratio reprimendi odij. — Iob 1. — Pœnas omnes & afflictiones diuinitus hominibus immitti ad certam aliquam vtilitatem. videatur. quæst. 8 cap. 7. de Orat. Dominica. — Gen. 45. 2. Reg. 16. — Chrys. tom. 5. in Homil.]

nantur, si rem recta secum via reputent, comperient nullam profectò se ab aliis iniuriam aut damnum accepisse. etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eueniunt; tamen se maximè ipsi offendunt, cùm animum odio, cupiditate, inuidia nefariè contaminant. Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, iniurias libenter remittunt. quorum primum illud est, quòd aliena debita remittentibus promisit Deus fore, vt ipsi etiam peccatorum veniam impetrent. ex quo promisso, quàm gratum illi sit hoc pietatis officium, facilè apparet. Alterum commodum est, quòd nobilitatem quandam & perfectionem assequimur; quoniam, condonandis iniuriis, quodammodò Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Postremò explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cùm iniurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, vt inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium non solùm graue peccatum esse, sed etiam diuturnitate peccandi grauiùs inhærere. cùm enim is, in cuius animo hic affectus insederit, inimici sanguinem sitiat; illius vlciscendi spe plenus, dies noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, vt nunquam à cædis aut nefariæ alicuius rei cogitatione cessare videatur. quo fit, vt is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, vt aut prorsus ignoscat: aut aliqua saltem ex parte iniurias remittat. quare meritò vulneri comparatur, cui telum infixum hæret. Multa prætereà incommoda & peccata sunt, quæ hoc vno odij peccato, tanquam vinculo quodam, coniuncta tenentur. Ideoque D. Ioannes in hanc sententiam ita dixit: Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. itaque sæpiùs labatur, necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, vt dicta aliquis aut facta illius probet quem oderit? hinc temeraria & iniqua iudicia exsistunt; iræ, inuidiæ, obtrectationes, & alia eiusmodi; quibus illi quoque implicari solent, qui

Secunda ratio inducens ad iniuriarum obliuionem.

Math. 5.

Tertia ratio.

Odij peruersitas.

1. Ioan. 2.

aut cognatione, aut amicitia iuncti sunt, itaque sæpè fit, vt ex vno peccato multa exsistant. neque iniuria dicitur hoc peccatum esse diaboli: quandoquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius, Dominus noster Iesus Christus, cùm ipsi mortem adferre Pharisæi cuperent, illos à patre diabolo genitos esse dixit. Sed præter hæc quæ dicta sunt, vnde sceleris huius detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, & ea profectò maximè oportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt. Ac primum omnium remedium & maximum est Saluatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. is enim, cùm ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: Pater dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt. Cuius adspersionem sanguinis testatur Apostolus meliùs loquentem, quàm Abel. Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, vt mortem atque illum iudicij diem recordemur. Memorare, inquit ille, nouissima tua, & in æternum non peccabis. quæ sententia eodem spectat, ac si dicat: Illud sæpè etiam atque etiam cogita, breui fore, vt mortem obeas: proinde quia tali tempore tibi optatissimum erit, & maximè necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos iam nunc perpetuoque proponas, necesse est: ita enim fiet, vt immanis illa vlciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cùm ad misericordiam Dei implorandam, nullum aptius maiúsve remedium inuenias, quàm obliuionem iniuriarum, & amorem in eos, qui te aut tuos re aut oratione violarint.

Diabolus homicidij & odij verus parens. Ioan. 8.

Christi exemplum valet ad reprimendum odium.

Lucæ 24. Hebr. 12.

Nouissimorũ memoria odium reprimendum. Eccli. 7.

DE

DE SEXTO PRÆCEPTO,

CAPVT VII.

Non mœchaberis,

1 *Quò pertinet istud præceptum, quaq; ratione à Parochis tractandum est?*

QVONIAM viri & vxoris vinculum arctissimum est, & nihil vtrique iucundiùs accidere potest, quàm intelligere se mutuo quodam & singulari amore diligi; contrà, nihil molestius quàm sentire, à se debitum & legitimum amorem aliò transferri: rectè quidem atque ordine illam, quæ hominis vitam à cæde tuetur, legem hæc quæ de mœchia siue adulterio est, consequitur, vt sanctam illam & honorabilem matrimonij coniunctionem, vnde magna charitatis vis exsistere solet, nemo vllo adulterij scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicãda cautus admodum sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potiùs desiderat, quàm orationis copiam. verendum est enim, ne, dum is latè atque copiosè nimis explicare studet, quibus modis homines ab huius legis prescripto discedant, in illarum rerum sermonem fortè incidat, vnde excitandæ potiùs libidinis materia, quàm restinguendæ illius ratio, emanare solet. Sed quoniam hoc precepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt; ea suo loco explicabuntur à Parochis. Eius igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, quæ eam sententiam inclusam habet, vt animi corporisque castitatem colamus.

De adulterio rectè & moderatè est loquendum.

Sub præcepto negatiuo affirmatiuum includi.

2 *Quid sub nominie mœchiæ seu adulterij hic prohibetur?*

VT ab eo quod prohibitum est, docendi initium sumatur; Adulterium est legitimi tori iniuria, siue alienus, siue proprius ille sit. etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si verò solutus vir alienam vxorem cognoscat, adulterij labe torus alienus inquinatur. Hoc verò adulterij interdicto omnia prohiberi, Diuus Ambrosius, & Augustinus auctores sunt, quæcumque inhonesta sunt, & impudica. In hanc senten-

Quid sit adulterium.

Hoc præcepto omnem impuram libidine prohiberi.

D. Amb. lib. 1. Offic. ca. 50. in fine.

D. Aug. quæst. 71. sup. Exod.

ſententiam hæc verba accipienda eſſe, ex ſacris litteris tum veteris tum noui Teſtamenti licet colligere: nam præter adulterium, alia libidinis genera apud Moyſen puniuntur. Eſt Iudæ in Geneſi iudicium in nurum ſuã. Eſt præclara illa in Deuteronomio Moyſis lex ne de filiabus Iſraël vlla eſſet meretrix. Exſtat prætereà Tobiæ ad filium eiuſmodi adhortatio: Attende tibi fili mi ab omni fornicatione. Eccleſiaſticus item, Erubeſcite, inquit, à reſpectu mulieris fornicariæ. In Euangelio etiam Chriſtus Dominus inquit, de corde exire adulteria & fornicationes, quæ coinquinant hominem. Apoſtolus verò Paulus hoc vitium ſæpè multis grauiſſimiſque verbis deteſtatur: Hæc eſt, ait, voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione. &, Fugite fornicationem. &, Ne commiſceamini fornicarijs. Fornicatio autem, inquit, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis. &, Neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, reguum Dei poſſidebunt. Præcipuè verò ob eam rem adulterium diſertè vetitum eſt, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis eſt, iniuſtitiæ quoque peccatum non ſolùm in proximum, ſed etiam in ciuilem ſocietatem adiunctum habet. Eſt illud item certum, qui ſe à libidinum cęterarum intemperantia non abſtinet, eum ad hanc, quæ adulterij eſt, incontinentiam facilè labi. Quare hoc adulterij interdicto facilè intelligimus, omne impuritatis & impudicitię genus, quo polluitur corpus, prohiberi: imò verò omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam eſſe, tum ipſius legis vis ſignificat, quã ſpiritualem eſſe conſtat, tum Chriſtus Dominus docuit illis verbis: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis: Ego autem dico vobis, quòd omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Hæc ſunt, quæ fidelibus publicè tradenda duximus; ſi tamen ea addantur, quæ à ſacra Tridentina Synodo in adulteros, & eos qui ſcorta & pellices alunt, decreta ſunt, prætermiſſis multis alijs ac varijs impudicitię & libidinis generibus, de quibus priuatim vnuſquiſque à Parocho admonendus erit, vt temporis,

Geneſ. 38. Deut. 23. Tob. 4. Eccli. 41. Matth. 25. 1. Theſ. 4. 2. Cor. 6. 1. Cor. 5. Ad Epheſ. 5. 1. Cor. 6.

Cur legiſlator omnem impuram libidinem prohibiturus peculiariter adulterij meminerit.

Voluntas pro facto hîc habetur.

Matth. 5.

Trid. Syn Seſ. 24 c. 8. de reformat. matr.

& personarum ratio postulabit. Sequitur nunc, vt ea explicentur quæ iubendi vim habent.

3 *Quid præter ea quæ prohibentur, hîc necessariò obseruandum præscribitur?*

Castitas vnicuique pro diuersitate status necessariò seruanda.

Ex hoc etiam præcepto docendi sunt fideles, ac vehementer hortandi, vt pudicitiam & continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi sunt, quamuis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud ac planè diuinum virginitatis propositum sanctè & religiosè colunt, tamen ijs etiam conuenire, vel qui cælibem vitam agunt, vel matrimonio iuncti, à vetita libidine se puros & integros seruant.

Castitas in triplici hominū genere inuenitur.

Trid. Syn. Sess. 24. de matr. can 5. & Sess. 25. de regularibus, cap. 1.

Castitatis ratio in eo consistit, vt quis à vetita libidine se purum & integrum seruet.

4 *Quæ sunt potissimùm cogitanda volenti libidines suas edomare?*

Quibus cogitationibus remedium aduersus libidines sit quærendum, quámque perniciosa sit libido.

Prima ratio.

QVONIAM multa à sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coërcere voluptates; ea Parochus studeat populo accuratè exponere, atque in hac tractatione diligentissimè versetur. Hæc autem eiusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maximè versatur, vt intelligamus, quanta sit huius peccati turpitudo & pernicies; qua cognita, facilior fiet eius detestandi ratio: perniciosum verò scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum è Dei regno pelluntur atque exterminantur homines, quod malorum omnium vltimum est. Et hæc quidem calamitas omnium scelerum communis est: illud autem huius peccati proprium, quòd qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribentis; Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Quod ob eam causam dictum est, quoniam illud iniuriosè tractat, cùm eius violat sanctitatem. qua de re ad Thessalonicenses ita D. Paulus: Hæc est, inquit, voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrûm vas suum possidere in sanctifica-

Secunda.

1. Cor. 6.

1. Thes. 4.

ctificatione & honore,non in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes,quæ ignorant Deum.Deinde, id quod ſceleſtius eſt, ſi homo Chriſtianus meretrici ſe turpiter dedat, membra,quæ Chriſti ſunt,ea meretricis facit. ita enim D.Paulus ait: Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit, an neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Eſt præterea homo Chriſtianus, vt idem teſtatur, templum Spiritus ſancti: quod violare,nihil aliud eſt, niſi ab eo Spiritum ſanctum eijcere.

Tertia ratio. 1. Cor. 6. Quarta ratio. 1. Cor. 6.

Quibus rationibus adulterij enormitatem intelligere liceat? 5

SI doceantur fideles quòd in adulterij ſcelere magna inſit iniquitas. ſi enim,vt vult Apoſtolus, qui matrimonio iuncti ſunt, ita eorum alter alterius poteſtati mancipatus eſt, vt neuter ſui corporis poteſtatem iuſque habeat: ſed mutuo quodam ſint inter ſe quaſi ſeruitutis vinculo ita deuincti,vt vir ad vxoris voluntatem, cõtraque vxor ad viri nutum voluntatemque ſe accommodare debeat: certè ſi alteruter corpus ſuum, quod eſt alieni iuris,ab eo,cui illud adſtrictum eſt, diſiungit, is admodum iniquus eſt, & nefarius. Et quoniam infamiæ metùs, & ad ea quæ iuſſa ſunt, vehementer incitat homines,& à vetitis magnopere deterret: docebit Parochus, adulterium hominibus inſignem turpitudinis notam inurere. nam ſacris litteris ita proditum eſt: Qui adulter eſt,propter cordis inopiam,perdet animam ſuam: turpitudinem & ignominiam congregat ſibi,& opprobrium illius non delebitur. Verùm huius ſceleris magnitudo ex ſupplicij ſeueritate, facilè perſpici poteſt. adulteri enim, lege à Domino in veteri Teſtamento præſcripta, obruebantur lapididibus.

1. Cor. 7. Quod ſuum non eſt, alteri tradit adulter. Turpitudinis notam inurit adulterium. Prouerb. 6. Trid. Syn. Seſ. 24. decret. de reformat. Matrimonij, c. 8. Leuit. 20. Lapidibus obruendi.

Cuiuſmodi pœna impuras libidines ferè ſolent conſequi? 6

OB vnius libidinem, non ſolùm qui ſcelus admiſit, ſed vniuerſa interdum ciuitas, vt de Sichimitis legimus, deleta eſt. Multa diuinæ animaduerſionis exempla in ſacris litteris prodita ſunt, quæ ad deterrendos à nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, vt Sodomæ & reliquarum finitimarum vrbium interitus; Iſraëlitarum, qui fornicati ſunt cum filiabus Moab in

Ob libidinem integra ciuitas deletur. Geneſ. 34. Pentapoleos regio abſorbetur. Geneſ. 29.

Num. 25. Iud:c. 20. Israëlitæ in deserto trucidantur. Beniamitæ propè delétur. Homines mẽte occæcantur, & ad omnia inepti efficiuntur. 2. Reg. 11. 3. Reg. 11. Oseæ 4.

deserto, supplicium; Beniamitarum deletio. Qui verò mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus sæpè plectuntur, non effugiunt. nam mente cæci, quæ pœna grauissima est, ita fiunt, vt neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant: hocque pacto, adeò nequam & inutiles fiunt, vt nihil graue committi eis debeat, & ad nullum ferè officij munus idonei sint. Huius rei exempla à Dauide & Salomone petere nobis licet: quorum alter postquam adulteratus est, repentè sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis exstitit, vt Vriam optimè de se meritum morti obtulerit: alter cùm se totum in mulierum libidinem profudisset, ita à vera Dei religione sese auertit, vt alienos Deos sequeretur. Aufert igitur, vt Oseas dixit, hoc peccatum cor hominis, sæpeque excæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quę in actione consistunt.

7 *Quibus factis vel abstinuerint, vel se exercuerint homines, vt libidines refrenent?*

De remedijs libidinum in actione consistentibus. Otia fugienda. Crapula vitanda. Hier. 5. Lucæ 21. Ad Ephes. 5. Obtutus. Matth. 5. Iob 31. 2 Reg. 11. Gen. 34. Dan. 13. Ornatus elegans & exquisitus.

ILLVD primum est, vt otium maximè fugiamus: in quo Sodomitę homines, vt est apud Ezechielem, cùm hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus pręcipites lapsi sunt. Deinde crapula magnopere est vitanda: Saturaui eos, inquit Propheta, & mœchati sunt: quoniam venter expletus & saturatus libidinem parit. Hoc ipsum illis verbis Dominus significauit: Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. hoc item Apostolus, Nolite, inquit, inebriari vino in quo est luxuria. Sed maximè animus ad libidinem oculis inflammari solet. quò pertinet illa Christi Domini sententia: Si oculus tuus scandalizat te, erue eũ, & proiice abs te. Multæ pręterea sunt Prophetarum de eadem re voces, vt est apud Iob: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Sunt multa denique, ac penè innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum adspectu ortum habuerunt. Sic Dauid, sic Rex Sichem peccauit, hocque item pacto senes illi Susannę calumniatores deliquerunt. Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valdè excitatur, occasionem

libidini

libidini non paruam sæpè præbet; ideoque Ecclesiasticus monet: Auerte faciem tuam à muliere compta. Cùm igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur; non alienum erit, si Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, vt eas interdum moneat, obiurgetque verbis, quæ hoc de genere grauissima Apostolus Petrus ita protulit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. D. Paulus item, Non in tortis, inquit, crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. multæ enim auro & margaritis adornatæ, ornamenta mentis & corporis perdiderunt. Hoc autem libidinis incitamentum, quod è vestium exquisito ornatu exsistere solet, alterum sequitur, quod est turpis obscœnique sermonis. nam verborum obscœnitate quasi face quadam subiecta, adolescentum animi incenduntur. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala, inquit Apostolus, hocque ipsum cùm maximè efficiant delicatiores & molliores cantus ac saltationes, ab ijs quoque diligenter cauendum est. quo in genere numerantur item libri obscœnè & amatoriè scripti, qui ita vitandi sunt, vt imagines quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt: cùm ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed Parochus in primis curet, vt, quæ de ijs à Sacrosancto Tridentino Concilio piè religioseque constituta sunt, ea sanctissimè seruentur. Hæc verò omnia, que commemorata iam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis ferè libidinis materia tollitur. Sed ad illius vim opprimendam maximè valet frequens Confessionis & Eucharistię vsus: tum assiduę ac piæ quidem ad Deum preces, cum eleemosynis atque ieiunio coniunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod rectè petentibus non denegat, nec patitur nos tentari supra id quod possumus. Corpus autem non ieiunijs modò, & ijs præsertim quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigilijs etiam, pijs peregrinationibus, atque alijs afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ. in his enim, atque alijs huiusmodi rebus, maximè cernitur temperantiæ virtus. in quam sententiam

Eccli. 9.

1. Pet. 3.

1. Tim. 2.

Obscœnus sermo.

1. Cor. 15.

Saltationes & cantus molles.

Libri obscœni.

Imagines fœdæ.

Trid Syn. Sess. 25 in decret. de sanctis imaginibus.

Præcipuum aduersus libidinem remedium, est frequentatio Sacramentorum, pijs precibus coniuncta.

1. Cor. 10.

Castitas rectè petentibus non negatur.

Corpus quomodo rationis imperio subiiciendum.

1.Cor. 9. ad Corinthios Diuus Paulus ait: Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. & paulò pòst, Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo; ne fortè, cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et alio loco: Carnis curam ne feceritis
Ad Rom. 13. in desiderijs.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO,

CAPVT VIII.

Non furtum facies.

1 *Quæ est huius præcepti cum duobus præcedentibus connexio ac sententia.*

VETEREM hunc Ecclesiæ morem fuisse, vt huius præcepti vis & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum obiurgatio eorum qui cæteros ab ijs vitijs maximè deterrerent, quibus ipsi cumulati repe-
Ad Rom. 2. riebantur: Qui enim, inquit, alium doces, te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris? Quo
Vtilitas huius doctrinæ. doctrinæ bono non solùm frequens illorum temporum peccatum corrigebant, sed etiam turbas ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoueri solent. In ijs & delictis, & delictorum incommodis atque calamitatibus, cùm nostra etiam hæc ætas miserè versetur; ad exemplum sanctorum Patrum, & Christianæ disciplinę magistrorum, Parochi hunc vrgebunt locum, & assiduè ac diligenter huius præcepti vim ac
Quanta Deo sit cura vt homines tranquillam agant vitam, & ab omnibus iniurijs liberam. sententiam explicabunt. Ac primùm officium & diligentiam suam conferent ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum: qui non modò illis duobus interdictis, Non occides, Non mœchaberis, quasi præsidijs & vitam corpusque nostrum, & famam existimationemque nostram tueatur; sed etiam hoc præcepto, Non furtum facies, tanquam custodia quadam externa, res ac facultates muniat ac defendat. quam enim hæc verba subiectam habent notionem, nisi eam, quam suprà diximus, cùm de aliis pręceptis loqueremur? vetare

vetare videlicet Deum, bona hęc nostra, quę sin eius tutela sint, à quoquam auferri aut violari. quod diuinæ legis beneficium quo maius est, eo nos in ipsius beneficij auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam & habendæ & referendæ gratiæ nobis optima ratio proposita est, vt non tantùm præcepta libenter auribus accipiamus, sed etiam reipsa probemus; ad hoc colendum præcepti officium fideles excitandi & inflammandi sunt. Est autem hoc præceptum, quemadmodum superiora, diuisum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, apertè est annuntiata; alterius sententia & vis, qua iubemur benigni & liberales esse in proximos, in priore occulta est, & inuoluta. de priore igitur priùs dicetur.

Quid septimo præcepto prohibeatur.

Hoc præceptũ vt alia in duas partes diuiditur.

Quid furti vocabulo vult hîc legislator significatum? 2

Hoc præcepto in primis illud animaduertendum est, furti nomine non id modò intelligi, cùm occultè ab inuito domino aliquid aufertur, sed etiam cùm aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur. nisi fortè existimãdum est, eum, qui furtum prohibeat, rapinas factas per vim & iniuriam non improbare; cùm exstet illud Apostoli, Rapaces regnum Dei non possidebunt. quorum omnem rationem & consuetudinem fugiendam esse, idem scribit Apostolus. quamquam verò maius peccatum rapinæ sint, quàm furtum; quæ, præter rem, quam alicui adimunt, prætereà vim adferũt, & maiorem imponunt ignominiam.

1. Cor. 6.

1. Cor. 5.

Rapina furto est deterior.

Cùm omnem iniustam rei alienæ vsurpationem Deus hîc prohibere velit, cur potiùs furti quàm rapinæ meminit? 3

Mirandum non est, quòd leuiori hoc furti nomine notatum sit diuinæ legis præceptum, non rapinæ; id enim summa ratione factum est: quia furtum latiùs patet, & ad plura pertinet, quàm rapinę; quas tantummodò illi facere possunt, qui potentia & viribus pręstãt. quamquam nemo non videt, exclusis eiusdem generis leuioribus peccatis, grauiora etiam facinora prohiberi.

Furtum latiùs patet quàm rapina.

Qui leuiora prohibet, procuIdubiò grauiora non admittit.

Estne illicita rerum alienarum vsurpatio vnius rationis? 4

Variis nominibus notatur iniusta possessio, & vsus rerum alienarum ex varietate eorum quæ & inuitis & inscijs dominis auferuntur. nam si priuatim quid

Quid propriè furtum.

Quid peculatus. Quid plagiatus. Quid sacrilegium.

priuato adimitur, furtum dicitur; si surripitur publico, peculatus appellatur. plagiatum vocant, si homo liber, vel seruus alienus in seruitutem abducitur. si verò sacra res eripitur, nominatur sacrilegium: quod facinus maximè nefarium ac scelestum adeò in mores inductum est, vt bona, quæ necessariò & sacrorum cultui, & Ecclesiæ ministris, & pauperum vsui piè ac sapienter fuerant attributa, in priuatas cupiditates, perniciosásque libidines conuertantur.

5 *An illi dumtaxat hoc præceptum transgrediuntur, qui re ipsa aliena possident?*

Furandi voluntas etiam prohibetur. Lex quæ Christianis est proposita, etiam cogitationum rationẽ habet. Matth. 15.

PRAETER ipsum furtum, id est, externam actionem, furandi etiam animus & voluntas, Dei lege prohibetur. est enim spiritualis lex, quæ animum, fontem cogitationum & consiliorum, inspicit. De corde enim, inquit Dominus apud sanctum Matthæum, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia.

6 *Vnde potissimum furti grauitatem metimur?*

Bonorum distributio iure gentium, ciuili & diuino firmata est. 1. Cor. 6.

QVAM graue scelus furtum sit, ipsa naturæ vis & ratio satis ostendit: est enim iustitiæ contrarium, quæ suum cuique tribuit. Nam bonorum distributiones & assignationes iam inde ab initio iure gentium constitutas, diuinis etiam & humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet; vt vnusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei iure obtigerunt. nam, vt Apostolus ait, Neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. etsi huius sceleris importunitatem & immanitatem permulta declarant, quæ furtum consequuntur.

Mala quæ furtum consequuntur.

Fiunt enim iudicia temerè & inconsultò multa de multis: erumpunt odia, suscitantur inimicitiæ, exsistunt interdum acerbissimæ innocentium hominum damnationes. Quid dicemus de ea necessitate, quæ diuinitus imposita est omnibus, satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? Non enim, inquit Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: quę restitutio, cùm quis assueuerit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod vnusquisque, & ex aliorũ consuetudine, & de suo sensu iudicare potest, ex testimonio Aba-

Restitutio rei ablatæ necessaria. S. Aug. Epist. 54. ad Maced. Restitutionis difficultas.

Abacuc Prophetæ licet intelligere. inquit enim : Væ ei, qui multiplicat non sua, vsquequò & aggrauat contra se densum lutum? Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, vnde emergere & expedire se homines difficilè possint. Furtorum autem tam multa sunt genera, vt ea dinumerare sit difficillimum. quare de his duobus, furto & rapinis, dixisse satis erit : ad quæ, tanquam ad caput, reliqua quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, & ad fidelem populum à scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam ac diligentiam Parochi. verùm huius generis partes persequamur. Abacuc 2. Lutum densum.

Quæ sunt præcipua furtorum genera, quíque furibus sunt annumerandi? 7

Illi etiam sunt fures, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inuentas, occupatas, aut ademptas retinent. ait enim sanctus Augustinus: Si inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Quòd si rerum dominus nulla ratione inueniri potest, illa sunt bona in vsus pauperum conferenda: quæ vt restituat, qui adduci non potest, ea re facilè probat, se vndique ablaturum omnia, si possit. Eodem se alligant scelere, qui in emendis vendendisque rebus fraudes adhibent, & vanitatem orationis. horum fraudes vindicabit Dominus. Grauiores & iniquiores in hoc furtorum genere sunt ij, qui fallaces & corruptas merces vendunt pro veris & integris; quíve pondere, mensura, numero, & regula decipiunt emptores. Est enim in Deuteronomio : Non habebis in sacculo diuersa pondera; & in Leuitico: Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura: statera iusta, & æqua sint pondera : iustus modius, æquusque sextarius. Est & alio loco : Abominatio est apud Dominum pondus & pondus, statera dolosa & non bona. Furtum etiam apertum est operariorum & artificum, qui totam & integram mercedem ab ijs exigunt, quibus ipsi iustam & debitam operam non dederunt. Nec verò distinguuntur à furibus, serui dominorum, rerumque custodes infidi: quin etiam eo sunt detestabiliores, quàm reliqui fures, qui clauibus excluduntur, quòd furaci seruo nihil domi obsignatum aut oc-

Aug. lib. 50. hom. 9. & de verbis Apost. serm. 109. Qui fures sint dicendi. Primò. Secundò. Tertiò. Quartò. Deut. 25. Leuit. 19. Prou. 20. Quintò. Sextò.

Septimò. clusum esse potest. Furtum prætereà facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, quíve fallaci mendacitate pecuniam extorquent: quorum eo grauius est peccatum, quòd furtum mendacio cumulant. Octauò. Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui cùm ad priuatum aliquod publicùmve officium conducti sunt, nullam vel paruam operam nauantes munus negligunt, mercede tantùm ac pretio fruuntur. Reliquam furtorum multitudinem à solerti auaritia, quæ omnes pecuniæ vias nouit, excogitatam, persequi longum est, &, vt diximus, difficillimum.

8 *Quæ sunt rapinarum genera, quíque raptores dicendi?*

PRIVSQVAM de rapinis, quod est horum scelerum alterum caput, dicatur; monendi sunt Christiani, vt meminerint illius Apostoli sententiæ: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli. (1.Tim.6.) Nec vllo loco sibi patiantur excidere præceptum hoc: Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. (Matth.7. Tob.4. Lucæ 6.) Et illud cogitent perpetuò: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Rapinæ igitur patent latiùs: (De rapinarum & raptorum generibus. Primum genus.) nam qui debitam operarijs mercedem non persoluunt, sunt rapaces: quos sanctus Iacobus ad pœnitentiam inuitat his verbis: (Iacob.5.) Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis; cuius pœnitentiæ causam subiungit: Ecce enim merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit. quod genus rapinarum in Leuitico, in Deuteronomio, apud Malachiam, & apud Tobiam vehementer improbatur. (Leuit.19. Deut.24. Malach.3. Tob 4.) Secundum. In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui, quę Ecclesię Præsidibus & Magistratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua huius generis non dissoluunt, vel interuertunt, & ad se transferunt. Tertium. Huc etiam referuntur fœneratores in rapinis acerrimi & acerbissimi, qui miseram plebem compilant ac trucidant vsuris. Quid vsura. Est autem vsura quidquid præter sortem & caput illud, quod datum est, accipitur, siue pecunia sit, siue aliquid aliud, quod emi aut æstimari possit pecunia. sic enim apud Ezechielem scriptum est: (Ezech.18.) Vsuram & superabundantiam non acceperis.

& Do-

& Dominus apud Lucam: Mutuum date, nihil inde ſperantes. Grauiſſimum ſemper fuit hoc facinus, etiam apud Gentes, & maximè odioſum. hinc illud: Quid fœnerari? Quid hominem, inquit, occidere? Nam qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt quod non eſt. Item rapinas faciunt nummarij iudices, qui venalia habent iudicia; & pretio muneribuſque deliniti, optimas tenuiorum & egentium cauſas euertunt. Fraudatores creditorum & inficiatores, quique ſumpto temporis ſpatio ad ſoluendum, ſua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem rapinarum crimine: quorum etiam delictum grauius eſt, quòd mercatores, illorum deſtitutionis & fraudationis occaſione, magno detrimento ciuitatis cariùs vendunt omnia. in quos illa Dauidis ſententia videtur conuenire: Mutuabitur peccator, & non ſoluet. Quid de locupletibus dicemus ijs, qui ab illis, qui ſoluendo non ſunt, quod commodarunt, exigunt acerbiùs, & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum ſunt neceſſaria? inquit enim Deus: Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddas ei: ipſum enim eſt ſolum, quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Horum exactionis acerbitatem, iure rapacitatem, atque adeò rapinas appellabimus. Ex numero eorum, qui raptores dicuntur à ſanctis Patribus, ſunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque vt ſua culpa carior ac durior ſit annona. quod etiam valet in rebus omnibus ad victum & ad vitam neceſſarijs. ad quos illa Salomonis pertinet exſecratio: Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Quos, ſuorum ſcelerum admonitos, Parochi liberiùs accuſabunt, ac propoſitas illis peccatis pœnas explicabunt vberiùs. Hæc de vetitis: nunc ad iuſſa veniamus, in quibus ſatisfactio vel reſtitutio primum locum habet. Peccatum enim non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

Lucæ 6.
Catonis ſententia, de qua vide Amb. ca. 14. lib. de Tob.
Quartum.
Quintum.
Pſalm. 36.
Sextum.
Exod. 22.
Septimum.
Amb. lib. 3. Offic cap. 6.
Prouerb. 11.
Quæ iubeat hoc præceptũ. De reſtitutione, & qui ad illam teneantur.
Aug. epiſt. 54.

Quoſnam ad reſtitutionem obligari iudicandum eſt? 9

QVONIAM non is ſolùm qui furtum fecit, ei, cui

furatus

furatus eſt, id debet reſtituere, ſed omnes præterea qui furti participes fuerunt, hac lege reſtitutionis tenentur; aperiendum eſt, qui ſint illi, qui hanc ſatisfaciendi vel

Primò. reſtituendi neceſſitatem effugere non poſſint. Sunt autem plura hominum genera: ac primum eſt eorum, qui furari imperant; qui non modò ipſi ſunt furtorum ſocij & auctores, ſed etiam in illo furum genere deterrimi.

Secundũ. Alterum genus, par voluntate primis, poteſtate diſpar, in eodem tamen furum gradu ponendum, eorum, qui cùm iubere non poſſint, ſuaſores ſunt atque impulſores

Tertiò. furtorum. Tertium genus eſt eorum, qui cum furibus

Quartò. conſentiunt. Quartum genus eſt eorum, qui participes furtorum, inde ipſi etiam lucrum faciunt, ſi lucrum dicendum eſt: quod, niſi reſipuerint, eos addicit æternis

Pſalm. 49. cruciatibus: de quibus ſic loquitur Dauid: Si videbas fu-

Quintò. rem, currebas cum eo. Quintum genus eſt furum, qui cùm furta poſſint prohibere, tantum abeſt vt illis occurrant & obſiſtant, vt eorum licentiam permittant, atque

Sextò. concedant. Sextum genus eſt eorum, qui cùm & furtum factum, & vbi factum ſit, certò ſciant, non indicant rem,

Septimò. ſed eam ſe ſcire diſſimulant. Poſtremum genus eſt, quod omnes complectitur furtorum adiutores, cuſtodes, patronos, quique illis receptaculum præbent ac domicilium: qui omnes & ſatisfacere debent ijs quibus aliquid detractum eſt, & ad illud neceſſarium officium vehemé-

Octauò. ter cohortandi ſunt. Ne huius quidem ſceleris omnino ſunt expertes, approbatores furtorum, & laudatores.

Nonò. Nec verò etiam ab eadem culpa ſunt alieni, filijfamilias & vxores, qui pecunias à patribus & viris ſurripiunt.

10 *Quid de eleemoſynis, quæ inuolutè hîc etiam præſcribuntur, ſentiendum?*

De operibus miſericordiæ, per eleemoſynas in pauperes.

HVIC præcepto & illa ſubiecta ſententia eſt, vt pauperum & inopum miſereamur, eorumque difficultates & anguſtias noſtris facultatibus & officiis ſubleuemus. quod argumentum quia ſæpiſſimè & copioſiſſimè tractandum eſt, petent ea Parochi ex virorum ſanctiſſimorum, Cypriani, Ioannis Chryſoſtomi, Gregorij Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemoſyna præclarè ſcripſerunt, quibus huic muneri ſatisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad ſtudium & alacritatem opitulandi

Ser. 1 de elee. Homil. 46. in Matth. & ad pop. Antioch. Homil. 34. & ſeq. Oratione de fouenda paupertate.

landi ijs, quibus aliena misericordia viuendum est. Sunt verò etiam docendi, quantam habeat necessitatem eleemosyna, vt videlicet re & opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, quòd summo illo iudicij die detestaturus sit eos Deus, & sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosynæ officia prætermiserint ac neglexerint; illos autem collaudatos in cælestem patriam introducturus, qui benignè fecerint indigentibus. est vtraque Christi Domini ore pronuntiata sententia: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum. &, Discedite à me maledicti in ignem æternum. Vtentur prætereà Sacerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis; Date, & dabitur vobis. proferent Dei promissum, quo nihil vberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem potest: Nemo est qui reliquerit, &c. qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro sæculo vitam æternam. Adiicient illud quod à Christo Domino dictum est: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Huius verò necessarij muneris partes exponent, vt qui largiri non possunt indigentibus, quo vitam sustentent, saltem commodent pauperi, iuxta Christi Domini præscriptum: Mutuum date, nihil inde sperantes. Atque huius rei felicitatem beatus Dauid expressit: Iucundus homo qui miseretur & commodat. Est autem Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas benè merendi de ijs quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otij causa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam leuare possint. ad id omnes suo exemplo hortatur in epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: Ipsi enim scitis quomodo oporteat imitari nos. Item ad eosdem: Operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis. Et ad Ephesios: Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne ceteris graues aut molesti simus. quæ temperantia sanè

Quomodo sint fideles ad eleemosynarum largitionem excitandi: eleemosynæ necessitas.

Aug. serm. 50. de temp.

Matth. 29.

Lucæ 6.

Marc. 10.

Lucæ 16.

Variæ sunt rationes eleemosynæ exercendæ.

Lucæ 6.

Psalm. 111.

Pium est laborare, vt habeas vnde tribuas necessitatem patienti.

2. Thes. 3.

1. Thes. 4.

Ad Ephes. 4.

Nimio sumptu aliis non oportet esse graues.

ſanè quàm elucet in omnibus Apoſtolis, ſed maximè eminet in Diuo Paulo; cuius illud eſt ad Theſſaloni-

1. Theſ. 4.

cenſes: Memores eſtis fratres laboris noſtri, & defatigationis: nocte ac die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.

2. Theſ. 3.

Atque idem alio in loco Apoſtolus: In labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus.

11 *Quibus rationibus populus Christianus in deteſtationem furtorum, & ſtudium benignitatis eſt adducendus?*

Quàm deteſtāda ſint furta & rapinæ.

Vt ab vniuerſo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus: Parochus à Prophetis petere, & à reliquis diuinis libris ſumere par erit deteſtationem furtorum & rapinarum, & horribiles minas à Deo

Amos 8.

propoſitas ijs qui illa ſcelera committunt. Clamat Amos Propheta: Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes, Quando tranſibit menſis, & venundabimus merces; & Sabbathum, & aperiemus frumentum, vt imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas? Sunt

Furta & rapinæ nō poſtrema ſunt cauſa publicarum calamitatum.

in eadem ſententia multa apud Hieremiam, in Prouerbijs, & apud Eccleſiaſticum. Nec verò dubitandum eſt, quin hæc malorum ſemina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his incluſa ſint cauſis. Verùm vt aſſueſcant Chriſtiani homines proſequi omni liberalitatis ac benignitatis officio egentes, & mendicos, quod ad alteram huius præcepti partem pertinet; proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis, & in hac & in futura vita daturum ſe Deus pollicetur.

12 *Quid de illis ſentiendum, qui vano prætextu ſua furta & ſacrilegia excuſant?*

Furtum & rapina nulla ratione apud Deū excuſantur: variaq; eſſe hominum genera, quæ hoc facere moliantur. Primū genus eſt nobilium quorundā ſua

Qvia non deſunt qui etiam ſe furtis excuſent, admonendi ſunt, fore, vt nullam eorum peccati excuſationem accipiat Deus; imò verò futurum, vt illa purgatione non modò non leuetur peccatum, ſed mirum in modum augeatur. Ecce nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare ſibi videntur, ſi ſe affirmarint non cupiditate aut auaritia ad detrahendum alteri ſua deſcendere, ſed tuendæ cauſa amplitudinis fami-

familiæ, & maiorum suorum, quorum existimatio & dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur. Quibus perniciosus error eripiendus est; simulque demonstrandum, vnam esse rationem conseruandi & amplificandi copias & opes, maiorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si eius præcepta seruarint; quibus contemptis, fundatæ & optimè constitutæ opes euertuntur; Reges ex regio solio, & summo gradu honoris, præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui summo illis in odio fuerunt, diuinitus vocantur. Incredibile est quantopere his succenseat Deus. cuius rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Israël: Eheu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam.

Furta inani excusatione sui splendoris tegentium. Vbi nunc qui Ecclesias & Episcopatus deuorant? Trid. Syn. Sess. 24. decret. de reformatione cap. 11. Mandatorum diuinorum obseruatione opes conseruantur & augentur: neglectu habitæ etiá euertuntur. Isa. 1.

Non desunt qui non iam illam afferant causam splendoris & gloriæ, sed victus & vitæ commodiorem facultatem & elegantiam: qui refellendi sunt, docendique quàm impia sit eorum & actio & oratio, qui vllam commoditatem anteferant Dei voluntati & gloriæ, quam, negligendo eius præcepta, offendimus mirandum in modum etsi quæ potest esse in furto commoditas, quòd summa incommoda consequantur? Super furem enim, inquit Ecclesiasticus, est confusio & pœnitentia. Sed fac esse, vt cum illis non agatur incommodè: dedecorat fur diuinum nomen, repugnat eius sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit. quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

Secundum genus à furto se excusans. Eccli. 5.

Quid quòd audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contendant, quòd detrahant aliquid locupletibus & copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem? misera sanè & pestifera defensio.

Tertium genus hominum vano prætextu se excusans.

Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quòd eam furandi consuetudinem cepit, vt non facilè possit ab illa mente & actione desistere: qui nisi audierit Apostolum dicentem; Qui furabatur, iam non furetur; velit, nolit, etiam consue-

Quartum genus. Ad Ephes. 7.

Quintum genus.

consuetudinem capiet æternorum suppliciorum. Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisse. est enim illud tritum sermone prouerbium; fures, qui non sint, fieri occasione: qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse prauis cupiditatibus. Nam si continuò est re perficiendum id quod libido persuaserit; quis modus, quis finis erit scelerum ac flagitiorum? Turpissima igitur est illa defensio, & potiùs intemperantię & iniustitię confessio. nam qui dicit, se non ideò peccare, quia nullam habet peccandi occasionem; idem propemodum fatetur, se semper oblata occasione peccaturum.

Sextum genus.

Sunt qui furari se dicant vlciscendi causa, quòd ab alijs eadem iniuria sint affecti. quibus ita respondendum est: primùm nemini licere iniurias persequi: deinde non posse quemquam rei suæ iudicem esse: tum multo minùs concedi, vt pœnas ab alijs repetant eorum, quæ alij in eum peccauerunt.

Septimum genus.

Postremò, furtum quidam illa ratione satis defensum tectumque arbitrantur, quòd, cùm sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissoluant. quibuscum ita agendum est, nullum esse grauius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quàm debitum illud, cuius in diuina precatione quotidie meminimus; Dimitte nobis debita nostra. quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, vt, quod debet hominibus, dissoluat; multoque prȩstare, coniici in carcerem, quàm mandari supplicijs inferorum sempiternis: longè etiam esse grauius, Dei quàm hominum iudicio condemnari: porrò autem supplices ipsos ad Dei opem ac pietatem confugere debere, à quo, quid opus sit, possit impetrare. Sunt alia excusationum genera: quibus Parochi prudentes, ac sui officij diligentissimi, facilè poterunt occurrere, vt aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.

Matth. 6.

DE

DE OCTAVO PRÆCEPTO,

CAPVT IX.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

Quam vtilitatem & ſententiam hoc præceptum comprehendit? 1

QVANTAM non modò vtilitatem, ſed etiam neceſſitatem, habeat aſſidua huius & præcepti explicatio, & officij admonitio, nos Diui Iacobi monet auctoritas, illis verbis : Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. & idem : Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat: ecce quantus ignis quàm magnam ſiluam incendit. & quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Quibus duo monemur, primùm, latiſſimè patere hoc linguæ vitium. quod etiam illa Prophetæ ſententia confirmatur, Omnis homo mendax; vt propemodum vnum hoc ſit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum, inde proficiſci mala innumerabilia, cùm ſæpè maledici hominis culpa, facultates, fama, vita, animæ ſalus amittatur, vel eius qui læditur, quòd contumelias patienter ferre non poſſit, ſed eas impotenti animo perſequatur; vel eius qui lædit, quòd prauo pudore, & falſa cuiuſdam exiſtimationis opinione deterritus, adduci non poſſit, vt illi qui offenſus ſit, ſatisfaciat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, vt, quantas poſſunt, maximas Deo gratias agant, de hoc ſalutari præcepto non dicendi falſi teſtimonij; quo non ſolùm ipſi alijs iniuriam facere vetamur, ſed etiam hac obedientia ab aliorum iniuria prohibemur. Verùm hoc præcepto, eadem ratione & via progrediendum eſt, qua in cęteris progreſſi ſumus, vt videlicet animaduertantur in eo duæ leges: altera prohibens, ne falſum dicatur teſtimonium; iubens altera, vt ſimulatione fallacijſque ſublatis, dicta & facta noſtra ſimplici veritate metiamur. Cuius officij Apoſtolus Epheſios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in charitate, in illo creſcamus per omnia.

Iacobi 3.

Linguæ vitiũ quàm latè pateat, & perniciosum ſit.

Pſalm. 15.

Duæ leges vno hoc præcepto vt in aliis cõprehenduntur.

Ad Epheſ. 4.

2 *Quid generatim per falſum teſtimonium hîc intelligitur?*

PRIOR huius præcepti pars habet illam rationem, vt, quamuis nomine falſi teſtimonij ſignificetur quicquid vel in bonam vel in malam partem de altero conſtanter dicatur, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium; tamen præcipuè prohibeatur illud teſtimonium, quod in iudicio falſo dicitur à iurato. iurat enim per Deum teſtis: quod ita teſtificantis, & diuinum nomen interponentis, oratio plurimum fidei habet, & ponderis. itaque quia periculoſum eſt hoc teſtimonium, idcircò præcipuè prohibetur. iuratos enim teſtes, niſi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta ſit improbitas & peruerſitas, ne iudex quidem ipſe poteſt reiicere, præſertim cùm exſtet iuſſum diuinæ legis, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Sed vt præceptum planè fideles intelligant, docendi erunt, quid ſignificet hoc *proximi* vocabulum, in quem falſum teſtimonium dicere minimè licet.

De teſtimonio iudiciali præcipuè hîc eſt ſermo.

Deut 19. Matth. 18.

3 *Quis proximi nomine hîc deſignatur?*

PROXIMVS eſt, vt ex Chriſti Domini doctrina colligitur, quicumque eget opera noſtra, ſiue ille propinquus ſit, ſiue alienus; ſiue ciuis, ſiue aduena; ſiue amicus, ſiue inimicus. nefas enim eſt exiſtimare, contra hoſtes licere falſum aliquid dicere pro teſtimonio, quos iuſſu Dei ac Domini noſtri diligere oporteat. quin etiam, quia ſibi quiſque quadam ratione proximus eſt, nemini fas eſt falſum in ſe teſtimonium dicere; quod qui committunt, ſibi ipſi notam inurentes ignominiæ ac turpitudinis, & ſe ipſos, & Eccleſiam lædunt, cuius ſunt membra: quo modo etiam qui ſibi mortem conſciſcunt, nocent ciuitati. ita enim eſt apud S. Auguſtinum: Nec rectè intelligentibus poterat videri, non eſſe prohibitum, vt aduerſus ſe ipſum quiſque falſus teſtis aſſiſteret, eo quòd in præcepto additum fuit, *Contra proximum tuum.* Sed non ideò ſi aduerſus ſeipſum quiſque falſum teſtimonium dixerit, ab hoc crimine ſe putet alienum; quandoquidem regulam diligendi proximi, à ſeipſo dilector accepit.

Lucæ 10.

S. Aug. lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 20.

4 *Licétne in vtilitatem proximi falſum teſtari aut mentiri?*

NEMO ex eo quòd prohibemur proximum lædere

falſo teſtimonio, propterea contrarium permitti nobis arbitretur, vt peierando liceat conciliare ei, qui nobiſcum natura ac religione coniunctus ſit, aliquid vtilitatis & commodi. Nemini enim mendacio & vanitate, multo minùs periurio ſtudendum eſt. Quare S. Auguſtinus de mendacio ad Conſentium docet ex Apoſtoli ſententia, mendacium in falſis teſtimonijs numerandum eſſe, etiam ſi in cuiuſquam falſa laude dicatur. Nam locum illum tractans, inuenimur autem & falſi teſtes Dei, ſi teſtimonium diximus aduerſus Deum, quòd ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt: Falſum, inquit, teſtimonium vocat Apoſtolus, ſi quis de Chriſto, & quod ad eius laudem videtur pertinere, mentiatur. Sæpiſſimè verò etiam contingit, vt, qui alteri fauet, obſit alteri. certè errandi cauſa adfertur iudici, qui interdum falſis teſtibus adductus, contra ius ſecundùm iniuriam ſtatuit: & iudicare cogitur. Nonnumquam etiam fit, vt, qui ob falſum alicuius teſtimonium cauſam iudicio vicerit, idque impunè tulerit, exſultans iniqua victoria, aſſueſcat corrumpere & adhibere falſos teſtes, quorum operâ ſperat ſe poſſe ad id, quodcumque concupierit, peruenire. Eſt verò id & ipſi teſti grauiſſimum, quòd & ab eo quem iureiurando ſubleuarit & adiuuerit, falſus & periurus agnoſcitur: & ipſe, quòd ei è ſententia ſuccedit ſcelus, quotidie maiorem exercitationem & conſuetudinem capit impietatis & audaciæ. vt igitur teſtium vanitas, & mendacia, & periuria prohibentur; ſic & accuſatorum, & reorum, & patronorum, & cognatorum, & procuratorum, aduocatorum, & omnium denique qui iudicia conſtituunt. Poſtremò vetat Deus omne teſtimonium non modò in iudicio, ſed etiam extra iudicium, quod alteri incommodum aut detrimentum poſſit adferre. Eſt enim in Leuitico, quo loco hæc præcepta iterantur, his verbis: Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum. Vt nemini dubium eſſe poſſit, quin à Deo omne mendacium hoc præcepto eiectum condemnetur. quod apertiſſimè teſtatur Dauid in hunc modum: Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

S. Aug. cap. 12 13. lib. de mendacio.

1. Cor. 15.

Aduocatorum & procuratorum iniqua actio prohibita.

Vide poſteà quæſt. 2.

Agitur etiam hîc de teſtimonio extra iudicium.

Leuit. 19.

Omne mendacium hoc præcepto vetatur.

Pſalm. 5.

5 *Numquid hoc præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.*

Detractionis vitium quàm detestabile. vide paulò pòst quæst. 13. Quid detrahere.

PROHIBETVR hoc loco non modò falsum testimonium, sed detestabilis etiam libido, & consuetudo detrahédi alteri: qua ex peste, incredibile est, quàm multa & quàm grauia & incommoda & mala nascantur. Hoc vitium maledicè & contumeliosè dicendi occultè in alterum, passim improbant diuinæ litteræ. Cùm hoc, inquit Dauid, non edebam & S. Iacobus: Nolite detrahere alterutrum, fratres mei. Nec verò præcepta solùm sacræ litteræ, sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur. Nam & Aman, confictis criminibus, adeò incendit in Iudęos Assuerum, vt is omnes eius gentis homines imperarit occidi. Referta est huiusmodi exemplis sacra historia: quorum commemoratione, Sacerdotes operam dabunt, vt fideles à rei improbitate deterreant.

Psalm. 100.

Iacob. 4.

Esther 13.

6 *Quęnam in obtrectatorum numerum sunt referendi?*

De varijs obtrectatorum generibus. Primum genus.

VT peccati huius vis, quo de altero detrahitur, omnino perspiciatur, sciendum est, non tantùm adhibenda calumnia offendi hominum existimationem, sed & augendis amplificandisque criminibus: & si quod occultiùs ab aliquo commissum sit, quod vbi rescitum fuerit graue, aut turpe sit ad famam: eam rem qui, vbi, quando, quibus necesse non sit, promulgarit, is obtrectator & maledicus iure dicitur. Verùm totius obtrectationis nulla est capitalior, quàm eorum qui Catholicæ doctrinæ, eiusque prædicatoribus obtrectant. In simili culpa sunt, qui malarum doctrinarum & errorum magistros extollunt laudibus. Nec verò ab horum hominum numero & culpa seiunguntur, qui detrahentibus & maledicentibus hominibus patefacientes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, vel detrahentem audire, scribunt sancti Hieronymus & Bernardus, vtrùm damnabilius sit, non facilè constat. non enim essent qui detraherent, si non adessent qui detrahentes audirent. In eodem genere sunt, qui suis artificijs distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereque serendis discordijs delectantur; vt summas coniunctiones ac societa-

Secundò sunt Hæretici obtrectatorum genus pessimum.

Tertium genus.

Quartum genus.

S. Hieron. in Epist. ad Nepot circa finé. S. Bern. lib. 2. de consid ad Eug. in fine.

Quintum genus.

Hac parte nostri temporis Hæretici excellunt.

ſocietatis fictis ſermonibus dirimentes, amiciſſimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Hanc peſtem ſic deteſtatur Dominus: Non eris criminator, neque ſuſurro in populo. Tales erant multi ex conſiliarijs Saulis, qui eius voluntatem à Dauide alienare, & in illum Regem concitare conabantur.

Leuit. 19.

Eſtne aſſentatio hac lege etiam interdicta? 7

Assentatores quàm ſint reprehendendi ac fugiendi.

PECCANT præterea in hanc partem blandi homines, & aſſentatores, qui blanditijs & ſimulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam & honores aucupantur, dicentes, vt eſt apud Prophetam, Malum bonum, & bonum malum. quos vt arceamus & pellamus à conſuetudine noſtra, monuit nos Dauid in oratione illa: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quamquam enim iſti proximo minimè maledicunt, tamen ei maximè nocent, qui vel laudandis eius peccatis adferunt cauſam perſeuerandi in vitijs quàm diu vixerit. Et quidem hoc in genere illa eſt aſſentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem & perniciem adhibetur. ſic Saul, cùm Dauidem furori & ferro Philiſthæorum obiicere cuperet vt occideretur, ei blandiebatur illis verbis: Ecce filia mea maior Merob: ipſam dabo tibi vxorem: tantummodò eſto vir fortis, & præliare bella Domini. Sic Iudæi inſidioſa oratione ſunt affati Chriſtum Dominum: Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Longè autem pernicioſior eſt oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos interdum vtuntur aſſentatoriè, qui mortifero morbo affecti, iam ſint extremo ſpiritu; dum affirmant nullum eſſe tum ei à morte periculum; dum lætum & hilarem eſſe iubent, eumque à peccatorum confeſſione, tanquam à triſtiſſima cogitatione, deterrent, dum denique eius animum auertunt ab omni cura & meditatione extremorum periculorum, in quibus maximè verſatur. Quare fugiendum eſt omne mendaciorum genus, ſed illud in primis quo graui damno quiſquam affici poſſit. Pleniſſimum verò impietatis eſt mendacium, cùm quis in religionem, vel de religione mentitur.

Eſaiæ 5.

Pſalm. 140.

Genus aſſentationis perniciosiſſimũ.

1. Reg. 18.

Matth. 22.
Marc. 12.

Moribundum ſpe longioris vitæ alere, & procraſtinationem Sacramentorum fouere, ſpecies eſt falſi teſtimonij.

Mentiri de religionis rebus pernicioſiſſimum.

8 *Impingunt etiam in hoc præceptum libellorum famosorum auctores, ioco vel officij causa mentientes, & hypocritæ?*

Libelli famosi prohibiti.

Mendacium iocosum & officiosum etiam hic prohibentur.

Ad Ephes. 4.

ILLIS etiam maledictis & probris grauiter offenditur Deus, quæ committuntur libellis quos famosos vocant, & alijs huius generis contumelijs. Præterea ioco vel officij causa fallere mendacio, etsi nemo in illo damnum vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est. ita enim nos Apostolus admonet: Deponentes mendacium, loquimini veritatem. Nam in eo est ad frequens grauiusque mendacium magna procliuitas; & ex iocosis mendacijs capiunt homines mentiendi consuetudinem; vnde veniunt in opinioné, non esse veraces. quamobrem, vt fidem faciat eorum oratio, necesse habent iurare perpetuò. Postremò priore parte huius præcepti simulatio repudiatur: nec modò quæ simulatè dicuntur, sed quę ita fiunt, cum scelere coniuncta sunt. tam enim verba quàm facta, notæ ac signa quædam sunt eorum quæ sunt in animo cuiusque; ob eamque causam Dominus sæpè Pharisæos arguens, hypocritas appellat. Et hęc de priori præcepti lege, quę ad vetandum spectant. Nunc explicemus quid in altera iubeat Dominus.

Simulatio quæ fit aut verbis, aut factis, prohibetur.

9 *Quidnam altera lex huius præcepti verbis inuoluta, de iudicijs forensibus præscribit?*

De iustitia vnicuique inuiolabiliter ministranda.

Ad Rom. 14.

Forensia iudicia iustè & secundùm præscriptas leges exercenda.

Iudicia extra cuiusque iurisdictionem non sunt vsurpanda.

Actor. 16.

PERTINET hæc pręcepti vis & ratio ad id, vt iustè & ex legibus forensia iudicia exerceantur, néve occupent homines, & vsurpent iudicia. Non enim fas est alienum seruum iudicare, vt scribit Apostolus, ne, rę & causa incognita, sententiam ferant. quo in vitio fuit Sacerdotum & Scribarum consilium, qui de sancto Stephano iudicarunt. quod item peccatum fuit magistratus Philippensium, de quibus inquit Apostolus: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos, miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiiciunt. Ne condemnent innocentes, & nocentes absoluant; ne pretio aut gratia, ne odio aut amore moueantur. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi iudices constituerat: Quod iustum est, iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus: nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis, vt magnum: nec accipietis cuiusque personam, quia Dei iudicium est.

Quod iustum est, decernendum.

Deut. 1.

Rei

Rei per legitimum Magistratum interrogati, possúntne mentiri? 10

De reis & sontibus vult eos Deus verum confiteri, cùm ex iudicij formula interrogantur. est enim testimonium, ac prædicatio quædam, illa confessio laudis & gloriæ Dei, ex ipsius Iosue sententia, qui Achan ad veri confessionem adhortatus, inquit: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël. Iosue 7.

Quodnam est testium officium? 11

Qvoniam hoc præceptum testes potissimùm attingit, de his etiam diligenter à Parocho agendum erit, nam præcepti vis ea est, vt non solùm prohibeat falsum testimonium, sed verum etiam dici imperet. Est enim in humanis rebus maximus vsus veri testimonij; quòd sunt innumerabiles res, quas à nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quàm testimoniorum veritas in ijs rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo exstat illa S. Augustini sententia: Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, vterque reus est; ille, quia prodesse non vult; hic, quia nocere desiderat. Licet verò interdum verum tacere, sed extra iudicium. nam in iudicio, vbi testis legitimè interrogatur à iudice, vera omnino patefacienda sunt. Quo loco cauendum tamen est testibus, ne suæ memoriæ nimiùm confisi, quod exploratum nõ habent, id pro certo affirment. Reliqui sunt patroni causarum, & aduocati, actores deinceps, & petitores.

Testimonia falsa prohibenda. Testimonij veri maximus vsus. 11. q. 3. c. Quisquis. Extra iudiciũ licet interdum tacere verum. Non sunt pro certis affirmanda quæ certò non sciuntur.

Quanam ratione aduocati, & causarum procuratores suum officium explebunt? 12

Illi opera ac patrocinio suo, non deerunt necessarijs hominum temporibus, & egentibus benignè subuenient: tum iniustas causas defendendas non suscipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent auaritia. Quod ad mercedem attinet laboris & operæ suæ, illa iure & æquo metiantur. Petitores verò & accusatores monendi sunt, ne cuiquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent. Iussum hoc denique diuinitus præscriptum est pijs omnibus, vt in congressibus & colloquijs verè semper, atque ex animo loquantur; nihil dicãt quod alte-

De officio aduocatorum & procuratorũ. Veritate semper si condi tus sermo.

alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem à quibus lædi se & exagitari intelligunt, cùm illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem & societatem intercedere, vt membra sint eiusdem corporis.

13 *Quibus rationibus Christiani ad agnitionem fœditatis, quæ mendacio inest, perduci possunt?*

Mendacij quãta miseria & turpitudo. VT libentiùs hoc mendacij vitium caueant fideles, proponet eis Parochus summam huius sceleris miseriam ac turpitudinem. Prima ratio. Ioan. 8. nam in sacris litteris mendacij pater dæmon dicitur. quòd enim dæmon in veritate non stetit, mendax est, & mendacij parens. Adiunget ad eiiciendum tantum flagitium ea mala quæ mendacium consequuntur: & quoniam ea mala innumerabilia sunt, fontes & capita incommodorum & calamitatum demonstrabit. Secunda ratio. ac primùm, in quantam cadat Dei offensionem, quantúmve eius odium incurrat homo vanus & mendax, Prouerb. 6. Salomonis auctoritate declarabit eo loco: Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, veloces pedes ad currendum in malũ, proferentem mendacia, testem fallacem. & quæ sequuntur. Quis igitur ei præstet incolumitatem, qui insigni in odio sit apud Deum, quo minùs grauissimis afficiatur supplicijs? Tertia ratio. Deinde quid impurius aut fœdius, vt Iacob. 3. inquit sanctus Iacobus, quàm in eadem lingua, qua benedicimus Deum & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt, ita vt fons de eodem foramine emanet dulcem & amaram aquam? Chrys. ho. 14. Epi ad Ephe Quæ enim lingua priùs laudem & gloriam Deo tribuebat, posteà, quantum in ea est, eum ignominia afficit, ac Quarta ratio. dedecore, mentiendo. qua re fit vt à cælestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Psalm. 14. Cùm enim in hunc modum quæreret à Deo Dauid, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? respondit Spiritus sanctus: Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit Quinta ratio. dolum in lingua sua. Maximum verò etiam illud in mendacio incommodum est, quòd ferè insanabilis est is animi morbus. Cùm enim peccatum, quod inferendo falso

falſo crimine, aut proximi famæ aut exiſtimationi obtrectando commiſſum ſit, non remittatur, niſi calumniator ei, quem criminatus fuerit, ſatisfaciat iniuriarum; id autem difficilè fiat ab hominibus. primò, vt anteà monuimus, pudore & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato ſit, hunc addictum eſſe ęternis inferorum pœnis, dubitare non poſſumus. Neque enim quiſquam ſperet, ſe calumniarum vel obtrectationis veniam conſequi poſſe, niſi priùs ei ſatisfaciat, de cuius dignitate & fama, aut publicè in iudicio, aut etiam in priuatis & familiaribus congreſſibus, aliquid detraxerit. Prætereà latiſſimè patet hoc detrimentum, & in cæteros diffunditur: quia vanitate ac mendacio fides ac veritas tolluntur, arctiſſima vincula ſocietatis humanæ: quibus ſublatis, ſequitur ſumma vitæ confuſio, vt homines à dæmonibus nihil differre videantur. Docebit porrò vitandam eſſe loquacitatem, Parochus: cuius vitatione & reliqua peccata fugiuntur, & eſt magna cautio mendacij; à quo vitio loquaces ſibi haud facilè temperare poſſunt.

Detractio quàm ſit periculoſa.

Sexta ratio.

Loquacitas fugienda.

Quæ genera hominum vanitatem ſui mendacij fruſtrà excuſare nituntur? 14

IIs etiam illum errorem eripiet Parochus, qui ſe in vanitate orationis excuſant, & mendacium prudentium exemplo defendunt: quorum eſſe aiunt mentiri in tempore. Dicet id, quod veriſſimum eſt, prudentiam carnis mortem eſſe. Hortabitur auditores, vt in difficultatibus & anguſtijs Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illi qui vtuntur perfugio, facilè declarant ſe ſua magis niti prudentia, quàm in Dei prouidentia ſpem ponere. Qui cauſam ſui mendacij conferunt in eos, à quibus ſunt mendacio decepti, hi docendi ſunt, non licere hominibus ſe ipſos vlciſci, neque malum malo compenſandum eſſe, ſed potiùs vincendum in bono malum. quòd ſi etiam fas eſſet, hanc referre gratiam, nemini tamen vtile ſe ſuo vlciſci detrimẽto; eſt autem id grauiſſimũ detrimentum, quod mendacio dicendo facimus. Ijs qui adferunt humanæ naturæ imbecillitatem & fragilitatem, tradendum erit hoc officij præceptum, vt diuinum auxiliũ implorent, nec infirmitati humanitatis obtem-

Omne mendacium in vitio ponitur, & varia genera illud excuſantium refelluntur.

Primũ genus. Ad Rom. 8.

Secundum genus.

Ad Rom. 12.

Tertiũ genus.

Quartum genus.

obtemperent. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri consueuerunt, vt dent operam, vt contrariam consuetudinem capiant verè loquendi; præsertim, cùm qui vsu & consuetudine peccant, grauiùs delinquant quàm ceteri. Et quoniam non desunt qui se tegant excusatione ceterorum hominum, quos passim mentiri & peierare contendunt; hac ratione illi ab ea opinione deducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos & corrigendos: cùm autem ipsi mentimur, minus auctoritatis, in reprehensione & correctione alterius, nostram habere orationem. Alios se ita defendentes, quòd sæpè vera dicendo, incommodo sint affecti, sic refellent Sacerdotes, eam esse accusationem, non defensionem; cùm sit officium Christiani hominis, quamuis potiùs facere iacturam, quàm mentiri. Restant duo genera eorum qui se in mendacio excusent: alteri, qui dicant se ioci causa mentiri; alteri se idem facere vtilitatis gratia, quippe qui nec benè emerent nec venderent, nisi mendacium adhiberent. vtrosque à suo errore Parochi auertere studebunt. Ac superiores quidem illos à vitio abducent, & docendo quantum in eo genere peccandi consuetudinem augeat vsus mentiendi; & illud inculcando, omnis otiosi verbi reddendam esse rationem: proximos etiam hos acerbiùs obiurgabunt, quorum in excusatione grauior insit illorum ipsorum accusatio, qui præ se ferant, se minimè illis Dei verbis fidem & auctoritatem tribuere: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

Qui consuetudine peccát, grauiùs delinquunt, quàm cæteri.

Quintum genus.

Sextum genus.

Septimum genus

Octauum genus.

Matth. 12.

Matth. 6.

DE NONO ET DECIMO PRÆCEPTO, CAPVT X.

Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

1 *Quo fructu nonum hoc & decimum præceptum octo reliquis adijciuntur?*

Octo priora decalogi præcepta id spe-

IN his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendum est, rationem ferè constitui,

ſtitui,qua cetera præcepta ſeruentur. Nam quod his verbis præſcriptum eſt,eò ſpectat,vt,ſi quis ſtudet ſuperiora legis iuſſa ſeruare,hoc maximè faciat, ne concupiſcat; quoniam qui non concupiſcet, ſuis contentus, aliena non appetet,aliorum commodis gaudebit,Deo immortali gloriam tribuet,gratias eidem maximas aget,Sabbathum colet,id eſt,quiete perpetua fruetur, maioreſque venerabitur: neminem denique neque re, neque verbis, neque vllo alio modo lædet. Nam ſtirps ac ſemen omnium malorum eſt praua concupiſcentia; qua qui incenſi ſunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum & ſcelerum genus. His animaduerſis, & Parochus in ijs quæ ſequuntur, tradendis diligentior, & ad audiendum fideles erunt attentiores.

> ...ctarunt, vt cupiditatis peruerſitas origine contracta ſenſim frenaretur, ex qua nimirum omnia vitia profluant, eóque duobus præceptis hîc damnatur.

> Semen omnium ſcelerũ eſt praua concupiſcentia.

Quo pacto duo illa præcepta inter ſe differunt? 2

QVAMQVAM hæc duo præcepta coniunxerimus, propterea quòd, cùm non diſſimile ſit eorum argumentum,eandem docendi viam habent: Parochus tamen & cohortando & monendo, poterit communiter vel ſeparatim,vt commodiùs ipſi videbitur, ea tractare. Sin autem Decalogi interpretandi munus ſuſceperit, demonſtrabit quæ ſit horum duorum præceptorum diſſimilitudo,quídve vna concupiſcentia ab altera differat:quam differentiam libro Quæſtionum in Exodum D. Auguſtinus declarat. Nam ex ijs altera ſolùm ſpectat quid vtile ſit,quid fructuoſum; alteri propoſitæ ſunt libidines & voluptates Si quis igitur fundum, aut domum concupiſcit,is lucrum potiùs,& quod vtile eſt, conſectatur, quàm voluptatem:ſi verò alienam vxorem appetit, non vtilitatis,ſed voluptatis cupiditate ardet.

> Nono præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur. Decimo autẽ cupiditas impuræ voluptatis vetatur.

> Aug. quæſt 72. in Exodum.

Numquid ſexto & ſeptimo præcepto ſatis fuit explicatum, quod his duobus poſtremis comprehenditur? 3

HORVM præceptorum duplex fuit neceſſitas; altera, vt ſexti ſeptimique præcepti ſententia explicaretur. nam etſi quodam naturę lumine intellectum eſt, alienæ vxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio;nam ſi concupiſcere liceret, fas item eſſet potiri. tamen plerique ex Iudæis, peccato occæcati, in eam opinionem adduci non poterant, vt crederent id à Deo prohibitum eſſe:imò verò lata & cognita hac Dei lege,

> Nonum & decimum pręceptum, illuſtrant ſextum & ſeptimum.

> Legis Moyſi quidam interpretes, ſexti præcepti ſententiam peruerterunt.

lege, multi, qui ſe legis eſſe interpretes profitebantur, in eo errore verſati ſunt. id quod animaduertere licet ex illo Domini ſermone apud ſanctum Matthæum: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis. & quæ ſequuntur. Altera eſt horum præceptorum neceſſitas, quòd aliqua diſtinctè explicateque vetantur, quæ ſexto & ſeptimo explicatè non prohibebantur. nam, exempli cauſa, ſeptimum præceptum prohibuit, ne quis iniuſtè concupiſcat aliena, aut eripere conetur: hoc autem vetat, ne vllo modo quis concupiſcat, etſi iure legeque aſſequi id poſſit, ex cuius adeptione proximo damnum importari videat. Sed illud in primis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, docendi ſunt fideles, nos hac lege non ſolùm ad id inſtitui, vt cupiditates noſtras cohibeamus; ſed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immenſa eſt, cognoſcamus. Nam cùm ſuperioribus legis præceptis nos quibuſdam quaſi præſidijs muniuiſſet, ne quis nos ipſos, aut noſtra violaret; hoc adiuncto præcepto, hoc maximè prouidere voluit, ne appetitionibus noſtris nos ipſi læderemus: quod facilè futurum fuit, ſi omnia cupere atque optare, liberum nobis atque integrum eſſet. Hac igitur non concupiſcendi lege præſcripta, illud à Deo prouiſum eſt, vt cupiditatum aculei, quibus ad pernicioſa quæque incitari ſolemus, huius legis vi quodammodò excuſſi, nos minùs vrgeant; maiuſque propterea temporis ſpatium nos, moleſta illa cupiditatum ſollicitudine liberati, ad ea præſtanda pietatis & religionis officia habeamus, quæ Deo multa maximaque debemus.

Matth. 5.

Nono & decimo præcepto quædam explicatè vetantur quæ ſexto & ſeptimo apertè non vetabantur.

Quomodo præcepta interſe cohæreant.

Quid duo poſtrema præcepta præſtent.

4 *Quod diſcrimen hæc duo præcepta inter leges diuinas & humanas eſſe inſinuant?*

QVÆ hîc diuinitus præſcribuntur, non ſolùm cupiditates frenant, & reprimunt, verùm etiam illud oſtendunt, legem Dei eiuſmodi eſſe, quæ non externis ſolùm munerum functionibns, ſed etiam intimo animi ſenſu ſeruanda ſit. Hocque inter diuinas & humanas leges intereſt, quòd hæ rebus tantùm externis contentæ ſunt; illæ verò, quoniam animum Deus intuetur, ipſius animi puram ſinceramque caſtitatem atque integri-

Legem Dei eſſe ſpiritalem. Quod ſit inter leges diuinas & humanas diſcrimen.

tegritatem requirunt. Est igitur diuina lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur. Quamobrem dicit Apostolus; Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Cùm enim concupiscentia, id est, peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuò nobis infixus inhæreat; ex hoc agnoscimus, in peccato nos nasci: quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

Lex diuina speculum est cùm honestarum, tum vitiosarum actionum. Ad Rom. 7.

Estne omnis concupiscentia hîc prohibita, ac in vitio ponenda? 5

HABENT hæc singula precepta illud cùm cæteris commune, vt partim aliquid vetent, partim iubeant. Quod ad prohibendi vim attinet; ne quis fortè arbitretur, concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, vt concupiscere spiritum aduersus carnem, vel expetere iustificationes Dei omni tempore, id quod Dauid summopere cupiebat; Parochus doceat, quæ concupiscentia illa sit, quam huius legis præscripto fugere oporteat. Quare sciendum est, concupiscentiam esse commotionem quandam ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habent, res iucundas appetunt. Et quemadmodum reliqui animi nostri motus non perpetuò mali sunt: ita hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda. Neque enim proptereà malum est, si cibum aut si potum appetimus; aut cùm frigemus, si calescere; aut contrà, cùm calemus, si frigescere cupimus; & quidem recta hæc concupiscendi vis, Deo auctore, à natura nobis insita est; sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, vt illa, naturæ fines transiliens, vsque adeò deprauata sit, vt ad ea concupiscenda sæpè excitetur, quæ spiritui, ac rationi repugnant.

Duo postrema præcepta, vt & cætera, quædam prohibent, & quędã iubent. Esse quandam concupiscentiam quæ vitio careat. Ad Gal. 5. Psalm. 118. Quid sit propriè concupiscẽtia: & quòd omnis concupiscẽtia hîc nõ prohibeatur. Hîc repe ãtur quæ de Baptismo sunt explicata quæst. 32. & quæ posteà tractabuntur, tertia petitione Orationis Dominicæ. Deus animis nostris rectam concupiscendĩ vim, qua bona & recta rationi consentanea appetuntur, indidit: sed illam peccato originali deprauatam esse.

Quas precipuè vtilitates concupiscentia rectæ rationi conformis, homini præstat?

HÆC concupiscendi vis, si moderata est, suisque finibus continetur, sæpè etiam non mediocres vtilitates præbet. nam illud primùm efficit, vt assiduis precibus Deum oremus, supplicesq; ab eo petamus, quæ maximè cupimus. oratio enim cupiditatis nostræ interpres est. quòd si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ

6 Concupiscentia rectæ rationi conformis, homini etiã est vtilis.

Secūda ratio.

multæ preces essent in Ecclesia Dei. Efficit præterea, vt chariora sint nobis Dei munera. quo enim vehementiori alicuius rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est atque iucundior, cùm eam adepti sumus: tum verò delectatio ipsa, quam ex re cupita sentimus, facit, vt maiore pietate gratias Deo agamus. itaque si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnem concupiscendi vim prohibitam esse.

Tertia ratio.

7 *Quid ad verba Apostoli, qui concupiscentiam vocat peccatum, respondeas?*

Quomodo Paulus dicat quòd concupiscentia sit peccatum. Ad Rom. 7. Trid. Syn. Sess. 5. sub finem decreti de peccato originali. Ad Gal. 5.

QVAMQVAM D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit: id in eam tamen sententiam accipiendum est, in quam Moyses locutus est, cuius ille testimonium adfert: id quod ipsius Apostoli oratio declarat. Nam illam carnis concupiscentiam vocat in Epistola ad Galatas: Spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis.

8 *Breuiter igitur quæ concupiscentia hîc omnino vel prohibetur, vel peccati rationem non habet?*

NATVRALIS illa cupiditatis vis & moderata, quę fines suos non egreditur, non vetatur, multoque minùs spiritualis illa rectæ mentis cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. ad hanc enim ipsam sacræ litterę nos adhortantur: Concupiscite sermones meos. &, Transite ad me omnes qui concupiscitis me. Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum tum ad malum vti licet; sed vsus prauæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia, & peccati fomes vocatur, ac, si animi assensionem adiunctam habeat, semper in vitijs numeranda est, omnino prohibetur. Ergo ea tantùm concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus, illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus à Deo constitutis continetur.

Sap. 6. Eccli. 24. Vsus prauæ cupiditatis, nō omnis concupiscēdi vis hîc prohibetur.

Clarè concludit quid hîc vetetur. Ad Gal. 5.

9 *Quibus causis & indicijs agnoscitur quando concupiscentia sit peccatum?*

Causæ tres peccati in cōcupiscentia. Prima causa est, quia per se

HÆC cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera, de quibus ita Apostolus; Non simus, inquit,

inquit, concupiſcentes malorum, quemadmodum & illi concupierunt: vel quia, etſi res natura ſua malæ non ſunt, cauſa tamen aliunde exſtat, quare illas concupiſcere nefas ſit, quo in genere ſunt ea, quæ ne poſſideamus, Deus aut Eccleſia prohibet: non enim ea appetere nobis licet; quæ poſſidere omnino nefas ſit, qualia olim in veteri lege fuerunt aurum & argentum, ex quibus idola conflata erant, quæ Dominus in Deuteronomio vetuit ne quis concupiſceret. Ob eam prætereà cauſam hæc cupiditas vitioſa prohibetur, quoniam quæ appetuntur, aliena ſunt, vt domus, ſeruus, ancilla, ager, vxor, bos, aſinus, & alia multa; quę cùm aliena ſint, ea concupiſcere vetat diuina lex, rerumque eiuſmodi cupiditas nefaria eſt, & in peccatis grauiſſimis numeratur, cùm illis concupiſcendis animi præbetur aſſenſus.

malũ eſt quod appetitur.
1. Cor. 10.
Secunda, quis ex accidenti mala eſt res quæ appetitur.
Deut. 7.
Tertia, quia iniuſtitiam includit.

In quo peccati ratio maximè conſiſtit & cernitur? 10

TVM peccatum natura exſiſtit, cùm poſt cupiditatum malarum impulſum animus rebus prauis delectatur; atque his vel aſſentitur, vel non repugnat. id quod D. Iacobus, cùm peccati originem & progreſſionem oſtendit, illis verbis docet: Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus; deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.

Iacobi 1.

Quis nunc eſt duorum extremorum præceptorum ſcopus? 11

CVM lege ita cauetur, non concupiſces, hæc verba ad eum ſenſum referuntur, vt noſtras cupiditates à rebus alienis cohibeamus. alienarum enim rerum cupiditatis ſitis immenſa eſt atque infinita, neque vmquam ſatiatur, vt ſcriptum eſt, Auarus non implebitur pecunia. de quo eſt ita apud Iſaiam: Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. ſed ex ſingularum vocum explicatione faciliùs intelligetur huius peccati fœditas & magnitudo.

Quę cupiditas hîc vetetur.
Eccle. 5.
Eſaiæ 5.
Noni & decimi præcepti ſingula verba declarantur.

Quid domus vocabulo in huius præcepti formula intelligendum eſt? 12

EA voce non locus modò quem incolimus, ſed vniuerſa hæreditas ſignificatur, vt ex diuinorum ſcriptorum vſu conſuetudineque cognoſcitur. In Exodo ſcriptum eſt, Obſtetricibus à Domino domos eſſe ędificatas.

Quomodo domus non concupiſcenda.
Exod. 1.

catas. ſentẽtia eò ſpectat, vt illarum facultates ab eo auctas eſſe, atque amplificatas, interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animaduertimus, hac præcepti lege vetitum nobis eſſe, ne diuitias auidè expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati inuideamus; ſed ſtatu noſtro, qualis qualis ille ſit, ſiue humilis ſiue excelſus, contenti ſimus. Alienæ deinde glorię appetitionem vetitam eſſe, intelligere debemus: nam hoc item ad domum pertinet.

13 *Quid bouis & aſini vocibus concluditur?*

HÆC clauſula, Nõ bouem, non aſinum; id oſtẽdit, nõ ſolùm quæ magna ſunt, vt domus, nobilitas, & gloria, ea cùm aliena ſint, nobis concupiſcere non licere, ſed etiã parua, qualiacũque illa ſint, ſiue animata, ſiue inanimata.

14 *De quibus ſeruis in hoc præcepto eſt ſermo?*

Serui aliorum per cupiditatem non ſolicitandi.

QVOD deinceps adijcitur, Non ſeruum, non ancillam; intelligendum eſt tam de captiuis, quàm de reliquo genere ſeruorum; quos, vt cętera alterius bona, concupiſcere non debemus. liberos verò homines, qui voluntate ſeruiunt, vel mercede conducti, vel amore obſeruantiaque impulſi, nullo modo, neque verbis, neque ſpe, neque pollicitationibus, neque præmijs quis corrumpere aut ſolicitare debet, vt eos deſerant, quibus ſe ipſi ſponte addixerunt: immò verò, ſi ante id tempus, quo ſe in illorum famulatu fore promiſerant, ab illis receſſerint, huius præcepti auctoritate admonendi ſunt, vt ad eos ipſos omnino reuertantur.

15 *Cur etiam in præcepto ſit mentio proximi?*

ID eò pertinet, vt hominum vitium demonſtretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem eiuſmodi, quæ ſecum continens ſit, appetere ſolent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium cupiditatis vitio traducitur.

16 *Præuaricantur iſtam legem, qui res venales proximi iuſto pretio emere cupiunt?*

HOC præceptum ij minimè violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut iuſto pretio emunt. ij enim non modò proximum non lædunt, ſed valdè adiuuãt, cùm ei pecunia maiori commodo vſuique futura ſit, quàm res illæ quas ipſe venditat.

Quo-

Quomodo decimum præceptum de non concupiſcenda vxore proximi intelligendum eſt? 17

Explicatur decimum præceptum de non concupiſcenda vxore proximi.

SVPERIOREM de re aliena non concupiſcenda legem altera ſequitur, quæ prohibet ne alienam concupiſcamus vxorem: qua lege concupiſcendi libido non ea quidem tantùm prohibita cenſetur, qua adulter alterius vxorem appetit, ſed etiam qua affectus aliquis alterius vxorem in matrimonium ducere concupiſcit. eo enim tempore, cùm repudij permittebatur libellus, illud facilè euenire poterat, vt, quæ ab vno repudiata eſſet, eam alter vxorem acciperet: at hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad vxores relinquendas ſollicitarentur, aut vxores maritis difficiles ſe ac moroſas ita præberent, vt eam ob cauſam quaſi quædam neceſſitas viris imponeretur illas repudiandi. nunc verò grauius eſt peccatum, cùm mulierem, etiam ſi à viro repudiata ſit, alteri in matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo. itaque qui alterius vxorem concupiſcet, facilè ex vna in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet. atque hoc idem de ijs mulieribus dicitur, quæ alteri deſponſatæ ſunt. neque enim has item concupiſcere licet, cùm ij, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fœdus. Et quemadmodum quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omnino nefas eſt: ſic, quæ ad Dei cultum religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam vxorem appetere.

Vxorem ab alio repudiatam nec concupiſcere, nec ducere licet.

Feminã alteri deſponſatam concupiſcere non licet.

Piaculum eſt virginem Deo deſponſatam concupiſcere.

Numquid in hanc legem peccat, qui mulierem, quam putat maritum amiſiſſe, ſollicitat ad matrimonium? 18

SI quis mulierem quæ nupta eſt, cùm eam innuptam eſſe opinetur, vxorem ſibi dari concupiſcit, neque ſi in matrimonium alij collocatam intelligeret, eam nuptam ſibi dari cuperet; id quod Pharaoni & Abimelech contigiſſe legimus, qui Saram in matrimonium habere concupierunt, cùm eam minimè nuptam, Abrahæque ſororem, non vxorem, arbitrarentur; ille certè qui eo animo eſt, eiuſmodi præcepti legem violare non videtur.

Geneſ. 12. 20.

Quid præter ea, quæ prohibentur hoc præcepto, faciendum imperatur? 19

Remedia aduerſus noxias cõcupiſcẽtias.

VT Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata ſunt, explicare

Diuitiæ contemnendæ.

alteram præcepti rationem debet; quę in eo consistit, vt,si diuitiæ affluant, cor non apponamus, easque pietatis & diuinarum rerum studio abiicere parati simus, & in subleuandas pauperum miserias libenter pecuniam erogemus; si desint facultates, egestatem æquo animo & hilari, feramus. & quidem si rebus nostris dandis liberalitate vtemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De paupertatis autem laudibus, diuitiarumque despicientia in sacris litteris, & apud sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fideli populo tradere. Hac item lege præcipitur, vt ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimùm effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maximè est, vt singulari nos quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum integrumque conseruemus, & exerceamus nos in ijs mentis ac spiritus officijs, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione ac spiritu duce, rectum vitę cursum teneamus; quíve prętereà sensus materiam cupiditatibus nostris libidinique præbent, eorum vim maximè reprimamus.

Paupertas ferenda.

Nostra voluntas diuinæ voluntati subiicienda.

Matth. 6.

20 *Quæ sunt potissimùm Christianis meditanda, vt vim concupiscentiæ refrænent?*

Cupiditatum prauarum incommoda. Primum.

AD hunc cupiditatum ardorem restinguendum, plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum verò illud incommodum est, quòd, quoniam eiusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis ac potestas. Quamobrem monuit Apostolus: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Nam quemadmodum si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident; ita si ijs succumbimus, Dominum à regno suo expellimus, & in eius locum peccatum introducimus. Alterum prætereà incommodum est, quòd ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, vt D. Iacobus docet. D. item Ioannes, Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum,

Rom. 6.

Secundum.

Iacobi 1.

1. Ioan. 2.

lorum, & superbia vitæ. Tertium incommodum in eo Tertium.
est, quoniam rectum animi iudicium his cupiditatibus obscuratur. Homines enim, ijs cupiditatum tenebris occæcati, honesta & præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt. Opprimitur prætereà concupiscendi Quartum.
vi verbum Dei, quod in animis nostris à magno illo agricola Deo insitum est. Sic enim apud D. Marcum scriptum est: Alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui Marc. 4.
verbum audiunt, & ærumnæ sæculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Quinam cupiditatum laqueis maximè implicantur? 21.

QVI pre ceteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentiùs cohortari debet, illi sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderatè abutuntur: mercatoresque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægrè ferunt, vt alij preter ipsos sint, qui vendant, aut emant, quo cariùs vendere, aut viliùs emere ipsi possint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, vt aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Peccant etiam milites qui bellum expetunt, vt furari ipsis liceat; Medici item qui morbos desiderant; Iureconsulti qui causarum litiumque vim copiamque concupiscunt: tum artifices qui quæstus auidi, omnium, que ad victum cultumque pertinent, penuriam exoptant, vt inde plurimum lucri faciant. In hoc prætereà genere grauiter ij peccant, qui alienæ laudis gloriæque auidi atque appetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obtrectatione; idque præsertim, si, qui illam appetunt, ignaui, nulliusque pretij homines sunt: fama enim & gloria, virtutis atque industriæ, non ignauiæ aut inertiæ præmium est.

CATECHISMI ROMANI PARS QVARTA, DE ORATIONE EIVSQVE IN PRIMIS NECESSITATE.

CAPVT I.

1 *Quo modo Deus est orandus?*



IN officio & munere Pastorali cum primis necessaria est ad salutem fidelis populi, præceptio Christianę precationis: cuius vim ac rationem necesse est multos ignorare, nisi pia & fideli pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem pręcipua Parochi cura versari debet in eo, vt pij auditores intelligant, quid à Deo, & quomodo orandum sit. Omnes autem necessariæ precationis numeros continet diuina illa formula, quam Christus Dominus Apostolis, & per illos, eorumque successores, omnibus deinceps qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit: cuius verba & sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, vt in promptu habeamus. Vt autem in hac orandi ratione suppeditet Parochis facultas instituendi fideles auditores, quæ magis opportuna visa sunt, hîc proposuimus, sumpta ab ijs scriptoribus, quorum in eo genere doctrina & copia maximè laudatur: nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex ijsdem fontibus haurire poterunt.

Dominica oratio inter omnes precandi formulas est perfectissima.

2 *Estne vsus orandi ad salutem necessarius?*

EIVS præceptum non solùm consilij causa traditum est, sed etiam necessarij iussi vim habet: quod à Christo Domino declaratum est illis verbis: Oportet semper orare. Hanc orandi necessitatem ipsa etiam illo Dominicæ precationis prooemio ostendit Ecclesia: Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere. Itaque cùm esset necessaria precatio Christianis

Orare ex præcepto Domini tenemur. Lucæ 18.

nis hominibus,& illud à discipulis ipse rogatus esset; Domine, doce nos orare: præscripsit eis orandi formam Dei Filius,& spem attulit impetrationis eorum quæ postularent: & ipse documentum fuit precationis, qua non solùm vtebatur assiduè, sed in ea etiam pernoctabat. cuius deinde officij, ijs, qui se ad Iesu Christi fidē contulissent, Apostoli pręcepta tradere nō destiterunt. Nā sancti Petrus & Ioannes de ea re diligentissimè pios admonent: & eius rationis memor Apostolus, pluribus locis hortatur Christianos ad salutarem orandi necessitatem.

Lucæ 11. Christi exemplo orandum, & Apostolorū præscripto. Lucæ 6. 1. Pet. 3. 4.

Qua potissimùm ratione homines adduci possunt in cognitionem necessarij huius officij? 3

TAM multis indigemus bonis & commodis ad animum corpusque tuendum necessarijs, vt ad precationem confugere oporteat, tanquam ad vnam omnium optimam, & indigentiæ nostræ interpretem, & conciliatricem eorum quibus egemus. Nam cùm nihil cuiquam debeat Deus; reliquum profectò est, vt, quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus; quas preces tanquam instrumentum necessarium nobis dedit, ad id, quod optaremus, consequendum.

Oratione necessaria consequimur.

Aliáne via omni indigentiæ nostræ satisfacere liceat, quàm per orationē? 4

QVÆDAM esse constat, quæ nisi eius adiumento non licet impetrare. Habent enim sacrę preces præstantem illam virtutem, qua maximè dæmones eiiciuntur. Est enim quoddam dæmoniorum genus, quod non eiicitur nisi ieiunio & oratione. Quare magnam sibi adimunt facultatem singularium donorum, qui hanc consuetudinem exercitationemque non adhibent, piè ac diligenter orandi. Petitione enim non solùm honesta, sed etiam assidua opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, vt inquit S. Hieronymus, scriptum est: Omni petenti datur. Ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis. Petite ergo, & accipietis.

Oratione dæmones fugamus. Matth. 17. Hieron. in c. 7. Matth.

DE VTILITATE ORATIONIS.

CAPVT II.

Quis est primus fructus, quem parit illa orandi necessitas? I

HABET hęc necessitas iucundissimam vtilitatem, quæ fructus ex se edit vberrimos: quorum copiam

ſument Paſtores à ſacris ſcriptoribus, cùm opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus.

Primus orationis fructus

Primus autem fructus, quem inde capimus, eſt is, quòd orantes, Deo honorem habemus: ſiquidem eſt quoddam religionis argumentum oratio, quæ in diuinis litteris thymiamati comparatur. Dirigatur enim, inquit Propheta, oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Quare nos hac ratione Deo ſubiectos eſſe profitemur; quem bonorum omnium auctorem agnoſcimus, & prædicamus; in quem ſolùm ſpectamus; quod vnum incolumitatis ſalutiſque præſidium atque perfugium habemus. Huius fructus illis etiam verbis admonemur; Inuoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me.

Pſalm. 140.

Pſalm. 49.

2

Quæ eſt altera vtilitas, quam orando conſequimur?

Secundus fructus.

Aug. ſer. 126. de tempore.

FRVCTVS etiam ampliſſimus & iucundiſſimus orationis ſequitur, cùm à Deo preces audiuntur: eſt enim ex S. Auguſtini ſententia, cæli clauis oratio. Nam adſcendit, inquit, precatio, & deſcendit Dei miſeratio. Licet alta ſit terra, altum cælum; audit tamen Deus hominis linguam. Cuius orandi muneris tanta vis eſt, tanta vtilitas, vt ea re cæleſtium donorum amplitudinem conſequamur. Nam & impetramus nobis, vt ducem & adiutorem adhibeat Spiritum ſanctum: & fidei aſſequimur conſeruationem & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & diuinum patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam. omnino ineſt in precatione ſingularis gaudij cumulus. quamobrem ſic loquebatur Dominus: Petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.

Oratione, ampliſſima dona conſequimur.

Pacem, quæ ſecũdum Deũ, parit oratio.

Ioan. 16.

3

Sempérne pias preces exaudit diuina maieſtas?

QVIN huic petitioni præſtò ſit & occurrat Dei benignitas, nullus relictus eſt dubitandi locus. quod multa comprobant diuinæ ſcripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodò apud Iſaiam exempli cauſa attingemus: Tunc enim, inquit, inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, Ecce adſum. Et rurſus: Eritque, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Exempla autem eorum qui

Iſaiæ 58.

Iſaiæ 65.

Deum

Deum exorauerunt, quia propemodum sunt & infinita, & posita ante oculos, omittimus.

Quî igitur fit, vt, quæ petimus, interdum non impetremus? 4

TVM maximè prospicit vtilitati nostræ Deus, vel quòd alia maiora & ampliora bona nobis impertitur; vel quòd nec necessarium nobis est, nec vtile, quod petimus: imò verò fortasse superuacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. Quædam enim, inquit sanctus Augustinus, negat propitius Deus, quę concedit iratus. Nonnunquam etiam fit, vt adeò remissè ac negligenter oremus, vt ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus. Cùm autem sit oratio mentis adscensus ad Deum: si in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, temerè precationis verba funduntur, quomodo inanem huius orationis sonitum, Christianam precationem esse dicemus? Quare minimè mirum est, si Deus nostræ non obsequitur voluntati; cùm vel ipsi nolle id nos, quod petimus, penè probemus nostræ negligentia & ignoratione precationis; vel postulemus ea quæ nobis sunt obfutura.

S. Aug. serm. 53. de verbis Domini. Et tractat. 6. in Epistol. Ioan.

Quid sit oratio.

Attentè orandum.

Nunquam compos voti quis efficitur, nisi vocalem orationem adhibeat? 5

SCIENTER ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quàm à Deo postulauerint. quod & Apostolus testatur in Epistola ad Ephesios; & illa prodigi filij similitudine declaratur, qui pręclarè secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarij famuli habuisset eum pater: etsi rectè cogitantibus, non solùm postulantibus nobis, cumulat gratiam suam Deus, non modò munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi. quod ostendunt diuinæ litteræ, cùm illa vtuntur loquendi formula: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, intimis enim & tacitis egentium studijs, ne exspectata quidem eorum voce, Deus occurrit.

Sedulò orantibus Deus ferè maiora præstat quàm petant.

Ephes. 3.

Lucæ 15.

Psalm. 9.

Deus cogitationes nõ exspectata voce sæpè exaudit.

Quis est tertius orationis fructus? 6

ACCEDIT etiam ille fructus, quòd orando, animi virtutes & exercemus, & augemus, maximè verò fidem. vt enim ritè illi non orant, qui fidem Deo non habent; Quomodo enim, inquit, inuocabunt, in quem

Tertius orationis fructus.

Ex fide debet procedere oratio.

Ad Rom. 10. non crediderunt? ſic fideles, quo ſtudioſiùs orant, eo maiorem ac certiorem fidem habent diuinæ curæ & prouidentiæ; quæ potiſſimùm id requirit de nobis, vt ad ſe de ijs, quæ nobis opus ſunt, referentes, omnia poſtulemus.

7 *Cur Deus, cùm ſciat quibus indigeamus, oratione noſtra vult ſollicitari?*

Orandus eſt Deus, vt fides exerceatur.

POSSET Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abundè nobis omnia dilargiri, quo modo & animantibus rationis expertibus cuncta ſuppeditat ad vſus vitæ neceſſarios: ſed beneficentiſſimus parens vult à filijs inuocari: vult nos quotidie ritè petendo, petere fidentiùs: vult, impetratis ijs quæ poſtulamus, in dies magis teſtificari ac prædicare ſuam in nos ipſos benignitatem.

Secundò, vt charitas augeatur.

Amplificatur etiam charitas: nam illum auctorem agnoſcentes omnium bonorum vtilitatumque noſtrarum, quanta eum poſſumus maxima charitate amplectimur: & vt amantes colloquio & congreſſu magis ad amorem incenduntur; ſic pij homines, quò ſæpiùs Deo facientes preces, & eius implorantes benignitatem, quaſi cum ipſo colloquuntur, eò maiori in ſingulas preces affecti lætitia, ad eum amandum & colendum incitantur ardentiùs.

Tertiò, vt ſpes inflammata exercitio digna ſit quæ impetret.

Auguſt. Epiſt. 121. cap. 8.

Quartò, vt humilitas creſcat.

Quintò, vt tanto generoſiorem victoriam reportemus.

Proptereà nos hac vti vult exercitatione precationis, vt flagrantes petendi ſtudio quod optamus, tantùm ea aſſiduitate & cupiditate proficiamus, vt digni ſimus in quos illa conferantur beneficia, quæ anteà ieiunus & anguſtus noſter animus capere non poterat. Vult prætereà nos id quod eſt intelligere, ac præ nobis ferre, ſi cæleſtis gratiæ auxilio deſeramur, noſtra opera nihil conſequi poſſe, proptereaque toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maximè hæc tanquam orationis arma contra naturę noſtræ hoſtes acerrimos. inquit enim ſanctus Hilarius: Aduerſus diabolum, armaque eius, orationum noſtrarum ſonitu certandum eſt.

Hilar. in Pſal. 63.

8 *Quæ eſt quarta vtilitas ex oratione in homines profluens?*

Quartus orationis fructus.

PRÆCLARVM prætereà illum orationis fructum conſequimur, quòd, cùm procliues ſimus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus ſe noſtris cogitationibus concipi; vt, dum illum oramus, & mereri eius contendimus mune-

ra,

nera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, eam purgemus.

Quis est postremus orationis fructus? 9

Ex sancti Hieronymi sententia, iræ diuinæ resistit Quintus orationis fructus.
oratio. Itaque sic ad Moysen loquutus est Deus; Dimit- S. Hier. in c. 7.
te me: cùm quidem pœnas eum ab illo populo petere Ierem. super illud, Non obsistas mihi.
volentem, precibus impediret. Nihil enim est, quod æquè Exod. 32.
Deum leniat iratum; aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas æquè retardet & reuocet à furore, ac preces piorum hominum.

DE PARTIBVS ET GRADIBVS ORATIONIS.

CAPVT III.

Quibus partibus constat Christiana oratio? 1

EXPOSITA necessitate & vtilitate Christianæ precationis, scire prætereà oportet fidelem populum, quot & quibus partibus ea constet oratio. id enim ad huius officij perfectionem pertinere testatur Apostolus; qui in Epistola ad Timotheum cohortās ad piè sanctéque orandum, orationis partes diligenter enumerat.
Obsecro, inquit, primùm omnium fieri obsecrationes, 1. Tim. 2.
orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. Quòd verò subtilis quædam est harum differentia partium; si eius explicationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulent inter cete-
ros S. Hilarium & Augustinum. Sed quoniam duæ sunt In Psal. 140. ad vers. Dirig. oratio.
pręcipuę partes orationis; postulatio & gratiarum actio; Epistol. 59. ad
à quibus, tanquam à capite, manant reliquæ; minimè Paul. in iol.
eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedi- quæst. 5.
mus, vt, cultum ei ac venerationem adhibentes, vel ab Duæ præcipuè partes
eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficijs, quibus as- orationis.
siduè ab eius benignitate ornamur & augemur, gratias agamus. Vtramque hanc maximè necessariam partem orationis, Deus ipse pronuntiauit, ore Dauidis, illis
verbis: Inuoca me in die tribulationis; eruam te, & ho- Psalm. 49.
norificabis me. Quantum autem egeamus diuinæ bonitatis ac liberalitatis, quis ignorat, modò summam

Quàm liberalis sit in genus humanum Deus.

hominum egestatem & miseriam intueatur? Quàm verò sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quàm effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum & mentis prędití sint. Nam quocumque oculos coniicimus, quocumque nos cogitatione conuertimus, nobis admirabilis lux diuinæ beneficentię ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod à Dei largitate profectum non sit? &, si omnia sunt eius dona ac munera bonitatis, quid est, quòd non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione prosequantur? Sed vtriusque officij, & petendi aliquid à Deo, & ei gratias agendi, multi sunt gradus: quorum alius alio est altior atque perfectior. Vt igitur fidelis populus non solùm oret, sed etiam optimè fungatur illo munere orationis, proponent ei Pastores summam perfectamque orandi rationem, & ad eam, quàm diligentissimè poterunt, hortabuntur.

Alius orandi modus alio est perfectior.

2 *Quinam est optimus orandi modus, summusq; precationis gradus?*

NEMPE is, quo pij & iusti homines vtuntur; qui freti verę fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis orationisque gradibus in illum locum perueniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensamque benignitatem ac sapientiam contemplari possunt: vbi etiam in spem certissimam veniunt, se & quicquid petierint in pręsentia, & illam inexplicabilium bonorum vim consecuturos esse, quę pollicitus est Deus largiturum se ijs, qui diuinum auxilium piè, & ex animo implorarint. His, quasi duabus alis, elata in cælum anima, ardenti studio peruenit ad Deum; quem omni gratiarum & laudum honore prosequitur, quòd summis ab eò beneficijs affecta sit; tum verò singulari adhibita pietate ac veneratione, quasi vnicus filius charissimo parenti, quid sibi sit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum, effundendi voce, exprimunt diuinæ litteræ. inquit enim Propheta; Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. quę vox eam vim habet, vt nihil reticeat, nihil occultet, sed effundat omnia is qui ad

Psalm. 141.

orandum

orandum venit, fidenter confugiens in sinum amantissimi parentis Dei. Ad id enim nos doctrina cęlestis illis verbis hortatur: Effundite coram illo corda vestra, &c, Iacta super Dominum curam tuam. Hunc autem precationis gradum significat S. Augustinus, cùm inquit in eo libro, qui inscriptus est Enchiridion: Quod fides credit, spes & charitas orat.

Psalm. 61.
Psalm. 54.
S. August. Enchir. c. 7.

Quæ est altera orandi ratio? 3

EORVM qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quę mortua dicitur, nituntur sese erigere, & ad Deum adscendere, sed propter intermortuas vires, summamque fidei imbecillitatem, se altiùs à terra tollere non possunt: verumtamen sua peccata recognoscentes, & eorum conscientia ac dolore cruciati, humiliter ac demissè ex illo maximè longinquo loco pœnitentes, scelerum à Deo veniam & pacem implorant. horum oratio suum obtinet locum apud Deum. nam eorum preces audiuntur, imò verò huiusmodi homines liberalissimè misericors Deus inuitat: Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. ex horum hominum numero fuit ille publicanus; qui cùm oculos ad cælum tollere non auderet, exijt tamen, inquit, de templo magis iustificatus, quàm Pharisæus.

Secundus orationis gradus.
Matth. 11.
Lucæ 18.

Quo in gradu tertium genus consistit peccatorum? 4

EST præterea eorum gradus qui nondum fidei lucem acceperunt; verumtamen, diuina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemque veritatis; quam vt doceantur, summis precibus petunt. qui si manent in voluntate, à Dei clementia eorum studium non repudiatur. Quod exemplo Cornelij Centurionis comprobatum videmus. nemini enim, id ex animo petenti, clausæ sunt fores diuinæ benignitatis.

Tertius gradus.
Actor. 10.

Qui inter deprecatores extremo in gradu hærent? 5

ILLI scilicet, quos nonmodò facinorum & flagitiorum non pœnitentes, sed sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet, sæpè à Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseuerare: qui tali statu ne ab hominibus quidem audere deberent, vt sibi ignoscerent, postulare. horum oratio à Deo non auditur. sic enim de Antio-

Quartus gradus.

2. Mach. 9. Antiocho ſcriptum eſt: Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Quare vehementer hortandi ſunt, qui in graui illa miſeria verſantur, vt abiecta peccandi voluntate, verè & ex animo ſe conuertant ad Deum.

DE IIS QVÆ PETENDA SVNT.

CAPVT IIII.

1 *Quænam licet à Deo petere?*

Quod iuſtum & honeſtum eſt, peti debet.

QVONIAM in ſingulis petitionibus quid poſtulandũ, quid non, ſuo loco dicetur; ſatis hîc erit, fideles vniuersè illud admonere, vt quæ iuſta, quęque honeſta ſint, à Deo petant homines; ne, ſi contrà quàm deceat, poſtularint, illo reſponſo repellantur, Neſcitis quid petatis. Quicquid autem rectè optari poteſt, petere licet. quod illa Domini vberrima promiſſa teſtantur: Quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. omnia enim ſe conceſſurum pollicetur.

Matth. 20.

Ioan. 15.

2 *Eſtne eadem ratio omnium eorum, quæ licitè à Deo poſtulantur?*

Summa & præcipua oratio noſtra pro ſummi boni conſecutione eſſe debet. Deinde pro iis qui nos eò deducunt.

Bona corporis & fortunæ quæ petenda.

PRIMVM optatum ac deſiderium noſtrum ad eam regulam dirigemus, vt ad Deum, qui ſummum eſt bonum, ſummum ſtudium, deſideriumq́ue referatur. Deinde cupiemus ea quę cum Deo maximè nos coniungant: quæ verò nos inde ſeiungant, aut cauſam aliquam adferant diſiunctionis, ab omni ſtudio & cupiditate noſtra remouenda ſunt. Hinc licet colligere ſecundùm illud ſummum & perfectum bonum, quo modo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda ſint, & à parente Deo poſtulanda. Nam hęc corporis, quę vocant, & externa bona, vt ſanitas, robur, pulchritudo, diuitię, honores, gloria, quia facultatem ac materiam ſæpè dant peccato (qua re fit, vt non omnino piè aut ſalutariter petantur) erit illa petitio his præſcribenda finibus, vt hæc vitæ commoda poſtulentur, neceſſitatis cauſa: quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Iacob & Salomon poſtularunt. ille enim in hunc modum: Si dederis mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum. Salomon his verbis: Tribue tantùm victui meo neceſſaria.

Gen. 28.

Prouerb. 30.

Cùm

Cùm verò nobis Dei benignitate ſuppeditetur ad victum & ad cultum: par eſt, nos illius Apoſtoli cohortationis recordari: Qui emunt, tanquam non poſſidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur; pręterit enim figura huius mundi. Item, diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. quarum fructum tantummodò & vſum noſtrum eſſe, ſed ita vt cum ceteris communicemus, ab ipſo doctore Deo didicimus, ſi valemus, ſi reliquis externis & corporis bonis abundamus; eò illa nobis tributa eſſe meminerimus, vt & faciliùs Deo inſeruire poſſimus, & proximo omnia eius generis commodare. Ingenij autem bona & ornamenta, cuius generis ſunt artes atque doctrinæ, petere etiam licet, ſed ea tantùm conditione, ſi nobis ad Dei gloriam, & ad ſalutem profutura ſunt. Quod autem omnino, & ſine adiunctione aut conditione optandum, quærendum, poſtulandum eſt, quemadmodum anteà diximus, id Dei gloria eſt, & deinceps omnia, quæ ſummo illi bono coniungere nos queant, vt fides, timor Dei, amor: de quibus pleniùs dicemus in explicatione petitionum.

1.Cor. 7. Ad diuitias cor non apponendum. Pſalm. 61. Diuitiæ ſi habeantur, alijs ſunt communicandæ. Corporis bonis quomodo vtendum. Animi bona quatenus ſunt petenda.

PRO QVIBVS ORANDVM SIT.

CAPVT V.

Eſt ne vllum genus hominum in hoc mundo pro quibus non liceat Deum precari? 1

COGNITIS illis quę petenda ſunt, docendus eſt fidelis populus, pro quibus orare debeat. Cōtinet autem oratio petitionem & gratiarum actioné; quare priùs de petitione dicamus. Orandum igitur eſt pro omnibus ſine vlla exceptione, vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis. nam ſiue hoſtis ſit, ſiue alienus, ſiue infidelis, proximus eſt. quem quia Dei iuſſu amare debemus, ſequitur vt preces quoque, quod amoris officium eſt, pro eo facere oporteat. nam eò pertinet illa Apoſtoli cohortatio: Obſecro fieri orationes pro omnibus hominibus. Qua in oratione primùm petenda ſunt quę ſalutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

Pro omnibus omnino hominibus orandum. 1.Tim. 2.

Indifferenter nulloq; ordine pro omnibus illis orandum eſt? 2

DEBEMVS hoc precationis officium primùm Paſtori-

Primò pro pastoribus animarum orandum est. Ad Col. 4. 1. Thes. 5. Actor. 12.

Pastoribus animarum tribuere, quod ab Apóstolo eius exemplo monemur. scribit enim is ad Colossenses, vt orent pro se, vt sibi Deus aperiat ostium sermonis. quod item facit ad Thessalonicenses. Est prætereà in Actis Apostolorum: Oratio fiebat ab Ecclesia, sine intermissione, pro Petro. Cuius etiam officij à D. Basilio, in libris De moribus, admonemur. Pro ijs enim orandum esse inquit, qui præsunt verbo veritatis. Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex eiusdem Apostoli sententia: quanto enim publico bono Principibus pijs & iustis vtamur, nemo ignorat. itaque rogandus est Deus, vt tales sint, quales esse oportet qui reliquis hominibus præsint. Exstant exempla sanctorum hominum, quibus monemur, vt pro bonis etiam pijsque deprecemur. Egent enim & illi precibus aliorum: quod diuinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt se inferiorum suffragijs indigere.

S. Basil. reg. 56 Moral. cap 5.

Secundò pro Principibus.

Tertiò pro Pijs.

3 *Quid inimicis nostris, & hostibus Ecclesiæ, hîc præstandum?*

Matth. 5. Quartò pro hostibus nostris. S. Aug. epist. 107. Et Cælest. pap. Epist. 1. cap. 11. Quintò pro Ecclesiæ hostibus.

IVSSIT etiam Dominus precari pro persequentibus & calumniantibus nos. Illud etiam S. August. testimonio celebratum est, hanc esse consuetudinem acceptam ab Apostolis, pro ijs, qui ab Ecclesia sunt alieni, preces & vota faciendi, vt infidelibus donetur fides: vt idolorum cultores ab impietatis errore liberentur: vt Iudæi, discussa animorum caligine, lucem veritatis accipiant: vt hæretici, redeuntes ad sanitatem, Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur: vt schismatici, à qua desciuerunt sanctissimæ parentis Ecclesiæ communione, cum ea iterùm veræ charitatis nodo iuncti copulentur. Quantam autem vim habeant preces, pro huiusmodi hominibus factæ ex animo, constat tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie, ereptos à potestate tenebrarum, transfert Deus in regnum Filij charitatis suæ; & ex vasis iræ, facit vasa misericordiæ. in quo plurimùm valere piorum obsecrationem, nemo, qui rectè sentiat, dubitare potest.

Coloss. 1.

4 *Etiam ad mortuos extendi potest hoc beneficium?*

Sextò pro mortuis. S. Dion. Areo. lib. de Eccl. Hier. cap. 7.

PRECES quæ pro mortuis fiunt, vt ab igne Purgatorij liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt. qua de re satis dictum est, cùm de sacrificio Missæ loqueremur.

Prodest-

Prodéſtne & illis aliena oratio qui peccant ad mortem? 5

Septimò pro ijs qui peccant ad mortem.

IN ijs qui peccare dicuntur ad mortem, vix quicquam precibus votiſque proficitur. Verumtamen eſt Chriſtianę charitatis, & precari pro illis, & lacrymis contendere, an ijs poſſint reddere placatum Deum.

Quomodo ſunt exſecrationes quæ in ſcripturis leguntur, accipiendæ? 6

Aug. ſub finem lib. 1. de ſerm. Domini. Et ſerm. 109. de tempore.

EXSECRATIONES ſanctorũ hominum quibus in impios vtuntur, ex Patrum ſententia conſtat eſſe vel prædictiones illorum quę illis euentura ſunt, vel adhibitas cõtra peccatum, vt, ſaluis hominibus, peccati vis intereat.

Quis eſt vſus gratiarum actionis? 7

De gratiarum actione.

IN altera parte orationis maximas Deo gratias agimus, pro diuinis eius immortalibuſque beneficijs, quibus & ſemper affecit, & quotidie afficit humanum genus. Maximè autem fungimur hoc munere gratiarum actionis, Sanctorum omnium cauſa; quo in officio ſingulares Deo laudes tribuimus, & eorum victoriæ, & triumphi, quem de omnibus, & internis & externis hoſtibus, eius benignitate reportarunt.

Vbi ſit frequentiſſimus vſus gratiarum actonis.

Inter eas gratulationes, quæ ſanctorum cauſa Deo exhibentur, quænam in Eccleſia primas partes obtinet? 8

Salutatio Angelica ad gratiarum actionem pertinet.

HVC pertinet prima illa pars Angelicæ ſalutationis, cùm ea ad precandum vtimur: Aue Maria, gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Nã Deum ſummis & habendis laudibus, & gratijs agendis celebramus, quòd ſanctiſſimam Virginem omni cæleſtium donorum munere cumulauit; ipſique Virgini ſingularem illam gratulamur felicitatem. Iure autem ſancta Dei Eccleſia huic gratiarum actioni preces etiam & implorationem ſanctiſſimę Dei Matris adiunxit; qua piè atque ſuppliciter ad eam confugeremus, vt nobis peccatoribus ſua interceſſione conciliaret Deum, bonaque tum ad hanc, tum ad ęternam vitam neceſſaria, impetraret. Ergo nos exſules filij Euę, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, aſſiduè miſericordiæ Matrem, ac fidelis populi Aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem & auxilium implorare, cuius & præſtantiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo, niſi impiè & nefariè, dubitare poteſt.

Cur Eccleſia ſalutationi Angelicæ preces adiungat.

Canticum Salue Regina ſæpè frequentandum.

QVIS ORANDVS SIT.

CAPVT VI.

1 *Ad quem dirigenda est præcipuè oratio?*

Deus inuocandus.

DEVM orandū esse,& eius nomen inuocandū,ipsa loquitur naturę vis, insita in hominum mentibus; non solùm tradunt diuinę litterę, in quibus licet audire imperantem Deum, Inuoca me in die tribulationis: sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

Psalm.49.

2 *Súntne etiam Sancti cum Christo regnantes inuocandi?*

Sancti inuocandi, quod pluribus fuit explicatum quæst. 4. de primo præcepto. In explicat. præcepti 1. Decalogi.

SECVNDO loco confugimus ad auxilia Sanctorum qui in cælo sunt: quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, vt pijs nulla de eo dubitatio possit accidere. quæ res quia separatim suo loco est explicata; eò & Parochos, & ceteros transmittimus. sed vt tollatur omnis error imperitorum, operępretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc & illam inuocandi rationem.

3 *An eodem modo Deum & Sanctos imploramus?*

Aliter Deus, aliter Sancti inuocandi.

MINIME: precamur enim Deum, vt ipse vel bona det, vel liberet à malis: à Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, vt nostri patrocinium suscipiant, vt nobis à Deo impetrent ea quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes: ad Deum enim propriè dicimus, Miserere nobis, Audi nos: ad Sanctum, Ora pro nobis. Quamquam etiam licet alia quadam ratione petere à Sanctis ipsis, vt nostri misereantur: sunt enim maximè misericordes, itaque possumus precari eos, vt conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia ac deprecatione iuuent. Quo loco illud maximè cauendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam prætereà tribuant: imò verò cùm ad imaginem Sancti alicuius quis Dominicam orationem pronuntiat, ita tum sentiat, se ab illo petere, vt secum oret, sibique postulet ea, quæ Dominicæ orationis formula continentur; & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum. nam eos hoc fungi officio, docuit sanctus Ioannes Apostolus in Apocalypsi.

Quo affectu oratio Dominica ad imaginem Sancti alicuius sit recitanda.

Apoc.1.

DE

DE PRÆPARATIONE ADHIBENDA.

CAPVT VII.

Quibus maximè virtutibus animus ad orationem est præparandus?

Est in diuinis litteris: Ante orationem, præpara ani- 1
mam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Eccli. 18.
Tentat enim Deum is, qui, cùm benè orat, malè agit; & cùm loquatur cum Deo, à precibus animus eius aberrat. Quare cùm tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad orationem erit, verè humilis ac demissus animus, scelerum quoque recognitio; quibus sceleribus intelligat qui ad Deum accedit, se non modò dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed qui ne in eius quidem conspectum veniat oraturus. Huius præparationis sæpissimè faciunt mentionem diuinæ litteræ, quæ & illud loquuntur: Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. item: Oratio humiliantis se nubes penetrabit. Sed occurrent Pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conueniant: quamobrem plurium non necessaria cõmemoratione supersedemus. tantũ verò, quæ aliàs attigimus, ne in hac quidem parte, quia sunt apposita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittemus. Publicanus est ille notissimus, qui longè consistens, oculos humo tollere non audebat. Est etiam mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lacrymis pedes Christi Domini perfudit, vterque, quantum afferat orationi pondus humilitas Christiana, declarauit. Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quòd dolere non possimus: quorum vtrumque, vel certè alterum, nisi à pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

Primùm requiritur, vt sit humilis oratio.

Psalm. 101.

Eccli. 35.

Lucæ 18.

Lucæ 7.

Secundò orationem præeat dolor cõmissorum peccatorum.

Quæ potissimùm vitia volenti cum fructu orare sunt cauenda?

2

Qvia sunt quædam scelera, quæ maximè obstant quo minùs in precatione Deus postulationi nostræ concedat, vt cædes & illata vis; manus abstinendæ sunt ab hac crudelitate & violentia. de quo facinore sic Isaiæ ore

Tertiò, abstinendum cædibus & violentia.

Isaiæ 1. loquitur Deus: Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis; & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

Quartò, ira fugienda.

Fugienda eſt ira, ac diſſidium; quæ magnoperè etiam impediunt ne preces audiantur. de quibus eſt illud Apoſtoli: (1. Tim. 2.) Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione.

Quintò. Iniuriarum adſit obliuio.

Videndum eſt præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in iniuria: nam ſic affecti, Deum precibus adducere non poterimus, vt nobis ignoſcat. (Marc. 11.) Cùm enim ſtabitis, inquit ipſe, ad orandum, dimittite ſi quid habetis. &, (Matth. 6.) Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Sextò. Miſericordiæ affectus induendus.

Cauendum quoque eſt, ne duri ſimus, & inhumani egentibus. nam in eiuſmodi homines illud dictum eſt: (Prouerb. 21.) Qui obturat aurē ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & nō exaudietur.

Septimò. Superbia euellenda.

Quid dicemus de ſuperbia? quæ quantoperè Deū offendat, teſtis eſt illa vox: (Iacob. 4. 1. Pet. 5.) Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Octauò. Contemptus verbi diuini corrigendus.

Quid de contemptione diuinorū oraculorum? in quam exſtat illud Salomonis: (Prou. 28.) Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ iniuriæ, non cædis, non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non ſuperbiæ, non deſpicientiæ diuinæ orationis, non denique reliquorum ſcelerum, ſi ignoſcendi venia petatur.

3 *Satiſne hîc fuerit à prædictis vitiis abſtinere, & humilitatem cum dolore peccatorum coniungere?*

Fiducia adhibenda.

EST verò ad hanc quoque præparationem animi fides neceſſaria; quæ ſi deſit, neque de ſummi Patris omnipotentia, neque de illius miſericordia, vnde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio; quemadmodum docuit ipſe Chriſtus Dominus: (Matth. 21.) Omnia, inquit, quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. De huiuſmodi fide ſcribit ſanctus Anguſt. de verbis Domini: (S. Aug. ſer. 36. de verbis Domini.) Si fides deficit, oratio perit. Caput igitur eſt ad ritè orandum, quod iam dictum eſt, vt fide firmi ac fixi ſimus. quod Apoſtolus ex contrario oſtendit: (Ad Rom. 10.) Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Itaque credamus oportet, vt & orare poſſimus, & ne nos fides ipſa deficiat, qua ſalutariter oramus. fides enim eſt, quæ preces

fundit:

fundit:preces faciunt, vt, omni dubitatione ſublata,ſtabilis ac firma ſit fides. In hanc ſententiã S. Ignatius hortabatur eos qui ad Deum adirent oraturi:Noli dubio eſſe animo in oratione.Beatus eſt,qui non dubitauerit.Quare ad impetrandum quod velimus à Deo, maximũ pondus adfert fides, & certa ſpes impetrandi. quod monet S.Iacobus:Poſtulet in fide,nihil hæſitãs.Multa ſunt quę nos confidere oportet in hoc officio precationis. Eſt ipſa Dei in nos perfecta voluntas ac benignitas, cùm iubet nos ſe Patrem appellare, vt eius nos eſſe filios intelligamus. Eſt propè infinitus numerus eorum qui Deum exorauerunt:eſt ſummus ille deprecator, qui nobis ſemper præſtò eſt, Chriſtus Dominus; de quo ſic eſt apud ſanctum Ioannem: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Item Paulus Apoſtolus: Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. item ad Timotheum: Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. tum ad Hebræos: Vnde debuit per omnia fratribus aſſimilari, vt miſericors fieret,& fidelis Pontifex ad Deum. Quare, etſi nos indigni ſumus qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis & deprecatoris Ieſu Chriſti, ſperare,& magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum ritè petierimus,conceſſurũ Deum. Deniq; noſtræ auctor eſt precationis Spiritus ſanctus: quo duce preces noſtras audiri neceſſe eſt. Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater. qui quidem Spiritus infirmitatem, qui inſcitiam noſtram adiuuat in hoc orandi munere: imò verò, inquit, ipſe poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quòd ſi qui titubant interdum,nec ſatis eſſe firmos in fide ſe ſentiunt,vtantur illa voce Apoſtolorum; Domine, adauge nobis fidẽ: & cęci illius; Adiuua incredulitatem meam. Sed tum maximè & fide & ſpe vigentes, omnia à Deo optata conſequemur, cùm ad ipſius Dei legem ac voluntatem, omnem mentem, actionem & orationem noſtram conformabimus. Si manſeritis enim, inquit, in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcumque voflueritis,

S.Ignatius Epiſt. 10. ad Heronem.

Iacob. 1.

Vnde fiducia excitetur.

1.Ioan.2.

Ad Rom.2.

1.Tim.2.

Ad Heb. 2.

Ad Rom. 8.

Quomodo imbecillitas fidei erigenda.

Ad Rom. 8.

Lucæ 17.

Marc. 9.

Bona intentio etiam neceſſaria & conformitas voluntatis noſtræ cum diuina.

Ioan. 15.

lueritis, petetis, & fiet vobis. quamquam ad hanc impetrandi à Deo omnia facultatem, in primis necessaria est, vt anteà diximus, obliuio iniuriarum, & beneuolentia ac benefica voluntas in proximos.

QVÆ RATIO IN ORANDO REQVIRATVR.

CAPVT VIII.

1 *Quid cum primis ad optimam orandi rationem est requisitum; quidq́; est in spiritu & veritate orare?*

Oratio nisi rectè fiat, non prodest.

MAXIME autem refert, quo modo sacris precibus vtamur. nam etsi precatio bonum est salutare; tamen, nisi rectè adhibeatur, minimè prodest. quod enim petimus, sæpè non assequimur, vt S. inquit Iacobus, ob eam causam, quia malè petimus. Ergo docebunt Parochi fidelem populum, quę sit optima ratio benè petendi, & priuatim ac publicè orandi. quæ præcepta Christianæ orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina. Est igitur orandum in spiritu & veritate. nam cælestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu & veritate. orat autem eo modo qui intimum ac flagrans animi studium adhibet. à qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus: verumtamen principatum iure tribuendum ducimus illi, quæ à vehementi animo proficiscitur, obsecrationi: quam Deus, cui patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiam si ore non proferatur. Audiuit Annæ, eius quæ mater fuit Samuëlis, intimas preces; de qua illud legimus, flentem orasse, & tantùm labia mouentem. Orauit hoc modo Dauid. inquit enim: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea. Huiusmodi exempla in diuinis libris passim legentibus occurrent.

Iacob. 4.

Primò.
Ioan. 4.
Quis oret in spiritu & veritate.

1. Reg. 2.

Psal. 26.

2 *Quis est vsus vocalis orationis præcipuus?*

De vocali oratione.

S. Aug. Epist. 12. cap. 9.

HABET vocalis oratio propriam vtilitatem & necessitatem: nam incendit animi studium, & religionem orantis inflammat. quod ad Probam S. Augustinus scripsit hoc modo: Nonnunquam verbis, & aliis signis, ad augendum desiderium sanctum, nos ipsi acriùs excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate

& pie-

& pietate, verbis efferre ſententiam. nam exſultante animo lætitia, par etiam eſt linguam exſultare: & decet nos verè cumulatum illud ſacrificium facere, & animæ & corporis. quem Apoſtolorum orandi morem fuiſſe ex Actis, & ex Apoſtolo, multis locis cognoſcimus.

Eſtne vocis officium perinde in priuata oratione ac in publica neceſſarium? 3

> Duplex precãdi ratio, publica & priuata, ac in hac ſufficere poſſe intimum animi ſtudiũ, in illa autẽ adhibendũ omnino eſt vocis officium.

QVONIAM duplex precandi ratio eſt, priuata & publica; priuatæ orationis pronunciatione vtimur, vt intimum ſtudium ac pietatem adiuuet: in publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem inſtituta eſt, certis ſtatiſque temporibus linguæ officio ſuperſederi nullo modo poteſt.

Oránt ne Ethnici vel hypocritæ in ſpiritu & veritate? 4

> Spiritu orant propriè Chriſtiani.

HANC ſpiritu orandi conſuetudinem propriam Chriſtianorum hominum, infideles minimè colunt: de quibus ita licet Chriſtum Dominum loquentem audire: Orantes nolite multùm loqui, ſicut Ethnici faciunt: putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. nolite ergo aſſimilari eis: ſcit enim Pater veſter quid opus ſit vobis antequam petatis eum. Cùm autem prohibeat loquacitatem; longas tamen preces, quæ à vehementi ac diuturno animi ſtudio proficiſcantur, tantum abeſt vt reiiciat, vt etiam ſuo exemplo nos ad eam rationem cohortetur, qui non modò noctes in precatione conſumpſit, ſed ter eundem ſermonem repetit. Tantum igitur ſtatuendum eſt, inani verborum ſono minimè exorari Deum. Nec verò ex animo orant hypocritæ: à quorum nos conſuetudine deterret Chriſtus Dominus in hanc ſententiam: Cùm oratis, non eritis ſicut hypocritę, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes, orare, vt videantur ab hominibus. amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum in abſcondito; & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri poteſt; quod non ſatis eſt ingredi, ſed prętereà occludi oportet, ne quid irrumpat vel influat in animas extrinſecus, quo precationis integritas violari poſſit. tum enim cęleſtis Pater, qui omnium mentes & occultas cogi-

> Matth. 6.
>
> Inanẽ loquacitatem, non longas preces, ſi ſint feruentes, reprehendit Chriſtus.
>
> Lucæ 6.
>
> Matth. 26.
>
> Matth. 6.
>
> Matth. 6.
>
> Quid ſit intrare in cubiculum.

cogitationes maximè perſpicit, orantis poſtulationi concedit.

5 *Si diutiùs quod poſtulamus differtur, fuerítne ab hoc pietatis exercitio ceſſandum?*

Aſſiduè orandum. REQVIRIT prætereà oratio aſſiduitatem: quæ quantam vim habeat, iudicis illius exemplo Dei Filius

Lucæ 18. oſtendit; qui cùm nec timeret Deum, nec hominem reuereretur, victus aſſiduitate ac diligentia viduę, eius poſtulationi conceſſit. Itaque aſſiduę Deo preces faciendæ ſunt; nec imitandi illi, qui ſemel aut iterùm orantes, niſi, quod petunt, impetrarint, in oratione defatigantur. nulla enim officij huius laſſitudo eſſe debet: quod nos Chriſti Domini & Apoſtoli docet auctoritas. quòd ſi interdum in eo voluntas defecerit, precibus à Deo petamus perſeuerandi vim.

6 *Quare Chriſtus, ſi quid à cæleſti Patre poſtulare velimus, illud ſua auctoritate interpoſita fieri iuſſerit?*

VVLT etiam Dei Filius orationem noſtram ad Pa-

Orandus Pater cæleſtis per Chriſtum. trem ſuo nomine peruenire: quæ eius merito & gratia deprecatoris id pondus aſſequitur, vt à cæleſti Patre audiatur. eſt enim eius illa vox apud S. Ioannem: Amen

Ioan. 16. amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, vſque modò non petiſtis quicquam in nomine meo: petite & accipietis, vt gaudium veſtrum

Ioan. 14. ſit plenum. & iterùm: Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Imitemur ardens ſancto-

Imitandus ſanctorum feruor in orando. rum hominum ſtudium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum precatione iungamus,

Gratiarum actio precationi iungenda. Apoſtolorum exemplo; qui hanc conſuetudinem perpetuò ſeruauerunt, quemadmodum apud Apoſtolum licet videre.

7 *Vt feruens & efficax ſit oratio, erit ne ieiunium adhibendum & eleemoſyna?*

IEIVNIVM certè maximè eſt cum oratione ſociatum. nam qui cibo & potu ſunt onuſti, horum mens oppreſſa eſt ſic, vt neque Deum intueri, neque quid ſibi velit oratio, cogitare poſſit. Sequitur eleemoſyna, quæ magnam & ipſa cum oratione ſocietatem habet. quis enim, cui facultas ſit benignè faciendi ei qui aliena miſericordia viuat, nec opituletur proximo & fratri ſuo, ſe

chari-

charitate præditum dicere audeat: aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit, nisi cùm peccati veniam precatur, simul & à Deo suppliciter postulat charitatem? Quare diuinitus factum est, vt saluti hominum, triplici hoc remedio subueniretur. cùm enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus: sacris precibus placatum reddimus Deũ; eleemósyna redimimus hominum offensiones: ieiunio proprias vitæ sordes eluimus. Et quamquam singula prosint ad omnium scelerum genera; tamen propriè singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita & accommodata sunt. Oratione, ieiunio, & eleemosyna, placanda est ira diuina.

DE ORATIONIS DOMINICÆ PROOEMIO.

CAPVT IX.

Pater noster, qui es in cælis.

Cur huius precationis initio Christus Patris nomen potiùs quàm Domini aut Iudicis nos vsurpare voluit? 1

Cvm hæc formula Christianę precationis, à Iesu Christo tradita, eam habeat vim, vt, antequam ad preces postulationesque veniamus, certis verbis loco procœmij nobis vtendum sit, quibus piè ad Deum accedentes, fidentiùs etiam id facere possimus: Parochi officium est, illa distinctè dilucideque declarare, vt alacrior pius populus ad preces adeat, seq; cum Patre Deo acturum intelligat. Procœmium autem, si spectes verba, breuissimum est: si res æstimes, grauissimum, mysteriorumque plenissimum. Ac prima quidem vox, qua Dei iussu & institutione vtimur, in hac precatione est, *Pater*. Nam etsi Saluator noster diuinam hanc orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus maiestatis habere, exempli causa, Creatoris aut Domini: tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis adferre possent; illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid à Deo petentibus, amorem fiduciamque conciliat. quid enim iucundius est Patris nomine? quod indulgentiam sonat, & charitatem.

Procœmium orationis Dominicæ quàm sit fœcundũ.

Quædam quę huc possunt referri, tractata sunt de primo fidei articulo, quæst. 9.

2 *Quæ est prima ratio ob quam homines Deum meritò Patrem hîc appellant?*

Per creationē Deus omniū est Pater.

QVIBVS rationibus Patris nomen Dèo conueniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum, ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis. Nam cùm Deus creauerit hominem ad imaginem suam, nec illam ceteris animantibus impertiuerit; ex hoc singulari munere, quo hominem ornauit, iure omnium hominum, nec fidelium modò, sed etiam infidelium, Pater in diuinis scripturis appellatur.

3 *Quæ est altera ratio, ob quam Deus Pater hominum dicitur?*

Per gubernationem Patrē etiam agit Deus.

A gubernatione illud est declarandum, quòd, prospiciendo & consulēdo vtilitati hominum, pręcipuo quodam curę & prouidentię modo nobis pręstat patriam charitatem. Sed vt in huius explicatione argumenti, paternam Dei de hominibus curam meliùs agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur.

4 *Cur Dei prouidentia illud negotium Angelis datum est, vt custodiant humanum genus?*

Quomodo Deus Pater homini Angelos ad tutelā adiunxerit.

SINGVLIS hominibus præstò sunt spiritus illi cęlestes, ne grauius aliquod detrimentum accipiant. Nam vt parentes, si infesta & periculosa via filiis iter faciendum sit, custodes adhibent, & periculorum adiutores: sic cælestis Parens in hoc itinere, quo ad cælestem patriam contendimus, singulis nobis præposuit Angelos, quorum ope ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iisque ducibus rectum iter teneremus; ne obiectus aliquis error à fallaci aduersario, nos de via posset deducere, quæ ducit in cęlum.

5 *Quibus argumentis clarè intelligimus magnitudinem vtilitatis, quæ ad homines ex custodia Angelorum redit?*

Vtilitas custodiæ Angelorum.

QVAM habeat vtilitatem hęc de hominibus Dei cura ac prouidentia singularis, cuius munus & administratio mandata est Angelis, quorum intér Deum & homines media est & interiecta natura; patet exemplis, quorum copiam suppeditant diuinæ litteræ, quæ testantur, sæpè Dei benignitate factum esse, vt inspectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent; quibus moneremur,

neremur, innumerabilia eius generis, quæ ſub oculos non caderent, à cuſtodibus noſtræ ſalutis Angelis effici vtiliter ac ſalubriter. Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris diuinitus adiunctus, illum duxit & reduxit incolumē: cui & adiumento fuit, ne ab immani piſce deuoraretur; & quanta eſſet in eius piſcis iecore, felle, & corde vis, demōſtrauit. Ille dæmonium expulit, eiuſq; impedita & colligata poteſtate, ne Tobiæ noceret, effecit: ille verum & legitimum matrimonij ius & vſum adoleſcentem edocuit: ille Tobiæ patri, oculis capto, lumina reſtituit. Angelus item ille Principis Apoſtolorum liberator, vberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ cuſtodiæque Angelorum, cùm demonſtrabunt Parochi Angelū carceris tenebras illuſtrantem, & Petrum tacto eius latere ex ſomno excitantem, ſoluentem catenas, dirumpentem vincula, monentem vt ſurgeret, ſeque ſumptis caligis, & reliquo veſtitu ſequeretur. cùm docebunt ab eodem Angelo Petrum per cuſtodias liberè eductum è carcere, & aperta denique ianua in tuto collocatum. Huius generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta eſt ſanctarum litterarum hiſtoria, quibus intelligimus quanta ſit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus & internuntiis, nec ſolùm certa aliqua & priuata de re miſſis, ſed à primo ortu noſtrę curę prępoſitis, & in ſingulorum hominum ſalutis prędidio collocatis. Hanc doctrinę diligentiam illa vtilitas conſequetur, vt audientium mentes erigantur, & ad agnoſcendam ac venerandam Dei paternam de ſe curam ac prouidentiam excitentur.

Tob. 5.6. Tob. 6. Tob. 11. Act. 12.

Conditi Angeli ad hominum tutelam. Plura de Angelorum creatione ſunt explicata primo Symboli articulo, quæſt. 27

Qua prætereà ratione agnoſcent homines fideles paternam Dei de hominibus curam? 6

SI commendabit Parochus, & in primis prędicabit diuitias benignitatis Dei erga genus humanum; quem cùm à primo parente noſtri generis & peccati vſque ad hanc diem offenderimus flagitiis ac ſceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque pręcipuam illam de nobis curam deponit. Quem ſi quis exiſtimat hominum obliuiſci, amens eſt, & in Deum iacit indigniſſimam contumeliam. Iraſcitur Iſraëli Deus

Deus quantumuis offenſus, numquam hominum obliuiſcitur: quantaque ſit illius in nos miſericordia ac prouidentia. Conferantur hæc cum 19. quæſt. articu-

ij primi Symboli, & cum quęst. 7. capitis primi Decalogi.
Exod. 17.
Ezech. 8.

propter eius gentis blasphemiam, quæ se arbitrabatur cælesti ope desertam esse. Est enim in Exodo: Tentauerunt Dominum dicentes: Est ne Deus in nobis, an non? & apud Ezechielem, succenset eidẽ populo Deus, quòd dixerat, non videt Dominus nos; dereliquit Dominus Deus terram. Ergo fideles his auctoritatibus à nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, vt Deum capiat hominum obliuio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israëliticum populum; contraque, Deum stultam eius querimoniam benigna similitudine refellentem. Est enim ibi: Dixit Sion, dereliquit me Dominus, & Deus oblitus est mei. cui Deus, Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. ecce in manibus meis descripsi te. Quibus locis quamquam id liquidò confirmatur; tamen vt fideli populo penitus persuadeatur, nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia; Parochi clarissimo primorum hominum exemplo comprobabunt: quos, post neglectum violatumque Dei iussum, cùm acerbiùs accusatos, & horribili illa sententia condemnatos audis; Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitę tuæ; spinas & tribulos germinabit tibi; & comedes herbas terræ: cùm vides è Paradiso expulsos; &, vt omnis reditus spes adimeretur, cùm in aditu Paradisi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentem & versatilem gladium: cùm ab vlciscente suam iniuriam Deo illos internis & externis molestijs conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modò diuino illum auxilio nudatum, sed etiam cuiuis iniuriæ propositum? Verumtamen in tantis diuinæ iræ & vltionis indicijs, oborta est lux quędam Dei in eos charitatis. Fecit enim, inquit, Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos, quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo vnquam tempore defuturum Deum. Huius etiam sententiæ vim, non exhauriri Dei amorem vlla hominum iniuria, Dauid expressit illis verbis: Nunquid continebit Deus in ira sua mise-

Isaiæ 49.

Primorum parentum luculento exemplo declaratur Deum nullo vnquam tempore hominibus deesse.
Genes. 3.

Ibidem.

Ibidem.

Psalm. 76.

misericordias suas? Hanc Abacuc, Deum affatus, exposuit, dum inquit: Cùm iratus fueris, misericordię recordaberis. Hanc sic Michæas aperuit: Quis Deus similis tui? qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ: non immittet vltrà furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Omnino res ita se habet: cùm perditos nos maximè, & Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maximè pro immensa sua bonitate nos quærit & curat Deus; sustinet enim in ira gladium iustitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiæ thesauros.

Abacuc 3.
Mich. 7.

Quæ est tertia ratio, qua patriæ charitatis beneficium in genus humanum Deus cumulatè ostendit? 7

MAGNAM vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando tuendoque hominum genere, creatio & gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem ita eminet inter duo superiora, vt beneficentissimus Deus, Parensque noster, summam in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrarit. Quare tradet spiritualibus filiis Parochus, & assiduè eorum auribus inculcabit hanc præstantissimam Dei erga nos charitatem, vt intelligant, se quia redempti sint, mirabilem in modum Dei filios euasisse: Dedit enim, inquit Ioannes, eis potestatem filios Dei fieri; &, Ex Deo nati sunt. Quamobrem Baptismus, quod primum redemptionis pignus & monumentum habemus, Sacramentum regenerationis dicitur; inde enim nascimur Dei filij. Nam inquit ipse Dominus: Quod natum est ex Spiritu, Spiritus est. &, Oportet vos nasci denuò. Item Petrus Apostolus, Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui. Huius pondere redemptionis, & Spiritum sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Quo munere filij Dei adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus Paulus: Non accepistis spiritum seruitutis iterùm in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Cuius vim & efficaciam adoptionis explanat sanctus Ioannes ad hunc modum: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.

Tertiò, per redemptionem Deus est hominû parens.
Ioan. 1.
Baptismus redemptionis nostræ est pignus.
Ioan. 3.
1. Pet. 1.
Per Baptismû in numerum filiorum Dei adoptamur.
Ad Rom 8.
1. Epist. 3.

Quid

8 *Quid Christiani filij Dei iam effecti, post tot accepta paternæ charitatis officia vicissim Patri præstabunt?*

Non tantùm ex secundis rebus, verùm etiá ex calamitatibus immissis metiendam esse patris cælestis benignitatem.

POSTQVAM Dei Patris in suos filios charitas fuerit declarata, admonebitur fidelis populus quid ipse vicissim debeat amãtissimo Patri Deo: vt intelligat, quem amorem ac pietatem, quam obedientiam ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præstare; qua spe ac fiducia illum inuocare oporteat. Sed ad erudiendam inscitiam, dirigendamque sententię peruersitatem eorum, si qui tantummodò secundas res & prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conseruare nobis amorem suum, rebus autem aduersis & calamitatibus, cùm à Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi, & prorsus abalienatæ à nobis diuinæ voluntatis: demonstrandum erit, cùm tangit nos manus Domini, minimè id hostiliter facere Dominum, verùm percutiendo sanare, & plagã à Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, vt ea disciplina meliores faciat, & pręsenti animaduersione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra; misericordiam autem suam non aufert à nobis. Quare monendi sunt fideles, vt in eiusmodi castigatione patriam Dei charitatem agnoscant, & illud apud patientissimum Iob, in memoria & in ore habeant: Ipse vulnerat, & medetur; percutit, & manus eius sanabunt. vt illud vsurpent, quod sub persona populi Israëlitici scripsit Hieremias: Castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Conuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus. Vt Tobiæ exemplum sibi proponant, qui, cùm in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem sensisset, clamauit: Benedico te Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti me. In quo maximè cauendum est fidelibus, ne, etiamsi quouis incommodo affecti, quauis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment. ait enim ipse: Capillus de capite vestro non peribit. Imò verò se ipsi illó diuini oraculi solatio consolentur, quo in Apocalypsi dictum est: Ego, quos amo, arguo & castigo. Conquiescant in Apostoli cohortatione ad Hebræos: Fili mi, noli negligere

[Margin notes: Iob 19. — Quo fine adhibeatur castigatio. — Quædam huc pertinentia repete ex quæst. 12. cap. sexti Decalogi. — Psalm. 88. — Iob 5. — Hier. 31. — Tob. 11. — Deus clarè omnium afflictiones intuetur. — Lucæ 21. — Apoc. 3. — Ad Heb. 12.]

gere diſciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. quòd ſi extra diſciplinam eſtis, adulterini eſtis, & non filij. Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & viuemus?

Noſter.

Cur Deum pluralitatis vocabulo noſtrum Patrem hic appellare iubemur? 9

CVM Patrem inuocamus ſinguli, & noſtrum appellamus, docemur ex dono ac iure diuinę adoptionis conſequi neceſſariò, vt fratres ſint fideles omnes, & inter ſe fraternè amare debeant. Omnes enim, inquit, vos fratres eſtis. Vnus eſt enim Pater veſter, qui in cælis eſt. Quare etiam in Epiſtolis, fideles omnes, Apoſtoli fratres apellant. Ex quo item conficitur illa cõſecutio neceſſaria, vt eadem adoptione Dei non ſolùm inter ſe fideles vniuerſi fraterna neceſſitudine coniungantur, ſed quia homo eſt vnigenitus Dei Filius, fratres etiam eius & nominentur, & ſint. Nam in Epiſtola ad Hebręos cùm de Filio Dei loqueretur, ſcripſit Apoſtolus: Non confunditur fratres eos vocare, dicens, Nunciabo nomen tuum fratribus meis. quod tanto antè Dauid de Christo Domino prædixerat. Ipſe verò etiam Chriſtus ſic apud Euangeliſtam loquitur ad mulieres: Ite, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam: ibi me videbunt. Quod tum ab eo dictum eſſe conſtat, cùm iam excitatus à mortuis, immortalitatem conſecutus eſſet; ne quis exſtimet fraternam hanc cognationem, eius reſurrectione, & in cælum adſcenſu diſſolutam eſſe. Tantum enim abeſt vt hanc coniunctionem & charitatem Chriſti reſurrectio diremerit, vt ex illa maieſtatis & gloriæ ſede, tum, cùm de omnibus omnis memoriæ hominibus iudicabit, fidelium minimos ab eo fratrum nomine appellandos acceperimus. Quî autem fieri poteſt, vt Chriſti fratres non ſimus, cuius cohæredes dicimur? Eſt enim primogenitus ipſe, conſtitutus hæres vniuerſorum: nos verò ſecundo loco geniti, cohęredes eius pro modo cęleſtium

Chriſtiani propriè Deũ ſuum Patrem appellant, primùm vt donũ adoptionis, quæ beneficio Chriſti fidelibus cõtigit, ab omnibus agnoſcatur.

Chriſtiani omnes inuicẽ ſunt fratres, & virtute adoptionis Chriſtũ etiam fratrem habent.

Quod etiam quæſt. 10. articuli ſecundi Symboli breuibus fuit explicatum.

Heb. 2.

Pſalm. 21.

Matth. 28.

Fraterna cum Chriſto cognatio, eius reſurrectione non eſt diſſoluta.

Matth. 25.

Quomodo Chriſtiani ſunt Chriſti cohæredes.

Ad Rom. 8.

Ad Heb. 1.

ſtium donorum : pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos miniſtros, & coadiutores Spiritus ſancti, quo auctore ad virtutem, ſalutareſque actiones impellimur & incendimur, vt eius freti gratia, in certamen ſalutis fortiter deſcendamus; quo ſapienter conſtanterque confecto decurſoque huius vitæ ſpatio, iuſtum coronæ præmium capimus à cæleſti Parente, omnibus qui eundem curſum tenuerint, conſtitutum. Non enim, vt ait Apoſtolus, iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis noſtri & dilectionis. Quam verò hanc ex animo vocem, *Noſter*, proferre debeamus, S. Chryſoſtomi ſententia declaratur, qui Deum inquit libenter Chriſtianum audire, non ſolùm pro ſe, ſed pro altero deprecantem; quòd pro ſe orare naturæ eſt, pro altero gratiæ; pro ſe neceſſitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. quibus illa ſubiunxit: Iucundior eſt Deo, quam fraterna charitas commendat; quàm ea, quæ neceſſitate pronuntiatur. In hac tanta materia ſalutaris orationis, monere & hortari debet Parochus omnes omnis ætatis, generis, ordinis, vt, communis huius fraternæ neceſſitudinis memores, comiter & modeſtè ſe gerant neque ſe aliis alij præferant inſolentiùs. Nam etſi in Eccleſia Dei diuerſi ſunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum & munerum, fraternæ coniunctionis neceſſitudinem minimè tollit, quemadmodum in hominis corpore varius vſus & functio diuerſa membrorum nihil agit, quamobrem hæc vel illa corporis pars membri munus & nomen amittat. Propone tibi eum, qui regia ſit poteſtate: an is igitur, ſi fidelis eſt, frater non eſt omnium qui Chriſtianæ fidei communione continentur? Maximè. quid ita? quia non eſt Deus alius, ex quo diuites & Reges nati ſunt, ab eo, à quo pauperes, & qui in Regum poteſtate ſunt, exſtiterunt; ſed vnus Deus & parens & Dominus omnium. * Itaque vna ſpiritualis ortus omnium nobilitas, vna dignitas, vnus ſplendor generis, cùm omnes ex eodem Spiritu, ex eodem fidei ſacramento nati ſimus filij Dei, & eiuſdem hæreditatis cohæredes. Nec verò alium Chriſtum Deum habent copioſi & potentes homines; alium tenuiores & infimi: non alijs Sacramentis ſunt initiati, nec aliam hæreditatem

Ad Heb. 6.

Hom. 14. Op. imp. in Mat.

Deus libenter audit Chriſtianum pro aliis etiã orantem.

Secũda ratio, ob quam Chriſtiani Deũ vocãt ſuũ Patrẽ eſt, vt quid fraterna charitas poſtulet, quidque hortetur, omnes intelligant. Quod argumentum pluribus fuit tractatũ, quæſt. 20. articuli noni de Symbolo Apoſtolorum.

Mutuam fraternitatem Chriſtiani verbis & factis diligant.

Diuerſi hominum in Eccleſia Dei gradus nõ tolliũt fraternæ neceſſitudinis nexũ.

Tertia ratio, ob quam Deus pluralitatis verbo compellari voluit, eſt, vt mutuò fraternæ neceſſitudinis nexu agnito, nemo ſe inſolentiùs aliis præferat.

* Iuxta ſpiritalẽ dignioremque natiuitatem omnium Chriſtianorũ, eadem eſt nobilitas.

ditatem

ditatem regni cæleſtis exſpectant. Fratres ſumus omnes, &, vt inquit Apoſtolus ad Epheſios, membra ſumus corporis Chriſti, de carne eius, & de oſſibus eius. Quod item in Epiſtola ad Galatas ſignificat Apoſtolus: Omnes filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu. quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Iudæus, neque Græcus; non eſt ſeruus, neque liber; non eſt maſculus, neque femina: omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Hæc autem accuratè verſanda res eſt Paſtoribus animarum, & ſcienter illis in hac ſententia commorandum. eſt enim accommodatus locus non minùs ad confirmandos & excitandos inopes & abiectos homines, quàm ad coërcendam comprimendamque arrogantiam locupletum atq; potentum. Cui hominum incommodo vti mederetur, vrgebat Apoſtolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat fidelium auribus.

Ad Epheſ. 5.
Ad Galat. 3.

Quid Christianus, vbi exordio precationis illud, Pater noster, *pronuntiabit, aut meditabitur, aut aget?* 10

CVM has Deo preces facturus es, Chriſtiane, memineris te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque cùm precationem ordiris, & illud, *Pater noster*, pronuntias; cogita quem in locum te ſumma Dei benignitas extulerit, qui non vt ſeruum ad Dominum adire inuitum ac timidum, ſed vt ad patrem filium voluntarium ſecurumque confugere iuſſerit. Qua in memoria & cogitatione, quo viciſſim ſtudio & pietate tibi orandum ſit, conſidera. Danda enim tibi eſt opera, te vt talem præbeas, qualem eſſe decet Dei filium, id eſt, vt oratio & actiones tuę indignę non ſint diuino genere, quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus. Ad hanc officij rationem cohortatur nos Apoſtolus, cùm ait: Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi. vt verè de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtolus ſcripſit ad Theſſalonicenſes. Omnes vos filij lucis eſtis, & filij diei.

Ad Epheſ. 5.
1. Theſ. 5.

Qui es in cælis.

Cùm Deus ſit vbique præſens, quomodo domicilium ſuum peculiariter in cælo habere dicitur? 11

CONSTAT inter omnes, qui rectè de Deo ſentiunt, vbique locorum & gentium eſſe Deum. quod non ita intel-

Quomodo Deus ſit vbique.

intelligendum eſt, quaſi ipſe diſtributus in partes, vna parte locum vnum, alia alium occupet ac tueatur. Nam Deus ſpiritus eſt, omnis expers diuiſionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in veſtigio poſitum, loci alicuius

Ierem. 23. finibus circumſcribere, cùm ipſe de ſe dicat: Nunquid non cælum & terram ego impleo? Quod rurſum ſic accipiendum eſt, Deum cælum ac terram, quæque cælo ac terra comprehenſa ſunt, vi ſua ac virtute complecti, non autem ipſum vllo loco contineri. Adeſt enim omnibus rebus Deus, vel creans ipſas, vel conſeruans creatas: nulla regione, nullis finibus vel circumſcriptus, vel ita definitus, quo minùs & naturam & poteſtatem ſuam præſens vbique conſtituat. Quod B. Dauid expreſſit illis

Pſalm. 138. verbis: Si adſcendero in cælum, tu illic es. Verùm etſi præſens adſit Deus in locis & rebus omnibus, nullis, vt diximus, terminis definitus; tamen in diuinis Scripturis ſæpè dicitur habere domiciliũ ſuum in cælo: quod ideò factum videmus, quòd cæli, quos ſuſpicimus, ſunt nobiliſſima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præſtantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certiſque ac ſtabilibus motibus præditi. Ergo vt excitaret hominum animos Deus ad contemplandum infinitam ſuam poteſtatem ac maieſtatem, quæ maximè elucet in opere cęlorum, ſe in diuinis Scripturis habitare dicit in cælis: ſæpè etiam, quod res eſt, declarat, nullam eſſe mundi partem, quæ non præſenti Dei natura ac poteſtate comprehenſa ſit.

12 *Quid fidelibus meditandum exhibet illa particula,*

Qui es in cælis?

In hac cogitatione cæleſtis domicilij diuinæ maieſtatis, fideles non ſolùm communis omnium Parentis imaginem ſibi proponent, ſed etiam in cælo regnantis Dei; vt oraturi meminerint, mentem animumque referendum eſſe ad cælum: quantumque ſpei ac fiduciæ adfert eis Patris nomen, tantum Chriſtianę humilitatis ac pietatis adiungat pręſtans illa natura, ac diuina maieſtas Patris noſtri, *qui eſt in cælis.* Quæ verba præfiniunt etiam orantibus, quid petendum ſit. Omnis enim poſtulatio noſtra, quę ad huius vitę vſum ac neceſſitatem per-

A Patre cęleſti cæleſtia dun- tineat, niſi cum cæleſtibus ſit coniuncta bonis, & ad

illum

illum finem dirigatur, inanis est, & indigna Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione precationis, & admonitionem illam Apostoli auctoritate comprobabunt: Si cōsurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quęrite; vbi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.

taxat bona, aut quæ his cō un ta sunt exoptanda.

Coloss. 3.

DE PRIMA PETITIONE ORATIONIS DOMINICÆ.

CAPVT X.

Sanctificetur nomen tuum.

Cur à nominis diuini sanctificatione nostra desideria exordimur? 1

QVID à Deo petendum, quóve ordine id agendum sit, Magister ipse ac Dominus omnium docuit & imperauit. Nam cùm studij & desiderij nostri nuncia sit & interpres oratio; tum rectè & ratione petimus, cùm postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum vt animum ac studium conferamus in Deum: qui quoniam solus est in seipso summum bonum, iure est præcipuo quodam ac singulari amore diligendus. Nec verò ex animo & vnicè potest amari Deus, nisi rebus omnibus ac naturis, eius honor & gloria præponatur. Bona enim & nostra, & aliena, & omnino omnia quęcumque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta, summo ipsi bono cedunt. Quare, vt ordine procederet oratio, Saluator petitionem hanc de summo bono, principem & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priùs quàm ea, quæ nobis aut proximo cuique opus sint, postulemus, quæ propria sunt Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium & desiderium eius rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis; qua docemur, & plus Deum, quàm nos ipsos diligere; & primùm petere, quæ Deo cupiamus; deinde, quæ nobis optemus.

Petitionū ordo sequi debet ordinē rerum expetendarū.

Dei honor inter precandum ante omnia etiam quærendus.

Cur ante omnia petendum est, quod propriè ad Dei gloriam pertinet.

2 *Cùm diuina natura nulla re augeri aut carere poßit, quid necessum fuit sanctificationem nominis Dei hîc postulare?*

Desiderantur & petuntur ea quibus quis caret.

QVONIAM desideriũ & petitio sunt earum rerũ quibus caremus; (nec verò Deo, id est, eius naturæ fieri accessio potest: aut augeri vlla re diuina substantia, quæ inexplicabilẽ in modum est omni perfectione cumulata) intelligendum est, extra hęc esse, quæ à Deo, ipsi Deo petimus, & ad externam eius gloriam pertinere. cupimus enim, & petimus, vt Dei nomen notius sit gentibus, vt eius regnũ amplificetur, vt plures quotidie obediant diuino numini: quę tria, Nomẽ, Regnũ, Obedientia, nõ in illo sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecùs.

Nihil petimus Deo intrinsecùs accedere quod anteà non habuerit: sed exeteriùs aliquid fieri quo eius gloria innotescat ad hominum vtilitatem optamus.

3 *Quæ vota hac petitione, vult Christus nos Deo Patri offerre?*

VT hæ petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planiùs intelligatur, Pastoris erunt partes, monere fidelem populum, verba illa, *Sicut in cælo & in terra*, ad singulas referri posse singularum primarũ trium postulationum; vt, *Sanctificetur nomen tuum, sicut in cælo & in terra*: Item: *Adueniat regnum tuum, sicut in cælo & in terra*: similiter, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra*. Cùm autem petimus, vt sanctificetur nomen Dei; id sentimus, vt augeatur sanctitas & gloria diuini nominis. Quo loco Parochus animaduertet, ac docebit pios auditores, non id dicere Saluatorem, vt eodem modo sanctificetur in terra, quo in cælo; id est, vt amplitudine terrestris sanctificatio cælestem exæquet; hoc enim fieri nullo pacto potest: sed vt ex charitate, ex intimo animi studio id agatur. Etsi verissimum illud est, sicuti est, diuinum nomen per se sanctificatione non egere, cùm sanctum & terribile sit, quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est; neque ei vlla sanctitas, qua ab omni æternitate prẹditus non fuerit, possit accedere: tamen, quòd in terris longè minori honore afficitur, quàm par est, nonnunquam etiam maledictis & nefariis vocibus violatur; propterea cupimus ac petimus, vt laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum, honoris, & gloriæ, quę illi in cælo tribuuntur: id est, vt sic honor & cultus in mente, in animo, in ore versetur, vt omni veneratione, & intima & externa, prosequamur, omni celebritate excelsum, purum, & gloriosum Deum, ad imitationem supernorum

Verba illa, Sicut in cælo & in terra, ad tres primas petitiones referri posse.

Quid sibi velit prima petitio.

Est hîc expendendum, an Sicut, similitudinis sit nota, an verò conditionis: qua de re consulatur quæst. 12. quintæ petitionis.

Primò hîc generatim petitur, vt in terris gloria diuini nominis quàm potest fieri proximè ad cælestem accedat.

Dei nomen cũ per se sanctum sit, quomodo illud sanctificari petamus.

norum & cælestium ciuium complectamur. Vt enim cælites summa consensione, gloria & prędicatione efferunt Deum: sic precamur vt idem contingat orbi terrarum, vt omnes gentes Deum cognoscant, colant, & venerentur; vt nulli planè mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam religionem, & se totos Deo dicantes, credant ex eo omnem sanctitatis fontem exsistere, neque quicquam esse purum aut sanctum; quod non à sanctitate diuini nominis oriatur. Testatur enim Apostolus, mundatam esse Ecclesiam in lauacro aquæ, in verbo vitæ. Significat autem verbum vitę, nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in quo baptizamur & sanctificamur. Itaque, quoniam nulla cuiusquam expiatio, nulla munditia & integritas esse potest, super quo non sit inuocatum diuinum nomen; cupimus & petimus à Deo, vt omne hominum genus, relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radiis diuini luminis illustratum, huius vim nominis agnoscat sic, vt in eo veram quærat sanctitatem; & in nomine sanctę & indiuiduæ Trinitatis, Baptismi Sacramentum suscipiens, ipsius Dei dextera perfectam vim sanctitatis consequatur. Pertinet verò optatus & postulatio nostra non minùs etiam ad eos, qui flagitiis & sceleribus contaminati, puram Baptismi integritatem & innocentiæ stolam amiserunt: qua re factum est, vt in illis miserrimis suam iterùm sedem impurissimus spiritus collocarit. Optamus igitur, & precamur à Deo, vt in ipsis etiam sanctificetur nomen ejus: vt ad cor & sanitatem redeuntes, Sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium præbeant. Oramus denique, lumen vt suum Deus præferat omnium mentibus: quo videre possint, omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendens à Patre luminum, ad nos diuinitus esse delatum: quo temperantiam, iustitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia, ac salutaria bona illi accepta referant: à quo quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt: si quid luce sua sol, si quid reliqua sidera motu & cursu prosunt hominum generi; si circumfuso

Ad Ephes. 5.

Secundò speciatim petitur vt in fideles per fidem & fidei Sacramenta Deo se adiungant.

Tertiò petitur, vt Christiani in vitia relapsi resipiscant.

Quartò petitur, vt gratiæ suæ lumine corda tenebricosa perfúdat, Iacob. 1.

Omnia bona, cúm animi, tum externa, Deo referri debent accepta.

In orat. Do. 5. post Pascha.

hoc alimur ſpiritu; ſi terra frugum & fructuum vbertate vitam ſuſtinet omnium; ſi operâ magiſtratuum quiete ac tranquillitate fruimur: & hæc, & huius generis bona innumerabilia nobis ſuppeditat immenſa Dei benignitas. Quin etiam, quas Philoſophi ſecundas cauſas appellant, interpretari debemus, mirabiliter affectas quaſdam, & ad vſum noſtrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit, ac longè lateque diffundit. Quod autem maximè rem continet in hac petitione, illud eſt, vt omnes agnoſcant ac venerētur ſanctiſſimam Ieſu Chriſti ſponſam, & parentē noſtrā Eccleſiā: in qua vna eſt fons ille ampliſſimus atque perpetuus, ad eluendas & expiandas omnes peccatorum ſordes, vnde hauriuntur vniuerſa ſalutis & ſanctitatis Sacramenta: quibus quaſi cæleſtibus quibuſdam fiſtulis in nos à Deo ille ſanctitatis ros & liquor effunditur: ad quā ſolam, & ad eos, quos ſuo ſinu & gremio complexa eſt, pertinet diuini illius imploratio nominis, quod vnum ſub cælo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Secūdariæ cauſæ ſunt velut Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit.

Vide quæſt. 20 primi articuli Symboli.

Quintò, optatur vt Catholica Eccleſia ab omnibus agnoſcatur.

Actor. 4.

4 *Quid meditandum proponit prima petitio, quáque ratione nomen Dei à Chriſtianis hodie polluitur?*

Quid prima petitione maximè meditandum.

PAROCHI maximè hunc locum vrgere debebunt, boni eſſe filij, non ſolùm Patrem Deum orare verbis, ſed re etiam & actione conari, vt eluceat in ipſo ſanctificatio diuini nominis. Vtinam non eſſent, qui, cùm oratione hanc Dei nominis ſanctificationem aſſiduè poſtulent, factis, quantum in ipſis eſt, illud violant atque contaminant: quorum culpa interdum ipſi etiam Deo maledicitur. in quos dictum eſt ab Apoſtolo: Nomen Dei per vos blaſphematur inter Gentes. Et apud Ezechielem legimus: Ingreſſi ſunt ad Gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen ſanctum meum; cùm diceretur de eis, Populus Domini iſte eſt, & de terra eius egreſſi ſunt. Qualis enim eſt vita, & vt ſunt eorum mores, qui religionem profitentur: ſic de religione ipſa, deque eius auctore religionis, multitudo imperita iudicare ſolet. Quare qui viuunt ex Chriſtiana religione, quam ſuſceperunt, & ad eius regulam orationem & actiones dirigunt ſuas, magnam facultatem præbent alijs, laudandi nomen cæleſtis parentis, & omni honore & glo-

De Chriſtianis qui factis nomen Dei polluunt, & vilius efficiūt: quod quæſt. ſexta ſequentis petitionis etiam pertractatur.

Ad Rom. 2.

Ezech. 36.

& gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, vt illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudẽ & prædicationem diuini nominis: ad quos loquitur in hunc modum apud Euangelistam: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Et Princeps Apostolorum: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam; vt ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum.

Virtutibus sunt excitãdi homines ad Dei nominis sanctificationem.
Matth. 5.
Epist. 1. cap. 2.

DE SECVNDA PETITIONE.

CAPVT XI.

Adueniat regnum tuum.

Quid regni Dei petitione hîc comprehenditur? I

REGNVM cæleste, quod altera hac petitione postulamus, eiusmodi est, vt eò referatur ac terminetur omnis Euangelij prædicatio. nam & inde exorsus est ad pœnitentiam hortari S. Ioannes Baptista; dum, Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Nec aliunde fecit initium suæ prædicationis Saluator humani generis; & in illo salutari sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte monstrauit, tanquam proposito orationis argumento principium duxit à regno cælorum. nam, Beati, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quin etiã eum retinere cupientibus, attulit illã causam necessariæ profectionis: Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideò missus sum. Hoc idem posteà regnum prædicare iussit Apostolos: & illi, qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat, respondit: Tu vade, annuncia regnũ Dei. Cùm verò resurrexisset à mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apostolis, loquebatur de regno Dei. Quare Parochi hũc secundæ postulationis locum diligentissimè tractabunt, vt fideles auditores, quanta sit in hac petitione vis ac necessitas, intelligant. Primùm autem ipsis ad rem scienter subtiliterque explicandam, magnam facultatem dabit ea cogitatio, quòd, etsi hæc petitio coniuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi

Coniunctum est huius petitionis argumentum cum vltimo Symboli articulo.
Matth. 3.
Matth. 4.
Matth. 5.
Lucæ 4.
Matth. 10.
Lucæ 8.
Actor. 1.

iusserit à cæteris, vt, quod petimus, summo studio quæramus. inquit enim: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Et quidem tanta vis & copia cælestium munerum hac postulatione continetur, vt omnia complectatur quæ ad corpoream & spiritualem vitam tuendam sint necessaria. quem autem regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint, quę regni salutem contineant? quòd si sunt homines de regni sui incolumitate solliciti: quanta Regem regum omnium cura & prouidentia tueri credendum est, & vitam & salutem hominum! Hac igitur regni Dei petitione comprehensa sunt omnia, quibuscumque in hac peregrinatione, vel exilio potiùs, indigemus, quę concessurum se Deus benignè pollicetur. nam statim illa subiunxit: Et hęc omnia adiicientur vobis. Quibus omnino declarauit, se eum esse Regem, qui generi hominum copiosè omnia largeque suppeditat: in cuius infinitę benignitatis cogitatione infixus Dauid cecinit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit.

Matth. 6.

Deus Rex est ditissimus, valés omnia necessaria nobis prętare.

Quædam quæ huc referri possunt, sunt tradita secundo Symboli articulo.

Psalm. 22.

2 *Sufficitne quomodocumque regnum Dei hîc postulare?*

Quomodo petendū Dei regnum.

MINIME satis est, vehementer petere Dei regnum, nisi ad petitionem nostram adhibeamus omnia tanquam instrumenta, quibus illud quæritur & inuenitur. nam & quinque fatuę virgines studiosè illæ quidem petierunt ad hūc modum: Domine, Domine, aperi nobis: verumtamen, quòd illius postulationis pręsidia non haberent; exclusę sunt, nec iniuria; est enim illa Dei ore pronuntiata sententia: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum. Igitur suscipiemus etiam illam curam & cogitationem, quid agendum, quid contrà vitandum sit, vt ad cæleste regnum peruenire possimus. non enim à Deo ad otium & ad inertiam vocati sumus; quinimò inquit: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. &, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaque non est satis, petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium & operam adhibeant homines: nam adiutores sint, oportet, & administri Dei gratiæ, eo tenendo cursu, quo peruenitur in cęlum. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuò pollicitus est: vnum vt nobis videndum sit, ne Deum

Math. 25.

Matth. 7.

Quid sequi vel fugere debeamus vt simus beati, sæpè cogitandū.

Inertia vitanda.

Matth. 11.

Matth. 19.

Diligentia adhibenda.

Quomodò simus diuinæ gratiæ adiutores.

Quãtis præsidijs homines instruxerit Deus ad cælestis regni consecutionem.

Deum & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & salutem perficit sempiternam, &, quæ sub adspectum non cadunt, Angelorum copiæ, & plenissimum virtutis cælestis visibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præsidij est diuinitus constitutum, vt non modò ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum, eiusque nefarios satellites, prosternere & conculcare possimus.

Quibus rationibus regni Dei desiderium hominibus est excitandum? 3

Quàm calamitosa sit præsentis vitæ cõditio. Quod pluribus etiã declarabitur duabus postremis petitionibus.

Mundus hic plenus est dæmonibus.

Quanta homini sit lucta cum carne.

HAVRIENT animarum curatores Sacerdotes ex vberrimis diuinarum litterarum fontibus ea quę fidelibus desiderium studiumque commoueant regni cælorum, quæ calamitosam status nostri conditionem illis ob oculos ponant, quæ sic eos afficiant, vt respicientes, & colligentes se, in memoriam redeant summæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna parentis Dei domus. Exules enim sumus, & planè eius loci incolæ, in quo habitant dęmones: quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest: nam sunt infestissimi & implacabiles in genus humanum. Quid domestica intestinaque prœlia, quæ inter se corpus & anima, caro & spiritus assiduè gerunt? quibus, perpetuò timendum est, ne concidamus. timendum autem? imò statim concideremus, nisi propugnaculo diuinæ dexterę defenderemur. Quam vim miseriarum cùm sentiret Apostolus: Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hęc infelicitas nostri generis quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creatarum rerum, faciliùs intelligi potest. In illis siue rationis, siue etiam sensus expertibus rarò fieri videmus, vt aliqua natura à propriis actionibus, à sensu, vel motu insito declinet sic, vt à proposito & constituto fine deflectat. Hoc apparet in bestiis agrestibus, natantibus, volucribus, vt res declaratione non egeat. Quòd si cęlum suspexeris, nónne verissimum id esse intelligis, quod à Dauide dictum est: In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo? Nempe illud continente motu & perpetua conuersione fertur, vt ne minimum quidem à præfinita diuinitus lege

Ad Rom. 7.

Ex collatione cæterarum creaturarum ostenditur hominis miseria.

Bestiæ.

Cælum.

Psalm. 118.

Terra. discedat. Si terram & reliquam vniuersitatem considerares, facilè videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere.

Hominis quāta sit in rebus agēdis inconstantia.

At miserrimum hominum genus sæpissimè labitur: rarò, quę rectè sunt cogitata, persequitur: plerumque susceptas bonas actiones abijcit atque contemnit: quæ modò placuerat optima sententia, subitò displicet; & illa reiecta, ad turpia consilia sibique perniciosa dilabitur.

Inconstantiæ humanæ & miseriarum quotidianarum causa.

Quænam igitur est huius inconstantiæ miserieq́; causa? Contemptio planè diuini afflatus. claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea quæ nobis lumina diuinitus præferuntur, nec cælestem Patrem salutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, vt & miserias oculis subijciant fidelis populi, & commemorent causas miseriarum, & remediorum vim ostendant, quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex sanctissimis viris Ioanne Chrysostomo & Augustino, maximè verò ex ijs quæ in Symboli expositione posuimus: nam, illis cognitis, quis erit è facinorosorum hominum numero, quin, adiumēto Dei gratiæ præeuntis, Euangelico illo prodigi filij exemplo conetur exsurgere, & erigere se, atque in cælestis Regis Patrisque conspectum venire?

Lucæ 15.

4 *Quidnam Dei regnum sacris in litteris designat?*

POSTQVAM declaratum est, quæ sit fidelium fructuosa petitio; aperiendum etiam, quid sit, quod his verbis à Deo postulemus, præsertim cùm vocabulum regni Dei multa significet: quorum declaratio & ad reliquam scripturę intelligentiam non erit inutilis, & est ad huius loci cognitionem necessaria.

Dei regnum primò generalem in res vniuersas potestatem & prouidentiæ curam significat.

Communis igitur quædam regni Dei significatio, quæ frequens est in diuinis litteris, est non solùm eius potestatis, quàm habet in omnem hominem, rerumq́; vniuersitatē, sed etiā prouidentiæ, qua cuncta regit & moderatur. In manu enim eius, inquit Propheta, sunt fines terræ. Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta sunt, & abdita in intimis terræ ac rerum omnium partibus. In hanc sententiā Mardochæus loquebatur illis verbis: Domine Deus, Rex omnipotens: in ditione enim tua cuncta sunt posita: & non est qui tuæ possit resistere voluntati. Dominus omnium es: nec est qui resistat maiestati tuæ. Item Dei

Psal. 94.

Esth. 13.

regno

regno declaratur præcipua illa ac singularis prouidentiæ ratio, qua Deus pios & sanctos homines tuetur & curat, de qua propria & eximia quadam Dei cura dictum est illud à Dauide: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. tum ab Isaia: Dominus rex noster, ipse saluabit nos.

Secundò, peculiarẽ aliam beneficẽtiam, qua pios gubernat & dirigit, denotat.
Psalm. 22.
Isaiæ 33.

In qua Dei Regia potestate etsi præcipua ratione sunt in hac vita ij, quos diximus, pij ac sancti homines: tamen monuit Pilatum ipse Christus Dominus, regnum suum nõ esse ex hoc mundo: hoc est, minimè ex hoc mundo, qui & conditus est, & interiturus, ortũ habere. nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Reges, respublicæ, duces, omnesq; ij, qui vel expetiti ac delecti ab hominibus, pręsunt ciuitatibus atque prouincijs, vel per vim & iniuriam dominatũ occupauerunt. Christus autẽ Dominus constitutus est Rex à Deo, vt ait Propheta: cuius regnum, ex Apostoli sententia, iustitia est. inquit enim: Regnum Dei est iustitia & pax, & gaudium in Spiritu sancto.

Ioan. 18.
Quomodo regnum Christi non sit ex hoc mundo.
Psalm. 2.
Rom. 14.

Regnat autẽ in nobis Christus Dominus per virtutes intimas, fidem, spem, charitatem: quibus virtutibus regni quodam modo partes efficimur; & Deo peculiari quadam ratione subiecti, ad eius cultum ac venerationem cõsecramur, vt, quemadmodum dixit Apostolus; Viuo autem, iam non ego, viuit verò in me Christus; ita nobis dicere liceat: Regno ego, iam non ego; regnat verò in me Christus.

Quomodò Christus in fidelibus suis regnet.
Ad Galat. 2.

Id autem regnum iustitia dicitur, quia Christi Domini iustitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud S. Lucam Dominus: Regnum Dei intra vos est. Nam etsi Iesus Christus per fidẽ regnat in omnibus, qui gremio ac sinu sanctissimæ matris Ecclesiæ continentur, præcipuo tamen modo regit eos, qui pręstanti fide, spe, & charitate præditi, se tanquam pura quędam & viua membra Deo præbuerunt: & in his regnũ gratię Dei esse dicitur.

Quomodo regnum Dei sit iustitia.
Lucæ 17.
In quibus præcipuè regnet Christus.

Est verò etiam Dei gloriæ regnum illud, de quo Christum Dominum apud S. Matthæum loquentem audiuimus: Venite benedicti Patris mei; possidete paratũ vobis regnũ à constitutione mundi. Quod idẽ ab eo regnũ, apud S. Lucam, latro admirabiliter, sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modũ: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Sanctus etiam Ioannes meminit huius regni: Nisi

Tertiò gloriã & maiestatem designat quam Deus in cælo obtinet.
Matth. 25.
Lucæ 13.
Ioan. 3.

quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Meminit item Apoſtolus ad

Ad Epheſ. 5.

Epheſios: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatem in

Matth. 13.

regno Chriſti & Dei. Eodem pertinent aliquot ſimilitudines Chriſti Domini loquentis de regno cælorum. Neceſſe eſt autem priùs ponere regnum gratiæ: neque

Quid gratia.
Ioan. 4.
Quid gloria.
Videatur quæſtio 38. de Baptiſmo.
Regno gratiæ frequenter excidimus.

enim fieri poteſt, vt in vllo regnet Dei gloria, niſi eiuſdem gratia in illo regnarit. Eſt verò gratia, ipſius ſententia Saluatoris, fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Gloriam autem quid eſſe dicemus, niſi gratiam quandam perfectam & abſolutam? quàm diu enim fragili hoc & mortali corpore veſtiti ſumus, dum in hac cæca peregrinatione & exſilio vagi & imbecilles abſumus à

Regnum gloriæ ſemel ſi ab homine poſſideatur, nunquam amittitur.

Domino, ſæpè labimur & cadimus, abiecto regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur: cùm autem regni gloriæ, quod perfectum eſt, lux nobis illuxerit, firmi ac ſtabiles perpetuò conſiſtemus. omne enim & vitium, & incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipſe denique noſtra in anima & in corpore regnabit Deus. quę res vberiùs in Symbolo tractata eſt, cùm de reſurrectione carnis ageretur.

5 *Quid in primis igitur hac petitione Deum oramus?*

In infidelibus, Iudæis, ſchiſmaticis, & hæreticis regnat dæmó. Nec his abſimilia explicata ſunt quæſtione 3. ſuperioris petitionis.

ILLIS expoſitis, quæ communem regni Dei ſententiam declarant, quid ſibi hæc petitio propriè velit, dicendum eſt. Petimus autem à Deo, vt regnum Chriſti, quod eſt Eccleſia, propagetur; vt ſe ad fidem Chriſti Domini, & ad accipiendam veri Dei cognitionem conuertant infideles, & Iudæi, & ſchiſmatici, ac hæretici redeant ad ſanitatem, & ad Eccleſię Dei communionem, à qua deſciuerunt, reuertantur, vt compleatur, & ad exi-

Iſaiæ 54.

tum perducatur, quod Iſaiæ ore dixit Dominus: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida: ad dexteram enim & ad læuam penetrabis, quia

Iſaiæ 60.

dominabitur tui qui fecit te. Et idem: Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſpendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent.

Secundò

Secundò quidnam hic postulatur? 6

QVIA sunt in Ecclesia, qui verbis confitentes Deum, factis negantes, deformatam fidem prę se ferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat ac dominatur tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam, vt ad eos veniat regnum Dei: quo illi, peccatorum discussa caligine, & radiis diuinę lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; vt omnibus è suo regno, cęlestis parens, sublatis hęreticis atque schismaticis, eiectisque offensionibus, ac scelerum causis, aream purget Ecclesię, quę, Deo cultum piè sancteque adhibendo, quieta ac tranquilla pace perfruatur.

Ad Tit. 1. In Christianis perperàm viuentibus dominatur etiam diabolus.

Quid tertio loco eadem petitione quærimus. 7

PETIMVS etiam, vt solus in nobis viuat, solus regnet Deus; ne sit posthac morti locus, sed vt illa absorbeatur in victoria Christi Domini nostri, qui, disiecto ac dissipato omni hostium principatu, potestate & virtute, suo omnia subiiciat imperio; Satanę vt tollat imperium; nullam vt in nobis summo illo die potestatem habeat; vt vincat & triumphet Christus; vt vigeant eius leges toto orbe terrarum; vt decreta seruentur; nullus vt proditor aut desertor eius sit, sed tales se prębeant omnes vt in Regis Dei conspectum non dubitanter veniant, & constitutam illis ex omni ęternitate possessionem adeant Regni cęlestis, vbi beati cum Christo sempiterno ęuo fruantur.

Quæ Christianis huius petitionis occasione præcipuè agenda, & contemplanda offeruntur? 8

ERIT curæ Parochis, vt, quod postulat huius ratio petitionis fidelem populum doceant: quibus cogitationibus & meditationibus instructus, has piè Deo preces facere possit. Ac primùm hortabuntur, vt vim ac sententiam intueantur illius similitudinis à Saluatore introductæ: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro; quē qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. nam qui nouerit Christi Domini diuitias, is præ illis omnia contemnet; huic facultates, opes, potentia sordescent. nihil enim est quod illi summo pretio cōparari, imò verò quod in conspectu eius stare possit. Quare, quibus

Matth. 13.

Christi regnū vt consequamur, omnia terrena sunt contemnenda.

quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, vt Apostolus: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hæc est illa insignis Euangelij margarita, in quam qui pecuniam ex omnium bonorum venditione redactã erogarit, is beatitudine fruetur sempiterna. O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Iesus Christus, vt illam videre possemus diuinæ gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis! nam & nostra omnia, & nos ipsos venundaremus, vt emptam illam tueremur. tum enim deniq; nobis id non dubitanter dicere liberet: Quis nos separabit à charitate Christi? Præstantem verò regni glorię excellentiam, si, quæ sit, scire volumus; eandem de illa & Prophetę & Apostoli vocem atque sententiam audiamus: Oculus non vidit, neq; auris audiuit, neque in cor hominis adscendit, quæ præparauit Deus iis qui diligũt illum. Proficiet autem ad impetrandum maximè quod petimus, si qui simus, ipsi nobiscum reputemus, id est, Adam progenies, iure è paradiso eiecti, & exsules; quorũ indignitas ac peruersitas summum Dei odium, ac sempiternas pœnas postularet. Quare demissο tum & abiecto animo simus oportet. Nostra etiam erit plena Christianæ humilitatis oratio: & omnino nobis ipsi diffidentes, illius more Publicani cõfugiemus in Dei misericordiam; totumque eius benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suũ Spiritum sit elargitus, quo freti, clamare audeamus, Abba Pater. Suscipiemus etiam illam curam & cogitationem, quid agendũ, quid contrà vitandum sit, vt ad cæleste regnum peruenire possimus. non enim à Deo ad otiũ & ad inertiam vocati sumus: quinimò inquit: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. &, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaque non est satis, petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium & operam adhibeant homines; nam adiutores sint, oportet, & ministri Dei gratię, eo tenendo cursu, quo peruenitur in cęlum. Nunquam nos deserit Deus; qui nobiscum se futurum perpetuò pollicitus est: vnum vt nobis videndum sit, ne Deũ, & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & salutem perficit sempiternam, &, quæ sub adspe-

Marginalia: Ad Philip. 3. — Matth. 13. — Quã pretiosa sit diuinę gratiæ margarita. — Ad Rom. 8. — Quam excellẽs sit diuinæ gloriæ thesaurus. — Isaiæ 14. — 1. Cor. 2. — Consideratio nostri ipsorũ ob oculos ponenda. — Humiliter regnum Dei petendum. — Lucæ 18. — Rom. 8. — Matth. 11. — Matth. 19.

adſpectum non cadunt, Angelorum copiæ, & pleniſſimum virtutis cæleſtis viſibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præſidij eſt diuinitus conſtitutum, vt non modò ab acerrimorum hoſtium regno tuti eſſe, ſed ipſum etiam tyrannum, eiuſque nefarios ſatellites proſternere & conculcare poſſimus. Quare vehementer ad extremum petamus à Dei Spiritu, nos vt omnia iubeat è ſua voluntate facere; Satanæ vt tollat imperium, nullam vt in nobis ſummo illo die poteſtatem habeat; vt vincat & triumphet Chriſtus, vt vigeant eius leges toto orbe terrarum, vt decreta ſeruentur, nullus vt proditor aut deſertor eius ſit; ſed tales ſe præbeant omnes, vt in Regis Dei conſpectum non dubitanter veniant, & conſtitutam illis ex omni æternitate poſſeſſionem adeant regni cæleſtis, vbi beati cum Chriſto ſempiterno æuo fruantur.

DE TERTIA PETITIONE.

CAPVT XII.

Fiat voluntas tua.

Quare poſtulato Dei regno ſtatim ſubiicitur; vt eiuſdem voluntas fiat? 1

CVM à Chriſto Domino dictũ ſit; Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorũ; ſed, qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnũ cælorum: quicumque in illud cæleſte regnum peruenire cupiunt, id à Deo petere debent, vt fiat voluntas eius. Quamobrem hoc loco poſita petitio eſt ſtatim poſt regni cæleſtis poſtulationem.

Matth. 7. Multa quæ huius petitionis explicatione pertractantur, his reſpõdẽt, quæ duobus poſtremis præceptis de concupiſcẽtiæ prauæ motibus ſunt in medium producta.

Qua methodo ad veram huius petitionis intelligentiam perueniendum eſt? 2

VT intelligant fideles quàm neceſſarium id nobis ſit, quod hac prece poſtulamus, quantamque vim ſalutarium munerum ex eius impetratione conſequamur; demonſtrabunt Parochi, quibus miſeriis & ærumnis oppreſſum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

Quæ igitur mala, præuaricatio primi parentis, in humanum genus inuexit? 3

Præuaricatio Adæ quanta mala inuexerit.

A principio quidem Deus proprij boni appetitionem creatis

Animantia cuncta naturaliter ſuũ expetunt finem & proprium bonum.

Homo naturaliter Deum ſuæ beatitudinis auctorem expetit.

Omnia animantia in ingenito ſibi proprij finis amore, excepto homine, permanſerunt.

Peccato originali & amiſſa iuſtitia, & ad virtutem inclinatio corrupta eſt.

Pſal. 51.

Geneſ. 6.

Omnes ab adoleſcẽtia ad malum ſunt procliues.

Seſſio 5. Concilij Trid. de peccato originali.

Ad Rom. 7.

Homo cupiditatibus ſuis occæcatus, nõ videt quidem ſuum malum: quin hoc ipſum bonum eſſe exiſtimat.

Iſaiæ 5.

Guſtum ſpiritualem amiſit homo.

creatis rebus ingenerauit, vt naturali quadam propenſione ſuum quærerent & expeterent finem, à quo illæ nunquam, niſi obiecto extrinſecùs impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum, ſuæ beatitudinis auctorem parentemq́ue, eo pręclarior & præſtantior vis, quòd is compos eſſet rationis atque conſilij. Sed hunc amorem, ſibi naturaliter ingenitum, cùm reliquæ naturæ rationis expertes conſeruaſſent, quę, vt initio procreatæ fuerunt, natura bonæ, ſic in eo ſtatu & conditione manſerunt, hodieq́ue manent; miſerum hominum genus curſum non tenuit. non enim ſolùm bona iuſtitiæ originalis amiſit, quibus à Deo ſupra naturæ ſuæ facultatem auctum ornatumq́ue fuerat, ſed etiam inſitum in animo præcipuum virtutis ſtudium obſcurauit. Omnes, inquit, declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Nam ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua; vt inde facilè intelligi poſſit, neminem per ſé ſalutariter ſapere, ſed omnes ad malum eſſe propenſos, innumerabileſq́ue eſſe hominum prauas cupiditates, dum procliues ſunt, & flagranti ſtudio feruntur ad iram, ad odium, ad ſuperbiam, ad ambitionem; ad omne ferè malorum genus. Quibus in malis quamquam aſſiduè verſemur, tamen, quæ ſumma eſt noſtri generis miſeria, permulta ex illis ſunt quæ nobis minimè mala videantur. quæ res inſignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus ac libidinibus occæcati, non videant, quæ ſalutaria opinantur, plerumque eſſe peſtifera; imò verò ad illa pernicioſa mala, tanquam ad optabile & expetendum bonum, rapiantur præcipites, ab iis quæ verè bona ſunt & honeſta, tanquam à contrariis rebus, abhorreant. Hanc opinionem corruptumq́ue iudicium deteſtatur Deus illis verbis: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Itaque noſtris vt ſubiiciant oculis noſtras miſerias, comparant nos diuinæ litterę iis, qui verum guſtandi ſenſum amiſerunt: quare fit, vt à ſalubri victu alieni ſint, appetantq́ue contrarium. Cùm ęgrotis prætereà

nos

nos conferunt: vt enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum & integrorum hominũ officia ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quæ Deo gratæ sint, suscipere sine diuinę gratiæ adiumento nequimus. Quòd si quædam sic affecti assequimur; leuia illa sunt, & quæ ad consequendam cęlestem beatitudinem parum vel nihil momenti habent. At Deum, vt par est, amaré, & colere, quod maius quiddam & altius est, quàm vt nos humi strati, id humanis viribus assequamur, nunquam poterimus, nisi adminiculo diuinæ gratię subleuemur. Quamquam aptissima etiam est illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quòd similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio, temerè mouentur ad omnia: pueri, inquam, sumus, & imprudentes, ludicris sermonibus, & inanibus actionibus dediti, si à diuino præsidio deseramur. Sic enim nos obiurgat Sapientia: Vsquequò paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient? Et in hunc modum hortatur Apostolus: Nolite pueri effici sensibus. etsi in maiori inanitate & errore versamur, quàm illa puerilis ætas: cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest peruenire; cùm ad diuinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est, nos nisi Deo auctore & adiutore adspirare non possimus: nisi enim prętò nobis sit Dei auxilium, reiectis ijs quę verè sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Homines omnes post peccatum sunt ægrotis similes.

Virtutes cælo dignas homo sibi relictus perficere non potest.

Repetátur hîc quæ prima quæst. præfationis huius Catechismi sunt explicata, & quæ sub finē quæstionis 9. paulò pòst subiicientur.

Homines per Adæ peccatum nũc sunt ipsis pueris insipientiores.

Prou. 1.

1. Cor. 14.

Prudentiam saluti necessariá nisi Deo adiutore consequi non possumus.

Quódnam hac petitione tantorum malorum proponitur remedium? 4

SI quis, discussa diuinitus animi caligine, has videat hominum miserias, & sublato stupore sentiat legem membrorum, ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscat, omnemque dispiciat naturę nostrę propensionem ad malum; quî poterit non ardenti studio oportunum tanto huic malo, quo naturę vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda & conformāda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, cùm ita precamur Deum; *Fiat voluntas tua*. Cùm enim, abiecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miserias inciderimus, vnum illud tantorum malorum reme-

Omniũ actionũ & cogitationũ humanarum bonitas ex consensu quem habent cũ diuina voluntate est metienda.

Suá autem voluntatem Deus manifestauit hominibus per Decalogũ: cuius quæ prima quæst. fuerunt explicata, hîc repetátur.

dium

dium nobis diuinitus propositum est, vt ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus, aliquando viuamus, omnesque cogitationes & actiones nostras ea regula metiamur: quod vt assequi possimus, suppliciter illud à Deo petimus, *Fiat voluntas tua.*

5 *Etiámne iustificatis, qui iam Deo parent, vsurpanda fuerit hæc precatio?*

Trid. Syn. de iustificatione, Sessione 6. cap. 11.

Hoc ipsum illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis iam regnat Deus, quíque iam sunt radiis diuini luminis illustrati; cuius gratiæ beneficio, Dei obtemperent voluntati. Quibus licet ita cõparatis, proprię tamen cupiditates aduersantur, propter procliuitatem ad malũ, insitam in hominũ sensibus: vt, etiã si tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit à nobis ipsis, ne, abstracti & illecti à concupiscentiis quæ militant in membris nostris, iterùm de salutis via deflectamus. de quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Non enim est in hominis potestate, ne in eius quidem qui per Dei gratiam est iustificatus, ita domitos habere carnis affectus, vt nunquam illi posteà excitentur. quippe cùm eorum, qui iustificati sunt, mentẽ sanet Dei gratia, non etiam carnem: de qua illud scripsit Apostolus: Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonũ. Nam vt semel primus homo iustitiam originalem, quo tanquã fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minimè eas posteà ratio ita continere potuit in officio, vt ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte peccatum, id est, peccati fomitem, habitare scribit Apostolus; vt intelligamus, eum non ad tempus quasi hospitem diuersari apud nos, sed quamdiu viuimus, tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuò. Ergo domesticis & intestinis hostibus assiduè oppugnati, facilè intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxiliũ, petendumque vt fiat in nobis voluntas eius. Iam verò faciendum est, vt sciant fideles quæ sit petitionis huius vis.

Iustificati propter pronitatem ad malum, vita hac durante semper periclitantur.
Iacob. 1.
Matth. 26.
Ad Rom. 7.
Iustificatorũ mentem sanat Dei gratia, nõ etiã carnem.
Iustitia originalis fuit tanquam frænum quo carnis cupiditates regebantur; eoque semel amisso, nunquam ita regi potuerũt, quin idẽtidem noxia appeterent.
Fomes peccati, seu concupiscentia perpetuò in membris nostris latitat: vnde etiã perpetua aduersus illam quærenda sunt auxilia.

6 *Quomodo voluntas Dei in hac petitione accipitur?*

Mvltis hoc loco omissis, quę à doctoribus scholá-

stiçis

ſticis de Dei voluntate vtiliter & copioſè diſputantur, voluntatem hîc accipi dicimus pro ea quam ſigni appellare ſolent, hoc eſt, pro eo quod Deus à nobis fieri aut caueri iuſſerit, aut monuerit. Quare voluntatis nomine hoc loco comprehenſa ſunt vniuerſa quæ nobis ad cæleſtem beatitudinem comparandam proponuntur, ſiue illa ad fidem, ſiue ad mores pertineant; omnia denique quæcumque nos Chriſtus Dominus per ſe vel per Eccleſiam ſuam facere aut imperarit, aut prohibuerit. de qua voluntate ita ſcribit Apoſtolus: Nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.

S Tho. 1. par. q. 19. & lib. 2. ſenten. diſtin. 45. & ſeq.

Ad Epheſ. 5. 1. Pet. 2.

Quam includit tertia petitio ſententiam? 7

CVM illud precamur, *Fiat voluntas tua*; petimus in primis nobis, vt Pater cæleſtis facultatem concedat obtemperandi diuinis iuſſis, & inſeruiendi ei in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris: vt ad nutum & voluntatem eius omnia faciamus: vt ea colamus officia, de quibus in ſacris litteris admonemur: vt ipſo duce & auctore, reliqua omnia præſtemus, quæ eos decent, qui non ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt; exemplum Chriſti Domini ſecuti, qui factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: vt parati ſimus omnia perpeti potiùs, quàm vel minimum ab eius voluntate diſcedere.

Cui potiſſimè datum eſt, eorum, quæ hîc petuntur, ſtudio & amore ardentiſſimè flagrare? 8

ILLI certè cui conceſſum ſit, vt ſummam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud veriſſimè dici intelligit, Seruire Deo, & illi obedire, regnare eſſe. Quicumque, inquit Dominus, fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt; hoc eſt, cum illo ſum omnibus amoris & beneuolentiæ vinculis coniunctiſſimus. Nemo ferè eſt ex viris ſanctis, quin præcipuum huius petitionis munus vehementer à Deo poſtularit: ac præclara quidem omnes, ſed varia perſæpè oratione vſi ſunt. in quibus mirificum & ſuauiſſimum Dauidem videmus illud variè poſtulantem. Modò enim inquit: Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas. Interdum: Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum.

Quanta ſit eorum dignitas, qui Deo obediunt.

Matth. 12.

Quanto ſtudio omnes Sancti donum obedientiæ efflagitarint.

Pſal. 118.

Nonnunquam : Greſſus meos dirige ſecundùm eloquium tuum, vt non dominetur mei omnis iniuſtitia. Huc pertinent illa: Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua: Iudicia tua doce me: Da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua. Sæpè alijs verbis eandem tractat verſatque ſententiam. qui loci diligenter animaduertendi ſunt, & fidelibus explicandi; vt, quanta ſit in prima huius petitionis parte vis & copia ſalutarium rerum, omnes intelligant.

Quid præterea hac petitione ſignificamus?

9

Hic non tantùm petitur, vt bonam Dei voluntatem ſequamur, ſed etiam vt ex animo opera carnis deteſtemur.
Ad Rom. 8.

SECVNDO loco, cùm illud precamur; *Fiat voluntas tua*; deteſtamur opera carnis. de quibus ſcripſit Apoſtolus: Manifeſta ſunt autem opera carnis; quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. Et, ſi ſecundùm carnem vixeritis, moriemini. Petimuſque ne ſinat Deus ea nos perficere, quæ ſenſus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas noſtra ſuaſerit, ſed vt noſtram voluntatem ſua voluntate moderetur. Alieni ſunt ab hac voluntate voluptuarij homines, qui in terrenarum rerum cura & cogitatione defixi ſunt. Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum quod concupierunt, & in illo fructu prauæ cupiditatis, felicitatem ponunt, vt beatum etiam eſſe dicāt, qui, quodcumque optarit, conſequatur. Nos contrà petimus à Deo, at ait Apoſtolus, ne carnis curam faciamus in deſiderijs, ſed vt fiat voluntas eius. Et ſi non facilè adducimur, vt precemur Deum, vt cupiditatibus noſtris non ſatisfaciat: habet enim difficultatem hæc animi inductio; quòd ipſi quodammodò, id petentes, nos videmur odiſſe: quod etiam ſtultitię tribuunt ij, qui toti hærent in corpore: ſed nos ſtultitiæ famam ſubeamus libenter Chriſti cauſa; cuius eſt illa ſententia: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum. Præſertim cùm ſciamus multò præſtare, id optare, quod rectum iuſtumque ſit, quàm id aſſequi, quod à ratione, à virtute, à Dei legibus ſit alienum. & certè deteriore loco is eſt, quicumque ad id peruenit, quod temerè ac libidinis impulſu cupiebat, quàm qui optimè quod optauit, non aſſequitur. Quamquam non id modò petimus, ne concedatur nobis à Deo, quod ipſi noſtra ſponte cupimus; cùm ſtudium noſtrum deprauatum eſſe

Voluptarij terreniſque affectibus implicati, niſi illam cupiditem exuant, non verè iſtud precantur.
Rom. 13.

Difficile eſt aduerſus propriam cupiditatem precari, ſed tamen ſalutare & glorioſum.

Matth. 16.
Lucæ 9.

esse constet; sed ne id etiam detur, quod suasore & impulsore dæmone, simulato lucis Angelo, tanquam bonum interdum postulamus. rectissimum illud principis Apostolorum studium videbatur, pietatisque plenissimum, cùm Dominum à consilio proficiscendi ad mortem auocare conabatur: & tamen eum qui humanis sensibus non diuina ratione ducebatur, Dominus acriter obiurgauit. Quid amantius in Domino videbatur eo postulari potuisse, quod sancti viri Iacobus & Ioannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere noluissent, ab eo petierunt, vt iuberet ignem è cælo descendere, qui duros illos & inhumanos absumeret? At à Christo Domino reprehensi sunt illis verbis: Nescitis cuius spiritus estis. Filius enim hominis non venit animas perdere, sed saluare. Neque verò solùm, cùm, quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, vt fiat voluntas eius, sed etiam, cùm reuera malum non est; veluti cùm voluntas sequitur primam illam naturæ inclinationem, vt appetat ea quæ naturam conseruant, & reiiciat quæ ei contraria videantur. Quocircà, cùm in eum locum ventum est, vt aliquid petere velimus huius generis; tum verò dicamus ex animo; *Fiat voluntas tua*: imitemur illum ipsum, à quo salutem & salutis disciplinam accepimus; qui cùm naturaliter insito cruciatuum & acerbissimę mortis timore commoueretur, tamen in illo horrore summi doloris, suam ad Dei Patris retulit voluntatem: Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat. Sed mirabiliter deprauatum est hominum genus: qui cùm vim suæ etiam attulerint cupiditati, eamque diuinæ voluntati subiecerint, tamen sine Dei auxilio, quo à malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc precationem, & petendum à Deo, vt in nobis ipse instituta perficiat, vt exsultantes cupiditatis motus comprimat, vt appetitus rationi obedientes efficiat, vt nos denique totos ad suam conformet voluntatem. Precamur etiam, vt Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat; quo diuinum mysterium, absconditum à sæculis & generationibus, notum ac permulgatum sit apud omnes.

Petitur hîc etiam, ne id Deus det, quod suasore dæmone simulato lucis Angelo, velut bonum esset, postulamus, seu ne imaginarium bonũ, si quãdo à nobis postuletur, impetremus.

Imaginarium bonum postulauit Petrus.

Imaginarium bonum postularunt Iacobus & Ioannes. Lucæ 9.

In his etiam, quæ per se mala nõ sunt naturamque conseruant, rogandus est etiam Deus, vt eius fiat voluntas.

Lucæ 22.

Homines primi parentis peccato adeò imbecilles sũt effecti, vt quãuis refrænent suam cupiditatem, peccata euitare non possunt, nisi diuinum accedat auxiliũ id eoque semper postulandum.

Precamur etiam, vt promulgata apud omnes Dei volũtate, eam totus mundus sequatur.

Sicut in cælo & in terra.

10 *Quid ſibi iſta vult clauſula?*

HIC formam & prǽſcriptionem illius obedientiæ poſtulamus, vt videlicet ad eam regulam dirigantur, quam in cælo & ſeruant beati Angeli, & colit reliquus cæleſtium animarum chorus; vt, quemadmodum illi ſponte & ſumma cum voluptate obediunt diuino numini, ſic nos Dei voluntati, quomodo ipſe maximè vult, libentiſſimè pareamus. Et verò in opera & ſtudio, quod Deo nauamus, ſummum à nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; vt, etiam ſi ſpe cæleſtium præmiorum totos nos ei dicauerimus, tamen ideò illa ſperemus, quòd, vt in eam ſpem ingrederemur, placuit diuinæ maieſtati. Quare tota nitatur illo in Deum amore noſtra ſpes, qui mercedem amori noſtro propoſuit æternam beatitudinem. Sunt enim qui amanter alicui ſeruiant, ſed tamen pretij cauſa, quò amorem referũt. Sunt prætereà, qui tantummodò charitate & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil ſpectant, niſi illius bonitatem atque virtutem; cuius cogitatione & admiratione ſe beatos arbitrantur, quòd ei ſuum officium præſtare poſſint. Et hanc habet ſententiam illa appoſitio, *Sicut in cælo & in terra*. Maximè enim nobis enitendum eſt, vt Deo ſimus obedientes, quemadmodum beatas mentes eſſe diximus, quarum laudes, in illo ſummæ obedientiæ munere obeundo, eo Pſalmo perſequitur Dauid: Benedicite Domino omnes virtutes eius, miniſtri eius, qui facitis voluntatem eius. Quòd ſi quis S. Cyprianum ſecutus, ſic illa interpretatur, vt dicat, *In cælo*, in bonis & pijs; *In terra*, in malis & impijs: nos verò etiam eius ſententiam comprobamus, vt pro *cælo* ſpiritus; pro *terra* caro intelligatur; vt & omnes & omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

[Margin: De eadē quædam quæſt. 3. primæ quæſtionis ſunt explicata.]

[Margin: Sponte & ex amore Deo parendum eſt.]

[Margin: Deo obediendum eſt, non tam pretij, quàm bonitatis eius cauſa.]

[Margin: Pſalm 102.]

[Margin: S. Cypr. in Orat. Domin. Petitur etiam, vt mali ſicut & boni, caro ſicut ſpiritus, tandem Deo obtemperent.]

11 *Numquid etiam gratiarum actionem continet hæc petitio?*

OMNINO. Veneramur enim Dei ſanctiſſimam voluntatem, & maximo perfuſi gaudio, ſummis laudibus & gratulationibus omnia eius opera celebramus qui certò ſciamus eum omnia benè feciſſe. Cùm enim conſtet, eſſe omnipotentem Deum; neceſſariò ſequitur, vt omnia

eius

eius nutu facta esse intelligamus. Cùm verò etiam ipsum sicut est, summum bonum esse affirmemus; nihil ex eius operibus non esse bonum, cùm omnibus ipse suam impertiuerit bonitatem, confitemur. *Ad Rom. 11.* Quòd si in omnibus diuinam rationem non assequimur, in omnibus tamen & ambigui causa neglecta & reiecta omni hæsitatione, illud Apostoli profitemur, inuestigabiles esse vias eius. Sed ob id maximè etiam Dei voluntatem colimus, quòd ab eo cælesti lumine dignati sumus. Ereptos enim de potestate tenebrarum, transtulit in regnum Filij dilectionis suæ. *Coloss. 1.*

Quid ex hac petitione ad contemplationem referemus? 12

VT extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet huius petitionis; redeũdum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem populum in huius pronuntiatione petitionis esse demisso & humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim, diuinæ voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci à naturis omnibus: de quibus ita scriptum est; Omnia seruiunt tibi: maximeque imbecillem esse qui nullum opus Deo gratum, non modò non perficere, sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adiumento subleuetur. *Psalm. 118.* *Nullum opus Deo gratum potest homo citra illius auxilium instituere.* Quoniam verò nihil magnificentius est, nihil præstantius, quàm (vt diximus) Deo seruire, & vitam ex eius lege ac præceptis agere; quid optabilius esse potest homini Christiano, quàm ambulare in vijs Domini, quàm nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod à diuina voluntate abhorreat? *Nihil optabilius, quàm iuxta voluntatẽ Dei viuere.* Vt verò eam exercitationem capiat, & illud institutum teneat diligentiùs, petat ex diuinis libris exempla eorum, quibus, cùm illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia malè ceciderunt. *Infelices qui propriam cupiditatem sequuntur.* Moneantur postremò fideles, vt in simplici & absoluta Dei voluntate acquiescant; ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quàm eius dignitas postulet; ne deserat ordinem suum, sed in ea vocatione maneat, in qua vocatus est, & proprium iudicium subiiciat Dei voluntati, qui nobis meliùs consulit, quàm ipsi optare possimus. *Quisque suæ vocationi acquiescat.* Si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si alijs

moleſtijs & angoribus premimur; certò ſtatuendum eſt, nihil horum ſine Dei voluntate, quæ ſumma omnium ratio eſt, nobis accidere poſſe, ideoque non debere nos grauiùs commoueri, ſed inuicto animo ferre, ſemper illud in ore habentes, Domini voluntas fiat: & illud beati Iob, Sicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen Domini benedictum.

Actor. 21.
Iob 1.

DE QVARTA PETITIONE.

CAPVT XIII.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Eſtne in hac oratione Dominica ratio ordinis ſeruata?

1 QVARTA petitio, & reliquę deinceps, quibus animæ & corporis ſubſidia propriè ac nominatim poſtulamus, ad ſuperiores petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem ac rationem precatio Dominica, vt poſtulationem rerum diuinarum conſequatur earum petitio, quæ ad corpus, & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam vt ad Deum, tanquam ad vltimum finem, referuntur homines: ſic humanæ vitæ bona ad diuina eadem ratione diriguntur.

Quatuor poſteriores petitiones ad tres priores referuntur.
Quis ordo in precatione Dominica ſeruetur.

2 *Cur humanæ vitæ bona à Deo licitè optantur, & petuntur?*

VEL quia diuinus ordo ita poſtulat; vel quòd illis adiumentis ad diuinorum bonorum adeptionem indigemus, vt ijs adminiculis propoſitum finem conſequamur, qui regno & gloria cæleſtis Patris, atque ijs præceptis colendis ſeruandiſque continetur, quam Dei voluntatem eſſe non ignoramus. quare omnem vim & rationem huius petitionis ad Deum eiuſque gloriam referre debemus. Minimè autem hîc audiendi ſunt, qui dicunt, non licere Chriſtianis hominibus à Deo petere terrena huius vitæ bona. Nam huic aduerſantur errori præter conſentientem Patrum ſententiam exempla permulta, tum veteris, tum noui Teſtamenti. Iacob enim vouens ſic orabat: Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reuerſuſque proſperè fuero ad domum patris mei; erit mihi

Quem in finem homo ſit conditus.

Geneſ. 28.

mihi Dominus in Deum; & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Salomon etiam certum petebat huius vitæ ſubſidium, cùm illud precabatur; Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi; tribue *Prou. 30.* tantùm victui meo neceſſaria. Quid, quòd Saluator humani generis illa iubet petere, quæ nemo negare au- *Matth. 24.* deat ad corporis vſum pertinere? Orate, inquit, vt non fiat fuga veſtra in hieme, vel Sabbatho. Quid dicemus de ſancto Iacobo? cuius illa ſunt: Triſtatur aliquis ve- *Iacob. 5.* ſtrûm? oret: æquo animo eſt? pſallat. Quid de Apoſtolo, qui ſic cum Romanis agebat: Obſecro vos fratres per *Ad Rom. 15.* Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus, qui ſunt in Iudæa. Quare, cùm & diuinitus conceſſum ſit fidelibus, vt petant hęc ſubſidia rerum humanarum, & perfecta hęc à Chriſto Domino tradita ſit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, vnam ex ſeptem hanc eſſe petitionem.

Quo fine & modo temporalia bona ſunt poſtulanda? 3

Temporalia bona iuxta Dei p ę cri- tum ſunt poſtulanda.

CVRANDVM hîc, vt fideles intelligant, in ijs petendis, quæ ad vſum fructumque pertinent rerum terr. arum, eſſe intendendum animum, ac ſtudium noſtrum ad Dei præſcriptionem, nec inde vlla ex parte declinandum. Nam in eo quod ſcribit Apoſtolus; Quid *Ad Rom. 8.* oremus, ſicut oportet, neſcimus: maximè peccatur his poſtulationibus terrenarum & caducarum rerum. Ergo petenda ſunt bona hęc vt oportet; ne perperàm aliquid poſtulantes, reſponſum illud à Deo feramus, Neſcitis quid petatis. Erit autem certa iudicandi nota, *Matth. 20.* quæ praua ſit, quæue recta petitio, conſilium & propoſitum poſtulantis. Nam ſi quis terrena petit eo animo, vt illa omnino bona exiſtimet, & in illis tanquam in optato fine conquieſcens, nihil prætereà requirat; ſine dubio non orat ſicut oportet. Non enim, inquit S. Auguſtinus, petimus temporalia hæc tanquam bona noſtra, ſed tanquam neceſſaria noſtra. Apoſtolus etiam in Epiſtola ad Corinthios docet, omnia, quæ ſpectant ad vſus vitæ neceſſarios, ad Dei gloriam referri oportere.

In petitione rerum temporalium qualitas orationis ex propoſito poſtulantis eſt metienda.

S. Aug. lib. 2. de ſer. Do. in mon. tractans illud, Quærite primùm, &c. epiſt. 123. c. 6.

1.Cor. 10. Siue enim manducatis, inquit, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

4 *Vnde in tantas rerum externarum necessitates homo incidit?*

Primi parentes, si etiam in statu innocentiæ perseuerassent, necessario cibo vti debuissent.

Alia est hodie necessitas hominum, alia fuit in statu innocentiæ. Homo in statu innocentiæ vsu fructuum arboris vitæ immortalis permansisset. Labor omnis corporis in paradiso iucundus homini fuisset, terraque semper fertilis.

Posterorum Adæ quanta miseria. Genes. 3.

Opera nostra & omnis labor sæpe inanis propter scelerum nostrorum immanitatem.

VT videant fideles, quantam habeat hæc petitio necessitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam, indigentia sit externarum rerum: quod magis intelligent, si comparatio fiet eorum, quæ primo illi parenti nostri generis, & reliquis deinceps hominibus fuerunt ad viuendum necessaria. Nam etsi ille in amplissimo innocentiæ statu, vnde & ipse, & eius culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius & nostræ vitæ necessitates multum interest. Non enim ei vestibus ad tegumentum corporis opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remedijs ad valetudinem, non alijs multis, quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem ac fragilitatem tuendam egemus: satis ei fuisset ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor nullo eius aut posterorum labore præbuisset. Neque verò futurus erat homo in tantis paradisi delicijs otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocaret: verùm nulla ei opera molesta, nullum officij munus non iucundum fuisset: tulisset ille perpetuò suauissimos fructus ex cultura felicium hortorum, nec eum vnquam opera, aut spes fefellisset At posterorum proles non solùm fructu priuata vitalis arboris, verùm etiam horribili illa sententia condemnata est; Maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vescêris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua assumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuertêris. Nobis igitur contrà euenerunt omnia, atque illi & posteris contigisset, si Dei dicto audiens fuisset Adam. Itaque versa sunt omnia, & mutata in deterrimam partem. In quo illud grauissimum est, quòd maximos sumptus, summum laborem ac sudorem sæpissimè nullus fructus consequitur: cùm fruges datæ in deteriorem segetem, vel succrescenti agrestium herbarũ asperitate opprimuntur, vel nimbis, vento,

vento,grandine,vredine,rubigine perculsæ, & prostratæ intereunt; vt omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cæli vel terræ calamitate recidat ad nihilum. quod accidit immanitate nostrorum scelerum, à quibus auersus Deus nostris minimè benedicit operibus: sed horrenda manet sententia, quam de nobis initio pronuntiauit. Ergo Pastores in huius loci tractationem incumbent, vt sciat fidelis populis, sua culpa homines in has angustias & miserias incidere. Genes. 3.

Quo pacto tantis necessitatibus succurritur? 5

DESVDANDVM quidem & elaborandum est in parandis ijs quæ ad viuendum sunt necessaria, verumtamen, nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallax spes, & inanis erit omnis contentio. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. &; Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam. Docebunt igitur Parochi, esse res penè innumerabiles, quæ si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuauem. Hac enim cognita rerum necessitate, natureque imbecillitate, Christianus populus cælestem Patrem adire cogetur, & ab eo terrena & cælestia bona suppliciter petere. Imitabitur prodigum illum filium, qui cùm in regione lõginqua cœpisset egere, nec esset, cùm esuriret, qui ei siliquas daret, aliquando ad se rediens, intellexit malorum, quibus premebatur, nusquam nisi à patre esse expetendum remedium. Quo loco accedet etiam fidentiùs ad orandum fidelis populis, si in cogitatione diuinæ benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuò patere filiorum vocibus: nam dum hortatur nos, vt panem petamus, ea se rectè petentibus abundè largiturum pollicetur. Docendo enim quo modo petamus, hortatur: hortando impellit: impellendo spondet: spondendo nos in spem certissimæ impetrationis inducit.

Curandum est vt laboribus nostris Deus benedicat.

1. Cor. 3. Psalm. 126.

Multa ad hanc v.tam sustentandam sunt necessaria, quæ Dei manu præstãtur.

Lucæ 15.

Deus filios suos suppliciter necessaria petentes exaudit.

Quid panis nomine intelligitur, quæq; huius petitionis est sententia? 6

EXCITATIS & inflammatis animis fidelis populi, sequitur, vt, quid hac petitione postuletur, declarandum sit: primùm, quid sit ille panis, quem petimus. Sciendum igitur est, in diuinis litteris hoc panis nomine multa quidem significari, sed illa duo pręcipuè; primùm quidquid

Panis nomen in scripturis multa significat.

in victu cæterisque rebus ad corpus vitamque tuendam adhibemus; deinde, quicquid nobis ad spiritus & animæ vitam ac salutem Dei munere tributum est. Petimus autem hoc loco, huius, quam in terris agimus, vitæ subsidia, sanctorum Patrum ita sentientium auctoritate. Petimus prætereà panem quotidianum, id est, victui necessaria; vt panis nomine, quod satis sit, & vestium ad tegendum, & cibi ad vescendum, siue panis is sit, siue caro, siue piscis, siue quodcunque aliud, intelligamus. Videmus enim vsum esse hoc loquendi modo Elisęum, cùm Regem moneret, vt præberet panem militibus Assyrijs; quibus magna ciborum copia data est. Illud etiam de Christo Domino scriptum scimus; Ingressus est in domum cuiusdam Principis Pharisæorum Sabbatho manducare panem: qua voce, quę ad cibum, quęque ad potum pertinent, significari videmus. Ad huius petitionis absolutam significationem prętereà animaduertendum est, hoc panis vocabulo non abundantem & exquisitam ciborum ac vestium copiam, sed necessariam ac simplicem intelligi debere: quemadmodum Apostolus scripsit; Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus, & Salomon, vt diximus; Tribue tantùm victui meo necessaria.

Petitionis sententia illustratur.

Panis nomen interdum victum & amictũ significat.

4. Reg. 6.

Lucæ 14.

Panis subinde cibum & potũ significat.

Panis nomen non delicias, sed necessaria vitæ includit.

1. Tim. 6.

Prou. 40.

Cur non simpliciter panem, sed panem nostrum hîc petimus?

ADMONET nos etiam hęc vox frugalitatis & parsimoniæ: cùm enim nostrum dicimus, panem illum ad necessitatem nostram, non ad luxuriam petimus. non enim nostrum dicimus, quia eum nobis opera nostra, sine Deo, parare possimus (est enim apud Dauidem; Omnia à te exspectant, vt des illis escam in tempore: dante te illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. & alio loco; Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore oportuno) sed quia necessarius est, & à parente omnium Deo, qui omnes sua prouidentia alit animantes, nobis attributus. Ob eam quoq; causam panis noster appellatur, quòd iure est à nobis acquirendus, non iniuria, fraude, aut furto parandus. quæ enim nobis malis artibus conciliamus, non nostra sunt, sed aliena; sæpiusque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certè iactura.

Quem primò panẽ nostrum hîc dicamus.

Psalm. 103.

Psalm. 144.

Secundò panis noster dicitur iusto labore paratus

iactura. Contrà verò honeſtis ac laborioſis piorum hominum lucris, ex Prophetę ſententia, trãquillitas ineſt, & magna felicitas. Labores enim, inquit, manuum tuarum quia manducabis; beatus es, & benè tibi erit. Iam verò ijs, qui iuſto labore victum quærunt, fructum ſuæ benignitatis eo loco pollicetur Deus: Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia opera manuum tuarum; benedicetque tibi. Neque ſolùm petimus à Deo nobis, vt illo vti liceat, quod noſtro ſudore ac virtute peperimus, eius adiumento benignitatis; id enim verè dicitur noſtrum; ſed etiam bonam mentem poſtulamus, vt rectè partis, rectè item ac prudenter vti poſſimus.

Pſalm. 127. Deut. 28. Poſtulatur etiam hîc, vt rectè partis rectè vtamur.

Quare ad hæc particula, quotidianum, *adiicitur*?

HVIC etiam voci ſubiecta eſt ea notio frugalitatis ac parſimonię, quam proximè diximus. Non enim multiplicem aut delicatum cibum poſtulamus, ſed eum qui naturæ neceſſitati ſatisfaciat: vt eos pudeat hoc loco, qui faſtidio communis cibi & potionis conquiſitiſſima eſcarum ac vinorum genera perſequuntur. Nec minùs hac voce *quotidiani* improbantur ij, quibus horrendas illas minas proponit Iſaias: Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos ſoli in medio terrę? Etenim eſt inexplebilis horum hominum cupiditas. de quibus illud ſcriptum eſt à Salomone: Auarus non implebitur pecunia ad quos dictum etiam illud pertinet Apoſtoli: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Quotidianum præterea panem appellamus, quòd veſcimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie conſumitur vi naturalis caloris. Eſt denique illa huius ratio nominis, quòd aſſiduè petendus eſt, vt in hac conſuetudine amandi & colendi Deum retineamur, nobiſque omnino perſuadeamus, id quod eſt, vitam ac ſalutem noſtram ex Deo pendere.

Prima ratio. Ob quam panem quotidianum poſtulare iubeamur. Deliciæ & habẽdi cupiditas reprehenſa. Iſaiæ 5. Eccle. 5. 1. Tim. 6. Secunda ratio. Tertia ratio.

Quid hæc deinde clauſula, da nobis, *ſibi vult*?

QVANTAM hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandum fideles, vt infinitam Dei potentiam piè ſanctèque colant ac venerentur, in cuius manu ſunt omnia; & vt nefariam illam ſatanæ oſtentationem deteſten-

Lucæ 4. Dei nutu cuncta distribuũtur & conseruantur.

testentur; Mihi tradita sunt omnia, &, cui volo, do illa; nemo non videt. Nam vnius nutu Dei distributa cuncta & conseruantur, & augentur. Sed quæ diuitibus hæc est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, cùm rebus omnibus abundent? Hęc illis necessitas est orandi in hunc modum, non vt dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed ne, quæ abundè illis adsunt, amittant. Quamobrem, vt scribit Apostolus, hinc discant diuites non sublimè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui pręstat nobis omnia abundè ad fruendum. Huius autem necessariæ petitionis affert hanc causam S. Chrysostomus, non solùm vt nobis suppetat cibus, sed vt eum suppeditet nobis Domini manus, quæ salubrem atque adeò salutarem vim inferens pani quotidiano, efficit, vt & cibus corpori prosit, & corpus animæ seruiat.

Quomodo diuites omnibus abundantes.

Cur petimus, vt Deus det nobis panem. Homil. 14. op. imperf. in Matth.

10 *Sed quid est quamobrem*, Da nobis, *in numero multitudinis dicimus, non autem* Da mihi?

Prima ratio.

QVIA proprium illud est Christianæ charitatis, non vt quisque de se vno sollicitus sit, sed vt prætereà de proximo laboret, & in cura suæ vtilitatis, meminerit etiam aliorum. Accedit eò, quòd, quæ alicui munera diuinitus tribuuntur, non idcircò tribuuntur, vt solus is ea possideat, vel in illis luxuriosè viuat, sed vt cum alijs communicet, quæ necessitati superfuerint. Nam inquiunt sancti Basilius & Ambrosius: Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio est & absolutio, pecunia quam tu in terram defodis.

Secunda ratio

Ambrosius ex Basilio Magno in sermone 81.

11 *Quid vocula*, Hodie, *hîc apposita insinuat?*

Vocula, Hodie, duo insinuat.

Primò.

ADMONET nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim est, qui, si minùs sua vnius opera prouidere se posse sperat in longinquum tempus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne huius quidem fiduciæ facultas nobis à Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibũ à se petere iussit. Quæ sententia habet necessariam illam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione singulis vtendum esse. Hæc de pane, qui ore perceptus corpus alit atque sustentat,

Secundò.

ſuſtentat, qui communis fidelium & infidelium, piorum & impiorum, admirabili Dei bonitate, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, omnibus impertitur. Reliquus eſt ſpiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus.

Matth. 5.

Quidnam ſpirituali pane qui amplitudine huius petitionis etiam includitur, hîc intelligendum eſt. 12

EO ſignificantur omnia quæcũque in hac vita ad ſpiritus & animæ ſalutem & incolumitatem requiruntur. Vt enim multiplex eſt cibus, quo corpus alitur & ſuſtentatur: ſic non eſt vnius generis eſca, quæ ſpiritus & animæ vitam continet. nam & verbum Dei cibus eſt animæ; Sapientia enim inquit: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis. Huius autem verbi facultaté cùm adimit Deus hominibus, quod efficere ſolet cùm grauiùs noſtris ſceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim eſt apud Amos: Emittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini. Vt autem illud eſt certum propinquæ mortis ſignum, cùm non poſſint homines vel cibum ſumere, vel ſumptum retinere: ſic magnum eſt deſperatæ ſalutis argumentum cùm vel non quærunt verbum Dei; vel, ſi adſit, non ſuſtinent, & illam impietatis vocem in Deum effundunt: Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. In hoc furore animi, & mentis cæcitate verſantur illi, qui, neglectis ijs qui legitimè eis præſunt, Catholicis & Epiſcopis & Sacerdotibus, à ſancta Romana Eccleſia deſciſcentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis ſe in diſciplinam tradiderunt. Iam verò panis eſt Chriſtus Dominus, animæ cibus. inquit enim ipſe de ſe: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Incredibile eſt, quanta voluptate ac lętitia perfundat piorum animas hic panis, tum, cùm maximè terrenis moleſtijs & incommodis conflictantur. Exemplo nobis eſt ſanctus ille chorus Apoſtolorum, de quibus exſtat: Illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij. Referti ſunt huiuſmodi exemplis libri de vita ſanctorum hominum: & de intimis his bonorum gaudijs ita loquitur Deus: Vincenti dabo manna abſconditum. Præcipuè autem panis noſter eſt ipſe Chri-

Cibus animæ vt & corporis eſt multiplex, Verbum Dei panis.

Prouerb. 9.

Quando Deus fame verbi ſui homines premat.

Amos 8.

Deſperata eſt eius Reipublicæ ſalus, in qua verbum Dei reiicitur.

Iob 21.

Chriſtus etiã extra Sacramentum panis eſt animæ.

Ioan. 6.

Apoc. 2.

Actor. 5.

Apoc. 2.

Sacramentum corporis Chriſti panis eſt animæ.

Christus Dominus, qui in Sacramento Eucharistię substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Ea petent Parochi, quæ ad fidelis populi vtilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim huius Sacramenti vis ac ratio continetur. Et verò dicitur hic panis noster, quia fidelium modò hominum est, id est, eorum qui charitatem cum fide coniungẽtes, pœnitentiæ Sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse, diuinum Sacramentum sumunt & colunt, quanta maxima possunt sanctitate ac veneratione. Quotidianus verò quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera, quòd in sacris Christianę Ecclesiæ mysteriis quotidie & offertur Deo, & datur piè sanctèque postulantibus: altera, quòd quotidie sumendus est, vel certè ita viuendum, vt quotidie, quoad eius fieri possit, dignè sumere queamus. Audiant qui contrà sentiunt, nisi longo interuallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere, quid sanctus dicat Ambrosius: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis?

Ioan. 6.
Matth. 26.
1. Cor. 11.
Quomodo Eucharistia propriè sit panis noster.
Eucharistia etiã quomodo sit panis quotidianus. Prima ratio.
Secunda ratio.
Frequenter communicandum.
S. Ambrosius in lib. 5. de Sacramentis cap. 4.

13 *Quomodo affecti esse debemus, si petitum panem mox non impetremus?*

In hac petitione ad illud præcipuè cohortandi sunt fideles, vt cùm rectè & consilium & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessarijs, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad eius referant voluntatem, qui non dabit in æternum fluctuationem iusto. Nam vel concedet Deus quæ petuntur; & ita suum optatum consequentur: vel non concedet; & id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse; nec vtile, quòd pijs à Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quàm illis ipsis. Quem locum instruere poterunt, explicandis ijs rationibus Parochi quæ à sancto Augustino in epistola ad Probam præclarè colliguntur.

Exitus petitionis Deo est relinquendus.
Psalm. 54.
S. Augustinus in epist. 121. ad Probam Viduam.

14 *Cuius rei meditandæ occasio se hîc exhibet?*

Extremvm illud erit in huius tractatione petitionis

tionis,vt meminerint diuites, facultates ſuas & copias Deo acceptas referre; cogitentque ſe idcircò illis bonis eſſe cumulatos,vt illa diſtribuant indigentibus.In quam ſententiam conueniunt, quæ in prima epiſtola ad Ti- 1. Tim. 6. motheum ab Apoſtolo diſſeruntur, vnde magnam vim Parochis petere licebit diuinorum præceptorum ad hunc locum vtiliter & ſalutariter illuſtrandum.

DE QVINTA PETITIONE.

CAPVT XIIII.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Quò reſpicit quidq́; complectitur hæc petitio? 1

CVM ita multa ſint,quæ infinitam Dei potentiam, cum pari ſapientia ac bonitate coniunctam, ſignificent,vt quocumque oculos cogitationemque conuerteris,certiſſima ſigna immenſæ poteſtatis ac benignitatis occurrant; nihil profectò eſt, quod ſummum eius amorem & admirabilem in nos charitatem magis declaret,quàm inexplicabile myſterium Ieſu Chriſti paſſionis,vnde perennis ille fons ad eluendas peccatorum ſordes erupit,quo perfundi & expiari,Deo duce ac largitore, exoptamus, cùm illud ab eo petimus, *Dimitte nobis debita noſtra.* Continet autem hæc petitio ſummam quandam eorum bonorum,quibus per Ieſum Chriſtum cumulatum eſt humanum genus. id enim docuit Iſaias: Dimittetur,inquit,iniquitas domui Iacob,& iſte omnis fructus,vt auferatur peccatum eius. Quod Dauid etiam oſtendit,beatos prædicans eos,qui ſalutarem illum fructum percipere potuerunt,his verbis: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Quare eſt accuratè ac diligenter Paſtoribus huius poſtulationis animaduertenda & exponenda ſententia,quam ad cęleſtem vitam conſequendam tantum valere intelligimus.

Nihil magis charitatem Dei erga hominem declarat, quàm Dei paſſio.

Iſaiæ 27.

Pſalm. 31.

Eſtne hîc eadem precandi ratio, quæ in ſuperioribus fuit? 2

INGREDIMVR nouam precãdi rationem. Nam hactenus à Deo non ſolũ æterna & ſpiritualia bona, ſed

caduca,

caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petiuimus: nunc verò mala deprecamur & animæ & corporis, & huius & ſempiternæ vitæ.

3 *Quæ ſunt in eo, qui veniam peccati impetrare velit, requiſita?*

QVONIAM ad impetrandum quod poſtulamus, requiritur recta poſtulandi ratio; quo modo affectos eſſe oporteat eos, qui Deum hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum, primùm neceſſe eſſe, vt is, qui ad hoc petendum velit accedere, ſuum ipſe peccatum agnoſcat: deinde, vt eius ſenſu ac dolore commoueatur: tum, vt ſibi omnino perſuadeat, Deum in hac eſſe voluntate, vt ijs qui peccauerunt, ita vt diximus affectis & comparatis, ignoſcat: ne fortè acerbam delictorum recordationem ac recognitionem illa veniæ deſperatio conſequatur, quę olim Cain & Iudæ animum occupauit; qui Deum modò vindicem & vltorem, non etiam mitem & miſericordem exiſtimarunt. Ergo in hac petitione ſic affecti ſimus oportet, vt dolenter peccata noſtra recognoſcentes, ad Deum tanquam ad parentem, non quaſi ad iudicem, confugiamus; à quo non vt ex iuſtitia nobiſcum agat, ſed ex miſericordia, poſtulemus.

Tria requiſita in eo, qui veniam peccati poſtulat.
Primum agnitio peccati
Secundum dolor.
Tertium ſpes veniæ.
Hæc etiam fusè retractata quæſt. 4. & ſequentibus, de Sacramento pœnitentiæ.
Geneſ. 4.
Matth. 27.

4 *Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducitur?*

FACILE adducemur, vt peccatum noſtrum agnoſcamus, ſi ipſum audierimus Deum, nos in ſacris litteris huius rationis admonentem: eſt enim illud apud Dauidem: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: nõ eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. In eandem ſententiam loquitur Salomon: Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Quò illud etiam pertinet, Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? Quod idem à S. Ioanne ad deterrendos homines ab arrogantia ſcriptũ eſt: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et à Hieremia: Dixiſti, abſque peccato & innocens ego ſum: & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eò quòd dixeris, Non peccaui. Quorum ſententias omnium idem qui eas eorũ ore protulerat, Chriſtus Dominus, hoc petitionis præſcripto confirmat, quo iubet nos delicta

Nemo eſt, qui ſe peccatorum eſſe agnoſcere non debeat, & egere Dei gratia.
Pſal 13. 52.
Eccli. 7.
Prou. 20.
1. Ioan. 1.
Hier. 2.

delicta nostra confiteri. Id enim secùs interpretari prohibuit auctoritas Mileuitani Concilij, in hunc modum: Placuit: vt quicumque verba ipsa Dominicæ orationis, vbi dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*, ita vult à sanctis dici, vt humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, debita non habere?

Mileuitanum Concil. cap. 7. 8. & 9. Item Concil. Tridét. Sessione 6. de iustificatione, ca. 11.

Quo pacto post agnitum peccatum dolor remordens, & vera eiusdem pœnitentia in animo excitabitur? 5

IN necessaria recognitione peccatorum non est satis illa leuiter recordari. Nam vt acerba nobis sit ea memoria, vt cor pungat, animum stimulet, & dolorem inurat, necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, vt non solùm facinorum ac flagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed vt molestè dolenterque meminerint; vt, cùm angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrem Deum, à quo, vt inhærentes euellat scelerum aculeos, suppliciter petant. Nec verò solùm erratorum turpitudinem studebunt subiicere oculis fidelis populi, verùm etiam indignitatem ac sordes hominum, qui, cùm nihil simus, nisi putida caro, nisi summa fœditas, incomprehensibilem illam Dei maiestatem, & inexplicabilem præstantiam, incredibilem in modũ audeamus offendere, præsertim à quo procreati, liberati, innumerabilibus maximisque beneficiis aucti sumus. Vt quid? Vt abalienati à Patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede diabolo nos addicamus in miserrimam seruitutem. neque enim dici potest, quàm crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui repulso suaui iugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo parẽti Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem acerrimum desciuerunt; qui eo nomine princeps & rector mundi, & princeps tenebrarum, & rex super vniuersos filios superbiæ, dicitur in diuinis litteris. In eos autem qui dęmonis tyrannide opprimuntur, verè conuenit illa vox Isaiæ: Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te. Hæc si nos minùs mouent rupta fœdera charitatis, moueant certè calamitates & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus.

Non simpliciter, sed cum mœrore recognoscenda sunt peccata.

Vnde prouocandi sint homines ad agnitionem turpitudinis, & indignitatem peccati.

Ioan. 14. Ad Ephes. 6. Iob 41.

Isaiæ 26.

Quantas calamitates & ærumnas peccato incurramus.

Violatur enim sanctitas animæ, quam Christo desponsam esse scimus. profanum fit illud idem templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus; Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. innumerabilia sunt mala, quæ peccatum inuexit in hominem: quàm penè infinitam pestem Dauid his verbis expressit; Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum. Nimirum norat hanc plagæ vim, cùm nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Peruaserat enim in ossa peccati virus: id est, rationem & voluntatē, quæ maximè solidæ sunt animæ partes, infecerat. Hanc latè patentem pestem indicant sacræ litteræ, cùm peccatores claudos, surdos, mutos, cæcos, & omnibus membris captos, appellāt. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat, magis enim angebatur Dauid ex ira Dei, quam in se propter peccatum cōmotam intelligebat. Bellum enim est sceleratis cùm Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur. inquit enim Apostolus: Ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Nam etsi transierit actio peccati, tamen peccatum, macula, & reatus permanet; cui semper imminens ira Dei illud persequitur, tamquam vmbra corpus. Cùm igitur Dauid his vulneraretur aculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur: cuius & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquagesimo eius Psalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus, vt Prophetæ imitatione, & ad doloris sensum, id est, ad veram pœnitentiam, & ad veniæ spem erudiri possint. Quantam habeat vtilitatem hæc docendi ratio, vt ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cùm Israelem ad pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, vt malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur: Vide enim, inquit, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum. Qui carent necessario hoc recognitionis ac doloris sensu, ij apud Prophetas Isaiam, Ezechielem, & Zachariam, cor durum, lapideum, & adaman-

2. Cor. 3.

Psalm. 37.

Ad Rom. 2.

Peccato commisso remanet macula & reatus.

Exemplo Dauidis excitandus est animus ad pœnitentiam.

Vtilitas veræ pœnitentiæ & contritionis.

Hier. 2.

Esaiæ 46. Ezech. 38. Zach. 7.

adamantinum habere dicuntur. Sunt enim instar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, id est, salutaris recognitionis sensum habentes.

Quibus meditationibus post peccati agnitionem & detestationem spes impetrandæ veniæ est concipienda? 6

Quomodo spes sit peccatoribus excitanda. Prima ratio.

NE peccatorum grauitate deterritus se populus veniam impetrare posse desperet; ipsum ad spem vocare Parochi debebunt his rationibus: quòd & Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur: & hac petitione docuit quanta esset Dei bonitas ac liberalitas in genus humanum. nisi enim promptus esset ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset, *Dimitte nobis debita nostra.* Quamobrem illud fixum in animis nostris tenere debemus, fore, vt is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus iussit exposcere. Nam omnino sub hac petitione illa est subiecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, vt verè pœnitentibus libenter ignoscat. Est enim Deus is, in quem, abiecta obedientia, peccamus; cuius ordinem sapientiæ perturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus; quem factis dictisque violamus. Verùm idem est ille beneficentissimus parens, qui, cùm possit omnia condonare, non modò se id velle declarauit, sed etiam impulit homines, vt à se veniam peterent, &, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse potest, quin, illo auctore, in nostra potestate sit, nobis Dei gratiam reconciliare. Et quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum diuinæ voluntatis, fidem auget, spem alit, charitatem inflammat; operæ pretium est ornare hunc locum nonnullis diuinis testimoniis, & hominum exemplis; quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in proœmio huius precationis, & in ea Symboli parte quæ est de remittendis peccatis: inde assument Parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur, reliqua haurient ex diuinarum litterarum fontibus.

Secũda ratio.

Promptus est Deus ad ignoscẽdum, si nobis ipsi non desimus.

Peccatũ propriè aduersus Deũ pugnat.

Quàm sit propẽsus Deus ad ignoscendum, exemplis illustratur.

7 *Quid in illa petitionis sententia debitorum nomine intelligendum est?*

Duplex debiti acceptio.

VT idem sequamur institutum, quo in cæteris petitionibus vti cœpimus, exponendum est, quid hîc debita significent; ne fortè decepti ambiguo, aliud ab eo, quàm quod petendum sit, postulent. Primùm autē scire oportet, minimè petere nos nobis, vt remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, & cuius debiti solutio est ad salutem necessaria. Neque verò, quia debiti nomine etiam obędientia, cultus, veneratio, & cætera huius generis officia continentur, postulamus, vt non ampliùs ea debeamus; sed precamur, vt liberet à peccatis: sic enim S. Lucas est interpretatus, qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quòd illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas satisfaciendo vel patiendo pendimus. Huius generis debitum fuit quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ, Quæ non rapui, tunc exsoluebam. Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solùm nos debitores esse, sed etiam non esse soluendo; cùm peccator per se satisfacere nullo modo possit.

Primò sumitur pro officio quod Deo præstare debemus.

Lucæ 11.

Secundò capitur debitũ pro peccato, quòd nos ad satisfaciendum vel luendum pœnas obligat.

Psal. 68.

8 *Cùm peccator per se non sit soluendo, vnde debito per peccatum contracto satisfaciet?*

CONFVGIENDVM erit ad Dei misericordiã, cui quia par iustitia respõdet, cuius est retinentissimus Deus, vtendum erit deprecatione, & patrocinio passionis Domini nostri Iesu Christi; sine qua nemo vnquam veniam delictorum impetrauit, à qua omnis & satisfaciendi vis & ratio, tanquam ex fonte, profluxit. Nam pretium illud in cruce à Christo Domino persolutum, & nobiscum per Sacramenta re vel studio ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, vt nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione postulamus, vt peccata nostra remittantur.

Christi implorãdum patrocinium, vt ex thesauro passionis ei⁹ præstetur, quo cõtracta per peccatum debita dissoluantur.

Vide 2. parte de Sacramẽto Pœnitentiæ quęstion. 16.

Christi passio est fons omnis nostræ satisfactionis.

9 *Oratúrne hîc pro indulgentia pœnarum, an remissione culpæ venialis & mortiferæ?*

Pro remissione peccatorũ venialiũ & capitaliũ, pœnisq; eis debitis, fit hæc oratio.

NON modò pro leuibus erratis & facillimis ad impetrandam veniã, sed pro grauibus & mortiferis peccatis depre-

deprecamur, quæ precatio in ſcelerum grauitate pondus non habebit, niſi id à Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certè deſiderio ſuſcepto, vt iam dictum eſt, aſſumpſerit.

Reatus peccati capitalis nō remittitur, niſi accedat Pœnitentiæ Sacramentum.

Nunquid eadem eſt ratio cur, debita noſtra, *hîc dicimus, quæ fuit, dum* panem noſtrum *peteremus?* 10

LONGE alio ſenſu iſtud pronunciare debemus. Noſter enim ille eſt panis, quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata noſtra ſunt, quia illorum culpa reſidet in nobis; nam noſtra voluntate ſuſcipiuntur; quæ peccati vim nō haberent, niſi eſſent voluntaria. Nos igitur, eam culpam ſuſtinentes & confitentes, ad expiandum peccata neceſſariam Dei clementiam imploramus. In quo nō vtimur excuſatione cuiuſquam, nec cauſam in quemquam transferimus, vt primi homines Adam & Eua fecerunt; ipſi nos iudicamus, illam, ſi ſapimus, Prophetæ precationem adhibentes: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.

Aliter panem noſtrum, aliter debita noſtra dicimus.

Peccatū omne voluntarium.

Non adferendæ excuſationes in peccatis.

Geneſ. 3.

Pſal. 140.

Cur voce pluralitatis dimitti nobis debita *poſtulamus?* 11

NON dicimus, dimitte mihi, ſed nobis: quòd fraterna neceſſitudo & charitas, quæ inter omnes homines intercedit, à nobis ſingulis poſtulat, vt de communi proximorum ſalute ſolliciti, cùm pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem à Chriſto Domino traditum, deinceps ab Eccleſia Dei acceptum, perpetuoque ſeruatum, ipſi & maximè tenuerunt Apoſtoli, &, vt cæteri adhiberent, auctores fuerunt. Huius autem flagrantis ſtudij & cupiditatis in deprecando pro ſalute proximorum, habemus in vtroque teſtamento ſanctorum Moyſis & Pauli preclarum exemplum: quorum alter ſic Deum precabatur; Aut dimitte eis hanc noxam; aut, ſi non facis, dele me de libro tuo: alter in hunc modum; Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.

Exod. 32.

Ad Rom. 9.

Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Significatúrne hac clauſula, noſtram indulgentiam amplitudine diuinam miſericordiam exæquare? 12

ILLVD, *Sicut*, dupliciter intelligi poteſt: nam & ſimilitudinis vim habet, cùm videlicet à Deo petimus, vt quemadmodum nos iniurias & contumelias remittimus iis à quibus læſi ſimus, ſic ipſe nobis peccata condonet.

Duplex acceptio particulę, Sicut.

Primò.

Cōferatur hic locus cū quæſtion 3 primæ petitionis.

Secundò. donet. Est prætereà conditionis nota, in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur: Matth. 6. Si enim dimiseritis hominibus, inquit, peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Verùm habet vterque sensus eandem ignoscendi necessitatem. vt, si volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, à quibus iniuriam accepimus. Sic enim Deus obliuionem iniuriarum, mutuumque studium & amorem requirit à nobis, vt eorum, qui in gratiam non sunt reconciliati, dona ac sacrificia reiiciat, & aspernetur. Est etiam naturæ lege sancitum, vt tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus: verè vt impudentissimus ille sit, qui postulet à Deo, vt sui sceleris pœnam prætermittat, cùm ipse in proximum, animum retineat armatum. Quare parati & prõpti ad ignoscendum esse debent ij, quibus impositæ sunt iniuriæ: cùm & vrgeantur hac precandi formula: & apud S. Lucam id iubeat Deus; Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum; & si pœnitentiam egerit, dimitte illi: & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi. Et in Euangelio S. Matthæi sic; Diligite inimicos vestros. Et Apostolus, & ante eum Salomon scripserit; Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: & sic apud S. Marcum Euangelistam; Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem; vt & Pater vester, qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.

Quid posterioris petitionis clausula includit.

Lenes & misericordes esse debemus in naturæ consortes. *Lucæ 17.* *Matth. 5.* *Ad Rom. 12.* *Prouer. 23.* *Marc. 11.*

13 *Quibus rationibus flectendi sunt hominum animi ad lenitatem, quam hîc Deus exigit?*

Difficile est cõceptum vlciscendi appetitum deponere.

QVONIAM deprauatæ naturæ vitio nihil ægriùs fit ab homine, quàm vt inferenti condonet iniurias: omnem conferant Parochi animi & ingenij vim, ad commutandos & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem & misericordiam Christiano homini necessariam. Commorentur in traditione diuinorum oraculorum; in quibus audire licet imperantem Deum inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios,

Clementia in proximos Christianis est necessaria.

filios, si facilè remittant iniurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo quòd inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum & infestissimum genus hominum, Filij sui morte ab æterno exitio redemptum reconciliauit. Sit autem huius cohortationis & præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo dedecore & pernicie: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est. Matth. 5.

Recténe huius petitionis formulam vsurparint, qui sunt quidem bonæ voluntatis in proximum, sed tamen perfectam illam obliuionem iniuriarum non assequuntur? 14

Quanta obliuio iniuriarũ requiratur à Christianis.

HOC loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cognita huius difficultate ac necessitate præcepti, salutem desperet. Sunt enim qui cùm se debere intelligant conterere iniurias obliuione voluntaria, & eos diligere qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed vniuersam memoriam iniuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magnis agitantur conscientiæ fluctibus; verentes, ne, parum simpliciter & candidè positis inimicitiis, Dei iusso non obediant. Hîc igitur Pastores contraria studia carnis & spiritus explicabunt, quòd illius sensus sit ad vindicationem procliuis, huius ratio propensa ad ignoscendum: hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. quare saluti minimè diffidendum esse demonstrabunt, reclamitantibus & aduersantibus rationi corruptæ naturæ appetitionibus, modò spiritus perstet in officio & voluntate remittendi iniurias, proximumque diligendi.

Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, expediret illis, vt hanc clausulam inter precandum orationi Dominicæ detrahant? 15

Qui ex corde obliuisci iniuriarũ nequit, non debet huius clausulæ precationem intermittere. Prima ratio. Orât Christiani ex nomine totius Ecclesiæ.

QVOD aliqui fortasse fuerint, qui, cũ nondũ animum inducere possint, vt obliti iniurias ament inimicos, propterea deterriti ea, qua diximus, conditione huius petitionis, Dominica precatione non vtãtur; duas has rationes adferẽt Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant Nã quis vnus è fideliũ numero preces has facit

totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea quæ hîc commemorantur debita remiserunt. Accedit, eò quòd id à Deo petentes, vnà etiam petimus, quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem à nobis necessariò conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ: petimus facultatem intimi doloris: postulamus, vt à peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti verè ac piè confiteri possimus. Itaque cùm necesse etiam nobis sit parcere iis, qui damnum aut malum aliquod dederint; cùm, vt nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, vt largiatur facultatem reconciliandi nos illis quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani illo & prauo timore commouentur, ne sibi Deum reddant offensiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis vsum, quo à parente Deo postulent, vt sibi det eam mentem, vt iis qui læserint, ignoscant, & inimicos diligant.

Cùm petitur aliquid à Deo, petitur etiā facultas perficiēdi illud, quod homini alioqui esse videtur impossibile.

16 *Quid illi est faciendum, qui rationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam?*

PRIMVM hęc in ea fuerit cura meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti; itaque nos ea charitate & pietate præditos esse oportere, quæ pœnitentibus conueniat; conuenire autem maximè ijs, subiecta quasi oculis propria flagitia atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione coniungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deum. In his curis versabatur Dauid, cùm diceret: Et peccatum meum contra me est semper. Et alio loco: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Proponat sibi præterea vnusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui à Deo precibus impetrauerunt veniam delictorum, vt publicani illius, qui longè consistens præ pudore ac dolore, & oculis humi defixis, tantùm pulsabat pectus, eam habens orationem, Deus propitius esto mihi peccatori: tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo Domino, retrò stans, rigatos à se eius pedes, capillis etiam

Pœnitere.

Lacrymari.

Occasiones peccatorum euitare.

Psalm. 50.
Psalm. 6.

Exempla eorū proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

Lucæ 18.

Lucæ 7.

etiam abſterſos oſculabatur : Petri denique principis Apoſtolorum,qui egreſſus foras,fleuit amarè. Deinde, cogitandũ eſt,quò infirmiores ſunt homines, & ad morbos animi , quæ ſunt peccata , propenſiores , eò pluribus & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ęgrotæ animæ remedia, Pœnitentia & Euchariſtia. Hæc igitur ſæpiſſimè adhibeat fidelis populus : deinde Eleëmoſyna , quemadmodum tradunt diuinæ litteræ , medicina eſt accommodata ſanandis animæ vulneribus. Quare qui piè hac prece vti cupiunt , pro viribus benignè faciant egentibus. quantam enim vim habeat ad delẽdas ſcelerum maculas,teſtis eſt in Tobia Angelus Domini ſanctus Raphael , cuius eſt illa vox : Eleëmoſyna à morte liberat,& ipſa eſt quæ purgat peccata , & facit inuenire miſericordiam & vitam æternam. Teſtis eſt Daniel,qui Nabuchodonoſor Regem ſic admonebat : Peccata tua eleëmoſynis redime , & iniquitates tuas miſericordiis pauperum. Optima autẽ largitio , & impertiendæ miſericordiæ ratio , eſt obliuio iniuriarum , & bona voluntas erga eos,qui rem, vel exiſtimationem , vel corpus tuum,tuorúmve violauerint. Quicumq; igitur cupit in ſe eſſe maximè miſericordem Deum , is ipſi Deo ſuas donet inimicitias , remittatque omnem offenſionem , & pro hoſtibus libentiſſimè deprecetur , omnem captans occaſionem de illis ipſi benè promerendi. Sed quoniam hoc argumentum explicatum eſt , cùm homicidij locum tractauimus , eò reiicimus Parochos. Qui tamen hanc petitionem hoc fine concludant , nihil iniuſtius eſſe aut fingi poſſe , quàm eum , qui cùm hominibus durus ſit,vt nemini ſe det ad lenitatem , idem poſtulet,vt in ſe ſit mitis & benignus Deus.

Matth. 26.

Remedia præcipua ægrotãtis animę ſunt Pœnitentia & Euchariſtia. Eleemoſynæ virtus.

Tob. 12.

Dan. 4.

Optima eleemoſyna eſt iniuriarum obliuio.

Indignum eſt veniam à Deo poſtulare, quã offenſus aliis præſtare nolit.

DE SEXTA PETITIONE.

CAPVT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

1

Cur , poſtulata peccatorum venia, continuò Chriſtus velit nos etiam orare,ne in tentationem inducamur?

NON dubium eſt , quin filij Dei poſt impetratam delictorum veniam , cùm incenſi ſtudio adhibendi

Qui recẽs ſuã vitam emendarunt , maioribus tentationibus ſunt obnoxij.

Deo cultum & venerationem, cęleste regnum exoptant, & omnia diuino numini tribuentes pietatis officia, toti pendent ex paterna eius voluntate ac prouidentia, tum eo magis humani generis hostis omnes aduersus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur sic, vt verendum sit, ne, labefactata & mutata sententia, rursum in vitia delabantur, longeque deteriores euadant quàm anteà fuerint. de quibus illud principis Apostolorum, iure dici possit: Melius erat illi, non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Quare nobis à Christo Domino datum est huius petitionis præceptum, vt quotidie nos Deo commendemus, eiusque patriam curam, & præsidium imploremus, minimè dubitantes fore, vt, si deseramur diuino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque verò solùm in hac orandi regula iussit à Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; sed in illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolos sub ipsum mortis tempus, cùm quidem ipsos mundos esse dixisset, eos huius officij his verbis admonuit: Orate, vt non intretis in tentationem. Quæ iterùm à Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem huius vsum precationis, vt cùm tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula huius generis intendantur, à Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assiduè, Ne nos inducas tentationem.

2.Pet.2.

Ioan.13. Matth.26.

Quare Christiani vehementiùs ad frequentem huius precationis vsum sunt excitàdi.

2 *Quibus præcipuè rationibus homines huius petitionis necessitatem intellexerint?*

VIDEBIT fidelis populus quantopere egeat diuini huius adiumenti, si suæ imbecillitatis inscitięque meminerit; si recordabitur illam Christi Domini sententiam, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, si ei venerit in mentem quàm graues sint & exitiales hominum casus, impellente dæmone, nisi sustineantur dexteræ cęlestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quàm sacer ille chorus Apostolorum, qui, magno anteà animo cùm essent, primo quoque obiecto terrore, relicto Saluatore, diffugerunt? etsi

Humanæ imbecillitatis exemplum in Apostolis.

Matth.26.

illustrius

illuſtrius etiam eſt illud Principis Apoſtolorum, qui in tanta profeſſione ſingularis & fortitudinis, & amoris in Chriſtum Dominum, cùm paulò antè, ſibi benè fidens, ita dixiſſet; Si oportuerit me mori tecum, non te negabo: ſtatim vnius voce mulierculæ perterritus, ſe Dominum non noſſe, iureiurando affirmauit. nimirum illi in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondebant vires. Quòd ſi viri ſanctiſſimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, grauiter peccauerunt: quid non timendum eſt ceteris, qui ab eorum ſanctitate abſunt longiſſimè? Quare proponat fideli populo Parochus prœlia & pericula, in quibus aſſiduè verſamur, dum anima eſt in hoc mortali corpore, quos vndique caro, mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis poſſit, quotuſquiſque eſt, qui magno ſuo malo non experiri cogatur? quis non his laceſſitur ſtimulis? quis hos non ſentit aculeos? quis ſubiectis non vritur ardentibus facibus? & quidem tam varij ſunt ictus, tam diuerſæ petitiones, vt difficillimum ſit, grauem aliquam plagam non accipere. Ac præter hos inimicos, qui habitant & viuunt nobiſcum, ſunt prætereà hoſtes illi acerrimi, de quibus ſcriptum eſt: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impreſſiones dæmonum; qui & apertè nos petunt, & per cuniculos influunt in animas noſtras, vix vt ab illis cauere poſſimus. Illos & principes Apoſtolus appellat propter naturæ excellentiam (nam natura hominibus, & ceteris, quæ ſub ſenſum cadunt, creatis rebus antecellunt) & poteſtates vocat, quòd non ſolùm naturæ vi, ſed poteſtate etiam ſuperãt: & rectores nominat mũdi tenebrarum: non enim clarũ & illuſtrẽ mundũ regunt, id eſt, bonos & pios; ſed obſcurũ & caliginoſum, nempe eos, qui flagitioſę & facinoroſæ vitæ ſordibus ac tenebris obcæcati, duce tenebrarũ diabolo delectantur. Nuncupat etiam dęmones ſpiritualia nequitiæ: eſt enim carnis & ſpiritus nequitia. Carnalis, quę dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines & voluptates, quæ percipiuntur ſenſibus.

Spiri-

Petri imbecillitas.

Matth. 26.

A maiori ad minus.

Pericula inter quæ fideles verſantur, ſæpiùs ad memoriam ſunt reuocanda.

Hoſtes domeſtici.

Hoſtes externi.

Ad Epheſ. 6.

Ad Epheſ. 6.

Dæmones cur Principes, poteſtates, rectores mundi, tenebrarum, & ſpiritualia nequitiæ vocentur.

Carnalis nequitia.

Spiritualis nequitia. Spiritualia nequitiæ, ſunt mala ſtudia, & prauæ cupiditates, quæ ad ſuperiorem pertinent animæ partem; quæ tanto peiores ſunt quàm reliquæ, quanto mens ipſa & ratio altior eſt, atque præſtantior. Quæ Satanę nequitia quia maximè ſpectat illuc, vt cæleſti nos hæreditate priuet; propterea dixit Apoſtolus, In cæleſtibus. Ex quo licet intelligere, magnas eſſe hoſtium vires, inuictum animum, immane in nos & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiſcum, vt nulla pax eſſe cum illis, nullæ induciæ fieri poſſint. Quantum verò audeant, declarat Satanæ apud Prophetam vox: In cælum conſcendam. aggreſſus eſt primos hominum in paradiſo; adortus eſt Prophetas; appetiuit Apoſtolos, vt, quemadmodum apud Euangeliſtam loquitur Dominus, cribraret eos ſicut triticum. Ne ipſum quidem Chriſti Domini os erubuit. itaque eius inexplebilem cupiditatem, & immenſam diligentiam S. Petrus expreſſit cùm dixit: Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Quamquam non vnus modò tentat homines Satan, ſed gregatim interdum dæmones in ſingulos impetum faciunt. quod ille confeſſus eſt dæmon, qui rogatus à Chriſto Domino, quod ſibi nomen eſſet, reſpondit, Legio mihi nomen eſt, nempe dæmonum multitudo; qui miſerum illum diuexarat, & de alio ſcriptum eſt: Aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe, & intrantes habitant ibi.

[Margin notes: Ad Epheſ. 6. — Quanta dæmonum ſit audacia & inuidia. Iſaiæ 14. — Lucæ 22. — Quãta ſit dæmonum ferocia. — 2. Pet. 5. — Dæmonum homines oppugnantium quãta ſit multitudo. Marc. 5. Lucæ 8. — Matth. 12.]

3 *Cur peruerſi minùs, pij autem magis à dæmonibus infeſtantur?*

MVLTI ſunt, qui, quòd impulſus atq. impetus dæmonũ in ſe minimè ſentiunt, totam rem falſam eſſe arbitrantur: quos ipſos à Dęmonibus non impugnari mirum non eſt, quibus ſe ſpõte tradiderũt. non eſt in illis pietas, non charitas, non virtus illa Chriſtiano homine digna: quare fit, vt toti ſint in poteſtate diaboli, nec vllis tentationibus opus eſt ad eos euertẽdos, in quorum iam animis ipſis libentibus cõmoratur. At verò qui ſe Deo dicauerunt, in terris cæleſtem vitam agentes, ij maximè omnium Satanæ incurſibus petuntur, hos acerbiſſimè odit, his in ſingula temporis momenta ſtruit inſidias. plena eſt hiſtoria diuinarum litterarum ſanctorum hominum, quos præſenti etiam animo ſtantes, vel vi, vel

[Margin note: Ab exemplo ſanctorum.]

fraude

fraude peruertit. Adam,Dauid,Salomon, aliique, quos enumerare difficile sit, experti sunt dæmonum violentos impetus, & callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque piè casteque petendum à Deo est, ne nos tentari sinat supra id quod possumus, sed faciat etiam cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. 1.Cor.10.

Possunt dæmones, quantum aut quàm diu volunt, homines tentare? 4

HIC fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione dęmonum vim perhorrescunt vt ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. non enim Satan in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio nostri generis, nec quantum, nec quàm diu vult, tentare nos aut vexare potest, sed omnis eius potestas Dei nutu & permissu gubernatur. notissimũ est exemplum Iob, de quo nisi diabolo dixisset Deus; Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt; nihil eius Satanas attigisset: contrà verò nisi addidisset Dominus; Tantùm in eum ne extendas manum tuam; vno diaboli ictu cum filiis ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, vt ne in porcos quidem illos, de quibus scribunt Euangelistæ, non permittente Deo, inuadere potuisset. Iob 1. Matth.8. Marc.5. Lucæ 8.

Quid hic tentandi vox nobis designat, quaque ratione Deo, qua etiam diabolo tribuitur? 5

AD intelligendam huius petitionis vim, dicendum est, quid hîc tentatio significet, quid item induci in tentationem. Est autem tentare, periculum facere de eo qui tentetur, vt ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum exprimamus. qui tentandi modus in Deum minimè cadit. quid enim est quod nesciat Deus? Omnia enim, inquit, nuda & aperta sunt oculis eius. Est alterum tentandi genus, cùm longiùs progrediendo, aliud quæri solet vel in bonam vel in malam partem: in bonam, cùm ea re tentatur alicuius virtus, vt, illa perspecta & cognita, is commodis & honoribus augeatur. eiusque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob idipsum ad Dei laudes excitentur, quæ tentandi ratio sola conuenit in Deum. Huius Ad Heb.4.

Deut. 13. exemplum tentationis eſt illud in Deuteron. Tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat vtrùm diligatis eum, an non. Quomodo etiam tentare ſuos dicitur Deus, cùm inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit, quod probandæ eorum patientię cauſa facit, & vt aliis documentum ſint Chriſtiani officij. In Gen. 22. hanc partem legimus Abraham eſſe tentatum, vt filium immolaret. quo facto, fuit is obedientiæ & patientiæ exemplum ſingulare ad memoriam hominum ſempiternam. In eandem ſententiam dictum eſt de Tobia: Tob. 12. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. In malam partem tentantur homines, cùm ad peccatum, aut exitium impelluntur: quod proprium Matth. 4. diaboli officium eſt. Is enim eo animo tentat homines, vt decipiat agatque præcipites. quamobrem Tentator in diuinis litteris appellatur. In iis verò tentationibus modò intimos nobis admouens ſtimulos, animæ affectiones & commotiones adhibet adminiſtras; modò nos exagitans extrinſecus, externis rebus vtitur, vel proſperis ad efferendos, vel ad frangendos aduerſis; nonnunquam habet emiſſarios & excurſores perditos homines, in primiſque hæreticos, qui, ſedentes in cathedra peſtilentiæ, malarum doctrinarum mortifera ſemina diſpergunt; vt illos qui nullum delectum aut diſcrimen habent virtutis & vitiorum, homines per ſe procliues ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

Quibus dæmon in tentandis hominibus vtatur inſtrumentis.

6 *Quibus modis dicitur quis in tentationem induci?*

Quid ſit induci in tentationē, quodq. multipliciter fieri poſſit. Primò.

DICIMVR induci in tentationem, cùm tentationibus ſuccumbimus. Inducimur verò in tētationem dupliciter: primùm, cùm de ſtatu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem à Deo hoc modo in tētationem inducitur: quia nemini eſt peccati auctor Deus, imò verò odit omnes Pſalm. 5. qui operãtur iniquitatem. Sic verò etiam eſt apud S. Ia- Iacobi 1. cobum: Nemo, cùm tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt. Deinde ſecundò. dicitur nos in tentationem inducere is, qui etſi non tentat ipſe, neque operam dat quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia cùm poſſit prohibere ne id accidat, aut ne tentationibus ſuperemur, non impedit. Hoc modo Deus

pios

pios & bonos tentari quidem ſinit, verumtamen ſua gratia ſuſtentatos non deſerit. Nec verò non interdum iuſto & occulto Dei iudicio, noſtris id ſceleribus poſtulantibus, nobis ipſi relicti, concidimus. Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cùm eius beneficiis, quæ nobis ad ſalutem dedit, abutimur ad perniciem: & patris ſubſtantiam vt prodigus ille filius, diſſipamus viuendo luxurioſè, noſtris cupiditatibus obſequentes. Quamobrem id dicere poſſumus, quod de lege dixit Apoſtolus: Inuentum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Opportunum rei exemplum eſt Hieroſolyma, teſte Ezechiele; quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, vt eius ore Prophetæ diceret Deus: Perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te: & tamen illa ciuitas diuinis cumulata bonis, tantum abeſt vt optimè de ſe merito ac merenti Deo gratiam habens, cæleſtibus beneficiis ad beatitudinem conſequendam, cuius gratia ea acceperat, vteretur, vt, ingratiſſima in parentem Deum, abiecta ſpe, cogitatione cęleſtium fructuum, tantùm præſenti abundantia luxurioſè ac perditè frueretur: quod Ezechiel eodem capite pluribus verbis perſecutus eſt. Quare ſunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam ſibi ab eo diuinitus vberem materiam rectè factorum, ad vitia, illo permittente, conuertunt.

Lucæ 15. Rom. 7. Ezech. 16.

7 *Eodem ne modo intelligitur Deus in tentationem inducere, quo ſubinde dicitur indurare, vel excæcare?*

OPORTET hunc diuinæ Scripturę morem diligenter attendere, quæ Dei permiſſionem iis interdum verbis ſignificat, quæ propriè ſi accipiantur, tanquam actionem in Deo ſignificant. nam in Exodo ſic eſt: Indurabo cor Pharaonis. Et apud Iſaiam: Excæca cor populi huius: & ad Romanos ſcribit Apoſtolus: Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & in reprobum ſenſum. Quibus in locis, aliiſque ſimilibus, non id omnino eſſe actum à Deo, ſed permiſſum intelligendum eſt.

Mos loquendi ſcripturarum improprius quando verbis actiuis Dei permiſſio ſignificatur. Exod. 7. Iſa. 6. Ad Rom. 1.

8 *Nunquid hac precationis parte poſtulatur, vt prorſus ab omni tentatione immunes ſimus, an verò quid aliud?*

NON petimus, ne omnino tẽtemur. Eſt enim hominum vita, tentatio ſuper terram. Eſt autẽ ea res vtilis & fructuoſa

Tentationum vtilitas.

fructuosa hominum generi. nam in tentationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus: quamobrē etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, exspectamus immarcessibilem coronam gloriæ. Nam & qui certat in agone, non coronatur, nisi legitimè certauerit; &, vt inquit S. Iacobus, Beatus vir qui suffert tentationem; quoniam, cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Quòd si vrgemur nonnumquam hostium tentationibus; magnæ nobis erit leuationi illa cogitatio, habere nos adiutorem pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum ipsum per omnia. Quid hîc igitur petimus? ne diuino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur; vel cedamus afflicti, vt præstò sit nobis Dei gratia, quæ, cū defecerint nos propriæ vires, in malis recreet ac reficiat. Quare & generatim Dei opem implorare debemus in omnibus tentationibus; & nominatim, cùm singulis affligimur, ad precationem confugere oportet quod à Dauide factum legimus penè in vnoquoque tentationum genere. nam in mendacio sic precabatur: Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. In auaritia ad hunc modum: Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. In rebus verò inanibus huius vitæ, & illecebris cupiditatum, hac prece vtebatur: Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Ergo postulamus, ne morem geramus cupiditatibus, néve defatigemur in tentationibus sustinendis, ne declinemus de via Domini; vt tam in rebus incommodis, quàm in prosperis, æquitatem animi, constantiamque seruemus, & nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat. Petimus denique, vt Satanam conterat sub pedibus nostris.

2. Tim. 2. | Iacob. 1. | Ad Heb. 4. | Quid in hac precationis parte postuletur. | Nō modò generatim, sed etiam separatim postulandum Dei auxilium in tentationibus. | Psalm. 118. | Ibidem. | Ibidem. | Ad Rom. 16.

9 *Quomodo de tentatione victoria reportari, & quo auctore illa obtineri potest?*

RELIQVVM est, vt fidelem populū ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac precatione maximè cogitare & meditari oporteat. in qua erit illa optima ratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidemus, & omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis

Primùm, victoriam ex tētatione possumus referre per fiduciam in Deum.

periculis magnum animum habuerimus, pręsertim cogitantes, quàm multos hac spe atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanę faucibus liberarit Deus. An non Ioseph, vndique circumdatum ardentibus insanæ mulieris facibus, è summo ereptum periculo, ad gloriam extulit? Nónne Susannam, à Satanę ministris obsessam, tum, cùm nihil propius esset, quàm vt nefariis sententiis interficeretur, seruauit incolumem? neque mirum: Erat enim, inquit, cor eius fiduciam habens in Domino. Insignis est laus & gloria Iob, qui de mundo, de carne, de Satana triumphauit. Plurima sunt eius generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem fiduciamque cohortari debebit. Cogitent etiam fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ille diabolum. Est is ille fortior, qui superueniens fortem superauit armatum; quem & armis nudauit & spoliis. De eius victoria, quam de mundo reportauit, est apud S. Ioannem: Confidite, ego vici mundum. Et in Apocalypsi dicitur ipse Leo vincens; & exisse vincens, vt vinceret: qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos epistola plena victoriis sanctorum hominum, qui per fidem deuicerunt regna, obturauerunt ora leonum: & quæ sequuntur. Ex his verò quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis & externis dæmonum præliis homines fide, spe, & charitate præstantes; quæ tam multæ sunt, tamque insignes, vt, si sub adspectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere iudicaremus, nihil gloriosius. de quorum hostium clade his verbis scripsit S. Ioannes: Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum. Vincitur autem Satanas, non otio, somno, vino, commessatione, libidine; sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. Vigilate & orate, inquit, vt iam diximus; vt non intretis in tentationem. qui iis armis ad illam pugnam vtuntur, in fugam conuertunt aduersarios: qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis. in his tamen sanctorum

[Margin notes: Genes. 39. 41 — Dan. 13. — Lucæ 11. — Ioan. 16. — Apoc. 5. & 6. — Heb. 11. — 1. Ioan. 2. — Secundò, labore, virtutibus, & vigilãtia dæmones superantur. — Matth. 26. — Iacob. 4. — Tertiò, si propriam infirmitatem in certamine agnoscamus.]

hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentiùs, vt se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat. non est hoc naturæ nostræ, non humanę imbecillitatis. Hæ vires quibus prosternimus Satanæ satellites, dantur à Deo; qui ponit, vt arcum æreum, brachia nostra, cuius beneficio arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore; qui dat nobis protectionem salutis; cuius nos dextera suscipit; qui docet manus nostras ad prœlium, & digitos nostros ad bellum: vt vni Deo pro victoria sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo vno & auctore & adiutore vincere possumus. quod fecit Apostolus; inquit enim: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Eundem auctorem victoriæ prædicat illa cælestis vox in Apocalypsi: Facta est salus & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius; quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni. Testatur idem liber, Christi Domini partam ex mundo carneque victoriam eo loco; Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos. Hæc de causa, & de modo vincendi.

Citra Dei auxilium nihil possumus.

1. Reg. 2. Psalm. 17.

De victoria Deo semper agendæ gratiæ.

1. Cor. 15.

Apoc. 12.

Apoc. 17.

10 *Quæ sunt in spiritali illo certamine victorum præmia?*

HIC proponent fideli populo Parochi à Deo paratas coronas, & constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem. quorum ex eadem Apocalypsi diuina proferent testimonia; Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. & alio loco: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ &, Confitebor nomen eius coram Patre meo, & coram Angelis eius. & paulò pòst Deus ipse, ac Dominus noster ita loquitur ad Ioannem: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs. Tum inquit: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius. Denique cùm sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in cælo fruentur, exposuisset, adiunxit; Qui vicerit, possidebit hæc.

Apoc. 2. & 3.

Apoc. 3.

Apoc. 21.

DE SEPTIMA PETITIONE.

CAPVT XVI.

Sed libera nos à malo.

Continetúrne aliquid superioribus petitionibus, quod ista non includatur? 1

POSTREMA hęc petitio est instar omnium, qua Dei Filius diuinam hanc orationem conclusit: cuius etiam vim & pondus ostendens, ea vsus est orandi clausula, cùm è vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur. Ioan. 17. Rogo enim, inquit, vt serues eos à malo: Postrema petitio vim sex superiorũ suæ amplitudine concludit. Ergo hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo confirmauit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim & rationem cæterarum petitionum. Cùm enim id quod ea prece continetur, impetrauerimus; nihil, auctore S. Cypriano, remanet, quod vltrà adhuc debeat postulari, cùm semel Cyprianus ser. 6. de Orat. Dominica. protectionem Dei aduersus malum petamus: qua impetrata, contra omnia, quę diabolus & mundus operantur, securi stamus, & tuti. Quare cùm tanti sit hæc petitio quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiam. Differt Sextæ & septimæ petitionis discrimen. autẽ hęc & proxima petitio, quòd illa vitationem culpę: hac pœnę liberationem postulamus.

Quid nos vrget, vt hanc precationem coram Domino effundamus? 2

NON iam monendus est fidelis populus, quantopere Quãtis malis & incommodis hominum vita sit obnoxia. laboret ex incommodis & calamitatibus, & cęlestis egeat adiumenti. Nam quot & quantis miseriis proposita sit hominum vita, præterquam quòd sacri & profani Videatur tertia quæstio secundæ petitionis. scriptores hoc argumentũ sunt copiosissimè prosecuti, nemo ferè est, qui non intelligat, & suo, & alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod exemplũ patientię Iob memorię prodidit, Homo natus de muliere, Iob 14. breui viuens tempore, repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur, & cõteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nec verò vllũ præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi Domini vox, Sufficit Matth. 6. diei malitia sua. Et si conditionem humanę vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, quo crucem quotidie Lucæ 9.

 sumi,

ſumi, ſeque docuit ſequi oportere. vt igitur quiſq; ſentit, quàm laborioſa ſit & periculoſa hęc viuendi ratio; ita facilè perſuadebitur fideli populo, malorũ liberationem à Deo implorandam eſſe, præſertim cùm nulla re magis ad orandum adducantur homines, quàm cupiditate & ſpe liberationis eorum incommodorũ, quibus premũtur, aut quæ impendent. Eſt enim hæc inſita ratio in animis hominum, vt in malis ſtatim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re eſt illud ſcriptum: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

In calamitatibus propenſiores ſunt homines ad Deum inuocandum.

Pſalm. 82.

3 *Quánã ratione periculorũ & calamitatũ depulſio à Deo eſt poſtulanda?*

SI illud ferè ſua ſpõte faciunt homines, vt in periculis & calamitatibus inuocẽt Deũ, certè, quomodo id rectè facere poſſint, ab iis quorum fidei & prudentiæ cõmiſſa eſt eorum ſalus, maximè docẽdi ſunt. Non enim deſunt, qui contra Chriſti Domini iuſſum, præpoſtero vtantur ordine precationis. Nam qui iuſſit nos ad ſe confugere in die tribulationis, idẽ orationis ordinẽ nobis præſcripſit: voluit enim vt priùs quã precaremur, vt nos liberaret à malo, peteremus vti nomẽ Dei ſanctificaretur, & adueniret regnum eius, & reliqua poſtularemus, quibus quaſi gradibus quibuſdam in hunc locũ peruenitur. Sed quidam, ſi caput, ſi latus, ſi pes condoluit, ſi rei familiaris iacturam faciunt, ſi minæ, ſi pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in peſtilentia, omiſſis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantùm petunt vt ex illis eripiantur malis: at huic conſuetudini repugnat Chriſti Domini iuſſum: Quærite primùm regnũ Dei. Itaq; qui rectè preces faciũt, cùm deprecãtur calamitates, incommoda, malorũ depulſionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic Dauid illi precationi; Domine ne in furore tuo arguas me; ſubiecit rationem, qua ſe Dei gloriæ cupidiſſimũ oſtẽdit; inquit enim: Quia non eſt in morte qui memor ſit tui; in inferno autẽ quis cõfitebitur tibi? Et idem cùm oraret Deum, ſibi vt miſericordiam impertiret, ſubiecit illud: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Ad hanc orandi ſalutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi ſunt fideles auditores.

Quòd nõ rectè precetur, qui, primis & mediis Dominicæ orationis gradibus omiſſis, calamitatũ depulſionem poſtulat.

Pſalm. 49.

Matth. 6.

Pſalm. 6.

Pſalm. 50.

4 *Numquid perinde infideles petunt ſe liberari à malo, ac Chriſtiani?*

PETVNT vehementer illi quidem à Deo, vt poſſint ex mor-

ex morbis vulneribusque conualeſcere, ſibi vt ex vrgentibus vel imminentibus malis euadere liceat; ſed tamen illius præcipuam ſpem liberationes ponunt in remediis, natura vel hominum induſtria comparatis: quin etiam ſibi datum à quouis medicamentum, etiam ſi cantionibus, ſi veneficiis, ſi dæmonum opera confectum ſit, ſine vlla religione adhibent, modò aliqua valetudinis ſpes oſtendatur. Longè alia ratio eſt Chriſtianorum, qui in morbis, & in omnibus aduerſis rebus, habent ſummum perfugium & præſidium ſalutis Deum; vnum illum omnis auctorem boni, & liberatorem ſuum agnoſcunt ac venerantur; remediis verò quæ ineſt ad ſanandum vis, inſitam à Deo eſſe pro certo habent, tantumque illa ægrotis prodeſſe exiſtimant, quantum ipſe voluerit Deus. Eſt enim à Deo data hominum generi medicina, qua morbos ſanaret. Hinc eſt illa Eccleſiaſtici vox: Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Itaque qui Ieſu Chriſto nomen dederunt, nõ in illis remediis ſummam ſpem reponunt recuperandę valetudinis, ſed ipſi medicinæ auctori Deo maximè confidunt. Quare etiã in diuinis litteris reprehenduntur ij, qui medicinę fiducia nullum Dei auxilium requirunt; imò verò, qui vitam agunt ex diuinis legibus, abſtinent omnibus remediis quæcumq; ad curationem à Deo non adhibita eſſe conſtet. quòd ſi etiam eorũ vſu medicamentorũ, illis explorata ſit ſpes ſanitatis, tamen ab iis, vt cantionibus & dęmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, vt Deo cõfidant. Ea enim re iuſſit nos beneficentiſſimus parens liberationem malorum poſtulare, vt in eo ipſo, quod iuſſit, ſpem etiam impetrationis haberemus. Multa ſunt in Sacris litteris huius rei exempla, vt, qui minùs rationibus adducuntur ad benè ſperandum, exemplorum multitudine cõfidere cogãtur. Abraham, Iacob, Loth, Ioſeph, Dauid, ſunt in oculis, locupletiſſimi teſtes diuinę benignitatis. Sacrę noui Teſtamenti litterę tam multos enumerant, qui ex maximis diſcriminibus erepti ſunt piæ pondere precationis, vt res exemplorum commemoratione non egeat. Vna igitur illa Prophetę ſententia contenti erimus, quę vel infirmiſſimum quẽque confirmare poteſt:

Quòd in morbis & rebus aduerſis præcipua ſpes in externis re mediis non ſit ponenda.

Deus ſummũ in calamitatibus debet hominibus eſſe perfugium.

Eccli. 38.

2. Par. 16.

Ab Exemplis.

Psalm. 33. Clamauerunt enim, inquit, iusti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

§ *Quid mali nomine hîc intelligitur, & quæ huius petitionis est sententia?*

SEQVITVR huius vis & ratio petitionis, vt fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, vt à malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quę tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur; vt ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, (2. Cor. 12.) vt Dei gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. hæc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest, vt à Deo petant, vt auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ vtilitatem afferre possunt; reliqua minimè, modò aliquis inde salutaris fructus exsistat. Omnino igitur huic voci ea subiecta vis, vt à peccato liberati, à tentationis etiam periculo, ab intimis externisq; malis eripiamur; vt tuti simus ab aqua, ab igne, à fulgure; ne grando noceat frugibus, ne annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus: petimus à Deo, vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, proditiones, insidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maximè terreri, ac premi solet hominum vita; omnes denique flagitiorum & facinorum causas auertat, neque hæc solùm, quæ omnium consensione mala sunt, deprecamur; sed illa etiam, quæ penè omnes bona confitentur, diuitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam; petimus, inquam, ne ad malum, & ad animę nostræ exitium hæc conuertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina, ne in nos iram Dei concitemus: ne, quæ impios manent, supplicia subeamus; ne igne purgatorij torqueamur; à quo vt alij liberentur, piè & sanctè precamur. Hanc petitionem & in Missa, & in Litaniis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, pręsentia, futura mala deprecari. Non vno autem modo Dei nos benignitas eripit à malis: nam impendentes prohibet calamitates, quo modo legimus magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cædes. extat enim illud, Terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes. Et quidem

Marginalia: Malum, hoc loco peccatû, eius causas, & quæcumque animæ non prosunt, designat. — Purgatorium ignem astruit, de quo etiam actum est q. 3. quinti articuli Symboli Apostolorum. — Genes. 35.

dem beati omnes, qui cum Christo Domino in cælis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt: nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minimè vult, sed eripit à quibusdam, etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat Deus interdum iis, qui rebus premuntur aduersis. His se consolabatur Propheta, cùm illa dicebat: Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Præterea à malis homines liberat Deus; cùm illos in summum discrimen adductos, integros seruat & incolumes: quod & pueris illis in ardentem fornacem coniectis, & Danieli contigisse legimus, quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violauit. Malus verò etiam ex sententia sanctorum Basilij magni, Chrysostomi, & Augustini, præcipuè dicitur dæmon, quòd hominum culpæ, id est, sceleris & peccati auctor fuit: quo etiam ministro vtitur Deus in repetendis pœnis à sceleratis, & facinorosis: Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur. In quam sententiam loquuntur diuinæ litteræ illis verbis; Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? item, Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quòd etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos insectatur odio. quod si nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non potest, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, & quacumque potest ratione diuexandi. Quamobrem Deum precamur, vt nos à malo liberare velit.

Psal. 93.
Dan. 3.
Dan. 6.
Diabolus præcipuè malus dicitur, & prima mali omnis est causa.
Chrysost. Ho. 26 in Mat. & Ioa. in Ho. de Orat. Domin.
Malũ pœnæ.
Amos. 3.
Psal. 43.

Cur singulari, non autem multitudinis voce, à malo liberari petimus? 6

DICIMVS à malo, non à malis, ob id, quòd mala, quæ in nos à proximis proficiscuntur, illi assignamus tanquam auctori & impulsori: quo minùs etiam proximis irasci debemus, quoniam odium & iracundiam in ipsum Satanam conuertere oportet, à quo homines ad iniuriam inferendam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, cùm preces facis parenti Deo,

pete, vt non modò te liberet à malo, id eſt ab iis, quas tibi proximus imponit, iniuriis; ſed illum ipſum eripiat proximum ex diaboli manu, cuius impulſu homines in fraudem inducuntur.

7 *Quínam in malis affecti eſſe debemus, etiamſi continuò non liberemur?*

SCIENDVM eſt, ſi in precibus & votis non liberamur à malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter; intelligentes placere diuino numini, vt toleranter ea patiamur. Quare minimè nos indignari aut dolere par eſt, quòd preces noſtras non audiat Deus, ſed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, exiſtimantes id vtile, id eſſe ſalutare, quod Deo placet vt ita ſit, non autem id quod ſecùs nobis videatur. Docendi etiam ſunt pij auditores, dum in hoc vitę curriculo verſantur, eos ad omne incommodorum & calamitatum genus non ſolùm æquo, ſed etiam gaudenti animo ferendum,
1. Tim. 3. paratos eſſe debere. Omnes enim, inquit, qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Item,
Act. 14. Per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum
Lucæ 24. Dei. Rurſum, Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Non enim æquum eſt, ſeruum eſſe maiorem domino ſuo; ſicuti turpe eſt, è ſententia S. Bernardi, membra eſſe delicata ſub ſpi-
Bern. ſerm. 5. de omnibus Sanctis. noſo capite. Præclarum illud eſt exemplum Vriæ propoſitum ad imitandum, qui adhortante Dauide, domi
2. Reg. 11. vt ſe contineret, inquit: Arca Dei, & Iſraël, & Iuda habitant in papilionibus, & ego ingrediar domum meam? His inſtructi rationibus ac meditationibus, ſi ad orandum veniemus, illud aſſequemur, vt ſi minis vndique cincti, maliſque circumdati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, ſic nos inuiolati ſeruemur; certè, vt Machabæi, caſus aduerſos conſtanter ac fortiter feramus. In contumeliis & cruciatibus ſacros imitabimur Apoſtolos, qui cæſi verberibus, vehemēter lætaban-
Act. 5. tur, quòd digni habiti eſſent, qui pro Chriſto Ieſu contumelias paterentur, ſic nos ita comparati canemus illa ſumma cum animi voluptate: Principes perſecuti ſunt
Pſalm. 118. me gratis, & à verbis tuis formidauit cor meum: lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa.

DE

DE EXTREMA ORATIONIS DOMINICÆ CLAVSVLA.

CAPVT XVII.

Amen.

Quis vsus & fructus est huius particulæ?

HAnc vocem, ſicuti eſt, ſignaculum orationis Dominicæ appellat ſanctus Hieronymus in Commentariis in Matthæum. Quare vt admonuimus anteà fideles de præparatione, quæ adhibenda ſit priùs quàm aggrediantur ad diuinam precationem; ſic nunc faciendum duximus, vt clauſulæ ac finis ipſius precationis cauſam rationemque cognoſcant. Non enim pluris eſt diuinas preces diligenter ordiri, quàm religiosè abſoluere. Sciat igitur fidelis populus, multos eſſe, & eos vberes fructus, quos ex orationis Dominicæ fine percipimus: ſed omnium vberrimus ac lætiſſimus fructus eſt, eorum impetratio, quæ poſtulauimus: de quo ſuprà ſatis dictum eſt. Non ſolùm autem conſequimur poſtrema hac parte precationis, vt noſtræ preces audiantur: ſed quędam etiam maiora ac pręclariora, quàm vt verbis explicari poſſint. Nam cùm orando homines cum Deo colloquantur, vt S. Cyprianus ait, fit quodam inexplicabili modo oranti diuina maieſtas propior quàm cæteris, quē pręttereà ſingularibus ornat muneribus: vt, qui piè Deum orant, quodammodò cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari poſſint: qui ſi algent, caleſcunt; ſi calent, æſtuant: ſic illi aſſiſtentes ad Deum, pro modo pietatis ac fidei ardentiores euadunt. inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illuſtratur admirabilem in modum, omnino cumulantur diuinis muneribus; eſt enim illud proditum ſanctis litteris: Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis. Exemplo eſt omnibus magnus ille Moſes, qui à Dei congreſſu & colloquio digrediens, diuino quodam fulgore collucebat, ſic, vt Iſraelitæ eius oculos & os intueri non poſſent. Omnino qui vehementi illo ſtudio preces faciunt, Dei benignitate ac maieſtate admirabiliter perfruuntur.

1

S. Hieron. in cap. 6. Matth.

Curãdum eſt, vt preces & rectè inchoẽtur, & rectè abſoluantur.

Vocula, Amē, certam; ſpem facit nos ea quæ oratione Dominica poſtulauimus impetraſſe: orationisque virtutē ac fructū inſinuat.

Orationis virtus & vtilitas. Cyp. circ fin. ſer. de orat. Dom.

Pſalm. 20.

Exod. 34.

1. Cor. 5.

Psal. 5. Manè adſtabo, inquit Propheta, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Hæc quò magis noſcunt homines, eò Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur; eò etiam ſentiunt iucundiùs, quàm ſuauis ſit Dominus, & quàm verè beati ſint omnes, qui ſperant in eo: tum verò clariſſima illa luce circumfuſi, quanta ſit eorum humilitas, quanta ſit Dei maieſtas, conſiderant. Eſt enim illa S. Auguſtini regula: Nouerim te, nouerim me. Itaque fit, vt ſuis viribus diffidentes, totos ſe committant Dei benignitati, minimè dubitantes, quin ipſos paterna illa ſua, & admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia ſuppeditet, quæ ſint ad vitam & ſalutem neceſſaria; hinc ſe ad agendas Deo gratias conuertant, quantas animo maximas capere poſſunt, quantas oratione complecti. quod magnum Dauidem feciſſe legimus, qui cùm ita precationem inſtituiſſet: Saluum me fac ex omnibus perſequentibus me, ſic eam abſoluit: Confitebor Domino ſecundùm iuſtitiam eius, & pſallam nomini Domini altiſſimi.

Initio lib. 4. de Trinitate.

Pſalm. 7.

2 *Qua ratione fit, vt ſanctorum preces, à timore inchoatæ, lætitia concludantur?*

Fiduciæ & ſpei virtute efficitur, vt ſanctorũ preces à timore inchoatæ, lætitia concludantur.

SVNT eiuſmodi ſanctorum preces innumerabiles, quarum exordium eſt timoris plenum, clauſula ſpei bonæ, lætitiæque referta: ſed mirabile eſt, quàm eo in genere eniteant Dauidis ipſius precationes. Nã cùm metu perturbatus ſic oraſſe eſſet exorſus, Multi inſurgunt aduerſum me, multi dicunt animæ meæ, Non eſt ſalus ipſi in Deo eius: confirmatus aliquando, gaudioque perfuſus, ſubiunxit paulo pòſt, Non timebo millia populi circumdantis me. alio etiam Pſalmo, ſuam cùm deploraſſet miſeriam, ad extremum, Deo confiſus, incredibiliter lætatur ſpe ſempiternæ beatitudinis; In pace, in id ipſum, inquit, dormiam & requieſcam. Quid illa? Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, quanto cum tremore & pallore Prophetam dixiſſe credendum eſt? Contrà, quæ deinceps ſequuntur, quàm fidenti, ac lætanti animo? Diſcedite à me, inquit, omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Cùm verò Saulis iram furoremque pertimeſceret, quàm humiliter

Pſalm. 3.

Pſalm. 4.

Pſal. 6.

ter ac demissè Dei opem implorabat: Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me: & tamen hilarè ac fidenter in eodem Psalmo subiecit; Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meæ. Quare qui se confert ad sacras preces, fide, speque munitus parentem adeat Deum, vt se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Psalm. 53.

Quo sensu illa vocula, Amen, in fine hîc vsurpatur, & in Missa Sacerdoti pronuntianda reseruatur? 3

Quãta sit virtus, & dignitas vocis, Amen.

SVNT in extremo hoc diuinæ precationis verbo *Amen*, multa, quasi semina quædam earum rationum cogitationumque quas diximus. & quidem adeò frequens fuit hęc Hebræa vox in ore Saluatoris, vt Spiritui sancto placuerit, vt in Ecclesia Dei retineretur. cui voci illa quodam modo subiecta sententia est; Scito tuas auditas esse preces; habet enim vim respondentis, & illum, qui precibus quod velit, impetrarit, cùm bona gratia dimittentis Dei. Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobauit, quæ in Sacrificio Missæ, cùm pronuntiatur oratio Dominica, non rei sacræ ministris, quorum partes sunt illa dicere. *Sed libera nos à malo*, attribuit hanc vocem, *Amen*: sed ipsi Sacerdoti accommodatam reseruauit; qui cùm Dei & hominum sit interpres, Deum exoratum esse populo respondet. Nec tamen hîc ritus communis est omnium precationum, quippe cùm in cæteris ministrorum sit munus respondendi, *Amen*: sed proprius Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus consensum modò, desideriumque significat; in hac responsio est, Deum orantis postulationi consensisse. Ac variè quidem à multis est interpretatum hoc verbum, *Amen*. Septuaginta interpretes verterunt, fiat: alij reddiderunt, verè: Aquila, fideliter, conuertit. sed parui refert, hoc, an illo modo sit redditum; modò habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis Sacerdotis concessum id esse quod petebatur. cuius sententiæ testis est Apostolus in Epistola ad Corinthios. Quotquot enim, inquit, promissiones Dei sunt, in illo est, ideò & per ipsum Amen Deo, ad gloriam nostram. Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædam

Cur in Missa peculiariter pronuntiatio particulæ, Amen, Sacerdoti, non autẽ ministro, vt fit in aliis orationibus, reseruetur.

Non vna est interpretatio nominis, Amen.

2. Cor. 1.

earum

Amen attentionem etiam excitat.

earum petitionum, quas adhuc adhibuimus: quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam sacris precibus: fit enim sæpè, vt in precatione distracti homines variis cogitationibus aliò traducantur. Imò verò summo studio petimus hac ipsa voce, vt omnia fiant, id est, concedantur, quæ anteà petiuimus: vel potiùs intelligentes nos iam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim diuini auxilij: illud vnà cum Propheta canimus: Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meę. Nec est quòd quisquam dubitet, quin & nomine Filij sui, & verbo, quo sæpissimè is vsus est, moueatur Deus, qui semper, vt ait Apostolus, exauditus est pro sua reuerentia.

Psalm. 53.

Heb. 5.

FINIS.

Video hîc per omnia seruari textum Catechismi Tridentini: & quæstiones ac marginales annotationes deprehendi lectoribus vtilissimas fore. Actum Louanij, 26. Augusti, Anno 1570.

Thomas Gozeus à Bellomonte,
sacræ Theologiæ Professor.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM PROOEMIO CATECHISMI ROMANI EXPLICATARVM.

IN-

INDEX CAPITVM ET QVÆSTIONVM PRIMÆ PARTIS CATECHISMI ROMANI.

CAPVT PRIMVM.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICVLO.

CAPVT SECVNDVM.

Quid

DE SECVNDO ARTICVLO.

CAPVT III.

DE TERTIO ARTICVLO.

CAPVT IIII.

Quid

DE QVARTO ARTICVLO.

CAPVT QVINTVM.

DE QVINTO ARTICVLO.

CAPVT SEXTVM.

Virùm

DE SEXTO ARTICVLO.

CAPVT VII.

DE SEPTIMO ARTICVLO.

CAPVT VIII.

DE OCTAVO ARTICVLO.

CAPVT NONVM.

DE NONO ARTICVLO.

CAPVT DECIMVM.

Quinam

DE DECIMO ARTICVLO.

CAPVT XI.

DE VNDECIMO ARTICVLO.

CAPVT XII.

DE DVODECIMO ARTICVLO.

CAPVT XIII.

INDEX

INDEX CAPITVM ET QVÆSTIONVM SECVNDÆ PARTIS CATECHISMI ROMANI.

CAPVT PRIMVM.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

CAPVT II.

Quis

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPVT III.

DE

DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPVT IIII.

Quo-

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPVT QVINTVM.

Quis

Quæ

Ad

DE EXTREMÆ VNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPVT VI.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

CAPVT SEPTIMVM.

Quinam

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

CAPVT OCTAVVM.

Qua-

IN-

INDEX CAPITVM ET QVÆSTIONVM TERTIÆ PARTIS CATECHISMI ROMANI.

CAPVT PRIMVM.

DE PRIMO PRÆCEPTO.

CAPVT SECVNDVM.

DE SECVNDO PRÆCEPTO,

CAPVT III.

Cur

DE TERTIO PRÆCEPTO.

CAPVT III.

DE QVARTO PRÆCEPTO.

CAPVT QVINTVM.

DE

DE QVINTO PRÆCEPTO.

CAPVT SEXTVM.

Non occides.

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPVT SEPTIMVM.

Non mœchaberis.

DE NONO ET DECIMO PRÆCEPTO. CAP. X.

INDEX CAPITVM ET QVÆSTIONVM QVARTÆ PARTIS CATECHISMI ROMANI.

CAPVT PRIMVM.

DE VTILITATE ORATIONIS. CAPVT II.

DE PARTIBVS ET GRADIBVS ORATIONIS. CAP. III.

DE IIS QVÆ PETENDA SVNT. CAPVT IIII.

PRO

PRO QVIBVS ORANDVM SIT.

CAPVT QVINTVM.

QVIS ORANDVS SIT.

CAPVT VI.

DE PRÆPARATIONE ADHIBENDA. CAPVT VII.

QVÆ RATIO IN ORANDO REQVIRATVR. CAPVT VIII.

DE ORATIONIS DOMINICÆ PROOEMIO. CAP. IX.

DE PRIMA PETITIONE ORATIONIS DOMINICÆ.

CAPVT X.

DE

DE SECVNDA PETITIONE.

CAPVT XI.

DE TERTIA PETITIONE.

CAPVT XII.

DE QVARTA PETITIONE.

CAPVT XIII.

DE QVINTA PETITIONE.

CAPVT XIIII.

Qui-

DE SEXTA PETITIONE.

CAPVT XV.

DE SEPTIMA PETITIONE.

CAPVT XVI.

Quid

DE EXTREMA ORATIONIS DOMINICÆ CLAVSVLA.

CAPVT XVII.

FINIS.

Svmma Privilegii.

Albertvs & Isabella Clara Evgenia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantię, &c. Serenissimi Belgarum Principes, Diplomate suo sanxerunt; nequis *Catechismum Romanum, ex Decreto Concilij Tridentini, & Pii v. Pontificis Maximi iussu editum*, &c. præter Martinæ Plantinæ Viduæ & Balthasaris & Ioannis filiorum Ioannis Moreti p. m. voluntatem, vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressum in has Inferioris Germanię ditiones importet, venalémve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & alia graui pœna mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ xvii. Ianuar. M.DC.XI.

Signat.

S. de Grimaldi.

Et in Concilio Brabantiæ.

I. de Buschere.

INDEX QVO DEMONSTRATVR AD QVOD CAPVT EORVM

omnium quæ in Catechiſmo Romano continentur, referenda ſunt Euangelia quæ toto anni decurſu ſingulis diebus Dominicis, & Feſtis ſolemnioribus populo exponi ſolent, prout faciendum decernitur ab iis qui hunc Catechiſmũ contexuerunt in fine Præfationis eiuſdem, conformiter ipſi Concilio Tridentino Seſſ. 22. c. 8. de ſacrif. Miſſæ, & Seſſ. 24. c. 7. de reformatione, ſecundùm formam & ordinem noui Miſſalis Romani, ex decreto eiuſdem Concilij reſtituti.

DOMINICA I. ADVENTVS.



ERVNT *ſigna in ſole & luna*, &c. Luc. 21. Hoc Euangelium ad argumentum de iudicio generali traducendum eſt. Quare hîc recurrat Parochus ad Artic. Symboli: *Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.* pag. 62. Prout faciendũ præcipitur in fine Pręfationis huius Catechiſmi.

DOMINICA II. ADVENTVS.

Cùm audiſſet Ioannes in vinculis. Tu es qui vẽturus, &c. Mat. 11. Iſta Ioannis interrogatio tam ſedula oſtendit quanto cum ſtudio curare debeamus, vt de rebus fidei & nos & ij qui nobis ſubſunt, ritè à Catholicis doctoribus inſtruamur. Vide quæ huic argumento inſeruiunt initio Catechiſmi vſque ad primum Symboli Articulum, pag. 1. *In vinculis.* Fides vſque ad vincula, immò ad necem vſque cùm opus eſt, & à iudice vrgemur, profitenda eſt. Nec eſt ſatis eam pectore incluſam habere, quantumuis rectam & ſinceram. Sub initium primi Articuli, pag. 12.

DOMINICA III.

Confeſſus eſt & non negauit. Ioan. 1. Ex hoc loco ſimpliciter verum fateri docemur, nõ intermiſcere iuſiurandum, vt nobis fides adhibeatur. Vide quando & ſub quibus

pœnis iurare prohibitum sit in 2. Præcepto Decalogi, p. 305. *Quid ergo baptizas, si tu non es Christus?* &c Agendum hîc de ministris Baptismi, & quomodo se habeant in dispensatione Sacramentorum Christus Dominus & minister quantum ad effectum Sacramenti, p. 136. & 121. *Cuius ego non sum dignus*, &c. Hîc monere Parochus populũ sibi creditũ debet, vt sese pro festis Natalitiis ad sacram synaxim præparet, & agere de condigna tanti hospitis (cuius corrigiam calceamenti soluere, se indignũ Ioannes Baptista censet) susceptione. Vide de præparatione ad Eucharistiam, pag. 197.

DOMINICA IIII.

Prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, &c. Luc. 3. Videatur Articulus Symboli *remissionem peccatorum*, pag. 88. & tractatus de Sacramẽto pœnitentiæ, pag. 207.

IN DIE NATALIS DOMINI.

in prima Missa.

Peperit Filium suum primogenitum, &c. Luc. 2. Legatur Articulus Symboli: *Natus ex Maria virgine*, quia est huius loci maximè proprius, pag. 35.

DOMINICA INFRA OCT. NATIVIT.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius, &c. Luc. 2. Ex hac Simeonis prędictione ansam sumere poterit Parochus explicandi, cur Deus etiam quos habet charissimos non eximit ab incommodis vitę huius. Qua de re circa duas postremas Petitiones orationis Dominicę, p. 454. & 462. *Non discedebat de templo, ieiuniis & orationibus*, &c. De priuata & publica oratione, pag. 382. Quomodo ad orationem, ieiunium & eleemosyna iungenda sint, & quomodo ista tria conducant ad satisfactionem peccatorum, vide vbi de satisfactione agitur, p. 243. & 400.

IN CIRCVMCISIONE DOMINI.

Postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur Puer, &c. Luc. 2 Quoniam Circumcisioni successit Baptismus, hîc in genere dici poterit, de vi & efficientia Sacramentorum nouæ legis supra antiquæ legis Sacramenta, p. 123. *Vocatum est nomen eius Iesus*, &c. Quàm conuenienter hoc nomen inditum fuerit Christo Domino, & quare: in 8. Articulo Symboli, p. 26. Obseruandum hîc etiam est

pueris nunc in Baptiſmo, vt olim in Circumciſione, nomen eſſe imponendum. Cuius rei quænam ſit ratio, & quale nomen puero imponi debeat, habes in tract. de Baptiſmo, pag. 157. Denique cùm impoſitio nominis ſit vna ex cæremoniis in Baptiſmo vſitatis, hîc de Baptiſmi cæremoniis & ritibus apta concio haberi poterit, ex loco, vbi de his agitur, pag. 153.

IN DIE EPIPHANIÆ.

Et procidentes adorauerunt eum, &c. Matth. 2. Hîc de adoratione Dei quæ λατρεία dicitur, & iuxtà de veneratione Sanctorum quæ δουλεία nominatur; vide in expoſitione Decalogi, in primo Præcepto, pag. 295.

DOMINICA INFRA OCT. EPIPHANIÆ, quæ eſt 1. poſt Epiphan.

Secundùm conſuetudinem diei feſti, &c. Lucæ 2. De obſeruatione feſtorum in tertio Præcepto Decalogi, pag. 324. *Et erat ſubditus illis*, &c. De officio liberorum ergà parentes in quarto Pręcepto, pag. 329.

DOMINICA II. POST EPIPH.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, &c. Ioan. 2. De Sacramento Matrimonij, p. 271. *Hoc fecit Ieſus initium ſignorum ſuorum*. Hæc conuerſio aquæ in vinum valet plurimùm ad confirmandos rudiores in fide tranſſubſtantiationis, quæ fit in auguſtiſſimo altaris Sacramẽto: de quo vide p. 289.

DOMINICA III. POST EPIPH.

Ecce leproſus. Matth. 8. Per lepram hæreſim ſignificari docent Patres. Qui verò ſint cenſendi hæretici, & qui à caſtris Eccleſiæ, vt olim leproſi eijciendi, habetur in explicatione Articuli 9. de Eccleſia, pag. 78. *Vade oſtende te ſacerdoti*. De honore ſacerdotibus Domini & Eccleſię pręfectis exhibendo, in 4. Præcepto, pag. 332. & in Articulo 10. p. 90. Longè excellentiorem virtutem noſtris Sacerdotibus tributam, docet Chryſoſtomus Lib 3. de Sacerdotio, c. 5. quàm Moſaicis, quòd illi oblatos ſibi leproſos nõ mundarent, ſed mundatos tantùm eſſe declararent: noſtri verò hominem peccati lepra maculatum, dum abſolutionis beneficium ritè pręparato impẽdunt, verè emundant, & perfectę ſanitati reſtituunt. Hîc de poteſtate clauium ſacerdotibus conceſſa, de qua Articulo 10. pag. 89. & in Sacramento Pœnitentiæ, pag. 214. & 227.

DOMINICA IIII. POST EPIPH.

Ascendente Iesu in nauiculam. Matth. 8. Inter multa quæ Ecclesiam repræsentant, est nauicula illa seu arca Noë. Hîc de Ecclesia Catholica & notis quibus internoscitur Parochus agere poterit, prout habetur in Articulo 9. pag. 74.

DOMINICA V. POST EPIPHAN.

Inimicus homo superseminauit zizania. Matth. 13. In Ecclesia duo sunt hominum genera: boni qui tritici nomine designantur, improbi nomine zizaniorum. pag. 77. vel per zizania intelliguntur odia atque rixæ, quas pater dissensionis diabolus seminare conatur in agro filiorum pacis. Cuius morbi remedium habes in fine quinti Præcepti. pag. 243.

DOMINICA VI. POST EPIPHAN.

Simile est regnum cælorum grano sinapis. Matth. 13. De fide & efficacia doctrinę Euangelicę, initio primi Articuli, & paulò antè. pag. 1. & 9.

DOMINICA IN SEPTVAGESIMA.

Simile est regnum cælorum homini patrifamilias. Matth. 20. Hic paterfamilias est Deus, qui cur pater dicatur habes in primo Articulo, pag. 19. *Receperunt ipsi singulos denarios.* Denarij nomine cælestis beatitudo designatur, quam hîc paterfamilias alacriter & sincerè in vinea sua, id est, in cultura mandatorum diuinorum laborantibus præstat. De hoc vitæ denario lege quæ diffusè traduntur in vltimo Articulo, p. 102. & alibi p. 66 & 100. Huius verò beatitudinis consequendæ certam viam ac rationem habes ibidem p. 102. Item exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum, illustris habetur initio Decalogi, pag. 287. *Singulos denarios,* &c. In cælo varietas est mercedis & gloriæ pro ratione laboris & affectus, quo quis operatur, in vlt. Articulo, p. 109.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Exiit qui seminat, &c. Lucæ 8. Semen hoc in terram sparsum est verbum Dei, exponente Domino, de quo vide ibi Panem nostrum, p. 439. & quomodo sit audiendum, in Præfat. Catechismi, pag. 2. *Venit diabolus,* &c. De dæmonum conatu & impugnatione habes in 6. Petit.

expo-

expoſitione, p.455. *Et à ſolicitudinibus & diuitiis*, &c. Quantum diuitiæ & effrenes rerum temporalium cupiditates impediant huius diuini ſeminis fructum, habes in expoſitione 9. & 10. Præcepti, p.374.377.& 380.

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA.

Tradetur enim gentibus & illudetur, &c. Luc. 18. Vt Chriſti milites, eius crucem, tanquam vexillum ſui ducis, contuentes, ad arma pœnitentiæ ſumenda exſtimulentur, ideò hoc Euangeliũ ineunte Quadrageſima legitur, quod paſſionis Dominicæ ſummam complectitur. Quo loco non importunè Parochus exponet quę de paſſione Domini fusè traduntur Articulo 4. pag. 39. vel ſi in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram Euangelij partem pertractabit, vt ſequitur. *Cæcus quidam clamabat*, &c. Si anguſtiis & tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cęco nobis recurrendum eſt, precibuſque ſollicitandus Deus, vt nobis adſit. Vide de neceſſitate & vtilitate orationis, initio quartæ partis, pag.382.

FERIA QVARTA CINERVM.

Cùm ieiunatis, &c. Matth. 6. Cùm Quadrageſimæ ieiunium eo nomine ſit inſtitutum, vt totius anni peccata hac quaſi ſolemni mulcta redimeremns, hodie Parochus excitare fidelem populum debebit ad pœnitentiam amplectendam, de cuius neceſſitate ſcribitur vbi de pœnitentia, p.207. & docere quibus gradibus ad pœnitentiam licet aſcendere, vt ibidem 210. & quibus operum generibus pro peccatis ſatisfacere poſſimus, vbi de ſatisfactione, pag. 237.

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

Vt tentaretur à diabolo, &c. Matth. 4. Cùm ſit tentatio vita hominis ſuper terram, vt dicit S. Iob, hîc de tentatione Iob 7.
agendum, de generibus tentationum, ad quid permittantur tentari, quibus armis tentationibus reſiſtendum, & cætera huiuſmodi quæ habentur in expoſitione ſextæ Petitionis, pag. 452. *Angelis ſuis Deus mandauit*, &c. De Angelorum cuſtodia erga homines, vide illud, *Pater noſter*, pag. 402.

DOMINICA II. QVADRAGESIMÆ.

Reſplenduit facies eius ſicut ſol, &c. Matth. 17. Quia hîc

Christus quasi scintillam aliquã ostendit glorificati corporis, tractari poterit de dotibus corporum glorificatorum, de qua re Articulo 11. pag. 100. *Domine bonum est nos hic esse.* Si hoc dixerit Petrus visa modica scintilla gloriæ Christi, quid erit in regno cælorum & in æterna beatitudine? videatur vltimus Symboli Articulus, *Vitam æternam*, p. 102,

DOMINICA III. QVADRAG.

Erat Iesus eijciens dæmonium, & illud erat mutum, &c. Luc. 11. Dæmonis propriũ est, eum quem possidet reddere mutum, id est, à confessione peccati reuocare. Sed tamen non est alia ratio eiiciendi dęmonis, quàm vt linguam soluas, ad detegendum coram sacerdote peccatum. Vide quæ de confessione habentur, pag. 224. & 228. *Reuertar in domum meam.* De relabentium in peccata periculo, in Articulo 4. p. 44. & quid post confessionem agendum, vbi de satisfactione, 245.

DOMINICA IIII. QVADRAG.

Vnde ememus panes vt manducent hi? &c. Ioan. 6. Hîc aptè explicari poterit illa Petitio Dominicæ orationis: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, p. 432. Notandum prętereà quòd panis iste vim etiam habebat sedandi sitim, vt tenent Doctores; ita & panis Eucharistiæ laicis pro calice est. lege de communione sub vna specie, p. 200.

DOMINICA IN PASSIONE.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8. Innocentia Christi in hodierno Euangelio cõuenienter profertur in medium, vt in promptu sit nobis causa Dominicę Passionis, quam hodie repræsentare incipit Ecclesia, nimirum non propria illius delicta, sed nostra. De causis passionis Christi, habes Articulo 4. p. 42. 43. & 44. *Si veritatem dico vobis.* Hîc à mendacio cauere docemur. de quo multa in 8. Præcepto, p. 365. & 370. *Qui ex Deo est, verba Dei audit*, &c. de verbo Dei, p. 439. ad illud, *Panem nostrum*, &c.

DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

Hoc die legitur Passio secundùm Matthęum. Pertinet huc specialiter totus Articulus quartus Symboli, p. 39. Eadem die ante benedictioné Palmarum legitur Euangelium ex Matth. 21. *Cùm appropinquasset Iesus Hierosolymis*, &c. *Ecce rex tuus venit tibi.* Hîc tractari poterunt ea quæ

de

de incarnatione & causis aduentus Christi habentur Articulo 2. & 3. p. 24. 32. & 37. Causa autem præcipua est, ad delenda per mortem suam & passionem peccata nostra. *Inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, soluite*, &c. D. Athanasius mysticè hoc Domini præcepto ostendit, Apostolis & eorũ successoribus factam esse potestatẽ soluendi eos qui instar asinorum peccatorũ pondere pressi ad eos confugerẽt. Quare hîc populo exponet Parochus quę habentur de confessione, pag. 224. & quidem maximè opportunè propter instantia festa Paschalia.

DOMINICA PASCHÆ.

Surrexit, non est hîc. Marci vlt. De resurrectione Domini, Articulo 5. Symboli Apostolici; *Tertia die resurrexit à mortuis.* pag. 51.

DOMINICA IN ALBIS, quæ est 1. post Pascha.

Quorum remiseritis peccata, &c. Ioan. 20. De potestate clauium sacerdotibus concessa, de qua Artic. 10. *Remißionem peccatorum*, p. 89. & in tractatu de confessione, pag. 227. *Mitte digitum tuum in loca clauorum*, &c. Qualia futura sint corpora post resurrectionem, & cur Christus & Martyres cicatrices retinebunt, in Articulo *Carnis resurrectionem*; vbi agitur de dotibus corporum beatorum, p. 100.

DOMINICA II. POST PASCHA.

Ego sum pastor bonus, &c. Ioan. 10. Pastorum nomine comprehenduntur non tantùm Episcopi, & animarum rectores, sed etiam Reges, Magistratus, parentes, & magistri. Quid verò Pastores eiusmodi ouibus debeant, & quid viciſsim oues Pastoribus, habes in 4. Pręcepto, pag. 329. De varijs autem gradibus Pastorum & ministrorum Ecclesię, & officiis singulorum, latè agitur in Sacramento Ordinis, p. 259.

DOMINICA III. POST PASCHA.

Modicùm & non videbitis me, &c. Ioan. 16. Efficax consolationis genus, dum temporarius mœror pro Christo susceptus æternis gaudiis compensatur. Vide quę de vita ęterna habentur Articulo vlt. p. 102. Hoc modicum fuit triduum mortis, quo secundùm corpus fuit in sepulchro, secundùm animam in inferno, siue in limbo, de quo, & aliis animarum receptaculis, agitur in priore

vniuersum quicquid de eo habetur, 127. explicabit: & ante omnia quæ de distinctione trium personarum in diuinis, habentur ád primum Symboli Articulum, q. 10. p. 16.

DE EADEM DOMINICA.

Estote misericordes, sicut & Pater, &c. Lucæ 6. Vt Christus nobis condonet, priùs condonare ipsi debemus iis, à quibus læsi fuerimus. Vide expositionem illius Petitionis, *Dimitte nobis debita nostra, sicut*, &c. 441.

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

Caro mea verè est cibus. Ioannis 6. De Eucharistiæ Sacramento, 169.

DOMINICA II. POST PENT. QVÆ EST infra Oct. corporis Christi.

Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. Lucæ 14. Cœnæ nomine, quæ sub finem diei sumitur, cælestis gloria nobis signatur, quam hic paterfamilias in ipsa vitæ clausula beatis donabit. In hoc Argumentum vide quæ ponuntur in vlt. Articulo, 102. Vel Cœnæ nomine cum Paulo 1. Cor. 11. intelligitur sacrosanctum Christi corpus in Sacramento Altaris, de quo in explicatione illius Sacramenti, 169.

DOMINICA III. POST PENT.

Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, &c. Luc. 15. Inter cætera quæ ad pœnitentiam agendam peccatorum exstimulare debent, est ista cælitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris conuersionem. Plura habes in hanc sententiam, vbi de Sacramento Pœnitentiæ, 207. 215. 223.

DOMINICA IIII. POST PENT.

Cùm turbæ irruerent in Iesum vt audirent verbum, &c. Luc. 5. Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, & quomodo pro captu cuiusque tradenda sit doctrina Euangelij, in Præfatione Catechismi, 2. *Ascendens in vnam nauim quæ erat Simonis*, &c. Petri nauem, non alterius ex Apostolis ingressus est Christus, vt hoc suo facto insinuaret, Petrum cum successoribus caput esse, & principem Pastorum Ecclesiæ. De hac re vide Articulo 9. de notis Ecclesiæ, 81. *Exi à me Domine*. Qui ad sacram synaxim accedunt, hoc Petri exemplo & centu-

DOMINICA XI.

Et deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Marc. 7. Istorum exemplo qui Christum pro muto & surdo ad eum adducto, vt sanaretur, interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo verò id faciendum, & pro quibus orandum, habes initio quartæ partis. 391. *Misit digitos in auriculas eius.* Christi exemplo pueris in Baptismo aures, oculi, pectus, & humeri signo crucis rectè insigniuntur. Vide de his & aliis Baptismi cæremoniis, & earum significatione in Sacramento Baptismi, 153. *Suspiciens in cælum ingemuit*, &c. Cùm Deus sit vbique, cur potiùs in cælum, quàm aliò oculos conuertimus? & cur in cælis esse dicatur, vide expositionem illorum verborum in oratione Dominica, 409.

DOMINICA XII.

Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, &c. Luc. 10. In hanc sententiam populo proponantur quæ habentur initio explicationis Decalogi vsque ad secundũ Præceptum, 286. Vel quia hoc Euangelium concurrit cum Dominica 17. posteriorem huius Euãgelij partem priori prætermissa exponet: *Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho*, &c. Hominis huius, ita miserabiliter à latronibus vulnerati, nomine, Doctores intelligũt humanam naturam post Adæ lapsum; quæ, quot, qualia, & quãta vulnera acceperit, habes initio 2. Articuli fidei 24. *Samaritanus autem infundens oleum*, &c. Hîc de Sacramentis agat Parochus quę à nostro Samaritano, id est, à Christo instituta sunt, tamquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapsum inflicta, vt habes vbi de Sacramentis in genere, 110.

DOMINICA XIII.

Iesu præceptor miserere nostri. Luc. 17. De nomine Iesu, vide 2. Articulum, 26. *Ite ostendite vos sacerdotibus*, &c. Vide quæ in hanc sententiam dicta sunt Dominica 3. post Epiphaniam.

DOMINICA XIIII.

Ne solliciti sitis animæ vestræ, &c. Matth. 6. Quantum immoderata solicitudo congerendarum opum, cęteræque cupiditates animæ saluti obsint, & huius morbi remediũ habes in fine 3. partis, 380. *Scit pater vester quòd his omnibus*

indi-

quærẽdæ, 275. & de mutuis viri & mulieris officiis, 282. & quòd Deum orandi causa certis temporibus à matrimonij officio abstinere debeant, 284. Item de tribus matrimonij bonis, vide in hoc Sacramento, 281. Prætereà occasione nuptiarum & fidei matrimonialis tractare poterit de peccato adulterij, & fornicationis, ex 6. 9. & 10. Præceptis, 346. 379. *Contumelijs affectos occiderunt*, &c. De contumelia, detractione, murmuratione, cæterisque vitiis quibus proximus læditur, vide in explicatione 8. Præcepti, 366.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De sententia & pœna damnatorum, in fine Articuli septimi, 66.

DOMINICA XX.

Erat quidam Regulus cuius filius infirmabatur. Ioan. 4. Vnde tot miseriæ & aduersitates, in 6. Petitione, 454. quò in malis & rebus aduersis confugiendum, vide vbi agitur de fructibus Sacramenti Eucharistiæ, 192. & 194. Hîc poterit exponi vltima Petitio Dominicæ orationis, *Sed libera nos à malo*. 461. vel etiam doctrina de Sacramẽto extremæ vnctionis, ad quod Sacramentum à Christo institutum confugiendum est in graui infirmitate, exemplo huius Reguli, qui ad Christum confugit. 246.

DOMINICA XXI.

Redde quod debes, &c. Matth. 18. Restitutio pœnitenti est necessaria antequam absoluatur. quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, vt inquit Augustinus. Vide de restitutione, item de furto, rapina, vsuris & aliis illicitis rerum vsurpationibus. De restitutione in fine Sacramenti pœnitentię, 244. De eadem & prædictis omnibus, in 7. Præcepto, 352. *Si non remiseritis*, &c. Hîc exponatur Petitio illa orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*. 441.

Epist. 54.

DOMINICA XXII.

Magister, scimus quia verax es, &c. Matth. 22. Genus assentationis pessimum quod ad proximi calamitatem & perniciem adhibetur, de adulatione in 8. Præcepto, vbi notatur hoc ipsum testimonium ex hoc Euangelio decerptum, 367. *Quia verax es*, &c. De mendacio ibidem multa & præclara habentur, 368. 370. & 371. *Reddite quæ sunt*

DOMINICA XXIII.

DOMINICA XXIIII.

seu ea quæ est vltima post Pentecosten.

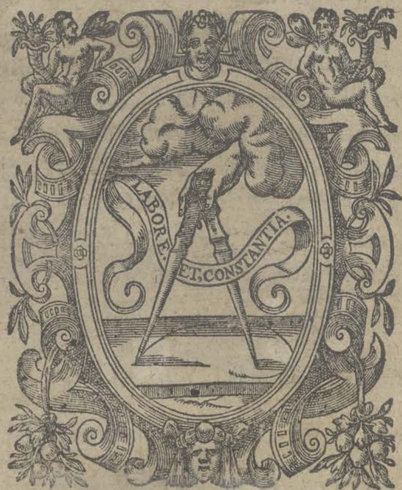
FINIS.

Hic Index primò compositus fuit in Concilio prouinciali Guiennæ Burdegalis celebrato, in gratiam Pastorum illius prouinciæ, in quo notabantur Euangelia secundùm vsum Ecclesiæ Gallicanæ: nunc verò accommodatus est Missali Romano, transpositis & suppletis Euangeliis quæ ibi deerant, & quibusdam additis sic concinnatus, vt nullus sit Articulus Symboli, nullum Sacramentum, nec vllum Decalogi Præceptum, neque vlla Petitio orationis Dominicæ, cuius saltem semel in anno non fiat mentio, opera Georgij Coluenerij Alostensis, S. Theologiæ Licentiati, & eiusdem in Academia Duacena Professoris.

APPROBATIO.

Hic Index pro magna commoditate & subleuamine Concionatorum omnium, & studiosorum, vtiliter imprimi poterit, & adiungi Catechismo Romano. Datum Antuerpiæ, Idibus Febr. 1601.

Siluester Pardo S. Theologiæ Licentiatus,
Cathedralis Ecclesiæ Antu. Canonicus,
Librorumq́; Censor.


LABORE. ET. CONSTANTIA.

Absurdum valde foret quotidie in oratione Dominica dicere Deo: Fiat voluntas tua &c. et tamen perturbari, vel indignari quando illa fit. Blosius magnus asceta fol. 311.

in
Frat
ban,
ius,
fol. 311.

